

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فہرست عنوانات

صفحہ نمبر	مضمون	نمبر شمار
	بقیۃ کتاب النکاح	
	باب النکاح الفاسد	
	(نکاح فاسد کا بیان)	
۲۷	۱۔ نکاح فاسد اور اس کے احکام	۱
۲۹	۲۔ نکاح فاسد و باطل	۲
۳۲	۳۔ قبول سے پہلے لڑکا مجلس سے الگ کر چلا گیا، اس کا نکاح ہو یا نہیں؟	۳
۳۳	۴۔ ”ایجاب“ کے بعد ”قبول“ کے بغیر نکاح کا حکم	۴
۳۶	۵۔ مجلس عقد میں قبول سے انکار کے بعد قبول	۵
۳۷	۶۔ اپنی نہ بالغ لڑکی کا نکاح کر دینے کے بعد بالغ ہونے پر دوسری جگہ نکاح کر دینا	۶

۴	۳۸	یہ ہیں نکاح نامہ تو کیا، تمہیں پتہ تو ہے پر علم ہو
۸	۳۹	رشتہ چھوٹی لڑکی سے تھا اور رخصت ہونے کو کر دیا
۹	۴۰	موتوں کو دیکھنا نہیں ہے عقد رخصتی میں اول چل
۱۰	۴۱	نکاح میں آیا ہے نہ کی جائے دوسری کا دمنیا گئے
۱۱	۴۲	بہن کی کچھ دوسری لڑکی کا نام ہے
۱۲	۴۳	نہ سہل کر نکاح نہ کر
۱۳	۴۴	نکاح کے ایسے وقتوں میں نام بد نہ کیا
۱۴	۴۶	نکاح نہ جانے وقت نقص سے نام بد نہ کیا
۱۵	۴۷	نکاح میں جو کے منکوحہ کی شادی ہوئی تو مہینے سے نکاح
۱۶	۴۸	نکاح راجی میں موقوف کے بعد نکاح
۱۷	۵۰	ساز سے نکاح
۱۸	۵۱	بہنو نکاح دوسری بات کی اجازت سے
۱۹	۵۲	باز نکاح میان بیوی کی ضمانت رہتا
۲۰	۵۳	نکاح نہ موت کو اپنے پاس رکھو
۲۱	۵۴	بیوی کو رخصت نہ کر کے عدالت چوری ہونے پر فرجہ راجہ برتنی نکاح کر لیا، عدالت کے فیصلہ کے
۲۲	۵۵	عدلیہ کے حوالہ کرنے سے نکاح کا حکم

فصل فی النکاح الموقت

(نکاح موقت کا بیان)

۲۲	۵۶	نکاح موقت کے احکام
۲۳	۶۰	اگر موقت ہو کر ایک سے زائد ہو تو کیا نکاح موقت ہوتا ہے

فصل فی نکاح زوجۃ المفقود والغائب

(مفقود النہر اور غائب شخص کی بیوی کے نکاح کا بیان)

۲۳	زوجہ مفقود کے نکاح کا ہونے کے بعد زینا اول کو جوگی بن کر آنا
۲۵	زوجہ مفقود النہر کے نکاح ہونے کے بعد کسی شخص پر شوہر اول کا شہرہ
۲۶	شوہر کے لاپتہ ہونے پر بیوی اور مرد بچہ کداس کی بیوی سے نکاح
۲۷	زوجہ مفقود کا نکاح غائبی اور بچہ
۲۸	زوجہ غائب کے نکاح کی صورت

فصل فی نکاح منکوحۃ الغیر

(منکوحہ غیر سے نکاح کا بیان)

۲۹	شوہر والی عورت کا بطریق طلاق سے نکاح
۳۰	غیر طلاق دوسرے شخص سے نکاح
۳۱	ایک شخص کے نکاح میں ہوتے ہوئے دوسرے سے نکاح کرنا
۳۲	منکوحہ غیر سے نکاح
۳۳	دوسرے منکوحہ سے نکاح
۳۴	زوجہ غیر سے نکاح
۳۵	نکاح پر نکاح
۳۶	ایضاً
۳۷	ایضاً
۳۸	ایضاً
۳۹	ایضاً
۴۰	ناطقہ بی بی شخص کی بی بی کا غیر طلاق کے دوسرے منکوحہ کا

۶۰	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۶	۱۰۷	۱۰۸	۱۰۹	۱۱۰	۱۱۱	۱۱۲
۶۱	۱۱۳	۱۱۴	۱۱۵	۱۱۶	۱۱۷	۱۱۸	۱۱۹	۱۲۰	۱۲۱	۱۲۲	۱۲۳	۱۲۴	۱۲۵
۶۲	۱۲۶	۱۲۷	۱۲۸	۱۲۹	۱۳۰	۱۳۱	۱۳۲	۱۳۳	۱۳۴	۱۳۵	۱۳۶	۱۳۷	۱۳۸
۶۳	۱۳۹	۱۴۰	۱۴۱	۱۴۲	۱۴۳	۱۴۴	۱۴۵	۱۴۶	۱۴۷	۱۴۸	۱۴۹	۱۵۰	۱۵۱
۶۴	۱۵۲	۱۵۳	۱۵۴	۱۵۵	۱۵۶	۱۵۷	۱۵۸	۱۵۹	۱۶۰	۱۶۱	۱۶۲	۱۶۳	۱۶۴
۶۵	۱۶۵	۱۶۶	۱۶۷	۱۶۸	۱۶۹	۱۷۰	۱۷۱	۱۷۲	۱۷۳	۱۷۴	۱۷۵	۱۷۶	۱۷۷
۶۶	۱۷۸	۱۷۹	۱۸۰	۱۸۱	۱۸۲	۱۸۳	۱۸۴	۱۸۵	۱۸۶	۱۸۷	۱۸۸	۱۸۹	۱۹۰
۶۷	۱۹۱	۱۹۲	۱۹۳	۱۹۴	۱۹۵	۱۹۶	۱۹۷	۱۹۸	۱۹۹	۲۰۰	۲۰۱	۲۰۲	۲۰۳
۶۸	۲۰۴	۲۰۵	۲۰۶	۲۰۷	۲۰۸	۲۰۹	۲۱۰	۲۱۱	۲۱۲	۲۱۳	۲۱۴	۲۱۵	۲۱۶
۶۹	۲۱۷	۲۱۸	۲۱۹	۲۲۰	۲۲۱	۲۲۲	۲۲۳	۲۲۴	۲۲۵	۲۲۶	۲۲۷	۲۲۸	۲۲۹
۷۰	۲۳۰	۲۳۱	۲۳۲	۲۳۳	۲۳۴	۲۳۵	۲۳۶	۲۳۷	۲۳۸	۲۳۹	۲۴۰	۲۴۱	۲۴۲
۷۱	۲۴۳	۲۴۴	۲۴۵	۲۴۶	۲۴۷	۲۴۸	۲۴۹	۲۵۰	۲۵۱	۲۵۲	۲۵۳	۲۵۴	۲۵۵
۷۲	۲۵۶	۲۵۷	۲۵۸	۲۵۹	۲۶۰	۲۶۱	۲۶۲	۲۶۳	۲۶۴	۲۶۵	۲۶۶	۲۶۷	۲۶۸
۷۳	۲۶۹	۲۷۰	۲۷۱	۲۷۲	۲۷۳	۲۷۴	۲۷۵	۲۷۶	۲۷۷	۲۷۸	۲۷۹	۲۸۰	۲۸۱
۷۴	۲۸۲	۲۸۳	۲۸۴	۲۸۵	۲۸۶	۲۸۷	۲۸۸	۲۸۹	۲۹۰	۲۹۱	۲۹۲	۲۹۳	۲۹۴
۷۵	۲۹۵	۲۹۶	۲۹۷	۲۹۸	۲۹۹	۳۰۰	۳۰۱	۳۰۲	۳۰۳	۳۰۴	۳۰۵	۳۰۶	۳۰۷
۷۶	۳۰۸	۳۰۹	۳۱۰	۳۱۱	۳۱۲	۳۱۳	۳۱۴	۳۱۵	۳۱۶	۳۱۷	۳۱۸	۳۱۹	۳۲۰
۷۷	۳۲۱	۳۲۲	۳۲۳	۳۲۴	۳۲۵	۳۲۶	۳۲۷	۳۲۸	۳۲۹	۳۳۰	۳۳۱	۳۳۲	۳۳۳
۷۸	۳۳۴	۳۳۵	۳۳۶	۳۳۷	۳۳۸	۳۳۹	۳۴۰	۳۴۱	۳۴۲	۳۴۳	۳۴۴	۳۴۵	۳۴۶
۷۹	۳۴۷	۳۴۸	۳۴۹	۳۵۰	۳۵۱	۳۵۲	۳۵۳	۳۵۴	۳۵۵	۳۵۶	۳۵۷	۳۵۸	۳۵۹
۸۰	۳۶۰	۳۶۱	۳۶۲	۳۶۳	۳۶۴	۳۶۵	۳۶۶	۳۶۷	۳۶۸	۳۶۹	۳۷۰	۳۷۱	۳۷۲
۸۱	۳۷۳	۳۷۴	۳۷۵	۳۷۶	۳۷۷	۳۷۸	۳۷۹	۳۸۰	۳۸۱	۳۸۲	۳۸۳	۳۸۴	۳۸۵
۸۲	۳۸۶	۳۸۷	۳۸۸	۳۸۹	۳۹۰	۳۹۱	۳۹۲	۳۹۳	۳۹۴	۳۹۵	۳۹۶	۳۹۷	۳۹۸
۸۳	۳۹۹	۴۰۰	۴۰۱	۴۰۲	۴۰۳	۴۰۴	۴۰۵	۴۰۶	۴۰۷	۴۰۸	۴۰۹	۴۱۰	۴۱۱
۸۴	۴۱۲	۴۱۳	۴۱۴	۴۱۵	۴۱۶	۴۱۷	۴۱۸	۴۱۹	۴۲۰	۴۲۱	۴۲۲	۴۲۳	۴۲۴
۸۵	۴۲۵	۴۲۶	۴۲۷	۴۲۸	۴۲۹	۴۳۰	۴۳۱	۴۳۲	۴۳۳	۴۳۴	۴۳۵	۴۳۶	۴۳۷
۸۶	۴۳۸	۴۳۹	۴۴۰	۴۴۱	۴۴۲	۴۴۳	۴۴۴	۴۴۵	۴۴۶	۴۴۷	۴۴۸	۴۴۹	۴۵۰
۸۷	۴۵۱	۴۵۲	۴۵۳	۴۵۴	۴۵۵	۴۵۶	۴۵۷	۴۵۸	۴۵۹	۴۶۰	۴۶۱	۴۶۲	۴۶۳
۸۸	۴۶۴	۴۶۵	۴۶۶	۴۶۷	۴۶۸	۴۶۹	۴۷۰	۴۷۱	۴۷۲	۴۷۳	۴۷۴	۴۷۵	۴۷۶
۸۹	۴۷۷	۴۷۸	۴۷۹	۴۸۰	۴۸۱	۴۸۲	۴۸۳	۴۸۴	۴۸۵	۴۸۶	۴۸۷	۴۸۸	۴۸۹
۹۰	۴۹۰	۴۹۱	۴۹۲	۴۹۳	۴۹۴	۴۹۵	۴۹۶	۴۹۷	۴۹۸	۴۹۹	۵۰۰	۵۰۱	۵۰۲
۹۱	۵۰۳	۵۰۴	۵۰۵	۵۰۶	۵۰۷	۵۰۸	۵۰۹	۵۱۰	۵۱۱	۵۱۲	۵۱۳	۵۱۴	۵۱۵
۹۲	۵۱۶	۵۱۷	۵۱۸	۵۱۹	۵۲۰	۵۲۱	۵۲۲	۵۲۳	۵۲۴	۵۲۵	۵۲۶	۵۲۷	۵۲۸
۹۳	۵۲۹	۵۳۰	۵۳۱	۵۳۲	۵۳۳	۵۳۴	۵۳۵	۵۳۶	۵۳۷	۵۳۸	۵۳۹	۵۴۰	۵۴۱
۹۴	۵۴۲	۵۴۳	۵۴۴	۵۴۵	۵۴۶	۵۴۷	۵۴۸	۵۴۹	۵۵۰	۵۵۱	۵۵۲	۵۵۳	۵۵۴
۹۵	۵۵۵	۵۵۶	۵۵۷	۵۵۸	۵۵۹	۵۶۰	۵۶۱	۵۶۲	۵۶۳	۵۶۴	۵۶۵	۵۶۶	۵۶۷
۹۶	۵۶۸	۵۶۹	۵۷۰	۵۷۱	۵۷۲	۵۷۳	۵۷۴	۵۷۵	۵۷۶	۵۷۷	۵۷۸	۵۷۹	۵۸۰
۹۷	۵۸۱	۵۸۲	۵۸۳	۵۸۴	۵۸۵	۵۸۶	۵۸۷	۵۸۸	۵۸۹	۵۹۰	۵۹۱	۵۹۲	۵۹۳
۹۸	۵۹۴	۵۹۵	۵۹۶	۵۹۷	۵۹۸	۵۹۹	۶۰۰	۶۰۱	۶۰۲	۶۰۳	۶۰۴	۶۰۵	۶۰۶
۹۹	۶۰۷	۶۰۸	۶۰۹	۶۱۰	۶۱۱	۶۱۲	۶۱۳	۶۱۴	۶۱۵	۶۱۶	۶۱۷	۶۱۸	۶۱۹
۱۰۰	۶۲۰	۶۲۱	۶۲۲	۶۲۳	۶۲۴	۶۲۵	۶۲۶	۶۲۷	۶۲۸	۶۲۹	۶۳۰	۶۳۱	۶۳۲
۱۰۱	۶۳۳	۶۳۴	۶۳۵	۶۳۶	۶۳۷	۶۳۸	۶۳۹	۶۴۰	۶۴۱	۶۴۲	۶۴۳	۶۴۴	۶۴۵
۱۰۲	۶۴۶	۶۴۷	۶۴۸	۶۴۹	۶۵۰	۶۵۱	۶۵۲	۶۵۳	۶۵۴	۶۵۵	۶۵۶	۶۵۷	۶۵۸
۱۰۳	۶۵۹	۶۶۰	۶۶۱	۶۶۲	۶۶۳	۶۶۴	۶۶۵	۶۶۶	۶۶۷	۶۶۸	۶۶۹	۶۷۰	۶۷۱
۱۰۴	۶۷۲	۶۷۳	۶۷۴	۶۷۵	۶۷۶	۶۷۷	۶۷۸	۶۷۹	۶۸۰	۶۸۱	۶۸۲	۶۸۳	۶۸۴
۱۰۵	۶۸۵	۶۸۶	۶۸۷	۶۸۸	۶۸۹	۶۹۰	۶۹۱	۶۹۲	۶۹۳	۶۹۴	۶۹۵	۶۹۶	۶۹۷
۱۰۶	۶۹۸	۶۹۹	۷۰۰	۷۰۱	۷۰۲	۷۰۳	۷۰۴	۷۰۵	۷۰۶	۷۰۷	۷۰۸	۷۰۹	۷۱۰
۱۰۷	۷۱۱	۷۱۲	۷۱۳	۷۱۴	۷۱۵	۷۱۶	۷۱۷	۷۱۸	۷۱۹	۷۲۰	۷۲۱	۷۲۲	۷۲۳
۱۰۸	۷۲۴	۷۲۵	۷۲۶	۷۲۷	۷۲۸	۷۲۹	۷۳۰	۷۳۱	۷۳۲	۷۳۳	۷۳۴	۷۳۵	۷۳۶
۱۰۹	۷۳۷	۷۳۸	۷۳۹	۷۴۰	۷۴۱	۷۴۲	۷۴۳	۷۴۴	۷۴۵	۷۴۶	۷۴۷	۷۴۸	۷۴۹
۱۱۰	۷۵۰	۷۵۱	۷۵۲	۷۵۳	۷۵۴	۷۵۵	۷۵۶	۷۵۷	۷۵۸	۷۵۹	۷۶۰	۷۶۱	۷۶۲
۱۱۱	۷۶۳	۷۶۴	۷۶۵	۷۶۶	۷۶۷	۷۶۸	۷۶۹	۷۷۰	۷۷۱	۷۷۲	۷۷۳	۷۷۴	۷۷۵
۱۱۲	۷۷۶	۷۷۷	۷۷۸	۷۷۹	۷۸۰	۷۸۱	۷۸۲	۷۸۳	۷۸۴	۷۸۵	۷۸۶	۷۸۷	۷۸۸
۱۱۳	۷۸۹	۷۹۰	۷۹۱	۷۹۲	۷۹۳	۷۹۴	۷۹۵	۷۹۶	۷۹۷	۷۹۸	۷۹۹	۸۰۰	۸۰۱
۱۱۴	۸۰۲	۸۰۳	۸۰۴	۸۰۵	۸۰۶	۸۰۷	۸۰۸	۸۰۹	۸۱۰	۸۱۱	۸۱۲	۸۱۳	۸۱۴
۱۱۵	۸۱۵	۸۱۶	۸۱۷	۸۱۸	۸۱۹	۸۲۰	۸۲۱	۸۲۲	۸۲۳	۸۲۴	۸۲۵	۸۲۶	۸۲۷
۱۱۶	۸۲۸	۸۲۹	۸۳۰	۸۳۱	۸۳۲	۸۳۳	۸۳۴	۸۳۵	۸۳۶	۸۳۷	۸۳۸	۸۳۹	۸۴۰
۱۱۷	۸۴۱	۸۴۲	۸۴۳	۸۴۴	۸۴۵	۸۴۶	۸۴۷	۸۴۸	۸۴۹	۸۵۰	۸۵۱	۸۵۲	۸۵۳
۱۱۸	۸۵۴	۸۵۵	۸۵۶	۸۵۷	۸۵۸	۸۵۹	۸۶۰	۸۶۱	۸۶۲	۸۶۳	۸۶۴	۸۶۵	۸۶۶
۱۱۹	۸۶۷	۸۶۸	۸۶۹	۸۷۰	۸۷۱	۸۷۲	۸۷۳	۸۷۴	۸۷۵	۸۷۶	۸۷۷	۸۷۸	۸۷۹
۱۲۰	۸۸۰	۸۸۱	۸۸۲	۸۸۳	۸۸۴	۸۸۵	۸۸۶	۸۸۷	۸۸۸	۸۸۹	۸۹۰	۸۹۱	۸۹۲
۱۲۱	۸۹۳	۸۹۴	۸۹۵	۸۹۶	۸۹۷	۸۹۸	۸۹۹	۹۰۰	۹۰۱	۹۰۲	۹۰۳	۹۰۴	۹۰۵
۱۲۲	۹۰۶	۹۰۷	۹۰۸	۹۰۹	۹۱۰	۹۱۱	۹۱۲	۹۱۳	۹۱۴	۹۱۵	۹۱۶	۹۱۷	۹۱۸
۱۲۳	۹۱۹	۹۲۰	۹۲۱	۹۲۲	۹۲۳	۹۲۴	۹۲۵	۹۲۶	۹۲۷	۹۲۸	۹۲۹	۹۳۰	۹۳۱
۱۲۴	۹۳۲	۹۳۳	۹۳۴	۹۳۵	۹۳۶	۹۳۷	۹۳۸	۹۳۹	۹۴۰	۹۴۱	۹۴۲	۹۴۳	۹۴۴
۱۲۵	۹۴۵	۹۴۶	۹۴۷	۹۴۸	۹۴۹	۹۵۰	۹۵۱	۹۵۲	۹۵۳	۹۵۴	۹۵۵	۹۵۶	۹۵۷
۱۲۶	۹۵۸	۹۵۹	۹۶۰	۹۶۱	۹۶۲	۹۶۳	۹۶۴	۹۶۵	۹۶۶	۹۶۷	۹۶۸	۹۶۹	۹۷۰
۱۲۷	۹۷۱	۹۷۲	۹۷۳	۹۷۴	۹۷۵	۹۷۶	۹۷۷	۹۷۸	۹۷۹	۹۸۰	۹۸۱	۹۸۲	۹۸۳
۱۲۸	۹۸۴	۹۸۵	۹۸۶	۹۸۷	۹۸۸	۹۸۹	۹۹۰	۹۹۱	۹۹۲	۹۹۳	۹۹۴	۹۹۵	۹۹۶
۱۲۹	۹۹۷	۹۹۸	۹۹۹	۱۰۰۰	۱۰۰۱	۱۰۰۲	۱۰۰۳	۱۰۰۴	۱۰۰۵	۱۰۰۶	۱۰۰۷	۱۰۰۸	۱۰۰۹
۱۳۰	۱۰۱۰	۱۰۱۱	۱۰۱۲										

۱۲۰	عالمہؒ کا انتقال سے نکاح	۶۱
۱۲۳	عالمہؒ کو نکاح کے بعد نکاح	۶۲
۱۲۴	زنا سے عالمہؒ سے نکاح	۶۳
۱۲۴	زانی کا مرتبہ عالمہؒ سے نکاح	۶۴
۱۲۵	مرتبہ عالمہؒ سے نکاح اور طلاق	۶۵
۱۲۶	زانیہ کا نکاح زانی سے	۶۶
۱۲۷	معتدہ و مرتبہ کا عدت کے بعد زانی سے نکاح	۶۷
۱۲۸	زنا سے بعد اشد و زنی کا نکاح	۶۸
۱۲۹	نکاح و الم الزنا	۶۹

فصل فی نکاح المجتدۃ

(عدت میں نکاح کا بیان)

۱۳۱	عدت میں نکاح	۷۰
۱۳۲	یمنہ	۷۱
۱۳۳	یمنہ	۷۲
۱۳۴	یمنہ	۷۳
۱۳۵	یمنہ	۷۴
۱۳۶	یمنہ	۷۵
۱۳۷	یمنہ	۷۶
۱۳۸	یمنہ	۷۷
۱۳۹	یمنہ	۷۸
۱۴۰	یمنہ	۷۹
۱۴۱	یمنہ	۸۰
۱۴۲	یمنہ	۸۱
۱۴۳	یمنہ	۸۲
۱۴۴	یمنہ	۸۳
۱۴۵	یمنہ	۸۴
۱۴۶	یمنہ	۸۵

۸۱	مطلقہ کا نکاح بلا عدت.....	۱۵۰
۸۲	مطلقہ بابت کا عدت میں نکاح جلی.....	۱۵۰
۸۳	حزینہ منکون سے زانی کا بلا عدت نکاح.....	۱۵۰
۸۴	زمنہ کا نکاح قبل عدت.....	۱۵۲

باب وعدہ النکاح (مثنیٰ کا بیان)

۸۵	مثنیٰ سے نکاح منع نہیں.....	۱۵۳
۸۶	جہنمیں وعدہ نکاح کیا نکاح ہے؟.....	۱۵۵
۸۷	وعدہ نکاح سے نکاح نہیں ہوتا.....	۱۵۷
۸۸	مثنیٰ کر کے نکاح سے انکار کرنا.....	۱۵۸
۸۹	وعدہ نکاح کر کے اس کے خلاف کرنا.....	۱۵۹
۹۰	ایضاً.....	۱۶۱
۹۱	قول وقرار سے نکاح کا حکم.....	۱۶۲
۹۲	پیغام نکاح نکاح نہیں.....	۱۶۳

باب المتفرقات

۹۳	نکاح کے وقت کن چیزوں سے آگاہ کرنا چاہیے؟.....	۱۶۵
۹۴	خروقات و منکرات کا اعتقاد نکاح پر اثر.....	۱۶۵
۹۵	کسی مقصد کے لئے عقد نکاح کا جوہر نکاح.....	۱۶۶
۹۶	ایک مجلس میں متعدد نکاح ہوں تو اس میں افسس کون سا ہے؟.....	۱۶۸
۹۷	بیس بچوں کے بعد کیا تجدید نکاح ضروری ہے؟.....	۱۶۹
۹۸	تجدید نکاح کی کب ضرورت ہوتی ہے؟.....	۱۷۰

۱۷۰	کیا برا قبیحہ نکاح کی جائے؟	۹۹
۱۷۱	حضرت زینب رضی اللہ تعالیٰ عنہا کا تہجد نکاح ہو سکتا نہیں؟	۱۰۰
۱۷۲	بچوں کے نکاح کا طریقہ	۱۰۱
۱۷۳	شادی میں تہجد کے کون کون سے حصے؟	۱۰۲
۱۷۴	جوشادی قرض لے لو کی جگہ اس میں شریعت	۱۰۳
۱۷۵	رشتہ سے متعلق ایک قصہ مذکورہ اور اس کی اصطلاح	۱۰۴
۱۷۶	نکاح کے برقی بننے والے کے کلمہ رشتہ	۱۰۵
۱۷۷	تین لوگوں کی شادی ایک ساتھ کرنے سے کیا ظرق ہو جاتی ہے؟	۱۰۶
۱۷۸	مہر جو شادی کی شرط ہے وہ کچھ پر نکاح	۱۰۷
۱۷۹	نکاح مئی کے سنے پیری کا مشورہ	۱۰۸
۱۸۰	بیوی کو آٹھ ماہ تک نہیں دیکھ	۱۰۹
۱۸۱	لڑکی کو بچوں سے نہ ملنے کی مزا دینا	۱۱۰
۱۸۲	بیوی کے قصور پر بدنام نکاح ہو جائے تو اس بات ضروری ہے	۱۱۱
۱۸۳	بپ شادی میں وجہ دلچسپی پر مہر و نفقہ کا کیا اثر ہے؟	۱۱۲
۱۸۴	بچہ کی طلاق نکاح کی وجہ سے ترک تعلق	۱۱۳
۱۸۵	بڑا نکاح کے عہد کو اپنے پاس رکھنا	۱۱۴
۱۸۶	رشتہ کی بے ہوشی پر بچہ لے کر بھلا کر	۱۱۵

باب ما يتعلق بالرسوم عند الزفاف

(شادی بیاہ کی رسوم کا بیان)

۱۸۷	منی کے وقت مخصوص اشیاء کا لین دین	۱۱۶
۱۸۸	خلاف شرع رسم کی پابندی	۱۱۷

۱۹		۹۰
۱۱۵		۹۰
۱۱۶		۱۳۱
۲۱		۱۵۰
۱۲۲		۱۵۰
۳۰		۳۰
۲۲		۱۵۲
۱۲۵		۳۰
۲۶		۱۵۲
۲۷		۱۵۲
۲۸		۱۵۲
۲۹		۱۵۲
۳۰		۱۵۲
۳۱		۱۵۲
۳۲		۱۵۲
۳۳		۱۵۲
۳۴		۱۵۲
۳۵		۱۵۲
۳۶		۱۵۲
۳۷		۱۵۲
۳۸		۱۵۲
۳۹		۱۵۲
۴۰		۱۵۲
۴۱		۱۵۲
۴۲		۱۵۲
۴۳		۱۵۲
۴۴		۱۵۲
۴۵		۱۵۲
۴۶		۱۵۲
۴۷		۱۵۲
۴۸		۱۵۲
۴۹		۱۵۲
۵۰		۱۵۲

۲۰۲	در بارہی مراد ہے	۱۴۱
۲۰۳	شکات سے پہلے یوں کہتے دیکھو	۱۴۲
۲۰۵	شکات سے پہلے دین کا نام یوں دہرہ ستموں کہتا	۱۴۳
۲۰۵	اہل بکھن سے قول کرا	۱۴۴
۲۰۶	شکات کے احاطہ کے لئے آتش باندی	۱۴۵
۲۰۸	شادی میں بخت	۱۴۶
۲۰۹	رواہا کی طرف سے دین کے لئے تھوڑا کلام	۱۴۷
۲۱۰	شادی کے موقع پر اخلاقیات	۱۴۸
۲۱۰	یاد رہا، دین کے لئے دین کی سوسنی	۱۴۹
۲۱۱	سپاہ	۱۵۰
۲۱۲	شرعی میں سپاہ مجرور و غیر مجرمین	۱۵۱
۲۱۳	سپاہ و کونست	۱۵۲
۲۱۴	سپاہ و رہنمائی انکار	۱۵۳
۲۱۴	سپاہی و رہنمائی	۱۵۴
۲۱۵	انکار میں دف کا تھم	۱۵۵
۲۱۷	انکار میں دف اور گول	۱۵۶
۲۱۸	انکار میں دف و دین یاد رہا کا جوڑا	۱۵۷
۲۱۹	شادی میں اشعار چپ و لب	۱۵۸
۲۲۰	یارات میں دھوس	۱۵۹
۲۲۰	شادی میں کتا بچا کا	۱۶۰
۲۲۳	بابے والی یار سے میں شریعت	۱۶۱
۲۲۳	شادی میں قوالی	۱۶۲
۲۲۷	انکار میں بانی	۱۶۳

۲۲۸	شادی میں پادراں میں شرکت	۱۶۳
۲۲۸	شادی میں لالہ قیچی، سرو صاحب	۱۶۵
۲۲۹	بارگاہ کا عہدہ	۱۶۶
۲۳۲	شادی میں نکاح سے زید علیہ	۱۶۷
۲۳۳	شادی کے لئے قومی قاضی	۱۶۸
۲۳۵	دولہ داروں سے جو دستخطی وغیرہ دوسری	۱۶۹
۲۳۷	بہت سی لئے وقت طہر سے روپے لکھ	۱۷۰
۲۳۸	نویز اور محبت میں فرق	۱۷۱
۲۳۹	شادی میں برادری کو کھانا کھانا	۱۷۲
۲۴۰	شادی، غصہ نہ کرے کو کھانا، اور چوڑوں کا بار گلے میں ڈالنا	۱۷۳
۲۴۱	نکاح کے موقع پر ان کو کھانا کھانا	۱۷۴
۲۴۱	شادی میں نکاح	۱۷۵
۲۴۲	شادی میں نکاح کے لئے نکاح	۱۷۶
۲۴۳	شادی میں جوہر میں کے شوق	۱۷۷
۲۴۵	سوئے ہوئے جوہر میں کو نکاح کے لئے نکاح کرنا	۱۷۸
۲۴۶	جس شادی میں رسومات تولی، اس میں علماء کی شرکت	۱۷۹
۲۴۷	جس شادی میں نکاح ہوں اس میں شرکت	۱۸۰
۲۴۹	شادی میں نکاح کے لئے نکاح اور ان کی فریاد	۱۸۱
۲۵۲	شادی میں نکاح کی فرمائش	۱۸۲
۲۵۳	نکاح میں غیر شرعی رسوم	۱۸۳
۲۵۴	شادی، غیر رسوم کی اصلاح	۱۸۴
۲۵۵	سنت کے خلاف، رسومات کی پابندی کی جائے یا نہیں؟	۱۸۵
۲۵۶	ایک آدمی نکاح کا حکم دے؟	۱۸۶

۲۴۲ | |

باب من يحل نكاحه

(جنس سے نکال جائز ہے)

[illegible]

۲۲۹		۲۴۰	
۲۳۰		۲۴۱	
۲۳۱		۲۴۲	
۲۳۲		۲۴۳	
۲۳۳		۲۴۴	
۲۳۴		۲۴۵	
۲۳۵		۲۴۶	
۲۳۶		۲۴۷	
باب المحرمات الفصل الأول فی المحرمات من النسب (نسبی محرمات کا بیان)			
۲۳۷		۲۳۸	
۲۳۹		۲۴۰	
۲۴۱		۲۴۲	
۲۴۳		۲۴۴	
۲۴۵		۲۴۶	
۲۴۷		۲۴۸	
۲۴۹		۲۵۰	
۲۵۱		۲۵۲	
۲۵۳		۲۵۴	
۲۵۵		۲۵۶	
۲۵۷		۲۵۸	
۲۵۹		۲۶۰	

۳۰۹	باپ شریک بسن کے ساتھ نکاح	۲۴۶
۳۰۹	باپ اور ماں شریک بسن سے نکاح کی حرمت	۲۴۷
۳۱۰	بچے سے بچہ کی نکاح	۲۴۸
۳۱۱	سوتیلی ماں سے نکاح	۲۴۹
۳۱۳	ان کے بھائیوں سے نکاح	۲۵۰
۳۱۳	بیوی بچی سے نکاح	۲۵۱
۳۱۵	مطہمہ النہد سے نکاح حرام ہے	۲۵۲
۳۱۵	سوتیلی والدہ سے نکاح	۲۵۳
۳۱۶	بہو سے نکاح	۲۵۴
۳۱۷	ان کی سے نکاح	۲۵۵
۳۱۷	بیوی کی لڑکی سے نکاح	۲۵۶
۳۱۸	مکتوبہ سہو کی بیوی سے نکاح	۲۵۷
۳۱۹	والد سے نکاح	۲۵۸
۳۲۰	خونی رشتے اور حربہ نکاح	۲۵۹

الفصل الثانی فی المحرمات من الرضاع

(حرمت رضاعت کا بیان)

۳۲۱	رضاعی بھائی کی نسبی بہن اور ماں سے نکاح	۲۶۰
۳۲۱	نسائی بھائی سے نکاح کا حکم	۲۶۰
۳۲۲	ایضاً	۲۶۱
۳۲۳	رضاعی بسن کی نسبی بسن سے نکاح	۲۶۲
۳۲۴	باپ شریک رضاعی بسن سے نکاح	۲۶۳

۲۲۸	لکاج کے وقت حرم رضاعت سے فدا ہوئی الجھ بھ میں اظہار	۲۲۵
۲۲۹	حرم رضاعت کا ظلم کرنے پر لکاج کا حکم	۲۲۶
۲۳۰	رضائی بہن سے نکاح	۲۲۷
۲۳۱	ایضاً	۲۲۸
۲۳۱	ایضاً	۲۲۹
۲۳۲	ایضاً	۲۳۰
۲۳۳	ایضاً	۲۳۱
۲۳۴	جوں سے رضائی بہن سے نکاح	۲۳۲
۲۳۵	رضائی اور سوتیلی بہن سے نکاح	۲۳۳
۲۳۶	زوجہ شریکہ بہن کی بہن سے نکاح	۲۳۴
۲۳۷	بھائی کی رضائی بھانجی سے نکاح	۲۳۵
۲۳۸	رضائی خالہ سے نکاح	۲۳۶
۲۳۹	رضائی بھائی سے نکاح	۲۳۷
۲۴۰	رضائی بہن سے نکاح	۲۳۸
۲۴۱	ایضاً	۲۳۹
۲۴۲	حرف قی بھانجی سے نکاح	۲۴۰
۲۴۳	رضائی بھتیجی کا حکم	۲۴۱
۲۴۴	رضائی ماں کی ادا سے نکاح	۲۴۲
۲۴۵	رضائی ماموں سے نکاح درست نہیں	۲۴۳
۲۴۷	رضائی چچا سے نکاح	۲۴۴
۲۴۸	تہلی جنس سے پہلے اور بعد کی اواد میں مناکحت	۲۴۵

الفصل الثالث فی حرمة المصاهرة

(حرمت مصاہرت کابین)

۳۵۰	حرمت مصاہرت	۳۸۲
۳۵۱	ایضاً	۳۸۳
۳۵۲	ایضاً	۳۸۶
۳۵۳	ایضاً	۳۸۶
۳۵۴	ایضاً	۳۹۰
۳۵۵	حرمت مصاہرت کی ایک صورت	۳۹۱
۳۵۶	زانی کے نکاح کے بعد مائیں بیوی سے طلاق اور نکاح	۳۹۲
۳۵۸	نسل سے بیگاہ یعنی جوڑا بھول گانے سے بیوی حرام کیوں نہ بنتی ہے؟	۳۹۳
۳۶۰	حرمت مصاہرت میں دھماکے نہ ہونے	۳۹۳
۳۶۱	حرمت مصاہرت کے اقراءت اور جوار	۳۹۵
۳۶۸	کیا حرمت مصاہرت خاں سے ختم ہو جاتی ہے؟	۳۹۶
۳۷۰	حرمت مصاہرت سے متعلق بیانات	۳۹۷
۳۷۸	حرمت مصاہرت غرض فکری سے	۳۹۹
۳۷۵	حرمت مصاہرت سے نکاح ختم نہیں ہوتا اور نکاح میں تلافی ضروری ہوتی ہے	۳۹۹
۳۷۹	حرمت مصاہرت کے لئے دیکھا گیا اور	۴۰۱
۳۷۸	حرمت مصاہرت اور جوہ حد زانیہ میں فرق	۴۰۱
۳۸۱	خواہش کی بیوی سے ہونے والی نکاحی حرمت	۴۰۲
۳۸۲	بیوی کی بیوی سے ناجائز تعلق کی بنا پر حرمت	۴۰۳
۳۸۵	ایضاً	۴۰۴
۳۸۵	بیانی بیوی سے ہونے والے تعلق سے حرمت	۴۰۵

۳۹۰		۳۰۱	قرآن مجید میں کسے عید کو اپنے سینے سے ملانا
۳۹۲		۳۰۷	خبر کو اپنی بہادری پر کس کے لئے لانا
۳۹۳		۳۰۸	پیش رو شہادت چھوٹے سے حرم مصاہرت کے بعد اپنی بیوی کو مجبوراً گھر میں رکھنا
۳۹۷		۳۰۹	ایضاً
۳۹۸		۳۱۰	اپنی بیوی کو شہادت سے چھوٹے سے حرم
۳۹۹		۳۱۱	بیوی سے ہنس دیکھنا کھانا شہادت میں
۴۰۰		۳۱۲	شہادت میں کو بیوی سے ہاتھ لگانا حرم مصاہرت کی وجہ
۴۰۲		۳۱۳	شہادت میں سے حرم مصاہرت کی ایک صورت
۴۰۳		۳۱۴	ساز کا بیان دینے سے حرم
۴۰۵		۳۱۵	ساز کی شہادت پر نظر نہ کرنے سے حرم مصاہرت
۴۰۵		۳۱۶	ہنس، ساز، بیوی کی بیوی کو کسی کرنے سے حرم مصاہرت
۴۰۸		۳۱۷	بہواری سے نہ کرنا
۴۰۸		۳۱۸	چچی سے نہ کرنا حرم مصاہرت
۴۰۹		۳۱۹	اسانی سے نہ کرنا حرم مصاہرت
۴۰۹		۳۲۰	نہ کرنا حرم مصاہرت
۴۱۰		۳۲۱	عزیمہ کی بیوی سے نکاح
۴۱۱		۳۲۲	ایضاً
۴۱۳		۳۲۳	عزیمہ کی بیوی سے نکاح
۴۱۳		۳۲۴	ارکس اور ملبوساتی دار کا نکاح
۴۱۳		۳۲۵	نکاح استنہاء
۴۱۵		۳۲۶	بیماری نہ ہونے والی سے حرم
۴۱۷		۳۲۷	چھوٹی بیوی کی شہادت پر ہاتھ رکھنے سے حرم نکاح نہیں ہوتی
۴۱۷		۳۲۸	بیوی کی راجی پھونکی، چچی ہر مات میں لاشی سے ہاتھ نہ لگنا

۳۲۰	رست کو غلطی سے کہیں کے پاس پہنچ گیا.....	۳۱۵
۳۲۰	بھائی کو شہر بھر کر اتھو لگانے سے، مرنے لگی.....	۳۱۸
۳۲۱	خیر باقی بھائی بھی کر محبت کرنے سے توبہ کرے.....	۳۱۹
۳۲۲	وہی کا ہاتھ لگانے سے حرمت کا ٹکڑا.....	۳۲۰
۳۲۳	خیر ثبوت چڑھوں کو بچانے سے حرمت مہم برت لگی.....	۳۲۲
۳۲۴	دوسرے کا خون دینے سے کوئی رشتہ قائم نہیں رہتا.....	۳۲۲
۳۲۵	اندر سے مہم برت والے نکاح میں شرکت.....	۳۲۳
الفصل الرابع فی المحرمات بالجمع (محرمات کو ایک نکاح میں جمع کرنے کا بیان)		
۳۲۶	پھر بھی بھتیجی کا ایک شخص کے نکاح میں جمع ہونا.....	۳۲۵
۳۲۷	نکاح بھائی ایک نکاح میں جمع کرے.....	۳۲۷
۳۲۸	وہی کے ہوتے ہوئے اس کی بہن سے نکاح.....	۳۲۸
۳۲۹	ایضا.....	۳۲۹
۳۳۰	مطلوع بیوی کی بہن سے نکاح.....	۳۲۹
۳۳۱	بیوی کی بھانجی سے نکاح.....	۳۳۰
۳۳۲	قیہ ہوتے سے نکاح کے بعد اس کی بیٹی سے نکاح کرنا.....	۳۳۱
۳۳۳	اس کی بیٹی سے نکاح.....	۳۳۲
۳۳۴	سوتیلی ماں سے نکاح.....	۳۳۳
۳۳۵	علاقائی ماں سے نکاح.....	۳۳۴
۳۳۶	زیبک کی ماں کے نکاح میں ہوتے ہوئے اس کی مطلقہ بیوی سے نکاح.....	۳۳۵
۳۳۷	غلط طریقہ پر بیواؤں اور علاقائی ماں کی بیٹی سے نکاح.....	۳۳۷

۳۴۸	بیوی کے لاپتہ ہونے سے موت کا حکم دواہ کی بیمن سے نکاح	۳۴۸
	الفصل الخامس فی المحرمات بالمشرک	
	(غیر مسلموں سے نکاح کا بیان)	
۳۴۹	غیر مسلم سے نکاح	۳۴۹
۳۵۰	مسلم اور غیر مسلم کا نکاح	۳۵۰
۳۵۱	غیر مسلم کا قبول اسلام اور اس کا نکاح	۳۵۱
۳۵۲	نوسلم جو اپنے اسلام کو چھوڑ دیا رکھتا ہے اس کا نکاح مسلمان لڑکی سے	۳۵۲
۳۵۳	دختر دے کر کافر سے نکاح	۳۵۳
۳۵۴	عینی کا بلا تحقیق غیر مسلمک میں نکاح	۳۵۴
۳۵۵	غیر مذہب لڑکے سے نکاح	۳۵۵
۳۵۶	برہمن کے ساتھ بھاگنے سے نکاح کا حکم	۳۵۶
۳۵۷	کتاب سے نکاح	۳۵۷
۳۵۸	مذہب مجبور فی الہی کتاب سے نکاح	۳۵۸
۳۵۹	میسائی لڑکی سے نکاح	۳۵۹
۳۶۰	یہود و نصاریٰ کی عورتوں سے نکاح	۳۶۰
۳۶۱	بے خبری میں شیعہ لڑکی سے نکاح کا نکاح ہو گیا	۳۶۱
۳۶۲	سید کا نکاح شیعہ سے	۳۶۲
۳۶۳	شیعہ سے نکاح	۳۶۳
۳۶۴	رضا خانی مہرت سے نکاح	۳۶۴
۳۶۵	برائے مرد عورت سے نکاح اور ان کے نکاح	۳۶۵
۳۶۶	تجارتی سے نکاح اور وہ بے نسب	۳۶۶
۳۶۷	مفسر بادشاہوں کا غیر مسلم سے نکاح اور اولاد کا حکم	۳۶۷

۳۶۶ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۶۶

باب ولایۃ النکاح

(ولایت نکاح کا بیان)

۳۶۷ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۶۷

۳۶۸ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۶۸

۳۶۹ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۶۹

۳۷۰ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۷۰

۳۷۱ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۷۱

۳۷۲ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۷۲

۳۷۳ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۷۳

۳۷۴ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۷۴

۳۷۵ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۷۵

۳۷۶ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۷۶

۳۷۷ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۷۷

۳۷۸ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۷۸

۳۷۹ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۷۹

۳۸۰ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۸۰

۳۸۱ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۸۱

۳۸۲ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۸۲

۳۸۳ اگر عیسیٰ پوچھے ہوئے نکاح مسلمانہ کی ہے ۳۸۳

۳۸۷		۳۸۷
۳۸۸		۳۸۸
۳۸۹		۳۸۹
۳۹۰		۳۹۰
۳۹۱		۳۹۱
۳۹۲		۳۹۲
۳۹۳		۳۹۳
۳۹۴		۳۹۴
۳۹۵		۳۹۵
۳۹۶		۳۹۶
۳۹۷		۳۹۷
۳۹۸		۳۹۸
۳۹۹		۳۹۹
۴۰۰		۴۰۰
۴۰۱		۴۰۱
۴۰۲		۴۰۲
۴۰۳		۴۰۳
۴۰۴		۴۰۴
۴۰۵		۴۰۵
۴۰۶		۴۰۶
۴۰۷		۴۰۷
۴۰۸		۴۰۸
۴۰۹		۴۰۹

۵۰۹		۲۱۰	ہونی سے ہم ایذا نہ لگایں۔
۵۱۱		۲۱۱	ہونی سے اجابت کی ایک صورت۔
۵۱۲		۲۱۲	ہونی کی موجودگی میں غیر ہونی و غیر نکاح۔
۵۰۳		۲۱۳	دوسریں سے چھپ کر نکاح کرنا۔
۵۱۳		۲۱۳	والدین کے اصرار اور ان کا نکلنا۔
۵۱۵		۲۱۵	تہنیک کا مطلب۔ ضمیر سوال گذشتہ۔
۵۱۸		۲۱۶	میرا نکاح والدین ایک جگہ چاہتے ہیں، میں دوسری جگہ نہیں کرتا چاہیے۔
۵۰۹		۲۱۷	والدین کا لڑکے کو اس کی ہائندہ نکاح کے لئے مجبور کرنا۔
۵۰۱		۲۱۸	والد کا بیٹے کو اجازت نہ دینا کہ نکاح کرے یا نہ کرے؟
۵۲۹		۲۱۹	نکاح سے انقضائے عین نکاح ہو گا والدین مجبور کرنا۔
۵۳۳		۲۲۰	والدین کے اصرار کے وجود میں نکاح کی وجہ سے نکاح نہ ہوگا۔
۵۲۳		۲۲۱	نکاح میں والدین کی اطاعت۔
۵۲۲		۲۲۲	نکاح میں کسی کی اقامت نہ ہونی جائے، ہم چھپ کر نکاح کرنا۔
۵۲۵		۲۲۳	نکاح میں والدین کی ایذا نہ لگانی چاہئے۔
۵۲۵		۲۲۴	نکاح میں مرضی سے نکاح و نکاح کے نکاح۔
۵۲۷		۲۲۵	نکاح میں مرضی سے نکاح و نکاح کے نکاح۔
۵۲۸		۲۲۶	نکاح سے ایذا نہ لگانی۔
فصل فی التوکیل بالنکاح (نکاح میں وقالت کا بیان)			
۵۳۹		۲۲۷	نکاح میں ایک شخص کا تکیل اور تکیل نہ ہونا۔
۵۳۹		۲۲۸	نکاح میں تکیل کا تکیل اور تکیل نہ ہونا۔
۵۳۲		۲۲۹	نکاح میں تکیل کا تکیل اور تکیل نہ ہونا۔

۵۳۲	تو نکاح و ہجرت نکاح کے بعد عیال سے مکر جائز	۳۳۰
۵۳۲	حُرمت و احتیاط کے بعد نکاح	۳۳۱
۵۳۶	و نکاح نامہ لکھنا	۳۳۲
۵۳۸	کیا تو دیوانہ نکاح کا وکیل ہو سکتا ہے؟	۳۳۳
۵۳۹	قادیانی کی نکاحات سے نکاح	۳۳۳
۵۴۰	نکاح نہ سب میں تو نکاح کی صورت	۳۳۵
۵۴۱	بیرون ملک میں مقیم لڑکے کا نکاح کے لئے چھ ماہ و مختار عانا	۳۳۶
۵۴۲	قاضی دو کیس کا ایک ایک دینا اور خطبہ پہلے سوا یا سبب و قبول؟	۳۳۷
۵۴۳	ستران کی طرف سے ہجرت نکاح	۳۳۸
۵۴۵	نکاح انحصار نہیں طلاق کی صورت میں	۳۳۹
۵۴۶	لانا کو نکاح کا وکیل بنانا	۳۴۰
۵۴۷	لڑکی کا لڑکے کو نکاح نکاح بنانا	۳۴۱
۵۴۸	توکیل نکاح کے لئے شہادت کا حکم	۳۴۲
باب استیمار المرأة للنکاح (عورت سے اجازت نکاح طلب کرنے کا بیان)		
۵۵۰	نکاح کی اجازت لینے کا طریقہ	۳۴۳
۵۵۰	اجازت نکاح کی اجازت لینے کا طریقہ	۳۴۴
۵۵۳	بائیکاٹ نکاح اس کی اجازت سے کیا جائے	۳۴۵
۵۵۵	بائیکاٹ نکاح بغیر اس کی اجازت کے	۳۴۶
۵۶۰	لڑکی کی اجازت کے بغیر اس کا نکاح	۳۴۷
۵۶۱	نکاح بلا دن سرتاق	۳۴۸

۳۴۹	اجازت نکالنے کی مقررہ مدت، اس کے بعد متعلقہ	۳۴۹
۳۵۰	نکالنے کی اجازت توڑا دینا عوامی سہولت مقررہ کی گئی ہے؟	۳۵۰
۳۵۱	مذکورہ نکالنے کی اجازت دینے کے بعد نکال	۳۵۱
۳۵۲	نکالنے کے بعد، کے بعد جو اس کا نکالنے پر نکال	۳۵۲
۳۵۳	اجازت نکالنے میں، اس کی فراہمی کا حق ہے یا یہاں کا	۳۵۳
۳۵۴	نکالنے کی اجازت سے اجازت نکالنے کا حق	۳۵۴
۳۵۵	اجازت نکالنے یا نکال	۳۵۵
۳۵۶	نکالنے میں یا نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکال	۳۵۶
۳۵۷	نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکال	۳۵۷
۳۵۸	نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکال	۳۵۸
۳۵۹	نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکال	۳۵۹
۳۶۰	نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکال	۳۶۰

باب خیال بلوغ و حدہ

(خیال بلوغ اور اس کی حد کا بیان)

۳۶۱	خیال بلوغ	۳۶۱
۳۶۲	بچہ نے نکالنے کے لئے نکالنے میں خیال بلوغ نہیں	۳۶۲
۳۶۳	ان کے خیال بلوغ	۳۶۳
۳۶۴	نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکال	۳۶۴
۳۶۵	بچہ نے نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکال	۳۶۵
۳۶۶	بچہ نے نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکال	۳۶۶
۳۶۷	بچہ نے نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکالنے کے لئے نکال	۳۶۷

۵۴۲	تفصیل کے ساتھ ہر باب	۲۰۸
۵۴۳	باب اول: حج و عمرہ کی تفصیل	۲۰۹
۵۴۴	باب دوم: حج و عمرہ کی تفصیل	۲۱۰
۵۴۵	باب سوم: حج و عمرہ کی تفصیل	۲۱۱
۵۴۶	باب چہارم: حج و عمرہ کی تفصیل	۲۱۲
۵۴۷	باب پنجم: حج و عمرہ کی تفصیل	۲۱۳
۵۴۸	باب ششم: حج و عمرہ کی تفصیل	۲۱۴
۵۴۹	باب ہفتم: حج و عمرہ کی تفصیل	۲۱۵
۵۵۰	باب اٹھواں: حج و عمرہ کی تفصیل	۲۱۶
باب الکفارة (کفارات کی بات)		
۵۵۱	باب اول: کفارات کی تفصیل	۲۱۷
۵۵۲	باب دوم: کفارات کی تفصیل	۲۱۸
۵۵۳	باب سوم: کفارات کی تفصیل	۲۱۹
۵۵۴	باب چہارم: کفارات کی تفصیل	۲۲۰
۵۵۵	باب پنجم: کفارات کی تفصیل	۲۲۱
۵۵۶	باب ششم: کفارات کی تفصیل	۲۲۲
۵۵۷	باب ہفتم: کفارات کی تفصیل	۲۲۳
۵۵۸	باب اٹھواں: کفارات کی تفصیل	۲۲۴
۵۵۹	باب نہواں: کفارات کی تفصیل	۲۲۵
۵۶۰	باب دہواں: کفارات کی تفصیل	۲۲۶
۵۶۱	باب یازدہواں: کفارات کی تفصیل	۲۲۷
۵۶۲	باب سولہواں: کفارات کی تفصیل	۲۲۸
۵۶۳	باب سترہواں: کفارات کی تفصیل	۲۲۹
۵۶۴	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۳۰
۵۶۵	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۳۱
۵۶۶	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۳۲
۵۶۷	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۳۳
۵۶۸	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۳۴
۵۶۹	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۳۵
۵۷۰	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۳۶
۵۷۱	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۳۷
۵۷۲	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۳۸
۵۷۳	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۳۹
۵۷۴	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۴۰
۵۷۵	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۴۱
۵۷۶	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۴۲
۵۷۷	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۴۳
۵۷۸	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۴۴
۵۷۹	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۴۵
۵۸۰	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۴۶
۵۸۱	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۴۷
۵۸۲	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۴۸
۵۸۳	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۴۹
۵۸۴	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۵۰
۵۸۵	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۵۱
۵۸۶	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۵۲
۵۸۷	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۵۳
۵۸۸	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۵۴
۵۸۹	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۵۵
۵۹۰	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۵۶
۵۹۱	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۵۷
۵۹۲	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۵۸
۵۹۳	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۵۹
۵۹۴	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۶۰
۵۹۵	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۶۱
۵۹۶	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۶۲
۵۹۷	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۶۳
۵۹۸	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۶۴
۵۹۹	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۶۵
۶۰۰	باب اسیسواں: کفارات کی تفصیل	۲۶۶

بقیۃ کتاب النکاح

باب النکاح الفاسد

(کتاب فاسد نکاحین)

النکاح فاسد اور اس کے حکم

۱۔ بعد از ۱۳۴۳ھ: ۱۔ یہ کہ بے پردہ سے ساتھ نکاح یا برائے عورتوں سے ہونے والا نکاح فاسد ہے۔ یہ وہ نکاح ہے جس میں عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے۔

۲۔ یہ وہ نکاح ہے جس میں عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے۔ یہ وہ نکاح ہے جس میں عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے۔

۳۔ یہ وہ نکاح ہے جس میں عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے۔ یہ وہ نکاح ہے جس میں عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے۔

۴۔ یہ وہ نکاح ہے جس میں عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے۔ یہ وہ نکاح ہے جس میں عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے۔

۵۔ یہ وہ نکاح ہے جس میں عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے۔ یہ وہ نکاح ہے جس میں عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے۔

احکامات حدیث و تعلیل:

۱۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے کیونکہ عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے کیونکہ عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے کیونکہ عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔

۲۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے کیونکہ عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے کیونکہ عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے کیونکہ عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔

۳۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے کیونکہ عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے کیونکہ عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے کیونکہ عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔

۴۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے کیونکہ عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے کیونکہ عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے کیونکہ عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔

۵۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے کیونکہ عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے کیونکہ عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔ یہ نکاح صحیح نہیں ہے کیونکہ عورتوں کے ساتھ نکاح ہو گیا ہو۔

[illegible]

نہیں دیکھتا رہنا کا جتنش، دولاٹا پی نہیں، گونا گوں کتاب بھی شرط ہے اور وہ بیوروکریسی، لہجہ انفاق نہیں

۲۔ اگر وہ اقرار بھی کرے تب بھی یہ بیان صحیح نہیں۔ کیونکہ جب ہے، یا اگر وہ پہچان بھی کرے
معاذہ تعالیٰ شہادت کے ساتھ (۲)۔

۴۔ اس کا صحت کوڑا ہو پھر مصلحتاً نہ جانے۔ لے گا "تو میں کہیں لڑکا۔" یہ مصلحتاً کہہ کر نکلا۔ یہ
 ضحیہ نام ملا وہی "خدا خدا علیہ السلام، تم کی شہیدہ عبد اللہ"۔ عبد اللہ کی عمر ۷۰ سال تھی۔
 میری "میرا شکل کسا ہے اگل واجب ہوگا" اور "کسان قہر دہلے"۔ "خدا علیہ السلام"۔
 "میں میرا مصلحتاً" (۴)۔

۵۔۔۔ بندہ وکے سرائے ٹکھہ۔ دو اٹھائے یا تھائے نزدیک ہی ہو جائے گا۔ یا کسی اور جگہ سے اس
تک پہنچے ہو۔ سوچ۔ نہ تو امام اس کو ظلم ہو تو مٹی مہر ہوئے کا یا نہ ہو (د)۔ قیوم اللہ سبحانہ تعالیٰ اعظم۔
خبردار! بعد محمود گیسوئی مخالفہ عز۔ مہار پورہ ۱۲/۱/۵۳ھ۔
محکم غبار المظاہرہ ۱۲/۲/۵۳ھ بقصد و اہتمام ۵۳ھ۔

١٣: إِنْ رَدَّ الْمُحْتَارُ، بَابُ الْوَلِيِّ: ١٣١، (سعيد)

(و كذا في مجمع الأنهر، باب الأول، في الاستقاء، ٣٠٣-٣٠٤، دار إحياء التراث العربي، بيروت.)

(*) ایلچہ نوامہ: چار جلدیں، مکتبہ دارالکتاب، دہلی، ۱۹۷۱ء (رقم الحاشیہ: ۱)

(٣) والفردى المذكورة. الباب الرابع فى الوسط الذى يوحى الحد وانمى ويرجيه. ١٥٩. ونسبته:

(٢٢) الفتاوى النعمانية، مكتب النكاح، الباب الثاني من النكاح، الفصد وأحكامه، (١٤٣٠هـ، ١٣٩٠م).

وكان كذا في الدر المختار، باب الوضوء الذي يوجب الحد، مطلب في بيان نسبة العقد، ٢٣١٦-مجموع

5. النخلة تسليم لإحدى مساكن - الاتحاد الوطني - كتاب الجوع، الفجر الثاني، 1973، ص 151.

انظر ان كبر ايجی

الحجاب حامداً ومصلیاً:

صورت مسئلہ میں عورت نے ننگائی کی اجازت دے دی ہے تو کیا کاسمر کو نکاح کا ہوگی یا نہ ہے؟
 مکمل ہائیکسٹینٹ شہادت ثر جاکس، کسائی رد المحتار - ۱۶۱۹ (۱)۔ جس میں گواہوں کے رد پر نکاح
 پڑھایا گیا، اگر وہ اس عورت کو پہلے سے پہچانتے ہیں تو شرائط تکمیل ہو گیا، یا ان کے سامنے عورت کا ہوا اس
 کے پہچان، اس طرح کیا گیا ہو جس سے وہ متحیر ہو گئی تب بھی درست ہو گیا۔

اگر عورت پہچانتے نہیں تو ان کے نزدیک مجہول ہے کہ عورت کا کاسمر کیا ہے؟ باب دار کا، ہذا اس طرح تب
 کیا کہ ایک عورت مجھ سے نکاح کرنے پر رضامند ہے مگر اس نے مجھے نکاح کی اجازت دے دی ہے۔ میں اس کا
 ہوس بیوی، پھر ایجاب قبول ہو ہے تب بھی نکاح، قاضی خان، مہکم شہیر کے نزدیک اس میں عورت کو ہوس یا نہ
 متعلق قبول کے مطابق درست نہیں ہوا، عورت کے سامنے ہوا یا نہ ہوا، اس کو پہچانتے ہوں تب نکاح درست ہوگا (۲)۔

۱۱، "اعلموا انه لا مشروع للشهادة عیبة الوکالة بالنکاح من علی عقد الوکیل، وایضا یجوز ان یشہد علی
 الشکالة، وایضا یجوز جحد المؤکد ایضا، الح"۔ رد المحتار - کتاب النکاح - باب الکفارة، مطبعت
 الوکیل وفتاویٰ فی النکاح - ۳۰ - ۹۵ - معین

اوکد فی النکاح، کتاب النکاح، فصل فی الکفارة، الفصل الثانی: ۲۶۱۳، رتبہ ۱۰
 اوکد فی النکاح، کتاب النکاح، الفصل السادس عشر فی الوکالة بالنکاح، ۱۶۱۳،
 اذنی لغوی کراچی،

۲، "سم فاعل فی البحر" وإن كانت عائلاً ولم یسجروا کلامها بن عقد لہا، وکیلیا، فإن کان الشہود
 یسجرونها، کفی ذکر اسمہا إذا علموا انه أرادها، وإن لم یسجروها، لابد من ذکر اسمها واسم أمیها
 وحدها وحیو العیال النکاح مطلق، حتی لو ذکرته فاعل یحضرها، راجحت نفسی من مزا کلنی، و
 من امرأ جعلت امرأ یسجدی، فبہ یصح عده، قال قاضی خان، وایضا فکان کبیراً فی العلم، یحدو
 الاخذ، رد، ذکر الحاکم المیشہ فی المستفی، مک قال الحنفی

قلت فی التارخ حایة عن المستقرات أن الاول هو نصیح، وعلیه القوی، وکذا قال فی البحر
 فی فصل الوکیل، وفتاویٰ ان المستقر فی القصد خلاف ما قاله الحنفی وبن کان المستقر کسراً
 - المستقر، کتاب النکاح، مطبعت المستقر فی العلم یحدو الاخذ، ۲۶۲ - معین، =

نکاح مذکورہ مسئلہ میں اگر گواہ عورت کو پہچانتے تھے، یا ان کے سامنے عورت موجود تھی، یا اس کا چہرہ ہم
مع ولہ زنت بتایا گیا ہے تب تو وہ نکاح صحیح ہے، اگر گواہ جاننے نہیں تھے تو حقیقتاً قول کیا بنا پر وہ نکاح فاسد ہوا (۱)۔
بعد ذیل میرا لازم ہو گا اور وہ مہر مثل اور میرا سنی میں سے نقل لازم ہو گا (۲)۔ فقط واللہ سبحانہ تعالیٰ اعلم۔
حررہ العبد محمد متکونی عفا اللہ عنہ، عین مفتی مدرسہ مظاہر علوم مبارک پور، ۷ ربیع الثانی ۱۴۰۹ھ۔
صحیح، عبد الغنی۔

قبول سے پہلے لڑکا مجلس سے اٹھ کر چلا گیا، اس کا نکاح ہوا یا نہیں؟

سید ابن (۵۳۵۵): محمد تقی (ہالغ) ولہ محمد شفیع کی بارات طاری آئی، نیاز احمد صاحب (محمد شفیع کے
بڑے بھائی) سے لوگوں نے کہا کہ: منہ صاحب! آپ کو نکاح پڑ جانے کیلئے تاش کر رہے تھے۔ لوگوں نے اور
عوام اور لڑکی کی طرف سے ایک وکیل دے کر نیاز احمد کو لڑکی کے نکاح کے لئے بھیجا، لڑکی سے قبولیت کرائی۔
بعد محمد تقی کے پاس نیاز احمد نے خط پڑھا اور چند کلمات محمد تقی کو پڑھایا، قبولیت باقی تھی کہ محمد تقی اٹھ کر بیٹھ گئے
لوگوں میں چلا گیا، بعد بارات واپس ہوئی، بعد افضل ولہ محمد خراساں صاحب سے لڑکی کا نکاح ہو گیا۔ علماء کے وہ
ٹپتے ہیں: ایک بلکہ محمد تقی کے نکاح کو درست کہتا ہے، اور دوسرا اجماعاً شخص کے نکاح کو کون سا نکاح درست ہے؟
الجواب حاسداً ومصلیاً:

محمد تقی قبول کرنے سے پہلے اٹھ کر چلا گیا تو نکاح نہیں ہوا (۳)، افضل ولہ محمد خراساں صاحب کے لیے

(۱) رد المحتار، کتاب النکاح، مطلب العصاف کبریٰ فی العلم بحوزہ الاقضاء، ۲/۱۳، معید.

(۲) "وان کان قد دخل بها، فلها الاقل مما سعى لها، ومن مہر مثلها، الخ"۔ (الفتاویٰ المعانی، کتاب
النکاح فی النکاح الفاسد، وأحكامه، ۳۳۰/۱، رشیدیہ)

(۳) کذا فی دلائع الفضل، کتاب النکاح، فصل فی النکاح الفاسد، ۲/۵۳، دار الکتب العلمیہ بیروت.

و کذا فی رد المحتار، باب المہر، مطلب فی النکاح الفاسد، ۱۳۱/۳، معید.

(۴) "ومن شرط الإيجاب والقبول: اتحاد المجلس، لو حاضرين، وإن طلق كخبر، الخ"۔

الشرع المحتار، "قوله: اتحاد المجلس" قال فی البحر: "لو اجتمع المجلس لم يقدح، ولو أوجب

اتحادهما فقام الآخر أو اشغل بعض الآخر، بطل الإيجاب، الخ"۔ (رد المحتار، کتاب النکاح، مطلب: =

نہ کی نے اجازت نہیں دی۔ اس کو خبر ہے، تو نکاح کی خبر سن کر اگر کسی نے، منظور نہ کیا تو وہ بھی بیکار نہیں ہوا۔
نہ کی نے منظور نہ کیا تو نکاح صحیح ہو گیا (۱)۔ لفظ واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد المذنب محمد یوسف بن عبد اللہ ۲۴/۹/۱۳۹۶ھ۔

ایجاب کے بعد قیوں کے بغیر نکاح کا حکم

سوال ۱۵۱۵۱۰۰: زیادہ بکری دھڑکی نکاح کی نسبت کہتے ہیں کہ وہاں رہتے ہیں کہ اپنی بکری کا
نکاح میرے ساتھ کرو اور بکریوں کے نکاح کے بہتوں سب خوش ہیں، دوسری کہ یہ تو ایسا نہیں، خود تو اپنی بیٹی کر
لیا ہوں گا، مشورہ بھی کرلوں گا، زیادہ پس چلا آتا ہے، عرض میں ہم کے بعد بکریاں مرد و سمن کو بھی کر زیادہ
بخاری عقد دختر طلب کرتا ہے، زیادہ مرد بکر چلا آتا ہے۔

آریہ: سے کہتے ہیں کہ اللہ تعالیٰ دوسرے نہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم و قرآن شریف کو خاص میں سے کر۔
حضور، اعراب کر سائے گا، بکریوں کے نکاح میں کہ میں نے بکری چھو دی ہے۔ بعد ازاں زیادہ دختر بکری
رہا، اللہ تعالیٰ ریاضت کرنے سے کہ نہ بھی رہا، اللہ تعالیٰ سے یہ نہیں؟ دختر بکریاں نقل و باغ و مرد و سالہ، لائق شادی و جواب دہی
ہے کہ بھوکہ لیا ہے، ارازیہ سے اپنی کفالت و خیر و غیرہ کا حلیہ، ارازیہ و بکر و بکران کے لئے حق ہے۔ کیا یہ عقد
اس طرح مرد نے شرع محمدی جائز ہے؟

۲۔ چند ہم کے بعد، مگر وہ بتائے ہیں، میں اپنے بکری سے، ارازیہ بکریوں، بعد ازاں یہ شادی قائم

۱۔ التزوج بالوسائل کتاب ۳۰۳، معبد

۲۔ لکھ فی البحر الرائق، کتاب الشکاح، ۳۸۳، رشیدیہ

۳۔ لکھ فی القضاۃ، تعالیم الکبریٰ، کتاب الشکاح، الباب الاول، ۲۹۸، رشیدیہ

(۱) "لابحور الشکاح" احمد علی مالک، صحیحۃ العشر من ابی اوسطمان معبر، جینیا، مکر اکتاف اوس، فان
لعل ذلک، شاکک، مولف علی اجاریہ، ان بعد و نہ جاز، و ان و نہ بطل، "فتاویٰ اعلیٰ الکبریٰ"،
کتاب الشکاح، الباب الرابع فی الاولیاء والاخذاء، ۲۸، رشیدیہ

"ان و نہ جاز، معبر، المستدر، فتاویٰ احمد علی مالک، و لعل علی و جاز، "البحر الرائق، کتاب
الشکاح، باب الاولیاء والاخذاء، ۱۹۹، رشیدیہ

۲۔ لکھ فی رد المحتار، کتاب الشکاح، باب الاولی، ۵۹، معبد

۴۔ نیز: جواب فقہاء ہے: نہیں اور اس کی تفسیر ہے۔

۵۔ فقہاء اس کی نفی خود بخود کرتے ہیں۔ شرعاً اس کا نکاح جب کہ وہ اپنی ذمہ داری میں نہیں پیش کرتے۔
 باپ کی اجازت پر موقوف نہیں رہتا بلکہ خود کر سکتی ہے (۱)۔ لفظ واللہ بخیر تعالیٰ امر۔
 حرر و امیر مکتبہ اسلامیہ علیہ السلام، محسن مفتی محمد عظیم طبع بہار پور ۱۳۵۳ھ، ۵۹ھ۔
 الجواب صحیح، سید احمد فخریہ، تصحیح: عبداللطیف، ۳۱، تہذیب اسلامی، ۵۲ھ۔

مجلس عقد میں قبول سے انکار کے بعد قبول

سوانح ۱۳۵۷: زید کی بہار سے عمر کے عمرانی کا فیصلہ نے نکاح پر حواشر و تفسیر کی ذمہ داری کی
 وہ سے لڑنے کے لئے انکار کر دیا، اس کے والد نے سمجھ یہ تو وہ رضی مذکور، تفسیر کا جب بھی اس دوران ان میں
 انکار کر چلے گئے تھے، پھر واپس آنے کو لڑائی کے والد کو بلا یا، نکاح پر مجبور کیے، اس نے داخل فیصلہ ہو گا۔ اب سوال
 یہ ہے کہ لڑنے کے دوبارہ اگر قبول کرنے کا قدر اگر نہ ہوئی کے والد نے تفسیر کا تفسیر اختیار کیا تھا۔ یہ نکاح
 درست ہو گیا یا نہیں؟

الجواب حامداً و مؤیداً:

تفسیر کا جب نے نکاح کا صحیح باپ کی طرف سے لڑنے کے واسطے پیش کیا۔ اس نے قبول کرنے
 سے انکار کر دیا، پھر لڑنے کے والد نے اس سے انکار کر دیا، اس نے اس کو لے کر گئے، پھر تفسیر کا جب
 نکاح سے انکار کر چکے تھے تو پہلے اس کا باپ بیکار ہو گیا، اس لڑنے کے قبول کرنے سے نکاح منع نہیں ہو گا۔ جب
 تفسیر کی طرف سے انکار نہ ہوا، غرض ایجاب و قبول کا ایسا نہیں جس کو ضروری ہے (۲)۔ طرفین کی

۱۔ "و یسجد حکنج العرفۃ العادلۃ مرتدھا و یلہ یفقد لعلیہا ولی یکرہا کانت اریۃ عدلی
 حنفیہ یسجد اللہ الخ" (الہدایہ، باب فی الاولیاء والاقتداء، ۱۳۲۳، مکتبہ شریک علیہ منشا)

۲۔ "کذا فی البحر الرائق، باب الاولیاء والاقتداء، ۱۳۲۳، رشیدیہ

۳۔ "کذا فی مجمع الزہیر، باب الاولیاء والاقتداء، ۳۳۲، دار احیاء التراث العربی بیروت

۴۔ "ومن فی سبیل الایضا و انفسوں، سجدۃ فی مجلس ثوبہ صبر" (والمرجعہ، کتاب

النکاح، مطلب فیزوج ہارسال کتاب، ۲۰۲، سجدہ

کرے مگر جسے شہرہ دونوں کو بھجوا دیا یہ ٹھیک کیا۔ سب کو اپنی غلط حرکت پر توبہ و استغفار لازم ہے (۱)۔ مکتوب اللہ اہم۔

ترجمہ العبرہ کو: نفرت، اور علوم و بریدہ ۱۲/۳: ۱۳۸۸ھ۔

الجواب صحیح: بندہ ناگوار الدین غنی حد۔

بیویوں کا تبادلہ ہو گیا تین بچے ہوئے پر علم ہوا

سوال ۱۵۹۱: اگر کسی شادی یا بچہ کوئی کے فاصلہ پر شہرہ قانون سے ہوئی، اب لڑکی واپس نے شہرہ نامہ لے دوسری لڑکی کو کر کے یہاں شہرت کر دیا ہے۔ اگر کوئی وقت معوم ہوو ایک تین بچے ہو گئے تھے تو اب بکر کیا کرے؟ اور دیکھو کہ شہرہ یہ کے یہاں بھجی تھی۔ اس کے بچے ہوئے تو اب دونوں کو بدل کر؟ چاہئے یا نہیں؟ اور جو بچے ہیں وہ خرابی کہا، نہیں گئے و شہرہ؟

الجواب حامداً و معیناً:

ترجمہ اور ترجمہ دونوں اپنی اپنی اصل منکوحات شہرہ کو خلاق دیدیں، پھر جو شہرہ نامہ کے پاس غلطی سے ہو چھاؤنی تھی اور بریک کے بچے ہو گئے ہیں دونوں ہی شہرہ سے نکاح کر لیں (۲)۔ باقی یہ بہت حیرت کی بات ہے کہ یہ صرف پانچ کوس کے فاصلہ پر شادی ہوئی اور آپ شہرہ دوسری شہرہ سے بدل تھی، درمیان بچوں کی ماں ہوئے

(۱) قال اللہ تعالیٰ: یا ایہا الذین امنوا انزبوا علی اللہ توبۃ نصوحاً (المحرمہ: ۸)

وقال اللہ تعالیٰ: و من یعمل سوءاً او یظلم نفسه، ثم یستغفر اللہ، یجد اللہ غفراً رءوفاً (البقرہ: ۱۰۰)

۱۴: و کان ابو حنیفۃ رحمہ اللہ علیہ - ہی ریسۃ فی الکفر فہذا فیہا العلیلۃ و الانصراف، و قد روج صاحبہا ابنہ من احب علیہا النساء۔ و لولت کل سنۃ ای عمر و وجھا و دخل بہا، فانی سفیان بن عیینہ علی رضی اللہ تعالیٰ عنہما عسی عن مصعب النضر و ترجع الی زوجھا الحسن بن النضر، فقال: عسی باسفلہما، فانی یسدا، فقال: احب کل حکما ان یكون احصاء عیدہ لا لا، معہ۔ فقال لکل مصعب، فقال: لانی عند احبک لافعل، ثم امر بتخدیہ الکناح، فکان مصعبان، فقتل مصعبان، لانی و الطاهر، الذین السامع الحکامات و السورسات (ص ۵، ۴، لعلیں)

و محمد امیر و المسحور۔ کتاب الطلاق، باب العدة، مطلب حکایہ کسی حبیفہ رحمہ اللہ تعالیٰ فی الممظون، و شہید ۱۴۰۷ھ، ۵، معید

سامنے بے نقاب یا آنکھوں پر پٹی باندھ کر آئی تھی اس لئے اس کے کل یا بعض چہرہ کو پہچان گئے تھے اور انہوں سے اس کا چہرہ دیکھا تھا۔ تو کیا ایسی صورت میں نکاح کا انعقاد ہوگا یا نہیں؟ ہونا یا نہ ہونا۔

امیر علی صاحب معرفت حرمیاء، مدرسہ شامی مراد آباد۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

اگر گواہوں نے اس کو دیکھ کر پہچان لیا ہے تو نکاح صحیح ہے، نہ یہ یا اس کے والد کا نام غلط لیتے۔ یہ کوئی اثر نہیں ہوگا۔

”غلط و کمل بالنکاح فی اسم ابیہا بغير حضورہا، ثم یصح للمجهلة، وكذا لو غلط فی اسم بنتہ، إلا إذا كانت حاضرة، وأصلها ابیہا فیصح، اھ“ درمختار۔ ”قوله: إلا إذا كانت حاضرة، الخ“ راجع إلی المستثنی فی: فإنها لو كانت متراً ابیہا و غلط فی اسم ابیہا أو اسمها لا یضر! لأن تعریف الإشارۃ النحویۃ أقوى من التسمیۃ لما فی التسمیۃ من الاشتراك العرشی، فتغلب التسمیۃ عندہا، كما لم یقال: التسمیۃ بزیمنہ، فلو اھو عمرو، لم یتصح، اھ“۔ شامی (۱)۔ فتاویٰ الفقہاء العالیٰ العلم۔

ترجمہ: اگر گواہوں نے عطا اللہ عن، معین مفتی مدرسہ مظاہر علوم سہارنپور ۱۹/ ذی قعدہ ۱۴۰۶ھ۔

الجواب صحیح: مجید احمد غفرلہ، مفتی مدرسہ مظاہر علوم سہارنپور۔

صحیح: عبدالمطیف، مفتی مدرسہ مظاہر علوم سہارنپور۔

نکاح کے ایجاب و قبول میں نام بدل لایا

سوال (۱۵-۵۳): مقتود احمد ولد اشفاق احمد سے سہیلی بیگم، امیر احمد کے درخشاہی میں نکاح کیا گیا

(۱) رد المحتار، مطلب فی عطف الخاص علی العام: ۲۶۴، معید

”غلط و کمل بالنکاح فی اسم ابیہا بغير حضورہا، ثم یصح، وكذا لو غلط باسم بنتہ، ولو كانت حاضرة، صح، الخ“ (الدر المنثور علی جمیع النہر، کتاب النکاح: ۳۶۲، ذراعیاء التراث العربی بیروت،

(۲) کذا فی منحة العاقل علی هامش البحر الرائق، کتاب النکاح: ۱۵۰/۳، وضیعہ

(۳) کذا فی حاشیۃ المطحطاوی علی الدر المنثور، کتاب النکاح: ۲۶۴، ذراعیاء العربیۃ بیروت

نکاح میں بجائے منطلوبہ کے شادی شدہ لڑکی کا نام لینے سے نکاح

میرا (۱۵۴۶) : زید کے یہاں دو بڑیاں ہیں، بڑی بڑی کا عقد پہلے ہو چکا تھا مگر شوہر کی نالائقی کی وجہ سے قریباً آٹھ سال سے بڑی لڑکی بھی ماں باپ کے یہاں ہے۔ زید نے اپنی چھوٹی بڑی کا نکاح کر کے ساتھ کی مگر سہ ماہ نکاح خوانی کے وقت مکمل ہو نہ سکا اور وہاں موجود تمام بڑیاں بھیادہ بجائے چھوٹی کے بڑی لڑکی کا ہو گیا اور نکاح نے بھی کام لے کر ایجاب و قبول و لہو کو کرادیا۔ نکاح خوانی کے رشتہ پر انہیں وقت و دین سے دستخط کئے تو اس لفظ کی کاسر میں ہوا کہ، ”میں صحیح نہیں۔ اس صورت میں یہ نکاح چھوٹی لڑکی کا کر کے ساتھ صحیح ہو گیا کہ نہیں؟“

۲۔ ”لامۃ سفنات“ کی عبارت سے ایسا معلوم ہوتا ہے کہ نکاح درست نہیں ہوا اور بڑی کا نکاح ہو گیا اور لہو دین میں غلط نہیں ہو چکی، نکاح چھوٹی لڑکی کا دوبارہ پڑھنا چاہیے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومحبباً:

مگر نکاح کے وقت بڑی لڑکی کا نام لے کر قبول کر لیا گیا۔ جس کا کہ پہلے نکاح ہو چکا ہے اور اب والدہ کے گھر پر ہے تو یہ نکاح کچھ ناجس نہیں ہوا، بڑی کا تو جس لئے کہ وہ نکاح ہی نہیں کیا کہ وہ شادی شدہ ہے (۱)۔

۳۔ التذیبت مزید هذا، فاذا هو عمرو، فونه يصح (رد المحتار، کتاب النکاح، مطلب فی عطف المحرم علی العام: ۳، ۲۶، معید)

۱۰۔ کذا فی الدر المنصف علی هامش مجمع الزمیر، کتاب النکاح: ۱۰، ۲۲۲، ذکر احوال الترات العربی، بیروت، و کذا فی البحر الرائق مع حاشیة المصلح، کتاب النکاح: ۱۵۰/۳، و قد سہ

”کوسونک، وقوع فی غلبہ صلیفہ، فلا یسأزل تزوجہا، الخ“، المدخل المختار مع رد المحتار، کتاب النکاح، باب العدة: ۳، ۵۲۹، معید

۱۱۔ کذا فی الدر المنصف، کتاب النکاح، الفصل الثانی فی العمل بغير لو احد فی الجماعات: ۱۳، ۱۴، و قد سہ

۱۲۔ (۱) و منها المسجل الفاتح و می السواذانی، أحیاء الممرت، النکاح: ۱، الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب النکاح: ۱، ۱۵۱، و قد سہ

”لا سحر لرحل أن یزوج“، و قد سہ، الفتاویٰ العالمگیریہ، القسم السادس، المرحوم من النبی یصلی علیہ و علی آلہ و سلم: ۲، ۵۰/۱، و قد سہ

لو توطأ الزوج ج۳، سن۳۰: ۳۷۸/۲)۔ فقہ واللہ بکانتہ علی العلم۔

ترجمہ: الجہد محمودی علی غرہ دار علوم دیوبند۔

بند و نکاح دوسری عورت کی اجازت سے

سوال [۱۰۷۳]: بند و نکاح بغیر اس کی اجازت سے کیا گیا، ویس اور ثواب سب اجازت لینے کے لئے کئے تو بند و نکاح بجائے دوسری عورت سے کر دیا کہ نکاح پڑھا یا جائے۔ بعد اس شخص کے ہمراہی مئی اور صرف دو رات وہاں رہی۔ اس بات و تقریباً دو سال ہو گئے ہیں۔ اب بند وہاں ہے۔ نے کیسے تو نہیں کہتی ہے کہ میرا نکاح اس سے نہیں ہوا تھا، میں نے اجازت نہیں لی تھی۔ تو کیا عند اللہ بند و نکاح معتبر ہے یا بغیر اجازت کے نکاح ہوا ہی نہیں تھا؟ جب دو رات وہاں گزار لی تھی۔ پھر بند دوسرا مکان کرے سے پہلے روزنہ سے طلاق کی اجازت ہوتی یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

اگر بند و نکاح کے وقت اجازت نہیں دی بلکہ دوسری عورت نے اجازت دی تو وہ اجازت معتبر نہیں۔ پھر نکاح ہونے کے بعد جب بند کو خبر ہوئی اور اس نے انکار کر دیا اور کہہ دیا کہ مجھے یہ نکاح منکوحہ نہیں تو شرعاً وہ نکاح نہیں ہوا (۳)، پھر اگر اس کو ظلماً مزبور سے بچھا گیا اور وہ انکار نہ کرتی رہی اور وہاں پہنچ کر بھی بند نے کہہ دیا کہ میں نے اس مکان کو منکوحہ کر دیا، میرا نکاح نہیں ہوا تو اس کو نہ دینی سمجھیں بہت برا ظلم ہے اور سخت

(۱): والقد المختار، فصل فی المنکحات، ۳۰/۳، کتاب النکاح، سعید

(۲): "لا یجوز نکاح أحد علی مالئمة صحیحة العفل من أب ثم سلطان بھر انہما بکر اکانتا او نہما، فإن حصل دیکہ فلیس نکاح مباشر علی احارتھا، فإن أجازتہ حار، وإن ردتہ طلق، بخلاف المراجع الوہاج" الفتاویٰ القدسیہ، الباب الرابع فی الاولیاء، ۲۸/۲، وغلبہ

"ولا یحسر البتة البکر علی النکاح، لا یقطع الخوایة بالزوج، فإن استأنفها هو ای الوئی، وهو المیسر" (القد المختار)، "وان زوجها یغیر استیجار، فقد أحلتا لثمة، و نزل علی رضاها، بحر عن المعیفة، الخ" (زبد المختار، باب الولی، ۵۸/۳، سعید)

و کذا فی البحر الرائق، باب الاولیاء والکفایہ، ۱۹/۳، وغلبہ

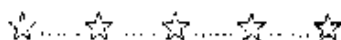
ہے کہ وہ غیر محرم سے مکان پر قدم نہ پڑے، اور اگر اس نے وہاں اٹک ہوئے کسی کوشش نہیں کی اور اسے بتا دیا
شرقی اس کا نکاح ہو گیا تو وہاں سے نکل کر اپنے ماں باپ کے کمرے آئی، وہاں پہنچ کر اس نے بغیر اونٹ
کے بڑی کڑی کے غوالہ کر دیا، لڑکی کو یہاں پر نکاح رہتے ہوئے کوئی طہر سے نہیں آئی۔

زیر لکھی ایسا کہتے ہیں کہ یہ عورت کو بلا نکاح چھ ماں تک استعمال کرنا ہمارا نہیں ہے، اپنے منی پیرا
ہوئے یہ سب وہ شرمیلیاں غنیمت الہی کو سمجھتے۔ الحدیث کی یہ سی علم ہیں جو غنیمت الہی نہیں فرماتے۔
سب آزمائشی مسائل پر جتنے ہیں وہ سب کے سب انوار خدا کے سامنے آئے ہیں کہ ان کی معافی مانگیں، تو ہم
انہیں (۱) اس کے ذریعہ سے یاد دلاؤں، (۲) کوئی تعلق نہ ہے، فقیر اس سے بڑا تھمتی زور دیتے منافی
انواروں کی حرمت پر ہی نہ دھڑکتے، ان کے بعد یہ کہ ان کی اجازت ہوئی (۳)۔ معلوم ہوتا ہے کہ کچھ اس

۱۔ والستغفر علی ان الامور علی جمیع الصغائر واحدا، واجدا راحة علی القلوب، لا محذور، لا حرجا، سواء نکاحات

استغفار صغیرہ و کبریٰ، الخ۔ شرح الفتاویٰ علی التلخیص لمصنف۔ کتاب النکاح، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸، ۱۴۶۹، ۱۴۷۰، ۱۴۷۱، ۱۴۷۲، ۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۴۷۵، ۱۴۷۶، ۱۴۷۷، ۱۴۷۸، ۱۴۷۹، ۱۴۸۰، ۱۴۸۱، ۱۴۸۲، ۱۴۸۳، ۱۴۸۴، ۱۴۸۵، ۱۴۸۶، ۱۴۸۷، ۱۴۸۸، ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۴۹۱، ۱۴۹۲، ۱۴۹۳، ۱۴۹۴، ۱۴۹۵، ۱۴۹۶، ۱۴۹۷، ۱۴۹۸، ۱۴۹۹، ۱۵۰۰، ۱۵۰۱، ۱۵۰۲، ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۵، ۱۵۰۶، ۱۵۰۷، ۱۵۰۸، ۱۵۰۹، ۱۵۱۰، ۱۵۱۱، ۱۵۱۲، ۱۵۱۳، ۱۵۱۴، ۱۵۱۵، ۱۵۱۶، ۱۵۱۷، ۱۵۱۸، ۱۵۱۹، ۱۵۲۰، ۱۵۲۱، ۱۵۲۲، ۱۵۲۳، ۱۵۲۴، ۱۵۲۵، ۱۵۲۶، ۱۵۲۷، ۱۵۲۸، ۱۵۲۹، ۱۵۳۰، ۱۵۳۱، ۱۵۳۲، ۱۵۳۳، ۱۵۳۴، ۱۵۳۵، ۱۵۳۶، ۱۵۳۷، ۱۵۳۸، ۱۵۳۹، ۱۵۴۰، ۱۵۴۱، ۱۵۴۲، ۱۵۴۳، ۱۵۴۴، ۱۵۴۵، ۱۵۴۶، ۱۵۴۷، ۱۵۴۸، ۱۵۴۹، ۱۵۵۰، ۱۵۵۱، ۱۵۵۲، ۱۵۵۳، ۱۵۵۴، ۱۵۵۵، ۱۵۵۶، ۱۵۵۷، ۱۵۵۸، ۱۵۵۹، ۱۵۶۰، ۱۵۶۱، ۱۵۶۲، ۱۵۶۳، ۱۵۶۴، ۱۵۶۵، ۱۵۶۶، ۱۵۶۷، ۱۵۶۸، ۱۵۶۹، ۱۵۷۰، ۱۵۷۱، ۱۵۷۲، ۱۵۷۳، ۱۵۷۴، ۱۵۷۵، ۱۵۷۶، ۱۵۷۷، ۱۵۷۸، ۱۵۷۹، ۱۵۸۰، ۱۵۸۱، ۱۵۸۲، ۱۵۸۳، ۱۵۸۴، ۱۵۸۵، ۱۵۸۶، ۱۵۸۷، ۱۵۸۸، ۱۵۸۹، ۱۵۹۰، ۱۵۹۱، ۱۵۹۲، ۱۵۹۳، ۱۵۹۴، ۱۵۹۵، ۱۵۹۶، ۱۵۹۷، ۱۵۹۸، ۱۵۹۹، ۱۶۰۰، ۱۶۰۱، ۱۶۰۲، ۱۶۰۳، ۱۶۰۴، ۱۶۰۵، ۱۶۰۶، ۱۶۰۷، ۱۶۰۸، ۱۶۰۹، ۱۶۱۰، ۱۶۱۱، ۱۶۱۲، ۱۶۱۳، ۱۶۱۴، ۱۶۱۵، ۱۶۱۶، ۱۶۱۷، ۱۶۱۸، ۱۶۱۹، ۱۶۲۰، ۱۶۲۱، ۱۶۲۲، ۱۶۲۳، ۱۶۲۴، ۱۶۲۵، ۱۶۲۶، ۱۶۲۷، ۱۶۲۸، ۱۶۲۹، ۱۶۳۰، ۱۶۳۱، ۱۶۳۲، ۱۶۳۳، ۱۶۳۴، ۱۶۳۵، ۱۶۳۶، ۱۶۳۷، ۱۶۳۸، ۱۶۳۹، ۱۶۴۰، ۱۶۴۱، ۱۶۴۲، ۱۶۴۳، ۱۶۴۴، ۱۶۴۵، ۱۶۴۶، ۱۶۴۷، ۱۶۴۸، ۱۶۴۹، ۱۶۵۰، ۱۶۵۱، ۱۶۵۲، ۱۶۵۳، ۱۶۵۴، ۱۶

کو چھوڑ کر انہیں چاہتہ دہلی کے دور رس ملک متہ سے چلے۔ جب شہر فتح ہوئی تو وہیں کوئٹہ کی کالین
 ٹینس (۱) اور ان کی صورت میں نکاح کی نئی اجازت ٹینس دی جائے گی (۲) فقط وہاں سے ہی ذمہ داری اٹھے۔
 حرورہ علیہ الرحمہ وغیرہ دارالعلوم دیوبند ۱۳۵۵ھ ۹۰۵ھ

۱- از کدافی و داعیه‌داران، کتاب الحکم نام الیهیز - نظم فی الحکام - ۱۳۸۳: ۱۳۳

١: قال الله تعالى: «فَمِمَّا كَسَبْتُمْ أَوْ كَسَبَتْ آٰلُكُمْ مِنْهُ» (البقرة: ٢٧٩)

الحسين بن علي بن أبي طالب، رضي الله عنه، لا يثبت لها حق المصالحة بالمعريف، وبيان المعاني، الكتاب

انذخا ۳، الفص فيما يظن به الحب : ۲. ۳، ويرد في

(۴) یہودی مذہب کے ان معبودوں میں سے پہلے برساتی آسمان لا یحیا۔ بلکہ خدائی مقررہ روز و جذبہ و کدلف

الجمعة ١٠ شعبان ١٤٤١هـ. كتاب الحكيم، المجلد السادس، الجزء الثاني، الصفحة ١٠٠

Page 2 of 2

وكتب في يدان النصف . كتاب الكفا . فصل في خبر طهارة نكح من سكر حذ العير ٢١٣ هـ .

في الكتب العلمية بعد ذلك

و: كذا في: د. البغدادي: كتاب النكاح: باب الطلاق: مطلب في الميك = الزمان ٢٠٣ - معيد.

فصل فی النکاح الموقت (نکاح مؤقت کا بیان)

نکاح متعدّد کے احکام

سوال ۱۷۰۵ :- اگر کوئی عام نکاح متعدّد کرے، جانتے ہوئے بھی کہ نکاح مؤقت حرام ہے، پھر اس سے طلاق کرتے تو اس کا کیا حکم ہے؟ بظاہر ایسا معلوم ہوتا ہے کہ اس پر حدزنا ثابت ہوئی چاہے۔ پھر اس سے نسب ثابت ہوگا۔ نہیں؟ اگر نکاح شریعت مدد کے علاوہ کوئی دوسرا حکم لگایا جائے گا تو نہیں؟
الجواب حامداً ومصلیاً:

"نکاح المتعة بائنا لا یغیر النحل ولا یفج علیہ غلاق، ولا یشاء ولا ینہا، ولا یوثق احدہما من صداقہ، وکفای فی ذلک فی فاضی خانی، فی انکاح النکاح، وھول ینزل لہما، حلیۃ من لم یسوغ، ائینع ینکح کما مدّ، عشرۃ ایام مثلاً، او یقول: ائینا، ومعنی ینکح لہما، او عشرۃ ایام، او یجد کہ و ائینا، نکح من طلع، کما فی فتح المفسر، فتاویٰ عالمگیری، ۲/۳۲۰ (۱)۔"

نکاح متعدّد باطل ہے اس سے صورت حلال نہیں ہوتی اور اس پر نکاح کے شرعی احکام مرتب نہیں ہوں گے۔ حدزنا جائز کر کے نیلے جو شرائط ہیں، اور یہاں موجود نہیں (۲) اگر ترک تعلقات امرات نیلے مفید ہو تو وہ

(۱) الفتاویٰ المدنیہ المکرمیہ، کتاب النکاح، الباب ثلاث فی بیان المحرمات ومما یمنع بطلانک مسائل: ۱/۲۶۲، ۲۸۳، وطلبہ،

روکذا فی البحر الرائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات، ۴۹۶/۳، ۱۹۰، وطلبہ،

روکذا فی رد المحتار، کتاب النکاح، باب المحرمات، ۵۶/۳، (سجد)

(۲) روکذا فی فتح القدیر، کتاب النکاح، فصل فی بیان المحرمات، ۳۶/۳، (بیروت)

(۳) شریعت و دین سے ایک شروع فی حق خدا اور فاضل شرعی جو اور اسلام پر، بھی ضروری ہے، لیکن چونکہ بدو مشران و اراخہ ہیں ان کے اراخہ ہونے کی وجہ سے یہاں پر حدزنا (۴) جو دینی میں کی جائیگی، قابل رحمہ الہ =

نہی ایفہ سہ ہے (۱)۔ نام سے بعد ہے کہ دو نکاح باہم اور حرام کو حق نہ کرے، تحقیق ضروری ہے۔ لفظ اللہ
یہ نہ تعالیٰ اعلم۔

۷۔ والعبد موقوف لہ دار العوم و یبصر ۹۲۸/۲۸۸ھ۔

اگر مشکوک کو مرد کی نیت تو قیوت کا حکم نہ ہو تو کیا نکاح موقوف ہوگا؟

سوان [۵-۵]۔ زید نے ایک عقد فقیر طور پر دو گواہوں کے درمیان کیا، اور عقد کے وقت مراہ و کرایا
کر اس مقدار کو اس وقت تک کہیںے کہتے ہیں جب تک کہ مشکوک کا اپنا پیام و ورنہی جاگت ہے، کیونکہ اس عقد کا
مال بوجہ خفیہ ہونے کے معلوم نہ ہوگا تو کوئی نہ کوئی ضرر پیام بھیجے گا اور اس شرط پر عقد کے وقت کو ایک دوا
کے سامنے قیام کیا اور دوسرے گواہ نے اس شرط کو مشکل سماعت یا عدم آہمیں یا بعد مقام میں سے کسی شہاد
طالعہ و دواہل موجود تھا ضرر و گواہ اس شرط کو سننے کا منکر ہے (پھر بھی یہ شرط عقد موقت اس منکر گواہ کو دوسرے

۸۔ دوسرے اسی دار حرب اور بغی، اسی لا یجب العہد بزمانہ فی دار الحرب اور فی دار البغی۔ لقولہ علیہ
الصلاة والسلام: "لا نظام العہد و فی دار الحرب" انہیں الحفاظی، کتاب العہد و د، باب الوطی، الذی
یوجب العہد و الذی لا یوجبہ، ۵۸-۳، دار الکتب العلمیہ بیروت

درہم کی ہے: استاذہ پر حد زنا جاری نہیں کی جاتی جبکہ کان منہم ایک قسم و مبارک ہے: "ولا حد بالزنا
والمناسخ لہ: اسی لزمانہ والحق وجوب العہد۔

۹۔ الدار لمختار۔ کتاب العہد و باب الوطی الذی یوجب العہد و الذی لا یوجبہ، مطلب لا یتکون: لفظ
فی العہد، ۲۹۰۳، سعید

تیسری وجہ قیامت دہ کیے نام پر یہ ہے: "وہ نہ میں اسلامی حکومت نہیں ہے،" اور کہنے: "لما نہ الإمام اور
ناتذہ فی الإقامۃ"، والفتاویٰ العالمیہ، کتاب العہد و د، الباب الأول، ۳۰۰، وشیبہ

۱۰۔ "قل الحظی: وحصر للمسلک أن یلخص علی تحبہ ثلاث لیل، لکلفہ، ولا یجوز فوقہا إلا إذا کان
البحران فی حق من حقوق اللہ تعالیٰ، فیجوز فوق ذلک فإن حجرة أهل الأھواء والبدع واجبة
عفی مرالأولان مالہ یطہر منہ ائمة و انہ یجوز الی الحق"، (مرفوعہ اسعانیہ شرح مشکوٰۃ المصابیح،
کتاب الإیمان، باب ما یھتجی عنہ من البیہر والنفاطع، الفصل الثون، ۵۸۸، وشیبہ)

۱۱۔ کذا فی حشدہ الفارسی، کتاب البیہر والصلۃ، باب البیہرۃ، ۲۰۱، ۲۲، دار الکتب العلمیہ بیروت

موقع پر تہائی میں سداوی ٹھہری تھی۔ غیر انہی شرط عقد موقت ایک گناہ کو سداوی گئی، تو اس کے بعد بغیر تبدیل مقام اور گواہوں کے رد و زید مذکورہ ولی مستورہ کے مابین ایجاب و قبول ہو گیا، مگر صحت ایجاب و قبول میں یہ کوئی شرط مذکور نہیں ہوئی۔ تو آزاد، اگرچہ ایک جہاز ہے کہ یہ عقد وزرے شریعت معتقد ہو گیا یا نہیں؟ نیز مسئلہ کی والدہ زید کی محرم ہونی یا نہیں؟

الجواب حاملاً و مصلیاً:

سائل نے یہ ذکر نہیں کیا کہ اس غلطی شرط و مخطوبہ یا ولی مخطوبہ کے سامنے بھی پیش کیا ہے یا نہیں، اگر مخطوبہ کے سامنے اس شرط کو پیش کیا اور اس نے اس کو قبول کیا، اس کے تابع ہونے کی صورت میں اس کے ولی کے سامنے پیش کیا اور اس نے قبول کیا تو شرعاً یہ عقد صحیح نہیں ہوا، بلکہ باطل و بے اثر ہے، لیکن اگر مخطوبہ نے اس کے سامنے پیش کیا اور اس نے قبول کیا تو شرعاً یہ عقد صحیح نہیں ہوگا، اس پر نکاح کے احکام مرتب نہیں ہوں گے اور محض عقد کی وجہ سے بغیر ہمسری کے انکی والدہ و محرم نہیں ہوں گی: "وَحُضْرُ حَاضِرٍ مَعَهُ وَمَوَافَقَتُ زَيْنِ حَبِلِ الْمُدَّةِ"۔ درمختار (۶)۔

اور اگر مخطوبہ اور ولی مخطوبہ کے سامنے یہ شرط پیش نہیں کی، تو اس سے بالکل بے خبر ہے تو محض نیت کرنے یا فقیہ طور پر گواہوں سے کہہ دینے کی بناء پر یہ نکاح موقت نہیں ہوا، بلکہ نکاح درست ہو گیا، جیسے کوئی اس نیت سے نکاح کرے کہ میں اپنی مدت کے بعد اس کو خیمہء کردوں گا، یہ نکاح موقت میں داخل نہیں بلکہ یہ مانع صحیح ہے اور اس صورت میں اس کی والدہ محض نکاح کی وجہ سے بغیر ہمسری کے بھی زید کی محرم ہو جائے گی اور اس کے اوپر کل نکاح کے احکام مرتب ہوں گے۔

"وَابَسْرَ مَعَهُ مَالًا وَنِكَاحًا عَلَى أَنْ يَطْلُقَهَا بَعْدَ شَبْرٍ أَوْ بَعْدَ مَدَّةٍ مَعَهُ"

درمختار (۲)۔

(۱) (الدر المختار، کتاب النکاح، باب المهر مات: ۵۱۳، سعید)

(۲) (کفا فی البحر الرائق، کتاب النکاح، فصل فی المهر مات: ۲۸۹، ۱۹۰، سعید)

(۳) (کفا فی البحر الرائق، کتاب النکاح، باب المهر مات: ۲۸۹، ۱۹۰، سعید)

(۴) (الدر المختار، کتاب النکاح، باب المهر مات: ۵۱۳، سعید)

(۵) (کفا فی البحر الرائق، کتاب النکاح، فصل فی المهر مات: ۲۸۹، ۱۹۰، سعید)

فصل فی نکاح زوجۃ المفقود والغائب

(مفقود الخمر اور غائب شخص کی بیوی کے نکاح کا بیان)

زوجہ مفقود کے نکاح ثانی کے بعد زوج اول کا جوئی مبنی کرتا

سوال: [۱۰ نہ ۵۵]: آدم کا نکاح منظور احمد سے ہوا لیکن کچھ عرصہ کے بعد منظور احمد چلے گیا۔ تقریباً ۹ سال کے بعد آدم نے دہراعلوم راج پور سے اشتداد کرنے کے بعد عقد ثانی کر لیا۔ اب نکاح ثانی کے ۱۶ سال بعد انیس غنیمتوں کی حالت میں آیا ہے جس کے بارے میں انہوں نے کلمات ہے کہ یہی منظور احمد ہے، منظور احمد اس وقت سماجہ ہوئی زکوٰۃ نکاد رہا ہے۔ گاؤں کی عورتیں آدم سے کہتی ہیں کہ تم زوجہ ثانی کیلئے جائز نہیں رہی، جس سے آدم بہت پریشان ہے، زوجہ ثانی سے تمہیں ہار چکے ہیں، اس سے جواب سے بدقول ہوئی۔

الجواب حامداً ومصیباً:

اس جوئی سے دریافت کر لیا جائے کہ وہ عقد منظور احمد ہی ہے یا اور کوئی ہے؟ اور کیا اس نے مذہب اسلام ترک کر کے غلو یا فہم غلط اختیار کیا ہے؟ اگر ایسا ہے تو قطعی عدت سے؟ اگر عدت خواستہ ہی صورت پیش آئی ہے اور اس کی تبدیلی مذہب کے بعد اس کی بیوی نے فائدہ شری کے ذریعہ دوسرا نکاح کیا ہے تو وہ صحیح ہے اور اولاد بھی سب صحیح ہے (۱)۔ نکلا واللہ سبحانہ تعالیٰ اعظم۔

ترجمہ العبد محمود غفرلہ، دہراعلوم راج پور، ۱۹/۳/۹۳ھ۔

(۱) اگر اشتداد ہر مذہب کا ہے تو مذکورہ عدت کا بعد از عدت دوسری جگہ کا اشتداد نہ ہے۔ "اور فائدہ احمد جسدای الزوج حبس فسق، فلا یقضی عدداً اعلیٰ من افساء ای لا یؤخذ علی قضاء الغائس" والذکر المحض مع رد المحتار۔ کتاب النکاح، باب نکاح الکافر: ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸، ۱۴۶۹، ۱۴۷۰، ۱۴۷۱، ۱۴۷۲، ۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۴۷۵، ۱۴۷۶، ۱۴۷۷، ۱۴۷۸، ۱۴۷۹، ۱۴۸۰، ۱۴۸۱، ۱۴۸۲، ۱۴۸۳، ۱۴۸۴، ۱۴۸۵، ۱۴۸۶، ۱۴۸۷، ۱۴۸۸، ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۴۹۱، ۱۴۹۲، ۱۴۹۳، ۱۴۹۴، ۱۴۹۵، ۱۴۹۶، ۱۴۹۷، ۱۴۹۸، ۱۴۹۹

زوجہ منقوہ الاظہر کے نکاح ثانی کے بعد کسی شخص پر شوہر اول کا شبہ

مسئلہ (۱۷۳۸) : منظور محل قسیم ملک مشرقی پاکستان چلا گیا تھا اور وہیں بیمار ہو کر اسپتال میں
اٹھ رہا تھا۔ جس نے اطلاع ایب آدی سے وہاں سے گزری تھی۔ قسیم ملک کے بعد خطا کو بہت عرصہ بعد
بنوایا تھا، جب خط و کتابت کا سلسلہ جاری ہوا تو اس نے عمر پر اپنے زائد ہونے کا کوئی حکم تحریر نہیں کیا۔ اس پر
ماں کا حرم گزریا۔ چند وار اعلیٰ ہو کر بدستے انتشار کیا گیا، دارالافتاء نے جواب دیا کہ ”معاملہ سے بالکل
باقی اس میں کی ایک غلطیت مقرر کی جائے جس میں ایک ماٹری بھی ہو، اور وادہ وغیرہ میں اشتہار دیں کہ منظور
امہ یہاں نہیں تھی اور فوراً کفر ذوالاپنی خیریت سے مطلق کرو، ورنہ تمہیں مرد تصور کر کے قتل دینی پڑتی حدت
و فوت گزرا کر دوسرا نکاح کرے گی۔“ چنانچہ اس پر عمل کرنے کے بعد امہ نے دوسرا نکاح کر لیا۔

۷۸ سال بعد ایک شخص منظور احمدی حیات جو گیا، جس کے ہاں سے کئی لوگوں کو شبہ ہے۔ یہ امہ
کا چیلہ شوہر ہے لیکن خزانہ جن نے کافوں کے معززہ دیوں کے سامنے قسم کھ کر کہا کہ میں امہ کا شوہر نہیں
ہوں لیکن جب دوسرے لوگوں نے کہا کہ پہلے تو تم کہتے تھے میں امہ کا شوہر ہوں، تو جواب دیا کہ کسی مجبوری
پر قسم کا لی تھا۔ منظور امہ کے والد فیض اللہ صاحب شہ ظاہر کرتے ہیں کہ یہ میرا بھائی ہے۔ منظور امہ نے لکھا کہ
اس لئے یہ ہیں۔ سے جتنے بچے تھے ان میں سے ایک اور لڑکا ہے۔ منظور امہ نے کہا کہ وہ امہ کا شوہر نہیں کیا تو
امہ دوسرے شوہر پہلے جائز رہی یا نہیں، ایبہ و بھارت کے فیصلہ کے بعد عقد ثانی کیا؟

الجواب حامداً ومعتصلاً؛

یہ بھی ممکن ہے کہ وہ منظور امہ ہو، لیکن اس نے اقرار کیا، اس کو قطعی طور پر کسی نے پہچانا حتیٰ کہ
اس کے والد نے بھی صرف شہ ظاہر کیا ہے۔ یہ بھی ممکن ہے کہ وہ منظور امہ ہو، اور اس نے امہ ترک کر کے دو
کے اختیار کیا ہے، اس لیے اس نے قسم کھائی ہو کہ میں امہ کا شوہر نہیں ہوں، خویش اختیار سے کی کہ وہ امہ کے

۷۸ (۱) کذا فی المسحیح الاظہر، کتاب النکاح، باب نکاح الکافر، ۱: ۳۰۹، ۳، دار احیاء التراث العربی

بیروت؛

۱) کذا فی المسحیح الاظہر، کتاب النکاح، باب نکاح الکافر، ۳: ۳۰۹، ۳، دار احیاء التراث العربی

دوسرے نکاح کو ناجائز نہیں کہا جائے گا کیونکہ شرعی فتوے اور فیصلہ کے بعد ہوا ہے (۱)۔ نکاح اللہ سبحانہ تعالیٰ علیہ وسلم۔

حررہ عبدالمجید غفرلہ، دارالعلوم دیوبند، ۱۳/۵/۹۳ھ۔

الجواب صحیح: بندہ شکام اللہ بن مفتی عزیز دارالعلوم دیوبند، ۱۳/۵/۹۳ھ۔

شوہر کے لاپتہ ہونے پر اس کو مردہ سمجھ کر اس کی بیوی سے نکاح

سسوالی (۵۳۷۸): زید دینی بیوی سے ناراض ہو کر چلا گیا، چار سال ہو گئے۔ زید کے بھائی بکرنے میں خیال کر کے کہ زید نے مر گیا ہو، زید کی عدم موجودگی میں بھادنی سے خود شادی کر لی۔ جب زید کو معلوم ہوا تو زید نے طلاق نامہ لکھ کر بھیج دیا، جب بکر کو معلوم ہوا تو زید سے کہا کہ چونکہ تم موجود ہو اس لئے تم اس کے نکاح ہو، میں چھوڑ دیتا ہوں۔ اب یہ کس طرح نکاحات میں ہے، طلاق کی ضرورت ہوگی یا نہیں؟

الجواب جامعاً ومصلحاً:

جس بھائی نے اپنے بھائی کی عدم موجودگی میں نکاح کیا تھا یہ جائز نہیں تھا (۲)۔ پھر اس کی زندگی معفو ہونے پر اس نے اس کی بیوی کو چھوڑ دیا تو اس سے اصلی نکاح ختم نہیں ہو گیا تھا، اس لئے طلاق کی ضرورت نہیں۔ اگر دو تین خالق لکھ کر بھیج چکا ہے تو طلاق منقطع ہوئی (۳)۔ اب بغیر عدل کے اس کے لئے جائز نہیں ہو سکتی (۴)۔

(۱) "قد مر فخریہ تحت عنوان: "زید" فقہ کے نقل ثانی کے بعد جواب الیٰ بن کرنا۔"

(۲) "لا یجوز للرجل ان یشروع زوجۃ غیرہ، وکذلک المعصۃ" الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب النکاح،

القسم السادس، المحرمات التي یطلق بها حق الفی: ۲۸۰/۱، (شعبہ)

او کذا فی بدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی شرط الانکون مسکوحۃ الفی: ۳۵۱/۳، دارالکتاب العلمیہ بیروت)

(۳) "وان کانت مرمومۃ یقع الطلاق، بزی او لم یزی، فم المرسومۃ لا تملو" ایمان اوسل الطلاق بان کتب: اساسہ: فانت طالق، فکما کتب هذا یقع الطلاق، وتلزم بها العدۃ من وقت الکتابۃ"۔ (الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب الطلاق، الفصل السادس فی الطلاق بالکتابۃ: ۸۷/۳، شعبہ)

او کذا فی رد المحتار و کتاب الطلاق، مطلب فی التفاتی بالکتابۃ: ۲۳۶/۳، معبد)

(۴) "وان کان الطلاق ثلاثاً فی الحرۃ وفتین فی الامۃ، لم یحل له حتی ینکح زوجاً غیرہ نکاحاً صحیحاً، الخ"۔ (الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب الطلاق، فصل فیما یحل به المطلقۃ: ۵۳۱/۳، شعبہ) =

کے بعد اس میں اس جگہ پر آئے کہ پہلی دو چیزیں جو حدیث میں مذکور ہیں کہ یہ ہیں۔
جو نہ ہو جائے گا (۱) اور دوسری چیز یہ ہے کہ کسی شخص کو ایسا نہ ہو جائے گا۔

اور پہلی چیز کے تحت حالات کی تعداد بھی لکھی ہے کہ اس کے تحت اس کی حدیث کے
تحت میں ہے (۲) بعد حدیث کے بعد جو جائے گی پھر حدیث میں مذکور ہے کہ اس کی حدیث کے
حالات کی تعداد (۳) اور بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

زوجہ غلوکہ کتاب ثانی اور پچھ

سبب ان کے۔ ۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

۱۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۲۔ بعد حدیث کے تحت میں۔ ۳۔ بعد حدیث کے تحت میں۔

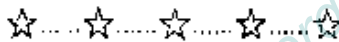
کا باقی ہے تو یہ سب کو لازم ہے (۱)۔

پہلے شوہر کو لازم ہے کہ اس کو شرعی طور پر تہہ نکاح کرے، اس پر کوئی قیمت نہ لگائے اور نہ سخت گزار ہوگا۔

مگر اس کو آزار کرنا، مظلوم نہیں تو طلاق ایسے تاکہ اس کی زندگی نہ رہے (۲)۔ فقط واللہ جو نہ تعالیٰ اعظم۔

حررہ العبدہ محمودہ غفرلہ دارالعلوم دیوبند۔

الجواب صحیح، بندہ نظام الدین عفی عنہ دارالعلوم دیوبند، ۵/ ۱۰/ ۱۴۸۸ھ۔

۱) "اتفقوا علی ان النکاح من جمیع المعاصی واحده، وانہا واجبة علی الفور، لا يجوز تأخيرها، سواء كانت المعصية صغیرة او کبریاً" (شرح النکوح علی صحیح مسلم ۳/ ۳۵۶، کتاب النکاح، قدیمی) (و کذا فی روح المعانی ۲۸/ ۱۵۹، مبحث فی ذی ایہا الذہب، آخر ان یروی الی اللہ توبۃ تسمو حاء) (التحریم: ۸، دار احیاء التراث العربی - بیروت)

۲) قال اللہ تعالیٰ: "فما سکت بمعروف أو تسریح یا حمان" (سورۃ البقرۃ ۲۴۹)

"بجیب (الطلاق) فلو فأت الإمامک بالمعروف" زاد المعاد المختار ۳/ ۲۴۹، کتاب الطلاق.

۲۔ حرام کو بدل کر حلال کرنا ہے ای حرام کو حلال کرنا حرام ہے (۱)۔ ایسا نہیں ہے کہ تو یہ کرنا لازم ہے اور تجدید الزمان اور تجدید نکاح بھی کر لینا ہے (۲)۔

۳۔ بدو جو علم کے اور دیکھ کر ایسا کرنا حرام ہے جو شخص کسی حرام فعلی کو حلال اعتقاد کرے اس کو تجدید ایمان اور تجدید نکاح کرنا لازم ہے، کما صرح بہ فی البحر: رد المحتار وغیرہ۔ میں اس کا تعلق نہیں ہے (۳)۔

۴۔ جس کو عورت کے غیر مقررہ ہونے کا علم نہیں تھا اس کا نکاح نہیں ہو تا اور اگر ایسا بھی نہیں ہو تا اور جس کو علم تھا تو بعد بھی وہ شریعہ ہوا اس کا بھی نکاح نہیں ہوتا تاثرہ و گنہگار ہوا ہے اس کو تو بد کرنا چاہیے (۳)۔ اور اگر وہ بد کرے

۵۔ وکذا فی الفقہ الاسلامی وادلہ، الفصل الثانی، المحرمات من النساء الخ، باب المرأة المستبرو حۃ ۶۶۳۶۶، رشیدیہ

و کذا فی التفسیر المصیری، باب (۵) ۶۶۳۶۶، حافظ کس، حاشہ نمبر ۲

۱۔ ولایصل أن من اعتقد المحرم حالاً، فإن کان حراماً لم یعد کمال الغیر، لا یکفر وإن کار لحد، فإن کان دلیله قطعاً کفر، وإلا فلا، البحر الرائق، کتاب النکاح، باب أحكام المریض ۶۶۳۶۶، رشیدیہ، وکذا فی رد المحتار، باب الإطء الذی یوجب الحد والذی لا یوجیه عطل، بدائع الصلح المحرم علی وجه الظن الخ ۶۶۳۶۶، سعید

و کذا فی الدر المختار، باب المستبر، مطلب حلفه من لا یقتل إذا برئت ۶۶۳۶۶، سعید

۲۔ "فإن کان فی کفره کفر اخیلاً، فإن قسه یؤمر بتجید النکاح بعد و بین امراته، ویؤمر بانسوة والرجوع عن ذلک بشرط لا احتیاط، القدر العالک کفره، الباب السابع فی أحكام العربین قبل الباب الثامن فی الطلاق ۶۶۳۶۶، رشیدیہ

و کذا فی مجمع الزہر، باب المستبر ۶۶۳۶۶، دار احیاء التراث العربی بیروت

۳۔ "ما یقول کفر الشقاق بسبق العمل و نکاح و تولد اولاد و رد و عقیقہ و خلاف ہا، لا یستغفار و ایمنہ و یحسد الکافی، الدر المختار، کتاب النکاح، باب المستبر ۶۶۳۶۶، سعید

۴۔ (راجع الحاشیہ رقم ۴)

۵۔ "و انما یؤمر علی ان التوبة من جميع المعاصی و حنة، و انما واجبة علی الفور، لا یجوز تأخیرہ، سواء كانت جبراً أو کثیراً" (شرح المروی علی صحیح لعلہ ۴-۳۵، کتاب التوبة، قدیمی)

طرف توجہ نہیں کی، چہ چاہئے کہ اس کا تعلق بھانج سے ہے لڑکی کو اس پر سے جس جب پورا طہینان ہو یا تو اس نے روکنے کی تدبیر کی مگر کامیاب نہ ہوئی، مجبوراً لڑکی جب اپنے گھر آئی تو داندو سے یہ قصد بیان کیا۔ اما نہ کو ہلایا مہینہ سمجھایا مگر مکر وہ باز نہیں آیا۔

لڑکی نے سسرال جانے سے انکار کر دیا، کئی مہینے لڑکے والے لینے کہنے آئے مگر لڑکی قطعاً تیار نہیں ہوئی، پنجائیس دنوں میں اٹھ پایا کہ لڑکا بھی سیکھ رہے گا، جس کے سے لڑکا تیار نہیں ہوا۔ لڑکے نے ہر معاش کے ذریعہ سے جانے کی سعی کی۔ لڑکی غریب گھر لانے کی سعی بذریعہ نہ بنے، پریشان ہو کر ایک دوسری جگہ انتظام کر دیا۔ لڑکے نے وہاں بھی سعی کی، بذریعہ پریس گرفتاری کی سعی کی، مگر لڑکی پر قابو نہیں پاسکے۔ لڑکا نہ علاقہ دینے کے لئے تیار ہے نہ فیصلے کے لئے۔ لڑکی کا باپ کل سارا دن بھی وہاں کرنے کے لئے تیار ہے۔ نیا ان تمام مجبوروں میں جہاں وہ لڑکی ہے نکاح ہو سکتا ہے؟

فتی محمد ریاحمد راجہ

الجواب حامداً ومصلحاً:

نکاح کر دیا ہے تو نکاح بالکل درست نہیں ہو، فوراً اس کو طہرہ کر دیا جائے، جب تک شوہر طلاق نہ دے، یا شرعی طور پر طہرہ نہ ہو جائے دوسری جگہ نکاح نہیں ہو سکتا (۱) لڑکا کا تعلق زاریت رکھتا اور حقوق ادا

۱۔ وکلاء فی عقد الفرائی، کتاب البر والفضی، باب ما یبھی عنه من النکاح والحدود، ۲۰۶/۳۲.

۲۴۵، ۲۴۶، دارالکتب العلمیۃ، بیروت.

(۱) مؤلف المصنوعات من النساء، عطف علی امہاتک، یعنی حرمت ولیکم المصنوعات من النساء: امی ذوات الازدواج، لا یحل للغير نکاحہن ما لم یست روجھا او یطلقھن، ونقضی عدتھا من الوفاۃ، نو الطلاق، (تفسیر المظہری، ۶۳/۴، حافظ کتب خانہ)

۲۔ وکلاء فی عقد الاسلامی والحد، الفصل الثالث، المحرمات من النساء، الخ، باب المرأة المتزوجة، ۱۹۳، ۱۹۴، رشیدیہ.

۳۔ وکلاء فی عقد الاسلامی، کتاب النکاح، الباب الثالث، القسم السادس، المعلومات التي یعلق بها حق الغير، ۱۹۰/۱، رشیدیہ.

۴۔ وکلاء فی رد المحتار، باب العدة، منفل فی النکاح الفاسد والباطل، ۵۱۲/۳، سعید.

کیا، آنکھ پڑی، وہی جہد شفی سے لوگوں کو روٹی ہو کر آج اسے مایہ ہے کہ حسب شریعت مولاؑ موصوف
دائیں مجلس و توارچین کو کیا قسم ہے؟

محمد ایوب خان، منشا، پال، ڈاک خانہ کوہاٹ تحصیل میرٹ آباد خلع ۱۰ اردو۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

ایہ جگہ نکاح صحیح ہو جانے کے بعد دوسری جگہ درست نہیں، نکاح چار گز نہیں، حسب تکلیف، جو مائیں سے
نیمہ فی مطلق خلع، رفع و کے ذریعے نہ ہو جائے اور عدت نہ گزر جائے، لہذا صاحب الحدید حنفی نے شروع
رد المحتار غیر دو، یک، المصنف، کتاب النکاح، نوہج، خانہ گنجی، ۱۲۷۲ھ، ص ۶۱۱۔

نہ کے الفاظ جو کہ حوال میں آ رہی ہیں کتاب نکاح میں ہے، میں صرف نہیں، نکاح اور رشتہ دونوں
کے لئے مستعمل ہیں، جن آیتوں میں سے اس نے یہ فیہ و کذا کر ہوا، اور یہ الفاظ نکاح کے لئے کہے گئے اور اس
جس کو نکاح کہہ نکاح سمجھا گیا، جب تو نکاح ہوا تو وہ نہیں، بلکہ محض وعدہ ہے (۲)، لہذا اگر حسب قطعین سابق پہلا
نکاح صحیح ہو گیا تھا تو، اس نکاح صورت مسئولہ میں صحیح نہیں ہوا، یا جو دفعہ کے اس میں شرکت کرنے والے گناہ
گار ہوئے، حسب قواعد اور مولوی صاحب کی خصوصاً علی، لا طلاق، ضروری ہے (۳)۔

۱: رد الفوی العالم المکبر، کتاب النکاح، القسم السادس، المحرمات التي يتعلّق بها حق العیر
۲۰۰۰، وشہیدہ

۲: رد الفوی فیما فی خاصی محان، کتاب النکاح، باب فی المحرمات، ۱۰۲۰، وشہیدہ

۳: رد الفوی فی رد المحتار، کتاب النکاح، مصل فی النکاح الحدید، ۱۳۶۴، معیہ

۴: "وإنما يصح بلفظ تزويج ونكح، لا بما صرح به، وما عداها كتابة، هو كل لفظ وقع لتصديق
عن كامله فلا يشح بالنسبة في الحال، خرج الوصية غير العقيدة بالحال، كقصة وعليك وصدقة
وعطلة وقرص وسلم واستنجار وصلاح، وكل ما تصدك به الرقاب بشرطية أو قومية وإفهام
المشهود المتصور، الخ" رد المحتار، کتاب النکاح، ۱۰۱۳، معیہ

۵: رد الفوی الہدایہ، کتاب النکاح، ۲۰۲، مکتبہ نثر کفہ علیہ ملتان

۶: رد الفوی البہر الفائق، کتاب النکاح، ۱۰۹۲، معادہ ملتان

۷: "واعتقد علی ان التبیہ من جمیع المعاصی راحیہ والبیہ واجبة علی الفور لا یجوز تأخیرھا، سواء

آتش بازی اور گانا و سول بجانا وغیرہ ناجائز ہیں اس سے اعتقاد ضروری ہے (۱)۔ ایضاً اس سے جرم نہ
 ایسے جرموں کو کہیں کہ چاہیے "لو الحاصل فی المسبب عدم العقوبہ وأخذ العال" بعد: ۵۰، ۵۱، ۵۲۔
 بقدرت تعاقبات وغیرہ مرنی برائیں مقرر کی جائیں۔ لفظ "لہ" جاریہ قولی العلم۔
 ۲۔ امامہ حمزہ گوئی عن اللہ علیہ السلام در نظام علوم سہارپور، ۱۳۲۸ھ۔
 صحیح: حمزہ مفتی مدرسہ صحیح: حمزہ مفتی مدرسہ صحیح: حمزہ مفتی مدرسہ صحیح: حمزہ مفتی مدرسہ
 صحیح: حمزہ مفتی مدرسہ صحیح: حمزہ مفتی مدرسہ صحیح: حمزہ مفتی مدرسہ صحیح: حمزہ مفتی مدرسہ

منکوحہ غیر سے نکاح

مسئلہ ال (۱۵۳۸): زید نے اپنی اخطوت محبت سے نکاح نامہ زلیہ زید کو مرنے سے منع کیا مختلف ذرائع
 سے مثلاً: ذکاوت سے، زہنی اعتبار سے، سماجی، فی کس زید سے (عمر) کے ساتھ شریعت کر کے مگر زید
 وہ پیش ہوئے منکوحہ عمر کو ساتھ لے کر نکاحی چڑ گیا۔ اب اس صورت میں جب زید نے منکوحہ زلیہ سے نکاح کر کے
 اس کو طلاق دیا، نیز شریعت سے انکار فرمایا، زید کے لئے کیا حکم ہے؟

عمر الدین، شمس آباد۔

۱۔ کتاب النفقة صغیراً أو کبیراً والیة من مہانت الإساءة وفروعہ المذکورة، وهو بینہ عند العمل
 الیہ مانعاً۔ "شرح التوری عمی الصحیح لیسلمہ کتاب الفیہ: ۳۵۲، قدیمی
 اذکذا فی روح السعای، سیرۃ النضر، تحت الآية: "یأیها الذین امنوا اتوبوا الی اللہ فمما تصوحون"۔
 ۱۵۳۲ھ، نزاجہ الفرائد العربی بیروت

۲۔ "و یکبرہ استماع صوت السہب والنصر بہ، وانرجب علی المؤمن ان یحیدہ ما یحکس حتی لا
 یسمع، نج" (المنہج، کتاب التکریم، فی فی البیع: ۳۹۰، قدیمی)

"والنفی حرام" (کتاب الفیہ، کتاب التکریم، فی فی البیع: ۳۹۰، قدیمی)
 بعض من بدعی النوف، لہ حرام بالإجماع، لا یجوز الکفر، الخ" حاشیۃ الفقہاء علی غنی مرنی
 الفلاح، کتاب المیلہ، فی صفة الأذکار، ص: ۳۱۵، قدیمی

۳۔ ذکاوی ود السحار، کتاب الحفظ والإیاض: ۳۶۶، سعید

۴۔ المنہج، کتاب الفرائد، فی فی البیع: ۳۹۰، قدیمی

۵۔ ذکاوی ود السحار، کتاب الفرائد، فی فی البیع: ۳۹۰، سعید

"و حسب مهر العسل فی الشغار" هو أن يزوجته بنته على أن يزوجها الآخر بنته أو أخته مثلاً معاوية بن عفان بن مهي عبد الحميد بن خنيس، فلم يجداته مهر العسل فلم يبق شغاراً انتهى".
ترجمہ مختار: ۱/۲: ۱۵۶ (۱)۔

۲۔ مسہد و اہل کا جو دوسرا نکاح ہونے کے حکم میں ہے وہ شرعاً بالکس ناجائز و حرام ہے، جس سے دوبارہ نکاح ہوا ہے زمانہ کے حکم میں ہے، اس سے جو اولاد پیدا ہوگی اس کا نسب اس شخص سے ثابت نہیں ہوگا:
"لا يجوز نسو رجل أن يتزوج زوجة غيره، و كذلك المعتقد، كذا في السراج المبرج، اھ"۔ عالمگیری: ۱/۱: ۲۸۰ (۲)۔ "أما نكاح منكر حة الغير و معتدنه (والد، غیر قید لا یوجب العدة بن علم أنها المغیر: لأنه لم یقل أحد حوارہ، فلم یعد، أصلاً، و لهذا یجب الحد مع العلم بالفرق: لکونه زناً کسائی، بغیر و غیر ہذا، اھ" شامی: ۳/۲۳۸ (۳)۔

۳۔ مسما و اہل اور اس کا والد اور جس سے دوسرا نکاح ہوا ہے وہ دوسرا نکاح خواں، نیز جملہ شرکائے مجلس اور بڑوں کے نکاح سے خوش تھے، یا بڑوں و بھارت کے اس کو نہیں روکا سب گناہ گار ہونے سب کو لازم ہے کہ توبہ کریں اور جس شخص کو پہلے نکاح کا حکم نہیں ملا: بالیقین کی وجہ سے اس دوسرے نکاح میں شریک ہو اور اس وجہ قابل طاعت نہیں توبہ اس کو بھی چاہیے (۴)۔ فقط واللہ سبحانہ تعالیٰ اعظم۔
حرر و العبد محمد رفیع زکریا، ۱۳/۱/۱۴۱۰ھ۔

الجواب صحیح: سمیعہ امرفکر، دمشق مطابع عظیم،
صحیح: محمد الطییب، ۱/۲۵: ۶۱۰ھ۔

(۱) الدر المختار، باب المهر، مطلب: نکاح الشغار: ۱۰۲/۳ (۱) معبد

و کذا فی مجمع الزیور، باب المهر: ۳۵۸/۱، دار احیاء التراث العربی

و کذا فی البیضاء، باب المهر: ۳۶۷/۱، مکتبہ شریعتہ علیہ

(۲) الفتاویٰ العالمگیریہ، القسۃ السادس، المحرمات التي یعلق بها حق النفر: ۲۰۱/۱، ریحیہ

(۳) رد المحتار، مطلب فی النکاح المقدس: ۱۳۲/۳، معبد

و کذا فی فتاویٰ لاھنی خان، باب فی المحرمات: ۳۶۶/۱، ریحیہ

و کذا فی البدائع، فصل فی شرط ألا تكون منکر حة الغير: ۱۳: ۲۵، دار الکتب العلمیہ

(۴) فان الردی: "و اتفقوا علی أن التوبة من جميع المعاصي واجبة، و انبیا واجبة علی الفور لا يجوز"

ایہ اس لئے کہ بیانی کا اور سوانح کی رو سے یہ جو اثری نوکارتوں کے طلاق سے لئے صرف اس کا
موتی دلی نہیں۔ بلکہ ان کے شہادت میں ہوتا ہے (۱) یہ شہادتیں (۲)۔

مفتی نے سرے میں سوانح کی اس بات پر بھی یہ بیان کیا کہ اس کے سوانح میں شہادتیں ملے گا کہ اس
کو قتل کرنے پر پیش کرنے کی کوئی شہادت نہیں ملے گی۔

۱۔ واقعہ شہادتیں ملے گا کہ اس کے قتل پر کوئی شہادت نہیں ملے گی۔

۲۔ یہ کہ اس کے قتل پر کوئی شہادت نہیں ملے گی۔

نکاح پانکاح

مفتی (۱۳۱)۔ یہ کہ اس کے قتل پر کوئی شہادت نہیں ملے گی۔

۱۔ یہ کہ اس کے قتل پر کوئی شہادت نہیں ملے گی۔

۲۔ یہ کہ اس کے قتل پر کوئی شہادت نہیں ملے گی۔

۳۔ یہ کہ اس کے قتل پر کوئی شہادت نہیں ملے گی۔

۴۔ یہ کہ اس کے قتل پر کوئی شہادت نہیں ملے گی۔

۵۔ یہ کہ اس کے قتل پر کوئی شہادت نہیں ملے گی۔

۶۔ یہ کہ اس کے قتل پر کوئی شہادت نہیں ملے گی۔

۷۔ یہ کہ اس کے قتل پر کوئی شہادت نہیں ملے گی۔

۸۔ یہ کہ اس کے قتل پر کوئی شہادت نہیں ملے گی۔

۹۔ یہ کہ اس کے قتل پر کوئی شہادت نہیں ملے گی۔

۱۰۔ یہ کہ اس کے قتل پر کوئی شہادت نہیں ملے گی۔

نہیں کہ آیا وہ مرہون یا نہ زندہ ہے، اس عورت نے ایک میاں لٹی کو بلا کر اپنا نکاح اُسی اور سے کر لیا اور سوائے اس عورت کے کہ اس نے میاں لٹی سے کہا کہ میرا خاندان تم پر ہے اور کسی خلع و لے نے نہ ہو کہ اور عورت کا چہرہ چلن درست ہے۔ صبح و چلو، الوں کو ظم ہوا کہ اس عورت نے اپنے نکاح کر لیا ہے، میاں لٹی کو بلا کر، یا فتنہ یا لٹی، تم سے نکاح کہ طرح پر حیا ہے؟ اس نے کہا کہ میں نے محض عورت کے کہنے سے نکاح پر حیا ہے۔ اسی میاں لٹی کے پیچھے نماز پڑھ سکتے ہیں یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلحاً؛

اگر میاں لٹی کو اس کے شوہر سے زندہ ہونے کا حال نہیں معلوم تھا اور عورت کے کہنے سے یقین کر کے نکاح پر حیا یا تو اس سے میاں لٹی کی اداست میں نقصان نہیں آیا۔ نہ میاں لٹی کا نکاح نہ تو لیا اور جس شخص سے نکاح ہوا، ہے اگر اس کو بھی علم نہیں تھا اور عورت نے نہ بات کا یقین کر کے اس سے نکاح کیا ہے تو حرام نہیں، دو کا (۱)، البتہ ۳؛ فقہیم پہ شوہر سے شرعی طریق پر نہ ہوت، خلع اور طلاق کے ذریعہ سے یہ لٹی تو عورت نہ بڑھ جائے دوسرا نکاح صحیح نہ ہوگا۔ مفارقت، تہرک، زہم ہے، کما فی رد المحتار (۲)۔

۱، "والتفتیر علی أن التوبة من جميع المذمومات واجبة، وأنها واجبة على الفور، لا يجوز تأخيرها، سواء كانت المصيبة صغيرة أو كبيرة" (شرح النووي على صحيح مسلم: ۳۵۲/۲، کتاب التوبة، قدیمی)۔
۲، "إنما نکاح منکر حذ الغیر و معدنہ، فالدخول فیہ لا یوجب الفداء، لعدہ بن علیہ اللہ العزیز؛ لأنہ لم یقل أحد سحواؤه، فلم یعقد أصلاً، و یبدأ بحجبه الحد مع العلم بالحرمة، لأنه زنا، کما فی الفتنہ وغیرہا۔
بن حبیب علی القاضی التفریق بیہما" رد المحتار، باب التہنئة، مطلب فی النکاح الفاسد والباطل۔
۳۰۰۳، ۱۳۴، سعید

"لا يجوز لمن حل أن يزوج روحه غيره، وكذلك المعدة"، والفتاویٰ العاصمکیریہ، کتاب

النکاح، الباب الثالث، الفصل السادس، النکاحات التي یعلق بها حق الغیر ۳۸۰/۱، رتبہ ۱؛
و کتاب فی نتائج المصانع، کتاب النکاح، فصل فی شرع ألا تكون مسکوحۃ معیر، ۳۵۱/۳، دار الکتب
العلمیہ بیروت

و کتاب فی النکاح الإسلامی، أدلة، الفصل الثالث، المحرمات من النساء، الخ، باب المرأة المنزوجة؛
۶۶۶، ۶۶۹، رتبہ ۱؛

استیلاعت سب کے واسطے ہوتی ہے کہ زید کی لڑکی کو بکر کے چھ بچہ نہیں اور بکر کے پاس نہ رہے اور اس کا نکاح
وہ نکاح نہ تھا ہی نہیں۔

حدیث ابوہریرہؓ کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا: "مَنْ نَكَحَ غَيْرَ ذَا لِحْوَةٍ فَهُوَ يَزْنِي"۔ ۵۵۵۔

ابوہریرہؓ سے روایت ہے کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا: "مَنْ نَكَحَ غَيْرَ ذَا لِحْوَةٍ فَهُوَ يَزْنِي"۔ ۵۵۵۔

ایضاً

حدیث ابوہریرہؓ کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا: "مَنْ نَكَحَ غَيْرَ ذَا لِحْوَةٍ فَهُوَ يَزْنِي"۔ ۵۵۵۔

فرمایا میں۔

زید کی شادی ایک عورت سے ہوئی کہ زید کی بیٹی یا بیٹی کی بیوی کے ساتھ وہ نکاح کی جاتی ہے، لیکن
عورت کے بعد زید کی بیٹی یا بیٹی کی بیوی سے نکاح ہو جاتی ہے اور ان میں سے کسی ایک کی بیوی بھی اپنے والدین کے
بیویاں سے زید کی بیٹی یا بیٹی کی بیوی سے نکاح ہو جاتی ہے لیکن اگر زید کی بیٹی یا بیٹی کی بیوی سے نکاح ہو جائے تو
بیٹی یا بیٹی کے اس نکاح ہونے کے خلاف ہے وہ نکاح زید کی بیٹی یا بیٹی کی بیوی سے نکاح ہو جاتی ہے لیکن اگر زید کی بیٹی یا بیٹی کی بیوی سے نکاح ہو جائے تو
زید کے گھر آنے سے منع کرتے ہیں جس پر زید عدالتی چارہ چلی کر کے حقوق زیدیت کا دعویٰ دائر کرنے کے بعد
اٹری حاصل کر رہا ہے، مگر بعد میں عدالت نے زید کی بیوی اس کے گھر نہیں آئی ہے، بیوی کو آنے
پر رضامند ہے مگر چند مہینوں کے بعد عدالت نے اس کی سزا سنائی ہے۔

بعد میں زید کی بیوی ان کے والدین کے گھر سے نکاح ہو جاتی ہے اور بچہ وہاں پیدا ہوتا ہے، زید
بچہ ایک عدالت میں اس شخص کے خلاف دائر کرتا ہے جس شخص سے زید کی بیوی نے نکاح کیا ہے اس کو چھ
مہینہ اور بچہ اس کو دے کر دیتا ہے۔ بعد ازاں زید کے سر اس سے زید کی بیوی کا نام ایک نکاح دوسری بھرتی
کدو مینا ہے، وہ زید کی بیوی کا بچہ ہے اور زید کی بیوی کا بچہ ہے، زید نے گھر آ جاتی ہے۔

۱. "عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "مَنْ نَكَحَ غَيْرَ ذَا لِحْوَةٍ فَهُوَ يَزْنِي"۔

۲. "عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "مَنْ نَكَحَ غَيْرَ ذَا لِحْوَةٍ فَهُوَ يَزْنِي"۔

۳. "عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "مَنْ نَكَحَ غَيْرَ ذَا لِحْوَةٍ فَهُوَ يَزْنِي"۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

زید کا گھر ایک شریعت کے موافق تھا اور کائناتوں اور پھر زمین کے اپنی روحی توانائی والی زندگی میں
نے تشریف لے کر اس کے والدین کے جوڑ میں بیوی کا گھر وہاں کے گھر سے لے لیا تو وہاں کا آپ نہ ہے
تو اس گھر میں جو چیزیں ہیں وہ اس کے والدین کے والدین کے گھر میں تھیں اور اس کے والدین کے گھر میں
تھیں وہی وہاں کے گھر میں تھیں اور اس کے والدین کے والدین کے گھر میں تھیں اور اس کے والدین کے گھر میں

آپ ایک زید بنی بیوی کے گھر میں تھے اور اس کے والدین کے گھر میں تھے اور اس کے والدین کے گھر میں
زید بنی بیوی کے گھر میں تھے اور اس کے والدین کے گھر میں تھے اور اس کے والدین کے گھر میں
وہاں سے بیوی کے گھر میں تھے اور اس کے والدین کے گھر میں تھے اور اس کے والدین کے گھر میں
تھیں وہی وہاں کے گھر میں تھے اور اس کے والدین کے گھر میں تھے اور اس کے والدین کے گھر میں

تھیں وہی وہاں کے گھر میں تھے اور اس کے والدین کے گھر میں تھے اور اس کے والدین کے گھر میں
تھیں وہی وہاں کے گھر میں تھے اور اس کے والدین کے گھر میں تھے اور اس کے والدین کے گھر میں
تھیں وہی وہاں کے گھر میں تھے اور اس کے والدین کے گھر میں تھے اور اس کے والدین کے گھر میں

قرآن العزیز مجاہد شریف، ۱۴۲۰ھ

الجواب صحیح، نوری، ۱۴۲۰ھ

۱۔ الفتاویٰ العالیہ، کتاب النکاح، باب النکاح، الفصل السادس، المجموعات التي سبق بها من
الفتاویٰ، ۱۴۰۱ھ، ج ۱

۲۔ الفتاویٰ العالیہ، کتاب النکاح، الفصل في سبب النكاح، المجموعات التي سبق بها من
الفتاویٰ، ۱۴۰۱ھ، ج ۱

۳۔ الفتاویٰ العالیہ، کتاب النکاح، الفصل في سبب النكاح، المجموعات التي سبق بها من
الفتاویٰ، ۱۴۰۱ھ، ج ۱

۴۔ الفتاویٰ العالیہ، کتاب النکاح، الفصل في سبب النكاح، المجموعات التي سبق بها من
الفتاویٰ، ۱۴۰۱ھ، ج ۱

۵۔ الفتاویٰ العالیہ، کتاب النکاح، الفصل في سبب النكاح، المجموعات التي سبق بها من
الفتاویٰ، ۱۴۰۱ھ، ج ۱

جگہ ہونے دی جائے (۱) لڑکی بچے پہلی شوہر سے پاس پا کر رہے۔ جس نے نکاح پر جاریہ ہے اگر اس کو اصل حیثیت معلوم تھی تو وہ بھی کلمہ رہے اور وہ بھی تو یہ لازم ہے (۲)۔ لفظ اللہ خالی و غیر۔

حرر: المدبر محمد علی عہدار، دارالعلوم دیوبند، ۱۵/۱۲/۱۳۸۸ھ

ناسق و ناخیر شخص کی بیوی کا خیر طلاق کے دوسری جگہ نکاح

سوال (۱۳۰۱): ایک لڑکی کی شادی دس سال کی عمر میں ہو چکی ہے (پیشانی والد نے کی) جس کو عرصہ ستر سال کا ہو گیا لڑکی ابھی تک رخصت نہیں ہوئی۔ شوہر بچہ راہد معاش اور شریعت کے لڑکی کو متقی بنے کر میں اس پر کے ہاں ہر شخص جو اس کی کہہ مجھے زبردستی بھیجا تو میری جان عزت کو زبردستی خطر دے میرا نکاح دوسری جگہ کر دیا ہے۔ اس صورت میں نکاح دوسری جگہ ہوتا ہے یا نہیں، جبکہ فطرہ ہے کہ شوہر عصمت فرمادہ کرے۔ یا بیچ دے، یا مار ڈالے، یا آگ کان کان لے لے۔ اس صورت میں کیا حکم ہے؟

الجواب: حامداً ومصلحاً:

نکاح سے پہلے یہ وجہ تھیں خواہ جس سے شادی کی جارہی ہے دوسرے۔ پر معاش ہے یا کیا ہے، تاہم نکاح نکاح جب اس کے والد نے کر دیا ہے تو وہ صحیح اور لازم ہو گیا لڑکی کو خیر بطور حاصل نہیں (۳)۔

۱۔ إساءة الطاعة في المعروف، منفرد عليه، مشكوة المصابيح، كتاب الإجارة والقضاء، الفصل الأول

۲/۱۹، ۳/۱۴

(۱) "كل يحب على القاصي لتفريق بينهما" والمر المحتر، مات السجر، مطلب في النكاح المقاسد

۲/۳۲، ۳/۳۴

۲. وكذا في الفتاوى العالمية، الباب النكاح المقاسد، أحكامه، ۳/۳۸، ۴/۳۸، مكتبة غفرية كوتہ

(۲) "وتحتمل على أن السوء من جميع المعاصي واجبة، وأنها واجبة على الفور، لا يجوز تأخيرها، سواء

كانت المعصية صغيرة أو كبيرة" شرح الفتاوى على المنهاج، ۳/۳۵، كتاب التوبة، قدیمی

(۳) "لأن زوجها الأب أو الجد يعني الصغير والصغيرة، فلا خيار لهما بعد بنوعهما، الخ"، الهدية،

باب في الأولياء والأقرباء، ۳/۵۰، ۴/۵۰، شركة علمية ملتان

(۴) ركنا في البحر الرائق، باب الأولياء والأقرباء، ۳/۳۱، وشبلیہ

۱. ركنا في البحر الرائق، باب الأولياء والأقرباء، ۲/۹۰، ۳/۹۰، مكتبة ممدادیہ ملتان

العجواب حامداً ومصلحاً:

نہیں کر سکتی جب تک کہ ہر طلاق نہ (۱)۔

ترجمہ العبد محمد انصاری رحمۃ اللہ علیہ معین مفتی مدرسہ اعلیٰ علوم، سہارنپور۔

بغیر طلاق کے دوسری جگہ نکاح کر دینا

۱۵۳۸: ہندو کی بیچن کی حالت میں رہنے والہ میں ایک گاؤں میں شادی ہو گئی تھی، پھر بچہ پیدا ہونے کے وقت میں نے یہ کہا کہ ہم کس بھیجیں گے، پھر پھر بھی زاد بھائی کیا تھا والدین نے نکاح پر حاکم و بغیر طلاق لئے، اس کے دو سال بعد ان سے لڑائی کر کے طلاق کی پھر نکاح خالی نہیں ہوا، پھر زوج خالی نے ہندو کو مار پیٹ کر باہر نکال دیا، پھر اس نے زبردستی ہندو کو پکڑ کر گھر میں رکھا، یہ کہ اس کا والد فوت ہو چکا تھا، اس مجبوری میں پھر زرات تو اس کے ساتھ بھستہ ہوا، پھر اس کے سات بچے پیدا ہوئے، وہی طرے کا ہے، چاہے مار مارا اور طلاق نہیں دیتا رہا، اب یہی ہمارے کے حسب عورت نے کہا کہ کسی مولوی سے دریافت کرو کہ یہ اب کرے تو اس سے اس کو مار پیٹ کر بھستہ رہی، اب یہی طلاق پر پھر عورت باہر نکل آئی کہ چاہے مجھے قتل کر دے میرے خیر میں نہیں رہتا پاتی۔

پہلے عورت اعظم تھی، اب اس نے پانچوں کی دل ہونے کی حالت میں قرآن شریف پر حاکم اب اس کو مصیبت داکہ یہ بہانہ کر رکھتا ہے اور اس مرد سے منع کی کہ میرے گھر میں قرآن شریف نہ پڑھوں، میں تو خیر والد العجواب حامداً ومصلحاً:

۱۵۳۹: ابھی کی حالت میں جب والدین نے نکاح کر لیا تھا تو وہ لازم ہو گیا تھا (۲) اس کے بعد وہ طلاق ہو

۱: قال الله تعالى: "وَالْمَحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَالنِّسَاءُ ۴۳"

"وَمِنْهَا" لَمْ يَلْزَمُوا مَكَوْنَهُ الْعَبْرُ: لِقَوْلِهِ تَعَالَى: "وَالْمَحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ" مَعْلُومًا عَلَى

قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: "وَحُرْمَتُ عَلَيْكُمْ أَيْمَانُكُمْ" وَالْمَحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ: وَهِيَ ذَوَاتُ الْأَرْوَاحِ

الْحُرِّ: زَوَاجُ الصَّبَاغِ. كِتَابُ الْبَيْتِ ح. فَتِيلٌ بَيْنَ عَدَمِ جَوَابِ نِكَاحِ مَكْرُوحَةِ الْعَبْرِ ۴۳۸۱۰.

ترجمہ:

۲: "وَلَيْسَ جَمَاعَةُ النَّسَبِ حَالَتُهُ فِي غَيْرِ الْأَمْرِ وَالْحَدِّ سَبْطُ النِّسَاءِ أَيْ لِلتَّخْفِيرِ وَالصَّغِيرَةِ"

نکاح کوئی کریم و پاک و تعالیٰ ہے۔ اور اگرچہ پیشہ کے واسطے کہ وہ ایک اور کسٹ ہو اور اس نے طلاق کی وجہ سے اس کی زبردستی سے طلاق ہو کر کوئی نہیں لے سکتا۔ یعنی طلاق کے واسطے کہ وہ ایک اور کسٹ ہو اور اس نے طلاق کی وجہ سے اس کی زبردستی سے طلاق ہو کر کوئی نہیں لے سکتا۔ یعنی طلاق کے واسطے کہ وہ ایک اور کسٹ ہو اور اس نے طلاق کی وجہ سے اس کی زبردستی سے طلاق ہو کر کوئی نہیں لے سکتا۔

اور اگرچہ طلاق کوئی کریم و پاک و تعالیٰ ہے۔ اور اگرچہ پیشہ کے واسطے کہ وہ ایک اور کسٹ ہو اور اس نے طلاق کی وجہ سے اس کی زبردستی سے طلاق ہو کر کوئی نہیں لے سکتا۔ یعنی طلاق کے واسطے کہ وہ ایک اور کسٹ ہو اور اس نے طلاق کی وجہ سے اس کی زبردستی سے طلاق ہو کر کوئی نہیں لے سکتا۔

اور اگرچہ طلاق کوئی کریم و پاک و تعالیٰ ہے۔ اور اگرچہ پیشہ کے واسطے کہ وہ ایک اور کسٹ ہو اور اس نے طلاق کی وجہ سے اس کی زبردستی سے طلاق ہو کر کوئی نہیں لے سکتا۔ یعنی طلاق کے واسطے کہ وہ ایک اور کسٹ ہو اور اس نے طلاق کی وجہ سے اس کی زبردستی سے طلاق ہو کر کوئی نہیں لے سکتا۔

اور اگرچہ طلاق کوئی کریم و پاک و تعالیٰ ہے۔ اور اگرچہ پیشہ کے واسطے کہ وہ ایک اور کسٹ ہو اور اس نے طلاق کی وجہ سے اس کی زبردستی سے طلاق ہو کر کوئی نہیں لے سکتا۔ یعنی طلاق کے واسطے کہ وہ ایک اور کسٹ ہو اور اس نے طلاق کی وجہ سے اس کی زبردستی سے طلاق ہو کر کوئی نہیں لے سکتا۔

اور اگرچہ طلاق کوئی کریم و پاک و تعالیٰ ہے۔ اور اگرچہ پیشہ کے واسطے کہ وہ ایک اور کسٹ ہو اور اس نے طلاق کی وجہ سے اس کی زبردستی سے طلاق ہو کر کوئی نہیں لے سکتا۔ یعنی طلاق کے واسطے کہ وہ ایک اور کسٹ ہو اور اس نے طلاق کی وجہ سے اس کی زبردستی سے طلاق ہو کر کوئی نہیں لے سکتا۔

اور اگرچہ طلاق کوئی کریم و پاک و تعالیٰ ہے۔ اور اگرچہ پیشہ کے واسطے کہ وہ ایک اور کسٹ ہو اور اس نے طلاق کی وجہ سے اس کی زبردستی سے طلاق ہو کر کوئی نہیں لے سکتا۔ یعنی طلاق کے واسطے کہ وہ ایک اور کسٹ ہو اور اس نے طلاق کی وجہ سے اس کی زبردستی سے طلاق ہو کر کوئی نہیں لے سکتا۔

حررہ العبد محمد گنگوہی عفا اللہ عنہ، مصنف مفتی مدد مرزا علی محمد سہارنپوری، ۲۸ ذوالحجہ ۱۲۶۷ھ۔

نکاح صحیح ہے لیکن یہ شرط ہے کہ عورت نے انکشاف کے تحت کارہی بھی نہ کیا ہو (۱)۔ فقہاء۔

- سعید احمد غفرلہ، ۲۲ ذوالحجہ ۱۲۷۷ھ۔

نکاح کے بعد رخصتی سے قبل نکاح ثانی

سوال (۱۷۵۲)۔ دو نکاح ۶۸ء میں ہوئے۔ ایک نکاح جناب مست عارف عبدالحمید صاحب پر جناب مولیٰ بخش صاحبہ، ساکن قروں فاکھر اوسمانہ رشید دہانوی خیر چاند محمد، ساکن ہے پور کا ہوا، یہ نکاح ہے پور میں ہوا۔ دوسرا نکاح جناب ولی محمد صاحب پر جناب چاند محمد صاحبہ، ساکن ہے پور کے امر دہساقہ روشن جہاں دختر جناب مولیٰ بخش، ساکن قروں سے ہوا، یہ نکاح قروں میں ہوا۔ یہ دونوں نکاح قروں کے رہنے سے تھے یعنی روشن جہاں عبدالحمید کی بہن تھیں اور رشید دہانوی محمد کی بہن تھیں۔ روشن جہاں کی رخصتی نکاح کے بعد کر دی گئی اور اپنے شوہر کے ساتھ رہنے لگی۔ ایک بچی کو جنم دیا مگر رشید دہانوی کی رخصتی نکاح کے بعد حمل میں نہیں آئی اور پانچ چھ سال کی مدت بزرگی یعنی یہ بچی سرسبیل نہیں گئی۔

اس پانچ چھ سال کی مدت میں دونوں پارٹیوں میں خفا کی چیز ہوئی، اس خفا کی وجہ سے روشن جہاں سے جوڑ کر بچہ دہانوی تھی وہ اپنے ۱۲ سالوں کے پاس ہی ہے اس دوران میں دونوں پارٹیوں میں مقدمہ سزا دی بھی ہو گئی ہے۔ پور والوں نے بچے پور میں اور قروں والوں نے قروں میں مقدمہ سے کئے۔ دوران مقدمہ مست عارف عبدالحمید ولد مولیٰ بخش نے تین بچے پور کھینچے جو انکے الگ گھروں کے نام تھے۔ تینوں بچوں کا مضمون ایک ہی ہے کہ ان کی فرائضیت دینی خدمت میں بخیر ہوں، اخطائی جارت اس طرح ہے۔

”ان قروں“ جناب چاند محمد صاحبہ جو قروں سے مولیٰ بخش کا سام، خنوم، دو بعد سام کے ”صوم“ ہو کر

(۱) اذ قالت: منعت عدنی والعدۃ نعتہ۔ وکذبہا الروح قبل قولہا مع حلفیہا۔ والادلاء۔

”وقولہ: منعت عدنی، اعلم ان انقضاء العدة لا یحصر فی اخبار ما یلزم بہ والمعلن بان

لروحیت باحر بعد مدة تنعص فی ملہا، العدة، ولو قالت بعدہ، لم تنقص، لم تصدق، لأن الإقدام علیہ دلیل الإقرار“۔ والبر المختار، کتاب الطلاق، باب العدة، مطلب - وطء المعتدة متبہة۔

رشدہ و یتیم کو طلاق دے کر آزاد کر دے گا اس کو دوسری جگہ نکاح کا حق ہو جائے۔ فقہ واللہ سبحانہ تعالیٰ اعلم۔

طاہر العبد محمود غفرلہ، دارالعلوم دیوبند، ۳/۲/۱۴۰۶ھ۔

نکاح کے بعد فرار ہو کر دوسرے سے نکاح کرنا

سوال (۵۳۹۸): ہندو خلیہ سنیہ ہے اس کی شادی زید اہل حدیث یعنی غیر مقلد کے ساتھ ہوئی تھی اور اس شادی کو تقریباً ایک سال ہوا اس دوران ہندو کے پاس شوہر کی آمد و رفت بھی رہی۔ پھر مکر جو کہ خلیہ سنی ہے وہ ہندو کو لے کر فرار ہو گیا اور ہندو مکر کے ساتھ تقریباً ایک مہینہ غائب رہی، پھر ایک مہینہ کے بعد مکر کے ساتھ مکان واپس آئی اور مکر کے ساتھ شادی کر لی۔ حالانکہ زید نے ہندو کو طلاق نہیں دی ہے، تو اس بات کو لوگوں سے پوچھا تو کیا کہ یہ شادی جائز ہے اس لئے حقیقت میں ہندو کے ساتھ زید کی شادی ہی نہیں ہوئی تھی اس لئے کہ ہندو مقلد ہے اور زید غیر مقلد ہے۔ تو اب غلامے سنی و خلی سے سواں ہے کہ یہ شادی بغیر طلاق کے جائز ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

اگر وہ اہل حدیث آئین یا خیر و رفقہ یرین کا اہل حدیث ہے کہ اہل مجتہدین کو نکالیں نہیں دیتا اور غلامے مقلدین کو مشرک نہیں کہتا تو ہندو کا نکاح اس کے ساتھ صحیح ہو گیا (۱)۔ پھر ہندو کا مکر کے ساتھ فرار اختیار کرنا اور اس کے ساتھ نکاح کرنا دوسرے نہیں، یہ شرعی نکاح نہیں، جب تک زید اس کو طلاق نہ دے اور پھر عدت نہ گزر جائے اس کا نکاح کسی سے نہیں ہو سکتا (۲)۔ فقط واللہ اعلم۔

حررہ والعبد محمود غفرلہ، دارالعلوم دیوبند، ۴/۳/۱۴۰۱ھ۔

۱۔ "ومنها إسلام الرجل إذا كانت المرأة مسلمة، فلا يجوز إنكاح المؤمنة الكافراً" (كفاية المعنى).

کتاب النکاح، ۱/۹۶/۵، دارالاشاعت کراچی،

(و کذا فی حبر الفتاوی، کتاب النکاح، ۳۲۳/۳، جامعہ تحفہ المجلدات من ملتان)

(و کذا فی بدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل: ۳۶۵/۳، دار المکتب انطلیصہ بیروت)

۲۔ "لا يجوز للرجل أن يزوجه زوجة غيره، وكذلك المحدث"۔ الفتاویٰ العالیٰ المکبریٰ، کتاب النکاح،

الجاب الثالث، الفہم السادس، المجموعات التي تتعلق بها حق الفهر (۲۸۰/۱، رشیدیہ)۔

شوہر کی دوسری شادی پر بیوی کا بغیر طلاق کے نکاح ثانی

سوال ۱۵۳۹۹: سماءہ اسل کا نکاح عبد اللہ سے ہوا تھا، دونوں کی زندگی خوشگوار تھی، دو بچے بھی ہوئے۔ عبد اللہ کثرت میں تھا، فسادات کے دوران جان بچانے کے لئے ڈھاکہ چلا گیا، معلوم ہوا کہ وہاں اس نے دوسری شادی بھی کر لی ہے، اس بات کو چھ سال کا عرصہ گزر گیا، بچوں اور سسر کی پرورش کا کوئی سہارا نہیں۔ تو اب سسرہ دوسری شادی کر سکتی ہے یا نہیں؟ فقط۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

ابھی موجودہ حالت میں سسرہ کی دوسری شادی کی اجازت نہیں ہے (۱)، جب شوہر کا پتہ معلوم ہے تو اس کو خط لکھا جائے کہ تم نے وہاں دوسری شادی کر لی ہے، یہاں تمہاری بیوی پریشان ہے، تم آ سکتے ہو اس کو بلا سکتے ہو، لہذا اس کو طلاق دے دو تاکہ وہ اپنا دوسرا انتظام کر سکے، جب وہ طلاق دے تو عدت تین مہینے گزار کر سسرہ کو دوسری شادی کا حق ہوگا (۲)۔ فقط واللہ سبحانہ تعالیٰ اعظم۔

حررہ السید محمد گشتی غفرلہ، دارالعلوم دیوبند۔

الجواب صحیح: بندہ نظام الدین عفی عنہ، دارالعلوم دیوبند۔

۱۔ (وکفا فی بدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی شرط الاتکون منکوحۃ الغیر: ۳۵۱/۳، دار الفکر العلمیۃ بیروت)

۲۔ (وکفا فی الفقہ الاسلامی وادلہ، کتاب النکاح، الفصل الثالث: المحرمات من النساء الخ، باب المرأة المنزوجة: ۶۶۳۹/۹، رشیدیہ)

(۱) "لا يجوز للرجل أن يتزوج زوجة غيره، وكذلك المعتدة"۔ (الفتاویٰ العالمگیریۃ، کتاب النکاح، الباب الثالث، القسم السادس: المحرمات التي يتعلق بها حق الغیر: ۲۸۰/۱، رشیدیہ)

(۲) (وکفا فی بدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی شرط الاتکون منکوحۃ الغیر: ۳۵۱/۳، دار الفکر العلمیۃ بیروت)

(۳) (وکفا فی الفقہ الاسلامی وادلہ، الفصل الثالث: المحرمات من النساء الخ، باب المرأة المنزوجة: ۶۶۳۹/۹، رشیدیہ)

(۴) (وکفا فی التفسیر المظہری (پ: ۵): ۶۴/۲، حافظ کتب خانہ کوئٹہ)

(۵) (قال الله تعالى: ﴿وَالْمُطَلَّقاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَن يَتَزَوَّجْنَ مِنْهُمْ أَوْ يَفْوتَهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ﴾، (سورة البقرة: ۲۲۸) ...

جب ان لوگوں نے تحریر و تقریر سے مفتی صاحب کو اعزاز اول یا تحریر سے مفتی صاحب نے ہندو کو
حلقہ تسلیم کرتے ہوئے اس کے نکاح حلالی کو جائز قرار دیا یا یہاں آتے ہی ان لوگوں نے ہندو کا نکاح حلالی
کر دیا۔ ذلک اور امین کے پاس جو تحریر قلمی مندرجہ بالا تحریروں کو غلط سمجھ کر چند آدمیوں نے ملنے دہلی
اور علمائے دہلی کے پاس پہنچ کر فتویٰ طلب کیا۔ دونوں جگہ سے جن فتویٰ ملا کہ زید کے باپ ہندو کے چچا کی
تحریر عند الشرع قاضی تسلیم نہیں، اور ثبوت طلاق کے لئے یہ تحریریں نہ کافی ہیں، لہذا ہندو کا نکاح زوجہ زید
بے زید کے چچا کے نکاح پر دینے سے انکار کوئی معنی نہیں رکھتا۔

ہندو کے نکاح کے بعد قوم میں دو فریق ہو گئے۔ فریق اول مفتی صاحب کے فتویٰ پر منتج ہوئے ہیں۔
مول کی فطرتی جماعت وضعدی جگہ سے نہیں مانتے، کسی کہتے ہیں کہ مفتی صاحب نے لکھنا یا تو نکاح ہو گیا۔ فریق
دوئی اصل تحریر کے مطابق فتویٰ ہے ان کو تسلیم کرتے ہوئے ہندو کے نکاح کو ناجائز سمجھتے ہوئے آج تک اس کو
زنا قرار دیتے ہیں۔

ہندو کے نکاح حلالی کے چند ماہ ہندو بڑوں کو بیت پاکستان سے سرکاری سناپ پر تحریر شدہ طلاق نامہ
پانچ گروہوں کی شہادت زید کے دخل خطہ شدہ آیا اس میں مندرجہ بالا سے چار ماہ قبل ہندو کا نکاح ہو چکا تھا۔ زید
زید کے باپ نے پاکستان سے لکھا کہ اصل طلاق نامہ یہی ہے، مگر کوئی ہماری طرف سے دوسری تحریر طلاق نامہ
کی صورت میں کوئی پیسہ قوائے حلی تسلیم کرنا، ہم نے اس سے قبل طلاق نہیں رکھی ہے۔ فریق اول کے پاس آج
تک کوئی ایسا ثبوت ذیل رکاز جس کو زید نے اپنے نکاح کے وقت تحریر کیا ہوگا۔ بقول ہندو کے چچا کے کہ میرے
پاؤں طلاق نامہ ہے، لیکن ہندو کے چچا نے آج تک اصل طلاق نامہ فریق اول کے پاس نہیں بھیجا جس میں صدق
و کذب دونوں کا حوالہ ہو گیا۔

فریق ثانی کے ایک آدمی نے بیت اللہ کے لئے گئے تھے ان لوگوں کا فتویٰ ہے کہ مکہ مکرمہ میں
پاکستانی عادیوں سے ملاقات ہوئی تھی اور ان سے شمس مشکوٰۃ سلسلے میں ہوئی ہے۔ پاکستانی عادی جو زید کے
طلاق کے وقت موجود تھے وہ کہتے ہیں کہ ہندو کا نکاح حلالی سے قبل زید نے طلاق دینے کی تھی، اور ان عادیوں نے
بجور شہادت اپنی طرف سے یہ تحریر عادی صاحبان ہندو کو دینی کہ زید کا نکاح حلالی ان میں ہوا تھا اور ان نے اس
وقت طلاق نامہ تحریر کر دیا تھا۔

تہدیل مذہب کے بعد عورت کا دوسرا تیسرا نکاح

سوال (۱۰۰۰): آپ عورت کسی سے دہرے سے یا یوں ہی کسی خاص مقصد کے لئے عدالت میں چار نکاحی ہے۔ میں مذہب عیسائی دھرم بولی ہوں، اب میری اور میرے خاوند کی مخالفت نہیں ہو سکتی تو عدالت نے اس کے ذمہ دہرے تو وہ مذہب بھی تاریخ پر حاضر عدالت والا تو عدالت نے تاریخ ذاندی تو دوسری تاریخ میرا جو شہر نہیں ہو تو عدالت نے عورت کو کہا چاہا جہاں چاہو بیٹھو لیکن اس کے خاوند نے نہ تو بی بی سے اور نہ کاغذ دلیہ دکھایا ہے تو پھر مذہب عورت کی ماں سے روپیہ کے لئے ایسی آ کر اپنی ذکی کا دوسرا خاوند بنا دی۔

اب اس کا نہ دہرے کی مر کیا، ابھی اس کے دہرے کا شہرہ ہونے میں تو مذہب عورت کی ماں سے نفی کی گئی تھی میں آ کر تیسرے خاوند کی بیوی کر دی۔ غرض ماہیہ کے طبع میں آ کر ایک مہانگی نے تیسرے خاوند کے ساتھ نکاح کر دیا۔ آپ سے فتویٰ دریافت کیا جا رہا ہے کہ حاضرین کلام اور میاں بی بی کو کوئی تہذیب سے یہ نہیں ہو سکتا ہے تو کیا؟ اگر تہذیب سے نکارہ تو ان کے ساتھ کیا معاملہ کیا جائے؟ اور وہ کہیں ہیں اور تم ان کو کیا کہیں؟ اپنے فتویٰ کے ساتھ یہ ان نہیں ہوا اپنے نکاح کرنے والے کے پیچھے لگا رہو کتنی بے گنج نہیں؟

الجواب حاملاً ومصلیاً:

عدالت میں چار عیسائی مذہب اختیار کرنے والوں کا انکار کرنے سے نفی یہ توں پر نکاح صحیح نہیں ہوا، لہذا دوسرا اور تیسرا نکاح شرعاً ناجائز ہے، عورت کے ذمہ واجب ہے کہ اپنے پہلے شوہر کے پاس رہے۔ اس دوسرے اور تیسرے نکاح سے عورت اور اس کی ماں دونوں کو محنت، غم، دوا اور دوا سے نکلان کیا ہے اگر ان کو اس کا طبع کے کہ شوہر ان کے طلاق نہیں دی، اگر نہ لے لے یہ عورت حرام ہے تو وہ جسی نسبت نہ لگا رہوئے، اب مذہب کے ذمہ تو یہ لازم ہے۔ اور یہ بھی واجب ہے نہ لوشاش کرتے عورت کو اس کے شوہر اول کے پاس پہنچا، میں اس طریقہ سے عورت کے عدالت کے ذریعے دوسرے نکاح کی اجازت ملی ہے، دو اجازت شرعاً بالکل ناقابل اعتبار ہے اس سے نکاح صحیح نہیں ہوگا۔

آپ رحمہ اللہ، نسیم علیہ السلام، روحہ مطہرہ، وکملہ سعادت، محمد علی اسرار علیہ السلام،

فتاویٰ عالمگیری معمری ۱/۲۸۰ (۱)۔ فقہ واہدہ جو شافعی ظہر۔

ترجمہ انعمون بعد اللہ عنہ، معین مفتی مدرسہ مظاہر علوم بہار ندوۃ ۱۳/۲/۵۹ھ۔

الجواب صحیح، معین احمد غفرلہ، صحیح: عبدالحلیم، ۱۱/۲/۵۹ھ۔

فیصلہ عدالت کے بعد نکاح مانی

سوال (۱۳۰۲): ایک عورت عدالت میں دعویٰ پیش کرتی ہے جس نے اپنے خاوند پر ایک عورت کے ساتھ زانیہی تہمت لگائی ہے اور ساتھ ہی اس بات کی بھی کہ مجھے میرا شوہر زانیہی طرح مارتا، بیٹا ہے اور مجھ پر زانیہی تہمت لگا ہے مگر شوہر ان دونوں باتوں سے انکار کرتا ہے اور کہتا ہے کہ میں نے اس کو مار پیٹ کی، نہ کوئی تہمت لگائی ہے اور جس کے متعلق یہ بھی چہرہ تہمت لگائی ہے دوسری تہمت لگائی ہوئی ہے۔ اور یہ عدویہ خود بھی یہ دعویٰ کرنے کے وقت اس عورت کو اپنے شوہر کے نکاح میں ہونے کا اقرار کرتی ہے اور عدویہ اپنے اس دعویٰ کی بنا پر کہ مجھے مار پیٹ کر ہے اور مجھے بد چلن ہونے کی تہمت لگاتا ہے، عدالت سے اس بات کا مطالبہ کرتی ہے کہ میں طلاق لینے کی حقدار ہوں، اس لیے عدالت مجھے طلاق دلوادے۔

عدالت کا مجسٹریٹ ایک غیر مسلم شخص ہے ان ہند کی غیر حاضری میں یہ حکم کرنا مذکورہ سببوں کی بنا پر یہ دعویٰ منظور کیا جاتا ہے اور عدویہ کی طلاق عدالت تسلیم کرتی ہے اور عدویہ کو عدلیہ کی ہندو سے رہا کیا جاتا ہے۔ عدالت کے اس حکم کے بعد اسی روز عورت مذکورہ کے باپ و چچا وغیرہ نے اس کو ایک دوسرے شخص سے اس کا نکاح کر دیا اور عدالت سے یہ فیصلہ دئے گئے اسی روز عورت مذکورہ کے اصلی شوہر کی طرف سے اس

۱۱۱ فتاویٰ عالمگیری، کتاب النکاح، الباب الثالث، القسم السادس، المعومات التي تتعلق بها

حق الغیر ۲۸۰، رد المحتار،

روکد فی رد المحتار، باب الفداء، مطلب فی النکاح الفاسد، فیما قبل: ۶/۳، ۵، سعید

روکد فی مدائع الشیخ، کتاب النکاح، فصل فی شروط الاذکون مسکوحۃ الغیر: ۳۵۱/۳، دار الکتب

العلمیہ بیروت

روکد فی الغفۃ الاسلامی وادلتہ، کتاب النکاح، الفصل الثالث المعومات عن النساء، باب المرأة

المردجة ۲۱۴/۵، رشیدیہ

فیصلہ کر دینے کے لئے عدالت میں اپیل بھی دائر کر دی گئی اور وہ اس کو یعنی مدعی علیہ اپنے بیوی کو گھر لے جانے کے مطالبہ پر مصر ہوا۔ اس سوال پر یہ ہے کہ:

- ۱۔ صورت مذکورہ بالا میں عدالت میں رہی ہوئی طلاق ہوئی یا نہیں؟
- ۲۔ عورت مذکورہ کا جوہر نکاح کیا گیا وہ درست ہے یا نہیں؟ اگر درست نہیں تو کن کن وجوہ سے؟
- ۳۔ یہ نکاح کرنے والے اور کر جانے والے شرع میں کیا حکم رکھتے ہیں؟ عینہ تو جرم۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

- ۱۔ شرعاً یہ طلاق قطعاً غیر معتبر ہے (۱)، اس مذکورہ طلاق کی وجہ سے اپنے شوہر کے ثبات سے نہیں نکلی جلد بدستور اس کی بیوی ہے۔ غیر مسلم حاکم نہ تو کسی مسلم کا نکاح منع کر سکتا ہے اور نہ اس کی بیوی کو طلاق دے سکتا ہے۔ غرض یہ کہ اس کا حکم صورت مسئلہ میں کسی طرح نافذ نہیں۔ "أصله ای: أصل لطفنب: أصل الشهادات، فلا تسح توبة کامر و مبیح: بیع: بحر: ۶/۲۶۰ (۶)۔
- ۲۔ جبکہ پہلا نکاح صحیح نہیں ہوا اور نہ طلاق واقع ہوئی تو یہ نکاح ثانی کیسے درست ہو سکتا ہے؟ نکاح ثانی شرعاً باطل ہے اور اس سے جو صحبت ہوئی وہ بالکل حرام ہوگی "اسانکاح مکرحة الغیر: معتدہ: نسہ ینعقد: أصلاً، فعنسی هذا یفرق من فاسده و ماعله فی العدة، ولیدعا بحج: أحد مع التعبد بالحرمة، لکونه زماً: بیع: درمختار: ۲/۹۲۸ (۳)۔

(۱) "ولعله ای: أصل الطلاق) زوج عاقل بالغ مستیقف، الخ: (الدر المختار، کتاب الطلاق، مطلب طلاق المدور: ۳/۱۳۰، معید)

- (۲) وکذا فی الفتاویٰ العدلیہ، کتاب الطلاق، فصل فیمن یقع طلاقه و فیمن لا یقع طلاقه: ۳/۵۳۰، رشیدیہ
- (۳) وکذا فی المہادیۃ، کتاب الطلاق، باب طلاق النسة، الفصل الأول: ۳/۵۱۶، مکتبۃ شریکۃ علمہ ملتان
- (۴) (البحر الرائق، کتاب الفصا: ۶/۳۳۷، رشیدیہ)

(۵) وکذا فی مجمع الزہیر، کتاب القضاء: ۲/۱۵۔ دار احیاء التراث العربی، بیروت

(۶) وکذا فی تبیین الحقائق، کتاب الفصا: ۵/۸۱۵، دار الکتب العلمیہ بیروت

(۷) (در المختار، باب العدة، مطلب فی النکاح الفاسد والباطل: ۵/۱۶۳، سعید)

(۸) وکذا فی البحر الرائق، کتاب الطلاق، باب العدة: ۳/۲۲۲، رشیدیہ

الجواب حامداً ومصلحاً:

چھوٹی لیکن جب نصیحت کے قابل ہوئی تھی اور اس کا شہرہ نصیحت کا مطالبہ کر رہا تھا تو یہ نصیحتی کرنا ازہ خا، انکار کر کے عدالت سے اجازت لے کر دوسری جگہ اس کا نکاح کر دینا صحیح نہیں سوا (۱) اس کے شوہر پر بظلم ہوا، یہ کچھ شرعی گناہ نہیں، بلکہ حرام کاری کا درجہ ہے، فوراً لڑائی کو وہاں سے علیحدہ کریں (۲) اور اصلی (پیلے) شوہر کے پاس رہنمائی کریں اور وہ با استغناء رہیں (۳)۔ بی تعلقی اور حاجت کا اقرار کریں ورنہ دنیا۔

(۱) "لا يجوز لرجل أن يتزوج زوجة غيره، وكذلك المصنف" الفتاوى للعالم الكبير، كتاب النکاح،

الباب الثالث، القسم السادس: المعلومات التي تتعلق بها حق الغير، ۲۸۰/۱، رشیدیہ،

دو کذا فی بدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی شروط أن تكون مكرهة العبر ۳۵۱/۳، دار الکتب العلمیہ بیروت،

دو کذا فی الفقہ الاسلامی وأدلة، کتاب النکاح، الفصل ثانی المهرات من النساء الخ، باب المرأة المتروكة، ۱۶۶/۱، رشیدیہ،

او کذا فی التفسیر المنطهری، باب ۱۵، ۲۳۱/۱، حافظ کتب خانہ کوئٹہ،

۱۲، "حل صاحب علی الفضلی التقریر ببیتہ الخ"، البحر المحار، باب المهر، مطلب فی النکاح المفاسد، ۱۳۳/۳، سعید،

دو کذا فی الفتاویٰ للعالم الكبير، کتاب النکاح، الباب الثامن فی النکاح المفاسد وأحكامه، ۲۳۰/۱، رشیدیہ،

دو کذا فی المحیط الرهنی، کتاب النکاح، الفصل السادس عشر فی النکاح الفاسد وأحكامه، ۲۲۸/۳، عفاویہ کوئٹہ،

۱۳، "وأنفق على أن التوبة من جميع المعاصي واجبة وأنها واجبة على الفور"، لا يجوز ما حقه، سواء كانت التوبة صغیرة أو کبيرة، الخ"، اشرح التواری علی صحیح مسلم، کتاب التوبة، ۳۵۸/۱،

قدیمی،

دو کذا فی روح المعانی تحت آية "يا أيها الذين آمنوا توبوا إلى الله توبة نصوحاً"، ۱۵۹/۲۵، دار احیاء التراث العربی، بیروت،

دوت۔ اور دوسرے شاعر کی جہاز سے نہیں (۱) رہنمائی سے اسب کے قوتی یہاں سے بھیجیں تو اس کے متعلق کوئی جواب ہے۔
 جیسے اس میں اس نے اپنے مثنوی کا جواب دیا ہے کہ مثنوی کوئی جواب ہے۔ فقط وہ اعم۔
 ۲۔ وہ اعم کہ یہ نقل ہے (۱) العلوم و ہند = ۱۰۹۹۔

☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

www.ahlehaq.org

۱: (۱) لا سجد نکاح حکم کہ العیر عند الکلی۔ ولو نرویح بعد حکم کہ العیر و قولاً بعد انہا حکم کہ العیر
 فو لیسف: حب العید، وان کب بعد انہا حکم کہ العیر فو لیسف: لا محب بعد حب۔ لا سجد علی المروج
 و قولہ: "القنادی اندا: حامداً کتاب الشکاح: القصب الفاس فی بیان مدحہ" من الانکاح و ما لا یجوز

لینکح لرس، فانوطی سطر مالا احصای خلافاً لآی بومسب ورحمة الله تعالی وبسأ عانی الحلی من عسرہ ولا یوطی الحلی من الرأی، یحرم لوطی وکما دومیہ، ولا تعاب الشفقا بنی ابن عیج لحمل انتفاک، لقوله عليه الصلاة والسلام: "من كان يؤمر بالله واليومر لآخر، فلا یستل مرد وریع غیرہ" یعنی ایمان الحبس، خلافاً لکشفہر ورحمة الله تعالی، وهي الفتاویٰ عن التورک، انه یحل لوطی عند المکی وستمحنی لکندہ کداسر الشہادۃ ۱۰۰، مجمع، (المیہ: ۱۰۲۶، ۱۰۳)۔

اُمران نکاح کی تجدید کر لی جائے تو بھی پانزویں ہنگامہ اس صورت میں سب کے نزدیک نکاح درست ہوگا۔ فقط! اللہ اعلم۔

۳۔ ردہ المہمومہ مشکوٰۃ عن عائشہ رضی اللہ عنہا، ردہ مظاہر علوم بہار پور۔

صحیح سعید احمد غفرلہ، صحیح، غیر اللطیف، نیز، شہاب۔

نفاس اور حیض میں نکاح

سوال (۱۵۰۹): نفاس کے ائمہ نکاح جائز ہے یا ناجائز اور حیض میں نکاح جائز ہے یا ناجائز؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

صورت مسئلہ میں تجدید نکاح واجب حیض اور حالت نفاس، دونوں میں، است ۱۰۰ (۳) اور صورت

۱۰۰، مجمع الأیہر، کتاب النکاح، باب المحرمات، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴

حاملہ مرنے سے نکاح

سوال [۵۳۱]: ... زیر کا ایک عورت سے ناجائز تعلق ہو گیا اور عورت زیر کے نقطہ سے حامل ہو گئی، اور اس سے بچہ پیدا نہیں ہوا، ایسی صورت میں زیر کا نکاح اس عورت سے جائز ہے یا نہیں؟ عورت کہتی ہے کہ میرے پیٹ میں زیر کا نقطہ ہے۔

۲۔ ... جائز ہے تو کس حدیث کی رو سے؟ مع آیات قرآنی مفصل ہونا چاہیے۔

۳۔ ... اگر ناجائز ہے تو کس حدیث کی رو سے؟ مع آیات قرآنی۔

۴۔ عورت تعلق، جائز ہونے سے جو شتر غیر شادی شدہ یعنی کنواری تھی، عورت اور مرد ایک مکان میں رہتے ہیں اور عورت پردہ نشین نہیں ہے۔ عام طور سے باہر نکلتی ہے، عورت مرد کا تعلق ناجائز ہو جاتا ہے اور عورت بیان کرتی ہے کہ نقطہ اسی مرد کا ہے اور وہ بھی بچہ ہو گیا پیدا نہیں ہوا۔ ایسی صورت میں نکاح جائز ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلحاً:

(۲۴/۳) ... جائز ہے: "رجل تزوج حاملاً من زنا منه، فالنکاح صحيح عند النكاح، ويحل وصلاها عند الكل، ۱۰"۔ شمس: (۳/۱۲) (۱)۔ ناجائز تعلق مطہقاً قرآن ہے، ہاں سے بیچ کے ملے تو بدلہ زہم ہے، لغو نہ تعالیٰ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا زَوَّجْتُمْ فَزَوِّجُوا بِأَمْوَالِكُمْ﴾ (۲)۔ اور چہرہ کھول کر بے پردہ ہوا ہر نکاح

= (و کذا فی الدر المختار، کتاب النکاح، باب المحرمات، ۲۸۱/۳، ۴۹، سعید)

(و کذا فی مجمع الزہدی، کتاب النکاح، باب المحرمات: ۳۲۹/۱، دار احیاء التراث العربی، بیروت)

(۱) (حاشیہ الشیخ علی بنین الحنفی، کتاب النکاح، باب المحرمات: ۳۸۵/۲، دار المکتب العلمیہ، بیروت)

(و کذا فی الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب النکاح، القسم السادس المحرمات التي تتعلق بها حق العبر: ۲۸۰/۱، رشیدیہ)

(و کذا فی مجمع الزہدی، کتاب النکاح، باب المحرمات: ۳۲۹/۱، دار احیاء التراث العربی، بیروت)

(۲) (سورۃ بنی اسرائیل: ۳۲۰)

بھی! چاہئے (۱) ان نقطہ و اندیشہ سے کہ تعالیٰ اسم۔

حررہ و اندر محمود گنگوہی غلامہ مدد، محسن مفتی مدرسہ منہاج موم سہارن پور۔

الجواب صحیح: سعید احمد نقول، ۳۰/ جمادی الاولیٰ ۱۴۰۶ھ، دہلی ۲۰۲۱ء۔

حزبِ حامد کا نگران

سوال: ۱۲۵۶: اگر ملحقہ عورت کو یا مہذبت میں حمل میں الزام ہو جائے تو اس کی مہذبت کیا ہوگی؟

پیارے ذی حزب سے، نہ مہذبت میں نگران کر سکا ہے یا نہیں؟ اور اس سے دینی دینی معاملہ کرنا تمہارے مثلاً اسلام

و حکام، کھانا، پینا وغیرہ؟

الجواب حمداً و مصلياً:

”وہا بیت سعیدہ و وحدت تفسیعیہ العبد، سوا کای من المذہب اؤ من زما“ شامی:

۱۰۱۲، ۱۰۱۳۔

اس عبارت سے معلوم ہوا کہ اس کی عزت اس میں حاصل ہوئی، عزت میں نگران کرنے کی ترغیب و اجازت

نہیں، نہ بھی حرام ہے اور حالت عزت میں حزبیت نکالنا بھی حرام ہے۔ ایسے نگران کی وجہ سے معاملات

(اسلام، کھانا، پینا وغیرہ) تو سائل کے نزدیک تحقیق مطلب ہے، مگر تفسیر کے کا قلم یا کچھ لکھا ہے کہ اس کے

تحقیق پر یافت نہیں آیا۔

۱۔ قل اللہ اعلمی: یا ایہا الہی من لا زواجک و ممانک و مد، السومس بدنی علیہن من حلالیہن۔

و لک آدمی ان یومس للایزادین، و کای اللہ غفوراً رحیماً، سورۃ البور: ۵۹۔

و ایل اللہ اعلمی: علی السومس معتبر من انصرہو و یحفظو بموجبہ۔ و لک اڑکی لیبو، ان

افہ خیر سماع شعیبی، و فی السموحات بعض من انصرہو، و یحفظن ثلوجہن، و لاندس زسین

الام، مہاجر مہاجد الخ، سورۃ النور: ۳۱، ۳۰۔

(۲) ورد السحر، کتاب الفلق، مد العبد، مطب فی عہد الموت: ۵۱۱، ۳، سعید

و کدھی النہر الرائق، کتاب الخلاق، باب العبد، ۲۴۹، ۵، رضی اللہ

و کدھی النہر الرائق، کتاب الخلاق، باب العبد، ۳۵۹، ۲، احمد دہ ملبان،

اگر ترک تعلق اصلاً کے لئے لمبی مدت تک صبر کر دیا جائے تو لا محذور سرحد میں رہتا ہے اور وجہ عہدہ و وسعت حالت و عہدہ و کفایتی السراۃ، طوایع، سوا کانت، علقہ عن صراحتی اور فایز، فتاویٰ محمودیہ جلد ۲ ص ۱۰۱۔ فتاویٰ اہل توفیق انجم۔

حرر بالمعتمد محمد غفرلہ دار الفکر بیروت ۱۳۸۰ھ ۹۲۱ھ۔

حکمہ صحت الزمان سے نکاح

مسئلہ ۱۳۱۳: اگر یہ عہدہ کے کرم و عہدہ میں سال سے بڑھتا ہے، مگر وہی ایک لڑکی بنتے ہیں اس سے زیادہ فی شان ملے پانی تھیں لیکن ابھی ہندو اور یہ قانون نہیں ہوا تو صرف ہندو اور یہ لڑکیوں سے بات چیت نہیں کر سکتی تھی، سب کی عقلیت سے ہندو اور یہ دونوں تھیں، چنانچہ دونوں زیادہ عہدہ ایک ہی طرح میں (مرد کے یہاں) رہتے تھے، جب کہ یہ عہدہ لڑکی کا عہدہ لڑکی کے پاس کی یہ سزا یہ عہدہ کے یہاں رہتے تھے، اسی وقت میں زیادہ ہندو سے تعلق کر لیا اور اس شان کے نتیجہ میں اصل قرار پائے تو اس صورت میں یہ عہدہ سے نکاح درست ہو گا یا نہیں؟

۱۔ لڑکی کے بعد یہ ہندو سے بچھو یا وہ شان کو سمجھتا ہو؟

۲۔ اس کے تعلق کا حکم ہے کیا ترمیمی ہونا ہے؟

۳۔ زیادہ اور ہندو سے لے کر شرعاً یا تقیم یا نقد ہوگا؟ جواب سے فقہ کر لیں۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

۱۔ زیادہ اکی جائے جس سے ہندو سے تعلق کر دیا جائے (۲)۔

(۱) والفتاویٰ اہل البحر مکرمہ، کتاب النکاح، لفظ الشاکی، السحریات انشی بدعلی بنی حتر العبد

۱۳۸۰ھ (معیبر)

یوگا دھرم بدائع المصنوع، کتاب النکاح، فصل فی شرط الزوجۃ، ۳۵۱، دار الکتاب العربیہ بیروت

یوگا دھرم رد المحتار، کتاب النکاح، باب المہر، مطلب فی النکاح العاصد، ۳۲۳، (معیبر)

۲۔ توضیح نکاح حلی من زیارین حرم و طوفاً انعاماً، وسوئلاً لغت، والد: السخاوی، کتاب النکاح، باب

السحریات، ۳۶۹، (معیبر)

- ۲۔ بیکر کو اس نکاح کی اجازت نہ دیے گورائیں پر انہی نے سوئے کا پورا حق تھا، کذا فی الدر المختار (۱)۔
- ۳۔ لازم تو نہیں مگر رشیدہ کو ان پر رضا مند ہو جانا چاہیے کہ وہ زید سے نکاح کرے، اس میں بہت سے فتوئوں سے حفاظت ہے، کذا فی الدرر المکی (۲)۔ نقطہ اہم۔
- ۷۔ رد المحتار محمود غفرلہ، دار الفکر بیروت، ۲۹/۱۲/۸۸ھ۔

مرئیہ حاملہ سے نکاح اور وٹنی

سوال ۱۷۱۷: ایک شخص نے کسی وحشیہ سے زنا کیا سے حمل رہ گیا، ان دونوں کا یہ فعل اس شہر یا گاؤں میں مشہور ہو گیا مگر دونوں نے جب زانیہ سے دریافت کیا کہ تیرے ساتھ یہ شخص زنا کرتا ہے تو زانیہ گھورتے ہوئے کہل صاف انکار کر دی، بلکہ ایک غیر شخص کی طرف سے اس قول کو منسوب کیا۔ اب نکاح کے متعلق قلہ و اقوالوں نے ان کی غیر شخصیت سے اس کا نکاح حمل ہونے کی حالت میں پڑھوایا، اول شخص جو کہ زانیہ تھا اس کو کچھ سزا وغیرہ نہیں دی گئی۔ ثانی شخص یعنی جس نے اسی زانیہ سے نکاح کیا، چہ اسی حالت میں وٹنی کرنا کیسا ہوگا؟ عند الشروع کس مرد کا مستوجب ہوگا؟

= العیر، ۲۹۰/۱، (شہید)

۱۔ "ولا سحیر المائعة البکر علی النکاح، لانقطاع الولایة بالوطع، فان استاذنها هو ای: الولی وهو السعة، الخ"۔ (الدر المختار، کتاب النکاح، باب الولی، ۵۸:۳۰، معبد)

و کذا فی البحر الرائق، کتاب النکاح، باب الاولیاء، ولا نکاء، ۱۹۳/۳، (شہید)

و کذا فی تبیین الحقائق، کتاب النکاح، باب الاولیاء، ولا نکاء، ۴۹۵/۶، دار الکتب العلمیہ بیروت

(۲) "قال: وحلی من زنا، لامن عیر، ای: حل تروج البیعی من الزنا، ولا یحل تروج البیعی من غیره

لان هذا المحمل محترم حتی لا یحوز بمساقطه، والاصح فی المجموع علیہ لحرمة البیعی،

وصیفتہ عن سفید ماء العیر لالصابغ النماء۔۔۔ بخلاف ما اذا تزوجت بالزانی، لکذا حلیت منه، لان

الاصح حکم مرقبة علیہ من حل الوطء، ووجوب النفقة، الخ"۔ (تبیین الحقائق، کتاب النکاح، الفصل فی

المحررات، ۳۸۵/۳، دار الکتب العلمیہ بیروت)

و کذا فی الدر المختار، کتاب النکاح، باب المحرمات، ۳۹۰/۳، معبد

و کذا فی مجمع الأنهر، کتاب النکاح، باب المحرمات، ۳۲۹/۱، دار احیاء التراث العربی بیروت

۱۲۰۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

صفحہ ۱۸۱ شریعتی صورت ہی اس پر طریق مقلدہ وغیرہ کے لکھے گئے ہیں۔ (۱)۔

۱۲۱۔ اخیر نمونہ پیشی عن یمن پیشی در صورت نظام جو مہار پور۔

۱۲۲۔ اخیر نمونہ پیشی عن یمن پیشی در صورت نظام جو مہار پور۔

نکاح والہ انکاح

۱۲۳۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۲۴۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۲۵۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۲۶۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۲۷۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۲۸۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۲۹۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۳۰۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۳۱۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۳۲۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۳۳۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۳۴۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۳۵۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۳۶۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۳۷۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۳۸۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۳۹۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

۱۴۰۔ اسی طرح اس کا ذکر بھی از حرم ج ۱، ص ۱۸۱، ملاحظہ فرمائیں (۲)۔

اُمّ زین کا شرعی ثبوت ہو جائے اور شرائط اہل رحمہ و نذرہ ہوں تو حکومت اسرائیلی دونوں کو ترک کر دے۔ اگر شرائط نہ ہوں تو سو سو کوڑے ٹھکانے (۱) حکومت اسرائیلی جس جگہ موجود نہ ہو تو وہاں پابند نہ ہمارے تمہیں نہ ہائے (۲) ایک جگہ ترک تعلقات، غیرہ کی مراد وہی ہے تاکہ وہ دونوں ایک - اگر تو یہ کر لیں اور تہ نذرہ و مردہ کو غیر مہ (۳) حضرت اللہ سبحانہ تعالیٰ اعظم۔

ترجمہ العبد محمد و شہزیو قد غفرلہ، مصنف مفتی محمد رفیع رحیم آبادی دہلی۔

الجواب صحیح - عبدالمطیف، مدرسہ مظاہر علوم بہار نپور، دہلی، ج ۱ ص ۵۳۔

۱۔ دو کذا فی حاشیہ الفصحوی علی الدر المختار، باب الحدۃ ۲۱۹۱۲۔ دار المعرفۃ بیروت،

والنصیح، ما ذکرہ محمد، أن عذۃ المشرقی عیارا وحی لا تنعیر بوجود الحمل بعد الوفاة ولا تستقل من الأشهر إلى وضع الحمل بخلاف عدة نفلان" ویدائع الصناع، کتاب الطلاق، باب العدة، فصل فی انفال العدة: ۲۳۹۰۲، دار الکتب العلمیۃ بیروت

۲۔ "ولا واجب الحد، کان اوائی معتقدا، رجعه بالعدۃ حتی یوت، وأه علیه السلام، رجعه ماعز، وأه أحسن، وإن فی الحدیث المعروف، وبنا بعد الإحصان، وعی هذا إجماع الصحابة" - وإن لم یکن صحبنا، وكان حوا لعدة مدة حدة، لثبوتہ تعالیٰ، ثلاثین واری فی حدیث، کل واحد منهما مدة جلد فی الحد، الهدیۃ، کتاب الحدود، فصل فی کفۃ الحد، إقامۃ ۵۰۹۱۰، مکتبہ دار کفۃ علمیۃ ملتان،

دو کذا فی الدر المختار، کتاب الحدود ۵۰۹۱۰، ۱۳۰، سعید

۳۔ "وهم أن یسکون انقبض للحد، لإقام أو من ولاه، إقام" ویدائع الصناع، کتاب الحدود، فصل فی حدیث، جوار، إقامتها ۵۰۹۱۰، دار الکتب العلمیۃ بیروت،

"صح علی الإمام امامتہ یعنی مدنیوں کے نسب" - صحیح الاثیر، کتاب الحدیث ۵۸۱۰،

دار احیاء التراث العربی:

۳۔ "فإن الخطای، رجس للمسلم أن یضرب علی أحدہ ثلاث لیل لقتله، ولا یجوز یزقیها، إلا إذا کان لیسخو، ان فی حق من حقوق الله تعالیٰ، لیسخو، فوفی ذلك" فان بعدہ: مدعی الاطواء، ویدائع و احیاء مدنی، مر الاوقات ما لم یظفر منه، لثبوت الرجوع، إلى الحق" - مر فائدہ الحاشیہ شرح مشکوٰۃ امتصیح، کتاب إقامۃ، بنام ما یبیین منه من التناهی، والتفصیل، وانشاء العرف، الفصل الأول، ارفق الحدیث

۵۰۹۱۰، ۵۵۹۱۰، رشیدیہ

نیشا

... سوال (۱۵۲۴): متوفی زید کی بیوی بدلتے بعد انتقال زید کے تین مہینہ پانچ دن کے بعد اسے نکاح کر لیا اور بعد نکاح دو تین روز کے بعد کو یہ معلوم ہوا کہ اس نے عدت ہی کے اندر نکاح کیا، بعد معلوم ہو جانے کے بھی عمرو نے بعد مذکورہ کو تفریق یا سترت دینے کی کچھ بھی نہیں کی اور اس طرح دونوں باہم زندگی بسر کرنے لگے لیکن ابلی بھی کرنے لگے۔ اس حالت پر آنسو میں گزارنے کے بعد عمرو نے کسی طے صاحب کے ذریعہ سے یہ نکاح دوبارہ نکاح الہ آٹھ مہینہ کے اندر تفریق یا سترت دینے کی بات چیتوں میں سے کسی ایک کو ایک لحظہ کے لئے بھی اختیار نہ کیا۔ اب عمرو نے جس طرح نکاح دہرایا، ازروے شریعت اس کے لئے نکاح جائز ہو گیا لیکن اگر عمرو کے لئے نکاح مذکورہ جائز نہ ہو تو ازروے شریعت جائز ہونے کی یہ صورت ہے؟ کتب معتبرہ حدیث صحیحہ سے مع عبارت وہ کتاب قرآن میں اردو جز میں کیا جو ملے گا۔

نوٹ: اس کے بعد سہیل نے محمود قادی جلد اول، ۳۱ باب النکاح سے شکستہ ۲۹۱/۳، ۲۹۱ جواب نقل کر کے لکھ دیا ہے (۱) کہ سوال دوم کے جواب سے معلوم ہوتا ہے کہ عمرہ نکاح صرف دہرانے سے صحیح نہیں ہوا۔

الجواب حامداً ومصلياً:

حرمات نکاح فیہ ما ذکر سے کیا، ۱۰۰ دن روز ہے (۲)۔ عدت پوری ہونے سے پہلے نکاح جائز

... الباب الثالث، اقسام المآثر، الحرمات التي يتعلق بها حق العير: ۲۸۹، وشيخه

رواها في منابع التفتاح، كتاب النكاح، فصل في شرط الزوجه: ۳۵۱، ۳۵۲، دار الكتب العلمية بيروت،

رواها في رد المحتار، كتاب النكاح، باب العير، مصنف في النكاح المجلد: ۱۴۲۳، ص ۱۰۰

رواها في العبر الثماني، باب العدة: ۲۸۹، وشيخه

۱۰۱ محرمہ، الفتاویٰ (اردو): ۲۶۲، ص ۱۰۰

۲۰۱ رواہ ابن نعالي: ما رواہ ابی یوسف بن مکرم و مذہبون ازواجہ، بر مشن بدستہن اربعہ اشهر و عشرہ،

سورة الفقرة: ۲۳۳

(۲) رواہ و الترمذی اربعہ اشهر و عشرہ، ۱۰۱۔ عدة اعتق علیہ، ورحمہ، بعد نكاح صحيح إذا -

حالت میں نکاح

— (۱) ۱۵۶۱: طلاق کے نکتہ میں تحت دین کے بعد دوسرے اثرات کے تحت کیا جائیگا؟
 طلاق اپنے کو سے چلے جینے کے لئے ایک سال کے اندر ایک بار (یا دو بار) نہیں ہو سکتا ہے۔ یہی حالت میں
 رہت ہوئی ہوئے پر نکاح نہ ہو سکتا ہے؟

الجواب حامداً ومُعیداً:

طلاق کے بعد جب تک کہ وہ زانیہ نہ آجائے تب حالت آخر ہوگی اور وہ نکاح درست ہوگا (۱)۔ پھر
 ”وہا میں ایک سال کیے اور طلاق نہ چلے جینے کو۔ اور یا دو بار نہیں ہو سکتا ہے تو اہل حق کی بات
 نہیں“ (۲)۔ اَللّٰہُمَّ اِنِّیْ اَسْأَلُکَ۔

۱۵۶۲: دیکھو مؤخرہ دارالعلوم، دہلی، ۱۳۰۶ھ۔

۱۵۶۳: کتاب النکاح فی الزوجہ۔ کتاب النکاح فی الزوجہ، ۱۳۰۶ھ۔

۱۵۶۴: کتاب النکاح فی الزوجہ۔ کتاب النکاح فی الزوجہ، ۱۳۰۶ھ۔
 علی اصناف ۱۳۰۶ھ۔

۱۵۶۵: فی فتح المفسر۔ کتاب الزوجہ، ۱۳۰۶ھ۔
 مختصر

۱۵۶۶: فی فتح المفسر۔ کتاب النکاح فی الزوجہ، ۱۳۰۶ھ۔

۱۵۶۷: فی فتح المفسر۔ کتاب النکاح فی الزوجہ، ۱۳۰۶ھ۔
 بالنسبہ ثلاثہ لزوجة، ۱۳۰۶ھ۔

۱۵۶۸: فی فتح المفسر۔ کتاب النکاح فی الزوجہ، ۱۳۰۶ھ۔

۱۵۶۹: فی فتح المفسر۔ کتاب النکاح فی الزوجہ، ۱۳۰۶ھ۔
 کتاب النکاح فی الزوجہ، ۱۳۰۶ھ۔

۱۵۷۰: فی فتح المفسر۔ کتاب النکاح فی الزوجہ، ۱۳۰۶ھ۔
 کتاب النکاح فی الزوجہ، ۱۳۰۶ھ۔

۱۵۷۱: فی فتح المفسر۔ کتاب النکاح فی الزوجہ، ۱۳۰۶ھ۔

تیسری طلاق اسی ہے تو آپ (ملاحظہ ہوئی ہے) (۱) اس عورت کو رکھنا حرام ہے۔ تاہم اس صورت پر ہے کہ عورت
 قسم جو ہے نہ عورت کسی شخص سے، قائمہ نکاح کرے اور وہ ہمسری کے بعد و حلاقیت سے نہ مر جائے تو عورت
 کلمہ اقرار میں نکاح اور اسے دوبارہ اس سے نہیں درست نہیں (۲) اگر دوسری حلاقیت، جماعت نہیں کی یہاں
 تک کہ عورت قسم کوئی، پھر تیسری حلاقیت سے نہ ہی تو وہ حلاقیت واقع نہیں ہوگی بلکہ یہ کلامی (۳) اس صورت میں
 شرط نہیں، غماضہ ہوں تو وہاں رد نکاح درست ہے بغیر نکاح کے، لہذا پھر بھی درست نہیں نہیں اس بات سے بعد
 اگر یہ طلاق سے قویک حلاقیت سے ملے تو وہاں کے (۴) نکاح الہدیٰ واقعی نہیں۔

حررہ امجد محمد کوٹوالی علیہ الرحمۃ۔ عثمان مفتی بدر شاہ ظہیر عظمیٰ پورہ ۱۶/۱۲/۱۴۰۲ھ۔

ابو سعید رحمہ اللہ۔

صحیح، مہم الحنفیہ، ضمن فتاویٰ شاہ سلیمان طرم پورہ، باب ۱۲۔

(۱) العربیہ بمعنی تصریح و إسحق الدر مشروط العدة، ونداء المنعاج، (۲) قوله بشرط العدة:
 لشرط لا بد منه في جميع صورة العدة، (۳) ونداء المنعاج، ۳۰۹، باب نکاحات، بعد
 وکذا فی فتاویٰ العاصمکریہ، ۱۰۰، الفصل الحامس فی نکاحات، وندیدہ،
 (۴) لو ان کذا الفلانی تلاقی فی الحرة ونسب فی الذمہ لم یحل له حتی یتکحل زوجا سیدہ نکاحا صحیحاً،
 رد خالی، ثم بطلانہ او موعود غیباً، (۵) فتاویٰ العاصمکریہ، کتاب الطلاق، ۲۲۲-۲۲۳، فصل فیما یحل
 بہ المطلق، وندیدہ،

و کذا فی الدر المنعاج علی سورہ الأبصار، ۱۱۰، ۱۱۱، باب امر حجة، وندیدہ،

(۳) (۱) حلیہ لمکرم حقا، ونداء المنعاج، (۲) فی ولم یسد عن حلاق وجمعی انوائی غیر ثلاث فی حرة،
 رد المنعاج، ۳۰۳، کتاب الطلاق، بعد

و کذا فی الفتاویٰ العاصمکریہ، ۲۲۹، کتاب الطلاق، وندیدہ،

(۴) (۱) و ذاک فی الطلاق سائما دون الثلاث، فلیس ان ینکر و یجاد بعد انقضاءه، (۲) الفتاویٰ العاصمکریہ،
 ۲۱۱، فصل فیما یحل بہ المطلق، وندیدہ،

و کذا فی نویر الاشارة مع الدر المنعاج، ۳۰۳، باب الرجعة معیدہ،

و کذا فی النہد، ۲۹۹، فصل فیما یحل بہ المطلق، مکتبہ شریک عینیہ ملک،

طہذق کے بعد عدت میں نکاح اور تجدید نکاح سابق

— سوال ۱۵۴۱ — ایک شخص نے اپنی بیوی کو زمین ملوث ہائی میں بکھر دیا اور الٹی سرحد سے گئے اندر
 عورت ملوث سے کال کر کے فریاد کیا کہ اس کو بی بی ملوث اس کے پاس ملوث تھی، یہاں تک کہ وہ شخص اس
 سے نکال دیا۔ پانچ فیصد کے بعد مرانے قید کر دیا تو نکال کافی صحیح ہو اور حد سے اندر لکھ کر لیا
 معصیت ہو کہ اس لئے نہیں جس کی پاس اس کی پاس ہے

الحق: اب- حامداً ومصلحاً:

آپ نے یہ نہیں دیکھا کہ غلط سے کچھ علاقہ بائیں ہی اندراج اب میں بائیں اور غلط سے متعلق دلی
تکونیں تحریر کیا جاتا ہے۔ آپ میں جو صورت (دو علاقہ) اچھے بیان ہو جاتا ہے اس علاقہ میں
دو ہی قسمی صورت کے اندر (بیکور) اندراج تھا کہ اسے آزاد راسی و سرے سرے سے شہیت نے
مہلکی لگاتی ہوگی۔ بعد ازاں اسے دیکھیں۔ ان کے ہاں باطل و طلاق یہ لگاتا ہے کہ آزاد راسی و سرے سرے سے
روزت میں ہوتا ہے۔

[illegible][illegible]

(رکنڈا ہی انصحر ہر تو۔ کتاب الطلاق، باب الزورہ ۱۰۴۰، ص ۱۰۴۰)

الكتاب في الشعر النبطي، كتاب الفصاحي، باب العدد ٣، ٣٩٠، ١١١. عبد الوهاب عزام،

١٠٠: «أولئك الذين الطافوا إلينا في الحروب بسببهم، لأنهم لم ينجحوا في فتح زعماء حركات
صحفنا» وجدوا بأنهم يفتقدون الموت، كذا في البداية: «فتحتي الحاصرية» (الكتاب الإسلامي).

[illegible]

— ۱۰۰ —

الاجابة: لا، يجب ان نعلم ان مفتاح هذه المسألة هو ان

1. *Chlorophyll a*

[illegible]

وہ بچوں میں زیادہ دشمنی جارتہ و مولے کے درمیان قائم رہی۔ انکی ممانعت میں باپ بھی غور کرتا تھا۔
 سال بعد ان کے اکلنے کا یہ دن ملا کہ میں نے ان کے ساتھ بیٹا کی باتیں کہیں اور دیکھیں۔ وہ ان کے ساتھ
 رہا۔ انھیں اب کال کمرے کا کام بھی رہا ہے۔ انھوں نے ان کے ساتھ بیٹا کی جو خیر خواہیوں کی تھیں وہ ان کے
 نوبت و ناطات کے لئے تھیں۔ یہ ان کے ساتھ بیٹا کی ناطات کے لئے تھیں۔

۱۔ میرے زچہ و بیکار کے بعد نصائح، پاپے پوچھنے،

۱۔ جو کہیں بھی ہو، حق پر قائم رہنا اور جہاد کی راہ میں اپنے جان و مال کی قربانی کرنا۔

— (۱) از جمله، $\frac{1}{2} \leq \frac{1}{2} \leq \frac{1}{2}$ و $\frac{1}{2} \leq \frac{1}{2} \leq \frac{1}{2}$ (۲) از جمله، $\frac{1}{2} \leq \frac{1}{2} \leq \frac{1}{2}$ و $\frac{1}{2} \leq \frac{1}{2} \leq \frac{1}{2}$

اذا كان المبدأ العام، فينبغي ان يكون هو الذي يحدد

١٠. كذا في نسخة كسب الفاضل: بعد قوله من في الموطأ ٢٠٩، مكانه من في قوله عليه السلام،

١. ان كان فيه ذاك الحرف فليس في ذلك معنى لا يبرح الحرف بل ان يثبته فلهذا هو الانعقاد

مراجع: طباطبائی، سید محمد؛ المیزان فی تفسیر قرآن، ج ۱، ص ۲۸۵ و ۲۸۶. کتب العباد:

1.

تحریر

- ۳۔ اگر نے بلند و بالا کے لئے اپنے کے بعد ہوا، تو ان کے ہاں بعد میں کیا پڑے یا نہیں اور تو کیا ہے
شرعی۔ ہو رہا۔ ان کا میں میں کا ہے؟
۴۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟
۵۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟

پتہ دہلی محمد روفی۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

۱۔ جب ان کے لئے کرتے ہیں، تو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟
۲۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟

۳۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟
۴۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟

۵۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟
۶۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟

۷۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟
۸۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟

۹۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟
۱۰۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟

۱۱۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟
۱۲۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟

۱۳۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟
۱۴۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟

۱۵۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟
۱۶۔ ان کو ان کے لئے کرتے ہیں، یہ ہے؟

ایک شخص ڈاکٹر نہ صاحب ہے۔ اس کو دو دن کا جو مدت مآجود ہوا ہے اگر یہ سب کے لذائق مدت میں ایک شخص اور آچکا ہو، لہذا دو دن کا صحیح ہے۔ امراتی مدت میں کسی زہار و غیرہ کی وجہ سے ایک شخص کو آ یا تو یہ اس کو صحیح نہیں ہوا۔ ایک اور شخص آئے پر نکاح صحیح ہوگا (۱)۔ (اگر شخص نے سے پہلے پہلے حمل ہو کر جو مدت میں صحیح ہے اور حمل کے بعد نکاح ہوا، چاہیے) (۲)۔

اگر یہ مسئلہ معلوم نہیں تھا تو تین جنس مستقل غرضت واجب ہے۔ پس سات ماہ و تین امرتین جنس آچکے تھے تو وہ دو دن کا صحیح ہوگا اور نہ دو جنس صحیح نہیں ہوا (۳)۔ منع حمل کے بعد کرنا چاہیے۔ اگر جس شخص کو اللہ تعالیٰ نہیں دے تو اللہ تعالیٰ نصے سے حکم معلوم ہوگا۔ اللہ والہ ہے۔ تعالیٰ اعظم۔

حرر والہ محمد رشیدی، مفتی محمد علی، مدرس نظام علوم دارالعلوم دیوبند، ۱۳۰۳ھ۔

و جواب صحیح السعدی، مفتی محمد علی، ۱۴۰۱ھ۔

- تعداد و البطل: ۱۰۳-۵، معینہ

(و کذا فی النہج المرفی، کتاب الطلاق، باب العدة، ۲۰۲، و معینہ)

و کذا فی الفتاویٰ العالیہ، کتاب النکاح، الباب الثالث، القسم السادس، المحرمات التي یعلق بها حق الصور، ۲۸۰، و معینہ)

(۱۰۱، ص ۲۸، رقم الحاشیہ ۳)

و ۲، و عده الحاصل و عه الحمل مطلقاً، و جمیع الایام، کتاب الطلاق، باب العدة، ۲۸۶، دار احیاء التراث العربی بیروت)

(و کذا فی النہج المرفی، کتاب الطلاق، باب العدة، نطلب فی عدها صحت، ۲۱۱، معینہ)

(و کذا فی الفتاویٰ العالیہ، کتاب الطلاق، الباب الثالث، القسم السادس، المحرمات التي یعلق بها حق الصور، ۲۸۰، و معینہ)

و ۳، "تأکیداً کہ نکاح منکر حلال ہے، و عده، لہذا حق فدا یا عہ عدها بن عہہ نہ المعتبر۔ لہذا نہ بغیر احد سبب زہ، فلسفہ بمعنی، اصلاً، قضای عہہ مرفی سے فاسد رہے، غلطی فی العدة، و لہذا جب تجدید العلم بالحرمة شکوہ ہو رہے، کما فی فقہ وغیرہ" (و المحار، کتاب الطلاق، باب العدة، مطلب فی النکاح، تعداد و البطل، ۱۰۳، معینہ)

(و کذا فی البحر الرافی، کتاب الطلاق، باب العدة، ۲۰۲، و معینہ)

و کذا فی الفتاویٰ العالیہ، کتاب النکاح، الباب الثالث، القسم السادس، المحرمات التي یعلق

نہ کہتی ہے یا نہیں؟ بشرط اہانت صحبت علانی ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

ایمانکاح نہ اترام ہے (۱)۔ فتاویٰ اللہ تعالیٰ امر۔

حرر والہ عبد محمد و فقراہ معین مفتی درودہ مخاطب عوم بہار پور۔

صحیح: عبد الغنیہ درودہ نظام العلوم بہار پور۔

مزنیہ مشکوٰۃ سے زانی کا بلا عدت نکاح

سوال (۱۵۳۵): ایک شخص کسی عورت کو لاتعتہ چار پانچ ماہ اپنے گھر رکھتا ہے اس سے بچہ بھی پیدا ہو سکے۔ اب اس کو طلاق بھی ہوئی۔ تو آیا اب بغیر توبہ واستغفار عدت اس زانیہ طلاق سے اس زانی کا نکاح درست ہے یا نہیں؟ خیر عدت کے نہ بڑھتا ہو تو ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

ہاں صریح نہ کرنا حرام ہے اسی طرح طلاق کے بعد عدت میں نکاح کرنا بھی مبراہ ہے، اگرچہ وہ عدت اپنے شوہر سے نکلی ہو عدت سے الف اور زہ میں جتنا ہو اسکی عدت بہت طویل نہ ہے اس کو باز ہے کہ اس عدت کو توڑا نہ کرے اور توبہ واستغفار کرے (۲)۔

۱۔ (۱) کذا فی مدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی شرط التزوج، ۳۵۹:۳، دار الکتب العلمیہ بیروت؛

۲۔ "النکاح مسکونۃ الغیر" معانہ، فائدہ حوالہ لا یوجب العدة ان علوہا للغیر، لانه لم یقل أحد

محرزاً، نعمی ہذا یفرق بین فاسدہ ومانعہ فی العدة، ونہدایجب الحد مع العلو مانعہ، لکن نہ زانیہ کما

فی الفہم وغیرہا، (رد المحتار، کتاب النکاح، باب البیوع، مطلب فی النکاح العامد: ۱۲۴:۳، مجدد)

۳۔ لا یحوز علیہ علی ان یتزوج، زوجہ غیرہ، وكذلك المعتمد، (الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب

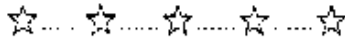
النکاح، باب الثالث، القسم السادس، المعرفات التي یعلق بها حق الغیر ۱۰۰:۱، مجدد)

۴۔ کذا فی مدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی شرط التزوج، ۳۵۹:۳، دار الکتب العلمیہ بیروت؛

۵۔ (۲) کذا فی المحررات، کتاب النکاح، باب العدة، ۲۴۲:۳، مجدد؛

۶۔ "لا یحوز علیہ علی ان یتزوج زوجہ غیرہ، وكذلك المعتمد" (الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب النکاح، ۲

ہوئی، پھر اس کے بعد میں جس بطور عدت لازم ہوں گے، پھر نکاح درست ہوگا (۱)۔ لفظ "اقتد" فقہی نہ تو عائی الہم۔
 حرر العبد محمود منکوش غفرلہ۔

۱۱۱) "و لو أنسلیم احدھما نمة أى: فی دار العرب لو أن سنی تحیف نالماً أو نضی ثلاثة أشهر لیل
 سلام الأسم إقامة للشرط لفرقة عید النیسہ، ولیست معادة لدرجوان غیر المدحول بہا"۔ (دعوى المختار)
 قال الشافعی: "وقوله: ولیست معادة أى: لیست هذه المعادة عدداً؛ لأن غیر المدحول بہا داخلہ تحت
 هذا المحکم، ولو كانت عدداً، لاحتص ذلك بالمدحول بہا، وإلّا نیج العدة بعد مصلی هذه العدة"
 فإن كانت المرأة حویبة، فلا، لأنه لا عدة عنہ الحویبة، وإن كانت علی التسلمة، فخرحت إلیها، فنیمت
 الحیض هنا، فکذلك عندنا حیثة رحمہ اللہ تعالیٰ خلافاً لہما، لأن المعاصرة لا عدة علیہا، عندہ
 خلافاً لہما، كما سبأنا، الخ"۔ (رد المحتار، کتاب النکاح، باب نکاح الکافر، سئل الفسی والمحمول
 نیسا بأهل لإیضاخ طلاق البی: ۳۰، ۴۹۱، ۴۹۲، مصید)

و کذا فی المعبر الرافق، کتاب النکاح، باب نکاح الکافر، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰

پیغام تکبیر سے یہ لکھنؤ والے بھی متنبہ ہوئی اور ان بیانات کو بھی غور سے سمجھنے (۱۶)۔

ان دنوں افغانیہ و مدظلہ عظیم بہار پور، انڈیا میں ۱۵۵۵ھ

النجوت حامداً و مصانداً

میدانِ امن و امنی کے یہاں میں بھی تھرتھ ہے کہ ”مجلسِ دارِ عدالتی ہوا“ اسی طرح ”میدانِ امن و امنی“ ہوا۔
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم جو چڑھ رہے ہو سب اسی کے مقبر ہیں۔ ”مجلسِ دارِ عدالتی کی تھی“ اس کا کوئی افراد
 نہیں رہا کہ ”مجلسِ امن و امنی کی تھی“ اور اس کے طرف میں جلس کیج اور دیتی ہے اور مجلسِ رشک اور ”مجلسِ
 دارِ عدالتی“ صرف بعد از کلام ہے صرف بعد از کلام ہے جس میں ”مجلسِ دارِ عدالتی“ کے لئے مستحق اور
 محکم مقرر کی جاتی ہے۔ لہذا اگر اس کا علم نہ ہو تو یہی ہے اس صورت میں کہ ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہو۔

”مجلسِ دارِ عدالتی“ کا نام ”دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا
 ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا
 ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا

”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا
 ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا
 ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا

”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا

”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا

”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا
 ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا
 ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا

”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا

”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا

”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا

”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا ”مجلسِ دارِ عدالتی“ ہے اور اس کا

کے اس جملہ کائنات پر ایمان ہے۔ جس میں ہر کلمہ اور جوئے کو اپنی جدت میں کمال حاصل ہے۔ اس بات پر بدو ق
وہ نے اتفاق کیا کہ انہیں اور قیامت میں بھی عذاب نہیں ہوگا۔ ان کی تعلیمات کو طوائف چاہتے ہیں۔ ان کی مہربانی
ہے۔ مسئلہ عدہ و نسب و نظائر میں (۱) اور نکاح کائنات کی بحث شرعی میں مذکور ہے (۲) فقہ اسلامیہ کا
تمام اہل علم

۶۰۰ مہر محرم شوالیہ دار الفکر، دہلی، ۱۳۹۹ھ

وعدہ نکاح سے نکاح نہیں ہوتا

مسئلہ (۱) [۵۰۰]: زیر بحث ہے کہ عدہ و نسب کا قائل کیا کرنا چاہیے؟

۱۰۰۰ (۱) کتاب النکاح ۳۰۰ (۲) عدہ و نسب

۱۰۰۰ (۲) کتاب النکاح ۳۰۰ (۳) عدہ و نسب

۱۰۰۰ (۳) کتاب النکاح ۳۰۰ (۴) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۴) کتاب النکاح ۳۰۰ (۵) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۵) کتاب النکاح ۳۰۰ (۶) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۶) کتاب النکاح ۳۰۰ (۷) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۷) کتاب النکاح ۳۰۰ (۸) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۸) کتاب النکاح ۳۰۰ (۹) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۹) کتاب النکاح ۳۰۰ (۱۰) عدہ و نسب

۱۰۰۰ (۱۰) کتاب النکاح ۳۰۰ (۱۱) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۱۱) کتاب النکاح ۳۰۰ (۱۲) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۱۲) کتاب النکاح ۳۰۰ (۱۳) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۱۳) کتاب النکاح ۳۰۰ (۱۴) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۱۴) کتاب النکاح ۳۰۰ (۱۵) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۱۵) کتاب النکاح ۳۰۰ (۱۶) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۱۶) کتاب النکاح ۳۰۰ (۱۷) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۱۷) کتاب النکاح ۳۰۰ (۱۸) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۱۸) کتاب النکاح ۳۰۰ (۱۹) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۱۹) کتاب النکاح ۳۰۰ (۲۰) عدہ و نسب

۱۰۰۰ (۲۰) کتاب النکاح ۳۰۰ (۲۱) عدہ و نسب

۱۰۰۰ (۲۱) کتاب النکاح ۳۰۰ (۲۲) عدہ و نسب

۱۰۰۰ (۲۲) کتاب النکاح ۳۰۰ (۲۳) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۲۳) کتاب النکاح ۳۰۰ (۲۴) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۲۴) کتاب النکاح ۳۰۰ (۲۵) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۲۵) کتاب النکاح ۳۰۰ (۲۶) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۲۶) کتاب النکاح ۳۰۰ (۲۷) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۲۷) کتاب النکاح ۳۰۰ (۲۸) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۲۸) کتاب النکاح ۳۰۰ (۲۹) عدہ و نسب
۱۰۰۰ (۲۹) کتاب النکاح ۳۰۰ (۳۰) عدہ و نسب

۱۰۰۰ (۳۰) کتاب النکاح ۳۰۰ (۳۱) عدہ و نسب

۱۰۰۰ (۳۱) کتاب النکاح ۳۰۰ (۳۲) عدہ و نسب

۳۔ اگر وہ اس کی صحت کے خلاف ہو تو لڑائی کی زندگی بنی ہو تو ظہر اور منیٰ میں ہونا لگا کر روزہ بھی درست ہے۔ مگر اس میں غلبہ دہ دے تو حق اس قسم کے اعدوں کی کشتی ہے (۱)۔ فقہ و ہدایہ احمد۔
ترجمہ الفقہ و ہدایہ، دارالعلوم دیوبند، ۱۳۹۶ھ، ص ۵۲۱۔

کساح کا وعدہ کر کے اس کے خلاف کرنا

سوال (۱۴۰۲)۔ ایک شخص نے یوسف شادی ظفر خود سے کیا وعدہ کیا کہ وہ اپنی شادی سے قبل خود سال اور ہجرت کے روزہ رکھتا رہے گا۔ مگر بعض عہدہ کر کے وہ انگریز لڑائی و سر سے ہاتھ بچھنی سے اور کساح بھی نہ کیا، دارالودعیدہ، معاش نہیں رکھتا۔ طالبہ الزین منہ کھین کھین کر رہی۔ اسے تدارک دینے میں اور تدارک نہ کی صورت میں حضرت لڑائی کا یقین واجب ہے۔ اگر میں حالت انسانی میں اسے کہہ دو تو پہلے وعدے کی خلاف ورزی نہ کرے۔ تو وہ لڑائی سے بچے۔ اسے کھلی مرگت ہو گا۔ یہی اس کا تدارک ہے۔ اگر یہ لڑائی کا وعدہ کرے صورت میں ہو سکتا ہے؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

۱۔ وعدہ کرنے سے کساح نہ نکلتا ہے، اگرچہ یہ وعدہ خلافی کرنے سے کم و بیش سے اور وعدہ کرنا وقت اس وقت سے وعدہ کرنا بعد میں کا وقت نہیں نکلتا۔ یہاں اگر وعدہ کرنے کے وقت روزہ رکھنا پڑا تو اسے کشتی میں بند میں لگا کر ایسے عوارض بخشنے کے کہ وہ بچے۔ اس کا تدارک یہ ہے کہ انسان کے خلاف نہ ہو۔
۲۔ اگر انسان لڑائی نہیں لڑتا تو کساح نہ نکلتا۔ اگرچہ یہ وعدہ کرنا اس کے خلاف ہے۔

۱۔ "وعدہ الی غیر احدہ من الدانی غی، فلم یف، فلا یمو عسہ" (اسپی) "وقل علیہ، فہم بحث، کذا فی فہم، دارالعلوم دیوبند، محققین، تحصیل عند الاموال فی التحدید، حلل ما ذائع مانع من التولای، صرح بالانباء، المظاہر، کتاب الحظر، ج ۱، ص ۲۳۹۔" (۲)۔ (۳)۔

۲۔ کذا فی مرقہ المصابیح، شرح مشکوٰۃ المصابیح، کتاب الاطاب، باب وعدہ القتلی، ج ۱، ص ۱۰۵۔
(۳)۔

۱۔ کذا فی فہم، دارالعلوم دیوبند، رقم کتابت ۶۹۰، ص ۶۹۔ مرقہ مفسطی، دارالعلوم دیوبند،

تقدیر علی النکاح، الطبرانی، ص ۱۵۵۶۔ فقہ و فرائض، تالیف النعمانی۔

حرر و اجابہ محمد شوشی رحمہ اللہ، ص ۱۵۵۶۔ مظاہر علوم، ص ۱۵۵۶۔

الجواب منکب، سعید احمد خاں، ص ۱۵۵۶۔ مجمع، عبد الحنفی، ص ۱۵۵۶۔ مظاہر علوم، ص ۱۵۵۶۔

قول وقرارد سے نکاح کا حکم

مسوئل ۳۳۳: عمر و ناصر دونوں فقہی بھائی بہن ہیں عمر کی بیوی کیا ہے اور ناصر کے بڑے کے پیرا بننے ہیں۔ دونوں بھائی بہن آئین میں اپنے بچوں کے متعلق ایک دوسرے سے شادی کے قول وقرارد کرتے ہیں، چنانچہ بچوں کے بڑے ہونے کے بعد عمر اپنی بیوی ترکی کی شادی اپنی بہن ناصر کے بڑے سے کر دیتا ہے باقاعدہ شرعی نکاح کے ساتھ، چنانچہ دونوں خوش و خرم ہیں۔ اس کے بعد ناصر اپنے بھائی سے کہتی ہے کہ میرا چھوٹا بھائی ناصر اس سال سے بھاگ گیا ہے، اس لئے بھائی اتم اپنی ترکی کی شادی کسی اور جگہ کر دو، چنانچہ عمر نے دوسری عقد شادی کر دی ہے۔

اس کے بعد بعض عموں نے دائرہ اطہر و خونی سے وکسی اور وجہ سے یہ کہا شروع کر دیا کہ یہ نکاح صحیح نہیں ہوا ہے، اس لئے کہ اس ترکی کا نکاح ناصر کے چھوٹے بھائی کے سے بھیجنا میں ہو چکا ہے، چنانچہ ناصر کو بھی

۱: "الحنفی فی الموعود حواہ کہ فی اصحیۃ الدحیرۃ" : لا یشاءوا و استأجرا (فقہ النکاح فی الموعود حواہ، قال الشیخ: فظاهر الآداب والحق تقصیری راجوب البقاء وفالی صاحب الفہم الدیردی، التقابلیہ۔

۲: اصحاب صنف سما لکھ ای: سائر صنف الموعود صنف ذاکار: الوعد العرب علی المحدث، کما فی قولہ

انصاف کرویں فی ایہ: ما فی اخر حتم لخر حتم معکم ہ فوصفوا ما لک فی لایطابہم خلاف ما اظہروا، واما

من عود علی الوفاء، نہ بدالہ، فلم یف یقید، نہ یوحده صنف و یقینی، کما فی الاحادیث من حدیث طیار

عن انس وود و الدہدی مایفسر لفظاً، و وعد امر حل ایضا و من یبذل فی، فلم یف، خلا انہ لیس

الشیخ، و قبل تنبیہ، فہم بحث فی امر ما فوا بالعدہ، و مطلق، فہم عن عدم الاتہ من الحدیث عنی

ما لا یصح مطلق من الوفاء، و بعد عیون اصحاب الحنفی، کتاب الحدیث، ص ۱۳، ۲۳، ۱۲، ۱۲

الفرق ان کراچی

۱: وکذا فی مرقاۃ المفاتیح ص ۱۲۰، مشکوٰۃ المصابیح، باب الشرع، الفصل الثانی، ص ۱۲۰، و شہید،

و کذا فی فیض القدیر، و رقم الحدیث ۱۹۹۰، ۱۹۹۱، مکتبہ نوان، مصلیٰ الشریعۃ المکررہ:

باب المتفرقات

نکاح کے وقت کن چیزوں سے آگاہ کرنا چاہئے؟

سوال [۵۴۴]: نکاح پڑھانے سے قبل امام کو کون کون سی شرط سے آگاہ کرنا چاہئے؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

جس بات کی اس وقت ضرورت ہو اس کو بتادیں، دینی اخلاق و اعمال کی تعلیم کی سب کو یہ ضرورت ہے۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

ترجمہ العبد محمد رفیع دارالعلوم دیوبند، ۱۸/۵/۱۴۲۹ھ۔

خرافات و منکرات کا انعقاد نکاح پر اثر

سوال [۵۴۵]: جس شادی میں خرافات و منکرات کے (۱) کر جس میں مستورات تمام شب بچاتی

بچاتی ہیں اور غیر محرموں کو اپنی آواز سناتی ہیں، اہرامت کے موقع پر انگریزی بچہ اور دوسرے بچے، نیز دوسرے سامان نقص و سرور بھی ہوتا ہے۔ اس موقع پر اہل شادی محض سر تکب کرتا وہیں یا نکاح ہی نہیں ہوتا، جیسا کہ زید نے ایک دفعہ میں حکایت بیان کی کہ ایک شخص نے قصہ میں اپنی زوجہ کو طلاق دیدی۔ بعد میں ملنے کے آرام سے طالب ہوا کہ اس کی زوجہ بدون دوسرے کے نکاح میں جائے اور بعد طلاق اس پر حلال ہو جائے مگر باریاب نہ ہوتا۔ امر کسی عالم نے فرمایا کہ تمہارا نکاح نہیں ہو، بلکہ اس دوران میں تم نے زنا کیا ہے، پس نکاح ۱۰ بار پڑھو، نیز ایسا شادیوں میں حرکت کرنا اور کھانے میں شریک ہونا کس ہے؟

(۱) ”تو دیکھا شب بیداری و خوشی و عورت میں رات بھر جا کر ایک قسم کی خوشی کی نگاہ جو عورتوں میں، نہ ہونے کی آیت عورت بوجہ رات بھر جائے اور کھانے و پینے سے کی جاتی ہے۔“ (فیروز المصنف، ۱۸/۵/۱۴۲۹ھ)۔

(منزلہ امور)

الکشاف للثانی وابن حبان: "خلاصة: ص ۹۷ (۱)۔ فقط واللہ اعلم بحقائقہ علم۔

حررہ العبد محمد بن محمد بن عفا اللہ عنہ منشی مدرسہ مظاہر علوم سہارنپور، ۷ شعبان ۱۳۵۵ھ۔

الجواب صحیح: سعید احمد غفر۔ صحیح عبد الحنفی ۸، اشوال ۵۴۵۔

ایک شخص میں متعدد نکاح ہوں، تو ان میں افضل کون سا ہے؟

سوال (۵۴۸): تخلیق اجتماع میں نہیں آدیں کی شادیوں میں، جس میں بکرنے اپنا نکاح سب سے پہلے پر حوا، زید نے بکرنے کہا کہ تم نے غلطی کی، اپنا نکاح سب سے بعد میں پڑھا تھا۔ "سید القوم خدامہ"۔ بکرنے جواب دیا: یعنی ایران کا، دلیل تو ان کی، تو کچھ کیا بالکل ٹھیک کیا، "وقف استیضوا الحیوۃ" (۲)۔ زید کا کہنا کہ "غلطی کی زورست ہے یا نہیں؟ تیرا ان کی دلیل جوئی کے مطابق ہے یا نہیں؟ ایک تو ہے جواز، ایک ہے فضیلت تو اس میں افضل بات کیا ہے، نکاح پہلے پر حوا یا بعد میں؟ الجواب حامداً ومصلیاً:

ضرورت و مصلحت تقدیم میں بیوہ تقدیم افضل ہے، تاخیر میں بیوہ تاخیر افضل ہے۔ "سب، انقروم حوا، ہم "یہاں جیسا کہ نہیں (۳)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد محمد بن محمد بن عفا اللہ عنہ دارالعلوم دیوبند، ۱۳/۹/۱۳۵۹ھ۔

۱، خلاصة الفتوی۔ کتاب النکاح، باب النکاحات، الجنس الأول، ۱۷۱، امجد اکفیس لاہور)۔

۲، کذا فی الشارح، باب النکاحات، نوع آخر فی قوله: لست لی بامرأۃ وما یصل بہ الحج: ۲۶۱/۳۔

۳، ذرہ القرآن کراچی)۔

۴، کذا فی البیۃ علی حدیث العالِم کی بابت النکاحات، نوع آخر فی النکاح: ۱۹۶/۱۔

ترجمہ: (۱)

(۲) سورہ البقرة: ۱۳۸

(۳) "عن سهل بن سعد رضى الله تعالى عنه قال: قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم: "سيد القوم

فی النکاح حوا، ہم۔" فتح سقمہم بخدمة له يسفود بعمل إلا الشبادة"۔ (مشکوٰۃ المصابیح۔ کتاب

الجهاد، باب آداب السفر والمصلح الثالث، ص ۳۶۰، قدیمی)

جیسے بیچوں کے بعد کیا تجدید انکس ضروری ہے؟

سوال ۱۳۴: یہ جو مشہور ہے کہ اس عورت کو تپ شام - جہ میں بچے ہیں اس کی زبان کا رنگ لال ہو جاتا ہے کیا سچ ہے؟

الحبيب حامداً ومصلياً!

یہ پہلا سوال ہے۔ اس سے تعلق نہیں ہوتا۔ ہم دو مقامات کی ضرورت تھیں۔ لفظ اللہ تعالیٰ

شهره العبد محمد بن ابراهيم الطوسي، في شهر ربيع الثاني سنة ١٠٢٥ هـ

تجربہ نگار کی ضرورت کب ہوتی ہے؟

مسلے ایل (۱۵۵۰ء) اس بارے میں حکیم شریعت سے منسلک فرمایا میری جس کا کو لب نمبر ۹۶۱ بخاری
۱۹۰۹ء کو نے اس میں طریقہ یہ پوچھتا ہے کہ جن میں سے لب اور عت کے عنوان پر بحث کیا اور کون سا ان کے
بارے میں طریقہ حکم کیا ہے؟ کیا وہ صرف توہ (راہنہ) کے مستحق ہیں یا تجارہ انھیں بھی کہہ سکتا ہے؟ ان کا یہ توہ
مستحقان کے علاوہ تجارہ پر بحث کیا ہے؟ حکیم: ہاں کے بارے میں تمہیں بتا دوںے محتاج فرمایا۔

الجوانب - جامعاً ومصلحاً.

انہی کی حالت میں کائناتی ہمارے ہیں۔ ان کا جوڑ بڑھنے اور گھٹنے، نہ کھٹکے
 نہ بڑھے، نہ گھٹے۔ ان کے ساتھ ساتھ ان کے لئے جوڑ بڑھنے اور گھٹنے، نہ کھٹکے

جدا کہ نکاح اس صورت کردیا گیا وہ شرعاً معتبر نہیں ہوا، چاہے خطاب و عہد و عورت میں طہنہ کی کراوی ہو جائے نہ حدت قائم نہ ہو نہ بار نکاح کیا جائے، امن لوگوں نے یہ نکاح کرایا ہے، وہ ٹھیکہ دار بن گئے، امن کو تو یہ استقلال لازم ہے۔ اور اس بات کے نتیجے میں ظہور پانچواں کردیا جائے کہ یہ نکاح غلط ہوا، اس کے باوجود امن لوگوں پر

١: القناري العالم، كبريت، الغصن اليابس، المحرقات التي تنمو بها حتى العبد ٢٦٠٠٠ (سليم)

چند چھٹیاں کر لیں۔

الحجاب حامداً ومصلیاً:

”اُن سے آپ نے بتایا ہے کہ اس سے پہلے کسی صاحبہ نے کبھی حجاب پہنا ہے یا نہیں؟“
”نہیں، انہوں نے کہا کہ آپ جیسا کہ فرمائیے گا۔“
”اگر وہاں جو شخصیں تھیں۔“

حضرت رشید رضا رحمۃ اللہ تعالیٰ عنہما کا تعہد یہ تھا کہ: ”تجلیا کیس؟“

”جی ہاں“
”اگر آپ نے اس سے پہلے کسی صاحبہ سے تعہد یہ کیا ہے کہ وہ تعہد کر لیں؟“
”نہیں، یہ تعہد نہیں کیا۔“

الحجاب حامداً ومصلیاً:

”یہاں تک کہ انہوں نے فرمایا کہ، ”خیر، اس سے پہلے کسی صاحبہ سے تعہد یہ کیا ہے کہ وہ تعہد کر لیں؟“
”جی ہاں، تعہد یہ فرمایا۔“

پھر اس سے کہا کہ طریقہ:

”جی ہاں“
”اگر آپ نے اس سے پہلے کسی صاحبہ سے تعہد یہ کیا ہے کہ وہ تعہد کر لیں؟“

الحجاب حامداً ومصلیاً:

”وہاں کی طرف سے جی ہاں۔“

”جی ہاں، تعہد یہ فرمایا۔“

”اگر آپ نے اس سے پہلے کسی صاحبہ سے تعہد یہ کیا ہے کہ وہ تعہد کر لیں؟“
”جی ہاں، تعہد یہ فرمایا۔“
”اگر آپ نے اس سے پہلے کسی صاحبہ سے تعہد یہ کیا ہے کہ وہ تعہد کر لیں؟“

”جی ہاں، تعہد یہ فرمایا۔“
”اگر آپ نے اس سے پہلے کسی صاحبہ سے تعہد یہ کیا ہے کہ وہ تعہد کر لیں؟“

”جی ہاں، تعہد یہ فرمایا۔“
”اگر آپ نے اس سے پہلے کسی صاحبہ سے تعہد یہ کیا ہے کہ وہ تعہد کر لیں؟“

”جی ہاں، تعہد یہ فرمایا۔“

رشتہ کے متعلق ایک غلط رسم (محکوت (۱) اور اس کی اصلاح

سوال (۵۲۵۶): ہم لوگ تہیم مسلمہ راجپوت ہیں، راجپوتوں میں بہت سی ذاتیں ہوتی ہیں مثلاً: چولان، گونم، بیس وغیرہ۔ ہم گونم ہیں اور بیسوں کے یہاں ہماری نانہیاں ہے۔ ہندوؤں میں یہ دستور ہے کہ جس کی لڑکیاں لاتے ہیں اس ذات میں اپنی لڑکیوں کی شادی نہیں کرتے، ہمارے یہاں بھی یہی ذہن بنا ہوا ہے مگر کچھ رشتے اس سے قبل اس کے خلاف ہو چکے ہیں۔

احقر نے بھی اپنی لڑکی کو اپنے ماموں زاد بھائی کے لڑکے کے ساتھ جو فارغ دار العلوم بھی ہیں، منسوب کرنا چاہا اس پر اہل خاندان کو اعتراض ہوا، کیونکہ کہنا تھا کہ یہ رشتہ اتنا ہے اور کچھ کہتے تھے: وہ ہم سے چمپے ہیں، ان کو لڑکی نہیں دی جاسکتی۔ اس بناء پر انھوں نے احقر کا مقلد (سمائی یا پینکٹ) کر دیا، نکاح میں بھی شرکت نہیں کی، اور جو شریک ہونا چاہتے تھے انھیں بھی روکا۔ قاضی صاحب نے اس بناء پر نکاح پر حائل سے انکار کیا اور یہ بھی کہا کہ وہ لڑکا عالم ہے، میں اس کا نکاح نہیں پڑھا سکتا۔ اب سوال پیدا ہوتا ہے کہ:

۱۔ کیا یہ میراث نہ کرنا اسلامی نقطہ نگاہ سے غلط ہے؟

۲۔ جن لوگوں نے یہ رشتہ کرنے کی وجہ سے اینٹکٹ کر دیا ہے ان کے بارے میں کیا حکم ہے؟ کیا

وہ صحیح راستہ پر ہیں؟

۳۔ قاضی صاحب جنہوں نے نکاح نہیں پڑھایا ہے، ان کے بارے میں کیا حکم ہے؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

۱۔۔۔ مسلمانوں میں بہت سی خیروں کی ریتیں پھیلی ہوئی ہیں جن کی اصلاح ضروری ہے (۲)۔ شادی

= (مروۃ المفاتیح شرح مشکوٰۃ المصابیح، کتاب النکاح، باب الولیۃ، الفصل الأول: ۱/۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸، ۱۴۶۹، ۱۴۷۰، ۱۴۷۱، ۱۴۷۲، ۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۴۷۵، ۱۴۷۶، ۱۴۷۷، ۱۴۷۸، ۱۴۷۹، ۱۴۸۰، ۱۴۸۱، ۱۴۸۲، ۱۴۸۳، ۱۴۸۴، ۱۴۸۵، ۱۴۸۶، ۱۴۸۷، ۱۴۸۸، ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۴۹۱، ۱۴۹۲، ۱۴۹۳، ۱۴۹۴، ۱۴۹۵، ۱۴۹۶، ۱۴۹۷، ۱۴۹۸، ۱۴۹۹، ۱۵۰۰، ۱۵۰۱، ۱۵۰۲، ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۵، ۱۵۰۶، ۱۵۰۷، ۱۵۰۸، ۱۵۰۹، ۱۵۱۰، ۱۵۱۱، ۱۵۱۲، ۱۵۱۳، ۱۵۱۴، ۱۵۱۵، ۱۵۱۶، ۱۵۱۷، ۱۵۱۸، ۱۵۱۹، ۱۵۲۰، ۱۵۲۱، ۱۵۲۲، ۱۵۲۳، ۱۵۲۴، ۱۵۲۵، ۱۵۲۶، ۱۵۲۷، ۱۵۲۸، ۱۵۲۹، ۱۵۳۰، ۱۵۳۱، ۱۵۳۲، ۱۵۳۳، ۱۵۳۴، ۱۵۳۵، ۱۵۳۶، ۱۵۳۷، ۱۵۳۸، ۱۵۳۹، ۱۵۴۰، ۱۵۴۱، ۱۵۴۲، ۱۵۴۳، ۱۵۴۴، ۱۵۴۵، ۱۵۴۶، ۱۵۴۷، ۱۵۴۸، ۱۵۴۹، ۱۵۵۰، ۱۵۵۱، ۱۵۵۲، ۱۵۵۳، ۱۵۵۴، ۱۵۵۵، ۱۵۵۶، ۱۵۵۷، ۱۵۵۸، ۱۵۵۹، ۱۵۶۰، ۱۵۶۱، ۱۵۶۲، ۱۵۶۳، ۱۵۶۴، ۱۵۶۵، ۱۵۶۶، ۱۵۶۷، ۱۵۶۸، ۱۵۶۹، ۱۵۷۰، ۱۵۷۱، ۱۵۷۲، ۱۵۷۳، ۱۵۷۴، ۱۵۷۵، ۱۵۷۶، ۱۵۷۷، ۱۵۷۸، ۱۵۷۹، ۱۵۸۰، ۱۵۸۱، ۱۵۸۲، ۱۵۸۳، ۱۵۸۴، ۱۵۸۵، ۱۵۸۶، ۱۵۸۷، ۱۵۸۸، ۱۵۸۹، ۱۵۹۰، ۱۵۹۱، ۱۵۹۲، ۱۵۹۳، ۱۵۹۴، ۱۵۹۵، ۱۵۹۶، ۱۵۹۷، ۱۵۹۸، ۱۵۹۹، ۱۶۰۰، ۱۶۰۱، ۱۶۰۲، ۱۶۰۳، ۱۶۰۴، ۱۶۰۵، ۱۶۰۶، ۱۶۰۷، ۱۶۰۸، ۱۶۰۹، ۱۶۱۰، ۱۶۱۱، ۱۶۱۲، ۱۶۱۳، ۱۶۱۴، ۱۶۱۵، ۱۶۱۶، ۱۶۱۷، ۱۶۱۸، ۱۶۱۹، ۱۶۲۰، ۱۶۲۱، ۱۶۲۲، ۱۶۲۳، ۱۶۲۴، ۱۶۲۵، ۱۶۲۶، ۱۶۲۷، ۱۶۲۸، ۱۶۲۹، ۱۶۳۰، ۱۶۳۱، ۱۶۳۲، ۱۶۳۳، ۱۶۳۴، ۱۶۳۵، ۱۶۳۶،

کہ مجھ سے ایک صاحب نے کہا تھا کہ یہ تو ایک گھس سے گھس سے پٹے ہیں، پرش میں بال کے ملدہ، دوسری
جینے یہ بھی ہوئی ہیں جو مشترک ہیں، سب سب یہ ہے کہ اختیار ہمسہ نہ کر لیں جائے۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔
حررہ العبد محمد غفرلہ دارالعلوم دیوبند، ۵/۵/۱۴۰۷ھ

تین بڑگوں کی شادی ساتھ کرنے سے کیا طلاق ہو جاتی ہے؟

سوال ۱۱۵۱: کچھ لوگوں کا کہنا ہے کہ اگر تین بڑگوں کی شادی ایک ساتھ کر کے تو اچھا نہیں ہے،
طلاق ہو جاتی ہے۔ کیا یہ بات سچی ہے؟
الحواب جملہ ما وصلیاً:

جواب: غلط ہے (۱)۔ فقط واللہ اعلم۔

حررہ العبد محمد غفرلہ دارالعلوم دیوبند۔

= کتاب النکاح، باب النکاح الفاسد، وشبهہ

"وشرح التعریب مضع بہ للبحر والبی: لا یجوز بیع شعرة"، تبیین الحقائق، ۹: ۳۰۴، باب بیع

المفاسد طبع دار: الکتاب العربیہ بیروت

(۱) کذا فی احکام القرآن للجنید ص: ۱۱۵، باب تحريم العترة، القدسی

تجزیہ کے ہاں سے اللہ تعالیٰ نے جو اسے لازم بخیرہ قرار دیا، ہم بخیرہ قرار دیتے ہیں، یہ قول میں ہے، تو قرآن یا کیا
ہے، یہ تمام مسائل رحمہ اللہ نے ہدایہ اور فتاویٰ کے حوالے سے تجزیہ کے ہاں سے نہیں ہوتے، تو اسے قرار دیا ہے، جو مفسر
السر وایہ ان شعرہ نجس، وصحیحہ فی المدنی، ورجعہ فی الاستیثار، (رد المحتار: ۶: ۲۰۶)، مطلب فی
احکام الدیانتہ، سعید

(۱) اس تحریر یا تمیز پر مشہور ہوتی ہیں، یہ الاطراف پر غلطی کی جاسکتی ہے، یہ قانون کی بنیاد پر ہے، یہ فی میں اور چونکہ تمام سورہ قیامت
اور نہ ہی قیامت ہی نہ ہے، قدرت میں ہے، نیز ایک قانون پر مبنی ہے، عقیدہ، مگر پانچوں:

"رسائل بیع اللہ معلومہ السؤال عن النکاح والمعد وعی الأہام واللبالی التي تبطل النکاح

المعد والانتقال ما یکون جوابہ؟

"فاحباب رجسی اللہ عنہ" من یسأل عن النکاح والمعد، لا یجوز إلا بالاعراض عنه ونفیہ

والعقد ویسأل لہ فحیہ، وإن ذلک من سنة نبیہ ولا من ھدی المسنن المعتبر کلین علی خالفھم وبانھم۔

کے بعد عدت مکہ رکھنا کف کی۔ جسے تو اس پر اعتراض کرنا غلط ہے (۱)۔ اس کی وجہ سے ترتیب قطعی کر دیا غم
ہے (۱۸۲)۔ رزاقی کا رد اس شریعت نہ کرنا غلط ہے (۲)۔ لفظ واللہ تعالیٰ المہم۔

حررہ عبدغفور غفرلہ، دارالعلوم، یو۔ پی۔، ۱۹۷۰ء۔

پر نکاح کے عورت کو اپنے پاس رکھنا

سوال ۵۴۰۹]۔ ایک صاحب نے ایک عورت کو اپنی زوجیت میں بے نکاح کر رہا تھا جس سے
اُن کی بچت تھی۔ یہ اس کی بیوی ہے لیکن حال ہی میں اس عورت نے کسی دوسرے سے زنا کیا، جب اس کے
موجودہ شوہر کو پتہ چلا تو اس نے زکوٰۃ کیا۔ بعد میں اس عورت نے کہا کہ میں اس کے پاس نہیں رہوں گی بلکہ
اس کے ساتھ رہوں گی جس سے بچا چھوڑا ہو، موجودہ شوہر نے اس کو اجازت دیدی کہ تمہاری جہاں مرضی
ہو رہو۔ کچھ برس کے بعد وہ نئے نکاح پر آمالنے سے لے کر امام صاحب کو بلایا، لیکن امام صاحب نے کہا کہ یہ سب
نیک عورت حد سے گزرے گی نکاح و عدت نہیں ہوگا۔ شوہر نے کہا کہ میں نے اس کو بے نکاح یعنی زوجیت میں

(۱) قول اللہ تعالیٰ: فَاَوْحِلْ لَكُمْ مَوْرَا ذٰلِكَ فَاِذَا بَلَغَ الْاُولٰٓئِیْنَ مَوْرَا ذٰلِكَ فَاَوْحِلْ لَكُمْ مَوْرَا ذٰلِكَ (سورۃ النساء: ۳۵)

قال العلامة عماد الدین فی تفسیر هذه الآية: "انما عايد من ذاك من المحارم من لکم
حدیث" (تفسیر اس کلمہ: ۱۷۷، ۴، مسجل کشمیری، لاہور)

او کذا فی تفسیر المنیر: ۲/۵۰ ذیل الفکر بیروت

زو کذا فی التفسیر المظہری: ۶۹/۲، حافظ کتبہ سنہ ۱۳۸۵ھ

او کذا فی بدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی بیان بعض المعتمدات: ۱۳۰، ۱۳۱، رشیدیہ

(۲) "عن انس بن مالک عن ابي عبد الله ع: قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "لا يحل للمرجل
ان يهجر فاحه فترى ثلاث لبيان" لحدیث (مشکوٰۃ الصنائع، کتاب الادب، باب ما یجوز عنہ من
التيح حر: ص ۱۲۹، قلیبی)

(۳) زو کذا فی عمدة القاری، کتاب الادب، باب ما یجوز من القاصد: ۲۲، ۲۳، مطبعة خیرہ، بیروت

(۳) "عن انس بن مالک عن ابي عبد الله ع: قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "حق المسألة علی المسئلة
حسب: رد المسائل، وعبادة المریض، وتناسخ الحناظر"۔ الحدیث (مشکوٰۃ الصنائع، کتاب الحدیث،
الفصل الاول: ص ۱۳۳، قلیبی)

انگوروت زمانے کا طالع ہوتا ہے کہ کنگا اس دولت میں بھی درست ہے، پھر اگر اس شخص سے کنگا ہو جس کا وہ متصل ہے تو اس کو صحت بھی درست ہے، اگر دوسرے سے ہوتا وضع حمل سے پہلے صحت وغیرہ درست نہیں ہے۔ جو بچہ کنگا سے چھو، گندے پر پیدا ہوا وہ طہر سے بہت لاپرواہ ہوگا، اگر چھو، گندے سے پیسے پیدا ہوا تو وہ دنیا میں اس کا ہوگا، اس شوہر سے نسب ثابت نہ ہوگا۔

توصیج شکاج مجلس من رہا، دین حرہ و طوعا حتی تصع و یو تکجہ نونی و حرہ و طوعا تصفا، رفتودنہ، ۵۱۔ درمختار: (فیہ و التودنہ) ایہی جات بعد استکاح استہ انشہر، فلرؤا قبل من سفہ انشہر من وقت شکاج، لا یتب المسب، ولا یرث منه، ۵۱۔ (المختار: ۱۵۲/۲)۔ فقہ واندقونی رحمہ۔

ترجمہ: العبد المذنب مفتی محمد رفیع الرحمن صاحب دیوبند

رشتہ خراب ہونے پر بچوں کے لیے برا بھلا کہنا

سوال (۱۵۴۰): عرض یہ ہے کہ لڑکی کا رشتہ ہو یا لڑکے کا رشتہ ہو، روضہ رشتہ و غلط ہو جائیں، لڑکی کی طرف سے یا لڑکے کی طرف سے بات خراب ہو جائے تو وہ بچہ دیوانہ ہو کر نکلتے ہیں (۴) اور اس کے بعد کو بدعادتیتہ جیسا۔ لہذا وہ چار رشتہ ہو گئے وہ سب نہیں ہوئے، لڑکی کی صورت مستحکم۔ اب بچہ یا کھتا ہے اللہ کی

(۱) ((المستحضر في الصلاة)) بن عبدین رحمہ اللہ تعالیٰ، کتاب التکلیف، باب المأخوذات، مطلب مهم فی طریق السجراتی، ج. ۳، ص. ۴۹، معید.

وكان في المسارح العامة، ككتاب الشكاح، القسم الذي المحرمات التي تتعلق بها حق العقب.

انوار العربيه بيروت .

و كذا في الفخاري اعلا الجبردة، ارباب الحامس عشر في شجرة السب، كتاب النطق، ١٠٦١ ص ١١٢

١٠ كتابي في الطب . كتاب الخصال في باب نوب السب ٣٢٩، ٣٢٩، ٣٢٩، مقتضى الهامس لعلني مشرأ

۱۲) ”کچھ والی“ نے اپنے فیصلے کے لیے بار بار سوچا ہے۔ ”۱۳۔“ بیپور، شعفات، عمر ۹۳، ۱۴ فروری ۱۹۸۰ء، لاہور۔

طرف سے جوڑی کا ٹکڑا ہے (۱)۔ ذی کے والد اور لڑکے کے والد یہ کہتے ہیں کہ: چونکہ یہ فتویٰ منطوقہ و لفظ کو
مہر سے نکال کر خطا پیچھے لے کر ہے یہ دوسرے کی اعتراضات کے مقدر پیچھے ہیں مگر اللہ کی طرف سے جوڑی بچانے
ہے اس فتوے کا جواب بھیجیں تاکہ لڑکی و لڑکے اور لڑکے والے کو تسلی اور مسرت ہو جائے۔

الجواب حامداً و مصلياً:

جوڑی اللہ تعالیٰ کی طرف سے ملے شہد ہو رہا ہے درجہ میں اس کا نظیر ہوتا ہے۔ جو شخص ایک بچی کے
ساتھ خیر خرابی کے لئے درمیان میں واسطہ بن جائے اور کوشش کرتا ہے، مستحق اجر و ثواب ہے۔ اگر بعد میں
موافقت نہ ہو تو بھی لڑکے کو بچلا کہنا حلال ہے۔ ہاں! اگر بچہ نہ خود ہی یہ خواہش کرے اور جان بوجھ کر نکلا جائے
پھرانے کے لئے رشتہ کرنا اور بچہ کو دینا حرام ہے۔ **فتاویٰ الدہلوی المجلد**
المجلد المعتمد محمد شرف الدار العلوم و تحقیق جلد ۱۱: ۱۱۴۹۴ھ۔

(۱) انجمنہ دہلوی، مذاہات، جلد ۱، باب ۱۰، امور اللغات، ۳۹۹/۳، سنگ میل لاہور،

نکاح الملک، باب ۱۱، جلد ۱، مذاہات، جلد ۱، باب ۱۰، امور اللغات، ص ۱۱۰، فیروز

باب ما يتعلق بالرسوم عند الزفاف

(شادی بیاہ کی رسومات کا بیان)

مفتی کے وقت مخصوص اشہاء کا لین دین

مسموم (۱۹۵۰ء)۔ قبیلہ زرخند میں محنت کشی والوں کا گھر ہے، اس میں سے مضمون، نیو یوکلین، شراب، دیوار پر لکھ کر کسی نامہ نگار اور جرنلے، اس کا ایک خطیب قلم سے با مجبور کی فی ہرے سے کیا حکم ہر گز ہے۔

۲۔ اپنی مشرق کا دارالافتاء بنائیں۔ اس کی ضرورت یہ ہوتی ہے کہ جب جاکھن سے ٹکاکاٹائی جائے
راخمی ہو جائے۔ میں تو ایک ایسا مقرر کیا جاتا ہے کہ اس کے لئے پندرہ اشکام کی چوٹ طعانی وغیرہ لڑائی کے
لئے پھرتا اور پانی چھڑیاں سے کھڑائی والے کے اپنے پیچھے ہیں اور وہ ان کوئی والے کے برادر ہی وغیرہ کے
والے تھے ہوتے ہیں۔

سب سے پہلے عیبِ اہل میں کچھ چاہن تھے، ہوں اور کچھ نقد کچھ رٹوں کی والدہ ویاہری و خیرہ کے پاس کھجکھجاتی ہے۔ اس سبب جیسے لے لیتی ہے اور چند پانچ چار جواہرات و کھنکھاتا کرتا ہے اور جو جواہروں کو پاتا جواہرات کھنکھاتا رہے ہے۔ اور کھنکھاتا جواہر کبھی روایت ہے کہ انہی ذہنی کے مرمیہ میں بھی عورتیں جاتی ہیں اور کھنکھاتی ہیں تو حارات بلکہ ہندوؤں کے معبد میں اسلام و خیرہ کے کو جاتی ہیں۔

اب ان صورتوں میں کیا آپ کا حکم ہے؟ کیا بصورتِ ہوئی کسی چیز کی بھی ہوئی صورت کسی حالت میں نافذ نہیں ہے؟ جو آپ مفصل مع جواب کی طرف اشارہ ہے۔

۳۔ جرّ کر کے اقل مقررہ فی صد پر یا اس سے زیادہ ادا ہو جائے تو پھر باقی رقم خیرات کے لئے
مردوں کا نذر ہے (انہوں نے یہ فرمایا ہے)۔

۴۔ قسّمیٰ از مطلقہ: یعنی مقہورہ کی طرف سے ان کے لئے لکھے گئے حصّے کے لئے لکھی ہوئی مال و املاک وغیرہ ہے۔

۱۔ اگر کوئی دوسرے کے بغیر اور کتاب کے بغیر شہر میں نہ جوتی ہو، یا کسی مشافہے کے بغیر، بہت سی

اس میں لایا گیا ہے کہ اگر کسی نے اپنے شوہر کو طلاق دیا تو اس کے شوہر کو طلاق دینے سے پہلے
تو اس کے شوہر کو طلاق دینے سے پہلے

اس میں لایا گیا ہے کہ اگر کسی نے اپنے شوہر کو طلاق دیا تو اس کے شوہر کو طلاق دینے سے پہلے
تو اس کے شوہر کو طلاق دینے سے پہلے

اس میں لایا گیا ہے کہ اگر کسی نے اپنے شوہر کو طلاق دیا تو اس کے شوہر کو طلاق دینے سے پہلے
تو اس کے شوہر کو طلاق دینے سے پہلے

اس میں لایا گیا ہے کہ اگر کسی نے اپنے شوہر کو طلاق دیا تو اس کے شوہر کو طلاق دینے سے پہلے

اس میں لایا گیا ہے کہ اگر کسی نے اپنے شوہر کو طلاق دیا تو اس کے شوہر کو طلاق دینے سے پہلے

اس میں لایا گیا ہے کہ اگر کسی نے اپنے شوہر کو طلاق دیا تو اس کے شوہر کو طلاق دینے سے پہلے

اس میں لایا گیا ہے کہ اگر کسی نے اپنے شوہر کو طلاق دیا تو اس کے شوہر کو طلاق دینے سے پہلے

اس میں لایا گیا ہے کہ اگر کسی نے اپنے شوہر کو طلاق دیا تو اس کے شوہر کو طلاق دینے سے پہلے
تو اس کے شوہر کو طلاق دینے سے پہلے

اس میں لایا گیا ہے کہ اگر کسی نے اپنے شوہر کو طلاق دیا تو اس کے شوہر کو طلاق دینے سے پہلے

اس میں لایا گیا ہے کہ اگر کسی نے اپنے شوہر کو طلاق دیا تو اس کے شوہر کو طلاق دینے سے پہلے

اس میں لایا گیا ہے کہ اگر کسی نے اپنے شوہر کو طلاق دیا تو اس کے شوہر کو طلاق دینے سے پہلے

۶ ایسا سخت گناہ اور نہایت خطرناک ہے حتیٰ کہ بعض فقہاء نے ایسا کہنے والے کو کافر قرار دیا ہے۔
 ایسے شخص کو کفر و اتوبہ کرنی ضروری ہے، جس قول کے قائل اور جس فعل کے مرتکب کی تمام فقہاء نے تکفیر کی ہوا ہے اور
 ہذا اتفاق تجدید ایمان اور تجدید نکاح ضروری ہے اور جس کی بعض نے تکفیر کی ہوا ہے کفر و ایمان کے حق میں
 اگرچہ عمر تکفیر کی روایت کو ترجیح دی جائے گی، لیکن تجدید ایمان اور تجدید نکاح اس کو بھی احیاناً ضروری ہے:

”وذا قال الزوج لغيره: احكم الشرع في هذه النكاحه كذا، فقال ذلك الغير: تعين موسم

کذا وھیکم نہ بشرح“ بکفر عند عدل المتابع“۔ علامہ گیری: ۱/۲: ۸۸۶ (۱)۔

”سئل احکامہ عبد الرحمن عس قال: ”موسم کازھیکم نہ معھکم شرع“۔ اہل حدیث

کذا ردہ قال: ان کان مرادہ مساو الحق وتوکل الشرع واتباع الرسم لازد الحکم، لا یکر، کذا
 فی ”المحیط“ عالمگیری: ۱/۳: ۸۸۶ (۲)۔

”سئل کان فی کونہ کفر احکامہ، قال قالہ یوم من بعد الذبح والنکاح وبالجملة والرجوع عن

ذات ضررہ الا حیاط“ (۳)۔ ”اذا کان فی المعضلة وجوب وجوب الکفر وجوب واحد
 جمیع، فعلى نفسه أو یعمل إلى ذلك لوجه، کذا فی الخلاصة (۵)۔“ فقیر المراجعة: (۱) لا راجع
 ہوا: ان کو جب الکفر فلا سفعة لتأویل، کذا فی البحر الرائق (۶)۔

(۱) الفتاویٰ العلامیہ، کتاب المسیر، الباب التاسع فی احکام المرتدین، مخرجات الکفر انواع، میں
 عابطل بانعم والعلما: ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸

جا کر لوگوں کو مرد اور عورتیں مہندی لگاتے ہیں، پھر منجھکا کر لے لیا جاتا ہے۔ لہذا علماء کرام سے دریافت کیا جا رہا ہے کہ یہ رسم شرعاً درست ہیں یا نہیں؟ ان مردوں کے مرد و بیوٹ ہیں یا نہیں؟

کیا وہاں کے عمارے مرد کو فرض نہیں ہے کہ ان رسوم کے چھڑائے میں کوشش کریں؟ و نیز کیا عہدہ لوقہ ہے کہ ان رسوم میں ان کے ساتھ شریک رہیں، و نیز کیا عہدہ لوقہ کا فرض نہیں کہ وہی منیات سے روکیں؟ اگر وہ بازنہ آویں تو کیا عہدہ لوقہ کا نگران نہ پڑھاویں اور نہ ان کی دعوت میں شریک ہو؟ چنانچہ ایک مہندہ ایک عالم کے کھجائے پر سب نے ان بدعات سے بچنے پر جہد و پرت کیا اور یہ عہدہ لوقہ کا منہ نہیں لگا رہا۔ عہدہ لوقہ میں ان کی دعوت قبول نہ کرتے اور نہ لگاتے پڑھاویں۔ ان کے صاحب جو اس عہدہ لوقہ میں شریک ہیں عہدہ لوقہ میں نے عہدہ لوقہ کی ادراپے شخص کے یہاں کارج بھی پڑھا یا نہ دعوت بھی نہ لگائی۔ لہذا ایسے امام کے پیچھے ناز و رست نہ پائیں۔ فقط۔

الحجاب حامداً و مصلیاً:

یہ رسم طحا لیسو شرعاً اور ناجائز ہیں۔ مرد کو چاہیے کہ زین پینٹا حرام ہے (۱)۔ و نحوہ، بجا کر اس طرح لگاؤ: چنانچہ (۲) درگاہوں کا خوف کرنا، عورتوں کا عہدہ لوقہ کے ساتھ نہ مناسب ہے حیاتی اور جہالت نہ رکھیں ہیں،

۱: "ولا یسحل علی الرجل سلعہ" (فصل مطلقاً) "والشیر الممختار" (ابو لایزین)۔ "سواء کان فی حرم أو غیرہ" (رد المحتار) کتاب الطہر والایحاح، فصل فی اللبس ۳۵۹، ۳۵۸، سعید؛
۲: "عن حماد بن زعمی عن علی بن علی قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم: "لعنہ، ینبت الندی فی القلوب کما ینبت النعیم، الزروع" (رد المحتار) فی شعب الإیمان، "مشکوٰۃ المصابیح" کتاب الآداب، قبل باب حفظ اللسان واللبیۃ والنسب، ص ۳۱۹، قاری،

قال السیاحی القاری وحسبہ اللہ تعالیٰ بحسنہ "قال الزعمی فی تروسیۃ، عنہ، الإیمان صحیحہ
صورتہ مکروہہ، و سماعہ مکروہہ، وإن کان مدحہ من لاجبۃ، کونہ أتمہ کرہاً" (مرقاۃ المفاتیح،
کتاب الآداب، باب البیان والشعر، الفصل الثانی، رقم المحتج: ۳۶۱۰، ۳۵۸، ۳۵۹، سعید،

"و کرہ کفی بہو"، (رد المحتار)، وقال ابن عابدین "والإحادیث شمن اللبس لدعل و
سماعہ، کالوفس والسموہ والنصب" (تتبعاً کتھا مکروہہ، لاجہازی الکفار) (رد المحتار،

کتاب الطہر والایحاح، فصل فی البیوع، ۳۵۹، سعید)

نہ جائز اور نہ حرام (۱)۔ ان پر اصرار کیا جائے گا کہ (۲) کی رو سے کھانا کسی طرح جائز نہیں۔

”ما يحرم لأحد من المسلمين أحد من المسلمين سبب شرعي أو كفا في سبب“

نہ گنہگار (۳)۔

جو شخص برادری کے اس قانون کو توڑے وہ الزام مستحق نہ گا۔ لہذا نہ سبھا نہ تنالی الم

تردد علیہ محذور نہ ہوگی۔ حالانکہ غلامی کی نفی ہے۔ یہ منظر غلام ساری پر ۱۰۱۲ھ

صحیح عبد الرشید ہے۔ یہ منظر غلام ساری پر ۱۰۱۲ھ فریقہ ۵۳

التبصير الثاني ص ۳۳، قدیمی

قال الملا علي القاري رحمه الله تعالى نعت الحديث "وقال محمد بن الحسين: لا يسمع
العامور أن يعمل له حتى يكون له في يومه عدلاً، وحتى يشهد عدل سواد علي أن عسى العامور ذلك
عن علي رضي الله تعالى عنه قال: دعني رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم قال
فقال: عسى كره الله تعالى وجهه. ولكني أعتد بكتب الله وسيرة رسوله صلى الله تعالى عليه
وسمه ما استطعت له. فما أمركم من طاعة الله، فاعملوا عليه طاعة في ما أحببتم أو كرهتم. وما أمركم
بمعتبة الله أو نهي. فلا طاعة لأحد في معصية الله. إنما الطاعة في المعروف. أحبب حسن يومه
الحاكم في صحيحه، وقال: صحيح الإسناد به محرراً. (مرآة المتبحر: كتاب الإمامة والفضاء،
التبصير الثاني ص ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، قدیمی)

(۱) "وعن عائشة رضي الله تعالى عنها قالت: قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم: من أحدث في
أمرنا هذا ما ليس منه، فهو رد". (مشکوٰۃ المصابيح: کتاب الإیمان، باب الاعتصام بالكتاب والسنة،
المجلد الأول، ص ۴۷، قدیمی)

(۲) کسی مرتد پر اصرار نہ کرنا، بل اس کے رائے کی حد تک تنگی جائے گی۔ یہ باطل نہ ہوگا، نہ اسے
وقت نہ ہو

"لا اصرار علی أمر ملحد بل یلحق بالحد الکراهة، فكيف اصرار المدعة لشي لا أصل لها في

النسخ: السعادية، باب صفة الصلوة، قبل فصل في القرآءة ۲۵۲، ۲۵۳، سہیل، کتب لاہوری

(۳) الفتاویٰ لعالمکرم، کتاب الحدود، فصل فی المعزیر ۶۱۲، رشیدیہ

او کذا فی البحر الرائق، کتاب الحدود، فصل فی المعزیر: ۶۶۱، رشیدیہ

رہے۔ کا پورا جز یعنی دو پتہ، پانچواں قسم سب سرخ رنگ کی کاہوتا جس دن شادی ہوتی ہے تو عورت کو وہی کپڑا پہنا دیا جائے۔ در وقت غلبہ امر یہ ہے کہ اس صورت میں افضل یہی ہے کہ کوئی دوسرا جو افضل ہوں اس کو تحریر فرمائیں۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

یہ دستور ائمہ دین بایں طرز ہے، وافضلیت کی تصریح نہیں کی گئی (۱)۔ فقط واللہ اعلم۔

حررہ العبد محمد رفیع زرارہ فاضل علوم دیوبند، ۲۳/۱۲/۱۳۹۱ھ۔

شادی میں روپیہ لینے کی شرط

سوال [۵۳۸۸]۔ ایک بالغ لڑکا غیر شادی شدہ ایک لڑکی سے عقد کرنا چاہتا ہے مگر وہاں پر والد صاحب نے اس سے شادی کرنے سے انکار کر دیا کہ وہاں ان کی بوٹلی، خال لاکھ پہنے وہاں رشتہ نیا تھا۔ دوسری جگہ جہاں لڑکے کو آنکھ بڑا روپے دیئے کا وعدہ کیا ہے بات کرنی لڑکے نے ان آنکھ بڑا روپوں کو ٹھکرا دیا اور پہلی جگہ اپنی مرضی سے شادی کر لی جب کہ والد صاحب اسرار و عقد کی وجہ سے ناراض ہو گئے۔ تو وہ خود صورت میں لڑکا والد کا فرمان ہو گا کی نہیں، اگر نہیں تو کیوں اور مان ہو گا تو کیوں آخر یہ فرمائیں۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

آنکھ بڑا روپے لڑکے کے لئے شرط قرار دینا غلط ہے، ناجائز کام میں والد کی اطاعت نہیں، اگر لڑکے نے اس غلط روپے سے بچنے کے لئے اپنی شادی خود کر لی تو وہ فرمان نہیں ہوا۔

”لا طاعة لمخلوق فی معصیۃ الخالق“۔ الحدیث (۲)۔ فقط واللہ اعلم۔

الحمد للہ العبد محمد رفیع زرارہ، ۲۳/۱۲/۱۳۹۱ھ۔

۱۔ تعیم الحیجر، المعرفۃ بمعنوع شوعاً ... أو التبرک کالتزام الملتزمات، فکرم من صبح عصر مالا لزام من عمر لغزو و التخصیص من غیر مخصص مکررها“ (مجموعۃ رسائل الفکھری، ساحة الفکر لمی النجھر بالذکر ۳/۳۳، إدارة القرآن کراتشی)

(۲) مرقاة المفاتیح، کتاب الصلوة، باب فی الدعاء فی الشہد، (رقم الحدیث ۹۳۲) ۳/۱۲، (شعبہ)

۳۔ مشکوٰۃ المصابیح، کتاب الإمارة و القضاء، الفصل الثانی: ۳۲۶، ۶، فہم ہی

کیا؟ کے بعد نصرا

سوال ۱۹۸۵ :- دو رنگی اجسام میں روشنی ہے کہ وہ کچھ ان پوائنٹس پر منعکس ہوتے ہیں جو بعد میں غیر انعکاسی اجسام سے مل جاتے ہیں۔ یہ دو رنگی اجسام اور ان کو کتنی ان پوائنٹس پر منعکس کرتے ہیں؟

کوشش کے وقت چھلک رہا ہے۔

مکتبہ ان (۱۵۶۰) ۲۔ انہوں نے کئی مکتبہ اور کتب خانوں پر چلایا، لیکن آئندہ اپنے چوں مخصوص
 کام کے لئے یہ محض روزگار ہے، لیکن انہوں نے کئی کتب خانوں کو کتب خانوں کے طور پر چلایا ہے، انہوں نے کتب خانوں کو
 مکتبہ اور کتب خانوں کے طور پر چلایا ہے، یہ عبادت انہیں ہے۔

انکے لئے وقت سلا کر دینا

۱۱۔ اے اللہ! (۱۱:۱۳) میں نے بعد از انکار اور کفر اسلام کو قبول کیا ہے جسے وہاں کے لوگ جہنم کے دروازے یا ٹھکانے سمجھتے ہیں۔
 کوئی شخص اسے سمجھتا ہے کہ اسے وہاں کوئی عبادت یا عبادت گاہ ہے؟
 (۱۱:۱۴) اے اللہ! میں نے بعد از انکار اور کفر اسلام کو قبول کیا ہے جسے وہاں کے لوگ جہنم کے دروازے یا ٹھکانے سمجھتے ہیں۔

انسان کے بعد زمین کا مزہ دکھانا

میں نے اس وقت تک اس کے ساتھ نہیں رہا تھا کہ اس نے مجھے اس کی باتوں سے متاثر کیا۔

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

— اس کی کل رواج ہے کہ اولیات اور بیوی بچہ جات ہیں۔ اس کی صورت یہ ہے کہ اولیات جس راجہ سے جائے گا۔ اس میں پڑائیں گے۔ بیوی بچہ جات ہیں۔ تو جائے نہیں۔ راجہ اور اہل راجہ سے۔ راجہ جات سے۔ راجہ جات سے۔ راجہ جات سے۔

۱۰۰ = ۱۰۰

مسدود (2044) ۹. نکات سے متعلق کے طور پر، یہاں سے منظر پر نظر ڈالیں۔

ہے یا نہیں؟

نکاح سے پہلے دلین کا زیور وغیرہ استعمال کرنا

سوال (۵۴۹۵): ۷۔ ایجاب بقول سے پہلے اس زیورات کو دلین کو پہنانا جائز ہے یا نہیں؟

اہل مجلس سے قیوس کرنا

سوال (۵۴۹۶): ۸۔ ۲۰۰ کل روپے کے نکاح کے بعد دلین کے ہاتھ میں ایک کپڑا دیا جائے اور اس کی دوسری طرف حاضرین مجلس (میں طرف ازواج) پکڑ لیتا ہے اور دلین کا کٹنل یہ الفاظ کہتا ہے کہ آجے دین تک میں نے تم کو کھلایا بلایا دین وقت اس کو آپ لوگوں کے پیرو کرتا ہوں، پھر حاضرین مجلس اس کو قیوس کرتے ہیں۔ یہ جائز ہے یا نہیں؟ ایجاب بدلائل توضیحة تحریر و عند اللہ عز وجل الجندہ
المجواب حامداً و مصلياً:

۱۔ اس مصافحہ کا شرعاً کوئی ثبوت نہیں لہذا یہ اصل اور بدعت ہے اور مصافحہ نہ کرنے والے کو برا کہہ کر کسی طرح درست نہیں، اس سے اجتناب چاہئے کیونکہ یہ بدعت سید ہے۔ بدعت حسد کی اصل شرع میں مروت و ہمتی ہے اس کی اصل شرع میں مروت نہیں لہذا یہ بدعت حسد نہیں (۱)۔

(۱) "عن عائشة رضی اللہ تعالیٰ عنہا قالت: قال رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم: "من أحدث فی أمرنا هذا ما ليس منه، فهو رد" (مشکوٰۃ المصابیح، کتاب الإیمان، باب الاعتصام بالکتاب والسنة، ص ۲۷، قدیمی)

قال الملا علی القاری تحت هذا الحديث: "قال القاضي: المعنى من أحدث فی الإسلام رأياً لم یکن له من الكتاب والسنة سند ظاهر أو حقی، مقلود أو مستط، فیه مردود علیہ قبل فی وصف الأمر "ینذ" بشارة إلى أن أمر الإسلام کفل و انتهى. وشاع و ظهر ظهور المحسوس بحث لا یعنی عنی کل ذی تصور و بصيرة فمن حاول الزیادة بعد حلول أمر غیر مرضی فمن الدین الباع آثار الأیام والأخبار واستنباط الأحکام منها (و قال بعد حلیقة): قال الشافعی رحمه اللہ تعالیٰ: ما أحدث مما یخالف الكتاب أو السنة أو الآثار أو الإجماع، فهو ضلالة" (مرآة المصابیح، کتاب الإیمان، باب الاعتصام بالکتاب والسنة، الفصل الأول (رقم الحديث: ۱۰۴۰، ۳۹۶، ۳۶۰، و شبہہ)

۲ اس طرح چلے اور کسی سے سامنے دبا نہ گئے نہ حدیث شریف میں ممانعت آئی ہے۔ "عس انس
رحی اللہ تعالیٰ عنہ قال: قال رسول اللہ ﷺ: انزل منی یغفر احد او عہدہ یحییٰ لہ؟
قال: "لا" نہایت مشکوٰۃ شریف، ص: ۵۶ (۱)۔

بہرہ ایزان کرنے والے پر برا کہنا درست نہیں بلکہ گناہ ہے۔

۳ اس تمام کا بھی شریعت میں ثبوت نہیں، لہذا رسم ہے، اس کے بارگاہ امت جائز ہے۔

۴ یہ بھی ایک رسم ہے اصل ہے، مخرجوں کو منہ دکھانا ہرگز جائز نہیں (۲)۔

۵ یہ بھی رسم ہے ناجائز ہے، یہ روپیہ، گناہ اور دہا شرم یا ہجر سے، یہ تو اس کی، انہی ضرورت
ہے اور یہ نہ دینے پر برا کہنا سخت گناہ ہے (۳)۔

۶ یہ بھی ایک اور شریعت کی غرض سے دکھایا جاتا ہے، شرعاً مستحب ہے (۴)۔

۱۱ (مشکوٰۃ المصابیح، کتاب الآداب، باب المصافحة والمعانقۃ، ص: ۳۰۱، قدیمی)

قال السلاوی القاری: "یحییٰ لعن الامناء، و هو امالة الراس والطیر نواضعاً و خدمۃ.
قال: "لا"، ای: لہذا فی معنی المکرخ، و هو کالمسعودی عبادۃ اللہ مبعانہ". (مراقۃ الطالبین، کتاب
الآداب، باب المصافحة والمعانقۃ، الفصل الثانی، رقم الحدیث: ۳۹۸ - ۳۹۹، رشیدیہ)

(۴) "و تمتع المرأة المسلمة من کشف الوجه بین الرجال" "خوارق العیة کشف و من آمن منہ" (۴)
(البحر المحسنار)، "و المصحی: تبع من الکشف لغيره ان يرى الرجل و حیثہ، ففتح الفتنة، لانه مع
الکشف قد يقع النظر البیہوش" ردالمحتار، باب شروط الصلاۃ، ۶/ ۳۰۱، سعید

(۳) "عس انس حرز الرقائی عن عمہ رحمہ اللہ تعالیٰ عنہ قال: قال رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم
"لا تظلموا، الا لا یحل مال امرئ الا بطلب نفس متہ"، رواہ البیہقی فی شعب الایمان، والدار
قطنی فی المعانی، و مشکوٰۃ المصابیح، کتاب الجہود، باب الغضب والمبارقۃ، الفصل الثانی،
ص: ۲۵۵، قدیمی

"لا یحوز لأحد من المسلمین أخذ مال أحد غیر مسبب دعوی" البحر الرائق، کتاب
الحدود، فصل فی العزیر، ۶۹۵، رشیدیہ

۱۲ "عمر عبد اللہ بن عمر رحمہ اللہ تعالیٰ عنہما انہ سمع رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم یقول
"من منع الناس بعملہ سمع اللہ ما سمع حلقہ، وحفرہ و صغیرہ"، رواہ البیہقی فی شعب الایمان، =

۷۔ اگر شوہر کا دیہوت ہو تو یہ ہے اور اس کے تعلق کا یا ہے تو طلاق ہے اس کے اسی سے دیا ہے کہ شادی کے وقت استہناس کیوں ہے، ایذا اٹھانی کے وقت ایجاب قبول سے کچھ چلتا کچھ بعد اس کا استعمال درست ہے اور اس سے بچے ہوا، جائز تا شوہر متنع ہے، یہی صورت مدینہ کی تھی ہے۔ لیکن اگر وہ اب سے باپ نے دیا ہے اور تعلق دیا ہے تو وہ اس کو باپ ہو جائے، استعمال درست ہے اور اگر ماریہ دیا ہے تو اس کو باپ ہی جائز رہا ہوگی۔

۸۔ نکاح ایجاب قبوس سے ہو جاتا ہے، عواہی میں یہ صورت مریضت و دیگر امور سے مسموم رہنے سے مریض و زوالہ یا ان کے طرف سے انکسار کا ایجاب قبوس کافی ہے ذوالفقار اللہ میں نے حق فی الطہر۔
شرعہ لعلہ گوشتاوی مخالفہ عز۔ لیکن مفتی مدظلہ کلام جلد ہفتم، صفحہ ۲۰۶-۲۰۷۔
ایجاب سے معیہ مدظلہ، تصحیح محمد العلیف، مدظلہ صاحب طہر، صفحہ ۲۰۶-۲۰۷، کتاب فی الفرائض۔

نکاح کے اعلان کے لئے آتش دہری

مسئلہ ۱۱۹۰: نکاح میں آتش دہری اس نیت سے کر دینا نکاح کی نذر ہوئے کے لئے نکاح کی نیت سے ایجاب ہے یا نہیں؟
۱۔ لائل الواضحة فی جروا، ص ۱۸۱، غرر المصابیح۔
الجواب حامد و معصیاً:

نکاح ایجاب میں وہ کے ذریعے سے اعلان کیا جائے ہے، مسموم، ذوالفقار، ص ۲۰۶، کتاب ایجاب و معصیاً، ص ۱۸۱۔

۱۔ مشکوٰۃ المصابیح، کتاب المرافات، باب الریاء والسمعة، لخصر الناس، ص ۱۵۵، (مسموم)
۲۔ "و بعد منسبہ مباحثات من احتجوا و قول من الآخر"، (الدر المصنوع) و قال من عبدین و حید اللہ تعالیٰ، "سواء کان لتقدم کلام الزوج او کلام الزوجة"، (المختار، کتاب النکاح، ص ۲۰۶، معصی)
"و البیضاء کما نعت بالصریح نیت بالسرکوت، و لدان فی الظہیر، و لدان فی البعد
الکبیر، ای ازید، و ازو جنگ من مسمی، شکست، و زوجہ من غیبہ، حار و سحر الزوق، کتاب
نکاح، باب الأول، و الاکفاء، فصل غیر الکفاء، و عمل، ص ۲۸۱، و سبیدیہ

۳۔ "صرح الدف فی النکاح ایجاباً و سبیدیہ، ص ۱۸۱، بقوله علیه الصیغہ و الملاء، اعلموا النکاح و لو -

سہرا بندہ جسے کابل قرار دیا۔ اس (اختلاف) فضیلت علمی اسامہ ہے۔ مانی (بدن) شریک اپنے عمل بلکہ خواہش
احسن ہے۔ فقط رائدہ جو توفیقی اعظم۔

۷۔ و العبد محمود علی سندہ علی دار العلوم راجد

انجواب صحیح: بندہ نظام الدین مانی عند دار العلوم پویند۔

شادی میں سہرا گھر وغیرہ رکھیں

الاستفتاء ۱۵۵۰۳: شادی کے وقت پرورش کے مر پر سہرا پاندہ اور ہاتھوں اور لگے میں تحریر
پینا: اس کو سوئی پے جانا ہے؟ نقطہ۔

الجواب حامداً و مصلياً:

نوشہ کے سہرے اور گھر کے وغیرہ مسلمان کے بندہ وہی کی رکھیں ہیں جو کہ ہے گھر اور ہے محل
اور موسم خانہ لوں میں پائی روٹی ہیں (۱) اور ان کی صحبت سے دوسرے اس قسم کے غیر پاندہ اور غیر مشاف
مسلمانوں میں حریت کو رکھتی ہیں، ان کے لیے یہ واجب ہے کہ ہیں۔ بندہ مانی تمام فقہاء نے ان کو کہی بتا پر
محل (۱) مایا ہے (۲) حضرت مفتی الحاجت اللہ صاحب رحمہ اللہ توفیقی (۳) در حضرت مفتی عزیز الرحمن

۱۔ فیما یرحمہ اللہ ان کے اثبات ہے اور فی مسلمانوں کی مشابہت کے شرط طہرہ کے متنازعہ ہے اعلیٰ میں
عمر رانی اللہ تعالیٰ عجلہ اقل قال رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم "من تطہر بقود فہو منہم".
مس نس داؤد. کتاب النہاس۔ باب فی سور الشہرۃ ۵۵۹۱۲ مکتبہ دار الہدیت ملتان

قال الامامہ الفتاویٰ متحدہ: "انہی تر یا فی الطہرۃ برہم، ولی تعرفہ معرفہم، وہی تحاطہ معلفہم
(۱) صابر بصریہ و شہبہ فی مبینہ! بعض افعالہم و بائعہ من ذلک صرح الفرغی فقال فی
حصی اقل الصوفی والحوں نفس، مع لیسہ تغیرہم، فقد یطہرہ من لا یعرفہ اذہ منہم، یطہرہ عن
السوء۔ فیالم الطار و المستطہر فیہ سبب التعلو علیہ" و فی فی القدر شرح المذبح الصغیر:
۱۱۳۰۳۰۲۰ رقم الحدیث ۹۵۹۳، مکتبہ نزار مستطی الزار دہلی

(۱) نقدہ نعرہ، اذہ عن فیض العبد محبت عبد اللہ (۱)

(۲) نقدہ نعرہ، اذہ عن حدیث نس داؤد تحت عنوان "سہرہ"

(۳) کتاب الحدیث، کتاب العطر والادح، ج ۱، باب ردہ برہ ۹۸۰۹، دار الاشاعتہ کراچی

صاحب رحمہ اللہ تعالیٰ (۱) حضرت مولانا شریف علی صاحب (۲) حضرت مولانا شکیل الرحمن صاحب رحمہ اللہ تعالیٰ کی تحریرات میں اللہ کی ممانعت موجود ہے۔ ان سب کے سوا ان باتوں کو حضرت شاکر صاحب رحمہ اللہ تعالیٰ کے فتویٰ میں بھی ان کو منع کیا گیا ہے۔ فقہ دانہ بھی فتویٰ صادر۔

ترجمہ: مولانا محمد عطاء اللہ علیہ السلام دارالعلوم دیوبند، ۱۳۸۵ھ۔

اجراپ شیخ محمد نظام الدین علی مدظلہ العالی دارالعلوم دیوبند۔

سہ ماہیہ

سہ ماہیہ ۱۳۵۵ھ: سہ ماہیہ حضرت شادی کے موقع پر یا فتح شریف کے بارے میں ایک نیا اثبات دینی کے ذریعہ پیش کیا گیا ہے۔

المجواب جامعاً و مفصلاً

سہ ماہیہ حضرت شادی کے موقع پر یا فتح شریف کے بارے میں ایک نیا اثبات دینی کے ذریعہ پیش کیا گیا ہے۔ سہ ماہیہ حضرت شادی کے موقع پر یا فتح شریف کے بارے میں ایک نیا اثبات دینی کے ذریعہ پیش کیا گیا ہے۔ سہ ماہیہ حضرت شادی کے موقع پر یا فتح شریف کے بارے میں ایک نیا اثبات دینی کے ذریعہ پیش کیا گیا ہے۔

۱۔ المراجع للفتاویٰ دارالعلوم دیوبند، کتاب النکاح، ص ۱۱۱، رقم المسئله ۳۰۳۔

۲۔ المراجع للفتاویٰ دارالعلوم دیوبند، کتاب النکاح، ص ۱۱۱، رقم المسئله ۳۰۳۔

۳۔ المراجع للفتاویٰ دارالعلوم دیوبند، کتاب النکاح، ص ۱۱۱، رقم المسئله ۳۰۳۔

۴۔ المراجع للفتاویٰ دارالعلوم دیوبند، کتاب النکاح، ص ۱۱۱، رقم المسئله ۳۰۳۔

۵۔ المراجع للفتاویٰ دارالعلوم دیوبند، کتاب النکاح، ص ۱۱۱، رقم المسئله ۳۰۳۔

۶۔ المراجع للفتاویٰ دارالعلوم دیوبند، کتاب النکاح، ص ۱۱۱، رقم المسئله ۳۰۳۔

۷۔ المراجع للفتاویٰ دارالعلوم دیوبند، کتاب النکاح، ص ۱۱۱، رقم المسئله ۳۰۳۔

۸۔ المراجع للفتاویٰ دارالعلوم دیوبند، کتاب النکاح، ص ۱۱۱، رقم المسئله ۳۰۳۔

اگر دلچسپی کی سانس دلیے، پہنچی ہوئی دواؤں کو کریم یہ دیکھ کر وہ تازہ تازہ دیکھ کر کھڑا ہو گا۔ اس کی دلچسپی ہو جائے تو اس میں کیا مشاققت ہے؟ اسی طرح اگر وہ لہجہ یہ دیکھ کر اس کا نام سلائی دیکھ کر تو کیا حرج ہے، یہ تو صرف ہر پوہینے کا ایک عنوان ہے۔ ہر امر اس عنوان میں کوئی شک و شبہ نہ ہو تو اس کو ترک کر دیا جائے۔

حررہ المعتمد محمود نغری۔

نکاح میں ارف کا حکم

سوال (۵۵)۔ نکاح کے وقت دہن ہمانے کا جتنی وجہ ہو، اگرچہ وہ بھیجی جاتا ہے، اگرچہ نہایت کم، سے خواہر بلکہ احتیاط معلوم ہو، ہے، اگرچہ نہایت مختصر، قدرت عقل کا جو مزاج بھی معلوم ہوتا ہے (۱)، اس میں تو بے قصور کیا ہے، ایسی شادی میں شرکت پانزویہ یا نہیں؟ عقل کی کیا حقیقت ہے؟

الحجاب حامداً و معصیاً:

اصل مقصود سلائی نکاح ہے اور ارف اس کا ایک ذریعہ ہے، بلکہ حصول مقصود و اہدائی تفصیل ہے سود ہوتی ہے۔ کتاب فقہ ہدایت میں دہن کی اہمیت و ترقیب مذکور ہے۔ اور اگر بعض افراد کے نزدیک اہم لازم ہے، پھر اس کے خلاف بھی نہیں ہوتا، اگر ان کے نزدیک کوئی شرط نہیں اور غیبی نے کوئی شرط ہونے کی وجہ سے اعلان کو تشبہ قرار دیا ہے، مگر وہ ان کے منشاء سے نہ ہوا اور نہ ان میں نہ آئے، اور یہ بھی مشید

ع۔ قال ابن عساکرین رحمہ اللہ تعالیٰ: "والسعی نفع من الکشف بخلاف ان یری الرجاء و حجبہ، ففقد النقص، لاس مع انکشف، بقاع النظر البیہا مشید"۔ (رد المحتار، کتاب النکاح، باب شروط النکاح، قیام مطلب فی النظر، ج ۱، ص ۱۱۱، معید)

او کذا فی البحر الرائق، کتاب الطلاق، باب شروط الطلاق، ج ۱، ص ۳، و تبیینہ،

(۱) المسامح، فی مناجح الامکار، تکملة فتح القدير، لا سلف: "والسوخ الثاني صاح وهو ارف في النكاح، و فی معناه ما كان من حوادث سرور و بکرة"۔ (کتاب الشہادات، باب من تقبل شہادته و من لا تقبل، ج ۱، ص ۹۷، مصطفیٰ الدینی الحلبي مصر)

"وعب هذه الصار أيضاً في فتح القدير في هذا الباب ص ۳۱۔ ولا يرد فيه ذم المعلن.

فقط والمذنب لي اعلم.

فتاویٰ میں انہیں جس ۲۰۶ میں ان کا ذکر ہے (۱) لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

ترجمہ: مذکورہ فتویٰ میں کہہ دیا کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔ (۲) لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

ابواب صحیح: حیدر علی خان، صحیح حیدر علی خان، ج ۱، ص ۱۰۰، لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

شادی میں اشعار، پاپ، رقص

سے ان (۱) لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔ (۲) لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

فتاویٰ میں کہہ دیا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔ (۳) لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

الجواب حامداً و مصلياً:

ان میں سے احادیث کے لئے صرف ایک بیان ہے (۱) اور دوسری (۲) لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

ترجمہ: مذکورہ فتویٰ میں کہہ دیا کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔ (۳) لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

الجواب صحیح: حیدر علی خان، صحیح حیدر علی خان، ج ۱، ص ۱۰۰، لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

ابواب صحیح: حیدر علی خان، صحیح حیدر علی خان، ج ۱، ص ۱۰۰، لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

عبدالمطلب: بحلف محمد بن عبدالمطلب، لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔ (۴) لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

ابن عباس: حیدر علی خان، صحیح حیدر علی خان، ج ۱، ص ۱۰۰، لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

عبداللہ: حیدر علی خان، صحیح حیدر علی خان، ج ۱، ص ۱۰۰، لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

عبداللہ: حیدر علی خان، صحیح حیدر علی خان، ج ۱، ص ۱۰۰، لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

عبداللہ: حیدر علی خان، صحیح حیدر علی خان، ج ۱، ص ۱۰۰، لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

عبداللہ: حیدر علی خان، صحیح حیدر علی خان، ج ۱، ص ۱۰۰، لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

عبداللہ: حیدر علی خان، صحیح حیدر علی خان، ج ۱، ص ۱۰۰، لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

عبداللہ: حیدر علی خان، صحیح حیدر علی خان، ج ۱، ص ۱۰۰، لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

عبداللہ: حیدر علی خان، صحیح حیدر علی خان، ج ۱، ص ۱۰۰، لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

عبداللہ: حیدر علی خان، صحیح حیدر علی خان، ج ۱، ص ۱۰۰، لکھتا ہے کہ یہ بے شرف و فاجر ہے۔

مظاہر ہے

انفس عائليه رحس الله تعالى عنها فوات. قال رسول الله صلى الله عليه وآله تعالى علي: «سليم
 الله» فهو هذا الشكاح، واحفظ على العباد، وادبر يا عليه يا محمد، ربه «الرمي» من حجة
 من ربه، ص: (٢٧٢) آية عائليه الا عباد، وفي هذا الصحن من الاقصد يحيي العباد
 مشكوره شريف، ص: (٢٧٢) آية عائليه.

عبدالاحقر ورفقاہم بنی الصلوۃ آسمان طاریتہ۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

پھر انی پچیس خوشی کے اشتہار لکھتے لکھتے کہ جو کوئی علم و تحقیق کے سوار پر نہیں ہوتے تھے ان میں کوئی محنت بھی نہیں ہوتا تھا۔ اور ان کے مشنوں بھی خراب نہیں ہوتا تھا اور جو خنوں خراب نہ تھا آپ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم ان کو فخر فرماتے تھے جیسے کہ

"وَمَا يَكْفُرُ بِهِمْ اللَّهُ"

کونسل کے لئے پانچواں کنواں ہے جس میں سو - ایک سو - پانچ سو -

١١) مشكوة العصبان، كتاب الفكاح، باب إعلان الفكاح، القسم الثاني، ص ٢٠٠، فديس.

١٢. «عسى عاتبة زوسى امة نعلاني غيب فالت. ككاتب عهدي حوزة ابو الأنصوري رو عنها. فقال رسول الله

حلى الله تعالى عليه وسلم: "يا عائشة".

۳۰: "قالوا: اخرجت بنت بعدد من عمرنا، وفي الله تعالى عجب، جاءه النبي صلى الله عليه وآله معاني خفية وبسليم، هذا ما
 حينئذ لم يكن، فجلس على قوسى كحلجسكته منى، فحبل حوريات لما خرج من الدار، فمضى من
 نفس من أماني يوم بلغ إذ قبلت إحداهن، فبأنى بعنم ما غلب عليه، فقال: "دعني ههنا، و فولي ما تولى كنت
 تفعلين" (صحيح البخارى، كتاب النكاح، باب خرمه الدار، في النكاح والولاية، ۳۰: ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳

قال العلامة العيني "قوله (وذا قلت إحداهن) . قوله (قال ادعي) . أي قل أي سمعي
الله تعالى علب وسلم تلك" . إجابة التي قلنا . وبإسناد صحيح ما في عهد "أي أترك هذا
المعنى" . لأن منفتح القلب عبد الله تعالى لا يعلمها إلا هو . قوله "أزفوني سأبدي كنت تغولني" . خبر
المتغولي ما لا شعور التي تنطق بالسمع والشم والذوق . وعمدة الفاري . كتاب الكفاء . دمج -

”نہ تم کے گیت کی اب بھی اجازت ہے (۱) بایں ہمہ ان کو آپ نے شیطان کا اثر بھی نہ پایا (۲)۔
نماز کی روایت کثیر اور بڑھ کر ہیں (۳)۔ فقہ ملی جزئیات محافض میں مفسرین نے اس استدلال کا اعجاز
قطعاً بیان کیا ہے:

”وفي الشهادة: الشئى بالمصطفى والعرف والتدفع وما يشبه ذلك كله حرام ومعتبة. وروى
صخرائى عن عمر بن الخطاب رضى الله تعالى عنه، عن النبي صلى الله تعالى عليه وسلم: ”نحن
بغربة سحت، وعنف حرام، ونظر ايها حرام، ونسبا لمن نكحت ونكحنا سحت، سحت،

• الهدى فى النكاح والوليمة: ۱۳۵-۲۰۰، إدارة الطباعة الميرية، بيروت

و كذا فى مرقاة المفاتيح، كتاب النكاح، باب اعلان النكاح والحظفة: ۳۰۱/۹، (ترجمہ)

(۱) ”المراد ان عيب على اعلان امر النكاح بحيث لا يخفى على الارادة، فالتسعة اعلان النكاح بصوب
لدى، واصوات السامعين سائبة فى التعمد فى ابتدائ الشعر المباح“۔ (مرقاة المفاتيح، كتاب
نكاح، باب اعلان النكاح: ۳۱۶/۷، (ترجمہ)

(۲) ”وعنه روى هريرة رضى الله تعالى عنه أن رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم قال: ”الحوس
مزاسير الشيطان“۔ (مشکوۃ المصابيح، کتاب الجہاد، باب آداب السفر: ص ۳۳۸، قدیمی)

(۳) ”عن سالم وعنه الله تعالى قال: كنت مع ابن عمر رضى الله تعالى عنهما فى طريق، فسمع مرمرأ
يوضح أصبعه فى أذنيه، وباعض الظربلى إلى الجانب الآخر، ثم قال بن بعد أن رعد: يا نافع! هل نسمع
شيئاً؟ قلت لا، فرفع أصبعه من أذنيه، قال: كنت مع رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم، فسمع
صوت يراخ، فسمع مثل ما سمعت، فقال نافع: فكنت إذ ذاك صغيراً“۔ (رواه أحمد وأبو داود،
مشکوۃ المصابيح، کتاب الآداب، باب الطباش والشمع، الفصل الثالث: ص ۳۰۱، قدیمی)

”حدثنى أبو عامر وأبو مالك الأشعرى -والله ما كذبنى- سمع النبی صلى الله تعالى عليه
وسلم يقول: ”لن يكون من أفتى أقوام يستحلون الحر والعمرى والحرم والمعارف“۔ (سننهم الله
والمصنف المصنف، و يصحح أربعين فردة و حناير إلى يوم القيامة“؛ صحيح البخارى، کتاب الفتن، باب ما
جاء ليس يستحل الخمر، و يسيبه بغير اسمہ: ۹۳۷/۲، قدیمی)

و مسند بن ماجة، کتاب الفتن، باب الخمر، ص ۶۹۰، قدیمی

الجواب حامداً ومصلحاً:

ان نمبر صاحب کی رائے بہت عجیب ہے، ایسا ہی چاہیے، ایسا ہی نامہ پیشوائے کئے لکھتے ہیں (۱)۔
لفظ اللہ بھی بتائی گئی۔

حرر بالقدیر کرم، مفتاح المدینہ، دارالعلوم دیوبند، ۱۳۶۰ھ۔

شادی میں قولی

سیران ۱۵۵۱ | شادی کے موقع پر قادیانی صورت میں کران میں سنا کہ مردی و بیوی نے بھی
سوتلے لڑتے ہیں، ان کو نہ ان کے تو اس وجہ میں لینی امر ہو جاتا ہے، یا تو لے یا تو نہ لے، یہ تو قسم قسمی بات کرنے
والا ہے، ان کو میری میں قرآن و حدیث میں وارد ہوئی ہیں، تو فرما لیں۔ یہ تو یہ تحریر فرمائی کہ چاریت کے جو
افراد اور سربراہوں و سرکاروں نے ان کو ان کے لئے لکھا ہے، ان کے لئے لکھا ہے، ان کو لکھنے کا
شعبہ ہجرت سے نکال دیا، ان کو نہ لکھا۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

قولی کر رہے ہیں، ان کے لئے لکھا ہے، ان کا یہ بیوی لکھی ہے، ان کے لئے لکھا ہے، ان کو لکھتے ہیں، ان کو لکھتے ہیں،
تو وہ ان کے لئے لکھا ہے، ان کے لئے لکھا ہے، ان کے لئے لکھا ہے، ان کے لئے لکھا ہے، ان کے لئے لکھا ہے، ان کے لئے لکھا ہے،
پیشوائے قولی کا یہ امر اور شریعت کے لئے لکھا ہے، ان کے لئے لکھا ہے، ان کے لئے لکھا ہے، ان کے لئے لکھا ہے، ان کے لئے لکھا ہے،
ان کے لئے لکھا ہے، ان کے لئے لکھا ہے، ان کے لئے لکھا ہے، ان کے لئے لکھا ہے، ان کے لئے لکھا ہے، ان کے لئے لکھا ہے،

۱. اَوْضَحُ فُضِي لِي زِلْمًا وَتَعْلُو لِي بِعَدْوِي كَيْ تَكْفُرَ الدَّيَارُ وَفَالِ لِي السَّجْدُ وَفِي
بِأَحَدَاتِ بَعْدُ وَالْعَدَا بَعْدُ حَقُّهُ وَبَعْدُ بَاكِلٌ اَمَّا اَوْضَحُ فُضِي لِي زِلْمًا وَتَعْلُو لِي بِعَدْوِي كَيْ تَكْفُرَ الدَّيَارُ وَفَالِ لِي السَّجْدُ وَفِي
فَالِ لِي زِلْمًا وَتَعْلُو لِي بِعَدْوِي كَيْ تَكْفُرَ الدَّيَارُ وَفَالِ لِي السَّجْدُ وَفِي
بِأَحَدَاتِ بَعْدُ وَالْعَدَا بَعْدُ حَقُّهُ وَبَعْدُ بَاكِلٌ اَمَّا اَوْضَحُ فُضِي لِي زِلْمًا وَتَعْلُو لِي بِعَدْوِي كَيْ تَكْفُرَ الدَّيَارُ وَفَالِ لِي السَّجْدُ وَفِي
فَالِ لِي زِلْمًا وَتَعْلُو لِي بِعَدْوِي كَيْ تَكْفُرَ الدَّيَارُ وَفَالِ لِي السَّجْدُ وَفِي
بِأَحَدَاتِ بَعْدُ وَالْعَدَا بَعْدُ حَقُّهُ وَبَعْدُ بَاكِلٌ اَمَّا اَوْضَحُ فُضِي لِي زِلْمًا وَتَعْلُو لِي بِعَدْوِي كَيْ تَكْفُرَ الدَّيَارُ وَفَالِ لِي السَّجْدُ وَفِي

وَالْحَقُّ هُوَ الشَّهَادَةُ الْمَعْلُومَةُ بِأَنَّكَ لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ لَدُنَّ النَّاسِ عَشْرًا فِي الْبَيْتِ الْمَعْلُومِ
بِأَحَدَاتِ بَعْدُ وَالْعَدَا بَعْدُ حَقُّهُ وَبَعْدُ بَاكِلٌ اَمَّا اَوْضَحُ فُضِي لِي زِلْمًا وَتَعْلُو لِي بِعَدْوِي كَيْ تَكْفُرَ الدَّيَارُ وَفَالِ لِي السَّجْدُ وَفِي

"دعى إلى وليمة وثمة لعب أو غناء، فقدم وأكل ثم المنكر في المنزل، فلو على السادة لا يسمي أن يفعد بن يخرج مريضاً لقولته تعالى: ﴿هَذَا نَقَعِدْ بَعْدَ الْمَذْكُورِ﴾ مع تقوم لظالمين ﴿﴾. فإن قدر على السمع، فعل، وإلا يفعد صبر إن لم يكن ممن يفعدى به، وإن كان مقتدى ولم يفعد على السمع، خرج ولم يفعد، لأن فيه شبهة للدين، وإن علم أولاً باللعبة، لا يحصر أصلاً، سواء كان ممن يفعدى به أولاً، وإن حق الدعوة إسماعيل به بعد الحضور، لافله.

وفي السراج: وعنت المسئلة أن الملاهي كلها حرام، ويدخل بها إلفهم لأنكار المنكر. قال ابن مسعود رضي الله تعالى عنه: "صوت الفهر والعباءة يثبت الضيق في القلب كما يثبت العبء الثبات"، قلت: وفي الترياق: استماع صوت الملاهي كصوت قصب وجره حرام لقوله عليه السلام: "استماع الملاهي معيبة والجلوس عليها فسق، والتلذذ بها كفر، اهـ".
رد المحتار: ۲/۵ (۱).

"وكره كل ليل لقولته عليه السلام: "كل نهي الميسم حرام" الخ. والإطلاق شامل لنفسه انفسل واستماعه كالرقص والسخرية والتصفيق وضرب الأوتار من الطنبور والربط والرناب والقيان والزممار والصنج والبيان، ما بها كلها مكروهة؛ لأنها زنى الكفار. واستماع ضرب تلذذ والزممار وغير ذلك حرام، قاضي: ۲/۵ (۲).

"وعين الحسب: لا بأس بالذم في العرس يستنير. وهي التبراعية: هذا إذا لم يكن له جلاله، ولم يصرف على هيئة الخطر"، اهـ. رد المحتار: ۲/۵ (۳).

﴿ومن الناس من يتفرق لهم الحديث ليعمل عن سبيل الله بغير علم، ويتحداها هرواً، أولئك لهم عذاب عظيم﴾ الآية (۴). في معالم التنزيل: "عن عبد الله بن مسعود وأبي عباس

(۱) (الدر المختار، كتاب الخطر والإباحة، قبل فصل في المجلس: ۳۳۹-۳۴۰، معبد)

(۲) (رد المحتار، كتاب الخطر والإباحة، فصل في الجمع: ۳۴۱، معبد)

(۳) (رد المحتار، المصدر المتقدم، قبل فصل في المجلس: ۳۵۰، معبد)

(۴) (سورة لقمان: ۲)

الحجاب سامنہاً و مصلیاً:

ان اشیاء کو دیکھنا نہ ٹھیک ہے (۱) نہ لازم ہے، حسب ضرورت دینا درست ہے۔ فقط واللہ سبحانہ تعالیٰ اعلم۔

ترجمہ المعجمہ و تحفہ دارالعلوم دیوبند، ۱۳۵۳ھ۔

بازارت کی اصل اور برائیتوں کو کھانا کھانا

سوال (۱۸۱) بعض مسلمان برادر ہوں میں شادی کے موقع پر یہ طریقہ دیکھتا ہوں کہ بڑے بڑے جو بارات لے کر رہن کے گھر جاتے ہیں تو ان قوم برائیتوں کو انھوں کو عزت و مراحمہ کھانا پکاتا ہے، جس کو عرف عام میں "بارت باجھا" کہتے ہیں۔ کیا کوئی بازارت کا کھانا اس سے ضروری سمجھتے ہیں کہ اس کے بغیر برادری میں ان کی تعداد و عزت نہ رہے گی یا بدنامی ہوگی۔ یہ جو لوگ کہتے ہیں کہ یہ رسم بدعت دینی ہے، یہ اسراف ہے اور غیر شرعی ہے اس رسم کے بند ہونے سے ان لوگوں کو بھی پرہیزگوشی ہوگی تو کب بازارت کا کھانا کھانا لے کر اس اجتماع میں نہیں آئیں گے، لیکن اس رسم کی مجبوری سے فرضی و غیر لائق عقابت میں مبتلا ہوتے ہیں لیکن اس کا فریاد ہے کہ یہ فعلی مہمان نوازی میں داخل ہے۔

کیا بازارت کھانا کھانا کی کوئی شرعی حیثیت ہے؟ کیا حضور صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم آپ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم کے سوا یہ بھی اللہ تعالیٰ عظیم یا دیگر جبرائیل، میکائیل، اسرافیل سے یہ فعل سارا ہوتا ہے ثابت ہوتا ہے؟ اگر نہیں تو کیا اس فعل کو بند کرنے کی کوشش کرنی چاہئے؟ یا کوشش کرنے والے مستحق نافرمانی کے یا نہیں؟

”یہ اللہ سبحانہ و تعالیٰ کا حکم ہے۔“

۱) "سنن بیہق اللہ معلومہ السنن عن النجاشی والسعد و عن الأمام واللبانی فی مصلح لفتح السور و لا تغفل ما یكون جواباً واجاب رخصی اللہ تعالیٰ عنہ من یأمن عن النجاشی و ما بعد لا یجرب ولا بد لا یغفل عنہ و نسیبہ ما یفعلہ و یمنہ لہ فحہ و ان ذلک من سنۃ النبوة لا من ہدی المسلمین الحق کلین عنی خائفہم و یزنیہم الذین لا یحسبون و عنی و ینہو ینہو کلون و ما یفعل من الاثم المظبوط و نحوہا عن علی کرم اللہ تعالیٰ و جہہ داخل کذب لا اصل لہ فلیحذر من ذلک و اللہ تعالیٰ اعلم"

السنن الحدیثہ مطلب فی الجواب عن الأمام واللبانی و سبعہا و نجسہا۔ ص ۳۰۳، ۳۰۴، قمیسی

الجواب حامداً ومصلحاً:

مختاراً برہمنی اند قولیہ علم کے مہربان وقت میں شادی نہ یہ شان نہیں تھی جو آج کل رائج ہے۔ حضرت عبد الرحمن بن عوف رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے شادی کی حضرت رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم سے نہیں کیا، بلکہ خیرک بھی نہیں لی (۱)۔ اسی طرح حضرت جابر بن عبد اللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے اپنے آپ حدیث میں نہ لیا ہے (۲)۔

بارت کو یہ طریقہ نہ دے دوسروں نے اس لئے کہ یہ تھا کہ رانی کو بیٹے کی مانند نہیں دیا جاتا تھا، ایک بیٹہ بیٹہ کی پوری نمائندگی کرتی تھی، اگر ماں مورچہ پنس پورنی کا ہوتا تھا، انکو بے حد بات چٹاتے تھے، اس لئے رانی بارت سے ہر کوئی تھی کہ بیٹہ دینی کی پوری حفاظت کرے گا۔ بارت کی کلمات مستحق فکر کی چیز تھیں، بولی تھی، رانی والدہ اس سے بہتر رہا ہے، فکر کے لئے بارت کو کچھ آگاہ کیا ہے، بعد ازاں ان کا چہرہ خوب ہوتا ہے۔ یہ طریقہ قرآن و حدیث سے زیادہ بیوقوفی ضرورت ہے، نہ کہ ان کی حفاظت کے لئے بڑی بارت کی ضرورت ہے۔ چونکہ انکو کچھ کچھ کھانا چاہئے اس لئے کہ بے کھانا ہر گز نہ ہو، اس لئے (۳) اسرار میں ان کا انتظام بھی ہو گیا، لیکن اس وقت کا بہت عام رواج تو یہاں چہرہ پہلے تو عام نہ تھیں اس

(۱) ابن اسیر ابن ابی شیبہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم راجع عنی عبد الرحمن رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہ حضرت عبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہما نے فرمایا: "قال: قال رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم: لا یزنی علیہم الا من یزنی علیہم"۔ (۲) ابن اسیر ابن ابی شیبہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم راجع عنی عبد الرحمن رضی اللہ تعالیٰ عنہما کہ حضرت عبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہما نے فرمایا: "قال: قال رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم: لا یزنی علیہم الا من یزنی علیہم"۔ (۳) ابن اسیر ابن ابی شیبہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم راجع عنی عبد الرحمن رضی اللہ تعالیٰ عنہما کہ حضرت عبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہما نے فرمایا: "قال: قال رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم: لا یزنی علیہم الا من یزنی علیہم"۔

(۱) ابن اسیر ابن ابی شیبہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم راجع عنی عبد الرحمن رضی اللہ تعالیٰ عنہما کہ حضرت عبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہما نے فرمایا: "قال: قال رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم: لا یزنی علیہم الا من یزنی علیہم"۔

(۲) ابن اسیر ابن ابی شیبہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم راجع عنی عبد الرحمن رضی اللہ تعالیٰ عنہما کہ حضرت عبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہما نے فرمایا: "قال: قال رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم: لا یزنی علیہم الا من یزنی علیہم"۔

(۳) ابن اسیر ابن ابی شیبہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم راجع عنی عبد الرحمن رضی اللہ تعالیٰ عنہما کہ حضرت عبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہما نے فرمایا: "قال: قال رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم: لا یزنی علیہم الا من یزنی علیہم"۔

(۱) ابن اسیر ابن ابی شیبہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم راجع عنی عبد الرحمن رضی اللہ تعالیٰ عنہما کہ حضرت عبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہما نے فرمایا: "قال: قال رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم: لا یزنی علیہم الا من یزنی علیہم"۔

لئے بھی جو قوتیں رکھ کر دکھائے ہیں ان کی راسخہ بہت قائلین تھے۔

دوایہ کے ساتھ اُردو ان کے خاص آدھی، باب بھائی و علیہ و کچھ آجائیں تو سہانہ کی حیثیت سے ان کو کھانا، احتیاج کا تقاضا ہے، بیڑی بارات بل کر قرض لیکر لکھا، جو شاید سودی بھی ہو پر شرعاً پابندی نہیں (۱) سودی قرض لینا شرعاً جائز بھی نہیں، سود کے ۵۰ مرہ پر حد تک شریف میں لعنت آئی ہے (۲)۔ دو لکھ شادی کے قادی طریقہ کی اصلاح کر کے ان کو حسرت کے حریقہ پر جاری کرنے کی دشمن کرتے ہیں دو یقیناً بزرگ عظیم کے مستحق ہیں:

== لا یجوز ان لا یوکل منہما == قال: لإمام أحمد: یعنی المتعاصین بالصیافۃ فحرقوا وریاء: "امشکوہ المصنیع کتاب النکاح، باب الولیۃ، الفصل الثالث، ص ۶۷، ۶۸، قدیمی"

(۱) ہمارا کہنا ہے کہ اگر امام احمد سے کوئی تحریر آجیا اور گاہ و روز لازم آتا ہے الحمد للہ میں سے یہ ہے کہ انہوں نے ان کی طرف سے کوئی ایسی شغل نہ لکھی تھی کہ یہ لکھا جاتا ہے، ایک تحریر کے لئے ان کو چھوڑنا پاتا ہے، بعض اوقات ایک مسئلہ پر ان کے امر و نہی سے ترک کرنا پڑتا ہے، اور ان کا ترک کرنا ہوتا ہے، بعض اوقات ان کام سے کریمت محسوس کرتا ہے، ہم بتا رہے ہیں کہ یہ تو بہتر ہے، اگرچہ ان سب کاموں کا حال ہی ہے

قال العلامة الشافعی رحمہ اللہ تعالیٰ: "فصل: إذا نزل هذا فلدخول فی عمل عیبة لا التزام نہ ان یمان فی المعتاد حیث إذا نزل معہ، اورث سلا مبعی ان یعتقد ان هذا الالتزام مکر وہ عندہ، إذ هو مؤذ للی امور جمیعہ مبعی عہ، اذ دعا ان هذا ورسولہ الہدی فی هذا طریق التسلیل والتیسیر، وهذا المستقر بہ من ہم یقل حدیثہ، وذلك بعدہ فی ردہ علی مبعیہا وهو غیر لائق بالمملوک مع سبہ، حکم بطل العہد معہم، والثانی: خوف التفسیر أو اجترار علی القیام بعدہ و لیس، واكد فی الشرح، وانما حب ان یعطى کل ذی حق حقه، وإذا التزم الإنسان امرأ أو امریہ أو ثلاثة، فقد بعدہ ذلك عن التہام بغيرها، فیکون ملوماً والثالث: خوف کراهیة النفس لذلك البعض المنتزع، ذمہ قد فرض من جس مایسوا الدوا علیہ، والنفس تلتزم من وفود ذلک لم تعمل، او تمنی لولہ لتلزم، الاعتصام بالثبات علی، باب فی حکم الذی کلفہ ولا یمتنع، ص ۶۳-۶۴، دار المعرفۃ، بیروت:

(۲) "عن جابر بن سمیۃ عن علی بن ابی طالب، عن رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم: کُل الریاء و ماکلہ و شادیہ و قال: "هم سوء"، والصحيح لمسلم، کتاب المساقاۃ والمراعاة، باب الریاء ۱۷۴، قدیمی"

برکت رکھتا ہے اور اس میں ہر شخص کچھ رقم رکھتا ہے، اس کو "نیت" کہنا جاتا ہے۔ پھر یہ رقم دوہرایا اس کے ورثے لیتے ہیں۔ کیا یہ جائز ہے؟ نیز اس کی اصل شریعت میں پائی جاتی ہے یہ نہیں؟ مولانا شرف علی قانوی رحمہ اللہ تعالیٰ نے بدترین جواب دیا ہے اور یہ سودی صاحب اس رسم کو مکمل دہی کہتے ہیں اس کا شرعاً کیا حکم ہے اور ایسے عالم صاحب کا کیا حکم ہے جو خود کریں اور عوام جہلاً کو ایسی بدعات کا حکم دیں، ایسے عالم صاحب کا شریعت میں کیا حکم ہے؟ جو بات ارقام ہمارا کر خدا تعالیٰ واجب نہ رکھیں۔

المستفتی: مفتی محمد عظیم اللہ خان غفرلہ (کشمیر)

شجرہ آب حاملہ و مصلیٰ:

اگر یہ بطریق اعانت کے ہو اور ریاض کا ہوں نام و نمود وغیرہ آجہ نہ دو تو شرعاً درست بلکہ مستحسن ہے۔ مگر طریقہ مہر کی حیثیت سے بجز رسم و رواج کے کچھ نہیں۔ اور یہاں اوقات برابری کے نزدیک اور سوائے کے خوف سے دیا جاتا ہے۔ بلکہ اگر پاس نہ ہو تو قرض یا سودی لے کر دیا جاتا ہے، اس لئے ناجائز ہے (۱)۔ اور اگر بطور قرض دیا جاتا ہے جیسا کہ بعض بدروہ جے تو اس میں بھی مفاسد ہیں۔ "لا یصل علی مال امری، لا یعطی بعبہ منہ"، رواہ البیہقی، مشکوٰۃ، ص ۲۶۲۵۰۔ فقط واللہ اعلیٰ محمد علی احمد۔

خیر والعبد محمد کنگوئی نقا اللہ عنہ، مسکن مفتی بدر سے مظاہر علوم سہارنپور۔

الجواب: صحیح: سعید احمد غفرلہ، صحیح: عبداللطیف، بدر سے مظاہر علوم سہارنپور، ۱۹، محرم الحرام ۱۴۲۳ھ۔

شادی میں رنگین کاغذ کے ٹیٹ: نونا

سوال [۵۵۰۸]۔ شادی میں گیت رنگین کاغذ کے غانا کیا ہے؟

(۱) سہارم ہے، اس کے کمانے و کھانے والے، برتاؤوں پر مشورہ کریم علی اللہ تعالیٰ فیہ السلام نے سنت فرمائی ہے، مدینہ شریف میں ہے۔

حسن حبیب الرحمن، رحمہ اللہ تعالیٰ عنہ قل: لیس رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم آگے لڑھا و موکلہ و بھادیہ، وفالی، "ہم سوا"، الصحیح لمسلم، کتاب المساقاۃ والمیزان، باب المویا: ۴۷۴، فدیعی،

(۲) مشکوٰۃ المصابیح، کتاب البیوع، باب البیوع، الفصل الثانی، ص ۳۵۵، قدیمی،

الجواب حامداً ومصلیاً:

اے محمد و آل! آپ کی بیعت اپنے ائمہ سے کی گئی تھی۔ یہ وہی بیعت تھی جس پر آپ نے ان کو آپ کے ائمہ سے امانت دی تھی۔ اے محمد و آل! آپ کی بیعت اپنے ائمہ سے کی گئی تھی۔ یہ وہی بیعت تھی جس پر آپ نے ان کو آپ کے ائمہ سے امانت دی تھی۔ اے محمد و آل! آپ کی بیعت اپنے ائمہ سے کی گئی تھی۔ یہ وہی بیعت تھی جس پر آپ نے ان کو آپ کے ائمہ سے امانت دی تھی۔

اور وہی بیعت تھی جس پر آپ نے ان کو آپ کے ائمہ سے امانت دی تھی۔

جس شادی میں رسومات ہوں اس میں عداوت کی شرکت

سوال: اس حدیث میں کیا سبب ہے کہ عداوت کی شرکت میں شادی نہیں ہوتی؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

جواب: یہ حدیث ان لوگوں کی ہے جو عداوت میں ہیں۔ ان کی شرکت میں شادی نہیں ہوتی۔

۱۔ صحیح البخاری، کتاب النکاح، باب النکاح المطلق، ص ۱۰۰، حدیث ۵۰۰۰۔

۲۔ الصحیح لمسلم، کتاب النکاح، باب النکاح المطلق، ص ۱۰۰، حدیث ۵۰۰۰۔

۳۔ الصحیح ابوداؤد، کتاب النکاح، باب النکاح المطلق، ص ۱۰۰، حدیث ۵۰۰۰۔

۴۔ الصحیح ترمذی، کتاب النکاح، باب النکاح المطلق، ص ۱۰۰، حدیث ۵۰۰۰۔

۵۔ الصحیح ابن ماجہ، کتاب النکاح، باب النکاح المطلق، ص ۱۰۰، حدیث ۵۰۰۰۔

۶۔ الصحیح ابن کثیر، کتاب النکاح، باب النکاح المطلق، ص ۱۰۰، حدیث ۵۰۰۰۔

۷۔ الصحیح ابن حبان، کتاب النکاح، باب النکاح المطلق، ص ۱۰۰، حدیث ۵۰۰۰۔

۸۔ الصحیح ابن عساکر، کتاب النکاح، باب النکاح المطلق، ص ۱۰۰، حدیث ۵۰۰۰۔

۹۔ الصحیح ابن کثیر، کتاب النکاح، باب النکاح المطلق، ص ۱۰۰، حدیث ۵۰۰۰۔

۱۰۔ الصحیح ابن کثیر، کتاب النکاح، باب النکاح المطلق، ص ۱۰۰، حدیث ۵۰۰۰۔

۱۱۔ الصحیح ابن کثیر، کتاب النکاح، باب النکاح المطلق، ص ۱۰۰، حدیث ۵۰۰۰۔

۱۲۔ الصحیح ابن کثیر، کتاب النکاح، باب النکاح المطلق، ص ۱۰۰، حدیث ۵۰۰۰۔

۱۳۔ الصحیح ابن کثیر، کتاب النکاح، باب النکاح المطلق، ص ۱۰۰، حدیث ۵۰۰۰۔

شادی میں شرکے کے مظاہرات اور ان کی خرابیاں

سوال ۱۵۵۳: عرض خدمت یہ ہے کہ ہم صفہ نوں میں شادی کے وقت پرندہ کے ہم درواج کی طرح ہیں: میں وہ سوانی پیچ ہو گیا ہے، مولیٰ پر حاکمنا جو ان کی لٹی کے سبب لڑکی والوں سے ملے بہت کرتا ہے جن کو انہیں کوئی تعلیم یا کونجوان بھی مل نہ سکے لائی ست اس برائی میں بچیں گے اور امید ہی نے ہم کو ان کی نظر ان کا سول پر دے کر کے ان کو درواج بنالیا، اتنی کد اب ہر گھر میں اس کا چرچہ ہے، جس خراب لڑکی والے پر یہ سوانی مصیبت ہی کہی ہے۔ وہ مظاہرات یہ ہیں، روٹی پر، سونے کا ٹیڈ، سونے کے زیورات، سرنیکل، گھڑی وغیرہ۔

اس کے علاوہ لڑکی والے کو اتنی سوز، آتش ہے کہ لڑکی، جانید، وہ پشاک وغیرہ اور غریب کے گھر میں گدڑ، کونے کا کالہ رمان دینا پڑے گا۔ آخر شرکے والے اس پر تل جیں کہ جب تک یہ سب ماہ مان نہ ہو، شادی نہ کر سکیں گے، چاہے ہڈا لڑکی میں خبر غمزدہ۔ اور اس سوان کے سر سے لڑکی کے، دن، ہفتہ کی کوئی تحقیق نہیں، اس کا نتیجہ یہ ہے کہ شادی بڑھتی میں نہ سونے کے سبب بڑھتی ترک، بیوی و حلقہ کی بیوی نہ آئیے ہو کہ ان میں کوئی حق نہیں۔

بہنیں سہ پر رسال قبل شادی کی تھی، اور ان کے اولاد میں ہوئی، دینی سوان لڑتے ہیں کہ بیوی کا

۱۔ وثب طائسل عن سبل اللعبر عمیم، یعنی یثقل عن حبس، "تفسیر الغوی السمسی مصالح الشریعہ" (صورۃ القمار: ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳

یہ جو ہے، اسی طریقہ کاغذ کو کچھ مہارت تصور کرتے ہوئے مہول مقبول مسلمہ تعلیمی و تفریحی طریقہ پر مبنی (۱)

اس کی قوموں کے طریقے چھ پر کرنے سے اس کی عبادت کی شان ہائی نہیں رہے گی۔ ایشیائی مٹی جیڑ کر اس میں اور بالائی مٹی چھ جا کر مٹی اسی قدر نکالتا ہے کہ اس سے اسی قدر نقص ہو اور بالائی اور ابھی خیراتوں کا سرمایہ بچا چکا ہے۔ مگر اس میں وہ چاہے یا نہ چاہے گا کہ نہیں لائی ان کی سطحیں مستقل نظر آئیں ہوں گی۔ جس قدر اس میں غلہ ہوا اس قدر اس میں بھلے سے خیرات نکلتی ہے۔ حکومت پیدا ہوگی (۲)۔ جو نہ سدا سوال میں موجود ہے دو تو چکر گھومتی ہیں اس سے بھی زیادہ اونگھتے ہیں۔

”میرا منم کے خلاف ہے۔ غیہ تو مومن کا لڑچ ہے۔“

۲۔ ان عناصر کی شہادتیں میں جو مضبوطی کے لیے (۲)۔

۴۔ اس رسم کو بھی دہرائے جائے، اگر کسی ضمانت کرنے والے اس میں شرکت کرنے والے اور

۱۱۰ اَفَالِ اِنَّ نَهْلِيْ بِهِنَّ كَانَ لَكُمْ فِى رِسُوْلِ اِيْمَانٍ وَحِسْمَةٍ ۝ وَالْاَحْرَابُ ۱۲۰

«عس من امر رجلى قد غلبه فاق. فان رسول الله صلى الله عليه وسلم لما بعثه الى نجران لم يجد
كتاب فيه، فحبر اليه هذى محمد، وشعر الامور محدثا، ومذكورة المضايح، كذات الانسان، ما به
الاعتناء به كتاب، والتمت الفشل الاول، من هذى هذى»

(٢) «عن عائشة رضي الله تعالى عنها قالت: قال لي صلى الله عليه وسلم: "إني أعطيت الكتاب بركة" نسوة ومائة ومئتين والعصاة مائة ومئتين» (كتاب البكاء) لأهل البيت (ع) ص ٢٤٩، طبع في

وقال: صاحب قلوب دعة إلا زني منها من السنة، فمك سنة خير من أحد ثلث دعة.

(٣) 'دعني الى وليمة ونسمة لعب' يوغي .
 كتاب العظم والإحاح ١٩٨٩: ٢٢٨٩، سعيد .
 واد علم الزلا، ماثعب (لا بحصر أصلاً) : اللد العنابر .

وہ کہ اس انشاوی اعلا کی طرف بہت سے اہم نظریات و ایجادات اس انسانی عرصہ ہی میں پیدا ہوئیں۔

والله اعلم بالصواب كتاب رقم اربع مئتين الف (الفاكس) والكتاب - ٥٣ - (المجلد الرابع عشر)

سے خوش رہنے والے سب حیثیت سب نہ کار ہیں (۱)، سب کو توبہ کرنا اور ان کا سنت طریقہ پر لانا ضروری ہے (۲)۔

۴۔ نفس مائیت ۲: ایسا سب و قبول سے منع ہو جاتا ہے (۳)، مگر ان امور کا کن و بکنی ہوتا ہے، وہ بھی معمولی نہیں۔

۵۔ نفس مائیت ۳: مطالبہ ہے کہ غلبہ نہ کرے، مگر توبہ کرنا چاہیے کہ وہ اس امر کی نسبت ایسا

۶۔ یہ قیاموں کا طریقہ ہے جو کہ مساوی نہیں۔ لکن اللہ تعالیٰ اعلم۔

۷۔ رد المحتار، نقی، دار المعصوم، ج ۱، ص ۳۶۰-۳۶۱۔

شادی میں بڑے کی قربانیاں

مسوئل (۱۵۵۴): "تعلیم شادی میں بڑوں کی طرف سے فراہم ہو کر ہے، اس طرح بڑوں کی ذمہ داری ہے، مگر اگر بڑے نہ کر سکیں، تو اس کے لئے چھ بچے لے کر نکاح کرنا جائز ہے۔"

یہ مسئلہ بالمشائخ کا ہے۔ تاجا ہے، مگر میں نے اس کی تائید بھی نہیں کی (۵)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

۸۔ رد المحتار، نقی، دار المعصوم، ج ۱، ص ۳۶۱-۳۶۲۔

۹۔ "الانالیسی صلی اللہ علیہ وسلم: ان من فی الاسلام سنہ مسہ۔ کتب علیہ وزوہا ووزیر من عمل بھام

بعد من غیر ان یفقی من اذکرہم شیء"۔ مشکوٰۃ المصابیح، کتاب العلم، النسخ الاول، ص ۳۳، قدیمی،

۱۰۔ "انالیسی صلی اللہ علیہ وسلم: ان الناس اذوا، متکبر، فہم یفیرود، یوشک ان یعمہم اللہ

بعضہ"۔ مشکوٰۃ المصابیح، باب الامر بالمعروف، الفصل الاول، ص ۳۴۱، قدیمی،

۱۱۔ "الکج بعقدہ بالایجاب والقول"۔ المہذبہ، کتاب النکاح، ص ۳۰۵، مکہ، سرکہ عظمہ،

۱۲۔ "انالیسی صلی اللہ علیہ وسلم: الا لا تغلبوا، الا لا یحل علی امری الا یطیع نفسی"۔

مشکوٰۃ المصابیح، کتاب البیوع، باب العقب والغایہ، الفصل الثانی، ص ۱۵۵، قدیمی،

۱۳۔ راجع الحاشیہ المتضمنة لہذا۔

مکمل ہو جائے تو اس کے لئے نہ صرف کتب فقہ کے مطالعہ کی ضرورت ہے بلکہ اس کے ساتھ ساتھ ہی علمِ عربیہ کی تعلیم بھی ضروری ہے۔ اور اگرچہ یہ سب باتیں سمجھنے والی ہیں مگر یہ باتیں سمجھنے والی ہیں۔

شادی و نکاح کی احکامات

اس باب میں امام غزالی نے جو احکام بیان کیے ہیں ان میں سے بہت سے احکامات ہیں جو کہ آج کے دور میں بھی بہت سے لوگوں کو معلوم نہیں ہیں۔ اور اگرچہ یہ احکامات آج کے دور میں بھی بہت سے لوگوں کو معلوم نہیں ہیں مگر یہ باتیں سمجھنے والی ہیں۔ اور اگرچہ یہ سب باتیں سمجھنے والی ہیں مگر یہ باتیں سمجھنے والی ہیں۔

اس باب میں امام غزالی نے جو احکام بیان کیے ہیں ان میں سے بہت سے احکامات ہیں جو کہ آج کے دور میں بھی بہت سے لوگوں کو معلوم نہیں ہیں۔ اور اگرچہ یہ احکامات آج کے دور میں بھی بہت سے لوگوں کو معلوم نہیں ہیں مگر یہ باتیں سمجھنے والی ہیں۔ اور اگرچہ یہ سب باتیں سمجھنے والی ہیں مگر یہ باتیں سمجھنے والی ہیں۔

شادی و نکاح کی احکامات

اس باب میں امام غزالی نے جو احکام بیان کیے ہیں ان میں سے بہت سے احکامات ہیں جو کہ آج کے دور میں بھی بہت سے لوگوں کو معلوم نہیں ہیں۔ اور اگرچہ یہ احکامات آج کے دور میں بھی بہت سے لوگوں کو معلوم نہیں ہیں مگر یہ باتیں سمجھنے والی ہیں۔ اور اگرچہ یہ سب باتیں سمجھنے والی ہیں مگر یہ باتیں سمجھنے والی ہیں۔

اس باب میں امام غزالی نے جو احکام بیان کیے ہیں ان میں سے بہت سے احکامات ہیں جو کہ آج کے دور میں بھی بہت سے لوگوں کو معلوم نہیں ہیں۔ اور اگرچہ یہ احکامات آج کے دور میں بھی بہت سے لوگوں کو معلوم نہیں ہیں مگر یہ باتیں سمجھنے والی ہیں۔ اور اگرچہ یہ سب باتیں سمجھنے والی ہیں مگر یہ باتیں سمجھنے والی ہیں۔

اس باب میں امام غزالی نے جو احکام بیان کیے ہیں ان میں سے بہت سے احکامات ہیں جو کہ آج کے دور میں بھی بہت سے لوگوں کو معلوم نہیں ہیں۔ اور اگرچہ یہ احکامات آج کے دور میں بھی بہت سے لوگوں کو معلوم نہیں ہیں مگر یہ باتیں سمجھنے والی ہیں۔ اور اگرچہ یہ سب باتیں سمجھنے والی ہیں مگر یہ باتیں سمجھنے والی ہیں۔

سے شادی کی جائے اور وہی طریقہ اختیار کیا جائے جس وقت شخص سے پہلی اللہ تعالیٰ عیب اعلم و در آپ کے چوتھا، صحابہ کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم نے اختیار کیا ہے، اور کسب اللہ، نیز شریعت حدیث میں اس کی تفصیل مذکور ہے۔
 حضرت سوا: ثلثہ بھی صحابہ کرام تھادی رحمہ اللہ تھالی نے اسلئے ارسام، درستی زبور میں سنی چوری تشریح فرمائی اور جو جو رحمہ فیہ شری رائج ہوئی ہے ان کو بھی لکھ دیا ہے۔

اگر سب برابر ہی بنت و شغل ہو کر اس پر عمل کرے تو لکھا، اللہ تعالیٰ بہت ہی عظیموں سے نجات دے دے
 کئی، اور یہ شادی کئیوں اور ذرائع سے پاک ہو کر عورت اور قوت میں پائی، اس کا لفظ ایسے میں بھی ہوگا
 اور آخرت میں بھی ہوگا، چونکہ خلاف شرع اور لائق کا، بجز، قیود، شادی میں کر رہی ان کی نالی میں
 ثبات نہ ہی چاہئے اور آئندہ ان کے یہاں شادی سے بھی بچیز کیا جائے، ان کی دعوت ہی قبول نہ کریں
 نہ آگے دتو نہ میں، اور کام شریعت کے مطابق کرنے کا اور کر میں۔ نیز جہاں تک ہو سکے تھے اندہ کیا جائے،
 کوئی مسرتی یا نہی مزاج کی جائے، بلکہ شخصیت و خیر نش سے کام لیا جائے، اللہ پاک و بڑا، نے، فتنہ اللہ دھند
 تھالی طہر۔

حررہ العبد محمد غفرلہ و راہلہم ربیعہ

سنت کے خلاف زمرہ و رائج کی پابندی کی جائے یہ نہیں؟

مسئلہ نمبر ۵۵۳: اس وقت میری بیٹی میں اتنی تہذیب و بندگی ہے کہ ایک لڑکا شادی کرنا چاہتا ہے تو
 ہشمل کر رکھتا ہے، کیونکہ اتنی تہذیب و رواج میں قصور خرقی اور سراسر سنت کے خلاف ہو رہا ہے۔ تو میں کا
 ساتھ دیا جائے یہ نہیں؟ اگر نہ تو نہیں، ہے ہیں تو بہت دل دینا نہ رہتے ہیں، اس وقت ان کو کیا
 کرنا چاہئے؟

الجواب: الحمد للہ و مقبلاً:

اپنی حد، سنت تک نبھائی، چاہئے، اور جس حد میں اسلئے سے سمجھا جائے (۱) حضرت کی

۱۱۱ "توسعه الامور و تساهل ان برائی لیکون العرب الی تعین السطوت" (مرقاۃ المفاتیح، کتاب

الزکات، باب الامر بالمعروف و النہی عن المنکر، ۸۶۳-۸، رقم المحدث ۵۱۲۴، ۵۱۲۵، ۵۱۲۶، ۵۱۲۷، ۵۱۲۸، ۵۱۲۹، ۵۱۳۰، ۵۱۳۱، ۵۱۳۲، ۵۱۳۳، ۵۱۳۴، ۵۱۳۵، ۵۱۳۶، ۵۱۳۷، ۵۱۳۸، ۵۱۳۹، ۵۱۴۰، ۵۱۴۱، ۵۱۴۲، ۵۱۴۳، ۵۱۴۴، ۵۱۴۵، ۵۱۴۶، ۵۱۴۷، ۵۱۴۸، ۵۱۴۹، ۵۱۵۰، ۵۱۵۱، ۵۱۵۲، ۵۱۵۳، ۵۱۵۴، ۵۱۵۵، ۵۱۵۶، ۵۱۵۷، ۵۱۵۸، ۵۱۵۹، ۵۱۶۰، ۵۱۶۱، ۵۱۶۲، ۵۱۶۳، ۵۱۶۴، ۵۱۶۵، ۵۱۶۶، ۵۱۶۷، ۵۱۶۸، ۵۱۶۹، ۵۱۷۰، ۵۱۷۱، ۵۱۷۲، ۵۱۷۳، ۵۱۷۴، ۵۱۷۵، ۵۱۷۶، ۵۱۷۷، ۵۱۷۸، ۵۱۷۹، ۵۱۸۰، ۵۱۸۱، ۵۱۸۲، ۵۱۸۳، ۵۱۸۴، ۵۱۸۵، ۵۱۸۶، ۵۱۸۷، ۵۱۸۸، ۵۱۸۹، ۵۱۹۰، ۵۱۹۱، ۵۱۹۲، ۵۱۹۳، ۵۱۹۴، ۵۱۹۵، ۵۱۹۶، ۵۱۹۷، ۵۱۹۸، ۵۱۹۹، ۵۲۰۰، ۵۲۰۱، ۵۲۰۲، ۵۲۰۳، ۵۲۰۴، ۵۲۰۵، ۵۲۰۶، ۵۲۰۷، ۵۲۰۸، ۵۲۰۹، ۵۲۱۰، ۵۲۱۱، ۵۲۱۲، ۵۲۱۳، ۵۲۱۴، ۵۲۱۵، ۵۲۱۶، ۵۲۱۷، ۵۲۱۸، ۵۲۱۹، ۵۲۲۰، ۵۲۲۱، ۵۲۲۲، ۵۲۲۳، ۵۲۲۴، ۵۲۲۵، ۵۲۲۶، ۵۲۲۷، ۵۲۲۸، ۵۲۲۹، ۵۲۳۰، ۵۲۳۱، ۵۲۳۲، ۵۲۳۳، ۵۲۳۴، ۵۲۳۵، ۵۲۳۶، ۵۲۳۷، ۵۲۳۸، ۵۲۳۹، ۵۲۴۰، ۵۲۴۱، ۵۲۴۲، ۵۲۴۳، ۵۲۴۴، ۵۲۴۵، ۵۲۴۶، ۵۲۴۷، ۵۲۴۸، ۵۲۴۹، ۵۲۵۰، ۵۲۵۱، ۵۲۵۲، ۵۲۵۳، ۵۲۵۴، ۵۲۵۵، ۵۲۵۶، ۵۲۵۷، ۵۲۵۸، ۵۲۵۹، ۵۲۶۰، ۵۲۶۱، ۵۲۶۲، ۵۲۶۳، ۵۲۶۴، ۵۲۶۵، ۵۲۶۶، ۵۲۶۷، ۵۲۶۸، ۵۲۶۹، ۵۲۷۰، ۵۲۷۱، ۵۲۷۲، ۵۲۷۳، ۵۲۷۴، ۵۲۷۵، ۵۲۷۶، ۵۲۷۷، ۵۲۷۸، ۵۲۷۹، ۵۲۸۰، ۵۲۸۱، ۵۲۸۲، ۵۲۸۳، ۵۲۸۴، ۵۲۸۵، ۵۲۸۶، ۵۲۸۷، ۵۲۸۸، ۵۲۸۹، ۵۲۹۰، ۵۲۹۱، ۵۲۹۲، ۵۲۹۳، ۵۲۹۴، ۵۲۹۵، ۵۲۹۶، ۵۲۹۷، ۵۲۹۸، ۵۲۹۹، ۵۳۰۰، ۵۳۰۱، ۵۳۰۲، ۵۳۰۳، ۵۳۰۴، ۵۳۰۵، ۵۳۰۶، ۵۳۰۷، ۵۳۰۸، ۵۳۰۹، ۵۳۱۰، ۵۳۱۱، ۵۳۱۲، ۵۳۱۳، ۵۳۱۴، ۵۳۱۵، ۵۳۱۶، ۵۳۱۷، ۵۳۱۸، ۵۳۱۹، ۵۳۲۰، ۵۳۲۱، ۵۳۲۲، ۵۳۲۳، ۵۳۲۴، ۵۳۲۵، ۵۳۲۶، ۵۳۲۷، ۵۳۲۸، ۵۳۲۹، ۵۳۳۰، ۵۳۳۱، ۵۳۳۲، ۵۳۳۳، ۵۳۳۴، ۵۳۳۵، ۵۳۳۶، ۵۳۳۷، ۵۳۳۸، ۵۳۳۹، ۵۳۴۰، ۵۳۴۱، ۵۳۴۲، ۵۳۴۳، ۵۳۴۴، ۵۳۴۵، ۵۳۴۶، ۵۳۴۷، ۵۳۴۸، ۵۳۴۹، ۵۳۵۰، ۵۳۵۱، ۵۳۵۲، ۵۳۵۳، ۵۳۵۴، ۵۳۵۵، ۵۳۵۶، ۵۳۵۷، ۵۳۵۸، ۵۳۵۹، ۵۳۶۰، ۵۳۶۱، ۵۳۶۲، ۵۳۶۳، ۵۳۶۴، ۵۳۶۵، ۵۳۶۶، ۵۳۶۷، ۵۳۶۸، ۵۳۶۹، ۵۳۷۰، ۵۳۷۱، ۵۳۷۲، ۵۳۷۳، ۵۳۷۴، ۵۳۷۵، ۵۳۷۶، ۵۳۷۷، ۵۳۷۸، ۵۳۷۹، ۵۳۸۰، ۵۳۸۱، ۵۳۸۲، ۵۳۸۳، ۵۳۸۴، ۵۳۸۵، ۵۳۸۶، ۵۳۸۷، ۵۳۸۸، ۵۳۸۹، ۵۳۹۰، ۵۳۹۱، ۵۳۹۲، ۵۳۹۳، ۵۳۹۴، ۵۳۹۵، ۵۳۹۶، ۵۳۹۷، ۵۳۹۸، ۵۳۹۹، ۵۴۰۰، ۵۴۰۱، ۵۴۰۲، ۵۴۰۳، ۵۴۰۴، ۵۴۰۵، ۵۴۰۶، ۵۴۰۷، ۵۴۰۸، ۵۴۰۹، ۵۴۱۰، ۵۴۱۱، ۵۴۱۲، ۵۴۱۳، ۵۴۱۴، ۵۴۱۵، ۵۴۱۶، ۵۴۱۷، ۵۴۱۸، ۵۴۱۹، ۵۴۲۰، ۵۴۲۱، ۵۴۲۲، ۵۴۲۳، ۵۴۲۴، ۵۴۲۵، ۵۴۲۶، ۵۴۲۷، ۵۴۲۸، ۵۴۲۹، ۵۴۳۰، ۵۴۳۱، ۵۴۳۲، ۵۴۳۳، ۵۴۳۴، ۵۴۳۵، ۵۴۳۶، ۵۴۳۷، ۵۴۳۸، ۵۴۳۹، ۵۴۴۰، ۵۴۴۱، ۵۴۴۲، ۵۴۴۳، ۵۴۴۴، ۵۴۴۵، ۵۴۴۶، ۵۴۴۷، ۵۴۴۸، ۵۴۴۹، ۵۴۵۰، ۵۴۵۱، ۵۴۵۲، ۵۴۵۳، ۵۴۵۴، ۵۴۵۵، ۵۴۵۶، ۵۴۵۷، ۵۴۵۸، ۵۴۵۹، ۵۴۶۰، ۵۴۶۱، ۵۴۶۲، ۵۴۶۳، ۵۴۶۴، ۵۴۶۵، ۵۴۶۶، ۵۴۶۷، ۵۴۶۸، ۵۴۶۹، ۵۴۷۰، ۵۴۷۱، ۵۴۷۲، ۵۴۷۳، ۵۴۷۴، ۵۴۷۵، ۵۴۷۶، ۵۴۷۷، ۵۴۷۸، ۵۴۷۹، ۵۴۸۰، ۵۴۸۱، ۵۴۸۲، ۵۴۸۳، ۵۴۸۴، ۵۴۸۵، ۵۴۸۶، ۵۴۸۷، ۵۴۸۸، ۵۴۸۹، ۵۴۹۰، ۵۴۹۱، ۵۴۹۲، ۵۴۹۳، ۵۴۹۴، ۵۴۹۵، ۵۴۹۶، ۵۴۹۷، ۵۴۹۸، ۵۴۹۹، ۵۵۰۰، ۵۵۰۱، ۵۵۰۲، ۵۵۰۳، ۵۵۰۴، ۵۵۰۵، ۵۵۰۶، ۵۵۰۷، ۵۵۰۸، ۵۵۰۹، ۵۵۱۰، ۵۵۱۱، ۵۵۱۲، ۵۵۱۳، ۵۵۱۴، ۵۵۱۵، ۵۵۱۶، ۵۵۱۷، ۵۵۱۸، ۵۵۱۹، ۵۵۲۰، ۵۵۲۱، ۵۵۲۲، ۵۵۲۳، ۵۵۲۴، ۵۵۲۵، ۵۵۲۶، ۵۵۲۷، ۵۵۲۸، ۵۵۲۹، ۵۵۳۰، ۵۵۳۱، ۵۵۳۲، ۵۵۳۳، ۵۵۳۴، ۵۵۳۵، ۵۵۳۶، ۵۵۳۷، ۵۵۳۸، ۵۵۳۹، ۵۵۴۰، ۵۵۴۱، ۵۵۴۲، ۵۵۴۳، ۵۵۴۴، ۵۵۴۵، ۵۵۴۶، ۵۵۴۷، ۵۵۴۸، ۵۵۴۹، ۵۵۵۰، ۵۵۵۱، ۵۵۵۲، ۵۵۵۳، ۵۵۵۴، ۵۵۵۵، ۵۵۵۶، ۵۵۵۷، ۵۵۵۸، ۵۵۵۹، ۵۵۶۰، ۵۵۶۱، ۵۵۶۲، ۵۵۶۳، ۵۵۶۴، ۵۵۶۵، ۵۵۶۶، ۵۵۶۷، ۵۵۶۸، ۵۵۶۹، ۵۵۷۰، ۵۵۷۱، ۵۵۷۲، ۵۵۷۳، ۵۵۷۴، ۵۵۷۵، ۵۵۷۶، ۵۵۷۷، ۵۵۷۸، ۵۵۷۹، ۵۵۸۰، ۵۵۸۱، ۵۵۸۲، ۵۵۸۳، ۵۵۸۴، ۵۵۸۵، ۵۵۸۶، ۵۵۸۷، ۵۵۸۸، ۵۵۸۹، ۵۵۹۰، ۵۵۹۱، ۵۵۹۲، ۵۵۹۳، ۵۵۹۴، ۵۵۹۵، ۵۵۹۶، ۵۵۹۷، ۵۵۹۸، ۵۵۹۹، ۵۶۰۰، ۵۶۰۱، ۵۶۰۲، ۵۶۰۳، ۵۶۰۴، ۵۶۰۵، ۵۶۰۶، ۵۶۰۷، ۵۶۰۸، ۵۶۰۹، ۵۶۱۰، ۵۶۱۱، ۵۶۱۲، ۵۶۱۳، ۵۶۱۴، ۵۶۱۵، ۵۶۱۶، ۵۶۱۷، ۵۶۱۸، ۵۶۱۹، ۵۶۲۰، ۵۶۲۱، ۵۶۲۲، ۵۶۲۳، ۵۶۲۴، ۵۶۲۵، ۵۶۲۶، ۵۶۲۷، ۵۶۲۸، ۵۶۲۹، ۵۶۳۰، ۵۶۳۱، ۵۶۳۲، ۵۶۳۳، ۵۶۳۴، ۵۶۳۵، ۵۶۳۶، ۵۶۳۷، ۵۶۳۸، ۵۶۳۹، ۵۶۴۰، ۵۶۴۱، ۵۶۴۲، ۵۶۴۳، ۵۶۴۴، ۵۶۴۵، ۵۶۴۶، ۵۶۴۷، ۵۶۴۸، ۵۶۴۹، ۵۶۵۰، ۵۶۵۱، ۵۶۵۲، ۵۶۵۳، ۵۶۵۴، ۵۶۵۵، ۵۶۵۶، ۵۶۵۷، ۵۶۵۸، ۵۶۵۹، ۵۶۶۰، ۵۶۶۱، ۵۶۶۲، ۵۶۶۳، ۵۶۶۴، ۵۶۶۵، ۵۶۶۶، ۵۶۶۷، ۵۶۶۸، ۵۶۶۹، ۵۶۷۰، ۵۶۷۱، ۵۶۷۲، ۵۶۷۳، ۵۶۷۴، ۵۶۷۵، ۵۶۷۶، ۵۶۷۷، ۵۶۷۸، ۵۶۷۹، ۵۶۸۰، ۵۶۸۱، ۵۶۸۲، ۵۶۸۳، ۵۶۸۴، ۵۶۸۵، ۵۶۸۶، ۵۶۸۷، ۵۶۸۸، ۵۶۸۹، ۵۶۹۰، ۵۶۹۱، ۵۶۹۲، ۵۶۹۳، ۵۶۹۴، ۵۶۹۵، ۵۶۹۶، ۵۶۹۷، ۵۶۹۸، ۵۶۹۹، ۵۷۰۰، ۵۷۰۱، ۵۷۰۲، ۵۷۰۳، ۵۷۰۴، ۵۷۰۵، ۵۷۰۶، ۵۷۰۷، ۵۷۰۸، ۵۷۰۹، ۵۷۱۰، ۵۷۱۱، ۵۷۱۲، ۵۷۱۳، ۵۷۱۴، ۵۷۱۵، ۵۷۱۶، ۵۷۱۷، ۵۷۱۸، ۵۷۱۹، ۵۷۲۰، ۵۷۲۱، ۵۷۲۲، ۵۷۲۳، ۵۷۲۴، ۵۷۲۵، ۵۷۲۶، ۵۷۲۷، ۵۷۲۸، ۵۷۲۹، ۵۷۳۰، ۵۷۳۱، ۵۷۳۲، ۵۷۳۳، ۵۷۳۴، ۵۷۳۵، ۵۷۳۶، ۵۷۳۷، ۵۷۳۸، ۵۷۳۹، ۵۷۴۰، ۵۷۴۱، ۵۷۴۲، ۵۷۴۳، ۵۷۴۴، ۵۷۴۵، ۵۷۴۶، ۵۷۴۷، ۵۷۴۸، ۵۷۴۹، ۵۷۵۰، ۵۷۵۱، ۵۷۵۲، ۵۷۵۳، ۵۷۵۴، ۵۷۵۵، ۵۷۵۶، ۵۷۵۷، ۵۷۵۸، ۵۷۵۹، ۵۷۶۰، ۵۷۶۱، ۵۷۶۲، ۵۷۶۳، ۵۷۶۴، ۵۷۶۵، ۵۷۶۶، ۵۷۶۷، ۵۷۶۸، ۵۷۶۹، ۵۷۷۰، ۵۷۷۱، ۵۷۷۲، ۵۷۷۳، ۵۷۷۴، ۵۷۷۵، ۵۷۷۶، ۵۷۷۷، ۵۷۷۸، ۵۷۷۹، ۵۷۸۰، ۵۷۸۱، ۵۷۸۲، ۵۷۸۳، ۵۷۸۴، ۵۷۸۵، ۵۷۸۶، ۵۷۸۷، ۵۷۸۸، ۵۷۸۹، ۵۷۹۰، ۵۷۹۱، ۵۷۹۲، ۵۷۹۳، ۵۷۹۴، ۵۷۹۵، ۵۷۹۶، ۵۷۹۷، ۵۷۹۸، ۵۷۹۹، ۵۸۰۰، ۵۸۰۱، ۵۸۰۲، ۵۸۰۳، ۵۸۰۴، ۵۸۰۵، ۵۸۰۶، ۵۸۰۷، ۵۸۰۸، ۵۸۰۹، ۵۸۱۰، ۵۸۱۱، ۵۸۱۲، ۵۸۱۳، ۵۸۱۴، ۵۸۱۵، ۵۸۱۶، ۵۸۱۷، ۵۸۱۸، ۵۸۱۹، ۵۸۲۰، ۵۸۲۱، ۵۸۲۲، ۵۸۲۳، ۵۸۲۴، ۵۸۲۵، ۵۸۲۶، ۵۸۲۷، ۵۸۲۸، ۵۸۲۹، ۵۸۳۰، ۵۸۳۱، ۵۸۳۲، ۵۸۳۳، ۵۸۳۴، ۵۸۳۵، ۵۸۳۶، ۵۸۳۷، ۵۸۳۸، ۵۸۳۹، ۵۸۴۰، ۵۸۴۱، ۵۸۴۲، ۵۸۴۳، ۵۸۴۴، ۵۸۴۵، ۵۸۴۶، ۵۸۴۷، ۵۸۴۸، ۵۸۴۹، ۵۸۵۰، ۵۸۵۱، ۵۸۵۲، ۵۸۵۳، ۵۸۵۴، ۵۸۵۵، ۵۸۵۶، ۵۸۵۷، ۵۸۵۸، ۵۸۵۹، ۵۸۶۰، ۵۸۶۱، ۵۸۶۲، ۵۸۶۳، ۵۸۶۴، ۵۸۶۵، ۵۸۶۶، ۵۸۶۷، ۵۸۶۸، ۵۸۶۹، ۵۸۷۰، ۵۸۷۱، ۵۸۷۲، ۵۸۷۳، ۵۸۷۴، ۵۸۷۵، ۵۸۷۶، ۵۸۷۷، ۵۸۷۸، ۵۸۷۹، ۵۸۸۰، ۵۸۸۱، ۵۸۸۲، ۵۸۸۳، ۵۸۸۴، ۵۸۸۵، ۵۸۸۶، ۵۸۸۷، ۵۸۸۸، ۵۸۸۹، ۵۸۹۰، ۵۸۹۱، ۵۸۹۲، ۵۸۹۳، ۵۸۹۴، ۵۸۹۵، ۵۸۹۶، ۵۸۹۷، ۵۸۹۸، ۵۸۹۹، ۵۹۰۰، ۵۹۰۱، ۵۹۰۲، ۵۹۰۳، ۵۹۰۴، ۵۹۰۵، ۵۹۰۶، ۵۹۰۷، ۵۹۰۸، ۵۹۰۹، ۵۹۱۰، ۵۹۱۱، ۵۹۱۲، ۵۹۱۳، ۵۹۱۴، ۵۹۱۵، ۵۹۱۶، ۵۹۱۷، ۵۹۱۸، ۵۹۱۹، ۵۹۲۰، ۵۹۲۱، ۵۹۲۲، ۵۹۲۳، ۵۹۲۴، ۵۹۲۵، ۵۹۲۶، ۵۹۲۷، ۵۹۲۸، ۵۹۲۹، ۵۹۳۰، ۵۹۳۱، ۵۹۳۲، ۵۹۳۳، ۵۹۳۴، ۵۹۳۵، ۵۹۳۶، ۵۹۳۷، ۵۹۳۸، ۵۹۳۹، ۵۹۴۰، ۵۹۴۱، ۵۹۴۲، ۵۹۴۳، ۵۹۴۴، ۵۹۴۵، ۵۹۴۶، ۵۹۴۷، ۵۹۴۸، ۵۹۴۹، ۵۹۵۰، ۵۹۵۱، ۵۹۵۲، ۵۹۵۳، ۵۹۵۴، ۵۹۵۵، ۵۹۵۶، ۵۹۵۷، ۵۹۵۸، ۵۹۵۹، ۵۹۶۰، ۵۹۶۱، ۵۹۶۲، ۵۹۶۳، ۵۹۶۴، ۵۹۶۵، ۵۹۶۶، ۵۹۶۷، ۵۹۶۸، ۵۹۶۹، ۵۹۷۰، ۵۹۷۱، ۵۹۷۲، ۵۹۷۳، ۵۹۷۴، ۵۹۷۵، ۵۹۷۶، ۵۹۷۷، ۵۹۷۸، ۵۹۷۹، ۵۹۸۰، ۵۹۸۱، ۵۹۸۲، ۵۹۸۳، ۵۹۸۴، ۵۹۸۵، ۵۹۸۶، ۵۹۸۷، ۵۹۸۸، ۵۹۸۹، ۵۹۹۰، ۵۹۹۱، ۵۹۹۲، ۵۹۹۳، ۵۹۹۴، ۵۹۹۵، ۵۹۹۶، ۵۹۹۷، ۵۹۹۸، ۵۹۹۹، ۶۰۰۰، ۶۰۰۱، ۶۰۰۲، ۶۰۰۳، ۶۰۰۴، ۶۰۰۵، ۶۰۰۶، ۶۰۰۷، ۶۰۰۸، ۶۰۰۹، ۶۰۱۰، ۶۰۱۱، ۶۰۱۲، ۶۰۱۳، ۶۰۱۴، ۶۰۱۵، ۶۰۱۶، ۶۰۱۷، ۶۰۱۸، ۶۰۱۹، ۶۰۲۰، ۶۰۲۱، ۶۰۲۲، ۶۰۲۳، ۶۰۲۴، ۶۰۲۵، ۶۰۲۶، ۶۰۲۷، ۶۰۲۸، ۶۰۲۹، ۶۰۳۰، ۶۰۳۱، ۶۰۳۲، ۶۰۳۳، ۶۰۳۴، ۶۰۳۵، ۶۰۳۶، ۶۰۳۷، ۶۰۳۸، ۶۰۳۹، ۶۰۴۰، ۶۰۴۱، ۶۰۴۲، ۶۰۴۳، ۶۰۴۴، ۶۰۴۵، ۶۰۴۶، ۶۰۴۷، ۶۰۴۸، ۶۰۴۹، ۶۰۵۰، ۶۰۵۱، ۶۰۵۲، ۶۰۵۳، ۶۰۵۴، ۶۰۵۵، ۶۰۵۶، ۶۰۵۷، ۶۰۵۸، ۶۰۵۹، ۶۰۶۰، ۶۰۶۱، ۶۰۶۲، ۶۰۶۳، ۶۰۶۴، ۶۰۶۵، ۶۰۶۶، ۶۰۶۷، ۶۰۶۸، ۶۰۶۹، ۶۰۷۰، ۶۰۷۱، ۶۰۷۲، ۶۰۷۳، ۶۰۷۴، ۶۰۷۵، ۶۰۷۶، ۶۰۷۷، ۶۰۷۸، ۶۰۷۹، ۶۰۸۰، ۶۰۸۱، ۶۰۸۲، ۶۰۸۳، ۶۰۸۴، ۶۰۸۵، ۶۰۸۶، ۶۰۸۷، ۶۰۸۸، ۶۰۸۹، ۶۰۹۰، ۶۰۹۱، ۶۰۹۲، ۶۰۹۳، ۶۰۹۴، ۶۰۹۵، ۶۰۹۶، ۶۰۹۷، ۶۰۹۸، ۶۰۹۹، ۶۱۰۰، ۶۱۰۱، ۶۱۰۲، ۶۱۰۳، ۶۱۰۴، ۶۱۰۵، ۶۱۰۶، ۶۱۰۷، ۶۱۰۸، ۶۱۰۹، ۶۱۱۰، ۶۱۱۱، ۶۱۱۲، ۶۱۱۳، ۶۱۱۴، ۶۱۱۵، ۶۱۱۶، ۶۱۱۷، ۶۱۱۸، ۶۱۱۹، ۶۱۲۰، ۶۱۲۱، ۶۱۲۲، ۶۱۲۳، ۶۱۲۴، ۶۱۲۵، ۶۱۲۶، ۶۱۲۷، ۶۱۲۸، ۶۱۲۹، ۶۱۳۰، ۶۱۳۱، ۶۱۳۲، ۶۱۳۳، ۶۱۳۴، ۶۱۳۵، ۶۱۳۶، ۶۱۳۷، ۶۱۳۸، ۶۱۳۹، ۶۱۴۰، ۶۱۴۱، ۶۱۴۲، ۶۱۴۳، ۶۱۴۴، ۶۱۴۵، ۶۱۴۶، ۶۱۴۷، ۶۱۴۸، ۶۱۴۹، ۶۱۵۰، ۶۱۵۱، ۶۱۵۲، ۶۱۵۳، ۶۱۵۴، ۶۱۵۵، ۶۱۵۶، ۶۱۵۷، ۶۱۵۸، ۶۱۵۹، ۶۱۶۰، ۶۱۶۱، ۶۱۶۲، ۶۱۶۳، ۶۱۶۴، ۶۱۶۵، ۶۱۶۶، ۶۱۶۷، ۶۱۶۸، ۶۱۶۹، ۶۱۷۰، ۶۱۷۱، ۶۱۷۲، ۶۱۷۳، ۶۱۷۴، ۶۱۷۵، ۶۱۷۶، ۶۱۷۷، ۶۱۷۸، ۶۱۷۹، ۶۱۸۰، ۶۱۸۱، ۶۱۸۲، ۶۱۸۳، ۶۱۸۴، ۶۱۸۵، ۶۱۸۶، ۶۱۸۷، ۶۱۸۸، ۶۱۸۹، ۶۱۹۰، ۶۱۹۱، ۶۱۹۲، ۶۱۹۳، ۶۱۹۴، ۶۱۹۵، ۶۱۹۶، ۶۱۹۷، ۶۱۹۸، ۶۱۹۹، ۶۲۰۰، ۶۲۰۱، ۶۲۰۲، ۶۲۰۳، ۶۲۰۴، ۶۲۰۵، ۶۲۰۶، ۶۲۰۷، ۶۲۰۸، ۶۲۰۹، ۶۲۱۰، ۶۲۱۱، ۶۲۱۲، ۶۲۱۳، ۶۲۱۴، ۶۲۱۵، ۶۲۱۶، ۶۲۱۷، ۶۲۱۸، ۶۲۱۹، ۶۲۲۰، ۶۲۲۱، ۶۲۲۲، ۶۲۲۳، ۶۲۲۴، ۶۲۲۵، ۶۲۲۶، ۶۲۲۷، ۶۲۲۸، ۶۲۲۹، ۶۲۳۰، ۶۲۳۱، ۶۲۳۲، ۶۲۳۳، ۶۲۳۴، ۶۲۳۵، ۶۲۳۶، ۶۲۳۷، ۶۲۳۸، ۶۲۳۹، ۶۲۴۰، ۶۲۴۱، ۶۲۴۲، ۶۲۴۳، ۶۲۴۴، ۶۲۴

اگر وہ بھی لفظ حق علیہ وسلم کے گھر رکھ لے اے اور اس پر امر و نہی مقرر ہو جائے۔ اگر کے کلمات نہ لے
کے انہیں مکتبہ جائے۔ جس سے اپنے طریق کو ملحوظ رکھ کر معلوم ہو کہ وہ ان کے ساتھ اپنی طریقت پر قائم رہے۔
حق علیہ وسلم۔

۷۔ دواچھوڑ کر لے۔ اور معلوم ہو کہ یہ لفظ حق علیہ وسلم ہے۔

۸۔ جواب صحیح نہ دیا گیا۔ اس پر غصہ ہو کر لفظ حق علیہ وسلم سے لفظ حق علیہ وسلم لیا۔

کیا لفظی تشکیک کا کالج جرم ہے؟

مسئلہ ۱۱۔ مسئلہ ۱۱۔ اگر کوئی شخص میرے حق پر لفظ حق علیہ وسلم لے کر دے گا تو اس سے کچھ نہیں ہوگا۔
کہ جو لفظی تشکیک ہو گا اس سے کچھ نہیں ہوگا۔ اگر کوئی لفظ حق علیہ وسلم لے کر دے گا تو اس سے کچھ نہیں ہوگا۔
نہ اس کا دوا جائے۔ اس کے بارے میں کسی کی فکر نہ ہو۔
الحق جواب جامعہ دارالعلوم دیوبند۔

یہ سب کچھ لفظ حق علیہ وسلم سے کچھ نہیں ہوگا۔ اگر کوئی لفظ حق علیہ وسلم لے کر دے گا تو اس سے کچھ نہیں ہوگا۔
اور اگر کوئی لفظ حق علیہ وسلم لے کر دے گا تو اس سے کچھ نہیں ہوگا۔

زیر و تب میں دواچھوڑ کر لفظ حق علیہ وسلم لے کر دے گا تو اس سے کچھ نہیں ہوگا۔

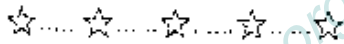
۱۱۔ مسئلہ ۱۱۔ اگر کوئی شخص میرے حق پر لفظ حق علیہ وسلم لے کر دے گا تو اس سے کچھ نہیں ہوگا۔
اور اگر کوئی لفظ حق علیہ وسلم لے کر دے گا تو اس سے کچھ نہیں ہوگا۔

۱۲۔ مسئلہ ۱۲۔ اگر کوئی شخص میرے حق پر لفظ حق علیہ وسلم لے کر دے گا تو اس سے کچھ نہیں ہوگا۔
اور اگر کوئی لفظ حق علیہ وسلم لے کر دے گا تو اس سے کچھ نہیں ہوگا۔

۱۳۔ مسئلہ ۱۳۔ اگر کوئی شخص میرے حق پر لفظ حق علیہ وسلم لے کر دے گا تو اس سے کچھ نہیں ہوگا۔
اور اگر کوئی لفظ حق علیہ وسلم لے کر دے گا تو اس سے کچھ نہیں ہوگا۔

نے آپ سے مل کر تجرہ نہیں کیا، کتنی ۳۰ ہم ہواؤں پر غلطی کی حمایت نہ تھی۔ مگر اگر وہ سب بول گئے۔ اور وقت کا حق چھوڑ دیا جائے، پاراوی کی تشہیم کے موافق دیا جائے۔ زیادہ دیر جانے تو اس صورت میں نتیجہ بھی بدتر ہے۔ اور حد میں جو کچھ دل چاہے لڑکی کو اپنے آپ میں سے نکال دیا، اس کی اپنی لڑکی کو بھی پتہ نہ چلتا تھا (۱)۔

۴۔ بحالت اولیہ دینی رہنمائی شرفی سے (۲) اس وقت دیا جائے (۳)۔ انکشاف دہائیہ دینی امر۔
اور جامعہ محمدیہ کولہاٹ، ۱۰، اظہار، رجب، ۱۳۹۹ھ = ۱۹۷۹ء۔

۱۔ اعلیٰ علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ قال: حقیق رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم لاضاع فی عین ر
لرمد و رسادۃ حشرہ: ذکر القدر " اس لسانی، کتاب الکفر، باب جہاز الرحل استہ ۹۲۴۔
قدیمی کتب خانہ:

او کتہ علی الاصل: کتاب النصار، حرف الفاء، ۶، ۲۶۷، دار الکتاب نعمہ بیروت،

۲۔ ابن عساکر رضی اللہ تعالیٰ عنہ قال: رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم " اس محدث علی
أمرنا بعد ما لیس مدینہ و " قطع علیہ " مشکوٰۃ الحشام، باب الاعتصام بالکتاب بعد لیسہ، الفصل
الاول، ص ۲۰، قدیمی،

۳۔ اعلیٰ علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ قال: رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم " اس محدث علی
قال: لم یطع فیما وذلک صعب " الإجماع " تصحیح المسلم، کتاب الايمان، باب من کون الیہ
علی الکفر من الإجماع ۱، ۵۶، قدیمی،

باب من یحل نکاحہ

(جن سے نکاح جائز ہے)

پھر بھی وہ لڑکی سے نکاح

میں ان (۱۵۵۵) ایسا نہیں ہے: کہ خدا اپنی مقرر کی ہوئی سے رہتا ہے یا نہیں؟

الحکم ب حاکم المصلیٰ

پھر بھی وہ لڑکی سے نکاح: کہ ہے، ان حاکم سے نکاح حرام ہے ان میں یہ نہیں نہیں ہے:

وہ نہیں نکاح: کہ ہے، ۱۵۵۵: کہ خدا اپنی مقرر کی ہوئی سے

نہ وہ خدا کو نہیں: کہ ہے، ۱۵۵۵: کہ خدا اپنی مقرر کی ہوئی سے

پھر بھی: کہ ہے، ۱۵۵۵: کہ خدا اپنی مقرر کی ہوئی سے

وہ (۱۵۵۵): کہ خدا اپنی مقرر کی ہوئی سے نکاح: کہ ہے، ۱۵۵۵: کہ خدا اپنی مقرر کی ہوئی سے

۱۵۵۵: کہ خدا اپنی مقرر کی ہوئی سے

نہ ان میں نہیں: کہ ہے، ۱۵۵۵: کہ خدا اپنی مقرر کی ہوئی سے

نہ ان میں نہیں: کہ ہے، ۱۵۵۵: کہ خدا اپنی مقرر کی ہوئی سے

نہ ان میں نہیں: کہ ہے، ۱۵۵۵: کہ خدا اپنی مقرر کی ہوئی سے

نہ ان میں نہیں: کہ ہے، ۱۵۵۵: کہ خدا اپنی مقرر کی ہوئی سے

نہ ان میں نہیں: کہ ہے، ۱۵۵۵: کہ خدا اپنی مقرر کی ہوئی سے

نہ ان میں نہیں: کہ ہے، ۱۵۵۵: کہ خدا اپنی مقرر کی ہوئی سے

نہ ان میں نہیں: کہ ہے، ۱۵۵۵: کہ خدا اپنی مقرر کی ہوئی سے

نہ ان میں نہیں: کہ ہے، ۱۵۵۵: کہ خدا اپنی مقرر کی ہوئی سے

ہے۔ لیکن ایک غیر مسلم بدو اس کو نہ اُرادتا ہے اور کہتا ہے کہ یہ بچی کُن مرقی کی عالمہ ہے، اسلام اس سے شرابی درست آ رہا ہے اور یہ جھوٹ ہے اور کُن کی لڑکی سے کوئی مذہب شرابی یا کورسٹ نہیں کہلاتا ہے۔ ہذا اس کو غرور کا پتہ بھی دیا کہ اس کے عقل سے کیا جائے کہ مخالف اور باطلی دین کے اعتراض کا جواب دینی شافی میں دینے اور مضبوطی دینے۔

الحجاب حامداً ومصلیاً:

سب فقہ میں ایسے نکاح کی اجازت موجود ہے اور نتیجہ یہ ہے کہ خواتین میں ایسے نکاح کی اجازت مذکور ہے۔ قرآن کریم سورۃ احزاب میں حضرت نبی اکرم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم نے لکھا کہ جو عورتوں سے نکاح کرنے کو حلال فرمایا گیا ہے، وہاں یہاں سیر رہا احسانیت کا اندازہ اس میں چھوڑنا۔ عورتوں سے نکاح کرنے کو حلال فرمایا گیا ہے اور امت کے لئے عورت کو شہرہ کے سر پر نہ رکھنا، اس لیے یہ ان فراموش کیا ہے جو حدیث کے ذریعہ اور دیکھ کر لایا۔

غیر مسلم کے نزدیک جب نفس اس امر میں باطل ہے تو پھر ان سر میں اس کو محبت نہ ہی پکارتا ہے وہ اسلام کی عقلیت کو نہیں سمجھتا کہ اس کے فرقی میں لڑکی عقلیت کو نہیں سمجھتا کہ اس کے فراموش کیا ہے کہ اس کو عورت کے حرام ہے۔ اس میں معنی و مقصد کو بھی نہیں سمجھتا کہ جو عورت عقلیت میں کے ساتھ ہے یا اپنی بیجا اور پھوٹی ہوئی زنا، زنا، زانیہ کے ساتھ بھی ہے؟ ان کا اللہ تعالیٰ امر فرما رہا ہے کہ وہ اور اعلیٰ دین ہے۔

خال زنا، باہول زنا، پھوٹی زنا، زانیہ کی لڑکی سے نکاح

سوال (۱۵۵۵): اپنی زانیہ و زانیہ کی لڑکی، باہول زانیہ سے نکاح

۱. (۱) عورت و زانیہ، ص ۵۵

۲. (۲) عورت و زانیہ، ص ۵۵

۳. (۳) عورت و زانیہ، ص ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷،

حضرت قاضی محمد رضا کا بیان اپنے چچا اور بی بی حضرت بی بی زینبؓ سے کروایا۔ یہ وہی تھا جس پر شبہ کی تھی نکاح نہیں (۱) اور اس کی نظیر تلاش کرنا لامحالہ میں ہے۔ کوئی ضرورت نہیں۔ اگر سنا اس سے زائد بھی ہو تو بوجہ تب بھی اس قدر میں نہ پڑیں۔ بہت جتنی ہوئی کی ترکی سے نکاح حرام ہے۔ جیسے قرآن پاک میں ہے ﴿وَبَابُ الْاِنْجِیْلِ﴾ یعنی، عدلی و انجیلی سب کا یکساں حکم ہے۔ لفظ اللہ تعالیٰ سلم۔

ترجمہ المعجم: مفتی عزیز الرحمن صاحب دہلی۔

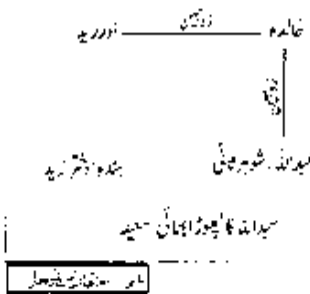
۱۱۔ "ما بعد من ذکر من نے جاریہ من لکیم حلال" دھیرا میں کثیر ۱۰۷۰ھ سہرہ یکدمی لاہور؛
 ۱۲۔ "وہی بودہ رسی اللہ تعالیٰ عنہ قال خطب ابوبکر وعمو فاطمہ فقال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم "ایہا صغیرۃ" ثم خطبہا علی فزوجھا منہ" رواہ السانی

قال اسماعیل علی القاری رحمہ اللہ تعالیٰ تحتہ: "ثم إن اللہ تعالیٰ امرہ ان تزوج فاطمہ بنت حدیجہ من علی بن ابی طالب، فقبولھا وانھی لحد ورجعہ علی اربعمان مطلقۃ لکن رسی بذلك علی من امر طالب"۔ مرقاة المفاتیح شرح مشکوٰۃ المصابیح: باب مناقب علی بن ابی طالب رسی اللہ عنہ۔
 الفصل الثالث: ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳

بھانجی کے پسے شوہر کی لڑکی سے نکاح

سوال ۱۵۵۱: نقش مذکور کے مطابق ہندو کا نکاح سید سے ہو سکتا ہے یا نہیں؟ مزید یہ پتا ہے کہ تادم کے نکاح کبائی عہد اللہ سے کیا ہے۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

۱۔ یہی صورت میں عہد اللہ کاچوڑا بھائی سید ہندو سے عقد کر سکتا ہے اس لئے کہ وہ محرم نہیں ہے (۱)۔ عہد اللہ تعالیٰ اطہر۔

حرر و امیر محمد اعظمی دارالافتاء، بیروت، ۲۹/۳/۸۸ھ۔

بیود کا نکاح امام سے

سوال ۱۵۵۸: ہندو نواس کے بچے مسلمان ہوئے تھے، ان میں سے بڑی لڑکی کی شادی مسلمان سے کرائی گئی تھی، اب بڑی بیوہ ہو گئی ہے تو اس بیوہ کا نکاح بعد از امام سے ہو سکتا ہے یا نہیں؟ نکاح اس میں شک کر رہے ہیں تو کیا نہیں ہوگی۔

۱۔ "فی ما عدا اس ذکر من المصنوع، هن لکم حلال" (تفسیر اس کثیر: ۱/۳۷۳، ص ۳۷۳) (کیمی لاہور)

"فی نیک لکم من النساء سوی ما حرم علیکم" (تفسیر المعبر ۶: ۵، دار الفکر بیروت)
قال اللہ تعالیٰ: "ما حرم اللہ علیہ من النکاح، فصل فی بیان بعض المحرمات فی النکاح، فی الابواب المتعلقہ" (التفسیر المظہری، ۱/۲۲۲، حافظ کتب خانہ کونہ)

۲۔ "کذا فی بیان اختلاف، کتاب النکاح، فصل فی بیان بعض المحرمات: ۳/۳۷۳، دار الکتب العلمیہ بیروت

۳۔ "کذا فی تبیین اختلاف، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳/۳۷۳، دار الکتب العلمیہ بیروت
۴۔ "مقدم تحریر بعد تحت عنوان: "کاروانا مری" (چھٹی ڈیوانی کی آئی سے آج")

نکاح ہو سکتا ہے یا نہیں؟ فقہ۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

جہاں کے ترکہ دار کا بیٹا یا بیٹی کے نکاح جائز ہے انکان کرمانے میں کوئی حرج و مرج نہیں آتا۔ فقہ
والندوی نے اظہر۔

حرر دہم محمد تقی محمد تقی، دارالعلوم دیوبند، ۱۳۸۰ھ۔

سرس کی باموں زراعت شیرہ سے نکاح

سوال (۱۱۱۱): زیدنی ماس کی باموں زراعت شیرہ سے زیدنی سے نکاح کرنا چاہتا ہے۔ کیا یہ
نکاح درست ہے؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

ماس کی باموں زراعت شیرہ سے نکاح درست ہے (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔

حرر دہم محمد تقی محمد تقی، دارالعلوم دیوبند، ۱۳۸۰ھ۔

والدہ کی باموں زراعت شیرہ سے نکاح

سوال (۱۱۱۲): حقیقی بہن کے بچے سے اپنی حقیقی لڑکی کا نکاح کر سکتے ہیں یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

حقیقی بہن کے بچے سے اپنی حقیقی لڑکی کا نکاح کرنا شرعاً درست ہے۔ یہاں رشتوں میں سے نہیں ہیں

(۱)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔

(۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔

نہی ماعداہ ذلک من النکاح۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔ فقہ (۲)۔

تکیدی لاہور:

۱) وکلاء فی التفسیر المعبود: ۱، ۵، دار الفکر سرورت:

۲) وکلاء فی التفسیر المعبود: ۱، ۵، دار الفکر سرورت:

۳) وکلاء فی التفسیر المعبود: ۱، ۵، دار الفکر سرورت:

کی شریعت نے حرام قرار دیا ہے (۱)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبدہ محمد عفریہ دارالعلوم دیوبند ۱۱/۱۱/۱۳۸۸ھ۔

الجواب صحیح بند نظام الدین عفی عنہ دارالعلوم دیوبند ۱۱/۱۱/۱۳۸۸ھ۔

والد کے پھوپھی زاد بھائی سے نکاح

سوال (۱۳۵۵): لڑکی کے والد اور لڑکا نہیں ہیں ماموں، پھوپھی زاد بھائی ہوتے ہیں، جس سے

نکاح درست ہے، وہ چاہتا ہے۔ لڑکی کا یہ نکاح جائز ہے یا نہیں؟ پھر ماں و باپ کی غیر موجودگی میں نکاح کر دیا ہے۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

پھوپھی زاد بھائی کی لڑکی سے نکاح شریعہ جائز ہے، تنہی پچاسے تا جائز ہے۔ لیکن یہ تنہی و چھائیں جہ

اس سے والد کا پھوپھی زاد بھائی ہے (۲)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبدہ محمد عفریہ دارالعلوم دیوبند ۱۱/۱۱/۱۳۸۸ھ۔

۱: قال اللہ تعالیٰ: من حرمت علیکم امہاتکم، و ما انکم، و اخواتکم، و عذاتکم، و حلاتکم، و نساء الاح

و نساء الاخوت، و امہاتکم انہی ارضعکم، و اخواتکم من الرضا عہ، و انہن نسبتکم۔ و ربنا لکم انہی فی

حجورکم من ہناتکم انہی دشمنکم بہن، فان لم تکنوا دغلتم من فلا جناح علیکم و حلال اناتکم انفس

من امہاتکم، فان محمد و بنی الامیین الا ما قد سلف، ان اللہ کان غفوراً رحیماً و احل لکم

وزاء لکم (سورۃ النساء: ۲۳)

"انہی ماعداء من ذکرین من المسحور، هن لکم حلال" (تفسیر ابن کثیر ۱/۳۷۱، سہیل اکیدمی

اکیدمی لاہور)

۲: و کذا فی التفسیر المفسر: ۱/۵، دار الفکر بیروت

۳: و کذا فی التفسیر المفسر: ۱/۲۰، حافظ کتب خانہ کوئٹہ

۴: قال اللہ تعالیٰ: و احل لکم ما وراہ لکم (سورۃ النساء: ۲۳)

"انہی ماعداء من ذکرین من المسحور، هن لکم حلال" (تفسیر ابن کثیر ۱/۳۷۱، سہیل اکیدمی

اکیدمی لاہور)

۵: و کذا فی التفسیر المفسر: ۱/۲۰، حافظ کتب خانہ کوئٹہ

عن رسول الله - صلى الله عليه وسلم - في فضل من قرأ القرآن في شهر رمضان: من قرأ القرآن في شهر رمضان لم يمت حتى يرى مقعده في الجنة.

ترجمہ: محمد امجد علی خان، علی گڑھ، مکتبہ المصنفین، ۱۳۵۳ھ۔

نویسنده: محمد تقی میرزا، مترجم: محمد علی میرزا، ناشر: انتشارات علمی و فرهنگی، تهران، ۱۳۸۵ خ.

سویلی خاندان سے نکلتا

۱۳۳۵ھ: ان کی وفات کا واقعہ اور وہابی پیر کی کہیں، ان کا ایک دور سے تکران چاڑھا

۱۰۰

ازوجه البى حاننا والمحب:

نہروں کی دوسری بات یہ ہے کہ ایک ایسی نگرہ منظر پر نہ آئے گی جس سے سر کا شکار ہونے لگے۔

تو شہزادہ ابرار سے (ط) بھی ملے گا، (عہدہ کی ذمہ داری خود کی طرح حرم نہیں، بلکہ اس سے انجان جانے

$$- \frac{1}{2} \int_{\mathbb{R}^n} |\nabla u|^2 dx = \frac{1}{2} \int_{\mathbb{R}^n} |\nabla v|^2 dx$$

تاریخ: ۱۳۹۸/۰۵/۰۵

١٠ : مجمع الأنيس : كتاب البحريات : ١٠١ - ١٠٢ : دار الكتب العلمية بيروت .

١٠ كما اني اختاري العاشمكة، تناف الحجاج، اصاب نذرتي، فاصوم اليه في المحرمات لاني بغلق

منذ سنة ١٩٩٠، في عهد الرئيس عبد الرحمن اليوسفي،

وَمِنْهَا فِي مَدَامِ الْمَدِينَةِ: كَذِبُ الْحَاكِمِ: فَتِلْهُ شَرِّهُ لَنْ لَا يَكُونُ بِهِ حَمَلٌ مِنْ آخِرِ ٢٢/٢٠ دَارِ

لكن الله اعلم

* "الآن من يتزوج البطل فهو الذي يزوج ابنة أمير". كذا في معجم السيرة، ص ١٠٢، الفتاوى

العدالة كقيمة، كذا في كتابه، الذي هو في الحقيقة، نفسه، كما في المحرمات، الشهيرة

1. *Mathematics* 100

روكناهم، فتح تفسیر - كتاب النكاح، فتعلی فی جزأ النجرات ۱۰۹۲، ۲۱۹، افطی المامی

۱۰۲

الإيمان في البحر الأبيض، كذلك نذكر، فصل في الجحيم، ١٣٠-١٣١، رشيدي.

[illegible]

پہلا رزمائی سے نکاح

سوال ۱۵۵۰:۔ ”مقبول رہا چاہی اپنی بیوی یا میری سے نکاح کر سکتے ہیں یا نہیں؟“

الجواب حامداً ومصلیاً:

پیرشتہ نکاح سے مانع نہیں (۱)۔ فقہاء ائمہ ہند میں اہل علم۔

ترجمہ: ائمہ محدثین رحمہ اللہ نے اس میں کوئی حرج نہ دیکھا ہے۔ (۲)۔ ۱۵۵۰/۲۳۳۷۔

الجواب صحیح: سعید احمد غفرلہ، صحیح عبدالمطیف، رد المحتار، ج ۱، ص ۲۳۳۷۔

بھائی کی مرضی کی ترک سے نکاح

سوال ۱۵۵۰۱:۔ ”زید کے بھائی (۱) کے تعلق سے نکاح کی بیوی سے ہیں تو زید سے

بھوتے بھائی کا نکاح، نکاح کی بیوی کی بیوی سے جو زید یا اس کا ماں بھی زندہ ہیں۔“

۱۔ اگر زید سے نکاح کی بیوی کا تعلق کرے کہ یہ میری بیوی سے نکاح ہے تو نکاح

کرنا ہے یا نہیں؟

۲۔ اس فیصلہ کے بعد بھی زید یا بیوی سے نکاح کرنا ہے یا نہیں؟

۳۔ اگر زید کی بیوی سے نکاح کرے تو نکاح کرنا ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

۱۔ زید کی بیوی سے نکاح کرنا جائز ہے۔ (۱)۔ فقہاء ائمہ ہند میں اہل علم۔

۲۔ نکاح کرنا ہے۔ (۲)۔ فقہاء ائمہ ہند میں اہل علم۔

۳۔ نکاح کرنا ہے۔ (۳)۔ فقہاء ائمہ ہند میں اہل علم۔

۴۔ نکاح کرنا ہے۔ (۴)۔ فقہاء ائمہ ہند میں اہل علم۔

۵۔ نکاح کرنا ہے۔ (۵)۔ فقہاء ائمہ ہند میں اہل علم۔

ترجمہ: سعید احمد غفرلہ، البحر الرائق، ج ۱، ص ۱۵۵۰۔

۱۔ (۱)۔ فقہاء ائمہ ہند میں اہل علم۔ (۲)۔ فقہاء ائمہ ہند میں اہل علم۔

۲۔ (۲)۔ فقہاء ائمہ ہند میں اہل علم۔ (۳)۔ فقہاء ائمہ ہند میں اہل علم۔ (۴)۔ فقہاء ائمہ ہند میں اہل علم۔ (۵)۔ فقہاء ائمہ ہند میں اہل علم۔

زانی کے بیٹے کا نکاح مزینہ کی نوایست

سوال [۱۵۱۴]: زید نے ایسا بگانی عورت سے زنا کیا ہے کہ بعد ازاں بھی بول گیا تھا۔ بندہ کی بیٹی مدد ہے اور وہ بدین بیٹی کا عہد ہے۔ زید کے گھر کا مقولہ طہر سے ہو سکتا ہے یا نہیں؟ شرعی عقمت کا فرمایا۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

زید کی بیٹی کو نہ کہتے کہ عہد ہے کہ زید کے گھر کا مقولہ طہر سے ہو گیا کی بیٹی کی بیٹی ہے، چنانچہ بیٹی کے عہد ہے (اور عہد کا اللہ تعالیٰ علم کرے)۔ دار الفکر ص ۹۵-۹۶۔

زانی اور مزینہ کی اوراد کا آپس میں نکاح

سوال [۱۵۱۵]: ممکن ہے کہ نکاح کرے چنانچہ میں نے سمجھا کہ نکاح سے زنا کی روپ کرنا تو بی بی شامی شریعت کے بعد تمام نکاحی سے اپنے خاص نکاحی میں نہیں ہے۔ زانی پیدا ہوئی اور میرے چاہیہ اور ان دونوں کا نکاح کرنا میں نہیں کرنا۔ کیا یہ وقت نکاح کرنا جائز ہو گیا ہے؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

عہد اللہ کے اور نکاحی کی حیثیت میں ہے۔ ان دونوں کے نکاح کا نکاح آپس میں جائز نہیں ہے۔ بلکہ مزینہ کی عہد اللہ کے اور نکاحی میں نہیں کرنا۔ نکاح سے نکاح میں نکاح نہیں ہے۔

ذی القعدة ۱۳۰۳ھ: شہید

(و کذا فی الدر المنثور مع رد المحتار فی شرح منہ ص ۳۷۳، کتاب النکاح، ج ۱)

(و کذا فی مجمع الزہد باب النکاح ص ۳۹۱، دار احیاء التراث العربی)

۱) "ولا شعروا بحدودہ و یروون علیہ من لہ انہ و انہ، کذا فی لمحبہ السرمسی" و مجمع الزہد

کتاب النکاح، باب النکاح ص ۳۹۱، دار احیاء التراث العربی، بیروت:

"و یروون علیہ من لہ انہ و انہ، کذا فی لمحبہ السرمسی" و مجمع الزہد، کتاب النکاح،

فتاویٰ محبوبہ رحمانیہ ۱۳۰۳ھ، رشیدیہ

الجواب جامعاً ومصلیاً:

یہ سوچیں (۱) کا نکاح ہے جو کہ جائز ہے (۲)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

حرر: عبدالحکیم غفرلہ، دارالعلوم دیوبند، ۱۵/۱۰/۱۴۱۵ھ۔

بھائی کی بیوی کی بیٹی سے نکاح

سوال (۵۹۱): بڑے بھائی کے جس عورت سے نکاح کیا ہے، اس کی ایک بڑی پہلے شوہر سے

ہے۔ کیا اس بڑی سے چھوٹے بھائی کا نکاح درست ہے یا نہیں؟ اور یہ عورت بغیر طلاق کے ہے۔

الجواب جامعاً ومصلیاً:

اس عورت کی اس بڑی کا نکاح اس بڑی سے جائز ہے جس کے بڑے بھائی کے گھر میں وہ عورت

ہے (۳)۔ اس عورت کے شوہر نے طلاق نہیں دی ہے تو بڑے بھائی کا اس عورت کو اپنے گھر میں رکھنا اور

تحقیق ذرا جیت تو کر کرنا حرام و مکہر و مکہر ہے (۴)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

حرر: عبدالحکیم غفرلہ، دارالعلوم دیوبند۔

الجواب صحیح: بہرہ نظام الدین غنی رحمہ اللہ، دارالعلوم دیوبند، ۱۴/۱۰/۱۴۱۵ھ۔

(۱) "مکہی" وہاں وہاں کے باپ اس میں مکہی ہوتے ہیں۔ مکہی وہاں وہاں کی مائیں وہاں میں مکہی ہوتی

ہیں۔ (۲) فیروز ٹکٹ، ۸۰۹، فیروز ٹکٹ، ۱۰۰۰۔

(۳) "انما یستزوجہ ایہ الذی یستزوجہ" اگر ایسے فعلی، کتاب النکاح، کتاب

المحرمات، ۲۱۴، سعید۔

"لا یسأل عن یزواج الذی حل للموت و یزوج اللہ ایہ الذی یزوج اللہ" فتاویٰ العالیہ، کتاب

النکاح، کتاب النکاح فی بیان المحرمات، القسب النکاح، المحرمات والمحررات، ۱۰۰، ۲۰۰، سعید۔

و مکہ فی المحرمات، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات، ۲۰۰، ۲۰۰، سعید۔

و کتاب فی شرح الفقہ، کتاب النکاح، فصل فی بیان المحرمات، ۸۳، ۹۰، مصطفیٰ

العلی، مصر۔

(۴) راجع الحاشیہ المتقدمة، عام۔

(۵) "لا یحرم نكاح الذی یزوج روحہ غیرہ" فتاویٰ العالیہ، کتاب النکاح،

ایک بھائی سے لڑکی، دوسرے بھائی سے ماں کے نکاح کا حکم

سوال (۱۵۵۵)۔ مجدد اور بندہ کی لڑکی کا پوتا نے بغرض شادی لڑکی کی شادی مزید کے بارے میں بھائی سے جوگی، کچھ دیوانے بھائی کی ماں نے مزید سے تہذیبی کچھ تعلق بوجہ نے پڑ لڑکی۔ دونوں کے متعلق کیا حکم ہے؟
الجواب حامداً ومصلیاً:

اس لڑکی کی شادی مزید سے بھائی سے ہوئی اور لڑکی کی والدہ کی شادی مزید سے ہوئی تو دونوں صحیح ہیں (۱)۔ (۲)۔ والسلام
نور احمد محمد انصاری شمس۔

شوہر کے لڑکے اور بیوی کی لڑکی کا نکاح

سوال (۱۵۵۶)۔ مزید کی زوجہ کا بیوی جو لڑکی کا بہاول سے ہے مزید کے اس لڑکے سے جو پہلی زوجہ سے ہے۔ نکاح جائز ہے یا نہیں؟
الجواب حامداً ومصلیاً:
جائز ہے (۲)۔ رافقاہ اللہ سبحانہ تعالیٰ امر۔

۱۔ (وکتا فی البحر الرائق، کتاب النکاح، فصل فی النکاحات ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵)۔

۲۔ (تقدم تحریر تحت عنوان "زوجین فی شہرت بھائی نکاح")۔

۳۔ (قال اللہ تعالیٰ: "أحرمت علیکم أمهاتکم" واحل لکم ما وراء لکمہ، سورۃ النساء، ۴، ۳۴)۔

"فہذا نکاح النکاح بالزوج بالزوجہ الامیہ وسہا زوج لہا من البیوت ما وراء حلالہا" وضع
المصنف کتاب النکاح، فصل فی ما من النکاحات ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸، ۱۴۶۹، ۱۴۷۰، ۱۴۷۱، ۱۴۷۲، ۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۴۷۵، ۱۴۷۶، ۱۴۷۷، ۱۴۷۸، ۱۴۷۹، ۱۴۸۰، ۱۴۸۱، ۱۴۸۲، ۱۴۸۳، ۱۴۸۴، ۱۴۸۵، ۱۴۸۶، ۱۴۸۷، ۱۴۸۸، ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۴۹۱، ۱۴۹۲، ۱۴۹۳، ۱۴۹۴، ۱۴۹۵، ۱۴۹۶، ۱۴۹۷، ۱۴۹۸، ۱۴۹۹، ۱۵۰۰، ۱۵۰۱، ۱۵۰۲، ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۵، ۱۵۰۶، ۱۵۰۷، ۱۵۰۸، ۱۵۰۹، ۱۵۱۰، ۱۵۱۱، ۱۵۱۲، ۱۵۱۳، ۱۵۱۴، ۱۵۱۵، ۱۵۱۶، ۱۵۱۷، ۱۵۱۸، ۱۵۱۹، ۱۵۲۰، ۱۵۲۱، ۱۵۲۲، ۱۵۲۳، ۱۵۲۴، ۱۵۲۵، ۱۵۲۶، ۱۵۲۷، ۱۵۲۸، ۱۵۲۹، ۱۵۳۰، ۱۵۳۱، ۱۵۳۲، ۱۵۳۳، ۱۵۳۴، ۱۵۳۵، ۱۵۳۶، ۱۵۳۷، ۱۵۳۸، ۱۵۳۹، ۱۵۴۰، ۱۵۴۱، ۱۵۴۲، ۱۵۴۳، ۱۵۴۴، ۱۵۴۵، ۱۵۴۶، ۱۵۴۷، ۱۵۴۸، ۱۵۴۹، ۱۵۵۰، ۱۵۵۱، ۱۵۵۲، ۱۵۵۳، ۱۵۵۴، ۱۵۵۵، ۱۵۵۶، ۱۵۵۷، ۱۵۵۸، ۱۵۵۹، ۱۵۶۰، ۱۵۶۱، ۱۵۶۲، ۱۵۶۳، ۱۵۶۴، ۱۵۶۵، ۱۵۶۶، ۱۵۶۷، ۱۵۶۸، ۱۵۶۹، ۱۵۷۰، ۱۵۷۱، ۱۵۷۲، ۱۵۷۳، ۱۵۷۴، ۱۵۷۵، ۱۵۷۶، ۱۵۷۷، ۱۵۷۸، ۱۵۷۹، ۱۵۸۰، ۱۵۸۱، ۱۵۸۲، ۱۵۸۳، ۱۵۸۴، ۱۵۸۵، ۱۵۸۶، ۱۵۸۷، ۱۵۸۸، ۱۵۸۹، ۱۵۹۰، ۱۵۹۱، ۱۵۹۲، ۱۵۹۳، ۱۵۹۴، ۱۵۹۵، ۱۵۹۶، ۱۵۹۷، ۱۵۹۸، ۱۵۹۹، ۱۶۰۰، ۱۶۰۱، ۱۶۰۲، ۱۶۰۳، ۱۶۰۴، ۱۶۰۵، ۱۶۰۶، ۱۶۰۷، ۱۶۰۸، ۱۶۰۹، ۱۶۱۰، ۱۶۱۱، ۱۶۱۲،

نیزہ نواسہ فضل اللہ " در مختار علی الشافعی ۱۲۱، ۱۲۲ اور فقط واللہ سبحانہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبدہ محمود گنتوی عفا اللہ عنہ، مبین مفتی، مدرسہ مظاہر علوم بہار نپور، ۱۳۵۲ھ۔

الجواب صحیح، سعید احمد غفرلہ، صحیح، عبدالمطیف، مدرسہ مظاہر علوم بہار نپور، ۱۴ رمضان ۱۴۰۲ھ۔

ایک عورت اور اس کے شوہر کی بیٹی کا نکاح ایک شخص سے

سوال ۵۵۷۴: عورت مع اپنی حواشی ماں کے ایک شخص کے نکاح میں صحیح ہو سکتی ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومعتباً:

ہو سکتی ہے، وجہ: الجمع بین المرأة و بنت روحیاء، ص ۱۰۱ (۲۶۷۷)۔ فقط

واللہ اعلم تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبدہ محمود گنتوی عفا اللہ عنہ، مبین مفتی، مدرسہ مظاہر علوم بہار نپور، ۱۴۲۲ھ۔

الجواب صحیح، سعید احمد غفرلہ، صحیح، عبدالمطیف، مدرسہ مظاہر علوم بہار نپور، ۱۴۲۲ھ۔

۱) (الدر المختار، مع رد المحتار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات ۳: ۳، ص ۳۰۰)

(و کذا فی حاشیہ لطحطاوی علی الدر المختار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۱۴۲۲، دار

المعرفة بیروت)

۲) (کذا فی الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب النکاح، القسم الثانی: المعروفات بالہیبرۃ: ۲۷۷، رشیدیہ،

رو کذا فی البحر الرائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۱۷۳، رشیدیہ)

۳) (و کذا فی فتح القدیر، کتاب النکاح، فصل فی بیان المحرمات: ۱۸۳، ۱۸۴، مصطفیٰ البابی

الحلی مصر)

۴) (الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب النکاح، القسم الرابع: المحرمات بالجمع: ۲۷۷، رشیدیہ)

۵) (و کذا فی مبین الحطانی، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۲۹۸، دار الکتب العلمیہ بیروت)

۶) (و کذا فی بدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی بیان بعض المحرمات: ۲۳۷، دار الکتب العلمیہ

بیروت)

۷) (و کذا فی فتح القدیر، کتاب النکاح، فصل فی بیان المحرمات: ۲۰۸، مصطفیٰ البابی الحلی مصر)

شوہر کی لڑکی اور بیوی کے ترکے کا نشان

سوال ۱۵۵۵: زید نے ایک عورت سے نکاح یا مثلاً بندگان اور اس عورت کے ساتھ چلے گا اور مثلاً اس سے ایک بڑا ہے اور ہر کے اطفال کے بعد زید نے یہ نکاح کیا ہے اب زید نے دوسری عورت سے نکاح کیا ہے اور وہی عورت سے نکاح کے بعد اس دوسری عورت سے زید کے اطفال ایک لڑکی پیدا ہوئی۔ تو ان لڑکی کا نکاح اس لڑکی کے ساتھ ہو سکتا ہے جس کا یعنی بڑا ہر کے اطفال سے ہے مگر ہر کے اطفال کے بعد اس لڑکی کا نکاح وہ لڑکی کے ساتھ ہو سکتا ہے جس کا اور زید کی بیوی عورت سے ایک لڑکی ہے تو ان دونوں کا نکاح چاہے ہو

یا نہ؟

اور ان کی کائنات باقی کی صورت میں دوسری عورت کا نکاح لڑکی کی نکاح میں ہو سکتا ہے اور اس کی قربط طریقاً ہے تو نکاح میں صرف والدہ کی اجازت کافی ہے یہ لڑکی کی اجازت چاہئے اور اگر والدہ کی اجازت نہیں ہے تو والدہ کی اجازت چاہئے اور اگر والدہ کی اجازت نہیں ہے تو والدہ کی اجازت چاہئے اور اگر والدہ کی اجازت نہیں ہے تو والدہ کی اجازت چاہئے۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

یہ نکاح جائز ہے۔ لڑکی والدہ کو خیر کی اجازت دینی ہے بشرطیکہ نکاح براءہری میں ہو۔ مثلاً براءہری میں والدہ نے نکاح براءہری میں ہو۔ یہ براءہری سے کم ہو تو لڑکی سے نکاح کی اجازت ضروری ہے (۱) اور صورت ۲ جو وہیں ہے وہی ہے لڑکی کے پہلے خیر سے اجازت کا کوئی حق نہیں (۲)۔

۱: "الغیر المولیٰ شرط صحۃ نکاح صبر و محرم و رفق لا مکلفۃ، فعدہ نکاح حرۃ مکلفۃ ما رجاہ لیس، والاعمال فی کل من تصرف فی مالہ، تصرف فی نفسه، وما لا یلاہ، اللہ: الخصام، کتاب النکاح، رب الوالی ۳ - ۵۵، ۵۶، ۵۷۔"

۲: "المواہی: النکاح، الصغير والصغير، والولی: العبد، بترتیب الإراث، یعنی أولادہ الام والام، الام والام، سم لأب وأب الأم، الخ، وسیع الحنفی، کتاب النکاح، باب الأولاد، والاعمال، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸، ۱۴۶۹، ۱۴۷۰، ۱۴۷۱، ۱۴۷۲، ۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۴۷۵، ۱۴۷۶، ۱۴۷۷، ۱۴۷۸، ۱۴۷۹، ۱۴۸۰، ۱۴۸۱، ۱۴۸۲، ۱۴۸۳، ۱۴۸۴، ۱۴۸۵، ۱۴۸۶، ۱۴۸۷، ۱۴۸۸، ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۴۹۱، ۱۴۹۲، ۱۴۹۳، ۱۴۹۴، ۱۴۹۵، ۱۴۹۶، ۱۴۹۷، ۱۴۹۸، ۱۴۹۹، ۱۵۰۰، ۱۵۰۱، ۱۵۰۲، ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۵، ۱۵۰۶، ۱۵۰۷، ۱۵۰۸، ۱۵۰۹، ۱۵۱۰، ۱۵۱۱، ۱۵۱۲، ۱۵۱۳، ۱۵۱۴، ۱۵۱۵، ۱۵۱۶، ۱۵۱۷، ۱۵۱۸، ۱۵۱۹، ۱۵۲۰، ۱۵۲۱، ۱۵۲۲، ۱۵۲۳، ۱۵۲۴، ۱۵۲۵، ۱۵۲۶، ۱۵۲۷، ۱۵۲۸، ۱۵۲۹، ۱۵۳۰، ۱۵۳۱، ۱۵۳۲، ۱۵۳۳، ۱۵۳۴، ۱۵۳۵، ۱۵۳۶، ۱۵۳۷، ۱۵۳۸، ۱۵۳۹، ۱۵۴۰، ۱۵۴۱، ۱۵۴۲، ۱۵۴۳، ۱۵۴۴، ۱۵۴۵، ۱۵۴۶، ۱۵۴۷، ۱۵۴۸، ۱۵۴۹، ۱۵۵۰، ۱۵۵۱، ۱۵۵۲، ۱۵۵۳، ۱۵۵۴، ۱۵۵۵، ۱۵۵۶، ۱۵۵۷، ۱۵۵۸، ۱۵۵۹، ۱۵۶۰، ۱۵۶۱، ۱۵۶۲، ۱۵۶۳، ۱۵۶۴، ۱۵۶۵، ۱۵۶۶، ۱۵۶۷، ۱۵۶۸، ۱۵۶۹، ۱۵۷۰، ۱۵۷۱، ۱۵۷۲، ۱۵۷۳، ۱۵۷۴، ۱۵۷۵، ۱۵۷۶، ۱۵۷۷، ۱۵۷۸، ۱۵۷۹، ۱۵۸۰، ۱۵۸۱، ۱۵۸۲، ۱۵۸۳، ۱۵۸۴، ۱۵۸۵، ۱۵۸۶، ۱۵۸۷، ۱۵۸۸، ۱۵۸۹، ۱۵۹۰، ۱۵۹۱، ۱۵۹۲، ۱۵۹۳، ۱۵۹۴، ۱۵۹۵، ۱۵۹۶، ۱۵۹۷، ۱۵۹۸، ۱۵۹۹، ۱۶۰۰، ۱۶۰۱، ۱۶۰۲، ۱۶۰۳، ۱۶۰۴، ۱۶۰۵، ۱۶۰۶، ۱۶۰۷، ۱۶۰۸، ۱۶۰۹، ۱۶۱۰، ۱۶۱۱، ۱۶۱۲، ۱۶۱۳، ۱۶۱۴، ۱۶۱۵، ۱۶۱۶، ۱۶۱۷، ۱۶۱۸، ۱۶۱۹، ۱۶۲۰، ۱۶۲۱، ۱۶۲۲، ۱۶۲۳، ۱۶۲۴، ۱۶۲۵، ۱۶۲۶، ۱۶۲۷، ۱۶۲۸، ۱۶۲۹، ۱۶۳۰، ۱۶۳۱، ۱۶۳۲، ۱۶۳۳، ۱۶۳۴، ۱۶۳۵، ۱۶۳۶، ۱۶۳۷، ۱۶۳۸، ۱۶۳۹، ۱۶۴۰، ۱۶۴۱، ۱۶۴۲، ۱۶۴۳، ۱۶۴۴، ۱۶۴۵، ۱۶۴۶، ۱۶۴۷، ۱۶۴۸، ۱۶۴۹، ۱۶۵۰، ۱۶۵۱، ۱۶۵۲، ۱۶۵۳، ۱۶۵۴، ۱۶۵۵، ۱۶۵۶، ۱۶۵۷، ۱۶۵۸، ۱۶۵۹، ۱۶۶۰، ۱۶۶۱، ۱۶۶۲، ۱۶۶۳، ۱۶۶۴، ۱۶۶۵، ۱۶۶۶، ۱۶۶۷، ۱۶۶۸، ۱۶۶۹، ۱۶۷۰، ۱۶۷۱، ۱۶۷۲، ۱۶۷۳، ۱۶۷۴، ۱۶۷۵، ۱۶۷۶، ۱۶۷۷، ۱۶۷۸، ۱۶۷۹، ۱۶۸۰، ۱۶۸۱، ۱۶۸۲، ۱۶۸۳، ۱۶۸۴، ۱۶۸۵، ۱۶۸۶، ۱۶۸۷، ۱۶۸۸، ۱۶۸۹، ۱۶۹۰، ۱۶۹۱، ۱۶۹۲، ۱۶۹۳، ۱۶۹۴، ۱۶۹۵، ۱۶۹۶، ۱۶۹۷، ۱۶۹۸، ۱۶۹۹، ۱۷۰۰، ۱۷۰۱، ۱۷۰۲، ۱۷۰۳، ۱۷۰۴، ۱۷۰۵، ۱۷۰۶، ۱۷۰۷، ۱۷۰۸، ۱۷۰۹، ۱۷۱۰، ۱۷۱۱، ۱۷۱۲، ۱۷۱۳، ۱۷۱۴، ۱۷۱۵، ۱۷۱۶، ۱۷۱۷، ۱۷۱۸، ۱۷۱۹، ۱۷۲۰، ۱۷۲۱، ۱۷۲۲، ۱۷۲۳، ۱۷۲۴، ۱۷۲۵، ۱۷۲۶، ۱۷۲۷، ۱۷۲۸، ۱۷۲۹، ۱۷۳۰، ۱۷۳۱، ۱۷۳۲، ۱۷۳۳، ۱۷۳۴، ۱۷۳۵، ۱۷۳۶، ۱۷

”وَأَمَّا سَبْرُ رُجَّةِ أَبْنَاءِ وَأَخْتِ، مَحَلِّانِ، هَذَا، نَزْرُ مَحْضَرٍ (۱)۔ “لَا مَأْسَ بَأْنِ يَنْزُوجِ الْجَنِّ”
 امر ثناء و بنروح بنہ اینتہا، ہذا، ہسبہ: ۱/۲۷۷ (۲)۔ فقہ و اللہ تعالیٰ علیہ
 حررہ و بعد محمد و خاتمہ علیہ، محض تحقیق، سب مظاهر علوم بہ ریزہ ۲/۱۲۷/۱۱۱۔
 از باب صحیح سعید احمد غفرلہ۔

یہ فی سے طلاق کرانے کے بعد دونوں بھائیوں کی اولاد کا آپس میں نکاح

سوال (۱۵۵۷): محمد شاہد محمد زید دونوں حقیقی بھائی ہیں، دونوں کی شادی شدہ ہیں۔ محمد شہد نے اپنی بیوی سماءہ جمیلہ کو۔ جوگی بچوں کی ماں ہے۔ انس میں تین طلاق دی، عدت کے بعد محمد زید نے نکاح کر دیا، ۱۳۱۲ھ ان کے بعد محمد زید نے سماءہ جمیلہ کو تین طلاق دیدی۔ عدت کے بعد محمد زید نے سماءہ جمیلہ کا نکاح محمد شاہد سے ہو گیا۔ اب سوال یہ ہے کہ محمد شاہد محمد زید کی اولاد کا آپس میں نکاح ہو سکتے یا نہیں؟
 الجواب حامداً ومصلیاً:

محمد شاہد اور محمد زید کی اولاد کا آپس میں نکاح درست ہے، محمد شہد کی بیوی کا نکاح بعد طلاق، عدت کے بعد، ہو جانے کی وجہ سے ان کی اولاد کے نکاح میں رکاوٹ اور حرجت پیدا نہیں ہوگی۔
 ”لَا مَأْسَ بَأْنِ يَنْزُوجِ ثَرْجُلِ امْرَأَةٍ وَ يَنْزُوجِ ابْنِ ابْنَتِهَا“ وَ ابْنِ ابْنَتِهَا فِي مَحْضَرِ الْعِلْمِ۔
 ہذا، عالمگیری: ۱/۲۷۷ (۳)۔ فقہ و اللہ تعالیٰ علیہ
 حررہ و بعد محمد و خاتمہ علیہ، (ذرا علوم و یوزہ ۲/۳۵۰/۹۰)۔

- (۱) (المر السعید مع رد المحتار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳/۲۰۳، مسجد)
 (۲) (کذا فی حاشیۃ الفتحاوی علی الدر، المعار، فصل فی المحرمات: ۳/۲۰۳، دار المعرفۃ بیروت)
 (۳) (الفتاویٰ العالیہ المکریہ، کتاب النکاح، القسم الثانی: المحرمات بالصبرۃ: ۱/۲۰۳، رشیدیہ)
 (۴) (کذا فی البحر الرائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳/۲۰۳، رشیدیہ)
 (۵) (کذا فی فتح الطیبر، کتاب النکاح، فصل فی بیان المحرمات: ۳/۲۰۳، ۲۰۹، مطبعۃ ابیانی
 العصبی مصر)
 (۶) (الفتاویٰ العالیہ المکریہ، کتاب النکاح، باب الثالث، القسم الثانی: المحرمات بالصبرۃ: ۱/۲۰۳، رشیدیہ)۔

زنیہ کے بیٹے سے زانیہ کی بیٹی کا نکاح

سوال (۱۵۵۵): ایک عورت شادی شدہ ہے اس کا زیرہ سے ناجائز تعلق ہو گیا، بعد میں زنیہ کی شادی ہوئی اور ان دونوں کا ناجائز تعلق ختم ہو گیا۔ اب زیرہ کے بچے ہوئے اور اس عورت کے بھی بچے ہیں ناجائز تعلق سے پہلے بھی اور اس زمانہ کے بعد بھی جس زمانہ میں ناجائز تعلق رہا اور بعد کے بھی جب کہ ناجائز تعلق ختم ہو گیا۔

دریافتہ طب امر یہ ہے کہ وہ عورت اور زیرہ اپنے بچوں کی آپس میں شادی کر سکتے ہیں یا نہیں، یعنی اس عورت کے بڑکے سے جو اسی زمانہ کی پیدائش ہے جس زمانہ میں ناجائز تعلق تھا، زیرہ اپنی لڑکی کا نکاح کر سکتا ہے یا نہیں؟ کیا اس زمانہ کے پہلے یا بعد کے بچوں سے شادی کی جا سکتی ہے؟

الجواب حاملاً ومصلیاً:

اس عورت کی بچہ بھی اولاد ہے وہ اس کے شوہر کی طرف منسوب ہوگی، کسی کا نسب بھی زیرہ سے ثابت نہیں ہوگا (۱) نہ زانیہ اور اس عورت کی، اور ان میں حرمت ثابت نہیں ہوئی، ان کا آپس میں نکاح درست

== (و کذا فی البحر الرائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳۰/۳۱، و شہد بہ)

و کذا فی فتح القدیر، کتاب النکاح، فصل فی بیان المحرمات: ۲۱۸/۳، ۲۱۹، مصطفیٰ الماحی المحلی مصر،

(۱) قال أبو بكر الحنصلي رحمه الله تعالى "وقوله: الولد للفراش الخ" قد انقضى عيسى: أحدهما نبات السبب لصاحب الفراش، والثاني أن من لا فراش له، فلا نسب له" وأحكام القرآن للحنصلي، سورة النور اب ۱۸ | تحت آية جواز الذی یرمون أزواجهم الآية: فصل: اتفاقية أن لولد قد بنی من الزوج بالطلاق ۲۲/۳، قدیمی)

"ولا يلزم قالوا في حرمة سنة من الزنى إن الشروع قطع النسبة إلى الزنى لما يليها من إشاعة الفحاشية، فلم يجب التمسك والإلتزام لذلك، انتهى" ورد المحتار، كتاب النکاح، باب نکاح الکافر، ۲۷۳/۳، مجدد)

(و کذا فی بدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی شرط أن لا یكون بها حمل من آخر: ۳۵۳/۳، دار الکتب العلمیة بیروت،

ہوگا، خواہ ناجائز قسم رہنے کے وقت کی، اولاد ہو یا پہلے کی یا بعد کی۔ وہ کذا بنفہم مما فی الفتاویٰ العالمیہ: ۶/۲۔

”لابأس بأن یزوج الرجل امرأۃ یتزوج انہ استہا أو أمہا، کما فی محیط
قمر خمس: (۱)۔ والبیضی رد المحتار، فصل فی المحرمات: ۳۸۱/۲۔ فتاویٰ الشیخ محمد بن
حرر، العبد محمد بن غفرہ، دارالعلوم دیوبند، ۱۰/۱۸/۸۸ھ۔

الجواب صحیح: بندہ نظام الدین علی عمرہ دارالعلوم دیوبند، ۱۰/۱۹/۸۸ھ۔

بیوی کی چھیری بھانجی اور ماں کی چچا زاد بہن کی لڑکی سے نکاح

سوال (۱۵۵۸): زیر کی شادی ہندوستان میں ہوتی تھی اور اس سے ایک بڑا بچہ پیدا ہوا، اس کے بعد ہندو
کی ولایت ہو گئی، پھر زید کی والدہ کی شادی سلطانہ سے ہوئی جو اپنے ساتھ اپنے پہلے شوہر کا ایک لڑکا جو بچہ بزرگ
کے یہاں لے کر آئی ہے۔ سلطانہ حیات ہے۔ سلطانہ کے شکر چھایا ہوئے ہیں۔ بے باپ کی لڑکی رضیہ ہے اور رضیہ کی
شادی فرقہ نان سے ہوئی تھی۔ رضیہ کے بطن سے تین لڑکیاں ہیں، جن کا نام زمر، رحمت، نجمہ ہے۔ ان تینوں
لڑکیوں کا نکاح زید، بدر، جعفر سے جائز ہے یا نہیں جب کہ سلطانہ حیات ہو؟ زید سلطانہ کی موجودگی میں یہ نکاح
کرنا چاہتا ہے اور زید کا لڑکا بدر ہے، جعفر سلطانہ کے بطن سے ہے، زید کی رضیہ چھیری سالی بھی لگتی ہے۔ قرآن
وحدیث کی روشنی میں جواب سے فوائد میں، عین نوادر، جوق۔

”والفرع المعین سبب لإيجاب المحرمۃ، فلا یصلح سبب لإيجاب الحرمة والکرامۃ، الا نری انہ
لا یستلزم المسبب والعلة: المخرج: (کتاب المبسوط للنسفی، کتاب النکاح، ۲۴۸/۳، مکتبہ عثمانیہ)
(۱) (الفتاویٰ العالمیہ، کتاب النکاح، الباب الثالث، القسم الثانی، المحرمات بالصبریۃ: ۱۷۷/۲،
رشیدیہ)

زوکذا فی البحر الرائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳۱۳/۱۔ رشیدیہ

(وکذا فی فتح القعیر، کتاب النکاح، فصل فی بیان المحرمات: ۲۱۹/۲، ۲۱۹/۳، مصطفیٰ البابی
الحلبی مصر)

(۲) (المبسوط المختار مع رد المحتار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳۱۳/۳، سعید)

تہیہ۔ وقت میں رہنما کو ہے، کما فی حدیث (۱)۔ حدیث شریف میں اس کی مراد آئی ہے۔
فیظ واللہ سبحانہ فی حقہ۔

حررہ امیرہ خدیجہ رحمہ اللہ عن معتمد مفتی بدر مضاہر علوم بہار پور ۲۰۲۰ھ ذی الحجہ ۱۴۴۱ھ۔
اجاب صحیح۔ حیدرآباد غفرلہ۔ ۲۰۲۰ھ ذی الحجہ ۱۴۴۱ھ۔

بہتہ کی بیوی سے نکاح

مسوال (۱۰۰۰)۔ دو بھائی تھے جن بڑے اور کمال و دس سس سے بڑے ذکاوت والے ہو گئے تھے اور بڑے کی
عورت سے کر لوقہ نکاح ہو گئی تھے اور بڑے کا ایک لڑکا تھا اور اس کا بیاد ہو گیا تھا جس میں اس کی عورت نے سے
رضا مند نہیں ہے، کمال سے رضا مند ہے اور لڑکا میرے نہیں ہے، اس کی عورت مجھے تو چاہتی ہے اور میرے بہتہ کو
نہیں چاہتی اور بچہ رونا دھنا کرتا ہے۔ اس کے ساتھ میرے نکاح پر کس سے یا نہیں؟ فقہ۔
الرحمن رحیم۔ ۱۰۰۰ھ ذی الحجہ ۱۴۴۱ھ۔

انجواب حامداً و معصباً:

اگر آپ کا بہتہ اپنی بیوی کو طلاق دیتے اور عدت گزارتے تھے تو اس کی بھائی سے دوبارہ نکاح
اس بہتہ کی زانیہ سے نکاح درست ہے (۲)۔

(۱) "محکم علیہ السلام": "لا تنکح المرأة علی عصب، ولا علی عائلہ، ولا عذہ" تعجباً، ولا عیساً
تعجباً، الخ۔" نصب لمیزان الاحادیث اہدایہ، کتاب النکاح، فصل فی بیان المحرمات، ۱۹۶-۲،
المکتبۃ المدینۃ بیروت

اور النہج أيضاً أخرجه الطحاوی، کتاب النکاح، باب لا تنکح المرأة علی عصبها: ۱۰۱، قندہمی
(و کذا فی السانی فی منہج فی کتاب النکاح، باب المصع بین المرأۃ و عصبہا: ۸۰، قندہمی)
و کذا فی مدائع المتابع، کتاب النکاح، فصل فی بیان بعض المحرمات، ۳۳-۳۴، دار الکتب العلمیہ
بیروت

(۲) "لان اللہ تعالیٰ عز و جل اذن لکم ما وراہ ذلکم" (سورۃ النساء، ۴)
"ای مومن! میں نے تم کو ان امور سے اذن دیا ہے جن کے خلاف تم نے پہلے نہ تھے" (سورۃ النساء، ۴)
"کبھی لاہور۔"

ما فی کتابہ رشتہ داروں کے ہونے سے انکار الحکم میں امرأۃ و بنت راجحاً تو امرأۃ اسہاء مانع ہے۔

در مختار: ۱/۳۸۸ (۲)۔ نقطۃ الذہب: ۱/۲۸۱۔

ترجمہ المعجم: تلویح و اشارات، ج ۱، صفحہ ۱۸۱۔

الجواب صحیح: مہذب اللغۃ، صفحہ ۱۳۰، رجب ۱۴۵۲ھ۔

جس لڑکے سے لواطت کی ہو اس کے نکاح میں اپنی لڑکی و بیٹا

سوال: ۱۵۵۸: ایک شخص نے ایک لڑکے سے اٹلاہ بازی کی اور اب اپنی لڑکی سے اس کا نکاح

کرنا چاہتا ہے۔ شرعی حکم سے مٹھو یا نہیں۔

اجواب حامداً و معیلاً:

اس سیدہ حرکت اور سخت معصیت کی وجہ سے اس شخص کی لڑکی اس لڑکے پر حرام نہیں ہوئی بلکہ نکاح کی

اجازت ہے (۲)۔ نقطۃ الذہب: ۱/۲۸۱۔

ترجمہ المعجم و تلویح و اشارات، ج ۱، صفحہ ۱۸۱۔

۱۱: المغنی المختار مع رد المحتار، فصل فی المعمرات، کتاب النکاح، ۳۹۱۳، معید

و کذا فی بدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی بیان بعض المعمرات، ۳۳/۳، دار الکتب العلمیۃ بیروت:

(و کذا فی لبس الحفائض، کتاب النکاح، فصل فی المعمرات، ۳۳/۳، دار الکتب العلمیۃ بیروت،

و کذا فی فتح القدر، کتاب النکاح، فصل فی المعمرات، ۳۳/۳، مکتبۃ الباب فی مصر)

(۲) قول اللہ تعالیٰ: "و یؤجل لکم ما ودا، ذلکیرہ (سورۃ النساء، ۲۳)

"انہی ماعدا: من ذلکیر من المسحورم، ہن لکم حلالہ"، تفسیر ابن کثیر، ۳/۳، بیروت

المکرمی (لاہور)

و کذا فی التفسیر العبر، ۵/۲، دار الفکر بیروت)

(و کذا فی التفسیر المظهر، ۲/۲، دار الفکر بیروت)

و کذا فی بدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی المعمرات و تلویح و اشارات، ۳۳/۳، دار الکتب

العلمیۃ بیروت)

دیوبندی اور بریلوی کے درمیان مناکحت

سوالی (۱۵۵۸): رضا خانی عقائد کدوہوں کے یہاں سے شادی جس لڑکی لینا اور یا ان کے یہاں اپنی لڑکی دینا ہمارے لئے کیسا ہے؟
الجواب حامداً ومصلیاً:

مولوی احمد رضا خان صاحب نے لکھا ہے کہ: "دیوبالی سے نکاح کرنا ہرگز جائز نہیں، مرد دیوبالہ سے۔ اپنی لڑکی دیوبالی کو، یا ایسا ہے جیسے کہ کو بیٹا، یہ نکاح نہیں بلکہ جس نے اپنی لڑکی دیوبالی کو بیٹی اس نے زنا کے واسطے ہی ہے، سب اولاد حرامی ہوگی۔ دیوبالی کی لڑکی لینا بھی حرام اور گناہ ہے۔ دیوبالی کی نماز نہیں، ان لوگوں مسجد میں مت آنے، وہ ان کے ساتھ کھانا چھنا سب گناہ ہے، ان کے جنازہ کی نماز مت پڑھو۔ دیوبالی کے پیچھے نماز پڑھنے کی اجازت نہیں، بالکل کافر و مرتد ہیں۔"

مولوی احمد رضا خان صاحب کے تو کہے ہیں یہ سب باتیں موجود ہیں۔

اچھا دیوبندی جیسے: حضرت مولانا رشید احمد گنگوہی، حضرت مولانا قاسم صاحب انصاری، پٹنہ دارالعلوم دیوبند، حضرت مولانا فیصل احمد صاحب محدث سہارنپوری، حضرت شیخ الحدیث مولانا محمود حسن صاحب، حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علی تھانوی اور شیخ الاسلام حضرت مولانا حسین احمد مدنی قدس اللہ اُمرار ہم سب کے نام لے کر سب کو بریلویوں کے سرغنہ مولوی احمد رضا خان صاحب نے کافر و مرتد لکھا ہے (نمودہ باللہ منہ)۔

اب خود ہی غور کر لیا جائے کہ جس کے یہ عقائد و خیالات ہوں اس کے ساتھ نکاح کرنا کیسا ہوگا، اور اس کا نتیجہ کیا ہوگا اور اس کے پیچھے نماز پڑھنا کیسا ہوگا؟ اگر وہ اپنی لڑکی دے گا تو کتنا سمجھ کر دے گا۔ زنا کے واسطے دے گا، اگر لڑکی لے گا تو حرام کاری کے واسطے لے گا۔ غرض دونوں صورت میں ان کے نزدیک اولاد حرام ہوگی۔
فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد محمد عفری، دارالعلوم دیوبند، ۱۹/۱/۱۳۹۵ھ

الحکم کہ کافر نادرست نہیں ہے، اسی طرح، نسبی نسب کا حد میں النساء (۲۰) الاية (۲۱) فقہاء اللہ تعالیٰ علیہم السلام۔
مرد و سیدہ محمود وغیرہ، دارالعلوم دیوبند، ۱۴۱۱ھ۔

محرمات کی تفصیل

سوال (۵۵۹): مرد کے لئے کون کون سی عورتیں حرام ہیں، اسی طرح عورت کے لئے کون کون سے مرد حرام ہیں؟ مفہم تحریر فرمائے۔

الجواب: حادداً ومصلیاً:

اصول: ماں، باپ، دواہی وغیرہ، فروغ: بیٹی، پوتی، نواسی وغیرہ۔ اصل خریب کی فرس، بہن، بھانجی، بہن کی وغیرہ۔ اصل بھینڈ کی صلی اولاد: قالہ: پھر بھی۔ رضاعی ماں اور اسکی اولاد، رضاعی بہن اور اس کی اولاد۔ رضاعی ماں کے امسوں، باپ، دواہی وغیرہ۔ بیوی کی ماں، باپ، دواہی۔ مدخول بیوی کی بیٹی، پوتی، نواسی۔ باپ، دادا کی بیوی، عزیز کی ماں، بیٹی وغیرہ یعنی اصول و فروع سے ہوتے۔ نو سے کی بیوی۔ مشرک، کافر۔

یہ عورتیں تو ہمیشہ کے لئے حرام ہیں اور کچھ عورتیں ایسی بھی ہیں جو خاص محدود حالات میں حرام ہیں، وہ حالات یہ ہیں تو ان کی حرمت نہ رہے گی جیسے: بیوی کی نال، چھو بھی، بہن اس وقت تک حرام ہیں جب تک بیوی نکاح میں ہے، اگر وہ حرام جائے یا اس کو طلاق ہو جائے اور عدت گزر جائے تو ان کی حرمت نہیں رہے گی۔ اور اگر کسی کے نکاح میں چار بیویاں ہوں تو پانچویں سے نکاح درست نہیں لیکن اگر کوئی کسی امر جائے یا اس کو طلاق ہو جائے اور اس کی عدت گزر جائے تو پانچویں سے نکاح حرام نہ ہوگا۔

مردوں کے جن رشتوں سے عورتوں کے نکاح درست نہیں، اگر ان رشتوں کو مردوں کی طرف منسوب کیا جائے تو عورتوں کا نکاح ان مردوں سے بھی درست نہیں ہوگا، مثلاً کسی عورت کا نکاح اپنے امسوں، باپ، دادا، نانا وغیرہ اور فروع سے ہوتے، نواسے وغیرہ سے درست نہیں ہوگا۔ مزید تفصیل کتب فقہ شافعی (۲)،

(۱) (سورۃ الاحزاب: ۳۲)

(۲) "أسباب التحريم أنواع: قرابة، مصاهرة، رضاع، جمع، ملك، شرك، إختلاعة عی حرة، فقی سبعة ونعلق حق العی بنكاح أو هذا ذكرهما فی الرجعة، حرم علی المذکور ذكراً أو أنثی، نكاح اعمه، عی و عہ، عی أو نزل، وبنتها وأولاد من زنا، و عمتہ و خالہ، فہذا السبعة مذکورہ فی آية: ۳۰"

لکھنؤ میں ۱۸۵۷ء میں لکھنؤ میں ۱۸۵۷ء میں لکھنؤ میں ۱۸۵۷ء میں

... 27. 11. 1997

پورے کئے نہ ہوئے ہیں۔

ص ۱۱ | ۲۲۴ | جوڑتے کے لئے تجویز دیئے گئے ہیں۔

الْحَوَابُ جَامِدٌ وَمُصْنَعٌ:

نہیں جس سے انکار ہوا ہے وہ کہ (۲) میں جس شخص سے نکاح کر لیا وہ وہ شخص ہے (۳)۔

1. *Introduction*

مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۱، ص ۱۸۸

یہ نہیں ہے، یہ تحقیق سے نکلتا ہے۔

۱۳۴۱ھ میں: نئی بھارتی اور مشرقی بھارتی نے سرحد علاقہ کی تعمیر میں شمولیت پانچ ماہ کے بعد

— *W. J. G. B. J.*

۴۶۶ من علیکم امینکم و ابدای علی جدت و حقیقت. ایچ: ۱. پدر الیختار. کتاب الیختار. باب

المجلد ٢٩ - ١٩٩٢

١٠٠: السواي العنكبوتية. تحت الكحل: انما كانت في بيان المخرج ذات. القسم الأول الخ

۱-۲-۳-۴

۱۔ کدائی میں مصلحہ لڑھکھو، بنات الحاح مناب۔ ۳۴۳۔ در احیاء التبریات لغری بیروت:

وآدابهم في السلوك: كتاب الحكام، قسماً في نهجيات ٢٠٨ - ٢١٠، دار الكتب العلمية

پیرزاد:

٢٠٠ قال الله تعالى: فَمَنْ مَتَّعْنَاهُمْ مِنْكُمْ فَرَحًا فَجْئًا أُولَٰئِكَ يَنْتَظِرُونَ

لا تَحْتِ اَهْلَانِكُمُ الْيَهُودَ اَصْحَابَكُمْ اِخْوَانَكُمْ مِنْ تَرْتَابِنَا اَنْفُسُكُمْ بِمَا نَكْمُ اِيَّاكُمْ اَلَيْسَ بِحَقٍّ كَذَلِكَ

من انکم فی العلمین و الذین اولوا

۲۴. اے اللہ تعالیٰ - (یا اعلیٰ لکھنا شروع کر) دلچسپ و دلنشین

الجواب حامداً ومصلحاً:

مٹی پر نچی (بکری کی لڑکی) اور مٹی بھٹی (بھائی کی لڑکی) سے نکاح مباح ہے، اس کی حرمت قرآن کے چوتھے پارے کے فیہ میں مذکور ہے (۱)۔ **فقہ واللہ تعالیٰ اعلم۔**
حریم العیہ محمود کنگوی عفر۔

بھانجے کی لڑکی سے نکاح حرام ہونے کی وجہ

سوال (۵۵۴): بھانجے کی لڑکی سے نکاح کس وجہ سے حرام ہے اور اس کا ثبوت کہاں ہے؟

الجواب حامداً ومصلحاً:

حرمت قرابت کی بناء پر منوط ہے: **انحصرم بنات الاخ ذوات الاحداث، وبنات اولاد الاخوة والاعبات وابن خن، ۱۱۰، جامع، ج: ۱، قول فضل ہی نسج ماہ (۲)۔** **فقہ واللہ تعالیٰ اعلم۔**
حریم العیہ محمود کنگوی عفر۔

ایضاً

سوال (۵۵۴): اللہ تعالیٰ نے قرآن مجید میں چودہ اقوام کی تخصیص فرمائی ہے اور اس میں چودہ

(۱) قال اللہ تعالیٰ: **انحصرم عسکم امہاتکم وبناتکم وبنات الاخ وبنات الاحداث (سورۃ النساء: ۳۳)**

انحصرم عسہ بنات الاخ وبنات الاحداث، الف: ۱، مدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات بالنسب: ۲، ۱۰۲، دار الکتب العلمیۃ بیروت،

و (کذا فی مجمع لانہر، باب المحرمات: ۳۳۳، ۳۳۴، دار حیاء التراث العربی بیروت)

و (کذا فی تبیین الحقائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۲، ۴۵۹، دار الکتب العلمیۃ بیروت)

(۴) و (دالمختار، کتاب النکاح، باب المحرمات: ۳، ۸۶، معیہ)

و (کذا فی حاشیۃ النبی علی تبیین الحقائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۲، ۵۹، دار الکتب العلمیۃ بیروت)

و (کذا فی الفصاوی، امہات مکیرہ، کتاب النکاح، الباب الثالث فی بیان المحرمات، القسم الاول:

۱/۳۳، شہید)

و (کذا فی مجمع لانہر، باب المحرمات: ۳۳۳، ۳۳۴، دار حیاء التراث العربی بیروت)

[illegible]

۵۔ روزِ نعلی میں کائناتِ فانی میں یہ جہ بھی عورت کی میراث نہیں ملتی۔ —————

۶۔ اس میں تشدد کا کوئی احساس ہے، لہذا اتفاقاً یہ بھڑکی اور جھڑکتا کرتے ہوئے کھڑک کا تاج و نامہ بھی تھوڑا نورد و پٹے سے لڑنے کے لئے اس عورت کو اپنے گال پر لٹکا کر رکھتا ہے۔ (۳)۔ وہ پائیس، تھوڑے ٹکڑے اور گال پر لٹکا کر رکھتا ہے۔ عورت نے غصے سے کہا کہ: "یہ بھڑکیوں کی جیسے عورتوں کی ہے۔" عورت نے کہا کہ: "یہ بھڑکیوں کی جیسے عورتوں کی ہے۔" عورت نے کہا کہ: "یہ بھڑکیوں کی جیسے عورتوں کی ہے۔"

١٠. الداء الحار من زجاج، صلب أسود، مطبوخ في نخلع الهند ٣ ١٢ صلب.

و كذا في كتابه نفاة. كتاب النكاح فصل في النكاح العدد ١٣١. وفي الكتاب العلقة بوجوه

١٠٠٠

$$f_{\text{max}} = 100 \text{ Hz}$$

٣٠- ما يحبه علي القاسم "تفري بنهما"، ليدفعهما، باب المعجز، مص في الشاح (الخاصة).

111. 77.7

أو كذا الحي المبدئي، لعل الكبيرة، الباء الموحدة في التثنية، الموحدة، والحق،

رو كد في السجود له في نفسه بعدة نوع في الكلام العبد في حكاية ١٠١٣ م

نَفْعًا بِدَعْوَتِهِ .

۷۔ حد ثلث واجب نہیں (۱)، تعزیر واجب ہے (۲)، شرطیہ اسلامی حکومت جو (۳)، وراثت پابندی مندرجہ ذیل کے تحت ہے وہ تو بہ نہیں (۴)۔

۸۔ اولاد کے اس میں کیا قصور ہے، دوسرے کو اب اثر اس اولاد سے نکال کر لیں تو شرعاً درست ہے (۵)۔

۹۔ "ویند اثرا انھیں، جہاد بیت النسب میں (۶)۔"

(۱) مجموعہ رقم ۳۰

(۲) "الحاصل ان کل من ارتکب معصیۃ لیس فیہا حد مقرر، ولست تلعب عند الحاكم، فہا یحب التعزیر" (المحرر الرائق، کتاب الحدود، باب التعزیر، ۵، ۷، وضمیدہ)

(۳) وکذا فی الفقہی المالکیہ، کتاب الحدود، لمصنف فی التعزیر، ۲۹۹، ۲، وضمیدہ)

(۴) "ووکسہ (فی الحد) إلیہ الامام أو نائبہ فی الإقامۃ" (فتاویٰ العالمگیریہ، کتاب الحدود، الباب الأول، ۳۳، ۱، وضمیدہ)

(۵) "قالی المحقق: وخص للمسلم ان یخص علی عقبہ ثلاث لیل لقلنہ، ولا یجوز لوقہ إلا إذا کان لہجر نہ لیس حق من حقوق اللہ تعالیٰ، فیحوز فوق ذلک ما ینظر من التوبۃ و الرجوع إلی الحق" (مرفقہ المفاتیح، کتاب الأدب، باب ما ینہی عن التہاجر و الظلم و اتباع العورت، الفصل الأول، ۵۹، ۸، وضمیدہ)

(۶) وکذا فی عمدة الفقہی شرح صحیح البخاری، کتاب الأدب، باب ما ینہی من التحدید و التدارک، ۳۷، ۲، ۳، مطبعہ نعیمیہ بیروت

(۷) "والولد محترم مکرم داسو تحت فوہ تعالیٰ، ذولقد کرہنا بنی آدم: الإسلام: منہ اللیس فیہ صفة الفحیح: لأنه مختلف فی بطلان، قد تعالیٰ، الفحیح: والشعر الرائق، کتاب النکاح، فصل فی المعمرات: ۳، ۷، ۳، وضمیدہ)

"النکاح یشعبد متلفساً یمسک من أحدھما ویول من الآخر"، (المحرر المختار، کتاب النکاح، ۹، ۳، سعید)

(۸) "وینت نسب النوبہ المولود فی النکاح العامد، الفحیح: (فتاویٰ العالمگیریہ، الباب الثاني فی النکاح العامد و أحكامہ: ۳۳، ۱، وضمیدہ)

۱۰۔ اگر اس میں اہمیت کی اہمیت ہے تو اس کے پیچھے جائز بہت نماز درست ہے (۱)۔ فقہ وائمہ

تعالیٰ اعظم۔

حررہ العبد مخدوم شمس الدین عظیمی مفتی مدظلہ عظم بہار پور۔

صحیح عبد الحنفی، ۷/۱، بیچ اثباتی ۶۳۰ ج۔

البیہ ایچ جی۔ عید احمد فخریہ مفتی مدظلہ ۶۳/۲۰۷ ج۔

مجھے بھی نیکوئی سے نکاح

سوال [۵۵۹۰]: مجھے بھانجے کی بیٹی سے نکاح کرنا چاہئے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلحاً:

میں اور بہن سب اولاد اس سے بھی نکاح کرنا چاہتے ہیں، بھانجے کی لڑکی سے بھی نکاح کرنا چاہتے ہیں۔

جواب: یہ سب احکام کے تحت اس کی تقریر کو جو ہے (۲)۔ فقہ وائمہ تعالیٰ اعظم۔

حررہ العبد مخدوم شمس الدین عظیمی مدظلہ ۶۴/۱۹۰ ج۔

۱۔ (و کذا فی مباحات الفصائح للعلامة الکناسی، کتاب النکاح، فصل فی النکاح بعدد: ۶۱۵۳۔ دار

الکتب العسیمیہ بیروت)

(و کذا فی السیاح السعدی، کتاب النکاح، الفصل فی النکاح بعدد: ۶۱۵۳۔ دار

الکتب العسیمیہ بیروت)

۲۔ "وولد البراءة کان اقصی المقبول، ولا ینکر احد اذا قد یکون محتقر من من الناس، لعدم العلة للکراهة،

البحر الرائق، کتبه الفقہ الاسلامی ۱۱۹۱۔ رشیدیہ)

"وولد البراءة، هذا ینکر غیره، والا فلا کراهة بحیث، انما المختار مطلق، البعد

خمسة اقسام: ۵۶۲۔ سعید)

(و کذا فی المصابی العالیکبر، کتاب النکاح، الفصل الثالث فی من ینکر، ۵۶۲۔ سعید)

لعبہ ۵۵۹۔ رشیدیہ)

۳۰۔ سیاتی تہجد بعد تہجد عنوان "تراوی سنابل"۔ ۱

اخرویٰ بہمن سے نکاح

سوال [۵۵۹]: زید کا انتقال ہو گیا اور اس نے ایک لڑکا اور بیوی (چھوڑا) بعد ازاں اس کی بیوی نے عمر کے ساتھ نکاح کر لیا اور عمر سے لڑکی ہوئی۔ اس صورت میں زید کے لڑکے کا نکاح عمر کی لڑکی کے ساتھ کرنا صحیح ہوگا یا نہیں؟

باپ شریک بہمن کے ساتھ نکاح

سوال [۵۵۹]: کبھی پہلی بیوی سے ایک لڑکا ہوا تھا اور عمر کی بیوی کا انتقال ہو گیا، چنانچہ عمر نے دوسرا نکاح کر لیا، دوسری بیوی سے لڑکی ہوئی۔ کیا ان دونوں کا نکاح درست ہو جائے گا یا نہیں؟
الجواب حامداً ومصلیاً:

صورتِ معلومہ میں زید کے لڑکے اور عمر کی لڑکی کی ماں ایک ہے، لیکن یہ دونوں بہمن بھائی ہوئے، لہذا ان کا آپس میں نکاح درست نہیں۔

۲۔۔۔ ان دونوں کا باپ ایک ہے لہذا ان کا نکاح بھی ناجائز ہے۔ ”والمحرم من شخصہ ذلک، وانما یؤاخذ بها، الا انما“ (صحیح الاثر، ص: ۳۶۳)۔ واللہ اعلم بالصواب۔

ترجمہ: اور جو شخص کی عفت اللہ علیہ، محرم نفسی مفاد العلوم بہار نیو، ۱۴/۱۵/۱۳۵۵ھ۔

صحیح ”عبد اللہ غفر“، صحیح ”بد الصغیر“، ۹/۱۰/۱۳۵۵ھ۔

باپ اور ماں شریک بہمن سے نکاح کی حرمت

سوال [۵۵۹]: قرآن شریف میں جو شے نکاح یا پردہ کے تعلق میں، نہ صرف مکہ میں یا دار

۱: (مجمع الزہد، باب المحرمات، کتاب النکاح، ۳/۳۲۱، دار احیاء التراث العربی بیروت)

”قال رحمه الله: وانما لان حرم من منصوص علیہا فی هذه الآية، وبذلك لا خلاف

المعتمدات، الخ“ (البین الخفای، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳/۳۰۲، دار النکت للعلمیہ بیروت)

۲: (کذا فی البحر الرائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۱/۱۲۱، رشتہ)

۳: (کذا فی مدائع السنان، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات بالقریۃ: ۳/۳۰۹، دار النکت للعلمیہ

کے بھی ہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً!

قرآن شریف میں بہن، بھوپھی، خالہ، چچائی، بھانجی سے نکاح حرام ہے۔ اس میں بہن کی بیوی نہیں مراد ہیں۔ ایک بیٹی یعنی ماں اور باپ دونوں میں شریک ہو جس کو بھی بہن کہتے ہیں۔ دوسرے یعنی چچا، ایک ہوا اور ماں دوہوں۔ دوسرے یعنی ماں، باپ اور ایک۔ ان کی بیویوں کی بہن سے نکاح حرام ہے (۱)۔ ایسے ہی بھائی کی بیوی اور بہن کی بیوی سے بھی نکاح حرام ہے (۲)۔ باقی دور کے رشتہ کی ماں بہن ہو مثلاً بھوپھی کی بیوی یا خالہ کی بیوی یا بہن کی بیوی یا چچا کی بیوی تو اس سے نکاح حرام نہیں ہے (۳)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ المدظلہ غفرلہ دارالعلوم دہلی

چچا سے بھتیجی کا نکاح

سوال ۱۰۰۰: کیا میں چچا سے بھتیجی کا عقد کر سکتا ہوں؟ بصورتِ برائے یہ ہے کہ نکاح لڑکی

(۱) مقدم تحریرہ تحت عنوان: "باپ شریف بہن کے ساتھ نکاح"۔

(۲) قال اللہ تعالیٰ: ﴿وَحُرْمَتُ عَلَیْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَوَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ﴾ (سورۃ النساء: ۲۳)

لہذا العلامة النکاحانی: "وَحُرْمَتُ عَلَیْهِ بَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَالْعَوَالَاتُ"۔ (مدایع الفوائد: کتاب النکاح، فصل فی النکاحات بالقراۃ: ۲۰۶/۳، ۲۱۰، دارالکتب العلمیۃ بیروت)

(۳) رد کذا فی تبیین الحقائق، کتاب النکاح، فصل فی المعمرات: ۳۵۹/۲، دارالکتب العلمیۃ بیروت،

۳۰، قال اللہ تعالیٰ: ﴿وَأُولَٰئِكَ لَكُمْ مَا أُولَٰئِكَ﴾ (سورۃ النساء: ۲۳)

"أُولَٰئِكَ مَا عَدَمَ مِنْ ذُكُورٍ مِنَ الْمَحْرَمِ هُنَّ لَكُمْ حَلَائِلٌ" (تفسیر ابن کثیر: ۳/۳۰۰، سہیل

کیبلی لاہور)

(۴) رد کذا فی التفسیر المعبود: ۱/۵، دارالکتب العلمیۃ بیروت

(۵) رد کذا فی التفسیر المظہیری: ۱/۱۰۱، حفظ کتب خانہ کوئٹہ

(۶) رد کذا فی مدایع الفوائد، کتاب النکاح، فصل فی بیان بعض المعمرات: ۳/۳۳، دارالکتب العلمیۃ بیروت

۲۔ انمولیہ یعنی لڑکی اور ماہی، تغیر یعنی نہ رات اور روزوں متاثر کہ یہ کمریہ تو ان سے تعلقات
 ان کے کردئے جائیں ہوں۔ (۱) ہمک : تکرر تو کمریہ (۱)۔

۴۔ مبارک فتوہ سے معلوم ہوا کہ یہ منسراہزائی ہے۔ فقہ واحد سبحانہ و تعالیٰ بلکہ۔

شرر: نادر محمود نقوی، عطا اللہ علیہ، عجمین مفتی، مدرسہ خدامہ و علوم اسلامیہ، لاہور، ۱۳۸۰ھ۔

صحیح: حمید المظاہر، دورہ مغام غلام، ۲۹، ص ۶۳، جواب صحیح، حمید احمد خٹہ۔

ماں کے ماموں سے شکارت

سوال ۱۰۲: ماہ کے ماہوں بحرہات میں داخلہ میں آئیں؟

لَجِبُوا رَبِّيَ حَامِلًا وَمُعْتَمِدًا:

واضح ہے کہ "تکفیر" کے معنی "الاحوال" کے لیے "معتن" کا "محکمہ" ہے۔ (۲۰۷۲ء)

ترجمہ: لکھنؤ، ۱۹۳۶ء، معین مفتی مدرسہ شاہ جہانپور، ۱۱/۶/۶۳ء۔

جواب: سعید، شرف، شمس و سہ ظاہر علوم و فنون

محبوبین سے نکالو

سوال ۱۰۲: حقیقی پھر مجھ سے کیا ہے؟ میں سے نکال دیا ہے یا نہیں؟

القال: الخطابي: رخص للمسلم أن يعص على أحمه ثلاث ليال نكته ولا يجر عرقها: بلا إذا كان
البحر في حي من حقوق الله تعالى: فجوز في ذلك عالم يظهر منه التوبة: الرجوع إلى الحق:
ورفاد الصفات: شرح متكملة: التصحيح: رب ما ينهي عن النجاس والمخالع: الفصل الأول
١٢٨٤: ١٢٨٥: ١٢٨٦

وإنگد فی عمدة المفاریق للعربی. کتاب الأدب. باب ما یقوی من کفاحه الحج ۱۰۲۰ هـ. ۱. مطبعة حرره
بروت

(٢) الاعتراض العائلي كما يذ. لاجبة الثالث في بيان المحرم مائة. نفسه الأول. المحرم مائة مائة.

کی ہوا اور خواہ کمی سے ہو یہ پر حرام ہے، ہذا زید کا نکاح جیل کی عین سے جو بھرتے ہے بڑا جائز نہیں (۱) بدعتہ
واللہ سبحانہ و تعالیٰ اعلم۔

ترجمہ: اعلیٰ کتب و اشکوبہ، مفتی محمد رفیع، مدرسہ مظاہر علوم، رپور، ۱۴۰۸ھ۔

الجواب صحیح: سعید احمد غفرلہ، صحیح: عبد اللطیف، مدرسہ مظاہر علوم، ۱۴۰۸ھ، ج ۱، ص ۵۸۔

داماد سے نکاح

سوال (۱۵۲۱۰): نسب اپنی ترکی کا کون سا خالق کے ساتھ کیا اور بعد چھ دن کے نسب فائدہ نہیں
اپنے، اور پھر زینت ہوگی اور اپنی ترکی کو اس سے حلاق والا اور خورا پنے ساتھ نکاح کریں۔ یہ نکاح صحیح ہوگا یا نہیں؟
الجواب صحیحاً و مفیداً:

داماد کا ماں سے نکاح حرام ہے، "مفسر" ابو اسحاق، مطبوعہ: محلہ کویا، بن کس، العبد
صحیحاً، ۱۴۰۳ھ، ص ۳۹۳۔ فقط واللہ سبحانہ و تعالیٰ اعلم۔

ترجمہ: اعلیٰ کتب و اشکوبہ، مفتی محمد رفیع، مدرسہ مظاہر علوم، رپور، ۱۴۰۸ھ۔

صحیح: سعید احمد غفرلہ، صحیح: عبد اللطیف، ۱۴۰۸ھ، ج ۱، ص ۵۸۔

۱۔ کذا فی الفتاویٰ لعالمگیریۃ، باب الثامن فی النکاح، القاسم، احکامہ: ۳۴۰۱، (شبیہ)

۲۔ کذا فی المحيط البرہانی، الفصل السادس عشر فی النکاح، القاسم، احکامہ: ۳۴۸۲، (مکتبہ عثمانیہ کوندا)

۳۔ قال اللہ تعالیٰ: "وحرمت علیکم امہاتکم" ورواہکم انہی فی حوزہ کم من ہما نکم انہی

دخلہم بینہ، (سورۃ النساء: ۲۳)

۴۔ بیانات الروحۃ، آی سحر و روایات اولاد شایان، سفین بسط الدعول، ناظم، کذا فی الحاوی

القدس، سواء، کانت الابۃ فی حوزہ اولاد شایان، کذا فی شرح "جامع الصغیر" و الفتاویٰ العالیہ

۵۔ ۳۴۰۱، باب الثالث فی بیان المحرمات، القسم الثانی، المحرمات بالمبہرۃ، (شبیہ)

۶۔ (و کذا فی البحر الرائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۱۱۵۳، (مبطل)

۷۔ (و کذا فی الدر المختار مع رد المحتار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳۱۳، سعید)

۸۔ (مستقیل الأسرار علی هامش مجمع الأمہر، کتاب النکاح، باب المحرمات: ۳۴۰۱، (ایضاً)

الترجمہ العربی بیروت)

خونی رشتے اور حرمت نکاح

سوال (۵۶۱۱): خون کا رشتہ کس کو کہتے ہیں اور اس کی اہمیت کیا ہے؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

جو رشتہ نسبی ہو جیسے بھائی، بہن، چچا، خالہ، ماموں وغیرہ سب خونی رشتے ہیں، ان سے نکاح

حرام ہے، قرآن کریم میں بھی حرمت مذکور ہے، چوتھے پارہ کا آخر دیکھئے، ہم حرمت علیکم امہانکم کہ
 طبع (۱)۔ اللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد محمد رفیع، دارالعلوم دیوبند، ۱۴/۸/۹۳ھ۔

= (۱) دکن دار الفیہ النجاشی، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۱۶۵:۳، (شعبہ)

(۲) دکن دار الفیہ النجاشی، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۱۶۵:۳، (دار الکتاب العربیہ بیروت)

(۳) (سورۃ النساء: ۲۳)

(۴) (مجمع المصنف، شرح التقدیر، الفصل فی المحرمات: ۳۱۹:۳، مصطفیٰ الباسی الحلبي مصر)

(۵) (الفتاویٰ، کتاب النکاح، (رقبہ القاعدہ: ۲۵۹) ۲: ۵۰۶، ۵۰۳، (مکتبہ بیروت)

الفصل الثانی فی المحرمات من الرضاع (حرمیت رضاعت کا بیان)

رضاعی بھائی کی نسبی بہن اور ماں سے نکاح

سوال [۵۱۱۲]: رضاعی بھائی کے بڑے یا چھوٹے بھائی سے اس رضاعی بھائی کی بہن یا ماں کی شادی جائز ہے یا نہیں؟
الجواب: حاکماً و مصلحاً:

رضاعی بھائی کی نسبی بہن سے اور ماں سے شادی جائز ہے جب کہ وہ اس کی خود کی رضاعی یا نسبی بہن یا ماں نہ ہو (۱)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔
حررہ العبد محمد رفیع بن عبد الرحمن دارالعلوم دہلی ۱۴۱۲ھ۔

الجواب صحیح: عند نظام الدین غنی عنہ، و درالعلوم دہلی ۱۴۱۲ھ۔

رضاعی بہن سے نکاح کا حکم

سوال [۵۱۱۳]: مسافر مساجد اور مسافر صاۓ دونوں ایک مکان میں رہتی تھیں۔ مساجد کے یہاں عبد الرشید اور صاۓ کے یہاں محمد شریف پیدا ہوئے۔ دونوں لڑکوں کی ولدیت علیحدہ علیحدہ ہے۔ عبد الرشید نے صاۓ کا دودھ پیا ہے اور محمد شریف نے مساجد کا دودھ پیا۔ اس وقت یہ دونوں جوان ہیں اور دونوں کی پالنے والی

(۱) "ومحرمات بتزوج الرجل ماتت أمه من الرضاع، لأنه يجوز أن يتزوج ماتت أمه من الرضاع"

(الجدید، کتاب الرضاع: ۳۵۱، ۳، مکتبہ شریعت اسلامیہ ملتان)

و کتاب فی الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب الرضاع: ۱/۳۳۳، رشیدیہ

و کتاب فی مجمع الأنهر، کتاب الرضاع: ۳۵۷، دار إحياء التراث العربی بیروت

و کتاب فی الذر المختار، کتاب الرضاع: ۳۱۶، ۲، معبد

باب شریک رضاعی بہن سے نکاح کرنا

سوال ۱۵۶۱۶: مسنود مردان دختر اللہ دہ (زوجہ تلجہ) نے اپنے حقیقی بھائی مسکی محمد ولد اللہ دہ کو اپنا زوجہ بنا لیا اور مسنود مردان کے فوت ہو جانے کے بعد اس کے فائدہ مسکی تلجہ نے ایک دوسری عورت مسنود بانو کے ساتھ نکاح کیا، مسنود بانو کے وطن سے ایک لڑکی مسنود مردان بنت تلجہ پیدا ہوئی۔ اب سوال یہ ہے کہ مردان بنت تلجہ کا نکاح مسکی محمد ولد اللہ دہ کے ساتھ جائز ہے یا نہیں؟ فرماؤ اور جواب۔

جواب: ان کے پاس مردان بنت تلجہ اور محمد ولد اللہ دہ کے جواز نکاح کے لئے ذیل کی دیکھیں ہے:

”فأخرج الشافعي عن زينة بنت أبي سلمة أنها قالت: كان الزبير يدخل عنى وأنا فمشمدة أرى أنه نسي وأن ولده بخونى، لأن امرأته أسماء أرضعته، فبما كان الحرء أرسل إلى عبد الله بن الزبير يطلب النكاح أم كلثوم على أخته حمزة بن الزبير۔

وكان الحكيمة، فقالت: وهل تخفى شيء؟ فقال: إنه ليس لك باج، (بما إحدرك من ولدت أسماء حين من وفد الزبير من غيرها، قالت: فأرسلت فسلت، والعصابة متواهمون، وأمهات سلمة منهن، ففعلوا، إلى الرصاص لا يحرم شيئاً من قبل الرجل فإنكحتها إياه، من الأوطار للشوكاني: ۱۶۴، ۱۶۵ مطبع منيرة مصر (۱)۔

”عن عائشة رضي الله تعالى عنها قالت: قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم: ”يحرم من الرضاعة ما يحرم من الولادة“ ومشكوة المصالح، باب المحرمات، الفصل الأول: ۲/۲۷۴، (قدیمی)

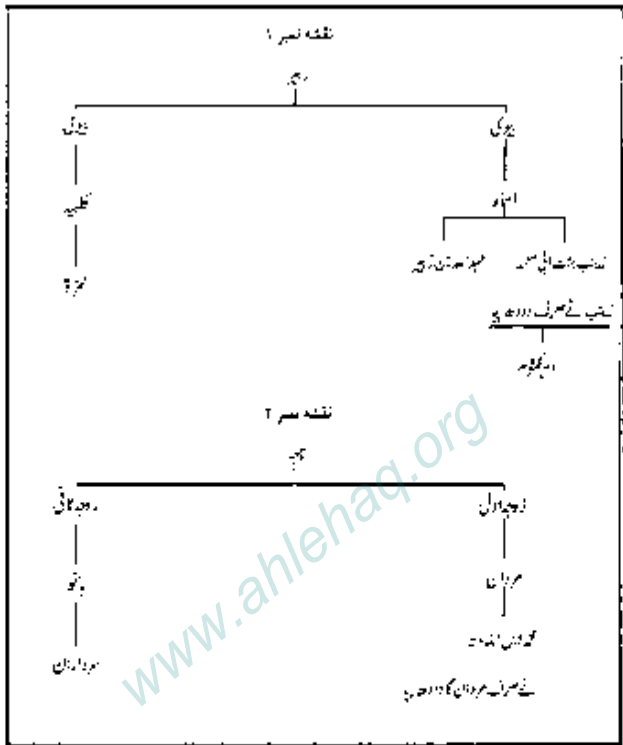
(وسنن ابن ماجہ، باب يحرم من الرضاخ ما يحرم من النسب، ص: ۲۳۹، (قدیمی)

”الحرم منه: أي يسيبه ما يحرم من النسب“، (رد المحتار، باب الرضاخ: ۳/۱۳، (سجده)

(وإعلاء المنن، كتاب الرضاخ: ۱۱/۱۶۳، (إدارة القرآن كراچی)

(۱) وفيل الأوطار للشوكاني، باب: يحرم من الرضاخ ما يحرم من النسب، ۶/۱۶۴، ۱۶۵۔

دار الجیل، بیروت)

۱۔ وہ کچھ کم بست نسب تھے، چہ چلاس لیکن عبد اللہ پر حرام ہے، اسی طرح عبد اللہ پر حرام اور تہہ پر حرام

ہے۔

۲۔ دو بیٹی تھیں، کئی سے بڑی محمد کا تاج مراد بن کے ساتھ بلو شہر ہو سکتا ہے اور مردان کا اور بیٹی سے۔
کئی اولاد کے سے نسبت کا سبب نہیں۔

ابن حوالب حنا مد او مصیبا:

مسیحی تاج مسیحی محمد دنا سند دہ کارند علی باپ ہے در سماء مرداران کا نہیں پ پ ہے، نہیں محمد اور سماء

فتح الباری: ۱۳۰/۵۹ باب فی الفعل من ہے "وہی لحادث أن بین فعل یجره ضمیر
الحرمۃ بین رضع الصغیر بلکہ، ولا فعل نہ بنت زوج امیراۃ النبی أرضعتہ من غیرہا مثلاً"
اس کے بعد جن سے یہ معنی اخذ ہوا ہے ان میں سے ایک یہ ہے کہ ام اور نفل استیلا
وآخر کے لغات ہے

"وخرج عنہم من حیث نظرہا بان اس لا یفصل من الریح او یما یصل من
امیراۃ، فکیس ضمیر الحرمۃ فی ریح؟ والجمہ: انہ قیاس فی مغایرۃ الفعل، فلا یثبت ایہ،
وأيضاً فإن سب امیراۃ وبنات الریح وامیراۃ وبنات الریح ان یکون الریح معہا، کالحدیث
کان سبب الریح یتوجب بحرمہ ولد الریح، تعلفہ یولد، وبنی هذا الشر ان عنان رضی اللہ
تعالیٰ عنہما لقولہ فی ہذا المصنف "تفاح واحد" أخرجه من أمی شیبہ، وأيضاً من الوضی
بدر النبی، فللفعل فیہ تعیب۔"

وذهب لجمہود من الصحابۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہم والشافعی، وقتبہ الامصار
کذا وراہی فی اہل الشام، والکبریٰ وابی حنیفہ وصاحبہ فی اہل الکوفۃ، وری خرج فی اہل
مکہ، ومات فی اہل البیت، والشافعی وأحمد وإسحاق، وابی حنیفہ، وأبی حنیفہ رحمہ اللہ
تعدیلہما۔ اسی اثر میں الفعل بحرمہ، وصحیوہ هذا الحدیث الفصحیح۔ قال لقاضی
نفاذ الوہاب: یتصور بحرمہ فی الفعل یخرج بہ امرأتان یرضعن أحدهما صبیاً، والأخری صبیاً
والجمہود: فاح۔ یجرہ عنی الضمیر بزواج الصغیر، اھلاً ۱۔

یاسب بحث سبب ان افح علی عائشہؓ میں ہے۔ اس سے معلوم ہوتا ہے کہ بعض فقہاء

"وحدہ الحرمۃ کہ ثبت فی جانب الام، ثبت فی جانب الام، و هو الفعل الذی یزل المس
بوضوہ کما فی التفسیر، سحرہ علی الرضیع انہ من الرضاع راجع لہما وخریجہما من المس،
والرضاع صبیحاً، الغازی المأمور بہ، باب الرضاع ۳۶۴، رشیدیہ:

۱: فتح الباری، باب فی الفعل، ۱۵۰+۵ دار الفکر بیروت،

والتقدم به۔ رضی اللہ تعالیٰ عنہما۔ معین۔ کا مذہب اور وہاں کیا ہے۔ فقط واللہ اعلم۔ اعلیٰ علیہ السلام۔

حررہ العبد محمد محمود غفرلہ، مدرسہ مفتی مدہ۔ مظاہر علوم سہارنپور ۱۴۲۲ھ۔ ۵۸ھ۔

الجواب صحیح، معید احمد غفرلہ۔ صحیح، مبداء الحنفی، مدرسہ مظاہر علوم، ۵۸ھ۔ ۵۹ھ۔

نکاح کے وقت حرمتِ رضا عمت سے خاموشی پھر بعد میں اظہار

سوال (۱۵۹۱): سراج الدین ولد دلبران کی شادی چھ اوسال قبل شادیتم وخت کا لا خان نیر وارنو زارو کے ساتھ ہوئی، مسمیٰ نے کورنے پر دو سال گزرنے کے بعد دوسری شادی مسافہ حسن جان دختر کالان خان سے کی، پہلی بیوی سے تین لڑکیاں ہیں، اور سسر سے مسمیٰ نے کور سے تیار وچ کر بطور قرضہ دے لئے تھے دوسری شادی ہونے کی وجہ سے، اور دو پیر دینے کی وجہ سے مسمیٰ نے کور سے سسر اور ساس نے اور چھ بیٹے کا مسئلہ بنا لیا ہے اور مسمیٰ نے کور کی بیوی شادیتم کو وہ غلام کر کے کور سے علاقہ لینا چاہتے ہیں اور ایک دوسری چھ نکاح کا منصوبہ بنا رہے ہیں۔

دو روز پیشے کا نہ کوئی واسطہ اور نہ کوئی ثبوت ہے اور نہ مسمیٰ نے کور کی شادی کے وقت کوئی بھڑا تاج نہ خوار و نوں نہ بھین کی مرضی و خوشی و رضا سے مسمیٰ نے کور کی شادی کی، کوئی قحی، حرما تاج دوسری شادی کرنے اور دیکھ۔ تھنے پر یہ تعذر بنا لیا ہے کیونکہ اس سے قبل بارہ سال تک وہ کور کی بات تک نہ تھنے۔ تو ان کیسے مسمیٰ نے کور کی ساس اور سسر بتاتے ہیں؟ ثمر بان کے قول کا اعتبار ہے یا نہیں؟

الجواب ح مدام و مصلیاً:

اگر واقعہ ای طرح ہے تو اب دو روز پہلے کا مسئلہ (حرمتِ رضا عمت) کیا اکل ہے، جو لوگ اپنی لڑکی کا نکاح کرنے والے ہیں وہ ایمان لے کر تھے وقت کیوں خاموش رہے اور کیوں نکاح کیا؟ اگر حرمتِ رضا عمت قحی تو اس وقت کیوں نہیں کہ اب ان کے قول کا ثبوت انتہائی نہیں (۱)۔ فقط واللہ اعلم۔ اعلیٰ علیہ السلام۔

حررہ العبد محمد محمود غفرلہ، مدرسہ مظاہر علوم، سہارنپور ۱۴۲۸ھ۔ ۹۲ھ۔

الجواب صحیح، مدرسہ مظاہر علوم، سہارنپور ۱۴۲۸ھ۔ ۹۲ھ۔

۱) "والمصداق ان یکون لرجلہ سبیل و شہد واحد فایب و صحت اہلہ، او احمہ، او اصر اہلہ، العقد،

ووجہ ان اللہ مہل علی الکاح لیل علی صحتہ، لیس شہد مالہ رافع المندع علی الکاح، سار حازمہ۔

معانی کتب سے نکالتے

۱۔ سید ابوالفتح (۱۰۸۰ھ) کے بارے میں یہ ہے کہ مولانا نے ایک کتاب "معانی کتب" لکھی ہے جس میں کئی معانی جمع کیے گئے ہیں۔ قاری یہ دیکھ کر حیران ہو جائیں گے کہ مولانا نے کتنی کتب جمع کیں ہیں۔ مولانا نے ایک کتاب "معانی کتب" لکھی ہے جس میں کئی معانی جمع کیے گئے ہیں۔ قاری یہ دیکھ کر حیران ہو جائیں گے کہ مولانا نے کتنی کتب جمع کیں ہیں۔ مولانا نے ایک کتاب "معانی کتب" لکھی ہے جس میں کئی معانی جمع کیے گئے ہیں۔ قاری یہ دیکھ کر حیران ہو جائیں گے کہ مولانا نے کتنی کتب جمع کیں ہیں۔

لحوظ حاصل و معنی

اس مرتبہ (۱۰۸۰ھ) کے بارے میں یہ ہے کہ مولانا نے ایک کتاب "معانی کتب" لکھی ہے جس میں کئی معانی جمع کیے گئے ہیں۔ قاری یہ دیکھ کر حیران ہو جائیں گے کہ مولانا نے کتنی کتب جمع کیں ہیں۔ مولانا نے ایک کتاب "معانی کتب" لکھی ہے جس میں کئی معانی جمع کیے گئے ہیں۔ قاری یہ دیکھ کر حیران ہو جائیں گے کہ مولانا نے کتنی کتب جمع کیں ہیں۔ مولانا نے ایک کتاب "معانی کتب" لکھی ہے جس میں کئی معانی جمع کیے گئے ہیں۔ قاری یہ دیکھ کر حیران ہو جائیں گے کہ مولانا نے کتنی کتب جمع کیں ہیں۔

۲۔ مولانا محمد رفیع رحمان، کتاب "معانی کتب"، ۱۰۸۰ھ، دارالعلوم

۱۔ مولانا محمد رفیع رحمان، کتاب "معانی کتب"، ۱۰۸۰ھ، دارالعلوم

۲۔ مولانا محمد رفیع رحمان، کتاب "معانی کتب"، ۱۰۸۰ھ، دارالعلوم

۳۔ مولانا محمد رفیع رحمان، کتاب "معانی کتب"، ۱۰۸۰ھ، دارالعلوم

۴۔ مولانا محمد رفیع رحمان، کتاب "معانی کتب"، ۱۰۸۰ھ، دارالعلوم

۵۔ مولانا محمد رفیع رحمان، کتاب "معانی کتب"، ۱۰۸۰ھ، دارالعلوم

۶۔ مولانا محمد رفیع رحمان، کتاب "معانی کتب"، ۱۰۸۰ھ، دارالعلوم

۷۔ مولانا محمد رفیع رحمان، کتاب "معانی کتب"، ۱۰۸۰ھ، دارالعلوم

۸۔ مولانا محمد رفیع رحمان، کتاب "معانی کتب"، ۱۰۸۰ھ، دارالعلوم

۹۔ مولانا محمد رفیع رحمان، کتاب "معانی کتب"، ۱۰۸۰ھ، دارالعلوم

۱۰۔ مولانا محمد رفیع رحمان، کتاب "معانی کتب"، ۱۰۸۰ھ، دارالعلوم

۱۱۔ مولانا محمد رفیع رحمان، کتاب "معانی کتب"، ۱۰۸۰ھ، دارالعلوم

ایضاً

۔ سوال [۵۶۲۰]۔ بشرہ کی گود میں ایک لڑکا تھا جو فوت ہو گیا، ہندو نے اپنی بہن خاندہ کے لڑکے کو یہ گونا گونا گویا صرف ایک دانہ چوہا مان کے بعد ہندو کی ایک لڑکی پیدا ہوئی، جواب پائے سے۔ اس لڑکی کا مستحق خاندہ کے بڑے لڑکے یعنی زیر جس دودھ پلایا تھا اس نے نہ سے بھرتی ہوئی تھی کھر کے ساتھ ہو سکتا ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

بہن کے جس لڑکے کو ہندو نے دودھ پلایا ہے وہ ہندو کا رضاعی بیٹا ہو گا، اس کا لڑکا ہندو کی کسی لڑکی سے درست نہیں (۱)۔ اس لڑکے کے دوسرے بھائی سے جس دودھ کھان پلایا ہے، ہندو کی لڑکی کا صحیح درست ہے (۲)۔

۱۔ فتاویٰ ہندوستان ج ۱ ص ۸۸۔

حرر: امجد محمد تقی، راجہ غلام حسین، ۱۳۳۳ھ۔

الجواب صحیح، ہندو لڑکے کو والدین غنی دہ دار لکھو، یہ صحیح ہے۔ ۱۳۳۳ھ۔

ایضاً

۔ سوال [۵۶۲۱]۔ ایک آدمی یا غرض زیر اس کے دو بیٹے اور چھ لڑکے سے ایک لڑکی ہے، دوسرے سے ایک لڑکا، دوسرے لڑکے کے لڑکے نے اپنی دادی کی چھاتی سے دودھ پیتے اور پیسے لڑکے کی لڑکی نے دودھ نہیں پیا ہے۔ اب آپ یہ بتائیں کہ کیا دونوں لڑکوں کی لڑکیوں سے شادی ہوسکتی ہے یا نہیں، جب کہ دوسرے لڑکے نے اپنی دادی کا دودھ پیا ہے، کیا ان پر حکم رضاعت کی وجہ سے شادی منسوخ ہو سکتی ہے؟ یا کھر رضاعت کی حالت میں ہو گا؟

الجواب، حامداً ومصلیاً:

جس لڑکے نے مدت رضاعت میں اپنی دادی کا دودھ پیا ہے، وہ دادی اس کی رضاعتی ماں ہو گئی ہے۔

۱۔ (۱) فتاویٰ الہدایہ، کتاب النکاح، ۳۵۹/۲، مکتبہ سرکہ خاندہ ملتان۔

(۲) فتاویٰ الفتاویٰ العالیہ، کتاب النکاح، ۳۲۳/۱، رشیدیہ۔

۱۱۔ فتاویٰ تحریرہ تحت عنوان "الحاق بہن سے لڑکا"۔

۱۲۔ فتاویٰ تحریرہ تحت عنوان "رضاعت بہن سے لڑکا"۔

اب اس ادوی کی اولاد اور اولاد کی اولاد کسی سے بھی اس لڑکے کی شادی شرعاً درست نہیں۔ چاہے کسی نے اس ادوی کا دودھ پیا ہو یا نہ پیا ہو (۱)۔ فقط واللہ سبحانہ تعالیٰ اعلم۔

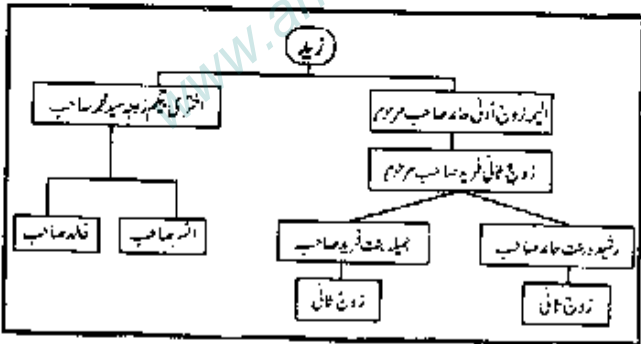
حررہ العبد محمد رفیع عزیز دارالعلوم بریلوی ہند۔

الجواب صحیح: ہندو محمد نظام الدین، دارالعلوم بریلوی ہند، ۱۳/۱/۸۸ھ۔

ایضاً

سے ان [۵۲۲۲]: خالہ کی ماں کی چٹائی کی حالت میں رشیدہ کی ماں نے خالہ کو دودھ پلایا اور رشیدہ کی ماں کی قریب الہ صاحبہ کی حالت میں خالہ کی ماں نے رشیدہ کو دودھ پلایا۔ آگے چل کر رشیدہ کی شادی افسر سے ہوئی اور ایک نرینہ اولاد بھی ۱۲ سالہ ہوئی ہے۔ اب صورت حال یہ ہے کہ خالہ کی شادی جیل سے فخریہ کرنے والی ہے۔ صورت مسئلہ میں شرع حکم کیا ہوگا؟ مطلق فرمائیں تاکہ انکسار حق ہو۔

نصوت: رشیدہ نے بی بی کے دوستوں سے اور دونوں وفات پال گئے۔ ہر ایک سے ایک ایک بچی موجود ہے: رشیدہ و جلیلہ نقشہ ملاحظہ فرمائیں:

الجواب صحابہ و مصلیٰ:

خالہ نے جس عورت کا دودھ پلایا وہ اس کی رضاعی ماں ہوگئی، اس کی کسی اولاد سے خالہ کا نکاح درست

نہیں۔ "وایحرم من الرضاخ ما یحرم من النسب"۔ شامی: ۲/ ۳۳۰ (۱)۔

ایسے قرآن کریم میں دئے خالہ کی ماں کا دودھ پیا جیسا کہ سوا کی ابتدائی عبارت سے سمجھ میں آتا ہے تو وہ اس کی ماں ہوگی، اس کی کسی والدہ سے رشیدہ کا نکاح درست نہیں ہوا۔ اگر اگر خالہ بھائی ہے اور رشیدہ نے خالہ کی والدہ کا دودھ پیا ہو تو اس کا نکاح رشیدہ سے درست نہیں ہوا۔ ان دونوں میں تفریق کر دینا ضروری ہے (۲)۔ فتاویٰ احمدیہ جلد ہار اولیٰ ص ۱۸۸۔

تقریباً: صورت سوال بہت مختصر ہے۔

حررہ العبد محمد کسوی غفرلہ دابر العلوم، پونہ، ۱۸۸۸ء۔

ایضاً

سوال (۱۲۳/۵): ایک عورت ہندو نے آپ کے گھر کے بطن سے جو تھا اس کو دودھ پلایا۔ اب

نیکر کی لڑکی کا جو اس کے بطن سے ہے ہندو کے لڑکے کے ساتھ نکاح ہو سکتا ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

یہ دونوں آپ میں رضاعی بہن بھائی ہیں، ان کا نکاح شرعاً درست نہیں ہے، نہ نہ حلال ہیں رضاع

(۱) "من عاتقہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا قالت: قال: رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم: "یحرم من

الرضاعۃ ما یحرم من اللہ"۔ رواہ البخاری۔ "مشکوۃ المصابیح، باب المحرمات، الفصل الأول،

۲/ ۳۳۰، قدیمی:

"البحر منہ: فی نسب ما یحرم من النسب"۔ (رد المحتار، باب الرضاخ: ۳/ ۳۱۳، سعید)

"بہن بھائی حرم من النسب، حرم متلھا من الرضاخ، وہی الامہات۔"۔ بدات الاخ

وبدات الاخت۔"۔ (إعلاء السنن، کتاب الرضاخ: ۱/ ۲۳۱، بدایۃ القرآن، مکر ایچی)

(۲) "بہن بھائی علی القاضی بغریق بینہما۔"۔ نو متارکۃ الزوج۔"۔ (الدر المستعار، "انقرہ او

مشاركۃ الزوج) فی الزاویۃ، المتارکۃ فی الفاسد بعد الدخول لا تكون إلا بالقول کتخلیث سبک او

نور کتک، الخ"۔ (رد المحتار، باب المهر، مطلق فی التکاح للعبد، ۳/ ۱۲۳، سعید)

والدہ فرجعتہ ادا۔ مسئلہ ۱۳۷۰: ایہ نظر اللہ سبحانہ تعالیٰ احمہ۔

حررہ: ایدہم۔ مشکوٰۃ علیہ: اللہ علیہم من مشیٰ بہ مسئلہ: ہوم مبارک ہو۔

الجواب: سعید احمد غفرلہ۔ صحیح: عبدالمطیف، ۹: ۱۷۵، ۵۵۵۔

بھوس سے رخصتی بہن سے نکاح

مسئلہ ۱۵۶۰: ایک شخص کی شادی ہوئی تھی، چند ماہ گزرنے کے بعد معلوم ہوا کہ یہ (زنی)

رہائی بہن کی بہن تھی، زانیہ اپنی ماں کا (۱۰) حصہ تھا۔ اس وقت دشمن بن چکے ہیں کیا کرنا چاہئے؟

الجواب جامعاً و مفصلاً:

۱۔ یہ بات تحقیق سے ثابت ہے کہ (زنی) رہائی بہن ہیں اور پہنچنے کی مشروطت کر لیا گیا ہے تو فوراً

من کھلائی کر کے تحقیق تکلیف کر دے اور وہ معتقد احمدیوں کے ہر شخص سے ہاتھ دھو نکال کر لے (۲)۔

۱۔ ملکی (الاحقر علی حاشیہ مجمع: ۱۱۹)۔ ۲۔ الوصایح: ۱۰۷، ۳۔ فارحیہ، اثرات (عمری بیروت)

”ولا حل یس لہ مضیعة وولدہ من مضیعتہ، وولدہ لہ، وولدہ لہ، وولدہ لہ“۔ (کنز المحتار، باب

الزواج ۲۱۷)۔ سعید،

۱۔ کذا فی تیسرے انعطاف، کتاب الزواج: ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸، ۱۴۶۹، ۱۴۷۰، ۱۴۷۱، ۱۴۷۲، ۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۴۷۵، ۱۴۷۶، ۱۴۷۷، ۱۴۷۸، ۱۴۷۹، ۱۴۸۰، ۱۴۸۱، ۱۴۸۲، ۱۴۸۳، ۱۴۸۴، ۱۴۸۵، ۱۴۸۶، ۱۴۸۷، ۱۴۸۸، ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۴۹۱، ۱۴۹۲، ۱۴۹۳، ۱۴۹۴، ۱۴۹۵، ۱۴۹۶، ۱۴۹۷، ۱۴۹۸، ۱۴۹۹، ۱۵۰۰، ۱۵۰۱، ۱۵۰۲، ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۵، ۱۵۰۶، ۱۵۰۷، ۱۵۰۸، ۱۵۰۹، ۱۵۱۰، ۱۵۱۱، ۱۵۱۲، ۱۵۱۳، ۱۵۱۴، ۱۵۱۵، ۱۵۱۶، ۱۵۱۷، ۱۵۱۸، ۱۵۱۹، ۱۵۲۰، ۱۵۲۱، ۱۵۲۲، ۱۵۲۳، ۱۵۲۴، ۱۵۲

ہو کر محمود نے جو پھر جس کو معلوم نہیں اس کو ٹاٹا نہیں ہے تو یہ پھر بھی ضروری ہے۔

باب ۱۰۔ منہ حبکم لہم تکہ و نہ تکہ و اسو تکہ و اسو تکہ من الرضاۃ لہ لا یمنہا ۱۰۱
نقلاً عن ابن کثیر رحمہ اللہ

ترجمہ: تم کو اپنی مخالفت سے بچیں، جس سے اگر اس کو معلوم ہو کہ اس کو اس سے منع ہے۔

محقق: سفید احمد شافعی، مفتی بدر، مظاہر علوم سہارنپور۔

و دوہ شریک بہن خا بہن سے نکاح

سوال (۱۰۱): زید اور محمد حقیقی بھائی ہیں اور ہندو ایک انہی لڑکی تھی، اس نے زید کے ہاتھ

دیا ہے تو وہ شریک بہن طہر، اب اس لڑکی کا نکاح کس سے ہو سکتا ہے یا نہیں؟ اور ہندوئی بہن سے زید کا نکاح ہو سکتا ہے یا نہیں؟ اگر نکاح ہندوئی بہن سے جائز ہے یا نہیں؟ مع حوالہ شہ فرمادیں۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

ہندو کا نکاح زید کے ساتھ درست نہ ہو گا کیونکہ یہ دونوں ہی رسائی بہن ہیں لیکن ہندوئی بہن

سے (جس سے کہ زید و لڑکی اللہ و اللہ ہیں) زید کا نکاح بھی درست ہے اور محمد کا نکاح بھی درست ہے:

"ولا تحل بین رضی عنہ لکم بعدا نخوین، و بی اختلاف الرمن والاب، و نحر تحت

نہیہ رضاً عنہ و نسبہ اللہ، رد المحتار، ۲/۱۰۶ (۲)۔ نقلاً عن ابن کثیر رحمہ اللہ۔

ترجمہ: اگر تم رضاً عنہ و نسبہ اللہ سے نکاح کرو،

= العفتانہ شرح مشکوٰۃ المصابیح، باب ما یمنی عنہ من النہای، الفصل الاول، ۵۵۹/۸، و شہیدہ:

۱۰۱: امورۃ النساء ۳۰

عن عائشہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا قالت: قال رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم: "یحرم من

الرضاۃ ما یحرم من النکاح"؛ مشکوٰۃ المصابیح، باب المحرمات، الفصل الاول، ۲۷۲/۲، قدیمی،

والنکاح، باب ما یحرم من الرضاۃ وما یحرم من النسب، ص ۱۳۹، قدیمی؛

"یحرم منہ ائی سببہ ما یحرم من النسب" (رد المحتار، باب الرضاۃ ۲۷۲/۳، سفید)

و گدائی اعداء النسب، کتاب النکاح، ۲۳/۱۱، تارۃ القرآن مگر ایسی)

۲۱: والدو المحتار، باب النکاح، ۲۷۳/۳، سفید

بھائی کی رضائی بھانجی سے نکاح

سوال ۱۵۰۲: قرآن میں کسے سے نکاح کی پکی ذمہ داری ہے اور حد کیا ہے اگرچہ اس کے بعد پکا ذمہ داری کی کسی سکے یہی شادی کوئی ضرورت کی رہے ہوئی۔ اسے اس لڑکی سے قرآن میں کسے بڑے بھائی اعلیٰ الدین کی شادی ہو سکتی ہے یا نہیں؟ یہ رشتہ مستحکم کوئی اہل دین میں بھی ہو سکتا ہے اگر وہ کرم، شفیق، دین سے متعلق کریں۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

حقیقی بھائی کی رضائی بھانجی سے نکاح درست ہے بشرطہ نکاح ہے، البتہ اعلیٰ الدین کی شادی قرآن میں کی رشتہ کی بہن کی شادی سے شرمناک ہے جب کہ پکی ذمہ داری سے اس لڑکی کی ولہ رکاز دھند پیا (۱)، پکے قرآن میں کسے سے نکاح کی یہ ضرورت ہے اور حد کیا ہوگی؟ اور قرآن میں کی ولہ رکاز دھند پیا ہے تو قرآن میں کی طرف سے اعلیٰ الدین کی بھی بہن ہوگی اور اعلیٰ الدین سے کی شادی کا نکاح جائز نہیں (۲)۔ لفظ "نکاح" سے نکاح۔

حررہ العبد محمد خضر، دارالعلوم دیوبند، ۱۹۹۰ء۔

جواب صحیح بندہ کلام الدین شفیق علیہ السلام، دارالعلوم دیوبند، ۱۹۹۰ء۔

۱۔ (۱) کتاب فی مجمع الزہدی، کتاب النکاح، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴

رضاعی بیٹی سے نکاح

ممدان [۱۰۴۳]: زید نے اپنی حقیقی بیٹی کا دودھ دوسال کی عمر کے احمد پر پالو کیا اس نے حقیقی ماموں کی بیٹی سے نکاح بھیج دیا درست ہے؟ اور اگر نکاح ہو گیا اور اولاد بھی ہو گئی۔ تو کیا اب اس کو اپنی زہید سے جدا کر دینا درست ہے؟ اور اس اولاد کی نسبت کیا حکم ہے، حلالی ہے یا حرامی؟

معرفت: غیر باقی دیر وئی۔

الجواب حاملاً ومصلیاً:

صورت مسئلہ میں زید اور ان کا ماموں رضاعی بھائی ہو گئے اور ماموں کی بیٹی زید کی رضاعی بیٹی ہوئی، لہذا ان دونوں کا نکاح آپس میں نہ ہا کر ہے۔ اگر نکاح ہو چکا ہے تو منہ دقت و تارکت لازم ہے۔ "ولا حل لیر الرضیعہ وولدہ من رضعیہا، وولدہا، ولہا ولد الخ۔" (۱) در مختار (۱)۔

یہ نکاح فاسد ہے: "وکان فاسداً من المام، عظم رحمہ اللہ تعالیٰ کے نزدیک نسب ثابت ہو رہا ہے:

قال: الاعلام: امر غباری: رحمہ اللہ تعالیٰ: "ودخل تحت النکاح الفاسد: النکاح بعیر شہود و نکاح المصنوع مع تلہ بعدہ الحن عند الإمام، خلاف لہما"۔ "النسب کما ثبت"۔
 "والرضاع صیغۃ"۔ (الانوار خانیۃ، کتاب الرضاع: ۳۹۶/۳، ردۃ القران کراچی)
 "فان زوج مرضعۃ نسبا منہا للرضیع، وابہ الخ، وبنۃ أخت، وأخو عم، وأختہ عمہ،

الخ۔" (تیس الحقائق، کتاب الرضاع: ۲۳۹/۲، دار الکتب العلمیۃ بیروت)

(رکذا فی الفتاویٰ العدلیۃ، کتاب الرضاع: ۳۳۳/۱، رشیدیہ)

(۱) (الدر المختار، باب الرضاع: ۱۱۷/۳، سعید)

"وہیں مرضعۃ وولدہ مرضعۃا؛ لأنہما أحوان من الرضاعۃ أيضاً۔ وولدہا: أمہ وولدہا: ابیہا۔" (تیس الحقائق، کتاب الرضاع: ۲۳۷/۲، دار الکتب العلمیۃ بیروت)
 (رکذا فی البحر الرائق، کتاب الرضاع: ۳۹۷/۳، رشیدیہ)

پہنے پر حرج ہوتا ہے، رضائی بھائی کی اولاد سے نکاح حرام ہے، لہذا یہ نکاح صحیح نہ ہوگا:

"ولا حل بین الرضعة وولد مرضعتها: أي لثی أرضعتها، وولد ولد لها، لأنه ولدت لأخ، أمه". در مختار۔ "و شمل أيضاً بالولادة قبل (رضعها للرضعة، أو بعده ولو بسنين، أمه". شامی: ۱/۲۶۳۱۔

"ولا حل بین رضع، می ندری، وإن اختلف زمانهما، ولا بین رضع وولد مرضعتها، وإن شغل، أمه". مجمع الأنهر: ۱/۲۷۷ (۲)۔

یو قبح ضرورت، لیکن کارودھ چنانچہ شرعاً درست ہے (۳)۔ فقط واللہ سبحانہ تعالیٰ اعلم۔
حرر العبد محمد تگتوئی حفظہ اللہ عزہ، محسن مفتی محمد رسد نظام علوم مہار پور۔

رضائی بھانجی سے نکاح

سوال (۲۳۴): میرے ایک بھائی کے تین بیٹے ہیں جن کے متعلق مندرجہ ذیل معلومات کرنا چاہتا ہوں:
یہاں پر ایک نکاح ہوا ہے اور بعد نکاح یہ معلوم ہوا کہ لڑکی نے شوہر کی حقیقی، لیکن کارودھ بھینٹ میں ایک دو ماہ تک بیا، کیونکہ پیدائش کے بعد لڑکی کی والدہ یا بیوی ہونے کے سبب اس کو کارودھ نہ پلائی اور اس کو شوہر کی، لیکن کارودھ پلایا گیا۔ تو شریعت کے مطابق یہ نکاح ہو گیا ہے یا نہیں، اگر نکاح نہیں ہوا تو شرعاً کیا کرنا چاہئے؟
الجواب حامداً ومصلیاً:

رضائی بھانجی سے نکاح حرام ہے (۳)۔ اگر غلطی سے ایسا کر دیا گیا تو فوراً ان دونوں میں جدائی کرادی

(۱) (الذکر المختار، باب الرضاع: ۳/۲۱، سعید)

(۲) (مجمع الأنهر، کتاب الرضاع: ۱/۲۷۷، ۲/۷۸، دار احیاء التراث العربی بیروت)

(۳) (وکذا فی لبس الحقائق، کتاب الرضاع: ۴/۲۳، دار الکتب العلمیہ بیروت)

(۴) (وکذا فی البحر الرائق، کتاب الرضاع: ۳/۳۹، وشیدیہ)

(۵) (عبارت منتمی، اس بارے میں مطلق ہیں، کسی دشمن و فیروہ کی عداوت پر کسی محبت کو مستثنیٰ نہیں کیا گیا ہے: "هو مع الوضیع من لدی الأذنیة فی وقت معصوم" (فیس الحقائق، کتاب الرضاع: ۴/۲۳، دار الکتب العلمیہ بیروت)

(۶) "عن عتشة رضى الله عنها قالت: قال: رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم "يحرم من الرضعة ما يحرم من الولادة". رواه البخاری۔ وشکوة المصابیح، باب المحرمات، الفصل الأول: ۴/۴۳، قلیبی۔

ہے۔ ارشاد ہوتا ہے کہ جس نے تعقیبِ زواریت تم کو دیا، اسی کو دینا اور اس کے بعد اس نے جس کو دیا، اس کو دینا۔ دوسری جگہ فرمایا ہے (۲) کہ تم ان میں سے کسی کو بھی نہ ملو، نہ ملو، نہ ملو۔ (۳) یا تو اللہ جاننا چاہتا ہے۔

۲۔ وہ یہ کہ جو شخص غیبت، اراہم و بے بندہ۔

۳۔ جو یہ کہ جو شخص غیبت، اراہم و بے بندہ۔

رہنما علیٰ حق کا ضم

مسئلہ (۱۴۴) میرے خیر و شر میں وہ دے بچیں جس میں وہ چاہے۔ میرے خیر و شر میں وہ دے بچیں جس میں وہ چاہے۔ میرے خیر و شر میں وہ دے بچیں جس میں وہ چاہے۔

۱۔ "المعصیۃ" اسی سبب سے کہ جس میں اس نے بے بندہ۔

۲۔ "المعصیۃ" اسی سبب سے کہ جس میں اس نے بے بندہ۔

۳۔ "المعصیۃ" اسی سبب سے کہ جس میں اس نے بے بندہ۔

۴۔ "المعصیۃ" اسی سبب سے کہ جس میں اس نے بے بندہ۔

۵۔ "المعصیۃ" اسی سبب سے کہ جس میں اس نے بے بندہ۔

۶۔ "المعصیۃ" اسی سبب سے کہ جس میں اس نے بے بندہ۔

۷۔ "المعصیۃ" اسی سبب سے کہ جس میں اس نے بے بندہ۔

۸۔ "المعصیۃ" اسی سبب سے کہ جس میں اس نے بے بندہ۔

۹۔ "المعصیۃ" اسی سبب سے کہ جس میں اس نے بے بندہ۔

۱۰۔ "المعصیۃ" اسی سبب سے کہ جس میں اس نے بے بندہ۔

۱۱۔ "المعصیۃ" اسی سبب سے کہ جس میں اس نے بے بندہ۔

۱۲۔ "المعصیۃ" اسی سبب سے کہ جس میں اس نے بے بندہ۔

۱۳۔ "المعصیۃ" اسی سبب سے کہ جس میں اس نے بے بندہ۔

۱۴۔ "المعصیۃ" اسی سبب سے کہ جس میں اس نے بے بندہ۔

۱۵۔ "المعصیۃ" اسی سبب سے کہ جس میں اس نے بے بندہ۔

۱۶۔ "المعصیۃ" اسی سبب سے کہ جس میں اس نے بے بندہ۔

کے ساتھ میرا نکاح درست ہے؟ نہیں؟ اگر درست نہیں ہے تو اب کیا کیا جائے؟

الجواب حامداً ومصلحاً:

ایامِ رخصت میں جب دودھ علق کے اندر اتر جائے تو رخصت بہت ہو جاتی ہے، دودھ کم ہو یا زائد، ایک وفد ہو یا زائد، سب کا مٹینا کھم ہے (۱)۔ اگر یہ ثابت ہو کہ ایامِ رخصت میں آپ کے خسر کو آپ کی والدہ نے دودھ پلایا ہے تو آپ کے خسر آپ کی والدہ کے رضائی بیٹے اور آپ کے رضائی بیٹی ہو گئے اور جس لڑکی سے آپ کی شادی ہوئی وہ آپ کی رضائی بیٹی ہوئی، اور رضائی بیٹی سے نکاح حرام ہے۔ "بحرم من الرضاع ما يحرم من النسب" (۲)۔

لیکن قائل غور یہ امر ہے کہ جس وقت آپ کی شادی ہوئی، کیا اس وقت رخصت کا علم نہیں تھا، یا مسئلہ کا علم نہیں تھا؟ اگر واقعی میں یہ ثابت ہو تو فوراً متاثر کت لازم ہے، آپ اس سے تعلقِ زوجیت ختم کرویں، مگر جان بوجھ کر ایسا کیا تو سخت گناہ کیا (۳)۔ "قلنا والله سبحانه تعالیٰ اعلم۔

حررہ احیہ محمد بن محمد بن عبد الوہاب دارالعلوم دیوبند، ۲۰/۱/۱۳۸۷ھ

(۱) "وشرعاً (مصر) من نكح في وقت مخصوص (۱) (والد السمیع: کتاب النکاح: باب الرضاع: ۲۰۹/۳، معین)

"قليل الرضاع وكتبه سواہ: إذا حصل في مدة الرضاع، يعلق بها التحريم" (الهداية:

كتاب الرضاع: ۳۵۰/۲، شركة علمه ملتان)

(وكتنا في منقح الأبحر، كتاب الرضاع: ۵۵۱/۱، ۵۵۲، غفر له كونته)

(۲) (من ابن أبي داود، كتاب النکاح، باب: يحرم من الرضاعة ما يحرم من النسب: ۲۸۷/۱، ص ۸۷، إمامہ ملتان)

(والمصحح البخاری، كتاب النکاح، باب: ولو تمها تمكم أئمة أو منكم، و يحرم من الرضاعة ما يحرم من النسب: ۶۳/۲، قدیمی)

(۳) "وفي النزابة: وبنوت حرمه المصاهرة و حرمه الرضاع لا يرتفع النکاح، حتى لا تملك المرأة المتزوج بزوج آخر، إلا بعد المشاورة، وإن مضى عليه سنون، وقدنا أنه لا بد في المقصد من تعريف القاضي أو المتزوجة بالقول، الخ" (ابن الرائق، كتاب النکاح: ۴۱۰/۳، وشيخه)

رضاعی ماں کی اولاد سے نکاح

سوال (۱۳۴): حکم شرع اس بارے میں کیا ہے؟ جس کی تفصیل مندرجہ ذیل ہے:

(الف)	(ب)
۱۔ لڑکی انتقال تم عمری میں	۱۔ لڑکی مرحوم
۲۔ لڑکا	۲۔ لڑکی مرحوم
۳۔ لڑکا	۳۔ لڑکا
۴۔ لڑکی شادی شدہ	۴۔ لڑکا
۵۔ لڑکا	۵۔ لڑکی شادی شدہ
۶۔ لڑکی مرحوم	۶۔ لڑکا
۷۔ لڑکا	
۸۔ لڑکا	
۹۔ لڑکی	
۱۰۔ لڑکی	

”الف“ اور ”ب“ آجکس میں رشتہ دار ”الف“ بھائی اور ”ب“ خند ہے، اور ایک ہی جگہ رہتے تھے۔
 ”ب“ کو ہمیشہ دودھ پی کی رہی تھی، ”الف“ نے باجارت شوہر ”ب“ کے بچوں کو حسب ضرورت وصول دودھ پلایا ہے اور ”ب“ کے چوتھے لڑکے کا خیال ”الف“ کی دوسری لڑکی سے شادی کی نسبت طے کرنا ضروری ہے۔
 اور ”الف“ کی دوسری لڑکی کا دودھ ”ب“ کے چوتھے لڑکے نے نہیں پیا ہے، البتہ ”ب“ کے چوتھے لڑکے نے ”الف“ کے آٹھویں لڑکے کا دودھ پیا ہے۔ یہاں پر اختلاف، اعتراض دودھ پھائی کا پیدا ہوتا ہے، لہذا اس مسئلہ میں حکم سے مطلع فرمائیں۔

۱۔ رد المحتار فی المکر المختار، باب المعرفات، ۴/۱۳، معید

”۱۵۰ وقع النکاح فاسداً، فخرج القاضی بین الزوج والمراة“ (الفتاویٰ العالمگیریۃ کتاب النکاح، الباب الناس فی النکاح الفاسد و آحکامہ - ۳۳۰/۱، رتیبہ)

الجواب حامداً ومصلحاً:

جواب کہ جب کہے چوتھے لڑکے نے "الف" کا دہریں پی ہے تو "الف" اس کی رضائی دوسرہ ہوئی اور "الف" کی سب اور اس کے رضائی بھائی لیکن بن گئے ماس کی شادی "الف" کی کسی بھی لڑکی نے ساتھ نہ لیں، ہاں اگر یہ ہے اس سے "الف" کے کسی لڑکے یا لڑکی کے زہدہ شیر خود کی جس پر وہ اس سے کوئی اہل نہیں یہ وہاں طرح پوچھنے کے کے مابین اس سے بھی "الف" کا دہریں پی ہے اس کی شادی "الف" کی کسی بھی لڑکی سے درست نہیں (۱) لفظ "الف" نہ جانیں ہم۔

ترجمہ المدونہ مفتی ابن ابراہیم، جلد ۲، ۸۸۸ھ۔

الجواب صحیح، زبدۃ الفقہاء الدین مفتی عبد الرحمن، جلد ۲، ۶۶۱ھ۔

رضائی ماموں سے نکاح درست نہیں

سوال ۱۰۲۱: "اُمی کا نکاح رضائی ماموں سے معلوم مذکور کی وجہ سے ہو گیا ہے، بعد میں

اس کے رضائی ماموں کوئے کا مہر نہ تحصیل اس کی یہ ہے یہ نکاح ہوئے کے بعد جب کہ وہ مہر دیکھ چکی ہے

۱۰۱ "سحر علی توضیح نواہ من الرضاخ و صلیفہ و غیرہ من النساء و الرضاخ جمیعاً، حتی ان السرحۃ لم یکن من هذا الزوج او غیرہ، قل هذا الرضاخ او بعده، او ارضعت و صلیفہ، او ولدت لیھا المرحل من غیر صلیفہ المرحل، قل هذا الرضاخ او بعده، او ارضعت المرحل من لہ و صلیفہ، فانکل حوزہ الرضاخ و احوالہ، و اراکامہم اولاد اخصرہ و احوالہ، و لکن فی الثعالیہ المکبریۃ، کتاب الرضاخ، ۳۹۳، (ترجمہ)۔

"و یجب اہلیۃ السرحۃ لم یضیع و غیرہ زوجہ صلیفہ، و کتاب صلیفہ مہلہ، ۱۶۱۔

فقہانہ، کتاب الرضاخ، ۳۹۳، ۴۰۰، (ترجمہ)۔

"و عن عیسیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہ قال: "لا نکح من ارضعت امراؤہ ابیک، ولا امراؤہ ابیک، ولا امراؤہ ابیک" (مذابح الطبائع، کتاب الرضاخ، ۶۸۵، فقیہ فی المعمرات بالرضاخ، ۵۰، ابک، تصنیف بیروت)۔

"و لا یصل فی ہذہ المہلۃ، قول عیسیٰ اللہ تعالیٰ عنہ و سواہ، یحرم من الرضاخ ما یحرم من النسب، (مذابح الطبائع، کتاب الرضاخ، ۱۵۰۵، در ابک، لعنہ بیروت)۔

اس کی مافی نے دوران گفتگو اس بات کا اقرار کیا کہ بچپن میں جب شوہر کی واردہ شد یہ یاد تھیں تو شہ نے اس وقت لڑکے کو روک چایا تھا، اس بنا پر شوہر اپنی مشورہ کا رضائی مامول ہوتا ہے۔ اس کا نکاح صحیح ہوا یا نہیں، اور فقیر یہ جو یہ پیدا ہونے والا ہے وہ حل ہی ہے یا حرامی؟ نکاح کے جو زائد عدم ہوا تو اور بچے کے حلال اور عدم حلال کو واضح کر کے مسئلہ مذکور کا جواب وضاحت کے ساتھ عنایت فرمائیں۔ عدم جواز کی صورت میں فساد پر پایا ہونے کا اندیشہ ہے، اس لئے عورت کے ساتھ نیا معاملہ برپا جائے؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

اگر شوہر کے نزدیک یہ بات صحیح ہے کہ اس کی زہد اس کی رضائی بھی تھی ہے تو یہ نکاح صحیح نہیں ہوا، فوراً اس کو بے نیلہ کر دے، ایچ پیدا ہونے سے پہلے اس کے متعلق کچھ نہ دریافت کیا جائے۔ اگر شوہر کے نزدیک یہ بات غلط ہے تو اس نکاح کو ناجائز نہیں کہا جائے گا (۱)۔ فقہ وانہ سما لہ تعالیٰ اعلم۔
حررہ العبد محمد غفرلہ، دارالعلوم دیوبند، ۱۱/۱/۱۳۶۶ھ۔

رضائی چچا سے نکاح

سوال [۵۶۳۰]: زید کی اپنی ایک لڑکا خالد ہوا، خالد کے ہوتے ہی زید کی اہلیہ مرتبی تو زید کی بڑی لڑکی سلمیٰ نے اپنا دودھ پلا کر اپنے بھائی خالد کی پرورش کی، اب خالد کے پاس ایک لڑکی شادی کے لائق موجود ہے۔ خالد اپنی بڑی بہن سلمیٰ کے سب سے چھوٹے بھائی کے ساتھ اس کا عقد کر سکتا ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

اس صورت میں سلمیٰ کے لڑکے کا نکاح خالد کی لڑکی سے جائز نہیں، اس لئے کہ جب خالد نے سلمیٰ کا

(۱) "ولو تزوج امرأاً فقلت امرأاً، ارضعتکما، لہو علی أربعة أوجه، إن صدقها فسد النکاح ولا مہر لہا، إن لم یصدق لہا، فانسکاح بحالہ... وإن صدقها الرجل، وکذبها المرأة، فسد النکاح، والمہر سحالہ، وإن صدقها وکذبہ الرجل، فالنکاح یحالہ" (فتاویٰ العلامیہ، کتاب الرضا: ۱/۳۷۳، رشیدیہ)

وکنذلی، لہار خانہ، کتاب الرضا: ۳/۳۳۹، ۲۶۰، ۲۶۱، إدارة القرآن کراچی،

وکنذلی، لہار الخلق، کتاب الرضا: ۳/۶۶۳، رشیدیہ)

دودھ پی لیا تو سٹپٹی اس کی رضائی ماں ہوئی اور سٹپٹی کا لڑکا خاندان کا رضاعی بھائی ہو کر خالد کی لڑکی کا رضاعی چچا ہوا (۱)۔ فقہ و اللہ بھارت تعالیٰ علم۔

حررہ العبد محمد وغفرہ دارالعلوم دیوبند ۱۳۹۱ھ/۳/۸۸ھ۔

تبدیلی جنس سے پہلے اور بعد کی اولاد میں مناکحت

سوال (۱۷۳۷): ایک عورت تھی وہ مرد بن گئی، عورت ہونے کے زمانہ میں اس کے ایک لڑکا تھا، اب مرد پنہ کے بعد اس کے چند بچے پیدا ہوئے، ان میں ایک لڑکی بھی ہے۔ کیا عورت ہونے کے زمانہ میں جو لڑکا پیدا ہوا تھا اس کی شادی اس لڑکی سے جائز ہوگی جو مرد ہونے کے بعد پیدا ہوئی ہے؟ نیز پہلے (اے لڑکے اور بعد والی لڑکی کے درمیان بھائی چارہ کی کوئی نسبت ہوگی، وہ گئے بھائی بہن ہوں گے یا خنیانی و علاقائی؟ یہ واقعہ ابھی اٹلی میں وقوع پزیر ہو چکا ہے؟

محمد مصطفیٰ قاسمی، فیروز آباد۔

الجواب حامداً ومصلياً:

ایک ہی ذات سے جو لڑکا لڑکی پیدا ہوئے اگرچہ ہر ایک کی پیدائش پر اس کی صفت جدا گانہ تھی، مگر بھی ایک ذات سے مولود ہونے کی بنا پر ان کے درمیان ازدواج کا تعلق درست نہیں۔ جس طرح بھئی، بہن سے نکاح حرام ہے اسی طرح خانی اور خانیانی، بہن سے بھی حرام ہے (۲)۔

(۱) "یحرم من الرضاع ما يحرم من النسب" (الہدایۃ، کتاب الرضاع: ۳۵۱/۲، شرکۃ علمیۃ لبنان)

"زوج من زوجۃ لیسانہ، اب للمرضع، وابنہ أع لمريض، وإن کان من امراة أخرى، وبنت لاحت

وأخوة عیلة، وأختہ عیلة" (فتح المبحر، کتاب الرضاع: ۹۸/۴، معادل)

(وکتا الی البحر الرائق، کتاب الرضاع: ۳۱۳/۳، رشیدیہ)

(وکتا فی ملتقى الأبحر علی هامش مجمع الأنهر، کتاب الرضاع: ۳۷۸/۱، دار إحياء التراث العربیہ)

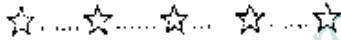
بیروت

(۲) قال العلامة ابن نديم رحمه الله تعالى: "وقوله أي يحرم أختہ، وبنتہ، وبنت أختہ، وعمتہ =

ہر ایک کو توبہ کے وقت جو مولود کی سقت تھی اس کے اعتبار سے دشتِ قنبر کیاب نے کلامِ نقط

والغنیہ تہاں اٹھم۔

مرورہ ابراہیم و خیرہ۔

www.ahlehaq.org

- و خاتمہ، الملصق، المصريح، و دعوى في الأخوات، المتبركات و سائر و سائر الإغناء، المعرفين
المعجزات، كتاب النكاح، ۱۱۳۳، و شہیدہ

و کتہ، فی تبیین الحقائق، کتاب النکاح، باب المعجزات، ۴۱۰، دار الکتب العلمیہ بیروت

و کتہ فی مجمع الأنهر، کتاب النکاح، باب المعجزات، ۳۰۳، دار سیاح التراث العربی بیروت

الجواب حامداً ومصلیاً:

اس نابکار نے اپنی اس کینین حرکت سے اپنے لئے گناہ کا انبار جمع کر ہی لیا ہے، مگر آپ کی زندگی کو بھی تباہ کر دیا، اگرچہ آپ کی نسبت بالکل شک نہیں تھی۔ اور فرض سمجھئے کہ جب وہ آپ کو آ کر لپٹی اور بدن بردہ نہ کیا اور دخول کی پوری کوشش کی، اس وقت آپ کو شہوت نہیں ہوئی، اور اللہ تعالیٰ نے آپ کی حفاظت فرمائی، مگر اس کو تو ضرور شہوت تھی، ورنہ مصابریت کے لئے ایک کی شہوت بھی کافی ہے جیسا کہ درختیاری میں ہے:

”ونكفى الشهوة من أحدهما“۔ قال الشافعي: ”هذا بظهور في شمس، أحد“ در مختار (۱)۔

اس وجہ سے اس کی لڑکی سے آپ کی شادی حرام ہے، فوراً اس کو چھوڑ دیں اور تعلق زوجیت منقطع کر دیں، صاف لفظوں میں کہہ دیں کہ میں نے تجھ سے تعلق زوجیت ختم کر دیا، آئندہ اس سے بالکل بچو۔
ترجمہ العبد محمود غفرلہ، دارالعلوم دیوبند، ۱۳۵۵ھ/۳/۹۰ھ۔

ایضاً

سوالی (۵۶۳۹): زید نے اپنی ماں کے ساتھ زنا کیا، سمجھا کیا یا قصداً، بہر صورت اس کی بیوی حرام ہوگئی یا نہیں؟ اگر حرام ہوگئی ہے تو پھر دوبارہ شادی کرنے سے حلال ہوگی یا نہیں؟ اور اگر حرام نہ ہو تو اس بیوی کو طلاق مرتجح دینے کی ضرورت ہے یا نہیں؟ اور بغیر طلاق کے وہ بیوی دوسرے مرد سے شادی کر سکتی ہے یا نہیں؟
الجواب حامداً ومصلیاً:

صورتہ مسئلہ میں زید کی بیوی زید پر ہمیشہ ہمیشہ کے لئے حرام ہوگئی، دوبارہ نکاح کر کے بھی حلال نہیں ہوگی، اس کو طلاق دیدے، یا کہہ دے کہ میں نے اس کو چھوڑ دیا، اس کے بعد اگر نہ دخول ہے تو عدت گزار کر

(۱) والذکر المختار مع رد المحتار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳۶/۴، معید

”وکذا یوجبه المس من أحد الجاهلین، ولی المضمرات، إن شهوة أحدهما كافية إذا

کان الآخر محل الشهوة“، (مجمع الأنهر، کتاب النکاح باب المحرمات: ۳۳۷/۱، ۳۲۹، بیروت)

(وکذا فی البحر الرائق، فصل فی المحرمات: ۱۷۷/۳، رشیدیہ)

اور اگر غیرہ قبول ہے تو بھی نہ نکاح کے اس کا نکاح دوسرے شخص سے جائز ہوگا

”ام یزای باہرہ، انا حرمت علیہ امہا وبن عمتہ واستہا ولی سفلی“ فتاویٰ

عالمگیری، ۱: ۲۷۹-۱-

”وحرمة المصاهرة لا يرفع النكاح، حتى لا يحل لها الزوج باخر الا بعد المذكرة، وبإقتضاء النكاح، والمصاهرة لا يحفل الا بالقول بن كذا، مدخولاً بها، كتر كذا، أو غلبت سبيلت، أما غير المدخول بها فتنبأ: تكون بالقول فيها، حتى لو تركها، ومضى على عدنها، سون، لو يكن لها أن تزوج باخر، فافهم“، در مختار وشمسی، ۲: ۳۷۲-۲-۔ تقدوا للہ تعالیٰ اعلم۔
حررہ: عبد الحمید قسطنطینی حفظہ اللہ، مبین مفتی مدرسہ مظاہر علوم بہار ہند۔

الجواب صحیح: سعید احمد فاضل مفتی مدرسہ عظام

ایضاً

سوال [۹۱۴]: زید کی بیوی نجیب کے بطن سے ایک لڑکا ہے جس کی عمر تقریباً دو برس ہوگی،
بہ نسب اپنے شوہر زید سے کہتی ہے کہ یہ لڑکا آپ کے لڑکے خالد کے خلیفے سے ہے (خالد نجیب کا سویلا لڑکا
ہے)۔ زید نے اپنے لڑکے سے دریافت کیا مگر اس نے قسم کھا کر انکار کیا کہ بیوی سوجلی میں جھوٹ بول رہی
ہے۔ خالد دیکھ رہا ہے۔ ایسی صورت میں شرعاً کیا حکم ہے؟ زید پر نجیب حرام ہوگئی یا نہیں؟

۱: الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب النکاح، القسم الثاني، المحرمات بالصهرية: ۴۷۳-۴، وحیدہ

و: کدھامی، التہذیب، کتاب النکاح: ۳۰۹-۳، مکبہ، شریکۃ علمیہ، مفتان

و: کدھامی، فتح القدیر، فصل فی المحرمات: ۳۱۹-۳، مصطفیٰ الدینی، مصر

و: کدھامی، خلاصۃ الفتاویٰ، الفصل الثالث المحرمات بالصهرية: ۸۲-۸، مسجد اکیڈمی، لاہور

۲: الدر المختار مع رد المحتار، باب المحرمات: ۳۷۳-۳، سعید

و: کدھامی، حاشیۃ الطحطاوی علی المدو المختار، باب المحرمات: ۱۷۲-۱، دار المعرفۃ بیروت

و: کدھامی، الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب النکاح، القسم الثاني: المحرمات بالصهرية: ۴۷۳-۴، وحیدہ

و: کدھامی، البحر الرائق، کتاب الرضاع: ۳۰۳-۳، وحیدہ

الجواب حامداً ومصلحاً:

ا۔ منسوب کے شوہر کے نزدیک منسوب اپنے اس اقرار میں مجبوتی ہے تو وہ اپنے شوہر پر حرام نہیں ہوئی، پھر جس برس تک اس نے برابر تعلق رکھا اور اتنی طویل مدت میں کبھی اظہار نہیں کیا تو اب وہ اپنے اس اقرار میں خود ہی شراً مٹم ہے (۱)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

حرر العبد محمود غفرلہ ۵/۳/۸۸ھ۔

ایضاً

سوال [۵۶۲۱]: مسکى محمد الوحید کی لڑکی دربار کی شادی عرصہ ۸ سال ہوئے تھیں، بھتیجی عبدالرشید خان سے ہوئی اور تقریباً ۷ سال سے لڑکی اس بنیاد پر اپنے شوہر کے یہاں نہیں جاتی کہ عبدالرشید نے یہ طعن دیا کہ میں نے تو تیری ماں کو اپنی بیوی بنا کر رکھا، اس امر کی تصدیق کی گئی کہ عبدالرشید خان نے اپنی ماں یعنی بچی سے ۲ ہاڑ تعلق رکھے تھے تو معلوم ہوا کہ شادی سے قبل واقعی عبدالرشید خان نے ماں سے زنا کیا۔ آپ تحریر فرمائیں کہ دربار کا نکاح درست ہو یا نہیں، یا معلوم ہوئے پر نکاح ساقط ہو گیا؟ عبدالرشید سے طلاق دینے کو کہتے ہیں تو وہ آمادہ نہیں ہے، اور لڑکی شوہر کے یہاں جانے کو تیار نہیں۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

اگر عبدالرشید کو اس کا اقرار ہے کہ اس نے دربار کی والدہ کے ساتھ زنا کیا ہے تو اس کا نکاح دربار سے صحیح

(۱) "رجل مروج اصولاً علی ما عداوا، طلعتا لراۃ ولما عھا، وجدها قد التصت، فقال لها: من انت؟ قالت: امی، ان صدقنا الزوج بمانتہ، ولا مہر لہا، وان کذبھا، فہی امی"۔ (الفتاویٰ العالیہ المکرمہ، کتاب النکاح، القسم الثانی: المحرمات بالصہرۃ وما یصل بذلک: ۲۷۶/۱، مشہدہ)

(۲) کذا فی البحر الرائق، فصل فی المحرمات، ۱۶۷/۳، مشہدہ)

(۳) کذا فی التاتارخانیۃ، کتاب النکاح، أصاب المحرم: ۲۶۶/۲، دار الفکر (کراچی)

نہیں ہوا، یہ نکاح: خلس، اطلاق و اسے کی نہ جہت نہیں (۱) کہ قضا و اللہ تعالیٰ علیم۔

مرہوا جہت کو کوئی تفرقہ، راغلوں و پویندہ ۹۸/۶۷۷ ع۔

ایشان

مسوال [۹۲۶]: زید اور کبریا میں بیوہ اور بیٹا ہیں زید والد ہے اور کبریا زید کے اپنے بڑے بھائی کی بیوی ہے، چار بچے ہیں یعنی زنا کیا، گوہ کوئی نہیں، صرف دو عورت قرار کرتی ہے کہ اس کے میرے ساتھ زنا کیا اور زید و کبریا کے آپس کے تعلقات سے بھی معلوم ہوتا ہے کہ ایسا ضرور ہوا ہے۔ تو آیا وہ عورت اب کبریا کو حرام ہے یا نہیں؟ جب کہ اس کے والد نے اس کی بیوی کے ساتھ زنا کیا، اس کا نکاح ٹوٹ گیا یا کیا صورت ہوگی؟

الجواب حامداً ومصلحاً:

اگر زنا کا اس بات میں اپنی بیوی کی تصدیق کرتا ہے اور اپنے باپ کو چھوٹا سمجھتا ہے تو شرعاً بڑے پائی کی بیوی حرام ہوگی اس کے ذمہ واجب ہے کہ اس کو بھڑکے اور کہے کہ میں نے تجھے چھوڑ دیا، یا اطلاق دے دے، اور اگر زنا کا اپنی بیوی کی تکذیب کرتا ہے اور اپنے باپ کو اس انکار میں بھی سمجھتا ہے تو مجروح و نامکح ہوگی بدستور نکاح باقی ہے:

"رحل نزوج امرأۃ علیٰ نہا حدر، فلما ارتدوا، وہا وحدها قد انصبت، فحل لها: من انصبت؟ فقلت: أبوک، قال: صلت الزوج، ما لک منه، ولا من لہ، ومن کتہ، یا فہی امرأۃ کتہ؟"

۱۰۱ ولو الفرج بحرمۃ التمساحۃ یا غمدہ یا غرق بینہما، والإصرار علی الإقرار لیس بشروط، حتی لو رجع عن ذلک لقال کذبت، ولقد حنی لا یصدق، ولکن لیس بینہما من لہ تعالیٰ، إن کان کاذباً فید فکمر، لا تحرم علیہ امرأۃ" (الشیخ ابی العالم المکیری، کتاب النکاح، القسم الثانی، المحرمات بالصہریۃ و ما یقتضی بدلتک، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸، ۱۴۶۹، ۱۴۷۰، ۱۴۷۱، ۱۴۷۲، ۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۴۷۵، ۱۴۷۶، ۱۴۷۷، ۱۴۷۸، ۱۴۷۹، ۱۴۸۰، ۱۴۸۱، ۱۴۸۲، ۱۴۸۳، ۱۴۸۴، ۱۴۸۵، ۱۴۸۶، ۱۴۸۷، ۱۴۸۸، ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۴۹۱، ۱۴۹۲، ۱۴۹۳، ۱۴۹۴، ۱۴۹۵، ۱۴۹۶، ۱۴۹۷، ۱۴۹۸، ۱۴۹۹، ۱۵۰۰، ۱۵۰۱، ۱۵۰۲، ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۵، ۱۵۰۶، ۱۵۰۷، ۱۵۰۸، ۱۵۰۹، ۱۵۱۰، ۱۵۱۱، ۱۵۱۲، ۱۵۱۳، ۱۵۱۴، ۱۵۱۵، ۱۵۱۶، ۱۵۱۷، ۱۵۱۸، ۱۵۱۹، ۱۵۲۰، ۱۵۲۱، ۱۵۲۲، ۱۵۲۳، ۱۵۲۴، ۱۵۲۵، ۱۵۲۶، ۱۵۲۷، ۱۵۲۸، ۱۵۲۹، ۱۵۳۰، ۱۵۳۱، ۱۵۳۲، ۱۵۳۳، ۱۵۳۴، ۱۵۳۵، ۱۵۳۶، ۱۵۳۷، ۱۵۳۸، ۱۵۳۹، ۱۵۴۰، ۱۵۴۱، ۱۵۴۲، ۱۵۴۳، ۱۵۴۴، ۱۵۴۵، ۱۵۴۶، ۱۵۴۷، ۱۵۴۸، ۱۵۴۹، ۱۵۵۰، ۱۵۵۱، ۱۵۵۲، ۱۵۵۳، ۱۵۵۴، ۱۵۵۵، ۱۵۵۶، ۱۵۵۷، ۱۵۵۸، ۱۵

فی الظہیریۃ، الخ۔"۔ فتاویٰ العالمگیریہ: ۱/۲۷۶ (۱)۔

"وہ حرمتہ المصاهرة لا یرفع النکاح حتی لا یحل لها التزوج ماخر إلا بعد المنارکة وایضا العدۃ۔" الدر المختار: ۲/۴۷۲ (۲)۔ فقہ اللہ سبحانہ تعالیٰ اعظم۔

حررہ العبد محمود لنگوئی عفا اللہ عنہ، معین مفتی مدرسہ مظاہر علوم سہارنپور
الجواب صحیح: سعید احمد غفرلہ۔ صحیح: عبد الحلیف، مدرسہ مظاہر علوم سہارنپور ۲۸/۱۰/۱۴۱۵ھ

حرمت مصاہرت کی ایک صورت

سوال (۵۱۳۳): کیا فرماتے ہیں علمائے دین و مفتیان شرع متین اس مسئلہ میں کہ کسی بیوہ جان امراد زوجہ خود سما آہندہ چند دن اتفاقاً یا درباہ چنانچہ مذکورہ سے دوڑ کیا یا پیدا ہو گئی۔ بعدہ جب بیوہ جان نے دوسری شادی کی تو بھندہ نے ان سے بھاننا شروع کیا جس میں اس بات کا چرچہ پھیلا کہ بیوہ جان کا بھائی مسکیموں خان شرارت کرتا ہے، اس لئے بھندہ بھاگتی ہے اور روپیٹن ہو جاتی ہے۔ اگرچہ فی الواقع مسکیموں خان کی شرارت ضروری ہے لیکن نہ بھئی بھندہ کو نے بھاگا اور نہ اس کے ساتھ بھئی روپوش ہوا، اس اثنا نے مخالفت فی مابین نہ چین میں بھندہ کے بطن سے ایک لڑکا علی اختر خان پیدا ہوا، جس کی نسبت ولایت کا بیوہ جان جاکل ہے کہ علی اختر میری بیٹا ہے۔

جب علی اختر سال یا ڈیڑھ سال کی عمر کا ہوا تو اس کی والدہ بھندہ مذکورہ بیوہ جان نے طلاق دیدی، بعد انقضائے عدت بھندہ کے ساتھ مسکیموں نے نکاح کر لیا۔ اب مسکیموں خان کی لڑکی دوسری زوجہ مسماۃ فاطمہ کے بطن سے ہے اس کے ساتھ علی اختر خان نکاح کرتا چاہتا ہے، مذکورہ کے لئے وہ لڑکی شرعاً درست ہے یا نہیں؟

(۱) (الفتاویٰ العالمگیریہ، المسم الثانی: المحرمات بالصہریۃ، وما یصل بذلک: ۲/۴۷۶، وشدہم)

(و کذا فی الدر المختار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳/۴۳، سعید)

(و کذا فی حاشیۃ الطحطاوی علی الدر المختار، فصل فی المحرمات: ۱۵/۴، دار المعرفۃ بیروت)

(۲) (و کذا فی الدر المختار مع رد المحتار، فصل فی المحرمات: ۳/۴۳، سعید)

(و کذا فی حاشیۃ الطحطاوی علی الدر المختار، فصل فی المحرمات: ۱۵/۴، دار المعرفۃ بیروت)

(و کذا فی الفتاویٰ العالمگیریہ، القسم الثانی، المحرمات بالصہریۃ، وما یصل بذلک: ۲/۴۷۶، وشدہم)

۲۔ بچہ تو نہ فقیر صورت ہذا میں کہتے معاذرت یہاں عادت ہوئی ہے یا نہیں؟

۳۔ ورہہ جو شیخ القدر میں مرقوم ہے کہ کسی شخص نے منکوحہ غیر یا کرہ بانڈ کو جس آریا تو بھولے جسے مذکور سے جواب دیا ہے وہ تو کسی نسبت و مدیریت بغیر کہ اس منسوب ہے تو صورت مسئلہ میں یہ وہی صادق آئینی ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

صورت مسئلہ میں بھی آخر خان کا نسب کسی چیز چنانچہ نسبت ہے، جسکی انوں خاں سے ثابت نہیں۔
قال اصحابہ: فی ثبوت نسب ثلث مراتب: ا) حدیث النکاح، البیہ، و ما عرفت فی معادہ من النکاح، و حدیثہ فیہ کما یثبت النسب من غیر دعوی و لا یفتی بحدیث الثانی، و نسبا یقتضی بالعمان، و بیان کمال عمر لا یلاعن ینہما، لا یفتی نسب الثانی، کذا فی المحیة، و الفتاوی العالیہ، و کتاب النکاح، و فی ثبوت النسب، کتاب العداۃ (۱)، و ہذا موجب خان کی دوسری زوجگی کی سے علی آخر کا نکاح شرعاً درست ہے، "و اما یست زوجہ ایہ، تو ایہ زوجہ اولیٰ، و در مختار علی التمامی مہدی، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات (۲)۔

(۱) الفتاوی العالیہ، کتاب الطلاق، الباب احمس عشر فی ثبوت النسب، ۵۳۶، و شہدہ
(۲) کذا فی رد المحتار، کتاب الطلاق، الفصل فی ثبوت النسب، مطلب الخراف علی أربع مراتب، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸، ۱۴۶۹، ۱۴۷۰، ۱۴۷۱، ۱۴۷۲، ۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۴۷۵، ۱۴۷۶، ۱۴۷۷، ۱۴۷۸، ۱۴۷۹، ۱۴۸۰، ۱۴۸۱، ۱۴۸۲، ۱۴۸۳، ۱۴۸۴، ۱۴۸۵، ۱۴۸۶، ۱۴۸۷، ۱۴۸۸، ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۴۹۱، ۱۴۹۲، ۱۴۹۳، ۱۴۹۴، ۱۴۹۵، ۱۴۹۶، ۱۴۹۷، ۱۴۹۸، ۱۴۹۹، ۱۵۰۰، ۱۵۰۱، ۱۵۰۲، ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۵، ۱۵۰۶، ۱۵۰۷، ۱۵۰۸، ۱۵۰۹، ۱۵۱۰، ۱۵۱۱، ۱۵۱۲، ۱۵۱۳، ۱۵۱۴، ۱۵۱۵، ۱۵۱۶، ۱۵۱۷، ۱۵۱۸، ۱۵۱۹، ۱۵۲۰، ۱۵۲۱، ۱۵۲۲، ۱۵۲۳، ۱۵۲۴، ۱۵۲۵، ۱۵۲۶، ۱۵۲۷، ۱۵۲۸، ۱۵۲۹، ۱۵۳۰، ۱۵۳۱، ۱۵۳۲، ۱۵۳۳، ۱۵۳۴، ۱۵۳۵، ۱۵۳۶، ۱۵۳۷، ۱۵۳۸، ۱۵۳۹، ۱۵۴۰، ۱۵۴۱، ۱۵۴۲، ۱۵۴۳، ۱۵۴۴، ۱۵۴۵، ۱۵۴۶، ۱۵۴۷، ۱۵۴۸، ۱۵۴۹، ۱۵۵۰، ۱۵۵۱، ۱۵۵۲، ۱۵۵۳، ۱۵۵۴، ۱۵۵۵، ۱۵۵۶، ۱۵۵۷، ۱۵۵۸، ۱۵۵۹، ۱۵۶۰، ۱۵۶۱، ۱۵۶۲، ۱۵۶۳، ۱۵۶۴، ۱۵۶۵، ۱۵۶۶، ۱۵۶۷، ۱۵۶۸، ۱۵۶۹، ۱۵۷۰، ۱۵۷۱، ۱۵۷۲، ۱۵۷۳، ۱۵۷۴، ۱۵۷۵، ۱۵۷۶، ۱۵۷۷، ۱۵۷۸، ۱۵۷۹، ۱۵۸۰، ۱۵۸۱، ۱۵۸۲، ۱۵۸۳، ۱۵۸۴، ۱۵۸۵، ۱۵۸۶، ۱۵۸۷، ۱۵۸۸، ۱۵۸۹، ۱۵۹۰، ۱۵۹۱، ۱۵۹۲، ۱۵۹۳، ۱۵۹۴، ۱۵۹۵، ۱۵۹۶، ۱۵۹۷، ۱۵۹۸، ۱۵۹۹، ۱۶۰۰، ۱۶۰۱، ۱۶۰۲، ۱۶۰۳، ۱۶۰۴، ۱۶۰۵، ۱۶۰۶، ۱۶۰۷، ۱۶۰۸، ۱۶۰۹، ۱۶۱۰، ۱۶۱۱، ۱۶۱۲، ۱۶۱۳، ۱۶۱۴، ۱۶۱۵، ۱۶۱۶، ۱۶۱۷، ۱۶۱۸، ۱۶۱۹، ۱۶۲۰، ۱۶۲۱، ۱۶۲۲، ۱۶۲۳، ۱۶۲۴، ۱۶۲۵، ۱۶۲۶، ۱۶۲۷، ۱۶۲۸، ۱۶۲۹، ۱۶۳۰، ۱۶۳۱، ۱۶۳۲، ۱۶۳۳، ۱۶۳۴، ۱۶۳۵، ۱۶۳۶، ۱۶۳۷، ۱۶۳۸، ۱۶۳۹، ۱۶۴۰، ۱۶۴۱، ۱۶۴۲، ۱۶۴۳، ۱۶۴۴، ۱۶۴۵، ۱۶۴۶، ۱۶۴۷، ۱۶۴۸، ۱۶۴۹، ۱۶۵۰، ۱۶۵۱، ۱۶۵۲، ۱۶۵۳، ۱۶۵۴، ۱۶۵۵، ۱۶۵۶، ۱۶۵۷، ۱۶۵۸، ۱۶۵۹، ۱۶۶۰، ۱۶۶۱، ۱۶۶۲، ۱۶۶۳، ۱۶۶۴، ۱۶۶۵، ۱۶۶۶، ۱۶۶۷، ۱۶۶۸، ۱۶۶۹، ۱۶۷۰، ۱۶۷۱، ۱۶۷۲، ۱۶۷۳، ۱۶۷۴، ۱۶۷۵، ۱۶۷۶، ۱۶۷۷، ۱۶۷۸، ۱۶۷۹، ۱۶۸۰، ۱۶۸۱، ۱۶۸۲، ۱۶۸۳، ۱۶۸۴، ۱۶۸۵، ۱۶۸۶، ۱۶۸۷، ۱۶۸۸، ۱۶۸۹، ۱۶۹۰، ۱۶۹۱، ۱۶۹۲، ۱۶۹۳، ۱۶۹۴، ۱۶۹۵، ۱۶۹۶، ۱۶۹۷، ۱۶۹۸، ۱۶۹۹، ۱۷۰۰، ۱۷۰۱، ۱۷۰۲، ۱۷۰۳، ۱۷۰۴، ۱۷۰۵، ۱۷۰۶، ۱۷۰۷، ۱۷۰۸، ۱۷۰۹، ۱۷۱۰، ۱۷۱۱، ۱۷۱۲، ۱۷۱۳، ۱۷۱۴، ۱۷۱۵، ۱۷۱۶، ۱۷۱۷، ۱۷۱۸، ۱۷۱۹، ۱۷۲۰، ۱۷۲۱، ۱۷۲۲، ۱۷۲۳، ۱۷۲۴، ۱۷۲۵، ۱۷۲۶، ۱۷۲۷، ۱۷۲۸، ۱۷۲۹، ۱۷۳۰، ۱۷۳۱، ۱۷۳۲، ۱۷۳۳، ۱۷۳۴، ۱۷۳۵، ۱۷۳۶، ۱۷۳۷، ۱۷۳۸، ۱۷۳۹، ۱۷۴۰، ۱۷۴۱، ۱۷۴۲، ۱۷۴۳، ۱۷۴۴، ۱۷۴۵، ۱۷۴۶، ۱۷۴۷، ۱۷۴۸، ۱۷۴۹، ۱۷۵۰، ۱۷۵۱، ۱۷۵۲، ۱۷۵۳، ۱۷۵۴، ۱۷۵۵، ۱۷۵۶، ۱۷۵۷، ۱۷۵۸، ۱۷۵۹، ۱۷۶۰، ۱۷۶۱، ۱۷۶۲، ۱۷۶۳، ۱۷۶۴، ۱۷۶۵، ۱۷۶۶، ۱۷۶۷، ۱۷۶۸، ۱۷۶۹، ۱۷۷۰، ۱۷۷۱، ۱۷۷۲، ۱۷۷۳، ۱۷۷۴، ۱۷۷۵، ۱۷۷۶، ۱۷۷۷، ۱۷۷۸، ۱۷۷۹، ۱۷۸۰، ۱۷۸۱، ۱۷۸۲، ۱۷۸۳، ۱۷۸۴، ۱۷۸۵، ۱۷۸۶، ۱۷۸۷، ۱۷۸۸، ۱۷۸۹، ۱۷۹۰، ۱۷۹۱، ۱۷۹۲، ۱۷۹۳، ۱۷۹۴، ۱۷۹۵، ۱۷۹۶، ۱۷۹۷، ۱۷۹۸، ۱۷۹۹، ۱۸۰۰، ۱۸۰۱، ۱۸۰۲، ۱۸۰۳، ۱۸۰۴، ۱۸۰۵، ۱۸۰۶، ۱۸۰۷، ۱۸۰۸، ۱۸۰۹، ۱۸

اس فرست معاذ ہر ت کا اثر جموں خان کی نرکی اور ہر جان کے نرکے پر نہیں چڑے گا، بلکہ مسماۃ
بندہ کے اصول و فروع جو منہ ان پر حرم ہو جائیں گے (۱)۔ فتح القدیر کی عبارت میں علاحدہ مسئلہ باب و منطق
کتاب نفس کی جائے تب اس کے متعلق کچھ لکھا جا سکتا ہے، سوال میں جو عبارت ہے فتح القدیر کی نہیں ہے،
خدا نے وہاں کی کس عبارت کا یہ مطلب سمجھ لیا گیا۔ اور اس مطلب پر بھی صورت مسئلہ منطق نہیں ہوتی،
”یونکہ اس میں ”نکر“ کی قید ہے اور بندہ بکر نہیں جیسا کہ سائل نے خود اقرار کر لیا کہ ”چنانچہ مذکورہ صورت“
نرکیاں پیدا ہو گئی۔“

دوسرے اس میں جس کی قید ہے اور صورت مسئلہ میں جموں نے ہند کو نہیں نہیں کیا، جیسا کہ سائل
نے لکھا ہے کہ ”لیکن نہ بھی ہندہ کو لے بھاگا اور نہ بھی اس کے ساتھ روپوش ہوا“ پھر تعجب ہے کہ فتح القدیر کی اس
عبارت کے اس مطلب کو سامنے رکھتے ہوئے بھی علی اختر کے متعلق ایسے شبہ ہو کہ اس کا نسب جو منہ ان سے
حاجت ہو کر جموں کی نرکی سے جو کہ دوسری زمین سے ہے جائز نہ ہو۔ لفظ واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد محمد شاکر عفا اللہ عنہ ۱۲ رجب ۱۳۵۴ھ۔

الجواب صحیح: سعید احمد غفرہ، صحیح: عبداللطیف، مدرسہ مظاہر علوم بہار پور ۱۵ رجب ۱۳۵۴ھ۔

زانی کے انتقال کے بعد اس کی بیوی سے مزنیہ کی اولاد کا نکاح

سوال [۱۵۱۳]: زید نے ہندہ سے زنا کیا تھا، ہندہ عربیہ مسکوتہ تھی، پھر زید مر گیا، اس کے مرنے
کے بعد ہندہ کے نرکے نے جو عمر کے خلف سے تھا، زید مذکور کی بیوی سے نکاح کیا۔ کیا شرعیہ نکاح درست ہے؟
ہیئتاً تو حروا۔

(۱) لابی العلامة ابن نجیم المصری رحمہ اللہ تعالیٰ: ”الذنی المعمرات بالمعاصر، وہن فروع فسانہ
المذکور بہن وأصوبہن رحلت لیس لروحہ وحلائل أصولہ“، (البحر الرائق، فصل فی المعمرات:
۱۹۳/۳، رشیدیہ)

وگذا فی نہیں الحقائق للعلامة الیصلی، کتاب النکاح، فصل فی المعمرات: ۳۵۹/۳، دار الکتب
العلمیہ بیروت)

(وگذا فی رد المحتار، کتاب النکاح، فصل فی المعمرات: ۲۸۳، سعید)

الجواب حامداً ومصلیاً:

اس زمانے میں کے لئے کہ درپردہ کی بیوی میں کوئی حرمت کا تحقق نہیں ہوا لہذا یہ ناکہ درست ہے (۱)۔ فقہ و اللہ اعلم۔

ترجمہ: کوہِ محفوظات، علامہ مفتی محمد رفیع مظاہر دہلوی، پیر، ۲۰۱۹ء، ص ۵۳۱۔

الجواب صحیح، جدید، خوشخبر، مجمع مہر لطیف، ۲۰۱۹ء، ص ۵۳۳۔

غلطی سے بچنے کو یہودی سمجھ رہا تھا لگائے سے یہودی حرم کیوں ہو جاتی ہے؟

سوال (۱۵۰۰): ایک سدا ہے کہ رات کو بیوی کو بچانے کے لئے اللہ مگر غلطی سے بڑی پر
تھ پڑ گیا، اس پر پڑ گیا اور یہودی سمجھ کر چرائی کی خواہش کے ساتھ اس کو ہاتھ لگایا تو وہ مرد پر بیوی پر ہمیشہ کے
سے حرام ہو گیا۔ لازم ہے کہ یہ ہم ادب کی عورت اور حلقہ دیدے اس میں غلطی کی کوئی عادت نہیں۔ وہ
نشا کے دلی اس کا یہ فعل کا نہیں تھا تو اس کی سختی کیوں دی جاتی ہے؟ پھر یہ کہ "اگرے" والی بھرے کوئی "ا"
"نورہ بر عضو ضعیف ریوذا" کا ثبوت ہے۔ واسطہ۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

ترجمہ: ان کے بندہ کی ماہرے اور کسی آدمی کے غلطی سے لگے تو اس غلطی سے بچنے کی
مذنی نہیں ہو جاتی ہے، بلکہ خون بہا والا یا جاتا ہے اور وہ بھی مارنے مارنے کے احکام سے دلایا جاتا ہے۔ دیکھئے
یہاں بھی اسی طرح ہے یعنی اگرچہ نہ تو قتل یا جاتا، غلطی کی تو اتنی دھڑکتی کہ خون بہا سے ہان پٹی کی
نیز تباہ نہیں ہوتا (۲)۔

۱۔ (۱) ان کے بعد: فی جواز اصل لکم ما ورثہ دلکم (سورۃ النساء: ۲۰)۔

۲۔ (۲) بعد از ذکر من المعزوم ہی لکم حلال (تفسیر ابن کثیر: ۲۰)۔ "سہیں اکیلمی لاہور"۔

۳۔ (۳) اصح لکم من النساء موی ما حرمت علیکم: (التفسیر المبرر: ۶۱۵، دار الفکر بیروت)۔

۴۔ (۴) ان کے بعد: فی جواز اصل لکم ما ورثہ دلکم (۲)۔ فی موی المعمرات ما المعذور تھی آیات

امضا: (۱) التفسیر المظہری: ۱۱۳۔ (۲) لفظ کتب جامعہ

(۳) "و لخصاً علی جوہر حقایق فقہ" رحو ان برمی شخصاً بطہ مبداء، فہم، ام، آدمی، اور یہ =

صورتِ مسئول میں بھی اگر جان کر کرتا اور قاضی شرعی تک اطلاع نہ دیتی تو وہ حسبِ موبد یہ تعزیراً سزا دیتا، نیز گنو و غنیمت کو مرتکب قرار پاتا (۱) اور غلطی کی وجہ سے سزا اور گناہ دونوں سے بچ گیا۔

بسا اوقات ایک فعل کا اثر دوسرے پر بھی بدو بخت ہے جیسا کہ مثال مذکور میں اعزاء سے خون بہا ادا کیا جاتا ہے۔ اگر کوئی ناچھ بچ کسی کا کوئی نقصان مردے کو اس کی ذمہ داری بھی بڑوں پر آتی ہے۔ غور کرنے سے شائیں طیس گی (۲)۔ اور یہ سب دنیوی احکام ہیں، آخرت میں بلا وجہ ایک کے فعل کا گناہ دوسرے کو محسوس نہیں پڑتا (۳)۔ چنانچہ فعل مذکور کرنے سے جس قدر گناہ ہوتا ہے (حرمتِ تربہ حال ہے) اس کے مقابلہ میں

= حریماً، فإذا هو مسلم وموجب ذلك الكفارة والدية على العاقلة لقوله تعالى: ﴿ولقد حرير رقبة مؤمنة ودية مسلمة إلى أهله﴾ ولا يتم: يعني على الوجهين، الخ: (الهداية، كتاب المحاميات: ۳/۵۵۵، ۵۵۶، إمدادہستان)

(و کذا فی سنن العقیلی، کتاب الجنایات: ۶/۴۰۲، انکب المصنعة بیروت)

(و کذا فی البحر الرائق، کتاب الجنایات: ۱۳/۱۳۰، رشیدیہ)

(۱) "احصا ان کل من ارتکب معصیۃ نہیں فیہا حد مقدر وثبت علیہ عند الحاکم، لانه یحب التعزیر من سطر محرم و من سحریم۔" والأصل فی وجوب التعزیر أن کل من ارتکب معکراً، أو آفياً مسلماً سبیر حق بقوله أو بفعله، یحب علیہ التعزیر". (البحر الرائق، کتاب الحدود، باب حد القذف، فصل فی التعزیر ۵/۵۰۱، رشیدیہ)

(و کذا فی المعاریض الجالیکریہ، کتاب الحدود، فصل فی التعزیر: ۱۸/۲۰۱، رشیدیہ)

(و کذا فی البحر الرائق، کتاب الحدود، باب حد القذف، فصل فی التعزیر: ۱۸/۲۰۳، رشیدیہ)

(و کذا فی القدر حایہ، کتاب الحدود، الفصل الثامن فی التعزیر: ۱۳/۱۰۳، إدفو القرن کرچی)
(۲) "وإن شمساً شبت، نزلها صمامہ إلیہا نحن المتلف علیہ، وهذا لأن کون الإنکلاف موجباً لا یترلف علی قصد الخ". (الهداية، کتاب المحرم: ۳۵۱/۳، إمدادہستان)

(و کذا فی البحر الرائق، کتاب الاکراه، باب المحرم: ۸/۱۳۳، ۱۳۴، رشیدیہ)

(و کذا فی فتح القدر، کتاب المحرم: ۲۵۸/۹، مصطفیٰ البی العسبی مصر)

(۳) "فإن لا یرو واورق وور آخر عچ، فی لا یحمل أحد ذنب أحد، ولا یحیی جانی إلا علی نفسه" و تفسیر ابن کثیر، سورة الإسراء: ۳/۱۰۳، مکتبہ دار السلام بیروت)

(و کذا فی روح المعانی، سورة منی اسرائیل ۱۲/۳۵۵، دار احیاء التراث العربی بیروت)

حرمت کسی قدر پہنچی اور نرم رہا ہے۔ غور کا مقام ہے۔ لفظ اللہ سبحانہ تعالیٰ اظہر۔

حرر العبد محمد عطاء اللہ رحمہ اللہ مفتی محمد سرمد مظاہر مدنی، رنپور، ۳۰/۱/۱۳۸۵ھ۔

آپ کے سوالات کا منشاء اصل ایسی ہے نہ واقعی ہے۔ اس لئے ضروری ہے کہ علماء کی محبت اختیار کیجئے، اللہ تعالیٰ اس قسم کے شہادت چیلانوں سے۔

الجواب صحیح سید العظیم، ص ۲۲۰، مظاہر علوم، رنپور، ۵/۱/۱۳۸۵ھ۔

حرمت مصاہرت دعویٰ زمانے سے

سوال (۱۵۲۰)۔ مسند ریاضت طلب ہے جس کے حالات حسب ذیل ہیں

۱۔ مسماۃ بوہدی بیہوشی میں کانٹاں لٹائی زید سے زانیہ، ہر دو کی عمر میں اور بچپن میں رہا ہے، بعد ازاں معلوم ہوا کہ زید خراب ہے، کانٹاں جو حرمت خدوند کے یہاں ۱۰ سال سے تم رہی ہوگی۔ عورت مسماۃ بوہدی کے ایک لڑکی بھی یہ دعویٰ ہے جو نہ روٹ جس کی عورت وہاں ہے اور بیٹھان سے وہاں خراب رہا، اب عورت مسماۃ بوہدی اپنے آپ کے یہاں آگئی ہے۔ جب اس کے لئے کوسہ ہائی کے لوگ گئے تو انہی سے کہ میرا ملک تو ہانگ خراب ہے عورت کے قول میں تو کیا مجھے میرے خسر کے ساتھ بھیج رہے ہو اور میرے خسر کی جھگڑا کرتا ہے اور چند تہ میرے خسر نے مجھ کو خواب کیا ہے، یعنی مجھ سے بہت مہربانی ہوئی ہے، میں ان کے یہاں نہیں ہوا لگی۔

”واوہ“ اپنے واقعے کوئی نہیں چشم دید، صرف مسماۃ بوہدی کا بیان ہے اور ظاہر، اوقات بھی واقع کی تائید کرتے ہیں۔ ایسی صورت میں مسماۃ بوہدی کو حقائق ہو سکتی ہے یا نہیں؟ وہ اپنا دعوای کر سکتی ہے یا نہیں؟ اس کا نشانہ لٹا ہوا بیان نہیں مکمل جواب مطلب ہے۔

الجواب جامعاً و مفصلاً:

ازید کو مسماۃ بوہدی کے من کہنے کا یقین ہے اور اس کی تصدیق کرتا ہے تو شرعاً مسماۃ بوہدی زید پر حرام ہو گئی، زید پر واجب ہے کہ مسماۃ بوہدی سے مہارت کر لے یعنی اس کو کبر دے کہ میں تجھے چھوڑ چکا، عطا اللہ دے سے اور بیٹھ کے لئے اس سے بیٹھو، ہو جائے اس کے بعد مدت کو نہ زید مسماۃ بوہدی کسی دوسری جگہ شریعت کے موافق نکاح کرے۔ ازید کو مسماۃ بوہدی کے کہنے کا یقین نہیں بلکہ وہ اس کی تکذیب کرتا ہے تو پھر حرمت

نہیں ہوئی یہ تصور انوں شوہر اور بیوی میں (۱)۔

”بحرم کس میں امری و سزنیہ علی أصل الآخر و فرعه“ (۲)۔ ”وحرمة المصاهرة لا ترتفع لکاح حتی لا یحل لها التزوج ما قبل ولا بعد المصارعة و التفضاء بعدہ“ (۳)۔ درمختار (۳)۔ نظام الدہقان و طہر۔

حررہ العبدہ و گواہگوئی ممتناعہ غیر ممکن مطلقاً در سر مظاہر علوم بہار نیچہ ۱۳۰۷/۱۱/۵۸ھ۔

نیچہ مستحق سعید محمد غفران، فتاویٰ مدرستہ مظاہر علوم بہار نیچہ ۱۳۰۷/۱۱/۵۸ھ۔

کتاب غیر المطلق، مدرستہ مظاہر علوم بہار نیچہ ۱۳۰۷/۱۱/۵۸ھ۔

حرمت مصاہرت کے اقرار سے رجوع

سوال نمبر ۵۱۴ :- آج سے ۵۰ سال پہلے میر دامہ زوج حسین خان نے اپنے شوہر حسین کی زندگی میں جب حسین خان کئی روز کی جبرزداری کرنے کیا بواقی میر و بیگم نے اپنے رہبر کی سوسن خان کے برخلاف عاقل کے قاضی صاحب دیمبر و معتبران علاقہ سے اپنے چند کسان کو انہوں کی سوجوگی میں یہ دعویٰ پیش کیا کہ میرے رجمہ رسول خان نے آج رات مجھ پر ہاتھ ڈالا اور مجھے ننگا کر اور میرے ساتھ زنا کر لیا ہے۔ قاضی صاحب نے مساتہ میر و بیگم کے بیانات میں کریمہ کو نہ فیما تعلیم کی اور معاہدہ کی تداویک نہیں ملوث رہا اللہ دار خان کے سپرد کی اور اس رات کو میں نے ان اپنے گھر سے کہیں جھٹ کر چلا گیا۔ اس کے پائے پر حسین خان شوہر

(۱) ”وحي نزل حواء على انها عدوان، فلما أراد ان يذاعها، وحدها قد انقضت، فقال لها: من انقضت؟“

فقال: أبوك، إن صنفها التزوج، مات معه ولا مهر له، وإن كذبها لم يضر امرأتها، كذا في التفسيرية“

(الفتاوى لعالمگیری، الفقه الثانی، المحرمات بالنسب، وما یصل لذلك: ۹۰۱-۹۰۲، رشمہ)

(۲) (رد المحتار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳، ۳، سمیع)

(۳) (کذا فی البحر الرقعی، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۹۰۳-۹۰۴، رشمہ)

(۴) (کذا فی تبیین الحقائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۹۰۴-۹۰۵، دار المکتب العلمیہ بیروت)

(۵) (انوار المحتار، مع رد المحتار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳، ۳، سمیع)

(۶) (کذا فی حاشیۃ الطحطاوی علی نثر المحتار، فصل فی المحرمات: ۹۰۴، دار المعرفۃ بیروت)

میر و بیگم مراد علی آغیر یعنی بیوی کو اس بیوی پر چاہا جان کر معتزلان علاقہ سے شکایت کی کہ آپ نے میری بیوی کی تدارک نہ کی۔

خیر بعد ازاں معاملہ وینا ہی رہا، چار ماہ گزرنے کے بعد جب حسین خان مراد علی فوت ہو گئے تو بعد میر و بیگم مراد علی کے اس درجہ ہونے خاندان کے بیٹے مسکین خان نے میر و بیگم کے ساتھ نکاح کر لیا۔ چنانچہ ایسے قاضی صاحب مرحوم اس وقت فوت ہو چکے تھے، ان اب کی جگہ ان کا فرزند قاضی علاقہ مقرر کیا گیا ہے، نکاح ہونے کے بعد معاملہ عدالت قاضی صاحب کے سامنے پیش ہوا تو قاضی صاحب نے میر و بیگم وغیرہ معتزلان علاقہ کو طلب کیا تو اب میر و بیگم نے یہاں کیا کہ چٹکت میں نے سید قاضی صاحب کے سامنے اپنے دیواروں خان کے خلاف مجھے بگاڑنے اور تمہارے اور تانبا بھیر کرنے کا بیوی لیا تھا مگر میں نے وہ بیوی اپنے دوسرے دیواروں کے بعد عدالت کے درجہ ہونے پر لیا تھا، میں نے اس وقت جھوٹ بولا تھا۔

راجہ فاخر خان رئیس علاقہ وغیرہ جن کو انہوں کے دیواروں میر و بیگم نے پہلے قاضی صاحب مرحوم کے سامنے دعویٰ کیا تھا، ان سب نے ملغیہ شہادت دی کہ میر و بیگم نے اپنے دیواروں کو ان کے خلاف بگاڑنے اور ہتھیار ڈالنے اور تانبا بھیر کرنے کا دعویٰ ہمارے دیواروں قاضی صاحب کے سامنے پیش کیا تھا۔ علاوہ انہیں سوں خان کا میر و بیگم کو بگاڑنا اور بھیرنا اور میر و بیگم پر ہاتھ ڈالنا ایسا ہے کہ علاقہ کے مرد اور عورت اور غمروو گلاس میں معروف و مشہور مزید یہ کہ میں نے میر و بیگم کا دلہن اور بیوی ہونا کا تقصیر فی نصف التہا ہے۔

گو زبان ساہتہ اور باشندگان دیہ و علاقہ سے تصدیق حاصل کرنے کے بعد جدید قاضی صاحب نے حرمیت معصرت کے مجاہد کے ماتحت قلم ایدہ کیا کہ چونکہ حرمیت معصرت فرزند عمول خان کے کسی مسکین خان کے لئے میر و بیگم کا نکاح ناجائز اور حرام ہے اور یہ نکاح اور خرقہ کا محمد دیا۔ قاضی جدید نے میر و بیگم کے نکاح عدالت کو خیر معتر قرار دیا ہے، کما می تکملہ اسلامی: ۱/۳۹۶۔

”۱) اور ۱) منہ اسرار مع الإختار، المندرجہ، والإختار المستند، یعنی الإختار المعاصر“ (۱)۔
 ۲) منہ اسرار مع الإختار، المندرجہ، والإختار المستند، یعنی الإختار المعاصر، وکذلک، وذا
 ۳) منہ اسرار مع الإختار، المندرجہ، والإختار المستند، یعنی الإختار المعاصر، وکذلک، وذا

بورجوع عن ذلك وقيل: كذبت، فالغاضى لا يصدق (۱)۔

سہارت مذکورہ کے مطابق صبر و یقین کا انکار بعد از اقرار غیر معتبر ہے اور قائل قبول نہیں اور اثبات حرمت معاہرت کے لئے یہ دلائل ہیں: زنی العتسگیریۃ

قال: "ثبت حرمة المعصاة قيل: إن كان السائل والمعتول هارین قال: لا يشارون ولا يصدق له كذبت" (۲)۔

فتح القدیر میں ہے: "و لا عرق في ثبوت الحرمة باللمس بين كونه عاملاً أو ناسياً أو مكرهاً أو مخطئاً أيضاً فتح القدیر" (۳)۔

"ونقل الشهادة على الإقرار بالمرس والتفتين بشهوة"۔ در مختار میں ہے: "و نقل الشهادة على الإقرار بالمرس والتفتين بشهوة، وكذا نقب على نفس للمس والتفتين والطر إلى ذكره"۔ فرجہا من شبهة في المختار (۴)۔

امام دہلویہ کاں فرماں ہے کہ حکم اور انفسخ کے فیصلہ کو نافذ نہیں ہونے پر بعد خلاف اشتہاء قائم کر کے خلاف فتویٰ حاصل کر کے رد وہ نکار کھا ہے۔

۱۔ بعض علماء نے یہ فتویٰ دیا کہ چونکہ اقرار حجت قاصرہ ہے تو صبر و یقین کے اقرار کرنے سے سمون خان یا اس کے بیٹے مسکین خان پر اس اقرار کا اثر نہیں پڑے۔

۲۔ بعض علماء کہتے ہیں کہ عورت کے قول کا سرے سے اعتبار ہی نہیں تو صبر و یقین سے اقرار یا نکار کا کوئی اعتبار نہیں۔

۳۔ بعض علماء کہتے ہیں کہ حرمت معاہرت کے ثبوت کے لئے فقہاء نے جو دلائل کتب فقہ میں بیان

(۱) الفتاویٰ العالمگیریۃ، کتاب النکاح، القسم الثانی: المحرمات بالجہیریۃ، ۴/۵، ۴/۷، ۴/۸ (مشیدہ)

(۲) الفتاویٰ العالمگیریۃ، المصدر السابق

(۳) فتح القدیر، فصل فی بیان المحرمات، ۳/۲۲، مصطفیٰ الباسی الحلبي مصر

(۴) رد المحتار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات، ۳/۳۸، معید

فرماتے ہیں، ان تمام عبارات میں عیناً نہ کرنا استعمال کیا گیا ہے اور نہ کر کے معنوں کے ساتھ تفسیر کیا گیا ہے تو معلوم ہوتا ہے کہ یہ احکام مردوں کے ساتھ مخصوص ہیں۔ اس قسم کے افعال اقوال یا تو مرد پر مقرر کرتے تو حرمت سے بھرپور ثبوت کا حکم دیا جائے گا، اگر عورت کی طرف سے اس قسم کے افعال یا اقوال یا اقوال کا عقیدہ ہو تو مؤلف کے بحث کے ساتھ بھی فقہاء و عبارت پیش کرتے تو ثابت ہوا کہ عورت کی طرف سے اس قسم کے افعال، اقوال اور اقوال سے حرمت مصداق نہیں ثابت ہوئی۔ اور کائنات کا کہہ جائے کہ مقامی واقعات اور گواہوں کی گواہی اور ملاقات کے قواعد و قواعد میں، اللہ کی شہادت اس مسئلہ کو قطعاً انداز میں کر سکتی ہو، جو ایک عامل علت و حرمت کا ہے تو حرمت کی جانب وتر جہ ہے۔

از شہ و انتصار، ص ۸۸ میں: "الأصل في الأصح الحريم، وبما قبل في كشف الأسرار شرح لشرح الإسلام: الأصل في النكاح المحظر وأبجح ضرورة" ۱۶۰ - "فإن تقديم في السر إذا حل وحرمة غلبت نحرمة، ونهت لا يجوز لشعري في الفروج"۔ ص ۱۳۹ (۱)۔ "إذا اجتمع الحلال والحرام غلب الحرام" ۱۶۱۔ "إذا تعارض دليلان أحدهما يقضي بالحرمة والآخر بالإباحة، فذهب لشعري" ۱۶۲۔ ولا يجوز لشعري في الفروج لأن الجوز في كل ما جاز للمصيرورة، والفروج لا نحله بالحيرة ص ۱۳۳۔

ایک عورت کی شہادت اور قویٰ کا شریعت نے عیدوں جلد اعتبار کیا ہے و تمبر و تیمم کا اقرار کیے نظر انداز کیا جاسکتا ہے، واللہ کی اس حقیقت اور مسئلہ کے اندر غما کا اختلاف پیش خدمت روانہ کیا جاتا ہے، اصولی شریعہ اور دین اسلام کی رو سے جو حق فیصد ہو، فقط زفر، کریم اللہ، جبریں۔

الحجاب حاملاً ومصلياً؛

جب کہ سہمہ دے اپنے، پورے تحقق ملے اور اقرار کیا گیا تو مسئلہ کے حق میں اس دین کی دوز کی

۱۰۱: الأصل، والفقهاء، الفن الأول، القاعدة الثانية، ص ۶۴، قدیمی

۱۰۲: الأصل، والفقهاء، الفن الأول، النوع الثاني من القواعد، القاعدة الثانية، ص ۱۰۹، قدیمی

۱۰۳: الأصل، والفقهاء، الفن الأول، القاعدة الثالثة، ص ۷۰، قدیمی

عبر مائت، افہامہ ائمہ علیہ السلام، صفحہ ۱۰۶، ص ۱۰۶۲، فقط والتدبیرات علی الطہر۔

ترجمہ والعید محمود گشتوی قدس سرہ، صفحہ ۱۰۶، ص ۱۰۶۲، فقط والتدبیرات علی الطہر۔

الجواب صحیح: سعید احمد غفرلہ، صحیح: عبداللطیف، مدرسہ مظاہر علوم مبارک پور۔

حرمتِ مصاہرت سے متعلق بیانات

سوال (۵۱۴۱): ایک شخص جو عمر نے متوفی عنہا زوجہ سے جو معاملہ ہے قبل از وضع حمل نکاح کر لیا جس کی وجہ سے دیندار مسلمانوں نے قطع تعلق کیا۔ مزید برآں یہ ہے کہ متوفی عنہا زوجہ کے ماموں نے کہا کہ اس شخص کے چرہ اپنے نے مجھے کہا کہ اس متوفی عنہا زوجہ کے ساتھ اس نازک کے جوہر کی عورت سے ہے اس سے زنا ہوا ہے۔ میں نے دیکھا ہے، میں گواہی جہاں کہو گئے کہ وہوں گا، اسی طرح اس نازک کی جو بھی عورت ہے، اس نے بھی ایک دوسرے شخص سے کہا ہے کہ میں اپنے لڑکے کو جو محمد مرزا کا لڑکا ہے اس نے دوسروں سے کہہ دیا ہے کہ متوفی عنہا زوجہ کے ساتھ زنا کیا ہے۔

اس بناء پر عمر ثابت ہونے کو تیار ہوا بشرطیکہ یہ متوفی عنہا زوجہ جس سے حمل میں نہیں نے منع کیا ہے صحیح نہیں ہوا تو وہ، وہ مجھ سے منع فرما دے گا کہ میں۔ واولیٰ نے کہا کہ یہ تو دوسرے سے جب اس کے ساتھ زنا ہوا ہے تو اتمام اس سے منع نہیں کر سکتے۔ اب در وقت کرنے پر اور مجبور کرنے پر وہ شرعی فیصلہ پر تیار ہوا اور مدق مدق علیا اور گواہوں کا بیان سنا گیا آخر آپ کی خدمت میں بھیجا ہوا ہے۔

مدق نور احمد، "میں نے لوگوں سے سنا ہے کہ عمر کے قہر الدین نے اس عمر کی مقصود یعنی متوفی عنہا زوجہ سے زنا کیا ہے، قبل ایسا تھا کہ"۔

(۱) اسے العوامی، باب الفیاض ما فیہ من النہی، ۶۶۰، قدیمی،

"انبر اکرم علی الغیب احقر اکرم علی الدار" فیض العبدیر، ورقہ الحدیث: ۱۰۳، ۳۰۰/۱،

مکتبہ نواز مصطفیٰ الناز مکتبہ المکرمہ،

"من اقصیٰ بغیر علم کان ائمہ علیہ السلام" فیض الشہید، ورقہ الحدیث: ۸۴۹۰،

۵۲۸۲/۱، مکتبہ نواز مصطفیٰ الناز مکتبہ المکرمہ،

(۲) مشکوٰۃ المفاتیح، کتاب العیم، الفصل الثانی، ص ۳۵، قدیمی،

مدنی صیغہ قرال الدین ہندو عمر: "میں حلیہ یوں پہنا دوں کہ ۳۳۴ قہران متوفی غلبہ زوچہ است میں نے اُن
نہیں کیا۔"

آدہ الدہ قرال الدین جزو محافلِ عرب: "میں نے اپنے لڑکے قرال الدین کو امران کے ساتھ لڑا کرے
نہیں دیکھا۔"

گواہ دوم محافلِ الدین: "میں نے عمر کے لڑکے قرال الدین کو مسافہ دروان کے ساتھ لڑا کرے نہیں
دیکھا۔"

اب سوال یہ ہے کہ نور احمد سے پہلے کو: "روئے نے رخصت نہا کا فقر کر رہا ہے۔"

۲۔ عربی اول عورت اپنے بھائی سے پہلے اقراء کر چکی کہ ایک دفعہ نہیں کسی دفعہ میں سے اپنے لڑکے کو
دیکھا ہے، اپنے ہاتھ سے ایک دوسرے کو مسجد دیا، لیکن اب گواہ کے وقت رخصت نہا کی منکر ہے۔ سب پوچھ
گیا کہ تم نے اپنے بھائی سے رخصت نہا کی کیسے خبر دی؟ حب جواب دیا میرے شوہر نے دوسری شادی کر کے ٹھٹھ
الزیت ہو چھائی جس کی وجہ سے میں نے کہا۔

۳۔ ایک شخص نے خبر دی ہے ان بیانات کے بعد کہ ان گواہوں نے برادری کے بعض افراد کے ہوا
سے یہ بات بیل ہے۔

۴۔ یہ حرمیت مصاہرت بیانات میں سے ہے یا نہیں۔ اگر یہ ہے تو عورت واحد یا مرد واحد کے ٹھہر رہے
سے حرمیت مصاہرت ثابت ہوگی یا نہیں؟

۵۔ اور یہ ظہم متقی کے سامنے جب کوئی دے گاہب ہی اس کی گواہی معتبر ہوگی یا اور دوسرے کے
لئے لی جائے گی؟ اگر کچھ گواہوں کے حق اور دوسرے دعوں کے حق میں بھی کچھ گواہی فی حق نہ ہو۔

۶۔ لفظ "اشہد" یا اس کا ترجمہ گواہی کے وقت دکر لازم ہوئی ہے، اکتفا فی متون کتب الفقہاء
۷۔ ان گواہوں کا ظہم بھی تحریر فرمادیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

یہ سب کچھ روز ہوئے پٹیا بھی آیا تھا۔ پہلے بھی یہاں میں مدافعی تھا۔ سب بھی مدافع بنے گواہوں کی
طرف سے مدعی نے خود قہر و رخصت نہا کا نقش کرتا ہے اور سب ان کا بیان نقل کرتا ہے تو اس میں رخصت نہا سے انکار

ہے۔ شرعاً ثبوت زنا کے لئے چار عادل مردوں کی شہادت ضروری ہے (۱)۔ اگر اس میں کمی ہو تو گونہوں پر مدعینہ جادی ہوتی ہے اور خود مدعی پر بھی اس باب میں عورت کی شہادت قطعاً معتبر نہیں، اگر شہادہ بعد شہادت زوجہ کر لیں تب بھی ان پر حد تلف جادی ہوتی (۲)۔

یہ سب باقر اسلام کی حکومت کی ہیں یہ سب تفصیل فقہانہ ہے لیکن دینہ حرمت مصابرت ثابت ہونے کے لئے چار گونہوں کی ضرورت نہیں، بلکہ اگر صرف ایک گواہ کے کہنے سے صدق کا ظہور ممکن حاصل ہو جائے تب بھی حرمت مصابرت ثابت ہو جاتی ہے اور یہ بھی ضروری نہیں کہ قاضی، قسم یا مفتی کے سامنے گواہی دی جائے یا بصیغہ "شہدہ" بیان کیا جائے، بلکہ یہ قبیحہ اخبار سے ہے اور درست مصابرت کے لئے تحقیقی زنا شرط نہیں، بلکہ یہ حرمت مس بالشیوۃ اور تفصیل بالشیوۃ سے بھی ثابت ہوتی ہے (۳)۔

ان تمام سے ثابت ہے مس سماء دوران کو بیان درج نہیں کر رہا، قرار کرتی ہے یا انکار، مرد و افراد کرے اور اس کے اقرار سے مدعی علیہ کو صدق کا ظہور ممکن حاصل ہو جائے تب بھی حرمت مصابرت ثابت ہو جائے گی:

(۱) "ویمسها المسوا أربعة رجال"، (المحرر المختار)، (قوله أربعة رجال، فلا قبل شهادة النساء)، (رد المحتار)، کتاب الشہادات، ۴/۳۱۵، سعید

(وکنڈا فی الہدایۃ، کتاب الشہادات، ۵/۱۰۱، ۱۰۲، رشیدیہ)

(وکنڈا فی الہدایۃ، کتاب الشہادۃ، ۵/۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، رشیدیہ)

(۲) "ویمسح من رجوع من الأربعة بعد الرجوع فقط، لا انقلاب شهادته بالرجوع قذفاً"، (المحرر المختار، باب الشہادۃ علی الزنا والرجوع عنها، ۴/۳۳۴، سعید)

(وکنڈا فی الفتاویٰ السعالیہ، باب الشہادۃ علی الزنا والرجوع عنها، ۲/۱۵۳، رشیدیہ)

(وکنڈا فی الہدایۃ، باب الشہادۃ علی الزنا والرجوع عنها، کتاب الحدود، ۵/۲۳۶، شرکت علمیہ ملتان)

(۳) "والزنا واللص والظن مشہورہ بموجب حرمۃ المصاہرۃ"، (المحرر المختار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات، ۴/۱۳۱، رشیدیہ)

(وکنڈا فی مدائع الصانع، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات، ۴/۳۳۴، دار الکتب العلمیہ بیروت)

(وکنڈا فی الہدایۃ، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات، ۴/۳۰۹، صکیہ شرکت علمیہ ملتان)

"رجل تزوج امرأة عن أبيه أو أخيه، فمساها أو ودعها، أو ودعها فمساها، ففعل بها ففعل بها، من انفصلت؟ فقال: لم يملك، ثم صنفها في تزوج ما نكح ولا مهر فيه، وإن نكحها فبهي امرأته، كذا في نظيريه" وكتب في الفتاوى العالمگیری (۱)۔

"خير الواحد بغير في البیات كالحل والحرمة والظهار والحائض إذا كان مسلماً عدلاً ذكر أو أنثى مرأ أو عبداً، حرموا أو لا، ولا ينسقط بغير الشهادة والعدا كذا في الوحیر شکر دري، کذا فی المحيط بحر حمی ولبانیة اهداء، عالمگیری (۲/۲۷۶)۔ "إنما كانت الزوجة مستهانة، فأحد ربه رجل أن أباً تزوج وابنه فبها بشهوة، ووقع في قلبه شهوة، فنهى عنه أن يتزوج، أحبتا أو أربع سواها، بحدود، قالوا أخره، سبق الزمان والحكمة عن النكاح، لأن تزوج لسهة بدار في المعارف لا يباذره لعدم العلم، فإن وقع عليه، فمافقه وحسب قبوله، وهكذا في الوحیر شکر دري، اهداء، هدية: (۲/۳۱۲)۔

عادت میں جو نکاح کیا ہے وہ صحیحاً ثابت ہے، اس کا نسخ اور منکاحات واجب ہے (۳)۔ فقہ القدریہ لا توفی ام۔

حرره العبد محمود ششون عفا الله عنه، محقق مفتی مدرسہ مظاہر علوم بہار پور، ۱۳۳۹ھ۔

الجواب صحیح سعید محمد غفرلہ، مفتی مدرسہ مظاہر علوم بہار پور، ۱۳۳۹ھ۔

صحیح: عبد العلیف، مدرسہ مظاہر علوم بہار پور، ۱۳۳۹ھ۔

(۱) الفتاویٰ العالمگیریہ، القسم الثانی، المحرمات بالصبریۃ، وما یصل بدنک: ۳۷۱، وشیدیہ

(۲) الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب الکراهیۃ، الباب الأول فی العمل بخیر الواحد، انفصل الأول: ۳۰۸، وشیدیہ

(۳) وکذا فی اہدایۃ، کتاب الکراهیۃ: ۵۲۲، اہدایۃ ملتان،

(۴) الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب الکراهیۃ، الباب الأول فی العمل بخیر الواحد، انفصل الأول: ۳۱۵، وشیدیہ

(۵) اما نکاح مکتوحۃ الغیر ومعتدہ، فاما حول فیہ لا یوجد، لعمدۃ ان عند امیہ لغیر، لانه لم یقل أحد بمواز، فلی یعتقد املاً، (رد المحتار، باب المہر، مطلب فی النکاح القاسد: ۲۳۳، سعید)

و کذا فی الفتاویٰ العالمگیریہ، القسم السادس، المحرمات التي یعلق بها حق الغیر: ۲۸۰، وشیدیہ،

و کذا فی غازی فلاحی حان، کتاب النکاح، باب فی المحرمات: ۳۲۶، وشیدیہ

حرمت مسح برت بخش ظہن سے

مسح بال [۱۵۱۵] ۱۔ ہندو ایک اندھا دینی ماں سے اچھڑتے ہوئے کہتی ہے: اچھو کو تو مجھ اور اجوت
بھی لگاؤں گی، یعنی حج تصحیح کر کے تیرا چاڑھ ہے، مگر اس بات کو نظر نہ کرنا۔

۲۔ دسب زید کا چلی ڈول کے سفر میں تھرا تو کھر بھئی زید کا باپ ملے، زید پندرویس روز رہا، ہندو
خوب ان ڈولوں کی خدمت کرتی رہی، بڑی سب تکلف سے باتیں کرتے رہتے، اور ہندو خوب دنداس کی کمر
دونوں کو سرخ کرتی، اندر آنکھوں میں سرسبز لہریں لہرودا، دینہ جہ ۳۰۰، ۲۰۰، ۱۰۰ کا یہ دکانہ ہوا تو اس نے نکال کر
پنے وپر لے گیا، اس پر زید کو شک ہوا، چڑھ کر زید راست کو اپنے بیٹا شاپ کے بہوہ آئے کی تلافی سے لھٹا تو
چار پائیوں زید اور بڑی جو اوپر سے کمرہ میں تھیں (کیونکہ زید کو شک پہلے ہی تھا) چھوٹے چار پائی کے کمرے کی
آواز آئی، اس پر زید کو شک ہوا۔

ایک دفعہ زید بہت ملحدی سے لکھ کر پوچھا تو ہندو اپنی چار پائی کے پاس بھی گئی تھی، اس پر زید ہندو
کو کچل کر فی الخیر باہر لے گیا، اور اس کے سر پر قرآن پاک رکھا اور کچل کچل کر تو کس چار پائی سے ملتی ہے۔
ہندو کہنے لگی کہ میں لکھ کر رہی چار پائی سے یہ جی تھی، اگر اپنی چار پائی کے بغیر اور کسی اور سے چار پائی سے
اٹھی، توں یعنی لکھ کر چار پائی سے تو مجھے مرنی دینا ایمان بھیب نہ ہوا۔

۳۔ دو تین موٹی پر کمرہ اور ہندو کو دیکھا گیا کہ راستہ کو چار پائیوں کی طرح ہاتھ چھتے ہیں، چار پائیوں
کے سر پر زید قریب رہیں۔

۴۔ ہندو اور کمرہ آخر علیحدگی کی تلاش میں رہتے ہیں، اندر ہندو کو کہا جاتا ہے کہ تو زرائی سے دھکی جا
تو کہتی ہے کمرہ میں بری ہوں تو مجھے مرنی دینا ایمان بھیب نہ ہوا، جو ہندو نے جھوٹے وہ دوزخ میں
پنے، لکھ کر زید سے کہتی ہے: یہ ایسا ہندو اعلیٰ تھا، سے مانتے رہے۔ لکھ کر انکار کرتا ہے۔

کیا ہندو یہ اس بات میں ہندو زید پڑھاں ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

ترزیو ہندو کا کہنا ہے کہ وہ اپنے بیویوں میں چلی ہے، دوزخ پر کمرہ نہیں ہوئی، لکھ کر دستور بتا ہے،
کمرہ نے ان قدر سب تکلفی اور امانت دہنیں ہوئے، اس کے انتظام کی ضرورت ہے، اور اگر زید کو ہندو کا کہنا

نہیں۔ بلکہ اس کو ضمن غالب ہے کہ بندہ کا تعلق بکر سے ناجائز ہے اور مس بالشوہ کی نوبت آئی ہے (۱) (۱) اس کو
تلیکہ ترمذی یعنی طاقی و عمر تعلق منقطع کر دے (۲)۔ فقط واللہ سبحانہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد محمد شنگوای مقلد خدمتہ، محقق مدنی مدرسہ مظاہر علوم بہار نیور، ۲۹/مفر/۱۴۳۳ھ۔

الجواب صحیح: سعید احمد شفر، مفتی مدرسہ مظاہر علوم بہار نیور، ۳۰/مفر/۱۴۳۳ھ۔

حرمت مصاہرت سے نکاح ختم نہیں ہوتا، زوجین میں تفریق ضروری ہوتی ہے

سوال (۵۶۵۱): إذا زنی أحد مع امرأته أو منت امرأته، أو بنته، أو ابنت الزوجة

وأنزح منها، هل امرأته حلال أم حرام؟ وإذا كان حرماً هل يبغى طلاقها ومكاحها؟

الجواب حامداً ومصلحاً:

من ربي سليمان بن أحمد: من ذكر في المسائل، حرمت عليه زوجته، ولكن لم يمنع النكاح

(۱) "القول بالحرمة بلمسها مشروط بأن يصدقها ويقع في أكبر رايه صدقها، وعلى هذا ينبغي أن يقال
في مسه بإباحة لا تحرم على أبيه وابنه إلا أن يصدقها أو يظن على ظنه صدقها". (المحرر المنقح: كتاب
النكاح، فصل في المحرمات: ۴/۱۷۷، وشيخہ)

(وكتنا في فتح المغيث، كتاب النكاح، فصل في المحرمات: ۳/۳۲۳، مصطفى النجدي المصري مصر)

(وكتنا في الدر المختار مع رد المحتار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات: ۳/۳۳۳، سعید)

"رجل قبل امرأة أبيه بشهوة أو قبل الأب امرأة ابنته بشهوة، وهي مكروهة، وأبكر الزوج أن
يكون بشهوة، فالقول قول الزوج، وأن صدقه الزوج، وقعت المرفة، الخ". (الفتاوى العاصمكية، كتاب
النكاح، القسم الثاني: المحرمات بالصهرية وما يتصل بذلك: ۴/۱۶۱، وشيخہ)

(۲) "و بحرمة المصاهرة لا يرفع النكاح، حتى لا يحل لها التزوج بآخر إلا بعد اختار كذا وانقضاء العدة
والرطة بها، اهـ". (الدر المختار مع رد المحتار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات: ۳/۳۷۳، سعید)

وكتنا في حاشية الطحطاوي على التمر المختار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات: ۱/۱۷۲، دار
المعرفة بيروت)

(الفتاوى العاصمكية، كتاب النكاح، القسم الثاني: المحرمات بالصهرية وما يتصل بذلك:

کا ثبوت نہیں ہے کہ یا صحیح ہے یا غلط ہے۔

مواہنہ: اس آدمی کی زوجہ بنتی ہے کہ میں نے شوہر کا ذکر کمزاد یکھا تو شک ہوا کہ یہ نہا کر کے آئے ہیں۔

مواہنہ ۲: زنی عمر ۵ سال اس کا بیان ہے کہ سب جھوٹ ہے کچھ نہیں ہوا۔ خود شخص کہتا ہے کہ خدا گواہ ہے کچھ نہیں ہوا، جب کہ وہ پہلے ایک یا دو مولویوں کے سامنے زکا اقرار کر چکا ہے۔ دوسرے روز کہتا ہے کہ مجھ کو کچھ خبر نہیں ہے کہ میں نے کیا کیا۔ اس صورت میں اس کی زوجہ حرام ہوگئی یا نہیں؟ فقہ۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

عورت کا جو کچھ بیان ہے وہ تو ثبوت زکا کے لئے بالکل کافی نہیں (۱)۔ لیکن مرد کا اقرار کر لینا درست کے لئے کافی ہوگا۔ یعنی جس نے دو مولویوں کے سامنے اقرار کیا ہے اور وہ مولوی جیتے ہیں کہ اس نے اقرار کیا ہے کہ اس نے اپنی لڑکی کے ساتھ نہا کی ہے، اس پر اس کی عورت بھی لڑکی کی ماں حرام ہوگئی (۲) اس سے طہرہ کی ضرورت ہے، صاف صاف کہہ دے کہ میں نے حلق نکال دیا (۳)۔ اس کے بعد اس کی دو عورت

(۱) "وفوتہ" ربيعة (رجال) فلا نقل شهادة النساء"، رد المحتار، کتاب النکاح: ۵/۳۹۳، حیدر

دو کذا فی البحر الرائق، کتاب النکاح: ۲/۱۰۲، رشیدیہ

دو کذا فی النہایۃ، کتاب النکاح: ۲/۵۳۱، إمدادہ ملانی

(۲) "ولو أقر بحرمۃ المستأجرة، يؤخذ به ويتوقف بينهما، والإصرار علی الإفراق فیس بشرط، حتی لو رجع عن ذلك فقال: كذبت، فالقاضي لا يصفق، ولكن فیما بینہ و بین الله تعالى إن كان كاذباً فیما أقر، لا نحرّم علیه امرأته"، الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب النکاح، القسم الثاني، المعصومات بالصبرۃ و ما یقتضی بذلك: ۲/۷۶، رشیدیہ

دو کذا فی المتأخر خانیۃ، کتاب النکاح، أسباب التحريم: ۳/۱۱۳، إدارة القرآن کراچی

دو کذا فی البحر الرائق، فصل فی المحرمات: ۳/۱۷۷، رشیدیہ

(۳) "وبحرمة المستأجرة لا یرفع النکاح، حتی لا یحل لها التزوج باحر (لا بعد المتاركة و انقضاء العدة، والمتاركة لا یصحق إلا بالقول، الخ"، الدر المختار مع رد المحتار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳/۷۷، حیدر

دو کذا فی حاشیۃ لطحطاوی علی الدر المختار، فصل فی المحرمات: ۳/۱۷۷، دار المعرفۃ بیروت -

بدرنہ ہو الاقرار بہ۔ وفیہ: ولا یلجئ علی الاقرار ببيان قدالة یذیبه انفساذا بانو نکوی عسی لفرن، نسج" (۱)۔ پس ثابت ہو کرنا سے ثبوت کے لئے یہی دو صورتیں ہیں، تیسری صورت بالکل کوئی نہیں۔ ۲۔ کلام المعنی العنصری۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

ثبوت زمانی جو صورتیں مائل نے نقل کی ہیں وہ جوہر حد کے لئے ہیں، چونکہ حدیثیات کی بنا پر یہ حد کرنے کا حکم ہے: "اندر" والحدود من الاستصدام" الحدیث (۲)۔ ثبوت جرمیت مضامیرت کے لئے ان صورتوں کی ضرورت نہیں ہے کہ نفس اقرار یا شہادت کافی ہے، اپنے اقرار پر، مصر دہمگی ضروری نہیں کہ اگر اقرار سے رجوع کر کے اپنی گمراہی پر توبہ کر دے تو شرعاً وہ مکلف یہ نہیں (۳)۔ اور اس جرمیت کا ثبوت جس طرح زمانہ سے ہوتا ہے کہ بالشہادۃ والتقبل بالعمود سے بھی: وجاہ ہے (۴)۔ نیز عمر نسین، اکرا، خطا سب کا ایک حکم

(۱) الدر المختار مع رد المحتار، کتاب الحدود، مطلب: الزنا شرعاً لا یخص ما یوجب الحد۔ (۲) ۱۰۸/۳، ص ۱۰۸

(۳) والحدیث بتسامہ۔ "عن عائشة رضى الله تعالى عنها قالت قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم: "انروا الحدود عن النصفين ما استطعتم" ومن التزمی. کتاب الحدود، باب ما جاء فی لزوم الحدود: ۱۰۸/۳، ص ۱۰۸

"عن أبي هريرة رضى الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم: "ادعوا لحدودكم ورجلکم له مدافعاً". ومن ابن ماجه، باب السر نفي الحزم و دفع الحدود بالشبهات، ص ۱۰۸/۳، قدیمی،

و کما فی شرح الأشباه والنظائر، الفی الاول، اسوع غلانی، لقاعدة السادسة ۱۰۸/۳، إدارة القرآن کرچی، (۳) "لو اقر بحرمة المصاهرة، یا اذ به ویفرق بينهما ولا یصر لہ علی الاقرار لیس بشرط حتی لو رجع عن ذلك، فقال: کذبت، قال القاضي لا یستلزمه. ونکن ما بینہ ویب الله تعالى ان کان کاذباً فبما فخر، لا تعزم علیه بموافقة، الفتاویٰ العثمکریۃ، المقصد الثانی: المحرمات بالصہرۃ وما یمثل مدافک: ۱۰۸/۳، رشیدیہ،

(۴) "وکما ثبت هذه الحرمة بالوطأ، تمت بالعسر والتقبل، الخ" دفع القدر، کتاب المحاکم، فصل فی المحرمات: ۲۲۲/۳، منصفی الباس: الحلبي مصر،

ہے اور ان صورتوں میں حد نہ شرعاً جاری نہیں ہوتی ہے۔ مسائل طہر و حرمت میں مفتی کا فتویٰ عامی کے حق میں بہتر اور تقاضا و القاضی ہے:

"تست حرمة المضاهرة بطوط، حلالاً كان أو عن شبهة أو زنا" کذا فی فتاویٰ قاضی جان (۶)۔ "من زنی بامرأة حرمت علیہا دین علی، وابتنها وإن سقطت، وکذا تحرم العزیز بها علی نساء، عزانی وأحداده وإن علوا، فوأنثاته وإن سقطوا"۔ کذا فی فتح القدیر (۲)۔ "و کما ثبت، هذه الحرمة بطوط، ثبتت بعسر والتفیل، سواء كان بشکاح أو ملک أو فحور، ثم لا فرق فی نیوۃ الحرمة بالعسر کونه عامداً أو سائياً أو مکرهاً لو مخطئاً"۔ کذا فی فتح القدیر (۳)۔

"لو أثر بحرمة المضاهرة بما أخذ به و یفرق بینهما، والإصرار علی الإقرار لیس بشرط، حتی نرجع عن ذلك فقال: کذا، ثبت، فالقاضی لا یصلغه، ولكن ما یبینه و بین الله تعالى أن كان کذاً فیما أقدر لا تحرم علیه امرأته، اهـ"۔ کذا فی الفتاویٰ العالمگیریہ مختصر (۲)۔ فقط والله سبحانه تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد محمود گنگوہی عفا اللہ عنہ، معین مفتی مدرسہ مظاہر علوم بہار پیور، ۱۲/۳/۶۳ھ۔

منہج: سعید احمد غفرلہ، مفتی مدرسہ مظاہر علوم بہار پیور، ۱۲/رجب الاول/۶۳ھ۔

منہج: عبد الخلیف، مدرسہ مظاہر علوم بہار پیور، ۱۲/۳/۶۳ھ۔

(۱) فتاویٰ قاضی جان عفا اللہ عنہ فی حاشی الفتاویٰ العالمگیریہ۔ کتاب النکاح، باب فی المحرمات: ۶۰/۱، وشہیدہ

(۲) فتح القدیر، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۲۱۹/۳، مصطفی البیاضی الحلبي، مصر

(البحر الرائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۱۷۷/۳، وشہیدہ)

(۳) کذا فی رد المحتار، فصل فی المحرمات: ۳۶/۳، سعید

(۴) فتح القدیر، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۲۲۴/۳، مصطفی البیاضی الحلبي، مصر

(۵) کذا فی رد المحتار، فصل فی المحرمات: ۳۵/۳، سعید

(۶) کذا فی تبیین الحقائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۴۷/۲، دار النکب العلمیہ بیروت

(۷) الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب النکاح، القسم الثانی: المحرمات بالصهریۃ وما یصل بالک

نواسہ کی بیوی سے بوس و کنار کی بناء پر حرمت

سوال ۱۵۶۵۲: زید نے اپنے نواسہ کی منکوحہ سے بوس و کنار کیا، یہ بیان صرف لڑکی کا ہے اور کوئی شہادت نہیں اور وہ لڑکی زید کی بھتیجی بھی ہوتی ہے۔ تو کیا وہ لڑکی زید کے نواسہ پر حرام ہو گئی یا نہیں؟ نیز اگر نواسہ اپنی مذکورہ بیوی کو طلاق دیدے تو ۱۵۶۵۲ اس سے نکاح کر سکتا ہے یا نہیں؟ حرمت معاہرت کے سلسلہ میں داد اور ناسا میں کچھ فرق ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

زید (۱۵۶۵۲) پر اس کے نواسہ کی منکوحہ نواسی وقت حرام ہو گئی تھی جب کہ اس کے نواسہ نے ہی سے نکاح کیا تھا اور زید ناسا نے اپنے نواسے کی بیوی و شہوت سے بوسہ یا اور نواسہ نے اس کی تصدیق بھی کر دی تو اب یہ نواسہ کی منکوحہ خود اپنے زوج پر بھی حرام ہو گئی، اب زوج پر لازم ہے کہ اس کو صاف صاف طلاق دیدے اور اپنے سے جدا کر دے، کذا فی المسحور: "تحریم حلیۃ ابن المسافل علی الجند الأعمیٰ" و کذا حلیۃ ابن البیت وابن مسفل (۱)۔

اس عبارت سے یہ صاف ظاہر ہے کہ داد اور ناسا حرمت معاہرت کے باب میں برابر ہیں۔ "وتیوت الحرمة بلمسها مشروطاً بأن یصافھا ویقع فی اکبر رأیہ صدقھا، وعلیٰ هذا ینفی أن یقال فی مسہ یناہا: لا تحرم علی آبیہ وائہ، إلا أن یصدقہا أو یغلب علیٰ فہمہا صدقہ، ثم رأیت عن أسی بوسید، وحسمہ اللہ تعالیٰ ما یفید ذلك إحدی بحر معرباً إلی الفتح، الحد: شامی: ۲/۲۸۰ (۲)۔

= (و کذا فی التلخیص الحالیۃ، کتاب النکاح، تمہایب المحرم: ۶۳/۲، إدارة القرآن کو اجمعی)

(و کذا فی البحر الرائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۱۷۹/۳، وشیحہ)

(۱) (ذایعرج الرائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۱۷۹/۳، وشیحہ)

(و کذا فی فتح القدیر، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳۱۴/۳، مصطفیٰ المابی العلیی مصر)

(و کذا فی تبیین الحقائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۴۶۲/۲، دار الکتب العلمیۃ بیروت)

(۲) (الدر المختار مع رد المحتار، فصل فی المحرمات: ۳۳/۳، سعید)

(و کذا فی فتح القدیر، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۲۴۲/۳، مصطفیٰ المابی العلیی مصر) =

الحكمة السخنة واللا. فيه الحكمة - حبر السخنة لها نبرة مع .. حر لا بعد التتار كذا، وانخفض.

المصدر: الفهرست المجلد ١٢، ص ١٢٣، ١٢٤. نقله عنه: الفهرست المجلد ١٢، ص ١٢٣، ١٢٤.

درم انجمن کوهن و شکر و وزارت اطلاعات و فرهنگ - ۲۰۰۸

ایک خاص کتاب، جس کا نام "مکتبہ" ہے، جس کی طرف سے اس کی تعلیم دی جاتی ہے۔

میٹھے کی بیوی سے ناجائز تعلق کی بناء پر حرمت

سوال 355: ہندو نے کان بونی زید سے کہا کہ وہ اپنی خواہش اور میلان میں ہندو کا قصدا اپنے
 نامہ زید سے سو گیا، جب زید اس غریب کو پہنچا تو اس نے اپنے والد کو اپنی زہد ہندو سے زنا کرتے ہوئے دیکھا،
 وہ نصرت و ہمدانی وقت اپنے اہلن سے لگ گیا اور اب تک وہ ایس نہیں آیا۔ اس کی عدم موجودگی میں ہندو کے چند
 بچے پیدا ہوئے اور وہ بچے لکھن بانی ہیں، بعض انہوں نے ساری عمر برادری میں غلام پر رہا ہے کہ یہ سب بچے اند
 الحرام ہیں، اب کراں بچوں کی شہرت نے انہوں کو اس سے کڑا جاتا ہے۔

۱۔ ذاتِ طلب پر امر ہے کہ مطلق شرعاً شریعتاً ایسے شخص کو کیا حکم ہے؟ اور کس شادی میں شرعی ہے؟ کیا ہے؟

الحجرات حامداً ومعبداً:

زنا کی حرمت نسلی تعلقی سے ثابت ہے۔ اس کو مرتکب گناہی سے (۱۰)۔ جب تک قبر بعدت قلعہ قلی

- رو کذا فی المعجم، لایخ، کتاب اشکاء - فصل فی المدحجات ۱۳۷۴ هـ و ۲۰۲۵

١. القرآن الكريم: كتاب الحكيم، فصل في المعجزات ٣، ٢، ١.

وكانت في حاشية الطحطاوي على هامش هام الخوار، فصل في البحار، ص ١٢٣ - دار المعارف، بيروت.

وَقَالَ فِي الْبَنَاءِ يَا أَبَاهُمْ بِهَذَا اسْمُ الْبَنَاءِ الْعَمَلُ مَا تَبَاتُ بِهِ وَهُوَ بِصِلِ يَذْكَبُ الْبَنَاءُ وَرَبِّدِي

٢. امان الله تعالى لا يلا نفعه، الى بي امه كان فاحشة ربا، سلا به انى نفس حمر يفتا ومعملها

ماہنامہ سیدہ اختر کے مختلف حصوں کے مختلف صفحات پر درج ذیل عبارتیں (مضمین) درج ہیں:

وہاں ڈیڑھ گھنٹہ کے بعد ۳۰۰ فٹ کی گہرائی پر پہنچا۔

کر کے پتی تو بند کرے۔ اس کے ساتھ قتل و قتل کرنا چاہیے بلکہ اگر مفید ہو تو اس سے سب را قلع تعلق کریں کہ وہ تجھ کو روک دے (۱)۔ نیز جب اس لڑکے نے دعویٰ کو اپنے باپ سے زنا کرتے ہوئے دیکھا تو وہ دعویٰ اس شوہر پر حرام ہو گئی (۲)۔

تنبیہ: بلا شرعی ثبوت کے کسی کو ولد الزنا کہنا حرام ہے (۳)۔ اسی طرح کسی کو باشرعی ثبوت کے زانی کہنا بھی حرام ہے (۴)۔ فقط واللہ سبحانہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد محمد گنگوہی رحمۃ اللہ علیہ، محقق مدرسہ نظام علوم سہارنپور، ۱۴۰۴ھ/۱۰/۵۶ھ۔

الجواب صحیح: سعید احمد غفرلہ، تصحیح: عبد الغنی، مدرسہ مظاہر علوم سہارنپور، ۱۴۰۴ھ/۱۰/۵۶ھ۔

(۱) "قال المحقق: رخص للمسلم أن يعصب على أخيه ثلاث لئلا يقتله، ولا يجوز فوقيه، إلا إذا كان الهجران إلى حق من حقوق الله تعالى، فيجوز فوق ذلك... ما لم يظهر منه العورة والتورع إلى الحق". (مرقاۃ المفاتیح، باب ما یجوز عہ من لئعاہ، الفصل الأول: ۵۵۸، ۵۵۹، رشیدیہ)

(۲) "وحریم أيضاً بالصهرية أصل مزبنة". (الذکر المختار) "قوله: حرم الخ" أراد حرمة المصاهرة الحرامات الأربع: حرمة المرأة على أصول الزانی وقرودہ نسباً ورضاعاً، وحرمة أصولها وقرودہا علی الزانی نسباً ورضاعاً". (ورد المختار، فصل فی المحرمات: ۴/۳، سعید)

وردی الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب النکاح، القسم الثانی المحرمات بالصهریہ وما یقتضی بذلك: ۲۷۴، رشیدیہ)

(۳) "و کذا فی التنازعانیۃ، أسباب الحرج: ۶۱۸، دائرة القرآن کرچی)

(۴) "أعس عاتقة رضى، لله تعالى، بها زوج النبی صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم. أنها قالت: کان عتیق ابی وقاص عتق، إلى أخيه سعد بن أبي وقاص... قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم: "هو لك باعد بن زمعة" قوله للفراس وللعاقر المحجر". (اصحیح البخاری، کتاب الوصایا، باب قول النعمان لوصیه: تعاهد ولدی الخ: ۲۶۳، قدیمی)

"قوله علی مراتب) ضعيف... وهو غرض المكوحة ومصلحة نرجس، فإنه فيه لا يفتي إلا باللعان". (ورد المختار، کتاب الطلاق، فصل فی ثبوت النسب: ۴/۳، ۵۵، سعید)

(۵) "و کذا فی الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب الطلاق، کتاب الخلع عشر فی ثبوت النسب: ۵۳۶، رشیدیہ،

(۶) "و تفرع شقہا کالم... یا از سر او معناه المولود من الرط، احرار، فیم حاله الحین، لا یقال: =

اور میرے کے کے ذمہ واجب ہے کہ دفاعی انفازی العسکیر بنوا (۱)۔ اشد کت بالقون و شریق
 قشما۔ ہم جب عدت گزار جائے تب بھی عورت کو خسر سے نکاح کرنا ہرگز ہرگز ناجائز نہیں، کس کسی
 (نہضہ ۲)۔ ایسی حالت میں شرعی طور پر ادنیٰ کر: اس معاملہ میں شرعاً مٹا ہے (۳)۔ بلکہ اگر وہ دوبارہ کرے تو
 اس سے تعلقات ترک کر دینے جائیں (۴)۔ فقط واللہ سبحانہ تعالیٰ اعلم۔
 حرر والہم محمد رفیع کتوئی شہرہ۔

بیٹنی بیوی سے بوسہ وغیرہ لینے سے حرمت

استفتاء [۵۹۵]: مندرجہ ذیل مسئلہ میں علامہ دین کیا فرماتے ہیں: ایک شخص نے مندرجہ ذیل
 سوالات کے حسب ذیل ظنی بیانات دیے:

سوالات:

۱- خدا نے یہ کب نور قرآن شریف کی تحریر کرنا ہر اپنے قلم سے لکھ کر دین کر کہ کیا کرتے اپنے بیٹنی

(۱) أو یسحب العهر علی الروح، و یرجع بہ لک علی الی فعل ر عبد القادر القادری، وإن لم یعمد
 لا یرجع، الصارن العالککیرہ، القسم الثاني: المحرمات بالصبریة وما یصل بہک، کتاب
 الشکاح: ۴۷۹، و شہدہ،

(۲) و کذا فی حاشیۃ الطحطاوی علی الدر المختار، فصل فی المحرمات: ۷۰۲، دار المعرفۃ بیروت
 و کذا فی الثنا وحاشیۃ، أسباب المحرم: ۲۴۵، إدارة القرآن کریم،

(۳) و انشأه حلیمۃ الایمن و اس الایمن و اس البیت و بن سفطوا دحل بہ الامام لا و القادری
 العالمکیرہ، القسم الثاني: المحرمات بالصبریة و ما یصل بہک، کتاب الشکاح: ۴۷۹، و شہدہ
 و کذا فی الثنا وحاشیۃ، أسباب المحرم: ۲۴۵، إدارة القرآن کریم،

(۴) و کذا فی بدائع الصنائع: فصل فی الفریقۃ الثانیۃ من المحرمات: ۳۱۹، دار الکتب العلمیہ بیروت
 (۵) قل لله تعالیٰ، فہو تعالیٰ عسی البر النوری، ولا تعلموا علی الامم و لدونکم سورۃ الصائد: ۴،

(۶) قال الحطابی: و خص المسلم ان یفصب علی اخیہ ثلاث لیل لیسفتمہ، ولا یجوز فوقہا، الا اذا کان
 البصر ار فی حق من حق فی الله تعالیٰ، فیحوز فوقہ ذلک، ما لم یظهر منه التوبۃ و لم یوجع الی
 الحق، و رقاۃ العتاق، باب ما یجوز عنہ من التباجر، الفصل الأول: ۵۸/۹-۵۹، و شہدہ،

یعنی کس کو ہوتے وقت پیدائش روز تک مزار یہ کہ نہیں کہ اس کی چھٹی کی مرتبہ کبھی اس کو وہ کہیں دینے پر مجبور کیا اس کے گھر پر اور جب وہ پانی پانی پونا اور اس کا کمر بند کھول دیکھو چاہا اور کجا کبیری پانی! میں تم پر یہ شق ہوئی ہوں۔

۲۔ جس وقت تم نے اس کا کمر بند کھولا تو پتا چلا تھا اس وقت کیا تم کو شہوت بہت زیادہ ہو رہی تھی اور تمہارے اعضائے تناسل میں بہت تندی ہو رہی تھی اس کی وجہ سے تم نے اس کو کھولا اور وہ کیا؟

۳۔ کیا تو اس سے صحبت کر کے لائیں اور تم کو اطمینان کے ساتھ لال ہو گیا یا نہیں۔ در صحبت تم نے اس عورت کی رضا مندی سے کی یا بلا رضا یا بغل بخل اور کج تحریر کرادے۔ خدا نے تعالیٰ تم کو بڑی سخت سزا دی ہے۔

۴۔ اگر تم صحبت نہیں کر کے در پناہ میں نہ لائیں تھے اور تندی نہ ہوئی تھی تو کیا تم کو اس کشاکش میں بغیر صحبت کے بے کرا ل ہو گیا تو یا نہیں؟ بات بہت بڑا مرتبہ چھپا اس میں بڑی باریک بات ہے، بغل بخل کی بڑی سزا۔

۵۔ سب سے خراب یہ ہے کہ پانی نہ دیکھ کر شہوت ہو کر کھول دیا یا بغل بخل کی اور مجھ سے انہر میں نے کوئی بات اس میں جھوٹ کئی ہو تو اللہ تعالیٰ مجھ کو اس وقت بھیبتے لئے اللہ عزوجل اور وحی کر دے اور میں بیک وقت و غلبہ کر دوں۔

جواب سوالات جرح:

۱۔ مسئلے پاک اور قرآن شریف کی قسم سنا کر گفتہ ہوں کہ یہ شہادت کا کام ہے کہ وہ آدمی کو بکا رہے اور اہل بیت میں ازواج ہے جن پر مرتبہ اس نے یہ حرکت کرائیں کہ اس کے بدن پر ہاتھ لگے یعنی اس کے پستان نوکارتا۔ اس کا منہ کھلا ہو تھا اور مرتبہ دھوکے نوچو۔ ایک اور مرتبہ اس کو منہ کھولنے کو بھی کہہ کر منہ اس کا نہیں کھولا نہ کھولنے کا ارادہ نہ اس کے چنگ پر بیٹھا۔

۲۔ کمر بند اس کا نہیں کھولا اور نہ کھول چاہا اس وقت کچھ کوشش ہو رہی تھی اور اعضائے تناسل پر تندی بھی نہیں ہو رہی تھی۔

۳۔ صحبت نہیں ہوئی، نہ رضا مندی سے، نہ بغیر رضا مندی اور نہ لال ہو کر۔

۴۔ انزال اس کو ہاتھ لگانے سے نہیں ہوا، اس مسئلے کے متعلق پر تندی تھی، مگر تاریخ نہیں ہوئی۔

۵۔ چچ بڑھ کر کے وہ کھڑا ہے، یا بایں کیا ہے، یہ کچھ اور کچھ ہے، اگر کوئی بیٹہ کبھی بدو نہ اندر دھاتی ہی وقت ہمیشہ کے لئے اس کی سزا جھوٹا ہے۔

اب سوال یہ ہیں:

- ۱۔ انکی صورت میں غلطی مذہب کی رہت عمرانی پر ہی اس نے نکاح میں داخل رہی یا نہیں؟
- ۲۔ اگر حقیقی مذہب کی رہت کوئی صورت عمر کے نکاح میں داخل رہے، تو باقی بدو تو کبھی دوسرے نام کے مذہب پر ضرور داخل کرنا موجب نکاح تو نہیں ہوگا؟ اور کس نام کے مذہب کے موافق عمرانی یعنی نکاح سے باہر نہیں ہو سکتی، ان کا نام کبھی آخر کیجئے۔

۳۔ اگر عند الاحتمال صورت مذکور دیکھنے کے لئے عمر پر حرام دہائی اور کسی امام کے مذہب پر غلطی کرتے ہوئے دوبارہ نکاح کیا، تو بدو نہ ہو تو کیا صورت مذکور صحیح کسی امام کے دوسرے فقہ کے حکم سے نکاح کر سکتی ہے؟

۴۔ صورت اپنے مہر میں یا عمرانی خسار پر کرنے یا عمر (شوہر) پر؟

۵۔ عمر پر جس پر اس کے باپ نے نکاح اٹھایا، کس کی بیوی کا ہمیشہ کے لئے حرام رہا، کیا اب بھی اس پر باپ کے حقوق پر رہی باقی رہیں گے؟ یا ساتھ بہن میں گئے؟

مسائل نو راہمن، مقامہ، و درون اتفاقا دست دوز و کتاب ششمن۔

الجواب حامداً ومصبیاً:

۱۔ صورت مسئلہ میں عند الاحتمال عمر کے لئے اس بیوی کو اپنے نکاح میں لکنا جائز نہیں، بلکہ اس سے حق دست ضروری ہے، لیکن عند محض جہت کی بہت اس پر حرام دہائی، یہ درست یا انزال ثابت ہو جاتی ہے:

"لو نزل احد نسبه وقال: انکاح علی غیر عہدہ۔ لا یعدلی" (۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵

۳۔ عمر کی بیوی کو عدت گزار کر عتداۓ اشرف موافق شرع دوسری جگہ نکاح کرنا جائز ہے جب کہ عمر سے نیمہ دنیا ہو کہ جس تجھے چھوڑ چکا ہے نہ کہ مسلمانوں میں تفریق کر دی۔

”و محرمۃ المسامرۃ لا یرتفع النکاح، حتی لا یحل لہا التزوج، بالآخر إلا بعد المعتاکف و القضاۃ۔“ (در مختار علی المسامری: ۱/۲۶۲، ۲۶۳)۔

۴۔ عورت میرا مطالبہ عورت کرے، اگر عدت سمجھے یہ بتا کر ان کی عدت میرے ہاتھ سے چلی ہے۔

”وبت کفہ (مسلمہ) عند وطنی أو غایۃ صحب من التزوج“ (۱)۔ ”والزناۃ کذا، المنہج، المہم بسفط، و ابن حاتم، التفرغ من قہنہا“ (عالمگیری: ۱/۷۱۶، ۳/۳۴۳)۔

اگر ان حرکات سے عورت کے باپ کی نیت یہ تھی کہ عمر پر اس کی بیوی حرام ہو جائے تو مقدمہ میر عمر اپنے باپ سے لگے گا، اگر یہ نیت نہیں تھی تو عمر اپنے باپ سے نکال لے گا۔ (الفتاویٰ العالمگیریہ: ۱/۲۶۴، ۳/۴۵۱)۔

۵۔ حقارت پر رقی اب نکاح پاتی ہے، ساقہ نہیں ہوتی، جب تک کسی محصیت کا امر نہ کرے حتیٰ المس

= ہو حق عندہ و نہ کہ لاجن جہۃ متعۃ، الخ“ (۲) (در المختار، باب التعریض، مطلب لہا، إذا ارتحل الی غیر مفعیہ: ۲/۶۰۰، سعید)

(۱) ”و محرمۃ المسامرۃ لا یرتفع النکاح، حتی لا یحل لہا التزوج، بالآخر إلا بعد المعتاکف و القضاۃ، العدة“ (۲) (در المختار، باب المحرمات: ۳/۳۰، ۳/۳۰، سعید)

(و کذا فی حاشیۃ الضحطوی علی الدر المختار، فصل فی المحرمات: ۳/۳۰، ۳/۳۰، دار المعرفۃ بیروت)

(۴) (الدر المختار، باب المہر: ۲/۳، ۲/۳، سعید)

(۳) (الفتاویٰ لمعالمگیری، القسم الذی: المحرمات بالنصیریۃ و ما یصل بدلیک، کتاب النکاح: ۲/۴۷۰، رشیدیہ)

(۴) ”و حل قتل امرأۃ، یبہ بشیرۃ و قبل الایام امرأۃ اسۃ بشیرۃ و ہی مکرمۃ، و انکر التزوج ان یكون شہود، فاسقول قول الزوج، و ان عدۃ الزوج، و لعل الفلۃ، و یجب المہر علی الزوج، و یرجع بدلیک علی الذی فعل، ان تعدد القاضی الفساد و ان لم تعد، لا یرجع“ (الفتاویٰ العالمگیریہ: کتاب النکاح، القسم الذی: المحرمات بالنصیریۃ و ما یصل بدلیک: ۲/۴۷۰، رشیدیہ)

(و کذا فی حاشیۃ الضحطوی علی الدر المختار، فصل فی المحرمات: ۳/۳۰، ۳/۳۰، دار المعرفۃ بیروت)

ہاں کی اجاعت کرتی چوہے (۱)۔ لفظ واللہ سبحانہ تعالیٰ اصر۔

زورہ العبد محمود علی اللہ عزہ معین شہنی مدرسہ مظاہر علوم بہار پور، ۱۳۱۲ھ۔

صحیح: عبد اللطیف، مدرسہ مظاہر علوم بہار پور، ۱۳۲۱/۱۳۲۲ھ، صحیح: عبد الرحمن غفر۔

خسر کا اچی بہو کے سینہ کو پئے سینہ سے ملانا

والدہ: کیا فرماتے ہیں علماے دین و عقیان شرہ شہیں اس مسئلہ میں کہ لایا

سارنگ اور اس کی بہو کے درمیان متدرجہ فی الواقعہ تھیں آئے، اس صورت میں حرمت مصر بہت ثابت ہوئی یا نہیں؟

حلفیہ بیان حلیمہ کارو برہہ والہ:

بسم اللہ واقعہ

تقریباً ایک مہینہ ہوا، ایک دن دو پہر سے پہلے میرے خسر صاحب کھیت یعنی زمین سے فصل کرنے کے واسطے غرض کے کھات پر آئے تھے، میں اس وقت ندر مکان سے خاص لارہی تھی، اس نے مجھ سے کہا کہ میرا کپڑا لے، میں نے کپڑا لیا۔ پھر دوبارہ دب میں کھائے لائی، دیکھتی ہوں کہ وہ غسل کر کے ڈیوڑھی میں داخل ہو، پھر مجھے کہا کہ طیرٹ اس طرف جا، میں نے عرض کی: کس لئے؟ اس نے کہا کہ جلدی آجا۔ میں مجبوراً ڈیوڑھی کے پورٹی دروازے پر جا کر ٹھہری، اس نے کہا اندر آ جا۔ میں نے کہا کہ آپ کا کیا کہنا ہے، فرما نہیں؟ اس نے کہا کہ میری ایک بات قبول کر میں، تجھ کو اپنی جہاں میں اور نہیں کے مگر دوں گا۔ میں نے کہا دو کیا بات ہے؟ اس نے کہا کہ اگر میں نے کہا دو کام کیا ہے؟ اس نے کہا اندر داخل ہو جا، میں نے کہا جڑ نہیں، آپ میرے خسر، وہ وہ ہیں، آپ سے میرے کام نہیں ہو سکتا۔ تب اس نے میرا ہاتھ پکڑ لیا، میں زور سے نہ چھڑا کر مکان کی طرف بھاگ گئی۔

دوسرا واقعہ

اس روز میں عصر کے وقت ڈیوڑھی کے سامنے سون کو بھاڑ دی تھی، اس نے پیچھے سے آ کر کہا تو

نے میری بات کو یوں نہیں کیا؟ میں نے جواب دیا آپ کی ایسی بات کو قبول نہیں کر سکتی، اس کے بعد دوسری رات راجہ و آتے ہوئے دیکھ کر دوسری طرف بھاگ گیا۔

تیسرا واقعہ

تیسرے دن دوپہر کو میں بیل گھر کے سامنے سرنگوں ہو کر لٹاں جمع کر رہی تھی، اس نے پیچھے سے آن کر میری سر پر ہاتھ لگا دیا، جس میں کچھ اعلیٰ نہیں تھا اور کہا تو باتیں میں کیوں کھینچتی ہے، میں اس سے لگ ہوئی۔

چوتھا واقعہ

اس کے دس پندرہ دن کے بعد میں تانی کے گھر میں خیمہ کے لئے لٹی تھی، تقریباً آدھی رات لڑی ہوئی، میرے خسر نے مجھے اپنے حجرہ میں بلوایا، جب میں وہاں پہنچی، میری ساری نے کہا: "اچھے خسر کو چٹھان، پیر میں پتھر کرنے لگی، اس نے کہا کہ میرے بدن میں تلہاں تکرار میں اس کے ہاتھ اور پونہ میں تلہاں لٹے گی۔ اس اثنا میں وہ میرا ہاتھ پکڑ کر ایسا زور سے کھینچا جس سے میرے سینہ کی کئی سیڑ کے ساتھ تن گیا، میں اس سے چھوٹ کر بھاگ گئی۔

سوال عدالت و جواب علیہ

عدالت: جس وقت تم کو چمکایا تھا اس وقت تیرے اور اس کے سینہ کے درمیان کچھ اعلیٰ تھا یا نہیں؟
جواب علیہ: جس وقت مجھ کو چمکایا اس وقت میرے سینہ اور سینہ سے کچھ الگ ہو گیا تھا۔
سوال عدالت: اس کے سینہ پر کچھ اور غیر کچھ تھا یا نہیں؟
جواب علیہ: اس کا سبز برقع تھا۔

سوال و جواب عدالت فعل بیان سارنہ خسر علیہ عمر بیچاس سال

سوال عدالت: کیا تم اس فعل میں مجرم ہوئے تھے؟
جواب علیہ: جب آپ ٹوٹ پڑے تھے تو میں مجرم ہوں۔
عدالت: اسے انہم دو کوئی بات چھوڑو تم نے یہ فعل کیا ہے یا نہیں؟
جواب علیہ: میں اس فعل میں مجرم ہوں۔

شور کے لئے کہ یہ بات جلد سے تو درمیں نہیں ہوتی (۱)۔ لیکن اس کا اختتام کیا جائے گا؟ لکھنا ایسی ضرورت نہ آئے کہ شکایت کا موقع ہے۔ فقط وہ تو ہی علم۔

حریمِ معبد کا نظریہ، راجھو راجھو پندرہ، ۱۳۹۵ء۔

یہی کو با شہوت چھونے سے حریمِ مصرات کے بعد اپنی بیوی کو مجبوراً گھر میں رکھنا

سوال (۱۵۶۰)۔ اپنی بیوی کو اپنی اور گھر سے بالمشورۃ چھوٹی تو لیا کر پھر اپنی بیوی بیٹھ کے سے حریمِ دینی جبراً کرنا، مرعومہ احمدیہ کوئی کامسک ہے؟ مفتی حضرت اجازت سیٹھ جی کہ اپنی بیوی کو رخصت کر کے، اگر وہ اپنی بیوی کو سمجھ دے تو وہی مہر و بیہوش ہوگا یا نہیں؟ اور اس صورت میں جو بچ پیدا ہو سے رو خدائی ہے یا نہیں؟ اور اگر ان کو یہ مسئلہ معلوم نہ ہو تو کچھ گنجائش بیوی کو رکھنے ہے یا نہیں؟ اور اسے جن کوٹوں کو مسئلہ معلوم ہو ان کے ذمہ لازم ہے کہ وہ مزید دوائی مسئلہ سے قحط کر کے انہیں نامرالمی صورت میں کئی مجبوریاں ہوں تو گھرانے کے مسئلہ پر فتویٰ دیا جا سکتا ہے یا نہیں؟ جدیداً کہ وہ مقتود میں قانون دیا جاتا ہے، مثلاً مزید کے نکاحِ طائی کی امید باطل نہ ہو، اس کی بیوی کے سنے نکاحِ طائی کی امید نہ ہو، چونکہ یہ بدش میں بیوی پر طائی پیش آئے، تو کچھ سارا نکاح مرعومہ میں ہو رہا ہے۔

دوسری بات یہ کہ اس صورت کے وقوعہ مزید کو وہ نے پیٹنے دیا، نہ جانیے اور پھر عورت خود گمان و غلط دہشت کی حالت ہے، اس کو کوئی فعل نہ ہو اور نہ خود نکاحِ طائی نہ ہو اور اسے کمر لگ کر طائی ہو۔ جواب عام نہیں ہونے کے ساتھ ساتھ مختص، مؤرخ ہونا بھی ضروری ہے، اختصار یا نکل نہ ہو۔

محمد حسن راجھو راجھو، لکھنا، ۱۳۹۵ء۔

(۱) "وَنَوْتَ الْحَرَمَ بِمَنْهَا مَشْرُوعًا بِمَنْ يَصْطَفِيهَا، وَيُلْجُ فِي أَكْثَرِ رَايَةِ صِدْقِهَا، وَعَلَى هَذَا يَنْعَرُ أَنْ يَثَلَّ فِي مَهْ إِيَّاهُ، لِأَنَّهُ حَرَمٌ عَلَى آيَةِ رَبِّهِ، إِلَّا أَنْ يَصْطَفِيَهُ أَوْ يُلْجُ فِيهِ عَنِ ظَنِّهِ صِدْقِهَا، ثُمَّ وَابَعَ مِنْ مَوْسَبٍ مَا يَصْدُقُ ذَلِكَ"، (رد المحتار، كذب النكاح، فصل في النحر، ۳۳۳، مجدد)

(۲) كذا في البحر الرائق، كذب النكاح، فصل في النحر، ۳۳۳، (شہید)

(۳) كذا في فتح القدير، باب النحر، ۱۰۲۳، مصطفى البابي الحلبي مصر

(۴) كذا في مجمع الفتاوى، باب النحر، ۲۴۹، دار احیاء التراث العربی بیروت

پر تحریر فرماتے ہیں اور آپ کے اس شبہ کا جواب ادارہ الفتاویٰ کے ترجمان کاٹس، ۳۳۴ ص ۵۱۳ دیا ہے، ان سے یہی سوال کیا گیا ہے اس کے جواب میں لکھ ہے:

”اس کا حرام ہونا کسی تصور کی بنیاد پر نہیں، بلکہ جب سبب پایا جاتا ہے تو مسبب بھی پایا جاتا ہے یعنی جیسا کہ کوئی شخص بھولے سے زہر کھالے، گناہ تو نہیں مگر مرتو جاوے گا یعنی جیسا کہ خواہ بھول کر کھاوے خواہ جان کر اس کا اثر ہوتا ہے، اسی طرح خواہ بھول کر جرائی کے کچھ اور شہوت سے لڑکی کو ہاتھ لگاوے خواہ جان کر، بہر حال اس کا اثر تو ضروری ہے“ (۱)۔

اگر وہ لڑکی بالغ ہے اور اس کو شہوت سے ہاتھ لگانا ہے تو یہی یعنی لڑکی کی والدہ اس پر حرام ہوتی اس کو علیحدہ کرنا ضروری ہے۔

”وحرمة البصا بالاعصارية اصل من رتبة، أراد بانوار الطوطى المحرمة، وانوار مسوسه مشهورة“، در مستخرج، قال انشاسی: ”لأن المسبب والظہر سبب داخلى انطوى، فبقاء مقامه فى مباح الاصل، هدایة، واسدء لذات فى التمتع بالاحادیث والاثار عن الصحابة والتابعین“۔ رد المحتار، ص: ۴۶۶ (۲)۔ فتاویٰ اللہ سبحانہ تعالیٰ اعلم۔

فیروز العبد محمود رحمہ اللہ عن: معین مفتی مدرس مظاہر علوم بہار پور، ۲۳/۱۱/۱۴۲۵ھ۔

الجواب صحیح: سعید احمد فخر، صحیح عبد الحلیف، مدرس مظاہر علوم بہار پور، ۲۵/۱۱/۱۴۲۵ھ۔

لڑکی سے بوس و کنار کا اثر سوتلی ماں پر

سوال (۵۶۶۳): ایک شخص اپنی لڑکی سے اگر گڑا کا ارتکاب کر بیٹھے تو کیا اس کی بیوی جس سے وہ

(۱) إمداد الفتاویٰ، ۳/۲۶۹، باب المحرمات وغیرہ، داو العلوم کراچی،

(۲) انوار المحتار مع رد المحتار، فصل فی المحرمات: ۳۲/۳، کتاب النکاح، سعید

(و کذا فی الہدایة، کتاب النکاح، ۳-۹۰۴، شرح کلمہ ملتان)

(و کذا فی البحر الرائق، فصل فی المحرمات: ۳/۴۷۹، رشیدیہ)

(و کذا فی خلاصة الفتاویٰ، الفصل الثالث فی حرمة المصاهرة: ۸/۲، امجد اکادمی لاہور)

رکھے گا تو حرام نکاح رکھ بیگا۔ فقہ دانہ سے یہ تعالیٰ اعظم۔

رد المحتار منہ مؤخر، کیم، رجب ۱۲۵۳ھ۔

سائس کی شرمگاہ پر نظر پڑنے سے حرمت مصاہرت

استفتاء: [۱۵۶۶۱]۔ زیچہ گھر سے، ہر جہاں باقائے اس کی نگاہ ٹپکی گودت کی شرمگاہ پر پڑتی ہو بعد جسے اپنے بدن کے کپڑے خشک کر دیں تھی۔ زید نے سمجھ کہ بیوی ہے، زید نے تعویذی دروغاب شہوت میں کی شرمگاہ کو دیکھا، چھاتی وقت زید کو معلوم ہوا کہ یہ تو فوشہ امن ہے (۱)۔ اب زید کی بیوی زید کے نکاح میں باقی رہی یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

اگر شرمگاہ کے طرف اوپر (کی برلی) حصہ پر نظر پڑی ہے تو اس سے بیوی حرام نہیں ہوگی، اور اس پر مستور شوہر بیوی ہیں (۲)۔ فقہ والہ جہان تعالیٰ اعظم۔
”برہ العیون مؤخر غنی عن دار العلوم دیوبند“ ۲/۲۰۰، ۹۵۵ھ۔
الجواب صحیح، ہندو نظام الدین غنی عن دار العلوم دیوبند، ۱۰/۲۵، ۹۵۵ھ۔

ماں، سائس، بیٹے کی بیوی کو مس کرنے سے حرمت مصاہرت

سوال: [۱۵۶۶۸]۔ اگر کوئی شخص غلطی سے اپنی ماں کو بیوی سمجھ کر شہوت سے ہاتھ لگائے تو کیا اس کی بیوی اس پر حرام نہ بنے گی؟ اور اس کو ستائہ و بیگا؟ ایسے شخص اگر کوئی شخص غلطی سے اپنی بیوی سمجھ کر سائس کو ہاتھ

(۱) ”فوشہ امن“ سائس (انہی نزاعات میں ۶۰۰ فیہ، زینت المبرور)

(۲) ”وحریم ایضاً بالمسیرۃ“ المنظور الی فرجھا المصور الذ خل، اختیار فی الہدایۃ، وصحیحہ فی المحيط والدحیرۃ، وفی العیانۃ، وعنه اختوی، وفی الفتح، وهو ضامراً لروایۃ: ”رد المحتار علی الدر المنعتر، کتاب النکاح، فصل فی المعرفۃ، ۳/۳، سعید:

و کذا فی الہدایۃ، کتاب النکاح، فصل فی المعرفۃ، ۳/۹، ۲، مکتبہ شریکۃ علمبہ مبنان)

(و کذا فی فتاویٰ قاضی خان علی ہامش الہدایۃ، باب فی المعرفۃ، ۳/۲۶۲، رشیدیہ)

(و کذا فی السیفۃ الرہانی، الفصل لثالث عشر فی بیان أسامۃ التحویم، ۳/۱۸۳، غفرانہ کوثر)

لگا دے تو بیوی حرام ہوئے پر یا ساس سے نکاح نہ ہو سکے گا! ایسے ہی بعض محمد بن جہنم اور لادکی بیویوں سے صحبت کرتے ہیں تو کیا ولادہ پر بعد اس حرام ہو جائیگی اور خسر کے سوا کونسا کونسا ہوگا؟ فقط۔

عبدالرحمن پیش امام محمد یحییٰ پر بیان۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

اُردو: واقعی ظلمی۔ ت۔ ان کو بیوی سمجھ کر شہوت سے باتھ لگایا اور معلوم ہوئے پر عہد ہوا تو ان سے گزند نہیں آوے۔ ساس سے بیوی الی پر حرام ہوئی۔ البتہ دو ماں ان کے باپ پر حرام ہو جائے گی جب کہ باپ اس کی تعمیری کرے (۱)۔ ساس کو شہوت سے باتھ لگانے سے بیوی حرام نہ ہو جائے گی مگر چٹل ظلمی سے باتھ لگایا تو اور ساس سے بھی نکاح جائز نہ ہوگا۔ ایسے ہی اولاد کی بیوی خسر کے جہاں کرنے سے اولیٰ پر حرام نہ ہو جائے گی (۲)۔ اور

(۱) رجل سوج امرأة علي أنها عذراء، لمعاكرانه ولانها، وجدها قد عفت، فقل لها: من المتشكك؟ فقالت: أموك۔ ابن صديقنا لزوج، كانت معه ولا مهر لها، وإن كذبها فهي امرئته، كذا في التصدير؟ (الفتاوى العالمة، انفسه الثاني، المحرمات بالمهرية وما يتصل بذلك، كتاب النكاح: ۲۷۱، ۲۷۲، وشيخه)

دو کذا فی الفتاویٰ حایہ، کتاب النکاح، أسباب التحريم، ۲۷۲، ۲۷۳، (ادارة الفتاویٰ مکر جی)۔
”وتمت الحرمة انفسها مشروطة: بأن بعدلها، أو يقع في أكبر أمه صديقها، وعلى هذا ينبغي أن يقال في محله: لا تحرم عنى نبيته وابنه، إلا أن يصدقها، أو يعطى على ظنها صديقها“
(اجمع الرافق، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ۲۷۲، وشيخه)

(دو کذا فی فتح القدیر، باب المحرمات: ۳۲۲/۳، مصطفیٰ الذہبی الحلبي مصر)
دو کذا فی رد المحتار، فصل في المحرمات: ۳۲۳، کتاب النکاح، سعید
(۲) ”وحرّم أيضاً بالمهرية: اصل مرتبة“، (الرد المحتار)، (قوله: وحرم: أراد بحرمة المتصهرة المحرمات الأربعة: حرمة المرأة على أصول الرائي وفروعها نسباً ورضاعاً، وحرمة أصولها وفروعها على الرائي نسباً ورضاعاً“، (رد المحتار، فصل في المحرمات: ۳۲۳، کتاب النکاح، سعید)

(دو کذا فی البحر الرافق، کتاب النکاح، فصل في المحرمات: ۱۷۳، وشيخه)
دو کذا فی الفتاویٰ العالمة، انفسه الثاني، المحرمات بالمهرية وما يتصل بذلك، کتاب النکاح: ۲۷۱، ۲۷۲، وشيخه)

اولاد پر طلاق یا زبانی حاکمیت لازم ہوگی (۱)، بعد میں عدت گزار کر دوسری جگہ نکاح درست ہوگا (۲)۔ خسر کا یہ فعل حرام اور کبیرہ گناہ ہے:

”قبل أم امرأه، حرمت امرأته ما لم يظهر عدم الشهوة وفي المس لا، ما لم تعلم الشهوة“۔
 تنویر: ۲۸۶/۶ (۳)۔ ”لا یحل أن یتزوج بأم امرأته“، ہدایہ: ۲۸۶/۱ (۴)۔ ”و لا قرى فی نبوت
 المحرمة بالمسر بین کونه عامداً أو ناسیاً أو مکرهاً أو مخطئاً“ فتح القادیر، ص: ۳۶۶ (۵)۔
 تحرم المیزی بھا علی اداء الزانی“۔ عالمگیری: ۲۸۶/۲ (۶)۔ فقط واللہ اعلم بحکمہ تعالیٰ اعلم۔
 حرره العبد محمود عفا اللہ عنہ، محقق مدرسہ مظاہر علوم سہارن پور، ۱۴/محر/۵۳ھ۔
 صحیح: شہر اللطیف، ۹/محر/۵۳ھ۔

- (۱) ”و محرمۃ المصباحہ لا یزال یحل لہا التزوج بآمرہ، إلا بعد المتارکۃ و انتضاء
 العدۃ“ (الدر المختار، فصل فی المحرمات: ۳/۳، کتاب النکاح، سعید)
 (و کذا فی حاشیۃ الطحطاوی علی الدر المختار، فصل فی المحرمات: ۳/۴، دار المعرفۃ بیروت)
 (۲) قال اللہ تعالیٰ: ﴿والمطلقات یربعن بأنفسهن ثلاثۃ قروء﴾ (سورۃ البقرۃ: ۲۲۸)
 ”وہی حرمۃ مبنیٰ علیہ، فعدتہا ثلاثۃ اقراء لقولہ تعالیٰ: ﴿والمطلقات یربعن بأنفسهن ثلاثۃ
 قروء﴾ (والہدایۃ، باب العدۃ: ۲/۲۲۴، مکتبہ شریکۃ علمیہ ملتان)
 (و کذا فی الفتاویٰ العالمگیریۃ، الباب الثالث عشر فی العدۃ: ۱/۵۲۶، وحید)
 (۳) (تنبیہ الأیضار مع رد المحتار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳/۳۵، سعید)
 (۴) (والہدایۃ، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳/۴، مکتبہ شریکۃ علمیہ ملتان)
 (۵) (فتح القدر، باب المحرمات: ۳/۲۲۲، مصطفیٰ البابی الحلبي مصر)
 (و کذا فی تبیین الحلای، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۲/۳۷۲، دار الکتب العلمیۃ بیروت)
 (و کذا فی البحر الرائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳/۱۷۸، وحید)
 (۶) (الفتاویٰ العالمگیریۃ، القسم البانی: المحرمات بالصبرۃ و ما یصل بدلتک، کتاب النکاح،
 ۱/۳۷۴، وحید)
 (و کذا فی تبیین الحقائق، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۲/۳۷۲، دار الکتب العلمیۃ بیروت)
 (و کذا فی فتح القدر، باب المحرمات: ۳/۲۱۹، مصطفیٰ البابی الحلبي مصر)

سناٹے سے زانا اور حرمت منہا پرہ

سوال (۱۷۱۵): اگر کسی نے اپنی سالی سے زنا کیا اور زنا بھول کر کیا اور ایسی حالت میں کہ اسے یہ محسوس ہو کہ باقائدہ دو میری بیوی ہے، بعد میں معلوم ہوا کہ وہ اس کی سالی تھی۔ تب بتائے کہ اس کی بیوی اس کے نکاح میں برقرار رہی یا نکاح سے نکل گئی؟ عدلی تحریر کریں۔ اگر اس کو معلوم تھا کہ میری بیوی نہیں بلکہ سالی ہے تو کیا حکم ہے؟

الحجوات حماداً ومحمداً:

اس کا تعلق تو باقی ہے، ختم نہیں ہوا، لیکن اگر اس ساری کو پوری نہ کر دلی تو یہ وحی باری ہے، ایسا
حالت میں اس کو چاہئے کہ اپنی پوری سے ملے کہ وہ ہے، یہاں تک کہ ساری کو ایک شخص آجائے۔ اگر ساری کو ساری سمجھ
کر دلی کی ہے تو یہ نہ آئے۔ محنت معصیت ہے، ایسا حالت میں پوری سے کچھ بھی نہ کہی کہ لازم نہیں۔

”وهي الخاصة: وهي أخت امرأته، لا تحرم عليه امرأته، أي: في مختارته “ووجوبه أنه لا اعتسار لها، فإن في اليعة: لو وطئ أخت امرأته بشبهة، حرم امرأته ما لم تنقض عدة ذات النسيئة، أي: طمأنينة، ٢٨٦/٢ بتقديمه، فالحبر (١) يفتقر، فهو حائل العلم.

في رد المحتار، في غفران، دار العلوم، ١٤٠٥/٥/٨.

۱۲۔ رشتہ کا ثبوت

سوال ۱۵۱: ایک شخص اپنی بیٹی سے غوطے ہو گیا، نتیجہ میں لڑکی ہوئی، جس کو ایک بیوہ نے پالا،

- "أني نبيح لكم من النساء سوى ما حرم عليكم" (التفسير الميسر: ٦/٥). (دار المعرفه بيروت)
 "قال الله تعالى: يا أولادكم ما وراء ذلكم؟ أي ما سوى المحرمات المذكورات في الآيات السابقة". (التفسير المظهر: ٦/٢). (حافظ كتب خانة كراتيه)

ووكذا إلى مدافع الصناعات. كتاب النكاح، فصل في بيان بعض المحرمات، ٢٣٤: ٢٣٥، دار الكتب العلمية بيروت،
ووكذا في تبين المحظوظ، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ٢٣٩: ٢٤٠، دار الكتب العلمية بيروت.

١١٠: زبد السحار، فصل في التحريمات: ٣/٤٤٣، كتاب الحكيم سعيد.

و كذلك في خلاصة الفتاوى، كتاب النكاح، الفصل الثاني: ٢٠٠، مرجع الفتاوى (١٩٩٠).

کرنے والی ہوگی، اس سے لڑائی ہو گی۔ اب لڑائی کی جس سے متعلق ہو، جس سے وہاں کاموں میں ہونے والی لڑائیوں میں سے ایک دفعہ سے لڑائی لڑائی تھی جس سے یہ کام ہوتا تھا۔ اب اگر معدوم کسی کتاب یا زبان سے قویہ ملی اور روانی ہے، اگر نہیں ہے تو کیا شرمناک نہیں اور بچہ انہی قوت کا شکار رہے۔ اس سے اس طرح شام ہے۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

۱۔ لڑکے اور لڑکی کے درمیان ماموں یا مائیں بھی لڑتی ہیں۔ شرعیات کی رو سے تو مہر و نکاح اور بوسہ و رشتہ کی بیان کا رشتہ جتناں پر شرعی شہادت نہیں، لہذا یہ رشتہ مہر نہیں کہ جائے گا۔ جن صاحب کو اصل نفی واقعہ ہوا ہے وہ شہادت نہیں دیتے، جیسا کہ آپ نے خود ہی لکھا ہے، اگر شہادت دیں بھی تو جہاں شہادت پر فیصلہ نہیں یا جہاں شہادت (۱) نہ لگا اور لڑائی میں کوئی مدعی شہادت نہیں، لہذا اگر ان کے درمیان مناسبت ہو جائے تو وہ بچہ یا نہیں (۲)۔ جن صاحب کو یہ معلوم ہے اگر بہت سے بہت کہہ دیں کہ یہ نکاح نہ کیا جائے تو فیصلہ ہی بچہ نہ نکاح ہے۔ فقط واللہ جو تعالیٰ اعلم۔

حررہ امیر محمد عثمانی ع۔ دہ راجہ دہلیو ب۔

مزنی کی لڑائی سے نکاح

سوال (۱۵۶): زید نے زید سے نہ بچہ بچہ قائم کیا اور اس شخص کی بیوی اپنی لود سے نہ نکاح کیا۔

۱۔ "توسیع فیہ تغیر دھامس الحقوق سواء قال الحق مالا أو غيره كمنكح وطلاق ووكالة ووصية"

والد: المختار، کتاب النکاحات ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷

۲۔ "کذا فی الیوم، کتاب النکاحات، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴

نہادہ سے زنا کرنے کے بعد خالہ دہی میں سے بھی لڑا کیا، ان بد بختیوں کے بعد زید کو نہامت ہوئی، اور اب وہ اپنی مزید خالہ دہ سے عقبہ شرعی کرنا چاہتا ہے تاکہ وہ حرام تعلق کو خال سے بدل دے۔ سوال یہ ہے کہ خالہ زید کے لئے جائز ہو سکتی ہے یا نہیں؟ جب کہ زید نے خالہ دہ سے کئی مرتبہ زنا یا داس کے بعد اس کی ماں سے زنا کیا۔
الحجاب حامداً ومصلياً:

عورت مسلولہ میں زید کے لئے خالہ و اراک کی ماں دونوں سے نکاح حرام ہے۔ ناجائز تعلقات قائم کرنے سے دو گنا جہاد و کفر مرتاب کبیر و بڑا فورا توپہ کرے۔ زید کے لئے اب کوئی صورت ان دونوں میں سے نکاح سے بھی نکاح کرنے کی نہیں رہی۔ ”د مس رسی سامر نو، حرمت عینہ امیہ، سنہ ۱۰۰۰، حدیث ابوسہ، ص: ۲۸۹ (۱)۔ نقطہ نظر۔

حررہ المحدث محمد غفرلہ، دارالعلوم دیوبند، ۱۴۱۵ھ۔

انجرب صحیح: بندہ نظام الدین غفرلہ، دارالعلوم دیوبند، ۱۴۱۵ھ۔

ایضاً

سوال: سنہ ۱۵۰۰ء، اگر کسی لڑکے نے کسی عورت کے ساتھ بموسری کی جڑنا جائز تھیں، اب اس عورت کی لڑکی جو ان سے لڑائی اور لڑنے کے تمام رشتہ داروں کے لئے شادی کرانا چاہے، جس نے اس لڑکی کی والدہ سے بموسری کی تھی، اب اس حالت میں لڑکا منع نہیں کر سکتا۔ کیونکہ لڑکا منع کرتا ہے تو اس کی بات نہیں چلی، اور منع کرنے سے ایسا رشتہ دائر بالکل ختم ہو جائے گی۔ اور لڑکے سے سب آدمی کہتے ہیں کہ اس لڑکی سے شادی کرنے سے تم کو کوئی اعتراض نہیں کرنا چاہئے، کیونکہ دو تمہارے لائق ہے۔ ان سب حالات کو دیکھتے ہوئے نکاح جائز ہے یا نہیں؟ کچھ تجاویز ہے کہ لڑکا عیب چھپا سکے؟

(۱) (الہدیۃ: کتاب النکاح، فصل فی بیان المعمرات: ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸، ۱۴۶۹، ۱۴۷۰، ۱۴۷۱، ۱۴۷۲، ۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۴۷۵، ۱۴۷۶، ۱۴۷۷، ۱۴۷۸، ۱۴۷۹، ۱۴۸۰، ۱۴۸۱، ۱۴۸۲، ۱۴۸۳، ۱۴۸۴، ۱۴۸۵، ۱۴۸۶، ۱۴۸۷، ۱۴۸۸، ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۴۹۱، ۱۴۹۲، ۱۴۹۳، ۱۴۹۴، ۱۴۹۵، ۱۴۹۶، ۱۴۹۷، ۱۴۹۸، ۱۴۹۹، ۱۵۰۰، ۱۵۰۱، ۱۵۰۲، ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۵، ۱۵۰۶، ۱۵۰۷، ۱۵۰۸، ۱۵۰۹، ۱۵۱۰، ۱۵۱۱، ۱۵۱۲، ۱۵۱۳، ۱۵۱۴، ۱۵۱۵، ۱۵۱۶، ۱۵۱۷، ۱۵۱۸، ۱۵۱۹، ۱۵۲۰، ۱۵۲۱، ۱۵۲۲، ۱۵۲۳، ۱۵۲۴، ۱۵۲۵، ۱۵۲۶، ۱۵۲۷، ۱۵۲۸، ۱۵۲۹، ۱۵۳۰، ۱۵۳۱، ۱۵۳۲، ۱۵۳۳، ۱۵۳۴، ۱۵۳۵، ۱۵۳۶، ۱۵۳۷، ۱۵۳۸، ۱۵۳۹، ۱۵۴۰، ۱۵۴۱، ۱۵۴۲، ۱۵۴۳، ۱۵۴۴، ۱۵۴۵، ۱۵۴۶، ۱۵۴۷، ۱۵۴۸، ۱۵۴۹، ۱۵۵۰، ۱۵۵۱، ۱۵۵۲، ۱۵۵۳، ۱۵۵۴، ۱۵۵۵، ۱۵۵۶، ۱۵۵۷، ۱۵۵۸، ۱۵۵۹، ۱۵۶۰، ۱۵۶۱، ۱۵۶۲، ۱۵۶۳، ۱۵۶۴، ۱۵۶۵، ۱۵۶۶، ۱۵۶۷، ۱۵۶۸، ۱۵۶۹، ۱۵۷۰، ۱۵۷۱، ۱۵۷۲، ۱۵۷۳، ۱۵۷۴، ۱۵۷۵، ۱۵۷۶، ۱۵۷۷، ۱۵۷۸، ۱۵۷۹، ۱۵۸۰، ۱۵۸۱، ۱۵۸۲، ۱۵۸۳، ۱۵۸۴، ۱۵۸۵، ۱۵۸۶، ۱۵۸۷، ۱۵۸

الجواب حامداً ومصلحاً:

اپنے والد سے اگر صاف نہیں کہہ سکتے تو کسی بڑے عالم و صاحبِ دین سے کہنا ہے کہ وہ میرے والد صاحب کو بلا کر ان کے شرعیہ میں درست نہیں، اگر یہ ممکن کیا جائے گا تو مسیت اور خمر بھاری دکان پر تم تحصیل آؤ۔ دریافت کرو، اس مکان کو ختم کرنے کی دوسری جگہ نکال کر دو۔ خدا نے پادشاهان کو اس کے قبول کرنے کی توفیق دے۔ لفظ: اللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ المعتمد محمد رفیع الدینی فاضل دارالعلوم دیوبند ۱۳۰۴ھ/۱۹۸۵ء

عزیزہ کی ماں یا بیٹی سے نکاح

مسئلہ نمبر ۱۵۰: اگر یہ مسلمہ تہذیب اور اس کی بیٹی دونوں کے ساتھ مرتد فاضل نے دو ادب زچہ و باور میں سے کسی ایک کے ساتھ نکاح کرنا چاہتا ہے، تو علماء شریعت ان کے ساتھ نکاح جائز ہے یا نہیں؟ اگر سچا ہو تو ان میں سے کسی ایک کے ساتھ بھی جائز نہیں؟

ماہنامہ ترجمہ و تفسیر

الجواب حامداً ومصلحاً:

دونوں میں سے کسی کے ساتھ بھی نکاح جائز نہیں: ”وَمِنْ زَمَرٍ سَمِعْتُ أَلْفَ عَرَبٍ سَمِعُوا أَنَّهُ

(۱) ازانیہ اور تہذیب نہیں نکاح کر سکتے۔ امام میں اس وجہ سے نکاح ناجائز ہے اور حرمہ ابناً بالصبرۃ اصل مرتدہ۔ قال: فی النہج المرتد: أن لا یحرم العترة الحرامات الأربع حرمۃ العرافۃ علی اصول الراسی و فروعه مبنیاً و حصلاً، و حرمۃ اصولہا و فروعہا علی الراسی نسباً و حصلاً“ (رد المحتار، فصل فی المحرمات ۳/۲۳، کتاب النکاح، سعید)

روکہ فی حاشیۃ الشعلی علی تبیین العتبات، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۲/۲۹۹، دار مکتب العلمیۃ بیروت

روکہ فی البیاری الحال المکبرۃ، النفس البانی، المحرمات بالصبرۃ و ما یقتل بدلتک، کتاب النکاح: ۲/۲۹۹، ولیدید

اگر کسی شخص نے۔ جس کے نکاح موجود ہے۔ انکی عورت سے نکاح کیا جس کے پہلے شوہر سے لڑکی ہے تو اس لڑکے اور لڑکی کا نکاح میں نکاح جب کے نزدیک درست ہے، ماں باپ کے نکاح اور شوہر سے ان کے حق میں حرمت مضامیرت ثابت نہیں ہوئی

”وَأَمَّا بَيْنَ رُوحَةٍ أَوْ بَيْنَ فَحْلَيْنِ، اھ۔“ در مختار و حاشیہ: ۱/۳۸۱، ۱/۶۔ ”الابن بامر بطن بغير رجل امرأه“ و بزوج ایہ استہادہ و انہما متحدان فی محیط البطن جسمی، اھ۔“ علیہ لکھری (۲)۔ نکتہ واللہ کہ فتاویٰ العلم۔

حررہ العبد محمد گنگویشی عفا اللہ عنہ۔ محرم مفتی محمد سرسنگ خان بطولہ سید و پیر، ۲۳/ رمضان المبارک ۱۳۷۹ھ۔
الجباب صحیح سعید احمد قفری، ۲۳/ رمضان المبارک ۱۳۷۹ھ۔

بحالت نابالغی سالی کا بوسہ لینے سے حرمت

سوال (۱۷۱۵): زید نے نابالغی کی حالت میں اپنی ماں کا بوسہ لیا اور وہ سالی عمر میں زید سے بیوی یعنی بالغ ہے۔ اب دریافت طلب امر یہ ہے کہ اب زید کا تعلق اپنی بیوی سے کیا ہوگا؟ فقہ۔

ظلیل الرحمن ایواڑی، معلم مدرسہ بدایہ
الجواب حامداً ومصلیاً:

صورت مسئلہ میں زید کی بیوی زید پر حرام نہ ہوئی، بلکہ بدستور رہی ہوگی، ہے مگر، یہ کہ سالی کا تعلق بیوی سے تزویج کا نہیں شامل ہے فرما ”وإن سبب المحرمۃ بآئین لیس إلا لک نہ، ما للحدیث“ کذا

(۱) (الکتاب المعجم مع رد المحتار، فصل فی المحرمات: ۳/۱۳، کتاب النکاح، سعید)

(و کذا فی حاشیۃ الفخطاوی علی الدر المختار، فصل فی المحرمات: ۳/۱۷، در المعجم فی بیروت)

(۲) (الفتاویٰ العالمیہ مکبریۃ، القسم الثانی، المحرمات بالصغیرۃ و ما یقتضی بدلتک، کتاب النکاح،

۱۷۱۵، ۴، و شبلیہ)

”الابن بطن بغير رجل امرأه“ و بزوج ایہ، بنتھا نو، امھا، لانہ لا مانع لہ۔“ و جمیع الفقہاء،

کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳/۱۹، ۲، ۸، ۲، مصطفیٰ البانی (الحمی مقبول)

(و کذا فی البحر الرائق، فصل فی المحرمات: ۳/۱۷، ۳، و شبلیہ)

ہے، ہے احتیاطی کی حد تک یقیناً آؤں، غور ہوگا۔

انگریز عورت کو اپنی بیوی سمجھ کر صحبت کر لی اور وہ ایسی عورت ہے کہ اس سے صحبت کرنے کی چیز سے بیوی مرام ہو جاتی ہے، مثلاً بیوی کی والدہ ہے، یا بیوی کی لڑکی ہے (۱) تو اس سے حرمت مصاہرت ثابت ہو کر بیوی ہمیشہ کے لئے حرام ہو جاتی ہے، شوہر کے ذریعہ واجب ہوگا کہ اپنی بیوی کو زوجیت سے خارج کرے، یا طلاق دیکر علیحدگی کا حکم کرے (۲)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

قرروالہدیٰ، وغیرہ، دارالعلوم دیوبند، ۱۴/۲/۱۹۰۵ء۔

دائے کا ہاتھ لگانے سے حرمت کا حکم

سوال [۱۵۶۸۴]: ایک عاصب کی شادی کو آٹھ سال ہو چکے ہیں، ان کو یہ مسئلہ معلوم ہوا کہ اگر کوئی

”و کذا فی روح المعانی تحت ایۃ: ﴿وَمَا يَحِلُّ لَالِئِهِمَا الْبُرْءُ إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَفْسًا﴾ (۱) دار (حیاء التراث العربی بیروت)

(۱) ”حرم أيضاً بالصهرية أصل من زوجته، أراد بالنزنا الوطی المحرم وأصل مصرومة مشهورة“ (المعجم المختار: ”لأن المسر والمطر ميب داغ إلى الوطی، فبقام مقامه فی موضع الاحتياط، الخ“، رد المحتار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳۲۱۳، معین)

”و کذا فی الہدیۃ، کتاب النکاح، فصل فی بیان المحرمات: ۹۱۳، مکتبہ شریکۃ علمیۃ مئتان“

”و کذا فی البحر الرائق، فصل فی المحرمات: ۹۱۳، رشیدیہ“

”و“ وسعومة المضاعفة لا يرتفع النکاح، حتى لا یحل لیه النزوج بآخر إلا بعد استیلاکة وقد علمت أن النکاح لا یرتفع بایسدة، وقد صرحوا فی النکاح کما سدا أن المتارکة لا یتحقق إلا بقول، إن کلمت مدحور لا یمکن کتک، أو حلیت مہلک، الخ“ (المعجم المختار مع رد المحتار، فصل فی المحرمات: ۳۲۱۳، کتاب النکاح، معین)

”و کذا فی حاشیۃ الطحطاوی علی الدر المختار، فصل فی بیان المحرمات: ۱۱۷، دار المعرفۃ بیروت“

(الفتاویٰ العالمگیریۃ، القسم الثانی، المحرمات بالصهریۃ وما یصل بذلک، کتاب النکاح: ۱۱۷، رشیدیہ)

”و کذا فی البحر الرائق، کتاب ارضاع: ۴۰۰، رشیدیہ“

شخص کسی بڑی کی دائی کو (درد دینے والی) شہوت سے ہاتھ نکالنے کو اس بڑی سے نکاح ہر مست نہیں۔ یہ صاحب کہتے ہیں کہ اس سال پہلے ان کی بیوی کی دائی کے دماغ میں کچھ قفل واقع ہو گیا تھا اس نے ان صاحب کو پکڑ لیا تھا اور ان کو شہوت بھی ہو گئی تھی، پھر اس دائی سے ہاتھ چھڑا کر بھاٹے۔ اس صورت میں کیا کریں؟

الجواب حامداً ومصلحاً:

اگر خرابی دماغ کی حالت میں اس عورت نے ان کو پکڑا، اس سے ان کو شہوت ہو گئی، مگر یہ فوراً ہاتھ چھڑا کر بھاٹ گئے تو اس سے ان کی بیوی حرام نہیں ہوئی (۱)۔ ہاں اگر عورت نے شہوت سے ہاتھ پکڑا تھا اور اس کی شہوت میں اس پکڑنے سے اضافہ ہو گیا تو پھر ان کی بیوی ان پر حرام ہو گئی (۲)۔ اب اس سے تعین زوجیت ختم کر دیں، ایک صاف گفتگو میں طلاق دے دیں (۳)۔ یہ قسم اس وقت ہے کہ اس دائی نے ان کی بیوی کو ایام رضاعت میں دودھ پلایا، اور وہ عورت دائی بنانے کے کرے کہ اس نے شہوت سے ان کو پکڑا تھا۔ فقط والله تعالیٰ اعلم۔

ترجمہ العبد محمد رفیع، دارالعلوم دیوبند۔

(۱) "وہی النبی ۹" حرم ما یولیٰ تعلیم الشہوة"، الدر المنجد، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات، ۳۶/۳، سعید

(۲) کتب فی الفتاویٰ العالیہ، المکسب، القسم الثانی، المحرمات بالصبر، ما یقتضی بذلک، کتاب النکاح، ۲۷۵، رشیدیہ

(۳) "والنکاح بالشیء عند احدی الجانبین، لا بعدہما، وحدهما ہیسا تحریک التذوؤ و زانیہ"۔ "الفتاویٰ المختارہ، فصل فی المحرمات، ۳۳/۳، کتاب النکاح، سعید

(۴) کذا فی مجمع الزہیر، کتاب النکاح، باب النکاحات، ۳۹۱/۲، غراریہ، کوئٹہ

(۵) خلاصۃ الفتاویٰ، کتاب النکاح، الفصل الثالث فی حرمۃ المصاهرة، ۸/۹، رشیدیہ

(۶) "فی الزیوۃ المصاهرة فی الذم بعد الدخول لا ینکح الا بالقول ان كانت مدخولاً بها۔"۔

و کثیر کتبک، او تلخیص سیدک۔ وقال ایضاً: انہی ونزوحی، کن مفرکاً، والطلاق فیہ

مفرکة"۔ الفتاویٰ المختارہ مع رد المحتار، مطلب فی النکاح، خلاصۃ باب النکاح، ۳۳/۳، کتاب النکاح، سعید

بغیر شہوت چہرہ نسل کر پہچاننے سے حرمت مہر ہر تہیں

سوال [۵۲۸۵]: کوئی شخص رات کو اپنی بیوی کو دکان کے لئے اٹھا، بیوی کے ہاتھ پر لڑکی بھی سوئی ہوئی تھی، جس کی عمر نو برس تھی یعنی بالغ تھی، پہچان کرنے کے لئے دونوں کے چہروں کو نسل کر دیکھا، آخر پہچان کر بیوی کو دکان لایا۔ سوال یہ ہے کہ لڑکی کو نسل لے کر دیکھا، کیا اس شخص کی بیوی اس کے لئے ہمیشہ سے لئے حرام ہوئی؟

الجواب: حامداً ومصلحاً:

گزشتہ لڑکی کے چہرے پر، جہ ۱۱ اور فوراً بنالیا کہ یہ تو لڑکی ہے بیوی نہیں، تو اس صورت میں بیوی حرام نہیں ہوئی (۱)، اگر پیسے سے شہوت موجود ہو اور ہاتھ لگانے سے شہوت میں اضافہ ہو، یا شہوت پہلے سے نہ تھی، جہ لگانے سے شہوت ہو، جب حرمت معاہدہ ہوتی ہے (+)، دو بھی جب کہ لڑکی والدہ ہو یا بیوی کے قریب ہو (۳)۔ اللہ تعالیٰ اعلم۔

امام ابو حنیفہ رحمہ اللہ دارالعلوم دیوبند، ۳۹۹/۲۵

دوسرے کا خون دینے سے کوئی رشتہ قائم نہیں ہوتا

سوال [۵۲۸۶]: ایک مسلمان دوسرے مسلمان مرد یا عورت کو خون دے تو ان دونوں کے درمیان رشتہ کس طرح ہو جاتا ہے، یعنی مرد کا خون مرد کو دیا جائے، تو کون کون سے رشتے سے بھٹی ہو جاتے ہیں، یہ مرد کا خون عورت کو دینے تو دونوں بھٹی، لیکن ہو جاتے ہیں اور کون کون سے نکاح ہوتا ہے؟

(۱) "رو فی المس لا یحرر" (عاجہ تعلیم الشہوة) "والدر المختار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳۹۹/۳، سعید

(۲) "والعرة للشهوة عند المس والظن لا یصح، وخذھا فیہم تحرک اللہ او زیادتہ" (۳۹۹/۳، کتاب النکاح، سعید)

(۳) "اما غیرہا" یعنی العنة صغيرة لم تشبه وفلا تثبت الحرمة بها اصلاً" (الدر المختار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳۹۹/۳، سعید)

الجواب حامداً ومصلیاً:

انہی میں سے ان میں کوئی رتبہ نہیں ملتا، جیسے پہلے آئے ہوئے کو رہیں گے ان کے بعد اللہ تعالیٰ اسم۔
 حرر و اعید محمد غفرلہ، (راہِ معلوم) پیر ۱۵/۸/۱۳۹۳ھ۔

اندریختہ مصاہرت والی نکاح میں شریعت

سوال [۵۹۸] زید جو اُنٹروخت کرتا ہے اور ہندو جو دانی کو کاہن کرتی ہے ایسا ذکر و کفر کی
 اس میں مذکور کرتی ہے، ممکن ہے کہ وہ ان میں کوئی خلیفہ ہو رہا ہے۔ ہندو کی ایک جماعت ترک ہے اور ہندو
 ان کو نکاح زید سے کرتے چاہتی ہے۔ ایک صاحب جھگڑا ہے، اس نکاح میں شرکت نہیں کرنا چاہتے ہیں۔ انہیں
 ان دونوں کا کہن کر ہم زانی سے باطل ہوتی ہیں۔ سوال یہ ہے کہ اگر دونوں سے طلب ذکر و شریعت کر لیں تو کوئی
 ترحیم نہیں ہے؟
 الجواب حامداً ومصلیاً:

مذہب و دین میں مدد کرنے کی بناء پر جو اختلاف ہوتا ہے، اس کو نہ ہر شخص پر محسوس کر کے مقیم رہا جائے
 نہیں۔ اور ہیکہ برادری پر دو حالت بھی آتے ہیں تو شریعت میں کے بیان کو ناجائز نہیں کیا جائے گا اور اس میں

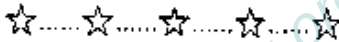
۱: "لا تفتت المشاهدة بالاحوال النكح، لان حرمة النكح ثابتة بطلان النكح، بالنكاح الصحيح أو
 بالزنا أو بدوا غيره، والدخول بالجماع من هذه الخصال" (أما المسمى بوجوب حرمة المشاهدة فغيره
 أربعة أمور أحدها لحفظ الصحيح ثانياً، لوطاً وسواء كان عقد صحيح أو فاسد، أو زنا، ثالثها
 العيس، رابعها منظر الزوجين، فبإدخال الزوج المرأة، ونظر المرأة إلى ذكر الزوج، الخ، (كتاب النكح
 على النكاح، الفروع، كتاب النكح، بحث فيما تفتت به حرمة المشاهدة، ۵۹۸، دار الفكر بيروت،
 "بإدخال الزوج المرأة من غير أن يمسكها أو فجور، حرمت عليه" وكتبت في هذا
 الحرمة بالوطء، ثبت بالعيس والتفريق والفرق إلى الفرج بشهوة، سواء كان نكاح أو ملك أو فجور -

(المحيط للرحماني، كتاب النكاح، الفصل الثالث عشر في بيان أسباب التحريم، ۸۰۰، مكتبة

عقار، بکونہ)

شرکت منوں نہیں (۱)۔ اگرچہ واقع حثیت سے پتا بھی لازم ہے، لہذا اعلیٰ حدود کے اندر وہ کر کریں تاکہ ہر گئی کا موقع بھی ضر ہے (۲)۔ فقط واللہ جلّٰلہ تعالیٰ اعظم۔

حررہ العبد محمد وغفرلہ، دارالعلوم دیوبند، ۱۴/۲/۹۱ھ۔

www.ahlehaq.org

۱۔ قال اللہ تعالیٰ: ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ، فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا، وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُنْكَرُونَ﴾ (سورۃ النور: ۴)

لعلّ العلامة الانوسى، "متروع فی بیان حکم من نسب الزنا الی غیرہ" قرینۃ علی المراد بساء علی العلم بانہ لاشی بتصرف ثبوت بالشہادۃ عی شہادۃ اربعۃ إلا الزنا، وروح المعانی، سورۃ النور: ۸۸/۱۸ دار احیاء التراث العربی بیروت)

(۲) "انفو مواضع انہم"، (کشف الحقائق ۵/۱۰۵، مؤسسة الرسالۃ بیروت)

الفصل الرابع فی المحرمات بالجمع (محرمات کو ایک نکاح میں جمع کرنے کا بیان)

پھر ابھی، مجتہدی کا ایک شخص کے نکاح میں جمع ہونا

سوال ۱۵۲۸۹: زی نے اپنی حقیقی بہن بندہ کا نکاح عمر کے ساتھ کر دیا تھا، بہن مذکورہ حیات ہے اور نکاح میں ہے، اب زیہ نے اپنی لڑکی کا نکاح بھی عمر کے ساتھ کر دیا ہے۔ یہ جائز ہے یا نہیں؟ مابعد کچا ہے کہ برگزینیں ہونا چاہئے۔
انجواب حامداً و مصلیاً:

مابعد ٹھیک کہتا ہے کہ یہ نکاح برگز جواز نہیں، البتہ اپنی لڑکی کو اس سے طہرہ کر دے ورنہ یہ نکاح کے نام پر حرام کاری ہوگی (۱)۔ فقہ و فقہ اعلم۔

رد المحتار مجموعہ فتاویٰ غفرلہ، دارالعلوم دیوبند، ۸/۵/۸۹ھ۔

(۱) "ولا یجمع بین المرأة و عمتها أو خالتها أو ابنة أخيها أو ابنة أخيها، لقوله عليه السلام: "لا تنکح المرأة علی عمتها ولا علی خالتها ولا علی ابنة أخيها ولا علی ابنة أخيها." الخ." والهدایة، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳۰۸/۳، مشکہ شرکۃ علمین ملتان؛
و تصبب الزاید لأحداث الهدایة للزیلعی، کتابہ النکاح، فصل فی بیان المحرمات: ۱۶۹/۳، المكتبة المکیة بیروت

(الحدیث رواہ البخاری فی صحیحہ فی کتاب النکاح، باب: لا تنکح المرأة علی عمتها: ۶۶/۲، قلعیمی)

او کذا فی بدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی بیان بعض المحرمات: ۳۳۰/۳، دار الکتب العلمیہ، بیروت

خام، بھانگی ایک نکاح میں جمع کرنا

سوال ۱۵۰۹: عمرہ مکہ میں ہو کر میری بیٹی بھانگی سے جو کریدو ہے نکاح کر لیا ہے اس کی عہدہ جتنی ہے۔ جب وہ ایک مرتبہ گھر میں آئے تو میں نے یہ ذکر کیا۔ اب میں بہت محنت پریشان ہوں کیا کروں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

خام بھانگی کا ایک نکاح میں جمع کرنا حرام ہے تو آپ کی بھانگی سے وہ آپ کے شوہر نے جو نکاح کر لیا ہے وہ فحش نکاح نہیں، بلکہ نکاح کے بعد پرہیز ہے، مرام کاری ہے (۱)۔ ہم آپ کا نکاح فحش نہیں ہوا، آپ کو اپنے شوہر سے پردہ نہیں کرنا چاہئے، اپنی غلطی کے وہ خود امداد ہیں، ان کی غلطی میں ان کا ساتھ ہونا ہے، اور حق پرست اپنی طرف سے چوڑی طرح ادا کریں۔ حق تعالیٰ سے شوہر کے لئے دعا کریں، اللہ عزوجل ان کی اصلاح فرمائے اور آپ کی پریشانی دور کرے، اللہ ممکن عطا فرمائے، فقط واللہ اعلم۔
زیر العین محمد وغفرلہ وادارہ العلوم، بیروت۔

بیوی کے ہوتے ہوئے اس کی بیگن سے نکاح

سوال ۱۵۱۰: زید صاحب ادا ہے اس نے دو بیوی شادی کرنے کا بیوی سے اظہار کیا، بیوی نے کہا اگر آپ شادی کرنا چاہتے ہیں تو میری چھوٹی بیگن سے بھی کریں، آخر کار وہ بیوی نکاح کر لیا، اب

۱: "ولا یجتمع من المرأة أو عمتها أو خالتها أو ابنتها أو ابنت عمتها أو ابنت خالتها أو ابنت خالتها أو ابنت خالتها" (الہدایہ، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات، ۳۰۹، ۳۰۸، ۳۰۷، مشکوٰۃ شریف، عقیبة معانی)
زوکید، فی نصب الرایۃ لأحادیث الہدایۃ للرباعی، کتاب النکاح، فصل فی بیان المحرمات، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲،

لوگوں نے اس نکاح کو ناجائز شروع کر دیا، ایک قاضی اس حسب سے معلوم کیا، انہوں نے بھی ناجائز کہا۔ آئیے نکاح چ کرے یا نہ جائز؟

۴۔ نکاح کرنے سے پہلے زنا جیت میں آگئی یا نہیں؟

۵۔ نصف مہر واجب ہوگا یا نہیں؟

۶۔ اگر مہر کر لیا ہے تو کچھ بیوی نکاح میں باقی ہے یا نکاح ختم ہو گیا؟

۷۔ جناح کے بعد ورنہ میں سے اول کو رکھ سکتا ہے یا خالی کو؟

الجواب جامعۃ ومصلیاً:

۱۔۔۔ بیوی کی بکرت سے نکاح حرام ہے (۱)۔ ہاں اگر بیوی مریض ہے یا اس کو طلاق دینے سے اصرار کرتی

کر رہی ہے تو اس کی بکرت سے نکاح ہو سکتا ہے (۲)۔

۲۔۔۔ زنا و بیعت میں نہیں آئی (۳)۔

۳۔۔۔ کچھ بھی واجب نہ ہوگا، بلکہ کچھ واجب ہوگی، مگر اگر وہ طوائف تھیں تو بیعت نہ ہونے پر نہیں (۴)۔

(۱) قال اللہ تعالیٰ: طہرمت علیکم ولن نجمعوا بین الاختین بہ (سورۃ النساء: ۲۳)

(۲) (راجع: ص: ۲۴۸۔ رقم الحاشیہ ۱)

(۳) (رد: سورۃ المجمع: ابن المعتمد، نکاحاً۔۔۔ اوعدۃ ولومن خلاف ما یقول: (الحد المصنوع) "ولا

فیہم اذ انزلوا جہما عنی التذق" وکان نکاح الاولی صحیحاً، فإن نکاح الثانیۃ والحالۃ بعدہ باطل قطعاً"

رد المحتار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: ۳۸۰، سعید)

روکہ فی الفتاویٰ العالمگیریۃ: ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، کتاب النکاح، الباب الثالث: القسم الرابع: رشیدیہ)

روکہ فی البحر الرائق: ۱۸۰، ۱۸۱، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات: رشیدیہ)

(۴) "وہیبت عہہ ان یفارقہا والو علم القاضی بذلك، یوفی بہما: فان فارقہا قبل المدخول، لا یتب عیہ"

من الاحکام" (الفتاویٰ العالمگیریۃ: ۱۰۲۷، کتاب النکاح، الباب الثالث: القسم الرابع: رشیدیہ)

"و یمرق بہہ و بین الاخری، ولا شیء لہا، لانه ظہر انہا لستاحرہ، لیکون نکاحہا باطلاً، وقد

مر أن الساطن لا یحب فہ المہر، لا یسد حیل" (رد المحتار: ۲۳۳، کتاب النکاح، فصل فی

المحرمات: سعید)

الحجواب حامداً ومصیاً:

ہاں اور یہی کہ نکاح میں جملہ کراہتیں حرام ہے (۱) لہذا جب زریب النساء سے نکاح ہو چکا ہے تو اس کی لڑکی سے نکاح جائز نہیں ہو، مگر چونکہ ابھی زریب النساء سے صحبت اور قربانی کی نوبت نہیں آئی، اس لئے اس کو اگر اس حالت میں خلائی دیر سے محو تو اس کی لڑکی سے نکاح کی اجازت ہو جائے گی، لیکن یہ نکاح کافی نہیں ہوگا، دوبارہ نکاح کرنا پڑے گا۔ مگر زریب النساء ہمیشہ کے لئے حرام ہو جائے گی، خواہ اس کی لڑکی سے صحبت ہو یا نہ ہو۔ اگر زریب النساء سے صحبت وغیرہ ہوگی تو اس کی بہہ سے بھی اس کی لڑکی ہمیشہ کے لئے حرام ہو جائے گی (۲)۔ فقہ و حدیث کا اتفاق اہل علم۔

حرر: العبد محمد بخشوی غفرلہ دارالعلوم دیوبند، ۳۰/۳/۱۳۹۵ھ۔

سالی کی لڑکی سے نکاح

سوال (۵۰۰۵): سالی کی لڑکی سے نکاح جائز ہے یا نہیں؟

(۱) "وہو المجمع بین امرائیں اتبعوا لم یکن ذکراً، لم یکن للآخری أم، فجاز الجمع بین امرأتین بنت زوجھا، الخ" الفروع المختار، کتاب النکاح، باب المعمرات ۲۹۶، (مجموع)

روکذا فی البحر الرائق، کتاب النکاح، فصل فی المعمرات ۱۷۲، (رشیدیہ)

روکذا فی سبیل النہج، کتاب النکاح، فصل فی المعمرات ۲: ۳۶، دار الکتب العلمیہ بیروت،

(۲) "عن عیسوی بن شمس عن أمه عن حداد بن الیسی صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم قال: "یما رجل نکح امرأۃ، فدخل بها، فلا یحل به نکاح استیفا، فلو لم یکن دخل بها، فلیکح استیفا، وأیما رجل نکح امرأۃ، فدخل بها، فلو لم یدخل، فلا یحل له نکاح أمھا"۔

والوا: إذا تزوج الرجل لابنته فطلقها قبل أن یدخل بها، لم یحل له نکاح أمھا، فلو لم یطلقها قبل أن یدخل بها، فلیکح استیفا، وإذا تزوج الرجل لابنته فطلقها قبل أن یدخل بها، لم یحل له نکاح أمھا، فلو لم یطلقها قبل أن یدخل بها، فلیکح استیفا، الخ" جامع الرمذی، کتاب النکاح، باب ما جاء فی من یزوج المعمرات، فلیکح قبل أن یدخل بها، حل ینزوج استیفاً، لا: ۱۲۱، (مجموع)

(۳) "عن ابن عمر عن أمه عن حداد بن الیسی صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم قال: "یما رجل نکح امرأۃ، فدخل بها، فلا یحل به نکاح استیفا، فلو لم یکن دخل بها، فلیکح استیفا، وأیما رجل نکح امرأۃ، فدخل بها، فلو لم یدخل، فلا یحل له نکاح أمھا"۔

والوا: إذا تزوج الرجل لابنته فطلقها قبل أن یدخل بها، لم یحل له نکاح أمھا، فلو لم یطلقها قبل أن یدخل بها، فلیکح استیفا، الخ" جامع الرمذی، کتاب النکاح، باب ما جاء فی من یزوج المعمرات، فلیکح قبل أن یدخل بها، حل ینزوج استیفاً، لا: ۱۲۱، (مجموع)

روکذا فی سبیل النہج، کتاب النکاح، فصل فی المعمرات، جمعاً: ۵۳، دار الکتب العلمیہ بیروت،

تو بھل گئی تو یہ کھانا تو یہ کھانا؟ جب کہ اس کے کھانا میں موجود ہے۔ لوگ اس کو دیکھتے ہیں۔

أُجَوَابُ حَامِدًا وَمُصَلِّيًا:

انہی دو صورتوں کو نکاح میں جمع کرتا ہے تاجہ تراب نے کہ دونوں میں سے جس کو بھی مرد فرماں کیا ہے تو اس کا نکاح ہوا، لیکن یہ صورت ہے کہ اگرچہ پہلی پہلی منکوحہ کو یہ شخص مرد فرما کر دے تو اس کا نکاح نہ کرے کی وجہ سے تاجہ تراب ہوگا، کیونکہ وہ اس کے پیشے کی بیوی ہوئی اور قرآن کریم میں ہے: ﴿وَلَا يَحِلُّ لَهَا أَنْ تَلْبِسَ الْحَرَامَ﴾ (۱)۔ اس لئے کہ اس نے پہلی بیوی کو فرما کر دیا تھا اور وہ فرما کر دے تو اس کا نکاح نہ ہوگا کیونکہ پہلی بیوی سے نکاح حرام ہے۔

”ولا تحرموا زوجة أبيه، أي: (٢) قل العلامة الحنفية رحمه الله تعالى: ”وحرمة الجمع بين امرأتين بينهما فرضت ذكرته لم تحل للأخرى أبداً فجاءت جميع بين امرأتين وبنت زوجهما، امرأتهما وأختها، فلو فرضت حرماً أو امرأة الآخر، ذكرته لم يحرمه بخلافه عكسه دافع، غرضه: (٣٢٢٤)“

2018 - 2019

وَأَمَّا الْفُرْقَةُ الثَّالِثَةُ، فَحَلِيلَةُ الْأَمْرِ مِنَ الصَّالِبِ وَابْنِ الْأَمْرِ وَابْنُ التَّوْبَةِ وَإِنْ مَعَهُ، فَتَحْرُمُ عَلَى الرَّحْلِ حَلِيلَةُ أَمِّهِ مِنْ حَسْبِهِ بِمَنْعِهِ، وَهُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿أَزْوَاجًا لِّأَبْنَائِكَ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكَ﴾ (يَدَانِيعُ الصَّنَاعِ، كِتَابُ النِّكَاحِ، فَصْلٌ فِي الْفُرْقَةِ الثَّالِثَةِ مِنَ الْمَحْرَمَاتِ ٩/٣٠، دَارُ الْكِتَابِ الْعِلْمِيَّةِ بِيْرُوتَ) وَكَأَيْضًا فِي الْجَعْرِ الرَّائِي، كِتَابُ النِّكَاحِ، فَصْلٌ فِي الْمَحْرَمَاتِ ١٠/٩٤٣، وَشَيْدَه.

(٢) رد المحتار، كتاب البكاح، باب النكاح مائة، ٣/٣٠٣، سعيد

١٠ وكما في نسخة النجاشي على هامش البحر الرائق: كتاب النكاح فصل في المحرمات: ١٦٨، ١٧ (نسخته)

زر كبد في البحر الرافق، كتاب التكملة، فصل في المعبروات، ٣: ١٤٠، ٣٨٢ أرضية

وكتب في تاريخ العقائد، كتاب الحكمة، فصل في المحرمات ٢٠٩، ٣٤٤ - دار الكتب المصرية بيروت؛

الفصل الخامس فی المحرمات بالشرب (غیر مسکونوں سے نکاح کا بیان)

غیر مسلم سے نکاح

مسئلہ ۱۱۱: ایک غیر مسلم شخص نے ایک مسلم عورت سے نکاح کر رکھا تھا اور اپنا نام بدل کر عبد الرحمن رکھ رکھا تھا۔ اس عورت کے کوئی اولاد نہیں ہوئی تو وہ ایک روز میرے پاس آ کر کہنے لگی کہ تم مجی بڑی کی شادی میرے سناؤ۔ میرے چنانچہ میں نے اس عورت کا اعتبار کر کے لڑکی کی شادی اس شخص سے کر دی۔ تحقیق کے بعد پتہ چلا کہ وہ غیر مسلم ہے۔ لڑکی صرف دو عرصہ اس کے پاس رہی، اس کے بعد وہاں نہیں آئی۔ اب وہ شخص چار سال سے لاپتہ ہے، تلاش کے بعد بھی اس کا کچھ پتہ نہیں چلا کہ کہاں ہے۔ شرعی حکم سے منظر فرمائیں۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

اگر لڑکی نے وہاں کفر و شرک دیکھا، مثلاً یہ کہ بت کو عیدہ کیا گیا تو شرعاً یہ نکاح حق منع نہیں ہوا (۱)۔

(۱) ”وممّا إسلامه اثر جلّ إلہ کانت المرأة مسلمةً للايجوز بنکاح العزومة الکافر، لقوله تعالى ﴿لا تأکلوا أموالکم بینهن﴾“ (بدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی عدم نکاح الکافر المسلم: ۳۶۵/۳، ذر الکتاب العلمیہ بیروت)

”اگر کمالو مسلمان نہ ہو تو وضع مصحفہ فی لادورہ، لانه یکفر وإن کان مصدقاً۔“ (رد المحتار،

باب المريد: ۲۲۶، معید)

قال اللہ تعالیٰ: ﴿لا تأکلوا أموالکم بینهن﴾ (الفرة: ۲۲۱)

(و کذا فی الفتاویٰ العالمیہ، کتاب النکاح، القسم السابغ المحرمات بالشرب: ۲۸۶، رشیدیہ)

(و کذا فی الفقہ الإسلامی وأدلہ، کتاب النکاح، فصل الثالث المحرمات من النساء، رواج المسلمة الکافر: ۶۵۳/۹، رشیدیہ)

نو مسلم جو اپنے اسلام کو مخفی رکھتا ہے اس کا نکاح مسلمان لڑکی سے

سوال ۱۰۴۱: [۵۷۰۲] زیر تعلیم فوتہ ہے اور گورنمنٹ سروس میں اپنی عہدہ پر فائز ہے، اس کا کہنا ہے کہ ان کے ہونے والے داماد "رام" نے اسلام قبول کر لیا ہے لیکن خلیہ طور پر، اور سوائے زیر کے یہ اسرار اور کوئی نہیں چاہتا اور کچھ مصنعت جائیداد وغیرہ کی بنا پر۔ ہم نے اپنے ہندو نام تبدیل نہیں کیا ہے۔ اب زیر چاہتا ہے کہ ان کی لڑکی مسلم کا نکاح رام سے کر دیا جائے۔ اب سوال یہ کہ یکہ غیر مسلم اسلام قبول کرنے کے بعد بھی اپنے پان ہندو سر تک ملتا ہے؟

رام کے مسئلہ میں یہ بات بھی واضح رہے کہ اس کے مسلمان ہونے کی خبر دت صرف ایک ہی آدمی یعنی بی بی دیتا ہے اس کے ثبوت میں ان کے چار شہاد کوئی تحریری احضار ہے اور نہ کوئی اور ثبوت ہے۔
اجواب حامداً ومصلیاً:

جس طرح نہ کا کفر بے دھم ہے وہ مخفی نہیں ہے، اسی طرح اس کے اسلام کا بھی اعلان ہونا ضروری ہے، بخیر وہ اس صرح کر وہ مجمع میں اسلام قبول کرے، یا اپنے مسلمان ہوجانے کا اعلان کرے، بخیر اس طرح کہ وہ مسلمانوں کے ساتھ مسجد میں نماز پڑھا جھامت ادا کیا کرے (۱)، سب سے طریقہ پر اس کے غیر مسلم کا بہادرانہ اس سے مسلمان لڑکی کی شادی نہ کی جائے (۲)۔ اسلام قبول کرنے کے بعد اس کا ہم اس کی رخصت

(۱) "وفی الخاص یجوز مع التبری عن کل من یخالف دین الإسلام، بدائع و آخر کتھایہ العزیز".
والدوا المحدثان: "ان اشتراط التبری لإجراء أحكام الإسلام... فبدایہ الذی فی البدائع، لو أنى
مالمشهادتیں لا یحکم بسلامہ حتی یتبرأ عن الدین الذی هو علیہ، و زاد فی المحیط: لا یکون مسلمًا حتى
یتبرأ من دینہ مع ذلک، ویقر أنه دخل فی الإسلام، لانه یحتمل أنه تراءى فی یهودیة و دخل فی النصرانیة".
و زاد المحدثان: باب الموت، صحیح فی اشتراط التبری مع الإیمان بالله والحدائق، "۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸، ۱۴۶۹، ۱۴۷۰، ۱۴۷۱، ۱۴۷۲، ۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۴۷۵، ۱۴۷۶، ۱۴۷۷، ۱۴۷۸، ۱۴۷۹، ۱۴۸۰، ۱۴۸۱، ۱۴۸۲، ۱۴۸۳، ۱۴۸۴، ۱۴۸۵، ۱۴۸۶، ۱۴۸۷، ۱۴۸۸، ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۴۹۱، ۱۴۹۲، ۱۴۹۳، ۱۴۹۴، ۱۴۹۵، ۱۴۹۶، ۱۴۹۷، ۱۴۹۸، ۱۴۹۹، ۱۵۰۰، ۱۵۰۱، ۱۵۰۲، ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۵، ۱۵۰۶، ۱۵۰۷، ۱۵۰۸، ۱۵۰۹، ۱۵۱۰، ۱۵۱۱

جائے، پرانا بندہ نام بدل دیا جائے۔ جائیداد وغیرہ کی مصلحت سے اسلام کو بھی رکھنا اور اپنا پرانا نام باقی رکھنا اور مسلمان بڑی سے شادی کر لینا خطرہ تک تقصیر ہے، اس سے بچنا لازم ہے (۱)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ ابو عبدہ مودود غفرلہ دارالعلوم، جہندہ، ۳/۱۱/۸۸ھ۔

الجواب صحیح: بندہ نظام الدین عثمانی عذر اور العلوم دیوبند، ۱۲/۸/۸۸ھ۔

دھوکہ دیکر کافر سے نکاح

سوال (۱۵۷۰): ایک مسلمان شخص نے ایک کافر عورت کو رکھ لیا، پہلے شوہر سے اس کے رہنے کے ہیں جو کافر ہیں، اس مسلمان شخص کے دوست نے ایک غریب مسلمان بڑی کو دھوکہ دیکر اس سے اس عورت کے کافر لڑکے سے نکاح کر دیا اور لڑکی کو رخصت کر دیا، جب بڑی کو معلوم ہوا کہ اس کا کافر لڑکے سے نکاح کیا گیا ہے تو بڑی سخت عیز اور ہوئی اور اس کافر کے پاس جانے کو تیار نہیں۔ اس صورت میں یہ نکاح ہوا یا نہیں؟ اور جس نے یہ نکاح کیا ہے اس کے لئے کیا حکم ہے؟

- المسلمة، کتاب النکاح: ۳۶۵/۳، در الکتاب العلمیہ بیروت

(و کفا فی الفتاویٰ العالمگیریۃ، القسم السابع: المحرمات بالشرب، ۲۸۲/۱، رشیدیہ)

(و کذا فی الفقه الإسلامی وأدلته، کتاب النکاح، الفصل الثالث: المحرمات من النساء، زواج المسلمة بالکافر، ۶۶۵/۹، رشیدیہ)

(۱) "عن أبي الدرداء عن رسول الله تعالى عنه قال: قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم: "إنكم تدعون يوم القيامة باسمائكم وأسماء آباءكم، فأحسنوا أسمائكم" (سنن أبي داود، کتاب الأدب، باب فی تغیر الأسماء، ۳۳۹/۳، إمدادیه طنائ)

"وعن ابن عمر رضي الله تعالى عنهما: "أن بنتاً كانت لعمر يقال لها: عاصية، فسمها رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم جميلة"، رواه مسلم. قال الملا علی القاری تحت هذا الحديث: "ثم رأيت السورسني قال: وإنما كان ذلك مه في المجاهلية، لأنهم كانوا يسمون بالأمم والعاصية ذهباً إلى معنى الأسماء من قبول الصفات والمزاج، فلما جاء الله بالإسلام كره له ذلك" ... قال الروي رحمه الله تعالى: وفيه استحباب تغير الاسم الفصح كما مستحب تغير الأسماء المكرهة إلى حسن" (مرقاۃ المفاتیح شرح مشکوٰۃ المصابیح، کتاب الآداب، باب الأسماء، الفصل الأول، ۵۹۹/۸، رشیدیہ)

الجواب حامداً ومصلحاً:

یہ کلام منقذی نہیں ہوا، لڑکی بڑا زمان ضیعت کا فائدہ پاس نہ بنے (۱)۔ جس نے یہ فریب کیا ہے وہ انتہائی اور بے خبر ہے اور نہ گنہگار ہے (۲)۔ رجسٹری اس مسئلہ فریب سے ہوشیار رہنا چاہیے۔ جس نے کافر پورے کو رکھ لیا ہے وہ بھی زندہ کاری میں مبتلا ہے اس سے اس عورت کو الگ کر دیا جائے (۳)۔ لفظ واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد محمد رفیع بن عبد الرحمن بن عبد

الجواب صحیح۔ بندہ نظام اللہ بن محمد بن محمد بن عبد الرحمن بن عبد

بین کا پرتھتیت غیر مسلک میں نکاح

سوال ۱۰۱۰: میں نے اپنی لڑکی کی شادی ناآشنائی میں ایک جگہ کی، جس وقت میری لڑکی اپنی سرسری ٹوٹی توپہ چلا کر وہ دوسرے مسلک کے آدمی میں ایسے بھی نہیں ملے تو کٹر کر وہ کوٹس مسک ہے جس کی وہ ٹوٹ کر کترتے ہیں۔ ایک روز کا واقعہ ہے کہ انہوں نے مجھے و میری لڑکی سے کہا کہ روز دیکھو، میری لڑکی نے کہا ہمارے نہیں ایسے روزہ نہیں رکھ، ان لوگوں نے روزہ رکھا اور صبر سے بعد خطہ رکھ لیا، میری لڑکی کو بہت زیادہ

۱۰۱۰: قال الله تعالى: ﴿وَلَا تَكْفُرُوا بِالْعَشْرِ كَإِنْ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا، وَلَعَلَّكُمْ تَخْشَوْنَ﴾

سورة البقرة ۲۲۱

وقال الله تعالى: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ (۱) هم يحضرون له (۲) وسورة المائدة ۱۰

(۲) "عن سليمان بن أحمد الحضرمي وحسن الله تعالى عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم يقول: "كثير من حياتهم أن تحدث أحاك حديثاً هو لك به مصدق وأنت به كاذب". (مشكوة المصابيح، كتاب الآداب، باب حفظ اللسان، الفصل الثاني، ص ۱۳، قدیمی)

وقال صلى الله تعالى عليه وسلم: "أهلون من عازل مؤمن أو مكره". (مشكوة المصابيح،

كتاب الآداب، باب ما يهيج عنه من التهاجر، الفصل الثاني، ص ۲۶، قدیمی)

"وقال صلى الله تعالى عليه وسلم: "العلم غر كريم، والعلم غر حب لبي". (مشكوة

المصابيح، كتاب الآداب، باب الرفق بالحياة وحسن الخلق، الفصل الثاني، ص ۳۲، قدیمی)

۱۰۳: جمع، ص ۲۶، رفع الحاشية ۴

مطعون کیا۔ ان کے بڑے بھائی کے گھر میں عید کی لڑکی ہے، ان کا کوئی طریقہ مسلمانوں جیسا نہیں ہے، نماز کا آج تک ثبوت نہیں ملا کہ کبھی انہوں نے پڑھی ہے۔

اس کے بارے میں بہت زیادہ شکریوں کہ میں کیا طریقہ اختیار کروں، جھوٹ بہت زیادہ بولتے ہیں۔ اب عرض یہ ہے کہ اپنی لڑکی وہاں بھیجوں یا نہیں؟ ایسی مناسب ہے جس طرح ہو گیا؟ خیال ویسا ہے کہ شاید نہاؤ نہ ہو سکے۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

بلا تحقیق تحقیق کے لڑکی کی شادی کر دینا غیر دانشمندانہ فعل ہے جس سے لڑکی کی زندگی بھی تباہ ہو سکتی ہے، دین بھی خراب ہو سکتا ہے۔ اب تحقیق کی جائے اگر شوہر کے عقیدے اسلامی عقیدے نہیں، نماز کو فرض نہیں کہتے، روزہ کو کھس عمر کے بعد تک کہتے ہیں، غروب تک نہیں کہتے، تو ایسے شخص سے نکاح ہی درست نہیں (۱) لڑکی کو وہاں سے علیحدہ کر لیا جائے (۲)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد المذنب محمد رفیع دار العلوم دیوبند ۲۰/۷/۱۴۰۲ھ۔

الجواب صحیح: بندہ نظام الدین خفی عنہ، دارالعلوم دیوبند، ۳/۷/۱۴۰۲ھ۔

(۱) "وهيها. اسلام الرجل اذا كانت المرأة مسلمة، فلا يجوز انكاح المذمومة الكافرة. لقوله تعالى: ولا تنكحوا المشركين حتى يؤمنوا. ولان في انكاح المذمومة الكافرة عرف و وقوع مذبذبة في الكفر، الخ". (مدالغ الصدايق، كتاب النكاح، فصل في علم نكاح الكافرة المسلمة: ۳/۳۶۵، دار الكتب العلمية بيروت)

"ولا يجوز تزوج المسلمة من مشرك ولا كاسبي، كذالفي السراج الوهاج". (الفتاوى العالمكبرى، كتاب النكاح، الباب الثالث، القسم المذموم: المعمرات بالمشرك، ۱/۲۸۲، رشیدیہ)
(و كذا في الفقه الاسلامي وألفه، كتاب النكاح، الفصل الثالث: المحرمات من النساء، زواج المسلمة بالكافر، ۹/۶۶۵۲، رشیدیہ)

(۲) "بل يجب على القاضي التفريق بينهما". (الذخ المختار، كتاب النكاح، باب المهر، مطلب في النكاح الفاسد وأحكامه: ۳/۱۳۳، سعیدہ)

(و كذا في الفتاوى العالمكبرى، كتاب النكاح، الباب الخامس في النكاح الفاسد وأحكامه: ۱/۳۳۰، رشیدیہ) =

غیر مذہب لڑکے سے نکاح

سوال ۱۰۸۵۱۔ ایک لڑکی نے تصویب یہ کی خدمت میں اردو لکھا ہے ایت مسلمان یا باپ کو لکھا ہے؟ مسلمان؟ جنہوں نے اپنی لڑکی خوشی کے ساتھ یہ مذہب لڑکے کے (سیوہ برت کے فریج) حوالے کی ہو؟ شرفی قسم سے اکاؤنٹ مائیکس۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

مسلمان لڑکی کی شادی غیر مذہب لڑکے سے قطعاً حرام ہے، یہ اٹال نہیں بلکہ حرام بخاری اور روا ہے (۱)۔ جہاں پہ لڑکی کی شادی اس طرح کر دے وہ بے نیت اور یوش ہے (۲) اس نے قرآن حکیم کے قسم بخور دیا ہے، صرف ساقیہ قرآن کریم میں ہے، قرآن اور سورہ بقرہ، بقرہ، بقرہ (۳)۔

ایسے شخص سے نکاح القلم تعلقی ہو یا جائے (۴) تا کہ اس کی حیثیت کے مختلف اثرات سے دوسرے لوگ محفوظ رہیں۔ اور نتیجہ یہ ہے کہ اسے لڑکے کی ذمہ داریوں سے مارا جائے اور اسلامی اخلاق کی تعلیم و مبالغہ کی اہمیت دی جائے، یہاں پر یہ بات یاد رکھنی چاہیے کہ اسلام کی محبت و عظمت یہاں پر ماننے اور وہ اسلام قبول

۱۔ وکدہ، شیخ الحدیث البرہانی، کتاب النکاح، الفصل السادس عشر فی النکاح المہمل و احکامہ:

۲۳۵۳، غفرلہ کہ نہ

(۱) قال اللہ تعالیٰ: "وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُوْمِنُوا" وَلَعَلَّكُمْ تَتَّقُوا غیر من مشرک ولو اعتنیکم

سورۃ البقرہ ۲۲۱:

(۲) "هو: أي: البیوت: من لا معار علی امرتہ أو محرمتہ" والدر المنثور، باب التعریر، مطلب فی

الخرج المحرر: ۷۰۲، معین:

۳۔ وکدہ فی مجمع الأنهر، کتاب النکاح، الفصل فی التعریر، ۳۷۳۰۴، غفرلہ کہ نہ

۴۔ سورۃ الممتحنہ ۱۰:

(۵) "فصل الحطاسی" رحمہ اللہ، علیہ علی اسمہ ثلاث لیل نقلیہ ولا یجوز غوی ذلک

بأن یعرف نفس اللہ، ۱۰۸۵۱، واحد نفس من الأولات مال بطور من الیوم والرجوع الی

الحقی، ۱۰۸۵۱، المفاسح، باب منسب من التہاجر والمفاسح، الفصل الأول، ۵۵۹، رشیدیہ:

۶۔ وکدہ فی عمدة القاری، کتاب الادب، باب منسب من التہاجر، ۱۰۸۵۱، طبع حیدرآباد بیروت:

کہ مسلمان عورت کا نکاح کسی ذی قہر و دستے کسی مال میں جائز نہیں، خواہ وہ غری کوئی قسم سوا لڑکی ہو، نیز تمہاری (۱) کہ
نقد و نقد تالی ملکہ۔

ترجمہ العبد گو غفرلہ، دار العہد، بیروت، ۱۴۱۶ھ، ص ۸۸۔

بحر سے مجبوری اہل کتاب سے نکاح

سوال (۱۰۰۰)۔ یہودی اور عیسائی جو کہ اپنی کتاب ہوئے کا دعویٰ کرتے ہیں، ان کی نکاح سے
بغیر ان کو مسلمان کہے ہوئے کسی مسلمان کو نکاح جائز ہے یا نہ ہوتا؟
الجواب حامداً ومصلحاً:

اگر کوئی شخص اپنی جگہ تو جس مسلمان عورت کی نہ دلاں اور اس کو اپنا وکالہ پیشہ ہو تو اس کے لئے اہل
کتاب کی عورت سے نکاح کی اجازت ہے، اہل کتاب ہونے کے لئے ان کا دعویٰ بھی کافی ہے کہ وہ اہل کتاب
ہیں، جیسا کہ غلام شری نے تحریر کیا ہے (۱)۔ بغیر مجبوری کے ان سے نکاح نہیں جائے۔ نقد و نقد تالی ملکہ۔
ترجمہ العبد گو غفرلہ، دار العہد، بیروت، ۱۴۱۸ھ، ص ۳۵۔

۱۰۰۰۔ مؤید اسلام، مروجہ مذاکرات النحر کا مسیما، دار العہد، بیروت، نکاح العورۃ الکافرة، بقولہ تعالیٰ، بخلاف
نسکھاوا النبی کریم صی یزیدواہ، اذائع فصیح، کتاب النکاح، فصل فی عدم مکاح الکافر
المسلمہ، ۱۴۱۵ھ، دار الکتب العلمیہ بیروت:

روکہ فی الحدیثی اہل لمکیرہ، کتاب النکاح، المسامع المعرفہ بالمسک، ۱۴۰۳ھ، رشیدیہ،
روکہ فی لفظہ الامہامی وادخلہ، کتاب النکاح، النقص الثلاث: المعرفہ من لک، رواج المعلمۃ
بالکافر، ۱۴۱۵ھ، رشیدیہ:

۲۰۔ نفسی الفصح، وجوز ترویج النکاحات، والاولیٰ ال لا یفعل ولا یاکل ذبحہم، لا ضررۃ، ونکر
الکتاب العربیۃ اجماعاً، لا یصح باب الخبیثۃ، اہل العربیۃ، افرجہ عفرۃ، کتاب فی
المنہج عن التریب، والعمول من عہد، دہ اسلام، مادہ کتب منہج، کتابہ برافہ ونبی ورجو
ناؤد، فیو من ہل الکتاب، لیسو، مذکبہم، وکی ذابحہم، قال فی النحر، واصلہن المذہب
الاطلائی لہذا ذکرہ نسس الامہامی المسووم من ان ذبحۃ النحرانی حلال مطلقاً، سوہ، قال ثلاث
لا یلزم لا اطلاق الکتاب، ہا، لہ، زرت لیلان کتاب مکاح، ہا، المعرفہ، مطلب مہم فی وطو۔

عیسائی لڑکی سے نکاح

سورۃ الاحقاف: ۱۵: "وَمَنْ آمَرَكَ عَلَيْهِمْ ذِكْرًا يَأْتِيَنَّكَ مِنَ الْغَيْبِ تَلَوَاتٍ لَمَّا تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُحَانٍ مُبِينٍ ۝ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمٍ يَسْعَى السَّمَاءُ دُحَانًا ۚ فَمَا يَسْأَلُونَكَ عَنْ النَّبِيِّينَ قُلِ أَنَا لَا أَعْلَمُ إِنَّهُمْ عَلَّمَتْهُمُ رَبِّيَ الَّذِي يُخَوِّفُ مَنْ يَشَاءُ ۚ لَئِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝" فریقین کے مابین یہ اتفاق ہے کہ جب کہ وہ یہ دعویٰ کرے کہ کم از کم بچوں کو قہر (غیبی سر) کیا ہے، ان بچوں کے مذہب اسلام پر اقبال پر چرچ کو عرصہ نہیں لگتا ہے۔ کیا یہ شرعی منظوری کا حکم ہے؟

الجواب حامداً ومضيفاً:

اں کتاب محرمات سے صحت مابنی شادی کی کھینچا ہے (۱)، لیکن اس میں منہ نہیں۔ حضرت عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے اس سے منع فرمایا ہے (۲)، اس لئے جہاں تک ہو سکے اسے قہر نہ لگھیں جو کہ امر کوئی

- السرری النج: ۴۵۳، سعید

بوکد فی الہدیٰ للفق، کتاب النکاح، باب المعجزات: ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸، ۱۴۶۹، ۱۴۷۰، ۱۴۷۱، ۱۴۷۲، ۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۴۷۵، ۱۴۷۶، ۱۴۷۷، ۱۴۷۸، ۱۴۷۹، ۱۴۸۰، ۱۴۸۱، ۱۴۸۲، ۱۴۸۳، ۱۴۸۴، ۱۴۸۵، ۱۴۸۶، ۱۴۸۷، ۱۴۸۸، ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۴۹۱، ۱۴۹۲، ۱۴۹۳، ۱۴۹۴، ۱۴۹۵، ۱۴۹۶، ۱۴۹۷، ۱۴۹۸، ۱۴۹۹، ۱۵۰۰، ۱۵۰۱، ۱۵۰۲، ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۵، ۱۵۰۶، ۱۵۰۷، ۱۵۰۸، ۱۵۰۹، ۱۵۱۰، ۱۵۱۱، ۱۵۱۲، ۱۵۱۳، ۱۵۱۴، ۱۵۱۵، ۱۵۱۶، ۱۵۱۷، ۱۵۱۸، ۱۵۱۹، ۱۵۲۰، ۱۵۲۱، ۱۵۲

مسلمان کسی ایسے مقام میں ہو جہاں مسلم عورت نہ مل سکتی ہو اور دوسری جگہ سے بھی انتظام دشوار ہو اور اس کو معصیت میں مبتلا ہونے کا خطرہ ہو تو ایسی مجبوری کی حالت میں بھی نکاح۔۔۔ بچے مسلمان ہوں گے، چرچ کی جانب سے ان کے اد پر عیسائی ہونے کا شرعاً حکم نہ ہوگا، بلکہ یہ عمل بیکار ہوگا، شرط کریں یا نہ کریں۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔
حررہ العبد محمد غفرلہ، دارالعلوم دیوبند۔

الجواب صحیح: بندہ نظام الدین علی منہ، دارالعلوم دیوبند۔

یہود و نصاریٰ عورتوں سے نکاح

سوال [۵۷۱۲]: یہودی و نصرانی عورتوں سے نکاح جائز ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

یہودی و نصرانی عورتوں سے نکاح کی گنجائش ہے، مگر اس میں مفسد زیادہ ہیں، اس لئے پرہیز کرنا چاہئے (۱)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد محمد غفرلہ، دارالعلوم دیوبند۔

الجواب صحیح: بندہ نظام الدین علی منہ، دارالعلوم دیوبند، ۳۰/۱۲/۸۹ھ۔

بے خبری میں شیعہ تہرائی سے ٹاپا لٹکا نکاح ہو گیا

سوال [۵۷۱۳]: ایک شخص نے سارہ مل کے ابتدائے زمانہ میں اپنی ٹاپا لٹکا نکاح ایک شخص کے لڑکے ٹاپا لٹکے کے ساتھ کر دیا تھا، لیکن بعد کو معلوم ہوا کہ یہ دوسرا شخص مذہباً شیعہ اور فرقہ تہرائی سے ہے اور لڑکی بالغ ہونے کے بعد اس لڑکے کے یہاں گھر رہ کر بھی آئی ہے، لیکن لڑکے کو اتنا خطا الحواس پایا کہ جس سے توقع بھی نہیں کی جا سکتی کہ وہ لڑکی کا پیت نامہ مانگ کر بھروسے۔ اور قوی کے اعتبار سے اتنا ضعیف و کمزور کہ سکے اور

= المعلومات : ۱۸۲/۳ (۱) و جدیدہ

(۱) و کذا فی الدر المختار مع رد المحتار، فصل فی المعلومات : ۳۵۴، کتاب النکاح، سعید

(۲) و کذا فی معارف القرآن، (سورۃ المائدہ، ۶)، ۶۰۴-۶۰۳، (ادلۃ المعروف کما ھی)

(۳) و کذا فی احکام القرآن للجصاص، باب ذیج الکتابات، سورۃ المائدہ ۵۹/۴، ۳۱۰، (لمیص)

(۱) (۱) و قد مر لخریجہ تحت عنوان "تہائیہ سے نکاح"

نہ ہوگی سے جماع کر رکھنے پر قادر ہے۔ اب جوابہ فلسفہ امر یہ ہے کہ اگر بڑی کا نکاح حالت نہ بالغیت میں بڑے نابالغ سے جو نہ بجا شیعہ اور فرقہ جہانویہ میں سے ہے صحیح اور درست ہو گیا یا نہیں؟ جہیز اور جرد۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

فرقہ جہانویہ کی تکفیر میں اکثر علماء کی تصریحات موجود ہیں (۱)، مگر بعض نے انکار بھی کیا ہے، ہذا صورت مسئلہ میں زوجہ کو چاہیے کہ عدول سے مسئلہ میں متقدم ہو کر اسے کہ یہ شخص میرے حقوق اور انہیں کرنا، عالم مسلم واقعات کی تحقیق و تفتیش کے بعد اگر زوجہ کا مطالبہ صحیح ثابت ہو تو شوہر سے طلاق و داد دے یا ضلع کرادے یا نکاح صحیح کر دے اور سالہ طلاقہ ناجزہ میں تفریق اور فسخ نکاح کی صورت تفصیل سے درج ہے جس میں علمائے حقانہ بھولن، دیوبند، سہارنپور کے متفقہ و مختلف ہیں، اس کو بھی بطور دیکھ لیا جائے (۲)۔ فقط واللہ اعلم یا صواب۔
حررہ العبد محمود شمس الدین حفظہ اللہ عنہ، مفتی مدرسہ مظاہر علوم بہار پور، یکم/ جمادی الاخریٰ/ ۱۴۱۰ھ۔
الجواب صحیح: سعید احمد فخر: مفتی مدرسہ مظاہر علوم سہارنپور، ۲/ جمادی الاخریٰ/ ۱۴۱۰ھ۔

ستیہ کا نکاح شیعہ سے

سوال (۱۳۷۵): ہندہ کا نکاح زید سے ہو چکا ہے اور اس کے والدین سنی امزد سب اہل سنت والجماعت سے ہیں۔ مساکہ مذکورہ اور اس کے باپ دونوں نیک اور صالح ہیں اور زید شیعہ امزد سب دشمن

(۱) "ابھیذا ظہر ان امر الصبی بن کان ممن یعتمد الانوہیہ فی علی۔ وان حبرانیل غلط فی الوحی، او کما ینسکر صحبۃ الصدیق، او یقذف السیدۃ الصدیقۃ، فهو کافر، لمخالفتہ القواطع المعلومۃ من المسنن بالضرورۃ" (رد المحتار: ۳۶۲/۳، کتاب النکاح، سعود)

اس کے علاوہ ہندو جو اہل جہانویہ ہیں ان کے عقائد کے مطاب سے یہ حد نہیں کاڑھ رہا ہے۔

ابوہامین حزم اندلسی (۵۴۳ھ) الفصل فی المثل والاہواء والجل: ۱۸۶/۳، دار المعرفہ بیروت،

شیخ عبدالقدور جبرانی (۵۶۱ھ) عبۃ الصالحین، ص: ۱۶۳،

قاضی عیاض مالکی (۵۴۳ھ) الشفاء: ۲۸۶/۲،

ملا علی القاری: (۱۰۱۳ھ)، مرقاة المعانی شرح مشکوٰۃ المصابیح: ۸۴/۳،

جماعت علمائے ہند، فتاویٰ عالمگیری: ۲۶۸/۳،

(۲) (سیرۃ ماجزہ، حکیم زوجہ مصطفیٰ، ص ۵۳، ۵۴، ۵۵، ناز الإشاعت، کراچی)

کرے والا ہے، اپنے مذہب میں غالی ہے۔ مسہ قہر کو دے والدین پڑی لڑکی زہر کو دینے کے لئے پھیرا س کے
 شہید ہونے کے بائیں تیر نہیں۔ اب دارالائتہ لیب یہ ہے کہ شیعوں اور سنیوں کا خیال ہو سکتا ہے، یا اثر نکاح بھی نہیں
 ہے تو مرنے کے والدین پھر نکاح کرانے اور برائی جہد نکاح کرانے میں یا نہیں ۱۲ اگر نکاح کرنا، طہراری ہے تو صورت
 نکاح یہ ہوں؟ ام ٹھیکہ فی تحریر فرمایا ہے۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

اگر زیہ تقریب عقائد رکھتا ہے، مثلاً: حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا پر زکر کی تہمت لگا ہے اور
 حضرت صدیق اکبر رضی اللہ تعالیٰ عنہ کی محبت کا منکر ہے، یا حضرت علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ کی اویسیت کا متہد ہے،
 یا حضرت جبریل علیہ السلام کے حقیقی اعتقاد رکھتا ہے کہ نبیوں نے حضور کریم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم کے پاس وحی
 پہنچنے میں غلطی کی، یا اور کوئی ایسا عقیدہ رکھتا ہے جو کہ صریح قرآن و روایہ میں اعلیٰ کے مخالف ہے تو وہ کافر
 ہے اس سے ہند کی سے ہندو کا نکاح صحیح نہیں ہوگا (۱)، مذاہب کی بھی ضرورت نہیں۔

اگر زیہ صرف سب و شتم کرتا ہے تو اس کے حقیقی اقدام کا اختلاف ہے بعض تخفیر کرتے ہیں بعض عظیم
 نہیں کرتے، صرف تسخیر کرتے ہیں (۲)۔ ایسی صورت میں بہتر یہ ہے کہ رضامندی سے یا ذرا کر یا لا یا

(۱) "ومنیاً اسلام الرجل إذا كانت المرأة مسلمة، فلا يجوز إنکاح العیمة الکافر، لقوله تعالیٰ: ولا
 تنکحوا المشرکین حتی ینسلوا بکم، (مذایع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی عہد نکاح الکافر
 المسماة: ۳۶۵/۳، ذکر لکتاب العلیہ ج ۱/۲)

(۲) کذا فی الفتاویٰ العاتکہ، کتاب النکاح، القسم السابع، المعمرات بالشمک ۳۶۲،
 رشیدیہ:

رو کذا فی الفقہ الاسلامی وادله، کتاب النکاح، الفصل الثالث، المعمرات من النساء، روح المسامحہ
 ما کافر، ۶۵۶، رشیدیہ)

(۳) "قال فی المرازمہ عن الغلاصہ: ان لراحمی إذا کان یسب النکاح و یلعنهما لہم کافر، وإن کان
 یحفظ عیہ عیلمہ فهو مبدع علی ان الحکم علیہ بالکفر مشکوک لدفعی لا یختار العی لانہ
 علی نصلین اھل ابدع اجمع و یخطئہم و سب احد من الفحاحہ یضد لا یكون کفراً لکن یحلل
 الخ (رد المحتار، باب النکاح، مطلب مہم فی حکم سب النکاح، ۲۳، مجبہ:

اللہ تعالیٰ عز وکرم نے آن کر لڑیاں مان کر حضرت پیر نیل علیہ السلام سے وحی پہنچانے میں غلطی کا اعتراف کرتا ہے۔ قرآن شریف کو تحریف ماننا ہے، یا حضرت مائیکہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا پر جسٹ نکاحا ہے، یا یقین کو کفر اعتقاد کرتا ہے، یا مسکا پر رضی اللہ تعالیٰ عنہم کی سب اہتم کو حال سمجھتا ہے تو وہ کافر ہے۔ اگر شروع ہی سے اس کو عقیدہ دیا ہے تب تو اس سے کئی عورت کا نکاح ہی ممکن ہو (۱)۔ اگر نکاح کے بعد ایسا عقیدہ ہو گیا تو جب سے ایسا عقیدہ ہوا نکاح فوراً فسخ ہو گیا:

"لا شك ان لكثير من قذف النسبة عائشة رضي الله تعالى عنها، أو أمك صعبة، أو صدیق، أو اعتق، أو اب، أو عمة، أو بن، أو جيرة، أو عمة، أو زوجة، أو نحو ذلك من النكح، انصرف لصلحهم لغير آراء الله" رد المحتار، ج ۳، ۴: ۲ (۲)۔ فتاویٰ اللہ سبحانہ تعالیٰ اعظم۔

حررہ و احیہ محمود مکتوبی، عفا اللہ عنہ، مکتبہ ملی، دارالعلوم مہار پور، ۲۹/۸/۵۵ھ۔

الجواب صحیح، سعید احمد غفرلہ، صحیح، عبد اللطیف، رجم، رمضان، ۱۳۵۵ھ۔

رضا خانی عورت سے نکاح

سوال (۱۰۱: ۱)۔ زیبا بچا نکاح ایک رضا خانی عورت سے کرنا چاہتا ہے جو حضور ارم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم کے لئے عظیم نسیب تسلیم کرتی ہے۔ یہ نکاح کرنا کیسا ہے؟
رافضی مرد و عورت سے نکاح اور ان کے عقائد

سوال (۱۰۱: ۲)۔ رافضی عورت سے نکاح کا کیا حکم ہے، یا رافضی مرد کا نسیب سے نکاح کرنا کیسا ہے، اور خلافت کو العسیر کہیں حتیٰ یوم موافق سے کیا مراد ہے؟ لیکن مشرکوں سے مسلمانوں کا نکاح نہیں ہو سکتا ہے؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

۱۔ اگر زیادہ کو یہ توقع ہے کہ وہ اس عورت کے خیالات کی اصلاح کر لے گا تو اس سے نکاح کر سکتا

(۱) تقدم تعریجہ تحت عنوان "مندی کا نکاح شیعہ سے"

(۲) رد المحتار، باب المبرقہ، مطلب فی حکم سب النبیین، ۴/۲، سعید،

ہے۔ علم نسب کا یہ عقیدہ غلط ہے مگر "شُرک فی الدات" نہیں جس کی وجہ سے فقہی ائمہ کا حکم نیا ہے۔ اگر زیادہ کو یہ توقع نہیں بلکہ خود ہی اس کے خیالات کی طرف مائل ہو جانے کا خطرہ ہے تو اس سے ہرگز بکارج نہ کرے (۱)۔

۲۔۔۔ جو رافضی ایسا عقیدہ رکھتا ہو جس پر کفر کا فتویٰ ہے۔۔۔ ہی رافضی مرد و عورت سے کسی کی الحقیہہ مرد و عورت کا کائنات درست نہیں۔ جس کا عقیدہ و تحریر نہ ہو ایسی عورت سے کسی مرد کے نکاح میں وہی تفصیل ہے جو نہیں۔ وہی ہے اور ایسے مرد سے کسی المتعیدہ عورت کا نکاح بالکل نہ کیا جائے۔ اور اس میں بظن قاسب ظہری خطرہ ہے (۲)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

نور العبد محمد و غفرہ اور العلوم، یوم ہنر، ۱۵/۴/۱۳۹۹ھ۔

(۱) "مجموعہ فقہی" کے مولفوں کے ذوالحجہ ۱۴۱۵ھ کے چار کتب "تغییر الفتاویٰ" کتاب الحکاح، ۲/۴/۱۴۱۵ھ ملتان پاکستان،

(۲) قال العلامة الشافعی رحمہ اللہ تعالیٰ "سبح لا شک فی تکفیر من لذات السیدۃ عائشۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہا، أو أنکر صحبۃ الصديق رضی اللہ تعالیٰ عنہ، أو اعتقد الأولیہ فی علی، أو أن حرمین غلط فی المرحی أو نحر ذلک من الکفر الصریح المخالف للقرآن" (رد المحتار، باب النکاح، مطلب مہم فی حکم سب المذہبین، ص ۲۴، حقیقہ)

و کہ فی حاشیہ الطبع خطاوی علی الدر المختار، باب النکاح، ۸۳/۲، ذکر المعرفة بیروت)

(و کہ دانی الفتاویٰ العالیہ المسکوبہ، الباب التاسع فی أحكام المرنسین، منیا ما یتعلق بالانکاح، ۶۴/۲، رشیدیہ)

قال اللہ تعالیٰ: ﴿وَلَا تَنْكُحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِرُوا، وَلَعَنَ مُؤْمِنٌ حَبِیرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ﴾ (الفرقة: ۲۱)
 "ومنہا: ألا تكون المرافقة مشرکة إذا كان الرجل مسلمًا، فلا يجوز للمسلم أن ینکح المشرکة لفرقة تعالیٰ؟ ﴿وَلَا تَنْكُحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّىٰ يُؤْمِرُوا﴾ (بدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی نکاح المشرکة، ۵۸/۳، دار الکتب العلمیہ، بیروت)

"وصیفاً إسلام الرجل إذا كانت المرافقة مسلمة" (بدائع الصنائع، کتاب النکاح، فصل فی نكاح الکافر المسلمة، ۶۵/۳، دار الکتب العلمیہ، بیروت)

قادیانی سے نکاح اور ثبوت نسب

سوال (۱۵۷۱): کیا قادیانی کا نکاح ایک صحیح العقیدہ عورت زائدہ سے درست ہے یا نہیں؟ اگر درست ہے تو ثبوت نسب کس سے متعلق ہوگا؟

ج۔ صحیح العقیدہ سے زائدہ اور کبر کا نکاح ہو گیا، اس کے بعد کبر قادیانی ہو گیا تو اس سے نکاح پر کوئی اثر نہ پڑے گا۔ اگر وہ عورت میں نسب کا تعلق کس سے ہوگا؟

ج۔ مندرجہ بالا ازدواجی صورت میں جب کہ عورت زائدہ صحیح العقیدہ ہے، نیز اس کا ایک لڑکا زید بھی صحیح العقیدہ ہے، ایک صحیح العقیدہ عورت عابدہ کا نکاح اس لڑکے سے درست ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

۱۔ اہل سنت والجماعت کے فتویٰ کے مطابق قادیانی اسلام سے خارج ہے۔ (۱) مسلمان صحیح العقیدہ عورت کا نکاح قادیانی سے درست ہو سکتا ہے، نہ بعد میں شوہر نے قادیانی ہونے سے وہ نکاح باقی رہ سکتا ہے، بلکہ قادیانی ہونے ہی فوراً نکاح منحل ہو جاتا ہے (۲)۔ (۱) مسلمان عورت کو (۳)۔

(۱) "لکن صرح فی کذبہ السابریۃ بالاتفاق علی تکثیر المخالف فیما کان من اصول الدین و ضروریاتہ"، رد المحتار، باب العتد، مطلب: لا ہرۃ بغير الفقہاء، یعنی المجتہدین، ۳/۹۳، معبد،

(۲) "وارتداد أحدہما: ای التزوجین فسح - فلا یفرض عددان - عاجل بلا قضا"، رد المحتار مع رد المحتار، باب نکاح الکافر، مطلب: النبی والمجون، لیس باہل لرفع طلاق، ۳/۱۹۳، سعید،

(۳) "و کذا فی الفتاویٰ العالیہ کبریٰ، الباب العاشر فی نکاح الکافر، ۳/۹۱، وشیدہ،

(۴) "و کذا فی السیوطی السرمسی، الفصل الثامن عشر فی نکاح الکفار، توغ مہ فی نکاح النمرود، ۳/۷۱، مکتبہ عارفیہ کوئٹہ،

(۵) "و کذا فی البحر الرائق، باب نکاح الکافر، ۳/۳۳، وشیدہ،

(۶) "و کذا فی مجمع الأنهر، باب نکاح الکافر، ۳/۷۱، دار احیاء التراث العربی بیروت،

(۷) "و النورۃ بیع حبر الأبرین دیناً"، رد المحتار، باب نکاح الکافر، مطلب: الولد یتبع حبر الأبوين دیناً، ۳/۹۳، سعید،

(۸) "و کذا فی مسند الحلق علی ہامش البحر الرائق، باب نکاح الکافر، ۳/۶۶، وشیدہ،

۳۔ شرعاً یہ اتفاق صحیح ہو جائے گا (۱) مگر اس کا خیال رہے کہ ماحول کے اثر سے کہیں اس اثر کی کئی تعداد پر خلاف مشرع کا باقی اثر نہ پڑے۔ اس کا پورا انتظام کر لیا جائے (۲)۔ واللہ تعالیٰ اعلم۔
ترجمہ: ائمہ محمود غنی رحمہ اللہ و علامہ ابو یوسف۔

الجواب صحیح: بندہ و نظام الدین علی مرتضیٰ و امیر العلوم ابو بندہ (۱) ۷۷۹ھ۔

مغل بادشاہوں کا غیر مسلمہ سے نکاح اور اولاد کا حکم

سوال (۱۹۱۵)۔ مغل بادشاہوں نے جو ہندو عورتوں سے نکاح کیا اور ان سے نوا اولاد ہوئی وہ

علائی ہو گئی یا نہ ہو؟

الجواب حامداً ومصلحاً:

مسئلہ: ناخاطر حال یہ ہے کہ وہ کسی ہندو لڑکی سے نکاح نہیں کر سکتا، جب تک وہ اسلام قبول نہ کرے، پھر قبول اسلام اس سے نکاح کرنا حرام ہے، لہذا نہ نکاح، نہ نکاحات حج، لہذا (۳)۔ اب یہ سوال اس امر

۱۔ روکذا فی الفتاویٰ العالمگیریۃ، الباب المعاشر فی نکاح الکفار: ۳۳۹، (شعبہ)

۲۔ "و بعد: اسی بحصل و بتحقیق النکاح فی الوجود بالاجاب و قول: "مجمع الأنهر، کتاب النکاح،

۱۷۳، دار احیاء التراث العربی بیروت

۳۔ روکذا فی الدر المعتمد، کتاب النکاح: ۹۳، بعد

۴۔ روکذا فی الفتاویٰ العالمگیریۃ، کتاب النکاح، الباب الاوّل: ۲۱۷، (شعبہ)

۵۔ "عن اسی غلام لا ینالہوا اهل الاہواء ولا ینالہوہ، فانی لا آمن ان یعمدوا فی هذا الیوم و یلبسوا علیک ما کنتم تعرفون، قال ابوب و کان حوالہ من الفقہاء ذوی الالباب، و عدایا اہ کان

یقول: ان اهل الاہواء اهل عیالہ ولا ذوی مصیرہم الا لیس النار، و عن الحبی لایحالی صاحب مدفع ہمانہ یسر من قلبک، (الاعتصام للناظمی، باب فی دم البغی و سر، مقبل اصحابہ، فص

الوجه الثالث من النقل، ص: ۹۵، دار المعرفۃ بیروت)

(۳)، سورۃ البقرۃ: ۲۲۱)

"وصیاً الا تكون المرأة مشرکة (اذا کان المرء حلی مسلمہ) فلا یحوز للمسلمہ ان ینکح المشرکۃ لقولہ تعالیٰ: "لا ینکحوا المشرکات حتی یرمنن (ابداً) الا ما مضی، کتاب النکاح، فصل فی

نکاح المشرکۃ ۳، ۲۵۹، دار النکت العنسیۃ بیروت)

باب ولاية النكاح

(روایت تفاح کا بیان)

یہ نئی اور باپ شریک بھائی دونوں میں سے کون سے کا حق کس کو ہے؟

سوال ۱۵۷۲: کیا فرمانے میں ملتا ہے کہ عین اسی سلسلے میں کہ شریف احمد پیر امامیہ نے یہ متوفی
سنی المذہب کے لئے کسی مطلوب شخص کی ہدایت میں متوفی نے ہزار روپائی کسی عہد الفنی مرستوفی سے بہتوفی
میں محمد قاسم پیر غیری ملی کے درسیان شہزادے کے دونوں میں خدیجی مذہب کے اہم دست کون شخص ہدایت کا مستحق
ہے؟ جواب تو یہ ہے۔

المصدق: محمد الغني بن احمد المدائني السامري

الحجاب حامداً ومصلحاً:

معنوی کے پہلوئی جو اپنی نفس، عقلی، بھائی و بی بی۔ فقہ و علم و جہانِ اعلیٰ انھیں

[illegible][illegible]

١١٠ "الوكي في الكاح لا كحل المتعب بقصه، وهو من يتعلم بالعين حتى العتقة

لا يثبت. (والدليل المختار) (قوله لا يثبت) فإن التوكيد فيه التأكيد، والمصدر هو عب، والقاضي هو الله.

فمنه الخ^١ اراد الحق^٢ ان يوجب اليقين

و: وكذا في البعد الدنوي $2 + 8 = 10$ باب الألقاب والألقاب، إمداد به، عتار:

۱۔ جس شخص سے پیش کی والدہ ناجائز طے پر راقی ہے وہی شرعی نہیں (۲، ۴) اس کا باپ نہیں اس کو اس نے نکاح کرنے کا حق نہیں اور اس صورت کو دوسرے شخص کے پاس رجوع کر رہے۔ فقہاء والدہ ہونا نہائی وغیرہ۔

۲۔ العہدہ منکوحہ علی من دارا علیہ وہی بذر۔

۳۔ اس اور وادی میں ویکی نکاح کون ہے؟

— سوال (۲۲۵۵): — بندہ نے اپنی ماہی بیوی سے رشتہ کے لئے نکاح تلاش کرنے کے لئے

ایک غیر ولی خرید کر بیجا، زید نے دوسرے کا نام میں چاکر ایک لڑکا دیکھا اور اس سے بچھو کر لے کر خود اپنی جانب سے نکاح کر دیا حالانکہ زید کو نکاح کرنے کا اختیار باطل نہیں دیا گیا تھا، اس نکاح سے لڑکی کی ماں اور وادی ولی بھی راضی نہیں وہ پھر چکا ہے۔

۴۔ اب مدت کے بعد عینہ کی دینی رضا مند ہو گئی تو کیا باری کی رضا مندی سے نکاح ہو جائے گا؟ جبکہ اس کی ماں رضا مند نہیں ہے؟

۳۔ جس لڑکے سے نکاح ہو جائے کہ نے دوسری شادی کر لی ہے، میرے کو طلاق نہیں دیتا ہے، رقم مانگتا ہے اور جھیل کو بیچ کر تمہارے کرتا ہے۔

۴۔ تو ان باتوں سے عینہ کا نکاح ہوا یا نہیں اس سے پہلے ہی یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلحاً:

۱۔ زید ولی نہیں اس کو نکاح کا اختیار نہیں (۲، ۴) نہ کیا یہ ان کا نکاح نہیں کی والدہ ولی اجازت یہ بقول فقہاء اس نے اس کو نا منظور کر دیا تو وہ بیجا کر دیا (۲) زید نے جو رقم لی ہے وہ رشوت ہے، اس کو

(۱) "تروالی العرفی سر سید، لہذا، وهو "ولہ الاولیاء"، خلاصۃ الفرائد، کتاب النکاح، الفصل

الفاہ فی مکاح الصغیر والصغیرۃ، ۲، ۸۔

(۲) "الخطب معویجہ تحت عنوان "نکاح ماں"۔

(۳) "خطب معویجہ تحت عنوان "ادیت نکاح"۔

(۴) "تولید المعیذ والأعداء معہ ان ملاحظہ مفرقہ، وان احراز المومنین جوار وان، وہ مطلق وکفریک۔

۱۰۰۰ روپے -

۲۔ انسانی وجود کے تمام اعضاء کے جدا اعضاء کی تمام مشقیں، عیال،

۳۔ وہب ان کی والدہ نے ان کو قادیان کے قلعہ میں قید کیا۔ وہب نے اس قلعہ میں ہی اپنی زندگی بسر کی۔

[illegible]
$$= \frac{1}{N} + \frac{\epsilon_{\text{max}}^2}{N} \sum_{j=1}^N \left(\frac{1}{n_j} - \frac{1}{N} \right) = \frac{1}{N} + \frac{\epsilon_{\text{max}}^2}{N} \sum_{j=1}^N \frac{n_j - N}{n_j N}$$

تاریخ: ۱۳۹۰/۰۶/۰۵

والہدیہ تحقیقی باتیں ہیں۔ یہ کتاب ان کے ہاں سے ہے۔

الاسمیت: (۱۰-۲۰) ہوتے ہیں۔ یہ ایسے مریضوں سے کہیں گے جو ان کی حالت
بہتر ہوئی ہو لیکن ہم ان کو ایسے مریضوں میں شامل نہیں کرتے جن کی حالت ابھی ابھی بہتر ہوئی ہو۔
ان میں سے بعض کے لیے خصوصی علاج کی ضرورت ہوتی ہے۔

١- بورج رحلى اميرة عليهم رداء، اوز حمار صا، وهدى عبد الله بن قنفذ من القنظوني الى
مصر بعد موافق شفي الاسود بالجنبة كذب نكاح ما في الآيات فصل في التوكيد والتأكيد

٢- ٣٠٠ شك غنسه.

۱. کلمه فی: یعنی: مستطبی کذب نکره باب الاول، والاکفاء ۲۰۱، غفره.

۱۹۹۰ء

(۱) این کتاب را در آن ایام که منتهی به این زمانه می‌گردد، بعضی از اولایای آنکه نه آلاء الهیه و نه انوار المعنویه نگرفتند،

(۲) که در باب الحقیقه ص ۹۳ معین.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

والتداعي خاصة الصوري. حيث أن كل واحد من هذه الأصناف الثلاثة:

نایبہ چینی کا پڑا ریحہ والد سب و قبول

سوال [۲۰۵] ۱۰ میں نے اپنے چھوٹے منس پے بیٹے ایک بچہ کی لڑکی (میں نے مملکت بھگت میں رہا تھی) کو شیعہ طایفہ کی لڑکی سے نکاح کرنا چاہا تھا۔ والد نے کہا کہ یہ لڑکی اس کی کا رشتہ منکوحہ کرے، میں اس کا گواہ ہوں۔ والد نے کہا کہ یہ لڑکی نے لڑکائی نہ کیا۔ یہ ایسا ہے اور قوس کے ساتھ وکس اور یہ والد معتبر ہے یا نہیں؟ بچہ کی بعد فوت اس لڑکے پر رخصتی ہے۔

۲۔ اسی وقت، میں ان لڑکی کو ایک شخص سے نکاح کی طرف افوا کر رہا ہوں۔ یہ نکاح کرنا لڑکی کی چھ دنوں کے بعد حاکم کی اور اس سے بعد چار دنوں کے بعد رخصتی کا حکم دیا۔ میں والد کے وقت لڑکی کی ماں کے ہوتوں لڑکی اپنے لڑکائی سے ورجہات کر رہا ہوں۔ یہ نکاح محرم ہو یا نہیں؟ یہ مہر منقطع ہوا ہے یا نہیں؟

الجواب: حرمہ و مہر منقطع ہوا ہے۔

۱۔ رشتہ نکاح اور حقیقت نکاح نہیں۔ وعدہ نکاح سے (۱) میں لکھتا ہوں کہ اگر رخصتی نہیں، وعدہ نکاح اگر رچ رہے ہیں جب تک کوئی مان توئی نہ ہو (۲)۔

۲۔ لڑکی کی افواہ کے وقت یہ لڑکی تھی تو اس کا ایسا قبول نہ کیا جاتا تھا۔ وعدہ نکاح لڑکی کے والد کی ہر بات پر موقوف ہے۔ اس سے اس کو منظور کیا جاتا ہے۔ وہ جب ہی غم نہ کرے تو (۳) اب

۳۔ مکرہ و مہر منقطع ہوا ہے۔ (المدر المختار: ۴۰۳) کتاب النکاح، معید

۴۔ کو کد فی الشعر الطریق: ۱۳۱۳، کتاب النکاح، رشیدیہ

۵۔ الفکاح: حرمہ منکوحہ بلا رضا علی، والاصل ان نکاح میں معروف فی مائدہ، صرف فی عقدہ

و ملاحظہ: (المدر المختار: ۵۵۳) کتاب النکاح، معید

۶۔ کو کد فی الشعر الطریق: ۱۳۱۳، کتاب النکاح، رشیدیہ

۷۔ کو کد فی الشعر الطریق: ۱۳۱۳، کتاب النکاح، رشیدیہ

۸۔ (المدر المختار: ۴۰۳) کتاب النکاح، معید

۹۔ (المدر المختار: ۴۰۳) کتاب النکاح، معید

۱۰۔ (المدر المختار: ۴۰۳) کتاب النکاح، معید

۱۰۰۔ اور خود کو کسی سمیہ یا اس کی بچھین کے رشتہ پر رخصت نہ کرے تو اسے حالات میں یہ نکاح گمراہی ہے (۱)۔

کتاۃ اللہ تعالیٰ العزم

ترجمہ: مہم جو و غفرلہ۔ دارالعلوم دیوبند، ۱۹۹۰ء، ۹۱/۱۔

الجواب صحیح: زندہ و غفرلہ۔ دارالعلوم دیوبند، ۱۹۹۰ء، ۹۱/۱۔

تین برس کی بچی کا نکاح

سوال (۲۹/۵۷): زید عمر میں دنیاوی معاملات میں مختار و بالغ ہو گیا، اس نے دس زید کے ہاتھ سے عہد کر لیا۔ بعد اس میں اتفاقی کر کے کی غرض سے زید کے برادر سے اپنی بھتیجی کا نکاح کر لیا جس کی عمر تین سال یا چار سال ہوئی، عمر متول سے نکاح کر لیا اس وقت کہ اس کا نکاح ۱۲ سال کا عرصہ گزر گیا ہے اور بڑی مسکینہ والدین کے پاس موجود ہے۔ اب دریافت یہ کرنا ہے کہ اس کا نکاح بطلان کی بنا پر خالی ہے یا صحیح ہے یا نہیں؟ اگر ہے تو نکاح کے کس کس کی یہ صورت کی جائے؟ میری بی بی کا رشتہ مشیمہات کو افغانی کر لیا ہے اب یہ عہد نکاح معتبر و تحریر فرمائیں۔

الجواب حامداً و مصلياً:

یہ نکاح لازم ہو گیا، اس کو بطلان پر غور نہ کرے، یہی سن کر امام درست نہیں، البتہ اگر نکاح خلاق دے

بخطیب: الشیخ الاسلام ابو حنیفہ بن علی احزابہ لولوی فی حاشیۃ الشرح: افق المذہب

۳۰۹، ۳۰۹، کتاب النکاح، فحل فی الزکوة، کتاب النکاح، مصنفی البانی العلی مصر

در کذا فی البحر المسجور مع رد المحتار ۳، ۲۴۶، کتاب النکاح، مطلب فی الزکوة، الشرح فی

النکاح، باب النکاح، ۲، مجید

و کذا فی البحر الرائق ۳، ۲۰۲، کتاب النکاح، فحل فی الزکوة، ۲، رشیدی

اللولوی العلی و الشرح فی الزکوة، ۲، ۲۰۲، کتاب النکاح، مطلب فی الزکوة، الشرح فی

النکاح، ۲، ۲۰۲، کتاب النکاح، مطلب فی الزکوة، ۲، رشیدی

اللولوی العلی و الشرح فی الزکوة، ۲، ۲۰۲، کتاب النکاح، مطلب فی الزکوة، الشرح فی

النکاح، ۲، ۲۰۲، کتاب النکاح، مطلب فی الزکوة، ۲، رشیدی

و کذا فی البحر الرائق ۳، ۲۰۲، کتاب النکاح، مطلب فی الزکوة، الشرح فی

دے جب دوسری جگہ نکات درست ہوگا: "بذلک وجہا: ای الصغیر والصغیرۃ الکب لوالجہ، فوالہ لاخبار
لہما بعد بلوہما۔" بحر: ۱۰۱۱۔ فقط: اندماجاً تعالیٰ علم۔

خبرہ الحدیث وکتوبی، صحت منقہ، مدرسہ مظاہر علوم بہار، پور۔

الجواب صحیح: سعید احمد غفرلہ، صحیح: عبد الغنی۔

باپ نے نکاح کر دیا تو حق فسخ نہیں ہے

الاستفتاء: [۴۳۹]: مسأله باب نوری کا عقد اس کے والد نے چوں کہ وہ اسے کر دیا اس بات

کو تین سال ہو گئے، والد کا انتقال ہو چکا ہے۔ آج مسأله نوری کو، ولقدہ منظور ہے، وہ یہ بیان کرتی ہے کہ میں
کسی اور جگہ نکاح کر دیتی، یوں کہ وہاں مجھے پسند نہیں۔ سوال یہ ہے کہ کیا مسأله مذکورہ کے اپنے آپ کے کئے
نکاح کو کسی وقت بھی کا فسخ کرانے پر کرنے کی مجاز ہے یا نہیں؟ فقط۔

الجواب: حامداً ومصلیاً:

سوال سے معلوم نہیں ہو سکا کہ مسأله باب نوری کا جس وقت اس کے والد نے عقد کیا تھا تو اس وقت
مسأله کی عمر کیا تھی، اور ہاتھی یا ناہاد؟ ایک شخص کو تین کر کے نکاح دیا ہے، وہ یہ کہ اگر مسأله باب نوری ولقدہ
عقد ہاتھی اور والد نے اس سے دریافت کیا کہ میں تمہارا عقد لٹاؤں شخص۔ سے کرتا ہوں، تم کو منظور ہے، وہی پر
مسأله نے امر بائزت دیدی یا خاموش رہی، انکار نہیں کیا، یا والد نے دریافت کی، نہیں کیا بلکہ بغیر مسأله سے
دریافت کئے اس کا عقد یوں دہار سے کر دیا اور مسأله نے اس عقد کی خبر معلوم ہونے پر اس کو رو نہیں کیا بلکہ
خاموش رہی تو ان سب صورتوں میں نکاح لازم اور صحیح ہو گیا۔

(۱) (البحر الرائق، باب الأولیاء والاکفاء: ۲۱۱۳، وشیدہ)

"فبان زوجهما الأب أو الجد یعنی الصغیر والصغیرۃ، فلاخبار لہما بعد بلوہما، الخ"

(شہید، ماب فی الأولیاء والاکفاء: ۲۱۱۳، شرکۃ علیہ، ملتان)

(دکنی فی منقہ البحر علی ہمیش مجمع الأنہر، باب الأولیاء والاکفاء: ۳۵۱، ذریعہ، التراث

العربی بیروت)

او کدھی فتح القدیر، باب الأولیاء والاکفاء: ۲۷۱۳، مصطفیٰ امابی، الحلبي مصر)

ابن مسعودؓ وہاب ثوریؒ بھی شوہر ناپسند ہونے پر والد کے کہنے کو نکاح کو فتح کرانے کا فتویٰ نہیں رکھتے اور بغیر یس سے عطلاق حاصل کئے اس کو دوسری جگہ نکاح کرنا ہرگز جائز نہیں:

"ولا یتجبر فی الباطنة شکر غمی السکاح، لا یقطع فی الاولیاء بالسلوغ، فان استغاثتھا عوا انی
اسو کیل - وهو استنہ - ابو کبلہ نورجہا ونہیہا وحبرہا رسولہ، مکت علی رذہ محتارہ، فہو
بن ابن حننہ بن ارجح، ۱۸۰، خر مختار ۲۰۰ - فلفظہ اللہ تعالیٰ العلم -

حررہ العبد محمد بن علی بن عبدسود اور العلوم دیوبند، ۱۲۵۵ھ

الجواب صحیح: بندہ محمد نظام الدین غنی عن مدبر العلوم دیوبند۔

سو تیلے والد کا کیا ہوا نکاح

سوال (۱۰۷۳)۔۔۔ ایک لڑکی جو کہ مرہاجی تھی، اس کے والد کا انتقال لڑکی کے میں ہو گیا تھا، اور حقیقی
بچہ موجود تھا، اس کی موجودگی میں خیرولی نے لڑکی سے بیزارت لے کر نکاح کر دیا یہ نکاح صحیح ہوا یا نہیں؟ غیر
ولی لڑکی کا سوتا، باپ سے لڑکی نکاح سے بچہ نہ بعد بالغ ہو گئی، اب شوہر کے یہاں جانے سے منع کر دی
ہے۔ فقہ۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

یہ نکاح چچا کی اجازت پر موقوف تھا، اگر چچا نے نہ اس کی بیزارت دی نہ لڑکی کی ولیہ اس لڑکی کے باخ

(۱۰) (المختار: ۱۳/۵۸۹، باب الولی، سعید)

"لا یجوز سکا ح احد عنی بائعۃ مدحوجۃ العقل من تم أو سلطان یغیر إیہ، مکرراً کات
'وثیئہ' فان لم یعمل ذلک فاسکا ح موقوف علی: إجازتھا، فان أحزنہ إجازہ، وان ردت بطل . . . ان
استاذن الثولی المکر البائعۃ فسکت، فذلک بذن منہا . . . وإذا لال لها الثولی، أریہ ان لا یزواجک
من فلان سالف، فسکت، ثم زوجھا، فبالت، لا أرحی، أو زوجھا، ثم سلفھا العصر، فسکت.
فالسکوت عنھا رضا فی الوحب، جمیعاً إذا کان المعزج هو الثولی" (الفتاویٰ العالمگیریہ: ۱۰/۳۸۹،
الباب الرابع فی الاولیاء، رئیسہ)

(روکد فی مروج الامر: ۱۰/۳۹۰، باب الاولیاء والاکناف، دار الکتب العلمیہ، بیروت)

دوئے کے بعد وہ اس کی اجازت پر دو قوف ہوئے یا کراں نے اس کو اور اورا "نحوہ" دیا تو یہ نکاح شرعاً ختم ہو گیا۔

اب دوسری جگہ لڑکی کی وراثت سے نکاح کی اجازت ہے (۱)۔ فقہ وائے ائمہ۔

حررہ العبد محمد تقی علیہ السلام، یومہ: ۱۰۹، ۱۸۸۰ھ۔

البواب صحیح بند محمد محمد الدین۔

بھائی اور چچے میں سے وراثت کس کو ہے؟

— باب ۱۰۲۱: آیا لڑکی عید جو کہ ابھی تک بالغ نہیں ہوئی، کراں کے والدین، اب یا امثال

ہو چکا ہے اور اس لڑکی کا یہ بھائی مرئی ہے اور چچا بھی ہے، ان دونوں میں سے وہی مقدم کون ہے؟ اور لڑکی

کا بھائی یہاں موجود نہیں ہے، اگر تحقیق چچا اس لڑکی کا مقدم کرنے کو مقدمہ لائے، یہ مقدمہ مستعد ہو گیا، نہیں؟ یا اس لڑکی

سے برادر کی اجازت ہی کی ضرورت نہ تھی۔

حاجی اسمان آفری محمد کاظمی، ۱۸، خواں اردو ۵۵۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

عاقبت بھائی کی ولایت کا یہ لڑکی کی وراثت پر مقدمہ ہے، محمد موسیٰ و ابنہ سعد، ۱۰۹، ۱۰۹۰ھ۔ اگر

بھائی اپنی دوا کر کے چھوڑ دے کراں کی اسے ماسل کرنے میں ہر وقت نکل جاسے گا اور لڑکی بے قیود ہو جائے گی نکاح

(۱) "توین کنان لصروح غیر ہما" ائمہ غیر الآب والیہ ولو لآلہ أو الفاضل أو وکیل الآب۔ و کتاب میں

تعمد و سبب لسنن صحیح، ولكن یسما فی الصبر و صغیر و مدخل یسما حیار الفصح، و بعد المدحول

بالروح أو الغلو، الشکاح بعد الفصور، تشفیہ "المد المحتار" ۳، ۱۹، باب التولی سعید

و کتاب فی الجہر المحتار ۲، ۲۰۹، باب الاونیاء و الاکفاء، المدادیہ مبنی:

و کتاب فی مجمع الاہل ۱، ۲۰۹، باب الاونیاء و الاکفاء، دار الکتب العلمیہ، بیروت،

(۲) "بضمه لا لام نہ سوا" نو اس الزاح النقیب غیو لا لام نہ لعمہ الشقی، لہ لا لام نہ سوا

کذا لک، "مد المحتار" ۳، ۱۰۹، باب التولی سعید

و کتاب فی الفتاویٰ العلمیہ ۱، ۲۰۹، باب الرابع فی الاولیاء، رسالہ

و کتاب فی مجمع الاہل ۱، ۲۰۹، باب الاولیاء و الاکفاء، دار الکتب العلمیہ، بیروت

ولایت نکاح بھائی کو ہے، ماں کو نہیں ہے۔

سوال (۱۵۳۵): زید کی بیوی مریم سے دو بچے ہیں، اس کے بعد زید نے دوسری شادی کی، بعد سے اس سے بھی زید کے دو لڑکے ہوئے اور ایک لڑکی خالدہ خاتون ہے، بعد انتقال ہندو سے نکاح شادی کر لی، خالدہ خاتون کی شادی، بالغی کی حالت میں چاروں بھائیوں سے ملاؤ کسی اپنے آؤ کی نے اجازت، اجداد خانہ کی، حالت نکاح میں بھائی موجود تھے نہ اس پر راضی تھے۔ کیا اس صورت میں یہ شادی درست ہو سکتی ہے؟ نہیں؟ اگر نہیں ہے تو کیا خلع یا نکاح دوسری جگہ۔ اس کے میں کر نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

یہی حالت میں ہندو کو ولایت نکاح حاصل نہیں جگہ بھائی کو ہے، اجداد والدہ نے نکاح کر لیا وہ بھائیوں کی اجازت پر ہو سکتی ہے، اگر یہ بھائیوں نے نکاح کی خبریں کر اس کو (نامعلوم) کہہ دیا تو وہ نکاح کا عدم اور ختم ہو گیا، اب بھائی، دوسری جگہ نکاح کر سکتے ہیں (۱)۔ نکاح۔
حرر والہ محمودی، ۱۵/۱۰/۱۴۲۵ھ۔

ولایت نکاح ماں کو ہے یا سوتیلے بھائی کو؟

سوال (۱۵۳۶): کیا فرماتے ہیں علمائے دین و مفتیان شرع متین اس مسئلہ میں کہ زید نے نفی شادی کی تھی، اسی سے دو لڑکے ہوئے تھے، اس کے بعد وہ بیوی مرتبی تو اس زید نے دوسری بیوی لی جس سے دو لڑکے ہوئے، کیا وہ زید کا لڑکے اور زیدہ خاتون کے لڑکی۔

— صاحب اصول: (۱) والمختار: کتاب النکاح، باب النکاح، ۱۵۳-۱۵۴، معبد

و کذا فی البحر الرائق: کتاب النکاح، فصل فی الکفاءة، ۱۳۵، ۱۳۶، رشیدیہ

و کذا فی فتح القدیر: کتاب النکاح، فصل فی الکفاءة، ۴۰۳-۴۰۵، مصطفى النبی الحلبي مصر

(۱) "تسلو روح الأبعاد حول فیه الألو، توقف فنی بحارہ"، (المختار: کتاب النکاح، باب نفی:

۱۳/۸، معبد

و کذا فی مختصر فی العالمگیریہ: کتاب النکاح، باب المربع فی الأولیہ، ۲۵۵، رشیدیہ

و کذا فی الدر المنصفي: کتاب النکاح، باب الأولیہ، والأکفاء، ۹۹، مختاریہ

جب دریافت عیب مر یہ ہے کہ سن لڑکی نہ لیا، مر یہ ہے اور اگر وہ نابالغ کی ولایت نکاح اس کو حاصل ہے، اس کی والدہ جو اس کے باپ کو بیٹے جانوں کو؟ اور اگر اس لڑکی اور لڑکے کا نکاح سن کی جھٹی والدہ یا اس کی والدہ اور سوتیلی ماں ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

باللغز اور اس کی لاپتہ آقا خواتین کے ہیں۔ یہ دلیل دوسرے کے کی ہی تھی ہیں "اور اگر والدہ بعد از الصغر و انحصار و لاحاقہ فلا ولایت لیسہ عنہم" محاسبین الی لا یمیت علی غیر خود۔ حدیث "۱۵۱۸۱" ہے۔ "وہو باپہ اگر قریبی رشتہ و شتر یا بیانیہ کن و آدمی کی کنس من علیا" اب انصار الشیخ و انصار فی حرمہ۔ اصل بعولینا کہ انسنت و حدود و احوال۔ لیسہ کنس بر و عینا، کہ مر فتویٰ دوسرے خان "خانگیری" ۲۹۲: ۲۹۳ ہے۔

جب کہ باپ والد اس کو نکاح کی جائی شریعاً کی نکاح نہ کرے "نفیہ لای" نہ اس کے بعد از النکاح استیفاء۔ کہ لایب" شامی، ۲: ۱۵۳ ہے۔ "وہو قریبی بیانیہ کنس بر و عینا" لایب بر و عینا کی نکاح ہے

۱۔ "یہدیۃ" ۳۱۹: ۲، باب الأولیۃ، والاکفہ، شرکۃ علیہ

"اقولہ بشرط حرۃ و تکلیف و سلام، انح و احتراز و الحرۃ عن لعینہ، فلا ولایت لہ

و ما تکلیف عن الصغر و انحصار" اور احتراز ۳۰۰، باب الولیۃ، علیہ

و اتخاذ فی الحران و اق ۳۱۹: ۲، باب الأولیۃ، والاکفہ، و شبہہ:

۲۔ "توسر گار الشیخ و انصار فی حرمہ و اصل بعولینا کہ انسنت و حدود و احوال لا یمیت بر و عینا،

کہ فی فتاویٰ قاضی خان، "فتاویٰ العسکریۃ" ۲: ۲۸۴، باب الرابع فی الأولیۃ، و شبہہ،

"و انحر اصل اندی بعولین الصغر و انحصار، فلا ولایت لہ فی انکاحینا" (المحبۃ السری

۵۶۳۔ الفصل التاسع فی معرفۃ الأولیۃ، عقاریہ)

و کہ فی البحر الرائق ۲: ۲۲۳، باب الأولیۃ، والاکفہ، و شبہہ:

و کہ فی تنزیل قاضی خان علی مبحث الہدیۃ: ۱۰۱: ۳، باب الأولیۃ، و شبہہ:

۳۔ "ورد المحتار" ۳۰۰، باب الولیۃ، علیہ،

"نکاح الی، نہ اس کے بعد از النکاح، نہ لایب" الشیخ علیہ، الفصل ۲۰: ۲۵، باب الأولیۃ، والاکفہ،

یہدیۃ مبحث:

اور ماں کو حق نہیں ہوتا ہے جب تک عصبہ موجود ہو۔" نسوان فی النکاح - المصنعة بتدبیر یزید بن ابی اسحق علی ترتیب الارث والحدود، دار لم یکن عصبہ، غلام لاغلام، "نویبر ۱/۱۹۳ (۱۹۳۱)۔

ہندو سورتہ سنوئل میں اگر ماہیغ لڑکے اور لڑکی کا دادہ موجود نہیں تو اولاد اس کے واسطے باقی بھائی کی ہوگی، مگر ماں نے نکاح نہیں تو وہ بھائی کی اجازت پر توقف رہے گا، اگر بھائی اجازت دے گا تو صحیح ہوگا اور جسے "ابن السور وجہ الامام" حال فیام الأقرب حتی توقف علی اسارة الزافر۔" غلام لاغلام: ۲/۲۹۲ (۱۹۳۲)۔

ترجمہ: امیر محمود عثمانی، مکتبہ مفتی محمد سرمد دہلوی، لاہور۔

الجواب صحیح: سعید احمد غفران، عبد الحیث ۱۳/۵۵۳۔

ماں کو ولایت نکاح

مسئوال (۱) ص ۵۱: منات ہندو کے والدین جیل پور میں رہتے تھے ہندو! جیل پور ہوئی۔ جب ہندو کی عمر ۹ سال کی ہوئی تو والدہ انتقال ہو گیا اور ہندو کا نکاح شہر میں سہل لکھواں کے مشورہ سے اس کی دامہ نے شفیق الاسلام سے کر دیا اور شفیق الاسلام کا نکاح ہندو سے پڑھایا گیا اور دم نکاح اولیٰ لکھی۔ بعد نکاح ہندو اپنی والدہ کی معیت میں شہر پور میں دو سال تک پوری ہوئی، لوگ ہندو کی والدہ کو بخیر کرتے رہے، کہ وہ اپنا نکاح نکالی کر لے کر وہ نکاح کرتی رہی، لوگ اس پر کرتے رہے حتیٰ کہ اس کو جیل پور چھوڑ کر لے آیا واپس آئے وہ یہاں قاتل

۱۔ روکد: فی مجمع الأنهر ۱/۳۹۹ باب الأولیاء والأقرباء، دار الکتاب العلمیہ، بیروت۔

۲۔ (ترجمہ) الامام مع والد المعاصر ۱/۳۹۹ باب الولی، سعید

"والولیٰ هم العصبۃ نسأول مسیاً علی ترتیب الارث" غلام لاغلام، عصبہ، غلام لاغلام

للأخت: الخ: مجمع الأنهر ۱/۳۹۹ باب الأولیاء والأقرباء، دار الکتاب العلمیہ، بیروت۔

۳۔ روکد: فی البحر الرائق ۳/۲۱۵ باب الأولیاء والأقرباء، رشیدیہ

۴۔ (الفتاویٰ العالمیہ) ۲/۲۹۵، الباب الرابع فی الأولیاء، رشیدیہ

"لنور زح الامام حال فیام الأقرب، توقف علی اجزائہ"، (المدر المختار ۱/۳۸۱، رب الوالی، سعید)

۵۔ روکد: فی المحيط المرہانی ۳/۵۵۳، فی معرفة الأولیاء، غفران

تجید کی خبر یہی ہے کہ نہ تو اس کی ہریت حدیث میں نہ ہی روایت کے واسطے یہاں پر قرأت اور شہادت کی ہے، بلکہ خود اس کے لئے جو کہ کھج کو شہادت پر لازم تھے، خواہ اپنے لئے سے خود اس کوئی کا نشان نہ ہو، انوں صورتوں میں زیار بلوغ ہوا، یعنی اگر کسی بالغ ہوتے ہی خبر کو اسوں نے سامنے نہ رکھی ہو، اس کے بعد حاضر مسلم یا فقہاء کی عدالت میں کوئی کر کے اس سے نجات ملے گا۔

اگر تمام مسلم یا فقہاء نے یہ بیاد شرط نے کو ملحق فیصلہ کر کے تو، یہ مسلموں کی ایک جماعت ہی اس کا کھج کو شہادت کی ہے، اور اس بات میں تمام ائمہ ایک مقام فقہاء بھی ہو سکتا ہے۔ اور سوائے "ذیلہ" کو "نور" کوئی دلیل دیکھ سکتا ہے، اس میں اس کو تفصیل سے لکھ دیا ہے کہ کتب نہ تو اس سے بھی سہا ہے، اور۔۔۔ اخبار تفسیر مسووع فی علم الکتاب و شرح منہج الفقہاء، ج ۱، ص ۱۰۰ (۱)۔ فقہاء اللہ تعالیٰ (طہ) حر و العبد، کتب شریعتیہ، ج ۱، ص ۱۰۰ (۱)۔ فقہاء اللہ تعالیٰ (طہ) ج ۱، ص ۱۰۰ (۱)۔ فقہاء اللہ تعالیٰ (طہ) ج ۱، ص ۱۰۰ (۱)۔

سویحلی والدہ کو الایت اور بلوغ کی علامت

۱۔ (۲۸۸) میرے شروع درگاہی میاں مرحوم نے میری ام جہان میں دوسری شادی کی ہے اور اس سے ایک بچہ پیدا ہوا، پھر چند روز کے بعد اس بیوی سے تعلق منقطع ہو گیا، اس کا اپنے پاس رہا، اس کی پردہ شہدائی ہے، فی المناکح، ج ۱، ص ۱۰۰ (۱)۔ حال میں اس کے والد کا انتقال ہو گیا، انتقال سے قبل لڑنے کا شہدہ کر دیا تھا، نکاح نہ بھی پختہ ہوا، پھر پھر ایک انتقال ہو گیا، اب لڑائی کے لئے زور ہے، رہے ہیں، طہ

۲۔ والی النکاح فی ولایت النکاح کالتربہ فی الارث وان لم یکن عصبہ مطلقاً، فصل فی ولایت نساء، ج ۱، ص ۱۰۰ (۱)۔ فصل فی شرط التقدیم، دار الکتب العلمیہ، بیروت، وکذا فی التناوی العائلیہ، ج ۱، ص ۱۰۰ (۱)۔ الباب الرابع فی الارث، ج ۱، ص ۱۰۰ (۱)۔

۳۔ وان کان المزوج عصباً فی غیر الایام، ولفظ حیار الخ، ج ۱، ص ۱۰۰ (۱)۔ الباب الرابع، ج ۱، ص ۱۰۰ (۱)۔

بچہ کو معلوم ہوتا تو اس بات سے بہت متاثر ہوتا، مگر اس کے ہونے کی وجہ سے خاموش ہو گئی۔ تحریر میں لکھا کہ
 ”کوئی غلط فہمی نہیں کیا، زندگی کو برا نہ لکھی گئی تھی۔“ سندہ باقرہ ہونے کی شرطوں کے شرابی کا اور سندہ کو بہت مارا تھا،
 اس کے اب سندہ دیکھ کر کہہ پڑے۔ شرم نہ آیا نہ کراہا۔ بچہ نہ حلاق کیا تھا، سندہ بھی جہاں لگیں چاکی۔ اس
 صورت میں شرم نہ مندہ کے لئے کیا قصہ ہے؟ شرم نہ تو یہ نکاح بھی درست نہ ہونا چاہیے۔ فقہاء

الجواب حامداً ومصلیاً:

جب سندہ کا نکاح نہیں کیا اور اس کے والدہ سے جائز نہیں لگتی تو یہ جیت بڑی ٹھنکی ہوئی ہے کہ ان
 کے والدین اجازت پر معذرت کیا، دودھ کرنا تو جب ہی شرم ہو جاتا، اس نے نہیں کیا اور سچ منظور بھی نہیں
 کیا۔ سندہ کو قتل ہونے کے باوجود دعا کرتے ہوئے کی وجہ سے خاموش ہو گیا۔ بچہ کوئی کوئی مصلحت نہ ہو گی اور اس
 دوران میں کہ بالغ کی ہوئی اور اس کے مکان پر تکی چائی مگر، سندہ اب اس کا ان کے متعلق اس سوال کا اصل ہی
 نہیں۔ بانی شرم نہ کیا نکاح لگتی درست نہ ہو سکتی ہے۔ البتہ جس طرح بھی شرم نہ طلاق حاصل کر لی ہے۔ خواہ
 سمجھا کہ خواہ مخواہ لگے کہ خواہ مخواہ نکاح لگے، خواہ مخواہ نکاح لگے ہی سہی (۱) اس کے بعد میں شخص سندہ
 کو نکاح نکالی کی اجازت ہوگی (۲)۔ فقہاء والدہ اطمینان

حرر و نذر محمد عبداللہ بنی شریف، دارالعلوم، راجہ بندہ، ۱۲/۳/۸۹ھ

الجواب صحیح سندہ رحمۃ اللہ علیہ، دارالعلوم، راجہ بندہ، ۱۲/۳/۸۹ھ

پیشہ فقیہ و امامت

مسئلہ: اگر عورت اپنے شوهر سے طلاق لے لے، تو اس کے بعد اگر وہ دوبارہ نکاح کرے، تو اس سے

۱۔ قال اللہ تعالیٰ: "فان طلقتموهن من قبل ان یصلحا فلیجعلن علیہما طلاقاً و ما یصلحا منہما" (النساء: ۳۵)

۲۔ قال اللہ تعالیٰ: "فان طلقتموهن من قبل ان یصلحا فلیجعلن علیہما طلاقاً و ما یصلحا منہما" (النساء: ۳۵)

۳۔ قال اللہ تعالیٰ: "فان طلقتموهن من قبل ان یصلحا فلیجعلن علیہما طلاقاً و ما یصلحا منہما" (النساء: ۳۵)

۴۔ قال اللہ تعالیٰ: "فان طلقتموهن من قبل ان یصلحا فلیجعلن علیہما طلاقاً و ما یصلحا منہما" (النساء: ۳۵)

۵۔ قال اللہ تعالیٰ: "فان طلقتموهن من قبل ان یصلحا فلیجعلن علیہما طلاقاً و ما یصلحا منہما" (النساء: ۳۵)

نہیں اور جو بچے نابالغ ہیں ان کو کسی پر ولایت حاصل ہے یہ نہیں، اگر بچا شادی کرے تو ترک و خیار ہوگا
نابالغ یا نہیں، لیکن بچا کو کیا ہو اور مرد ہو جائے گا؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

اس صورت میں بچہ نو ولایت نکاح حاصل ہوگا (۱)، بچہ اگر ایک میت نہیں ہیں تو خیر، بونہ ترکی
کو حاصل ہوگا (۲) اور اگر بونہ نکاح جوڑتے ہی قرار دے دیں گے سوائے اس نکاح کا کہ ماکہمہ ترکے تو بچہ
مردانہ سلسلہ یا شرعی نکاح کے ذریعہ نکاح کرانے کا حق حاصل ہوگا، بالکل بھائی کی ولایت نہیں (۳) اگر مرد
بعد میں بالغ ہو تو اس کے حق میں بچا کا حق بونہ نکاح نکاح نہیں نہیں ہوگا، اس کو نکاح کرنے کا حق حاصل نہیں
ہوگا، فقط والدہ اس۔

ترجمہ معینہ، ترجمہ معینہ، والعلوم و بشر، ۱۹۰۳ء

(۱) النکاح فی الکراج لائتمن العصبۃ بنفسہ، وهو من بعض اشبہ حتی ليعضہ علی غریبہ
لازل، السر السعدی، القولہ الامان، لایتمن فیہ الوالی فیہ الوالد ووصیہ، والجد ووصیہ، والنقاصی واما
فقط، الخ، ار دالمختار، ۶۰۲، باب النکاح، سعید

(۲) کہ فی الشرائع، ۲۰۸، باب الاولیاء والاکناف، المدنیہ، طبع

(۳) کہ فی تبیین الحقائق، ۵۳۲، باب الاولیاء والاکناف، دار الکتب العلمیہ، بیروت

(۴) ابوی کمال السروجی وحمدا، ہی میر الایام وایہ ولہ الاداء والنقاصی اور کمال الایام، ہی کمال من
کتاب، وسیر المتامل، ص ۱۱، ونکح لهما فی العیور وصغیرہ وکلیهما صیار الفصح، ولم بعد الدحول
الذبح او العلم بالکراج بعدہ والنسور النشقة، الخ، المختار، ۶۰۳، باب النکاح، سعید

دار کفای، الخیر، طبع، ۱ + ۲، باب الاولیاء والاکناف، مدنیہ، بیروت

دار کفای، ص ۱۱، ۶۰۲، باب الاولیاء والاکناف، دار الکتب العلمیہ، بیروت

(۵) اعلامی، ہی ایسی میں کمال، لایتمن فیہ الوالی فیہ الوالد ووصیہ، والنقاصی واما

وحمدا، ہی میر الایام وایہ ولہ الاداء والنقاصی اور کمال الایام، ہی کمال من

دار کفای، الخیر، طبع، ۱ + ۲، باب النکاح، سعید

دار کفای، الخیر، طبع، ۱ + ۲، باب الاولیاء والاکناف، مدنیہ، بیروت

چچا کی موجودگی میں ماموں کو ولایت نکاح نہیں

میں (۱۰۰۵۵)؛ کیونکہ یہاں تک کہ وہ مستطاب شرع میں مسئلہ نہیں ہیں۔

ایک بڑی ماہرہ ہے جس کا نکاح چند سال ہوئے ہو چکا تھا، اتنے قانس کے لئے، نکاح انکشاف ہو گیا تھا، جس کو بھی عمر گذر چکا، اور یہ نکاح اس بڑی کے تہنل میں ہوا تھا اور اس کے والد نے نکاح کی جرئت خود کی تھی۔ یہ وہ ہونے پر وہ بڑی اپنے تہنل میں چلی گئی اور اب تک تہنل میں ہی رہتی ہے، کیونکہ اس کے والد و والدہ کا انتقال ہو چکا تھا، لیکن اس کا حقیقی چچا موجود ہے، اور صرف وہ ہی ولی ہے اس کے سوا کوئی ولی نہیں ہے۔

اب اس کے تہنل نے بغیر اجازت ولی کے (واقف ہوتے ہوئے) اور آگاہ بھی کر دیا تھا جان کر سے) اس بڑی کا نکاح دوسری طلاق کی اجازت سے اس کے ماموں نے کر دیا ہے اور لی اس بات پر وہ تہنل ہے اور ولی سے کچھ مشورہ ہوا ہے تو وہ نکاح جائز ہوا، نہیں؟ اور جو لوگ اس مجلس میں شام ہوئے اس کے اوپر کوئی شرعی حکم نہیں تھا؟ اور اگر نکاح ہے تو کیا شرعی قید نکاحی چاہئے؟ کیونکہ اس مجلس والوں کو معلوم تھا کہ اس کا اصل ولی زندہ اور قریب ہی کے گاؤں میں موجود ہے۔ جان بوجھ کر یہاں نقل کیا گیا ہے۔ جواب بعد مرحمت فرمایا، تاکہ اس کا تذکرہ کیا جاوے۔ فقہ۔

سہ دب۔ فقیر الدین ذر محمد از سہسپا پورہ اکٹھا نمائش مسند درجہ دوم، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳

[illegible]

² راجع الی الحدیث، صفحہ ۱۱۱، مفتی دارالعلوم، بنوریہ، ۱۳۰۹ھ۔

انجاس صحیح: زیندہ محمد بن علی مالدینی غفرلہ عن مفتی دارالعلوم دیوبند، ۱۹۸۵ء۔

والایت مجنون

مسئلہ: اے علماء! لڑکی کا یہ منہ تو ہے اور لڑائی کا باپ باؤالا ہے اور لڑائی کی دل محنت دیتی ہے اور اپنے بچوں کو پختی ہے۔ جس وقت لڑائی کا نکاح ہوا تھا اس وقت لڑکی کی عمر پندرہ سال کی تھی، ابھی بچہ جو ہے۔ تو اس نے یہ نکاح شریعت کی رو سے جائز ہے یا نہیں؟ کیوں کہ لڑکی بھی جو پختی ہے کہ وہاں نہ چاؤں، نہ کھانے، نہ کپڑے، نہ سات آدمی کھٹے ہوئے اور انہوں نے لڑکی سے تہہ فاحشہ کرنے کے جواب دیا یہ کہ میں اس گھر میں نہیں ہوتی۔ اگر تم بڑی آدمی کرو گے تو ہر قسم میں اگر مردہ نہیں ہے۔ اس سے لڑکی عیب ہے کہ یہ جائز ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومضيفاً:

اور یوں کے وقت کی کاہلی، انکس نہیں تھا کہ دوش میں تھوڑا سا صبح اور آدھ ہو گیا۔ اس صبح

١٤١٠ هـ: لغزاري العالحي بقره كذبت النكاح - زينب التي مع في الأولياء - ١٤١٠ هـ: بديله.

٢/ «كَيْسًا» أي لصغيراً ومحبباً، وملحق بهما حيار النسخ، ولوبعد الدخول بالفتح أو القم بالفتح بعده
تغير الشدة إلى لين، والحقبة ١٤٣، باب الألف المعجمة.

دكتور في صحبه الامم - 451 شارع الاوربياء - الانكضاء - في المكتب العلميه - بيروت

وكم في شهر الصفر ٢٠٩٠٢ مائة وخمسة والاربعون الف ليلة مقبلان

١٦. «عميد القوي» كمال الدين علي، وهو عاقل بالغ لا ينسب إلى أي ولاية.

حاشا لمنسبني على تبير الحقائق ٢٠٢٣ م. في الآخرة، إن الكتب العلمية، مبروت

۲۱۲. کتاب انوار الیوم

[illegible]

اگر واقعہ بلوغ نکاح سے، مرضی ہی ہر شخص کی تو پھر یہ القیاد حاس نہیں (۱)۔ اگر نر کی جانائیں چاہتی تو کسی صورت سے طلاق لے لے (۲)۔ اللہ واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد محمد رشیدی عفا اللہ عنہ، معین مفتی مدرسہ مظاہر علوم بہار بنوری، ۲۸/۱۱/۱۳۸۱ھ۔

درست ہے، عبد الصغیر، مدرسہ مظاہر علوم بہار بنوری، ۲۸/۱۱/۱۳۸۱ھ۔

الجواب صحیح، سعید احمد غفرلہ۔

بالغہ پر ولایت

سوال (۱۵۷۸): کیا فرماتے ہیں علمائے دین و مفتیان شرع متین اندر اس مسئلہ کے نزدیک ایک لڑکی ہے جس کا رشتہ زید نے اپنی زندگی میں خالہ سے کر دیا ہے۔ زید کا ایک چچو، بھائی بکر ہے، زید بکر سے سخت ناراض تھا، مزاج کا افعال ہو گیا، اب بکر کی چتا ہے کہ زید کی لڑکی کا نکاح میرے لڑکے سے ہو اور زید کی بیوی اور لڑکی اس سے رخصت نہیں، کیونکہ وہ لڑکا بائق اور یہ ممکن ہے۔ زید کی بیوی اور لڑکی خالہ سے نکاح کر سکتی ہیں، رخصت ہیں، کیونکہ زید اپنی زندگی میں خالہ سے رشتہ کر چکا تھا، اب زید کی بیوی بائق ہے، اپنی مرضی کے موافق

— (و کذا فی الفتاویٰ العالمگیریہ: ۲۱۱)۔ کتاب النکاح، الباب الرابع، وشیدہ

(۱) "ریضیٰ هذا الخیار فی جائزۃ السکوت إذ کانت مکراً ولا یعد الی غیر المجلس حی لو سکت کما بلغت وہی مکراً بطل الخیار"۔ (الفتاویٰ العالمگیریہ: ۳۸۶)۔ کتاب النکاح، الباب الرابع، وشیدہ

(و کذا فی لدر المختار مع رد المحتار: ۳۱۳)۔ کتاب النکاح، باب الولی، مطلب فی طرف النکاح، سعید

(۲) قال اللہ تعالیٰ (فمن عصم الا یقیم حکم اللہ، فلا جناح علیہما فیما افدت بہن الا بالبرۃ) (۳۰)

"(ولا یأس بد عند الحاجة للشفائی بعدہ الی فاق)"۔ (المرسخات)۔ "ای لوجوء الشفائی و هو

الاحیاء والمختصم ... السنۃ إذا وقع بین الزوجین اختلاف فی جمیع اعلیٰ لیسلموا بہما، فان

لم یصلحا، جاز الطلاق والخلع"۔ (رد المحتار: ۳۱۳)۔ کتاب الطلاق، باب الخلع، سعید

(و کذا فی فتح القدر: ۲۱۱/۳)۔ کتاب الطلاق، باب الخلع، مصطفیٰ ساسی العینی مصر

(و کذا فی الفتاویٰ العالمگیریہ: ۳۸۸)۔ کتاب الطلاق، الباب الخامس، وشیدہ

حق اب بھی ہے، یعنی باپ ہونے کی حیثیت سے جس طرح بیوی کی زندگی میں اپنے اختیار سے بیوی کی مرضی کے خلاف نکاح کرنے کا حق تھا اسی طرح اب بھی ہے (۱)۔ اگر وہ لڑکی زیر کی نہیں بلکہ اس کی بیوی کی کسی دوسرے شوہر سے ہے اور یہ نکاح اس سے کوئی رشتہ عصیت کا نہیں تو زیر کی کو اس کی ولایت نہ پہلے حاصل تھی نہ اب حاصل ہے (۲)۔ نکتہ واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد محمد تکتوسی عثمانیہ عن: مبین مفتی مدرسہ مظاہر علوم بہار پور، ۱۷/۶/۱۴۰۶ھ۔

الجواب صحیح: سعید احمد غفرلہ، صحیح: عبداللطیف، ۱۷/۶/۱۴۰۶ھ۔

بالفہم نکاح بغیر ولی کے، اور نابالغ کے ولی کی طلاق

سوال (۱۵۵۱): مسرۃ رمضان بنت نبوت بیوہ ہوئی تھی، عدلت ختم ہونے پر اس کے والد نے اس کے دیہر مسکی جماعت علی سے نکاح کر دیا اور پھر اس لڑکی سے والد نے کبریا کر تہار نکاح مسکی جماعت علی سے کر دیا جو کہ نابالغ تھا یعنی اس وقت جماعت علی کی عمر اس برس کی تھی اور لڑکی بالغ تھی تو لڑکی نے اس بات پر اکتفا نہ کر سکی کیا اور نکاح کیا۔ اب تین سال کے بعد لڑکی کے والد نے جماعت علی کے والد سے یہد یا کہ اپنی بیوہ کو لے جاؤ تو تین طلاق دے دی ہے اور پہلے بھی یہد یا تھا کہ اپنی لڑکی کا نکاح یہاں چاہو کر دو، اب بھی یہاں ہوں کہ قرآن پڑھ

۱: "الولی فی النکاح لا المال العصبہ بنفسہ، وهو من یصل مائتہ حتی المصنفۃ علی مرتبہ الارث" (المسند المختار)، "اقولہ لا المال" لانه الولی فی الأب ووصیہ، والجد ووصیہ، والفاضل وناقب فقط، الخ" (رد المحتار: ۷/۳ باب الولی، مسند)

(وکذا فی البہر الملتقى: ۸/۲، ۲، باب الأولیاء والاکفاء، إندادہ مطبعہ)

(وکذا فی تبیین الحقائق: ۲/۳، ۳، باب الأولیاء والاکفاء، دار الکتب العلمیۃ، بیروت)

۲: "ولو کان الصغیر والصغیرۃ فی حجر رجل یعولہما کالمطغط وبحرہ، فانه لا یمکنک ترویجہما،

کذا فی فتاویٰ قاضی خان"، (الفتاویٰ العالیہ المکبریۃ: ۲/۳۴، ۱، الباب الرابع فی الأولیاء، رشیدیہ)

"والرجل السدی یعول الصغیر أو الصغیرۃ، فلا ولایۃ له فی انکاحہما"، (المحیط المرہانی:

۵۸/۳، الفصل التاسع فی معرفۃ الأولیاء، غفراریہ)

(وکذا فی البحر الرائق: ۲/۳۴، ۳، باب الأولیاء والاکفاء، رشیدیہ)

(وکذا فی فتاویٰ قاضی خان، ۱/۲۵۵، باب الأولیاء، رشیدیہ)

نہی کو جہاں ہا ہونا کر دو۔ اور نہی خود بھی جائے کہ جس پر حق ہے اور نہ اس پر بھی نہ ہا ہے یعنی حیر و سال کی عمر ہے۔ اب سوال ہے کہ وہ نہی دوسری جگہ نکات کر سکتی ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً و معظماً:

یہ کہہ کر بھی ایسی کی مرضی کے نکاح کرنے کا حق نہیں۔ پس اگر نکات کی فیروزہ نہی نے اس نکات کو رد کیا تو یہ تھا کہ وہ نہی تھا کہ اب وہی کی ضرورت نہیں اور دوسری جگہ نکاح کر دے۔ گویا نکات کو روک نہیں کیا تھا بلکہ اجازت دیدی تھی تو وہی نہی تھا۔ اب جب کہ نکات کا باطل ہو کر طلاق شدہ دوسری جگہ نکاح درست نہیں۔ اگر کسی کے پاس اور خاٹہ کے نہی کو طلاق دینے کا حق حاصل نہیں۔ یہ طلاق باطل ہے کہ اسے (۱) نکاح وائے علم۔

ترجمہ العبد محمد متولی عثمانیہ علیہ السلام مفتی محمد سرمد علیہ السلام بہار ہندو۔

الجواب صحیح۔ عید احمد فدا۔ صحیح میدان الطیف، محمد سرمد علیہ السلام بہار ہندو، نمازی الخیر، ج ۵۔

بغیر ولی کی اجازت کے نکاح نکات

سوال (۱۵۷۷): ایک بالغ لڑکی نے اپنے نکاح میں اور خاندان کے باقی لڑکے سے طہر ہے ولی کی اجازت کے نکاح کر لیا کی صورت میں ولی کو حق نسخ ہے یا نہیں؟

۲۔ نسخ کی صورت یہ ہوتی؟ کیا حاضی یا کسی مسلمان حاکم کے یہاں دہلی کر کے، یا بیچارے میں معاذ رکھ کر نکات سے نکاح کر دیا جائے گا یا خود ولی نے نکاح کو سکتا ہے۔ ولی کب سے نکاح سکتا ہے، اور نسخ ہو جائے؟

امیر علی دہریت، حامد میاں، محمد عثمانی مرآۃ ااد۔

۱۔ "ابحور منکاح احد علی بالغہ صحیحۃ العقل من اب او سلطان غیر اذہ بکر کما توتہ اذہا فعل ذلک فالتکاح موقوف علی اجازتہا من اجازتہ جاز۔ وار دہ نظر" (فتاویٰ العالیہ کبریٰ، ج ۲۸، کتاب المراجع فی الاولیاء، رشیدیہ)

اور محمد فی مجمع لانہر ۳۶۱، رد المحتار، الاکتاف، انوار الکف العلیہ، بیروت۔

اور محمد فی الشہر الفانی ۳۰۰، کتاب الاولیاء والاقتفاء، بعدادہ مبتدئہ

اور خواست ہے کہ وضاحت فرمادیا جائے کہ کیا نکاح درست ہے یا نہیں؟

نہایت نے بطور پانڈی کی خاموشی کو مں پر وال کیا جو تاجے کے لڑکی رضا مند ہے مگر یہاں تو حتی تکلیف بھی نہیں کی گئی کہ لڑکی نے پاس جانیں اور بموجب ونگوں کا مدعو کر دین، مگر کوئی میرے پاس آیا اور نہ مجھ سے پہچان پڑا، میں کسی حالت میں بھی خود بخود کسی زبردستی قبول کرنے کو تیار نہیں۔

علامہ بڑال دقت محمد اسماعیل صاحب نے فرمایا:

تصدیق: "میں اس بات کی عینیت دیکھتا ہوں کہ واقعی لڑکی کی

اجازت نہیں طلب کی گئی۔" العبد محمد اسماعیل و مدبر تیم۔

خدمت حاضرے دین، مضبوط شریعتیں:

اسلام علیہ وسلم ویرکات۔

"مگر ارشاد ہے کہ بزدل و رسو ملہ وار خواست متعلقہ نکاح مسماۃ غلام، بڑال دقت محمد اسماعیل صاحب فرمایا کہ ہے۔ اول یہ کہ جو درخواست مسماۃ غلام بڑال دقت محمد اسماعیل صاحب سے ملانے کو اس کی خدمت میں ہے کہ لڑکی کا مضمون درست ہے، بات یہ کہ غلام بڑال دقت محمد اسماعیل صاحب نے میرے دستخط پر دیوہ کوکیل کے پاس جاکر میں نے بذریعہ دے اور غلام بڑال دقت محمد اسماعیل صاحب کے کہنے پر وکیل جاکر دستخط کئے اور خود میں نے غلام بڑال دقت محمد اسماعیل صاحب سے اجازت حاصل نہیں کی اور نہ ہی بعد میں ایجاب و قبول کرایا، لہذا اب اس سے بڑال دقت محمد اسماعیل صاحب کو کہہ دیا جائے کہ وہ اس سے کہے۔"

العبد صادق قادر بخش و مدبر تیم، امر قمر، ۱۸ اکتوبر ۱۹۳۰ء۔

"مگر درخواست غلام بڑال دقت محمد اسماعیل صاحب کی طرف سے غلام بڑال دقت محمد اسماعیل صاحب سے اس درخواست کا مضمون درست ہے۔ یہ کہ میری مودودی میں دقت محمد اسماعیل صاحب سے بذریعہ وکیل ڈوبان جن میں سے میں بھی موجود تھا، دقت محمد اسماعیل صاحب سے اجازت حاصل کی گئی ہے اور نہ ایجاب و قبول کرایا گیا تھا، لہذا اب اس سے دقت محمد اسماعیل صاحب کو کہہ دینا میری دینی شریعت کا مدبر ضرور ہے، مگر اسماعیل صاحب نے اسے کہے ہیں، میرا یہ ان خلاف ہے۔"

اسلام علیہ وسلم ویرکات، محمد اسماعیل صاحب نے فرمایا۔

دوہرہ برادری میں کرے۔ اگر مہر مثل سے کم پر کیا ہے تو وہی یعنی باپ کا اختیار ہے کہ حاکم مثل کے یہاں درجہ ست وے اور حاکم شوہر کو بلا کر کہے یا تو مہر مثل پورا کر دے ورنہ تم نکاح نہ کرو گے، اگر شوہر نے مہر مثل پورا کر دیا جب وہ نکاح برقرار ہے، اگر پورا نہ کرے تو حاکم مسلم نکاح نہ کرے:

”مد نکاح حرة مكنته بلا رضاوي، وله إذا كان عفة الاعتراض في غير ذلك،

ما دام تمہارا منہ پہنسی فی غیر انکھہ رحمہ، اور اذیکہ عفت الاعتراض لغوی، ۵۱۔

در مختار، ۱/۴۵۸ (۱)۔

”ولو نكحت ماقر من مهر المثل، فلم يلى العفة الاعتراض حتى يتم مهر مثلها أو يعرى

القاضى بينهما دفعا لعار، ۵۱۔

”قوله الاعتراض“ أفاء أن العقد صحيح، ونقد أنها لو تزوجت غير كفا، والمختار لاعتوى رواية النجاشي أنه لا يصح العقد ولو لم يمس ذكر مثل هذه الرواية هنا ومقتضاها أنه لا خلاف في صحة العقد، بل وجه أنه يمكن الاستثناء إذا تمام مهر المثل بحال عدم الكفاءة، وأنه تدعى أعلم، ۵۱۔ در مختار مع رد المحتار، ۱/۴۵۸ (۲)۔

”فإذا“ كج حرة مكنته بلاولي، وقار مالك والشافعي رحمهما الله تعالى لا ينفذ

بعبارة النساء، أحدهما، لقوله تعالى: ﴿فَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ﴾، فلولاً له ولاية التوسع لتفويض عن البعض، وقال الشافعي: هي آية من كتاب الله تعالى عن شرائط البتلى، ولقوله عنه لصورة والسلام: ”لأنكاح بلاولي وشاهدي حسن“، وقد رواه في كتبهم أحاديث كثيرة ليس لها صحة عند أهل الفقه، حتى قال الحارثي وابن معين: لم يصح عن هذا الباب حديث، يعني على شرطه لا يولي۔

(۱) (الدر المختار، ۵۵۳، باب المولى سعيد)

(۲) (الدر المختار مع رد المحتار، ۵۳۳، باب الكفاءة، سعيد)

(روكذ في النهر العائق، ۲۰۲/۲-۲۲۳، باب الأولياء والأكفاء، بعد ادبہ ملتان)

(روكذ في الفتاوى العاتكة، ۲۸۷/۱-۲۹۳، باب الأولياء والأكفاء، رشديه)

ولمّا فوضہ لنعاسی ففعل جراح علیک فبیت معمر فی اقصیٰ یوم۔ وقدہ تعالیٰ۔
 ہوا۔ نہ دیکھیں کہ جس شخص کو دیکھ کر کہو کہ وہ تعالیٰ کی قسمی شکایت کو جو خدا تعالیٰ نے
 فرمایا اس کا علیحدہ کیا ہوا جرح ہے، بلکہ ان میں جو حدود اللہ ہے، خدا کی آیات تعالیٰ جرح دینا کا
 بعد حدیث استدلال کے شکایت نہ کرے، بلکہ یہ منسوب الی اللہ تعالیٰ ہونا چاہیے جس شخص کو
 دیکھ کر شکایت ہو، خدا تعالیٰ کے شکایت کے ساتھ ساتھ یہ بھی کہہ دے کہ شکایت الی اللہ تعالیٰ ہے۔ (۱/۱۱۲)

غیر مستند اگر کسی علم ہے تو ان عبارات میں اس کے لئے دیکھ کر دیکھ کر ہے، اگر کوئی علم نہیں بلکہ غلطی اور
 جہل ہے تو کسی مسائل میں جہل سے بحث نفوس ہے۔ فقہ دانہ کا جہل اور علم
 حر و عیدہ محمود و توفیق عنہ اللہ عنہمین مفتی محمد مظاہر علوم بہار پور، دہلی، ۱۳۹۲ھ۔
 الجواب صحیح، سعید احمد نقول مفتی مظاہر علوم، صحیح امیر العظیم، ۱۸۱۱ زریابی، ۱۲۰۱ھ۔

غیر ولی کا کیا ہوا جرح

سوال [۵۵۵]۔ مسکن سلامت میں نے اپنی زوجہ مسعودہ وایت دختر حقین سے دختر کی نکاح کیا
 کہ وہ دوسرے موضع میں سکونت اختیار کر لی اور میرے دراز کے دروازے پر اپنی اپنی بائیں سکونت پر بالکل
 انجمن کی طرف رہتے رہے۔ جب جاہل میں موافقت کی امید بالکل قطع ہو چکی تو بندہ نے اپنی نکاح خانی مسکن
 نکاح میں سے کہہ کر اور خوب محبت اور سے رہتے رہتے رہے۔ لیکن کے بعد سلامت علی نے نہ دختر کو لے
 جانے کا قصد کیا اور نہ زوج کا دھیان دل پر لایا۔ ایک روز بندہ نے اپنے خاندان کو استغاثی سے کہا کہ مسعودہ دختر کی
 نکاح مسکن اصغر میں سے موضع سر ہاں کر دو۔ نہ دندہ جب نے دختر کی کے بلا جواز پر شیعہ و غیر یقین سے اپنے
 رشتہ دار کے مسکن شہر میں سے کر دیا اور معارفہت بھی کر دیا۔ ان ایام میں خزانہ میں نااہل حضرت تھی۔

جب یہ تمام ہوا باز بندہ و معصوم ہوئی تو روز بندہ پر بہت خفا ہوئی اور فرمایا کہ اپنی دختر کو اپنے پاس ہوا لیا
 بعد دوا ہوا سال تک رخصتی کا کام نہ کیا۔ لیکن یہاں تک کہ دختر کی جوان ہوئی اور دختر کی کا لہر حقین فوت ہو گیا۔ بعد
 میں بندہ نے سید پر ہو کر اپنے شوہر کی رضا مندی کے خلاف در شہر میں کے علاقے دیے بغیر صرف اپنی

(۱) الذی بین الحدائق للربیع، ۱۳۱۲ھ، باب الاولیٰ والاخلاق، دار الکتاب العلمیہ بیروت۔

(۲) کذا فی منابع لصلح، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳

سراست میں نے اس سے نکال کر اجازت نہیں دی تھی بلکہ درکار تھا تو دور رسو کیا تھا اب شتمت علی کا کوئی حق نہیں رہا۔

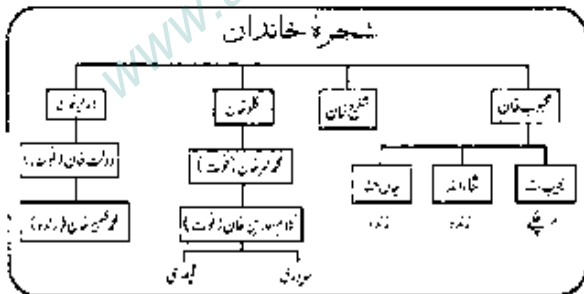
انگریزی کے ہاتھ ہونے پر ہوا میں کہ نہ مندی سے اس کی داد دے نہ حق سے دوہرا نکتہ کیا ہے وہ صحیح اور غلط ہو گیا۔ لفظ وائے ہی نہ تھی اصرار۔

حررہ العبد محمد جتوئی حفظہ اللہ عنہ، محمد بن شمس، سرمدیہ علوم سپر، پیر ۵/۱۸/۱۴۵۶ھ۔

الجواب صحیح سید احمد غفرلہ۔ صحیح: میرا خطیف باختر ۷۰ سرمدیہ علوم سپر، کچھار مشہد ۱/۱۴۵۶ھ۔

ایضاً

سوال [۱۴۵۵]: میرے چچا زاد بھائی محمد عمر خان کے لڑکے کا نام الدین خان جو مرچنگے ہیں ان کی دوڑکیاں اور بیوی وجود ہیں۔ اختر سہادی جس کی عمر چوبیس سال ہے، دختر قیسری جس کی عمر نو ہفتی سال ہے۔ ان دونوں لڑکیوں کا عقد نکاح ہو گیا ہے سرور کی کا نکاح محمد قیسر خان نے وہی بن کر اپنی اجازت سے کیا، قیسری کا نکاح شامہ نے وہی بن کر اپنی اجازت سے کیا۔ یہ دونوں عقد جس کی اجازت سے ہوئے پوچھتے تھے؟ اور وہی کون ہو سکتا تھا؟

Designed By: Irfan Anwar Mughal

الجواب حامداً ومصلحاً:

شامہ خانہ نے جو قیسری کا نکاح کیا ہے وہ صحیح ہو گیا، اس کو شرعاً باجمت نکاح حاصل ہے (۱)۔ عمر

تایا نکاح کا نکاح غیر بولی گئے کیا، ولی نے طلاق دی، پھر نکاح مٹائی ہوا

سوال [۵۵۵:۱]۔ زید نے اپنی ناپالغ لڑکی کا نکاح کسی عتر کے باغ ترکے سے کر دیا۔ کسی عتر نے جو عتر کا تعلق نہائی ہے اپنے بھتیجے کے لئے قبول کیا۔ مرسا ایک سال بعد کسی عتر نے جو نکاح کا باپ تھا۔ اپنے ترکے ناپالغ لڑکی کی جانب سے طلاق خلاصہ دی کہ۔ طلاق کے بعد تقریباً ۳ سال عتر عتر کرنے کے بعد اب کسی زید نے اپنی لڑکی ناپالغ لڑکی کی کسی دوسری عتر کر دیا۔ کیا عتر اشرع نکاح مٹائی جائز ہے؟

۲۔ اور طلاق کسی عتر کی ناپالغ لڑکی کی جانب سے درست ہے؟ جواب عرض ہو۔

۳۔ عتر نہیں تو کسی زیدی نسبت عتر اشرع کیا جائز ہے؟

۴۔ اور جنہوں نے نکاح مٹائی کیا ہے ان کی نسبت کیا عتر ہے؟ یہ یاد رہے کہ نکاح مٹائی لینے والوں کو یہ عتر تھا کہ اس لڑکی کا نکاح پہلے ہوا تھا مگر بچپن ہی میں طلاق ہوئی، اپنی عتر کی وجہ سے طلاق کو درست اور صحیح سمجھے۔

۵۔ نیز جو وہابان وغیرہ اب نکاح مٹائی ہیں ہوئے ان میں سے کسی کو بھی پہلے نکاح نہ طلاق کا کوئی علم نہ تھا۔ نکاح کے مدت معلوم نہ کیا، کسی عتر کی۔ اب نکاح مٹائی کو بھی عتر سات ماہ کا ہو چکا ہے۔ نکاح۔

انجواب حامداً ومصلیاً:

۱۔ اول نکاح درست ہو چکا تھا یعنی عتر نے اس کی اجازت دے دی تھی (کیونکہ قول عتر نے نہیں کیا جو کہ شرعی وہی ہے، بلکہ کہنے کیا ہے، البتہ یہ قبول ہم کی اجازت پر موقوف ہے) تو یہ نکاح فائز اور صحیح ہو گیا تھا (۱)۔ اور عتر نے جو طلاق ۳ عتر ہی ہے وہ واقع نہیں ہوئی، اب طلاق واقع نہیں ہوئی تو نکاح مٹائی درست نہیں

”تمثل القاضي بذات الدين عن صغيره تزوجت مسهامان كلف ولاولى لها ولاقاصى فى ذلك، فموضع؟ قال: يحق، وتوقف باجازه بعد بلوغها“ (دلائل حاشیہ ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱

نابالغ کا نکاح ولی نہ کرے تو کون کرے؟

مسئوال (۱۰۷۵): ایک نابالغ لڑکی کے نکاح کی چند وجوہ سے، فی کسہ ورت پیش ولی کو، اپنی کا
حقیقی بیچا ہے جو عرصہ دراز سے مرنے لگا ہے، جب مائے اجازت طلب کی تو اس نے کہا کہ میرے کوئی تعلق
نہیں، ہم نہیں جانتے۔ علاوہ ازیں ایک اور درگزر کے رشتہ سے بیچا میں اور ماں بقول کسی سورت میں یہ غیر حقیقی بیچہ کی
طرف ولایت یا اقرار یا اجازت منتقل ہو گیا نہیں؟ یا ولی ایسی صورت نظر ملتی ہے کہ نابالغ ہونے کی صورت میں
تو ان ہونے کے جب کہ چھ کاپے قول ہے۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

صورت مسئلہ میں جب لڑکی کا حقیقی بیچہ اس لڑکی کے نکاح کرنے کا منکر ہے اور لڑکی کی عدوت
محسوس ہوتی ہے تو اس کے نکاح کرنے کی یہ صورت ہے کہ کسی مسلمان یا مختار رحمہ کے یہاں درخواست دی
جائے ورنہ حاکم اس لڑکی کا نکاح اپنی طرف سے کرے۔ اسی پر مستثنیٰ۔

”رد، مکن طعنہ فی منع عس ثریہ حیوہ، لا یتغل الذایۃ لہر الحد، سہ بر حیا
الغاصی وکذا مانی لحدامۃ والیر زہار لہر ایتھل لہی لکذا دت فیل ذفرہ، والیر
بذایعہ الغاصی الذایعہ لہر الذایعہ، فیخ: ۳۳۲ (۱)۔ صورت مذکور میں ماں یا غیر حقیقی بیچہ وغیرہ اس لڑ
کی کے نکاح کرنے کا حق شرعیاً ماں نہیں۔ لکن واللہ اعلم۔
حرر عبد محمد بنی عمر ۱۳/۳/۱۳۵۷ھ۔

صحیح، بدو عبد الرحمن بن عمر، صحیح عبد القیوم، عفا اللہ عنہ، مدرسہ نظامیہ، ممبئی، ۱۳۵۷ھ۔

(۱) رد المحتار: ۳۰۳/۲، باب الولی، سعید:

”وأجمعوا أن الأقرب إلى الغسل، تنقل الزایة إلى الأعد غاب الولی أو غفل، أو كان الأب
أو أحد عاصقاً فغسلت فی بیز وجها من کف،“ (الفتاویٰ تعلیمکیرہ ۱/۳۸۵، کتاب النبیع فی
الأولیاء، ومطایبہ)

(رد المحتار فی المحتج اثر القی ۳۰۳/۲، باب الأولی، رالکف، وشیدہ)

(وکنہ فی مجمع التاییر ۱/۳۹۹، باب الأولی، والکف، دارالکتب العلمیہ بیروت)

ولی اقرب کی اجازت کے بغیر نکاح

سوال [۷۱۱]: ایک لڑکی بالغ کے بڑے بھائی بالغ ہیں، بڑا بھائی مسلحہ مقطوعہ پر نہیں تھا بلکہ اس سے انسٹن اس معاملہ کو چھپایا گیا اور چھوٹا بھائی گھر پر موجود تھا، لیکن اس نے کوئی اجازت نکاح خواں کو نہیں دی اور نہ کاغذی صاحب نے چھوٹے بھائی سے طلب کی، کیونکہ ان کو چھپایا گیا ہے کہ لڑکی بالغ ہے اور اجازت دادی صاحبہ نے دی اور یہ نکاح داری کی رضا مندی سے ہوا۔ لڑکی نابالغ کے ہر دو بالغ بھائی بڑے باپ شریک بھائی ہیں۔ نکاح جائز ہے یا نہیں؟

حمیر حسن بہادر۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

اگر لڑکی بالغ ہے تو اس کا نکاح صورت مسئلہ میں بھائی کی اجازت پر مقبول ہے، خواہ کوئی بھائی اجازت دے، لڑکی یا اس کی دادی کی اجازت سے نکاح لازم نہ ہوگا اور بھائی کا سکوت معتبر نہیں لیکن جب تک صراحۃً یا دلالتاً رضا متحقق نہ ہو نکاح لازم نہ ہوگا:

فی التنبیہ: "النکاح فی النکاح العصبیہ بنصبہ بالاعتماد علی تریب الاقرب والحقب". فی القدر: "قنوزوج الابعد حاق فقام الاقرب، توقف علی اجازتہ".

قال الشافعی تحتہ بعد عبارة: "ولا یکن سکوتہ اجازةً للنکاح الا بعد وان کان حاضراً فی مجلس العقد والم یرض صریحاً او دلالةً تأمل (۱)۔

اگر کوئی سا بھائی بھی اجازت سے پہلے اس نکاح کو رد کر دے گا تو رد ہو جائے گا۔ نقطہ۔

محمود ۳/ جمادی الاولیٰ ۱۳۵۲ھ۔

الجواب صحیح بحمد اللطیف عفا اللہ عنہ ۳/ جمادی الاولیٰ ۱۳۵۲ھ۔

(۱) (الملل المختار مع رد المحتار ۳/ ۷۶-۸۱، باب الولی سید)

"وإن زوج الصغیر أو الصغیرة أبعد الأولیاء، فإن کان الأقرب حاضراً وهو من أهل الولاية،

توقف نکاح الأبعد علی اجازتہ"، (الفتاویٰ العالمگیریہ: ۲۸۵/۱، الباب الرابع فی الأولیاء، وضد بہ)

(وکنذا فی الفتاویٰ خانقاہیہ: ۲۳/۳، الفصل الحادی عشر فی معرفة الأولیاء، عبارة القرآن کراچی)

ولی سے جبراً اجازت نکاح

مسئلہ ۱۵۴۰: ایک لڑکے کا کن کی یہ صورت، توئی جب کہ وہ بالغ و عاقل ہو مگر اس کے ولی کا بیعت نہ کیا گیا اور اس پر ہم نے معاملہ کا دعویٰ کر دیا، عدالت میں دو بہت پریشان ہوا اور چلو آریوں نے اس کو پکڑ کر زبردستی نکاح کی اجازت ملے، یہ اجازت باپ سے لی۔

۲۔ کیا اس صورت میں لڑکی کا نکاح تو تیار نہیں؟

۳۔ کیا یہ عورت چنانچہ نکاح کسی دوسرے شخص سے اپنی مرضی سے کر سکتی ہے یا نہیں؟

۴۔ باغ ہوتے پر لڑکی نے نکاح سے انکار کر دیا تھا۔

شہاب الدین غلط بہار پور۔

الحجرات حاداً ومصلیاً:

۱۔ صورت مسئلہ میں دو نکاح صحیح ہوئے، لڑکی کو ایذا و ہم مکر ہوں، جنہر النکاح:

بدائع: ۷/۱۶۸۔

۲۔ جب تک شوہر اس عورت و خالق نہ رہے یا خلع وغیرہ کے ذریعہ سے شرعی طلاق سے جدا نہ ہو جائے اس عورت کا دوسری طلاق نکاح نہ ہو سکتا (۲)۔

۱۔ (بدائع الصنائع: ۱۲/۱۰۰، کتاب الإکراه، فصل فی حکم ما یقع علی الإکراه، دار الکتاب العلمیہ بیروت)

۲۔ (کذا فی رد المحتار: ۳/۲، کتاب النکاح، مطلب: فی منع النکاح بالظاہر المعصیۃ

محرر عورت: معید)

۳۔ (لابحوز للسر جلد ۱، بیروج، روحہ غیرہ، (الفتاویٰ العالمیہ: ۱۰/۲۹۰، کتاب النکاح، باب

سادس، الفہم السادس، المحرمات التي یفتق بہ حق اہل، (شبیہ)

۴۔ (کذا فی بدائع الصنائع: ۲/۱۳، کتاب النکاح، فصل فی شرط فی الامکان مکو حد لغير، دار الکتاب

العلمیہ بیروت)

۵۔ (کذا فی الشفہ الاسلامی والدہ: ۱/۹، کتاب النکاح، الفصل الثالث: المحرمات من

النساء، باب المراء العز و حد، (شبیہ)

۴۔ جب کہ باپ نے کتاب کی اجازت دی تھی (اگرچہ بی بی دی تھی) تو عورت کو بالغ ہونے پر اس کے شوہر کو کوئی اختیار حاصل نہیں (۱)۔ نقطہ اللہ اعظم بالصواب۔

ترجمہ العہد محمودی فتویٰ عربی۔

صحیح: عبد الحنفیہ، ۱۹ ذی الحجہ ۱۳۵۳ھ۔

۱۔ تعدد المسئلة مشتملة على الصور الثلاثة: الصورة الاولى: ان يكون الزوج كفئا للمرأة، والمهر المسمى لمهر مثلها او اكثر منه، فانكاح جائز نفذاً ولازم ولا خيار للمرأة. الثانية: ان كان المهر المسمى اقل من مهر حلتها، فانكاح جائز. ويقال للزوج: ان يته مهر مثلها ولا يفرق بينهما ان لم ترض بالنقصان.

الثالثة: فاما ان اكرهت المرأة، فان كان المسمى الى النكاح قدر مهر مثل او اكثر منه، جاز النكاح ولم يرم. وان كان المسمى اقل من مهر المثل، باو اكرهت على النكاح بالقدرة وهو مهر مثلها عشرة آلاف لزوجها فولياها، وهى مكروهة، فانكاح جائز. ثم ينظر ان كان الزوج كفئا يقال للزوج: ان شئت فكمثل لها مهر مثلها، ولا يفرق بينهما، فان فعل لزم النكاح، وان لم يرض فكمثل مهر المثل يفرق بينهما ان لم ترض بالنقصان: لان لها في كمال مهر مثلها حلفاً، لانها تبيع بنقصان مهر المثل ليلحقها مهر والدعوى. (بدائع الصنائع: ۱۰/۲۳، ۱۳۲، كتاب الاكره، فصل في حكم ما يقع عليه الاكره ۱۰۱، دار الكتب العلمية، بيروت)

”ولو ان المرأة هي التي اكرهت حتى يتزوجها الرجل على ألف درهم، ومهر مثلها عشرة آلاف درهم، فزوجها اولياؤها مكروهة، فانكاح جائز ولا ضمان على المكروه. ثم هل للمرأة والاولياء حق الاعتراض على هذا النكاح؟ فان كان كفئا لها وقد رعت بالمسمى، كان للأولياء حق الاعتراض عند أبي حنيفة رحمه الله تعالى، وعندهما لا أصلاً. فان لم يرض بالمسمى، ينظر: فان كان الزوج كفئاً لها، فلها حق الاعتراض على هذا النكاح بسبب نقصان المهر عندهم جميعاً، فإذا وقعت الأسر إلى القاضي بغير زوجة، فيقول له: أتت لها مهرها ولا يفرق بينكما، فان أتم نقد النكاح، وإن لم يفرق بينهما، ولا يكون لها مهر“، (الفتاوى العالمگیریہ: ۵۵۵، ۵۵۶، كتاب الاكره، الباب الثاني فيما يحل للمكروه الخ، وشيخه)

(وكد في رد المحتار ۲/۳۰۳، كتاب النكاح، مطلب هل ينقد النكاح بالانفاط المصحفة نحو

نحو: تـ صعب)

ولی سے اجازت کی ایک صورت

سوال [۵۷۶۳]: بھرنے مولوی عمر سے کچھ اتفاق کی وجہ سے بچے بڑے کے سے کہہ مولوی صاحب سے کہہ دیریری لڑکی کا نکاح پڑھا دیں۔ یہ اجازت معتبر ہے یا نہیں؟
الجواب حامداً ومصلياً:

اس طرح اجازت بھی معتبر ہے (۱)۔ فقط واللہ اعلم۔

ترجمہ العبد محمد عقیل، دار العلوم: دہلی، ۱۴/۲/۱۳۹۶ھ۔

ولی کی موجودگی میں غیر ولی کو حق نکاح

سوال [۵۷۶۴]: ایک بیوہ عورت نے اپنی لڑکی کے نکاح کا حق اپنے بھائی کو دیا اور اس کی معرفت

”لثالثة: فروجها أو لباؤها، وحرم مكرهين لالنكاح جائز... إن لم يكن الزوج كنفاً لها، ولها ولو نساء، حتى الاعتراض على هذا النكاح، عند أبي حنيفة رحمه الله تعالى لعدم الكفاءة، فليقتض العهر، وعندهم لها حتى الاعتراض؛ لذلك، وللأولياء لعدم الكفاءة لا غير“. واعتباري العلمكبرية: ۵/۵، كتاب الإكراه، الباب الثاني فيما يحل لمكره أن يفعل وما لا يحل، (شعبه)

”إن لم يكن الزوج كنفاً، فللموافاة خيار المنقرض، فاعتداهم الكفاءة، فو نقصان مهر المثل أيضاً، وكذا الأولياء عند أبي حنيفة، وعندهما: لهم خيار عدم الكفاءة“ (مدائع الصنائع: ۱۲۴/۱۰، كتاب الإكراه، فصل فيما يقع عليه الإكراه، دار الكتب العلمية، بيروت)

(۱) ”وفيان وكل بالوكيل غيره (بدونهما؟ بدون من وتغويص (لفعل الثاني) بحصر له أو غيبه (فما حازه) (الوكيل الأول، صح: “، الدر المختار: ۵۲۸/۵، كتاب الوكلاء، فصل لا يبعد وكس البيع والشراء، والإحالة الخ، شعبه)

”أمر: الأب (وحياناً بزوج صغيرته، فزوجها عند رجل أو امرأتين، (الحال أن: الأب حاضر، صح: “، لأنه يجعل عقداً حكماً، وإلا لا“، (الدر المختار: ۲۲۳/۳، مطلب في عطف الشخص على القاع، شعبه)

(و كذا في الفتاوى العلمكبرية: ۲۰۸/۱، كتاب النكاح، الباب الأول، وشعبه)

(و كذا في البعير الرائي: ۱۲۰/۳، كتاب النكاح، شعبه)

ہاں اس کا نکاح کسی کو بیچنا خاندان میں کرنا چاہیں اس لئے کہ بڑی کے ال باپ کو معلوم نہیں تو اس نے چنانکاح کر لیا ہے۔ اگر میں اس بڑی کو طلاق دے دوں تو کہ بعد عدت اس کا نکاح دوسری جگہ ہو جائے تو ایسا فعل شرعاً کرنا کیسا ہے؟

اقول احمد برہان اعظمیؒ فرمادے۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

اگر وہ طلاق دینے کا تو شرعاً حلال واقع ہو جائے گی اور بعد عدت دوسری جگہ اس کا نکاح بھی درست ہوگا مگر بلا وجہ شرعی طلاق دینا (اپسند ہے)۔ (فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔
حررہ العبد المذنب محمد رفیع)

والدین کے ذمہ اول نکاح

مسو (۵۷۶۶): والدین پر اور غزوہ کے ذمہ دارا تصفاریا کہا کہ نکاح بہر حال سنت ہے یا واجب، خود روم و بدعت کے ساتھ ہو؟ اگر نکاح بطریق سنت نہ ملے اور مقام عدم وجہ کا اسناد بحال ہے؟
الجواب حامداً ومصلحاً:

اولاً تصفاریا کا نکاح واجب یا سنت نہیں، بلکہ محض مباح ہے اور اگر مباح کے لئے بدعات کا ارتکاب خلاف شرع و عقل ہے، اور کہا کہ مختلف ہیں، ہذا والدین ان کا نکاح شرعاً ضروری نہیں، محض تحریر ہے۔
اگر اس وجہ ظہر شہوت ہے کہ بلا نکاح لفظائے زنا کا یقین ہے اور اس کے مرتکب پر قمار ہے تو نکاح فرض ہے، اگر قمار نہیں تو فرض نہیں۔ اور اعتدال شہوت کے وقت منہب مؤکد ہے اور خوف جو کئے وقت کمزور ہے۔

(۱) "والمشاعہ (بمعنی الطلاق) مباح، و فیہ "الیح حقہ (بمعنی معہ) "لا حاجة"، (والمراد المعاش) وقال ابن عباس بن: "انہن حلال بلی اللہ المصالح" واما وحديث النبی جہ النسخة كقوله، "لیح" وروا المختار، کتاب الطلاق ۱۳۰: ۲۸، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷،

أقول: تبين الثمة: لا به فرض، بجاية. وهذا إن ملك سهم والنفقة، إلا فلا يتم تركه، بدائع. ويكون سنة موكدة في الأصح، فيلزم تركه، ويناب إن نوى حصية، وإذا حال الاحتال... ومكره ما يخوف الجور - بمختار: ٢٦٦ (١) -

اگر بدعات کے چھوڑنے کا ہاتھ عہد کریں جاوے تو اللہ تعالیٰ کی طرف سے مدد ہوگی اور طریق سستہ کے سوا حق اللہ واللہ خارج میسر ہوگا۔ اور جو بدعات دروسم کد شرعاً جائز ہیں، اور برابری کے رواج کی وجہ سے جائز نہ ہوں گی بلکہ جائز ہیں مگر جتنی توسیع مجرورہ کی بھی کوشش کرنی چاہئے، اگر باوجود امکان سستی کے پھر روسہ کی ٹیکس تو اسے اللہ اس سستی کرنے والے سے مواخذہ نہ ہوگا: ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ﴾ (۲۰)۔

فَقُلْ وَاللّٰهِ يَوْمَئِذٍ لَّيْسَ بِكَافٍ عَبْدًا ۚ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ خَفِيٍّ ۝۲۱

حرره العبد محمد حسن ننگوئی عفا اللہ عنہ، محسن المفتی حضرت مولانا محمد مبارک پور، 14/11/1405ھ۔

مصیح: عبد المظیف عثمانی، مدرسہ مظاہر علوم سیارہ، لاہور، ۱۹۷۱ء، ج ۱، ص ۵۲۔

تجربہ کا مطلب

(ضمیمہ سوال سابق)

سوال نمبر ۱۵۱: ”مذہب نے تحریر فرمایا یعنی جو سپہ سالار کج کج اور کد ”سہا کا کج کج والدین کے اس شرعاً ضروری نہیں، محض تبرع ہے اور یہ کہ کد اور اولاد وغیرہ منقطع ہیں۔“ لہذا یہ عرض ہے کہ تبرع سے کیا مرا سے اسلئے نہ کہ وہ اپنا کد و عادیہ یا مستحب یا مندوب یا مباح یا کیا؟

نیز یہ کہ اگر والدین یا واسعہ فقط یا صرف والدہ، یا غیر والدین خود نکاح کا اہتمام کریں اور انجام کو پہنچائیں جیسا کہ رواج ہے، یا جیسے کہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے خود حضرت فاطمہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا کے نکاح کا اہتمام فرمایا تھا تو یہ لوگ متبع سنت عامل، مسندوں کے انیس؟ حضور صلی اللہ علیہ وسلم کا حضرت فاطمہ رضی

(١) (لمير المختار: كتاب الشكاح: ٣/٦٠، ص ١٠٠)

(إبراهيم بن محمد بن أبي العباس، كتاب النكاح: ٣/١٣٠، دة سليمان)

[illegible]

(٢) سورة الفاطر : ٢٨ :

اللہ تعالیٰ منہا کے نکاح کا اہتمام فرما، جو رحمتِ ہدیہ کے تحت، یا صرف ابو زہبان، یا بیانِ حراز کے لئے؟
 نیز یہ کہ جو امر حضور صلی اللہ علیہ وسلم سے بغیر بیانِ حراز ثابت ہو اس کو سنت نہیں کہ یا استحباب
 مندوب یا مباح، سنت کہیں کے اور سنت کوئی؟ لفظ۔

پس مسائل و جواب نے پر جواب دیے گئے۔ اس کا نمبر ۲۹۲:۱۰ ہے۔

محمد رضا مدنی، د.الافتاء، ۵۳ھ

الجواب حامداً ومصلحاً:

”نکاح اولاد کے لئے دین کے ذمہ ضروری نہیں اس کا مطلب یہ ہے کہ جس طرح نماز، روزہ وغیرہ
 عبادات فرض ثنائی ہیں کہ اس قطعی سے ثابت ہیں ان کے منکر کی تعمیر کی جاتی ہے، ہر شخص خود ادا کرنے کا مکلف
 ہے اس کی اور سے کے کوا کوئے سے بری اللہ من ہوگی نکاح کی یہ شرط نہیں اگر نکاح میں ایکہ جہت عبادت کی
 بھی ہے جیسے کہ پہلے جواب میں تفصیلاً بیان ہو چکا ہے اس سے عبادت میں اضافہ نہ کرنے سے وہ اب یقیناً دور
 ہے، بلکہ جس وجہ کی عبادت اور نجات ہوگی اسی وجہ کو قرب بھی ہوگا، مگر اس عبادت میں فرضیت کی شان
 آجائے یعنی ادا پر کوئی کرنا فرض ہوئے اور بغیر نکاح کے منعیت میں رہتا ہوئے کا یقین یا یقین غالب ہر وقت
 اس وقت احکامات بھی ضروری ہو جائے گی بقولہ تعالیٰ، فاعملوا علی الابرار والصلح (۱)۔

اگر نکاح ممنوع ہے تو اہل سنت بھی ممنوع ہوگی، جب کہ کچھ میں مہر کی وجہ سے مہر ہے تو اہل سنت کو
 صرف سنتِ غایہ نہیں کہا جاسکتا۔ اور حضور صلی اللہ علیہ وسلم کا اہتمام نہ رکھنا محض بطور عبادت نہیں تھا، اسی طرح
 صرف بیانِ حراز کے لئے بھی نہیں قابلِ بیان سنت یا استحباب کے لئے تھا۔

جو امر حضور صلی اللہ علیہ وسلم سے محض بیانِ حراز کے لئے ثابت ہو، وہ صرف مباح (۲) ہے اس کی
 علامت یہ ہے کہ کرنے والا ثواب اور نہ کرنے والا (۳) پکا مستحق نہیں (۴) اور جس امر پر کرنے والا، خلق

(۱) رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

(۲) ”اصحاح صرح فی غیر الطریق الحکف میں جمعہ و سرکہ و حکمہ“ اہل ثواب و لاعبات

عسی لعمدہ و نرکہ“ (الفقه الاسلامی وادلہ، المصنف اربع اصطلاحات الفقہ والایضاح فی

کتاب جو مولد کرے والا تحقیق قرآن و کتاب نہ ہو، مستحب ہے، مندوب نہیں، اشیائے فحشہ ہیں (الحکام)
 اور جس کے نہ کرے اسے قرآن و روایت میں سب (۱۱۱۰) میں نے نہ کرنے سے منع کیا ہے، وہ روایات
 نے اور مفسر اس کا نہیں ہے (۱۱۳) اور اس کا معنی قرآن و روایت ہے (۱۱۰) ایضاً تحقیق و مستند اور پرہیزگار
 مندوب ہے، طاعت کا و مندوب کرتے، حکم کے، کلمہ، اذکار، سبکزام ہے۔
 ترمذی، مشکوٰۃ، تاریخ الامم و الملوک

کتاب عبد الحنفی، دارالحدیث، مطبوعہ دارالحدیث، ۱۹۵۳ء، تاریخ الامم و الملوک ۱۳۵۳ھ

۱۔ الفرق بین المندوب والمحب والمعتدب والنفل والفقه الاسلامی وادلته، المصنف الرابع
 اصطلاحات الفقہ والمذہب، ۱: ۱۱۱، (مکتبہ)

۲۔ کتاب فی رد المحتار، مطلب الفرق بین المندوب والمعتدب والنفل والنفل، ۱: ۱۲۳، معید:
 "و حکمہ ان طاعت علی قصد ولا یلاہ علی ترکہ"، المعنی فی اصول الفقہ، باب البیہ الفضل
 فی العربیۃ والرحمۃ، ۸: ۱، مکتبہ أم القری، مکہ، المکرمہ

۳۔ کتاب فی التفسیر، الفرع الثانی فی بین النفل ودرہ من لغات، ۲: ۱، مکتبہ الرشید
 النبی، بیروت

۴۔ "و حکمہ ان یطاع الشرع یا قلمہا من غیر اعتراض ولا وجوب"، المعنی فی اصول الفقہ، باب
 البیہ، الفضل فی العربیۃ والرحمۃ، ۸: ۱، مکتبہ أم القری، مکہ، المکرمہ
 ۵۔ کتاب فی التفسیر، الفرع الثالث، لیس والنفل، الفرع الأول، ۲: ۱، مکتبہ الرشید
 النبی، بیروت

۶۔ "و حکمہ وجوب العین لا الاعتقاد، حتی لا یکفر جاحد، ویسقط عارک"، البیہ فی اصول الفقہ،
 باب البیہ، الفضل فی العربیۃ والرحمۃ، ۸: ۱، مکتبہ أم القری، مکہ، المکرمہ

۷۔ کتاب فی التفسیر، الفرع الثالث، لیس والنفل، الفرع الثانی، ۲: ۱، مکتبہ الرشید النبی،
 "و حکمہ لزوم الاعتقاد و العمل حتی ینکفر جاحد، ویسقط عارک ملاحظہ"، البیہ فی اصول
 الفقہ، الفضل فی العربیۃ والرحمۃ، ۸: ۱، مکتبہ أم القری، مکہ، المکرمہ

۸۔ کتاب فی الفقہ الاسلامی وادلته، المصنف الرابع، اصطلاحات الفقہ والمذہب، ۱: ۱، مکتبہ رشیدیہ

۹۔ "ان کان علی وجه الاستحسان والقیس، یعنی ان یکن کفر اعدا البیہ"، (الافتاء جلد ۱، کتاب

میرا نکاح والدین ایک جگہ چاہتے ہیں، میں دوسری جگہ، کیا کرنا چاہیے؟

سوال [۵۷۸]: اگر میں شادی نہ کروں تو گناہ ہے، میرا یہ مقصد نہیں کہ میں گناہ کی زندگی بسر کروں

یعنی میں اپنے آپ کو قابو میں رکھوں۔ کیا پھر بھی مجھے گناہ ہوگا؟

میں اپنی پسند کی شادی کرنا چاہتا ہوں، میرے والدین راضی نہیں ہوتے، دوئیں اور گلے کر، چاہتے ہیں۔ اگر ان سے انکار کروں تو میں گناہ کروں گا، جبکہ اسلام میں لڑکا لڑکی کی مرضی کے بغیر شادی نہیں کرے؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

اعتبار کے وقت نکاح کرنے سنت ہے، قدرت اور ضرورت کے باوجود جو شخص نکاح نہیں کرتا وہ اس سنت سے محروم ہے، غلبہ جذبات کے وقت نکاح کرنا واجب ہے، اگر ادا کے حقوق پر قدرت نہ ہو، ظلم کا خطر ہو تو نکاح کرنا منع ہے، اس لئے سب کا حل یکساں نہیں (۱)۔

شریعت میں ایک ہدایت تو اولاد کے لئے ہے، وہ یہ کہ والدین کی اطاعت کریں (۲)، اگر والدین کا

۱۔ احکام النورین، فیما یعلق بالصلاة والزکاة، الخ، ۳۹۶، (دائرة القرآن، مکر الشیخ)

۲۔ الاستبصار، بحکم من احکام الشرع کفر: (شرح الفقہ الاکبر لعلامہ علی القاری، فصل فی العبد والعلماء، ص: ۱۷۶، قدیمی)

۳۔ کذا فی الفتاویٰ العالمگیریہ، الباب الخامس فی احکام النورین، وملامح بتعلق بتلفیق الکفر والامر بالانقياد، الخ، ۲۸۱/۲، رشیدیہ

(۱) "و یكون واجبا عند النولان، وسأله، مؤکدة فی الاصح، فانهم يترکه، وطلب ان نؤی لحصیناً وولداً

(رجال الاعمال): ان السودة علی وط، ومهر ونفقة (ومکر وها لحرف الجور)، لان لیلہ حرم

فلک، (اندر المختار، ۱۰۶۳، کتاب النکاح، سعید)

۴۔ کذا فی زحیر الزائق، ۱۳۲/۳، کتاب النکاح، رشیدیہ

۵۔ کذا فی مجمع الاظهر، ۳۷۱، کتاب النکاح، غفریہ، کوئٹہ

(۲) قال الله تعالى: ﴿ووصينا الإنسان بوالديه حسنة﴾. (العنکبوت، ۸)

"ولا یفرح (علی صبی) وبالغ له انوان او احدھما، لان طاعتھما طریض عین". (انصار المختار، ۷۰)

تکمر ہو کر اپنی بیوی سے الگ ہو جانے کی وجہ سے الگ ہو جانے (ان کی ایک مدت دس سال کے لئے ہے کہ جب اولاد بڑی ہو جائے تو اس کی طبیعت کے خلاف اس پر جبر نہ کیا جائے، ہاں اشہد وریہ واجائے، جس کو ماوار میں باپ نے اپنے متعلقہ بیانات پر عمل کر لیا تو صحیح ذمہ داری کے لئے کوئی خطہ نہ ہو، مگر مشکل یہ ہے کہ والد نے خود ہدایت کی کہ جو والدین کے حق میں تھی، خود والدین نے وہ ہدایت کہ اولاد کے حق میں تھی، اپنے اپنے متعلقہ مدت کو، ایک نے فراوان کر دیا، دوسرے نے کم کر دیا، جس کی وجہ سے سب سے ختم ہو گیا۔

بہر حال اگر آپ والدین کی رضامندی کو اپنی خواہش پر مقدم نہیں تو بہت بڑی سماعت ہے (۲)۔
اس کی نسبت سے زندگی بھی خوشوار ہوئی، اگر تیس پر قدرت نہ ہو تو چار یا کسب اللہ ہے (۳) (مصحف، ۳)۔
فلک والہ اعلم۔

حررہ لید محمود و فخر۔ ذوالحجہ ۱۴۱۰ھ۔

والدین کا کر کے واس کی ناپسندیدہ جگہ نکاح کے لئے مجبور کرنا

مسو۔ [۵۶۹: ۱] امام کا ایک عزیز ہیں، وہ اپنے بڑے کے کی شاہی اپنی عزیز دے کے یہاں کرنا چاہتے ہیں، اور ان کا اس جہ شادی کرنے سے توبہ و توبہ کی اور توبہ کی بھی وہاں کر کے، اور چھ نہیں خیال کرتے، مگر والدین محمود نہیں کہ کسی دیا کو اپنی میں کر کے کوڑ بزدلی وہاں پھنسا کر چھتے ہیں۔ اگر نکاح وہ شادی کرنے کو منع کر دے تو اس کے کوڑ فرمانا تو نہیں کیا جائے گا؟ اور گنہگار ہوگا یا نہیں؟ اور ان کا اپنی مرضی سے خواہشادی کر سکتا

۱۴۵۰ھ، کتاب الجہاد، جلد ۱

(۱) "ہذا امر عمر و صلی اللہ تعالیٰ علیہما والی: کانت تحتی امرأة אחیه وکان عمر و صلی اللہ تعالیٰ علیہ بکرمہما، فکانت لی حلفہ، فابیت لانی عمر و صلی اللہ تعالیٰ علیہما وکنہ لک نہ لذلک لی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم "ظنہا": مشکوٰۃ المصابیح، ص ۳۲، باب لہر والصلۃ، الفصل الثالث، فہمہم

(۲) قال اللہ تعالیٰ: "ووقضی ربک لک ان تصوا بالایۃ من والدین احساناً" لایقل نعمۃ کذلک لایہرمہم وقل نعمۃ لک لایکرمہم، واحقق نعمۃ حاج الذل من لرحمۃ لک الذیۃ (سورۃ نسی سوائیل: ۳۳، ۳۴)

(۳) (سورۃ البقرۃ ۲۸۶)

ہے یا نہیں، بلکہ والدین رضامند نہ ہوں؟

۴۔ نرکے والدین کی مرضی پر بیخودانہ عزمین نہ چاہتے ہوں اور اس کو عاقبت کرنے کا وہ کام نہ کرنا چاہتے ہوں۔
پڑا من مانی رہے ہوئے ہوں، نرکے والدین کو نرا چاہئے یا کہ وہ اپنی شوہرہ زندگی گزارنے کا حق حاصل ہے یا والدین کی تسلیم ضروری ہے؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

۱۔ والدین کو راضی رکھنا والدین کی کوئی واپس نہ ہونے پر مشہور رکھنا عادت ہے (۱) لیکن اگر وہ اپنی پند
شادی کرنا چاہتے ہیں وہاں نرکے کی طبیعت، عقل، ذہن، دل، اور وہ جو چاہے کہ حقوق و ذریعہ نہیں کر سکتا۔
نہ تو نہیں اور اگر والدین کے لئے بھی کوفت کا سبب بنے گا۔ اس کی بوری سے وہ وہاں شادی سے انکار کرے۔
اللہ تعالیٰ وہ نہ فرمان کا ہے، لیکن نرکے کی مرضی سے والدین کا حرام ہو گا۔ نرکے کو اس پر رضامندانہ کے لئے
پیش کر دے، پھر بتا دے کہ قابل بیگم شادی کرنا مناسب ہے، اور خود بھی ایسا ہی و چون سے نرکے کو جو لے گا (۲)،
نکرہ والدین کے مشورہ سے وہاں کے نظام سے، والدین کے لئے نرکے کو خود بھی کی دیت ہے۔

۲۔ اس واپس شوہر نہ زندگی کی تدبیر اختیار کرنے کا و راجح ہے، تدبیر ان کی خیر میں آتی ہے،
والدین کو بھی لازم ہے کہ نرکے کے جذبہ کا شوق رکھیں، اس کی ختم کے خلاف شہ نہ کریں۔ عاقبت کرنے
جتنی وراثت سے محروم نہ کرے گا، ان کو ہر راجح نہیں، اگر وہ مانی رہے گی، اس کے شبہ بھی وہ محروم نہیں ہوگا (۳)۔

۱۔ اِنْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ حَسْبُكَ لَا تَعْدُوا اِلَيْهِ اَمْ وَاللَّهِ لَعَنَ الْفَاسِقِينَ وَلَا تَقْرَأُوا لَهُمْ

وَقَالَ لَيْسَ لَهُمْ اَنْزِلَ عَلَيْهِمْ: وَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ حَسْبُكَ لَا تَعْدُوا اِلَيْهِ اَمْ وَاللَّهِ لَعَنَ الْفَاسِقِينَ وَلَا تَقْرَأُوا لَهُمْ

(۱) الکفاح بفتح کاف، مضافاً بایجاب من احبب وفلین من الامر، انظر المختار، کتاب الکفاح ۹/۳، سعید،

ارکھ افی اجد بفتح جیم، کتاب الکفاح ۵/۳، شرکاء علمیا، ملبان،

ارکھ افی البحر النافع، کتاب الکفاح ۱۲/۳، رعبہ،

۳۔ اَنْزِلَ عَلَيْهِ اَمْ وَاللَّهِ لَعَنَ الْفَاسِقِينَ وَلَا تَقْرَأُوا لَهُمْ: اَمْ وَاللَّهِ لَعَنَ الْفَاسِقِينَ وَلَا تَقْرَأُوا لَهُمْ

نسخ: اَمْ وَاللَّهِ لَعَنَ الْفَاسِقِينَ وَلَا تَقْرَأُوا لَهُمْ: اَمْ وَاللَّهِ لَعَنَ الْفَاسِقِينَ وَلَا تَقْرَأُوا لَهُمْ: اَمْ وَاللَّهِ لَعَنَ الْفَاسِقِينَ وَلَا تَقْرَأُوا لَهُمْ

لَعَنَ الْفَاسِقِينَ وَلَا تَقْرَأُوا لَهُمْ: اَمْ وَاللَّهِ لَعَنَ الْفَاسِقِينَ وَلَا تَقْرَأُوا لَهُمْ

الایات جبرئیل و سفیر، بالاسقاط، انکشاف و المختار، کتاب الدعوی، مطلب، و فہم

نہ وہ پہنچا ہے۔ اگر واقعی میں نہ تو کوئی کوئی بھی اور میں نے یمن کی طرف رخ نہ کیا تو اس کو بھی تاس
قد رشتہ ہوگا۔ اور اسی حالت میں حوا کی باطنی نکتہ ثابت ہو گئی۔ تاہم یہ دیکھا کہ وہ بھی شادی "سوان شکر
وہ۔" نکتہ واحد طہ۔

خبر از احمد کوٹہ۔ بار دوم پانچ بند۔

انجوب تکبیر۔ نکتہ طہ۔ کلام لہذا میں جی میں۔ بار دوم پانچ بند۔

والد کا بیٹے کو جو جراثیمی کی بیٹی سے نکاح کرنے پر مجبور کرنا

معمول [۱۰۷۸]۔ زید کے والدین نے زید کا یہ امر بھی زید کے صہ و طہر کا شکایہ کی جو شریعت کی کسی
سے کر دیا۔ یعنی اسی شادی نہیں ہوئی۔ صرف ابتدائی بات چیت حسب روئے باطنی طے ہوئی ہے۔ جس کی مدت
تقریباً تین سال ہو چکی ہے۔ بات چیت سے منہ ہونے سے حد زید کو معلوم ہوا تو زید نے اس شخص کا امیہ میوہ کمان
کے ذرائع آمدنی میں نہیں ہے۔ اس نے اس چلہ لکھے شادی کرنے سے انکار ہے۔ اگر زید کے والدین وہیں پر
شادی کرنے پر مجبور کر رہے ہیں۔ اب زید کو یہ صورت اختیار کرنی پڑے گی کہ پھر اپنا اثر بیعت پر عمل ہوئے؟

الحجاب حامداً و موصیاً

گھر لہذا میں مجبور کر رہے ہیں۔ کسی اور کی جگہ پر رضامندی میں ہوگا یا نہ ہوگا؟ (اثر ہے کہ
آمدنی سے پورا پورا کئے لڑائی کے والدین کو مشورہ ایجاب کیا کہ وہ کہیں سے نکالی ہوئی قریش کے تاس سے
تاریق کے مسافر چورے کریں۔ نکتہ طہ۔

خبر از احمد کوٹہ۔ بار دوم پانچ بند۔ ۹۹ ص

= تقویٰ ۵۰۵۰ ص ۵۰۵

روکھ ای نسیب الحفظ و کذب الحدیث۔ ۵۰۱ ص ۵۰۱ دار الفکر علیہ بیروت۔

روکھ ای مجمع الأنیر۔ کتاب الفرائض۔ ۶۴ ص ۶۴ عثمانیہ کتب

۱: قال ابن عساکر: «وقد فی کتاب التعلیل: لا بد من العلم بالحدس عند الدلیل»۔ ص ۲۳

الحمد لله رب العالمین۔ حنفیہ۔ قال صاحب النسیب: «قد علمت علی علیہ وسلم انی احسن

احسن انی احسن»۔ حنفیہ۔ قال ابن عساکر: «قد علمت علی علیہ وسلم انی احسن»۔ صاحب النسیب

الحدس۔ قال ابن عساکر: «قد علمت علی علیہ وسلم انی احسن»۔ حنفیہ۔ ۱۹۲ ص

شکاح سے اگر تعلیم میں حرج ہو مگر والدین مجبور کریں

سوال (۱۷۷۱): زیر النبی عیسیٰ صل کرہ بابہ "زیرہ مائل باغ ہے اور زیرہ کے گھر والے مجبور کرتے ہیں شادی کرنے پر، اور زیرہ ابھی شادی نہ کر چکی ہے چاہتا ہے اتنی کہ اس کے والدین اور دیگر احباب بھی زور دے رہے ہیں کہ زیرہ کی شادی ہو باقی چاہے انھیں زیرہ چاہتا ہے کہ شادی مؤخر ہو جائے۔ ان حالات میں زیرہ کیا کرے؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

زیرہ کو اتارنے "صیت والدہ" نہیں، "ماکان" کے بعد میں تحصیل علم میں رکھنا واجب ہے۔ تو اس کو قوت ہے کہ وہ نکاح کو مؤخر کرے (۱) اور والدین صرف نکاح پر اصرار کریں، "صیت" کو مؤخر کریں تو زیرہ چاہے کہ اس سے انکار کرے (۲)۔ "نکاح" کے "صیت" کا لفظ ہے تو اس کو چاہے کہ نکاح کرے (۳)۔ پھر جب موقع تعلیم کا مسجد پڑھ سکے۔ زیرہ کے سامنے ممکن چیزیں ہیں تحصیل علم، مختصرہ

۱۔ قال الإمام البحاری "وفل سرور صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم قال: "نفیہوا قبل ان تسردوا"۔ (مسند الشیخ المسلموی بالسراج، ج ۱، ۱۴۱، ص ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸، ۱۴۶۹، ۱۴۷۰، ۱۴۷۱، ۱۴۷۲، ۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۴۷۵، ۱۴۷۶، ۱۴۷۷، ۱۴۷۸، ۱۴۷۹، ۱۴۸۰، ۱۴۸۱، ۱۴۸۲، ۱۴۸۳، ۱۴۸۴، ۱۴۸۵، ۱۴۸۶، ۱۴۸۷، ۱۴۸۸، ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۴۹۱، ۱۴۹۲، ۱۴۹۳، ۱۴۹۴، ۱۴۹۵، ۱۴۹۶، ۱۴۹۷، ۱۴۹۸، ۱۴۹۹، ۱۵۰۰، ۱۵۰۱، ۱۵۰۲، ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۵، ۱۵۰۶، ۱۵۰۷، ۱۵۰۸، ۱۵۰۹، ۱۵۱۰، ۱۵۱۱، ۱۵۱۲، ۱۵۱۳، ۱۵۱۴، ۱۵۱۵، ۱۵۱۶، ۱۵۱

تقریباً، جامعہ اہل دین، ان خیالوں کو ملحوظ رکھتے ہوئے صورتِ تحریر دیا کرتی تھی۔ خدیجہ اللہ اعلم۔

[illegible]

داعیہ کے اصرار کے باوجود نبی مشغولی میں بھی سے نکاح نہ کرنا

[illegible]

الحجج بـ حماد و محمد بن

ابھی شامی نہیں کی تو پھر کی خد مریات پوری کرنے کا کیا سوال ہے! اگر اس شخص کی حالت قیامت کے اعتبار سے متوال رہے اور اس واقعی قیامت ہے کہ توفیق کر کے یوں کا نکتہ وہاں نہ کر کے تو اس کو کافران کہہ سکتے ہیں (۱)۔ اور جب والدین کا قصور ہے اور بچوں کو نہ ملے گی وہ بے زراعت ہیں تو اس کا کچھ اس قدر فوری مقرر ہو جاتا ہے اور وہ بے ریشی کا مصلیٰ وہی ہے اس کو غور نہ کرے۔ لفظ الغلام۔

[illegible]

ثُمَّ يَخْلُفُ فِيهِ الْوَلَدُ فِي الطَّاعَةِ

میں نے احمد رضا کو دیکھ کر اس کی شہرت اور ایمان کی عظمت دیکھ کر کہہ دیا کہ آپ نے اپنی شہرت کو
 بھرتے بھرتے دیکھ کر اس کا ایمان نہیں لائے، بلکہ آپ نے اس سے جاننا کہ اس نے اپنی اولاد سے کیا ہے۔

تہذیب کی طرف

١ / يكون سببه مؤكدة هي انهم لم يثبتوا بعد وبذلك لم يجرى تعقيب وبعدها حال الاعتدال في

انظر في علمي وخطي وديني ونفسي. الجزء الثاني، كتاب ليك: ٣ - ٤ - ٥ - ٦ - ٧ - ٨ - ٩ - ١٠ - ١١ - ١٢ - ١٣ - ١٤ - ١٥ - ١٦ - ١٧ - ١٨ - ١٩ - ٢٠ - ٢١ - ٢٢ - ٢٣ - ٢٤ - ٢٥ - ٢٦ - ٢٧ - ٢٨ - ٢٩ - ٣٠ - ٣١ - ٣٢ - ٣٣ - ٣٤ - ٣٥ - ٣٦ - ٣٧ - ٣٨ - ٣٩ - ٤٠ - ٤١ - ٤٢ - ٤٣ - ٤٤ - ٤٥ - ٤٦ - ٤٧ - ٤٨ - ٤٩ - ٥٠ - ٥١ - ٥٢ - ٥٣ - ٥٤ - ٥٥ - ٥٦ - ٥٧ - ٥٨ - ٥٩ - ٦٠ - ٦١ - ٦٢ - ٦٣ - ٦٤ - ٦٥ - ٦٦ - ٦٧ - ٦٨ - ٦٩ - ٧٠ - ٧١ - ٧٢ - ٧٣ - ٧٤ - ٧٥ - ٧٦ - ٧٧ - ٧٨ - ٧٩ - ٨٠ - ٨١ - ٨٢ - ٨٣ - ٨٤ - ٨٥ - ٨٦ - ٨٧ - ٨٨ - ٨٩ - ٩٠ - ٩١ - ٩٢ - ٩٣ - ٩٤ - ٩٥ - ٩٦ - ٩٧ - ٩٨ - ٩٩ - ١٠٠ - ١٠١ - ١٠٢ - ١٠٣ - ١٠٤ - ١٠٥ - ١٠٦ - ١٠٧ - ١٠٨ - ١٠٩ - ١١٠ - ١١١ - ١١٢ - ١١٣ - ١١٤ - ١١٥ - ١١٦ - ١١٧ - ١١٨ - ١١٩ - ١٢٠ - ١٢١ - ١٢٢ - ١٢٣ - ١٢٤ - ١٢٥ - ١٢٦ - ١٢٧ - ١٢٨ - ١٢٩ - ١٣٠ - ١٣١ - ١٣٢ - ١٣٣ - ١٣٤ - ١٣٥ - ١٣٦ - ١٣٧ - ١٣٨ - ١٣٩ - ١٤٠ - ١٤١ - ١٤٢ - ١٤٣ - ١٤٤ - ١٤٥ - ١٤٦ - ١٤٧ - ١٤٨ - ١٤٩ - ١٥٠ - ١٥١ - ١٥٢ - ١٥٣ - ١٥٤ - ١٥٥ - ١٥٦ - ١٥٧ - ١٥٨ - ١٥٩ - ١٦٠ - ١٦١ - ١٦٢ - ١٦٣ - ١٦٤ - ١٦٥ - ١٦٦ - ١٦٧ - ١٦٨ - ١٦٩ - ١٧٠ - ١٧١ - ١٧٢ - ١٧٣ - ١٧٤ - ١٧٥ - ١٧٦ - ١٧٧ - ١٧٨ - ١٧٩ - ١٨٠ - ١٨١ - ١٨٢ - ١٨٣ - ١٨٤ - ١٨٥ - ١٨٦ - ١٨٧ - ١٨٨ - ١٨٩ - ١٩٠ - ١٩١ - ١٩٢ - ١٩٣ - ١٩٤ - ١٩٥ - ١٩٦ - ١٩٧ - ١٩٨ - ١٩٩ - ٢٠٠ - ٢٠١ - ٢٠٢ - ٢٠٣ - ٢٠٤ - ٢٠٥ - ٢٠٦ - ٢٠٧ - ٢٠٨ - ٢٠٩ - ٢١٠ - ٢١١ - ٢١٢ - ٢١٣ - ٢١٤ - ٢١٥ - ٢١٦ - ٢١٧ - ٢١٨ - ٢١٩ - ٢٢٠ - ٢٢١ - ٢٢٢ - ٢٢٣ - ٢٢٤ - ٢٢٥ - ٢٢٦ - ٢٢٧ - ٢٢٨ - ٢٢٩ - ٢٣٠ - ٢٣١ - ٢٣٢ - ٢٣٣ - ٢٣٤ - ٢٣٥ - ٢٣٦ - ٢٣٧ - ٢٣٨ - ٢٣٩ - ٢٤٠ - ٢٤١ - ٢٤٢ - ٢٤٣ - ٢٤٤ - ٢٤٥ - ٢٤٦ - ٢٤٧ - ٢٤٨ - ٢٤٩ - ٢٥٠ - ٢٥١ - ٢٥٢ - ٢٥٣ - ٢٥٤ - ٢٥٥ - ٢٥٦ - ٢٥٧ - ٢٥٨ - ٢٥٩ - ٢٦٠ - ٢٦١ - ٢٦٢ - ٢٦٣ - ٢٦٤ - ٢٦٥ - ٢٦٦ - ٢٦٧ - ٢٦٨ - ٢٦٩ - ٢٧٠ - ٢٧١ - ٢٧٢ - ٢٧٣ - ٢٧٤ - ٢٧٥ - ٢٧٦ - ٢٧٧ - ٢٧٨ - ٢٧٩ - ٢٨٠ - ٢٨١ - ٢٨٢ - ٢٨٣ - ٢٨٤ - ٢٨٥ - ٢٨٦ - ٢٨٧ - ٢٨٨ - ٢٨٩ - ٢٩٠ - ٢٩١ - ٢٩٢ - ٢٩٣ - ٢٩٤ - ٢٩٥ - ٢٩٦ - ٢٩٧ - ٢٩٨ - ٢٩٩ - ٣٠٠ - ٣٠١ - ٣٠٢ - ٣٠٣ - ٣٠٤ - ٣٠٥ - ٣٠٦ - ٣٠٧ - ٣٠٨ - ٣٠٩ - ٣١٠ - ٣١١ - ٣١٢ - ٣١٣ - ٣١٤ - ٣١٥ - ٣١٦ - ٣١٧ - ٣١٨ - ٣١٩ - ٣٢٠ - ٣٢١ - ٣٢٢ - ٣٢٣ - ٣٢٤ - ٣٢٥ - ٣٢٦ - ٣٢٧ - ٣٢٨ - ٣٢٩ - ٣٣٠ - ٣٣١ - ٣٣٢ - ٣٣٣ - ٣٣٤ - ٣٣٥ - ٣٣٦ - ٣٣٧ - ٣٣٨ - ٣٣٩ - ٣٤٠ - ٣٤١ - ٣٤٢ - ٣٤٣ - ٣٤٤ - ٣٤٥ - ٣٤٦ - ٣٤٧ - ٣٤٨ - ٣٤٩ - ٣٥٠ - ٣٥١ - ٣٥٢ - ٣٥٣ - ٣٥٤ - ٣٥٥ - ٣٥٦ - ٣٥٧ - ٣٥٨ - ٣٥٩ - ٣٦٠ - ٣٦١ - ٣٦٢ - ٣٦٣ - ٣٦٤ - ٣٦٥ - ٣٦٦ - ٣٦٧ - ٣٦٨ - ٣٦٩ - ٣٧٠ - ٣٧١ - ٣٧٢ - ٣٧٣ - ٣٧٤ - ٣٧٥ - ٣٧٦ - ٣٧٧ - ٣٧٨ - ٣٧٩ - ٣٨٠ - ٣٨١ - ٣٨٢ - ٣٨٣ - ٣٨٤ - ٣٨٥ - ٣٨٦ - ٣٨٧ - ٣٨٨ - ٣٨٩ - ٣٩٠ - ٣٩١ - ٣٩٢ - ٣٩٣ - ٣٩٤ - ٣٩٥ - ٣٩٦ - ٣٩٧ - ٣٩٨ - ٣٩٩ - ٤٠٠ - ٤٠١ - ٤٠٢ - ٤٠٣ - ٤٠٤ - ٤٠٥ - ٤٠٦ - ٤٠٧ - ٤٠٨ - ٤٠٩ - ٤١٠ - ٤١١ - ٤١٢ - ٤١٣ - ٤١٤ - ٤١٥ - ٤١٦ - ٤١٧ - ٤١٨ - ٤١٩ - ٤٢٠ - ٤٢١ - ٤٢٢ - ٤٢٣ - ٤٢٤ - ٤٢٥ - ٤٢٦ - ٤٢٧ - ٤٢٨ - ٤٢٩ - ٤٣٠ - ٤٣١ - ٤٣٢ - ٤٣٣ - ٤٣٤ - ٤٣٥ - ٤٣٦ - ٤٣٧ - ٤٣٨ - ٤٣٩ - ٤٤٠ - ٤٤١ - ٤٤٢ - ٤٤٣ - ٤٤٤ - ٤٤٥ - ٤٤٦ - ٤٤٧ - ٤٤٨ - ٤٤٩ - ٤٥٠ - ٤٥١ - ٤٥٢ - ٤٥٣ - ٤٥٤ - ٤٥٥ - ٤٥٦ - ٤٥٧ - ٤٥٨ - ٤٥٩ - ٤٦٠ - ٤٦١ - ٤٦٢ - ٤٦٣ - ٤٦٤ - ٤٦٥ - ٤٦٦ - ٤٦٧ - ٤٦٨ - ٤٦٩ - ٤٧٠ - ٤٧١ - ٤٧٢ - ٤٧٣ - ٤٧٤ - ٤٧٥ - ٤٧٦ - ٤٧٧ - ٤٧٨ - ٤٧٩ - ٤٨٠ - ٤٨١ - ٤٨٢ - ٤٨٣ - ٤٨٤ - ٤٨٥ - ٤٨٦ - ٤٨٧ - ٤٨٨ - ٤٨٩ - ٤٩٠ - ٤٩١ - ٤٩٢ - ٤٩٣ - ٤٩٤ - ٤٩٥ - ٤٩٦ - ٤٩٧ - ٤٩٨ - ٤٩٩ - ٥٠٠ - ٥٠١ - ٥٠٢ - ٥٠٣ - ٥٠٤ - ٥٠٥ - ٥٠٦ - ٥٠٧ - ٥٠٨ - ٥٠٩ - ٥١٠ - ٥١١ - ٥١٢ - ٥١٣ - ٥١٤ - ٥١٥ - ٥١٦ - ٥١٧ - ٥١٨ - ٥١٩ - ٥٢٠ - ٥٢١ - ٥٢٢ - ٥٢٣ - ٥٢٤ - ٥٢٥ - ٥٢٦ - ٥٢٧ - ٥٢٨ - ٥٢٩ - ٥٣٠ - ٥٣١ - ٥٣٢ - ٥٣٣ - ٥٣٤ - ٥٣٥ - ٥٣٦ - ٥٣٧ -

وإني أرى في هذا نصيباً من كذب الكلام * لا أرى في الكتب العلمية يد ولا

دو نمبر ایسی ہیں جنہیں حذفی، کتب النکاح ۶۶۶، دار الفکر، بیروت

الجواب حامداً ومصلیاً:

اس بڑی کے کہنے سے والدین کو انٹرنل ٹریس ہائے (۱)۔

کلیات میں کس کی طاعت کی جائے باپ کی یا ماں کی؟

سوال (۱۸۷۸): ایک شخص نے اپنی زوجہ کو بالکل چھوڑ دیا اور جب نے اپنی بیوی کو لڑائی پر درپیش کیا، جب وہ کاروبار کو باپ بچا ہے کہ میں میری بیوی کو لڑائی لڑوں گا اور باپ کے کہنے پر لڑاؤ دوسری بیوی لڑائی کرے تو میں نہ لڑائی دانتی ہے۔ اس پر کیا ہے؟ کس کی طاعت مانا جائے؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

باپ نے جو حق رکھنے کی ہے بڑا کس کا نظام نہ لے، بلکہ والدین کا دست آور اور والد کے کہنے کے مطابق شادی کر لے، پھر والد کی بھی خدمت میں رہے، ان کے حقوق میں کوتاہی نہ کرے، اگر والد متعز کریں تو میں میں والد کی اطاعت لازم نہیں، بلکہ اگر والد کے ساتھ بیٹھ (۱) انسان دوسری لازم ہے (۲) نقطہ مذکور۔

حرر واسع محمد لغمر، دارالعلوم دیوبند، ۱۹/۱۲/۱۳۸۵ھ۔

الجواب صحیح، ہندو نظام احمدی فقہی، دارالعلوم دیوبند، ۱۹/۱۲/۱۳۸۵ھ۔

(۱) والدین کی ناراضگی سے اللہ رب العزت ناراض رہتے ہیں۔

عن عبد اللہ بن عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہما، عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال: "رضا الرب فی رضا الوالد، وسخط الرب فی سخط الوالد" (جامع الترمذی، أبواب البر والصلة، باب ما جاء من الفضل فی رضا الوالدین، ۲، ۴، سعد).

"رضا الرب فی رضا الوالدین، وسخطہ فی سخطہما" (فیض القدیر: زلفہ الاحادیث، ۵۷۴، ۳۴۰، ۱۰، مکة نوار مضفی الذی، مکة المکرمہ).

۲. اغانی شیعہ، ۲، وقفی، رکت الانعیم، الا بیۃ، ویا یو اللہ، حداد، ۱، سورۃ فی الزہر، ۲۳، "عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال: "رضا الرب فی رضا الوالد، وسخطہ فی سخطہما" (جامع الترمذی، أبواب البر والصلة، باب ما جاء من الفضل فی رضا الوالدین، ۲، ۴، سعد). کتب الاکابر، ۱، من توفیق لیس، الحدید، ۱، ۱۱۳، قدیمی.

سابقہ حلقہ سے بضرورت دوبارہ نکاح عمر والدین ناراض ہیں

سوال (۱۷۷۷): تیرہ سال قبل میں نے اپنے بڑے والد کی لڑکی سے شادی کی تھی مگر دو سال تک زندگی بہت خوشگوار گزری، مگر دو سال بعد ہی خاندانی نا اتفاق کی بنا پر حلاق دینی پڑی، طلاق کے وقت وہ میرے دوسرے بچے کے ماں بننے والی تھی، اب دو دونوں بچوں کو اپنے ہی پاس رکھ کر زندگی بسر کرنے لگی۔ اس دوران میں نے دوسری شادی کر لی۔ اس کے والدین نے بھی اس کی شادی دوسری جگہ پر کر دی، اسے اپنے بچوں کی فکر دامن گیر ہوئی اور اس پر بھائی کے وقت وہاں سے بھی حلاق ہو گئی۔ اس دوران اس کے والد کا بھی انتقال ہو گیا، وہ بے مہزار ہو گئی، والد کے انتقال کے بعد بھائیوں نے بھی ساتھ دینا بند کر دیا۔ اس درمیان اس نے مجھ سے اپنا دھورہ بیان کیا اور دوبارہ نکاح کے لئے مصر دیکھا، اور اس پر میں بھی اس کی یہ مجبوری دیکھتے ہوئے تیار ہو گیا۔

میری اپنی بیوی بھی ہے، مگر بھی اس کے حالات کو دیکھتے ہوئے راضی ہوتی ہے، مگر میرے والد ایسا نہیں چاہتے اور ان کے لئے برفانی دشمنی آ رہی ہوئی ہے۔ ان کا کہنا ہے کہ جب ایک بار گھر سے نکل گئی تو دوبارہ نہیں آتا چاہئے حالانکہ دو لڑکیاں ہمارے والد کی بھی بچھٹی ہے۔ اس کی وعدہ نے ہمارے گھر آ کر بہت سنت سمجھتے کیا، بہت سمجھا، لیکن والدین کسی طرح تیار نہیں ہوئے۔ میں یہ چاہتا ہوں کہ جب یہ رشتہ ہو جائے گا تو زندگی بھی سنبھل جائے گی، اور دشمنی بھی ختم ہو جائے گی۔ اب مجھے کچھ سمجھ میں نہیں آتا کہ کیا کروں؟ والدین بالکل تیار نہیں ہیں، حالانکہ میں والدین سے الگ ہوں، اپنا کاروبار ہے، مجھے یقین ہے کہ دونوں کو کچھ چین کی زندگی دے سکتے ہوں۔ ایسے حالات میں مجھے کیا کرنا چاہئے؟ جواب سے ہمدرداں ہیں۔

الحجاب حامد أو مصلیٰ:

جبکہ اس غریبہ کا دوسرے شوہر سے بھی تعلق ختم ہو گیا اور وہ بے سہارا ہو گئی، اور آپ کے ساتھ نباہ سکتا ہے، نیز دونوں کے حقوق میں آپ برابری کا ارادہ رکھتے ہیں، اور یہ بھی توقع ہے کہ اس سے نکاح ہونے پر خاندانی دشمنی ختم ہو کر مکمل طالب کی صورت پیدا ہو جائے گی تو آپ اس سے دوبارہ نکاح کر لیں (۱)۔ امیر ہے کہ

۱: قال الله تعالى: "وللذين ظلموا من النِّسَاءِ ان يزوجوا من قبلهم ان يوافقوا اولئک ما جناح علیہما ان ینزلوا علیہما حدود الله، وعلیکم حدود

الله فیما لقوہ بمنون ۶: سورة البقرة ۲۳۰

اس کے نتیجے میں والدین بھی رضامند ہو جائیں گے، اور آپ کے بچوں کی پرورش بھی آسان ہو جائے گی۔ حق تعالیٰ آپ کی مدد فرمائے۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ والعبد محمد بن خضر، دارالعلوم دیوبند، ۱۰/۱۰/۱۳۹۳ھ۔

مغلطہ سے ناپسند لڑکی سے نکاح

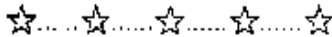
سوال (۵۷۷): زید کی شادی ایک شخص کے یہاں طے ہوئی، اس شخص کے یہاں اس روز بار بار اس آنی تھیں، جب نکاح ہو چکا تب معلوم ہوا کہ زید کا نکاح اس لڑکی سے ہو گیا ہے جس کو وہ نہیں چاہتا تھا اور نہ ہی اس لڑکی سے زید کا نکاح طے ہوا تھا اب زید اس غلط شادی کی وجہ سے سخت پریشان ہے، اور وہ اس لڑکی کو طلاق دینا چاہتا ہے، یہ دو طلاق سے سکتا ہے؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

جس لڑکی سے نکاح نہیں چاہتا تھا، مغالطہ میں اگر اس سے ایجاب و قبول ہو گیا تو بہتر یہ ہے کہ اس پر سہر کرے اور اس کو تباؤ نہ دے، لیکن اگر اس سے جاوہی دشواری ہو یا اس سے نکاح میں دوسری مصالحت مانع ہو، تو حقوق ادا نہ کر سکتے تو اس کو طلاق دیدے (۱)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

نیز دارالعلوم دیوبند، ۱۳/۱۲/۹۳ھ۔

الجواب صحیح، زید و عہدہ امام بن علی عت، دارالعلوم دیوبند، ۱۳/۱۲/۹۳ھ۔

نکاح پر جانے کا مستنون طریقہ: حضرت فاطمہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا کا نکاح کس نے پڑھایا؟
 سوالی (۵۷۸): نکاح پڑھانے کا جو مزید طریقہ ہے۔ ایک شخص لڑکی کی جانب سے دیکھتا ہے
 جو مرد ہو، ہوں تو اپنے ہمراہ لے کر لڑکی کے پاس جاتا ہے اور اس سے اس کے شمس کی بابت رفا مندی اور میری
 مقدار معلوم کر کے جانے خوشی کے پاس آتا ہے اور نکاح خواں دونوں کو ابھوں کی موجودگی میں دیکھنے سے پرہیز
 اجازت نہیں اور مقدار میر کا سوال کرتا ہے جسے دیکھ کر وہ انہوں کی شہادت کے ساتھ بیان کرتا ہے، پھر نکاح
 خواں نکاح پڑھاتا ہے۔

مگر ہندوستان میں یہی طریقہ جاری ہے، مگر ایک صاحب کہتے ہیں کہ یہ طریقہ غلط ہے بلکہ غائب
 سنت ہے۔ اور سنت طریقہ یہ بتلاتے ہیں کہ لڑکی خواہ باغ ہو یا تاباغ، باپ یا خوارچی و کالت سے پردے حاضرین
 کو ابھادنا کر نکاح خواں کو اجازت دے، حالانکہ اس صورت میں نہ معلوم ہوتا ہے کہ لڑکی رضا مند ہے یا نہیں، نہ
 ہی اس کی رضا مندی پر کوئی شاہد ہوتا ہے، حالانکہ شریعت میں یہ بھی ہے کہ لڑکی سے محسوس کر دو اور وہ اس پر سے یا
 خاموش رہے تو اجازت سمجھے، اگر رونے لگے تو اس کی عار بھگتی تصور کرے۔ اور فقہ کا یہ قول مشہور ہے:
 "الکویت بدل علی الايجاب۔"

اور پھر یہ بھی کہتا ہے کہ حضرت فاطمہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا کا نکاح ہی طرح ہوا تھا کہ کوئی گواہ نہ تھا اور
 سنت طریقہ یہی ہے، ایسا ہی کرنا چاہیے۔

تو جواب طلب امر یہ ہے کہ نکاح خوانی کا صحیح طریقہ مستنون کیا ہے اور طریقہ مزید مطالبی شرح ہے یا
 نہیں؟ اور یہ شخص جو طریقہ نکاح خوانی کا اقرار ہے وہ کس حد تک تکلیف دہ ہے؟ اگر اس شخص کے بتلائے ہوئے
 طریقہ پر نکاح ہوا جس میں نہ تو لڑکی کی طرف سے کوئی دیکھ اور نہ ہی رضا مندی پر کوئی شاہد ہے تو یہ نکاح بوجہ
 نہیں، نیز حضرت فاطمہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا کا نکاح کس طرح ہوا تھا؟ اور حضور پمبی اللہ تعالیٰ۔ یہ وہ مسلم کا نکاح کس
 نے پڑھایا اور کیسے پڑھایا؟

الجواب حامداً ومصلحاً:

اگر لڑکی ہندو ہو تو یہی اس سے کہہ دے کہ غلط ہے کہ تمہارا نکاح اسے میر پر کر رہا ہوں، یا تم کو منظور

نیا اور نئے کسے خط پہنچنے چاہو ان کے سامنے وہ خط پڑا جو کہتا تھا: "وہاں کے سامنے بیٹا قبول کر گیا، اب مجھے بھی سچ بوجھ کا (۱)۔ دونوں کا کھانا، پہن میں ہوا اور پھر دو تین دن کے وقفے سے ہو، یہ صورت سمجھ میں نہیں آتی۔ فقہہ واللہ تعالیٰ اعلم۔"

قریب الاحمد محمد بن غفرانہ دور العلوم و یونہد ۱۳۸۱ھ ۹۳۱ھ

تو مکمل و اجازت نکاح کے بعد دستخط سے مکر جانا

۱۵۸۲ء: ہندو نے دہلی کی ۳۶۰ھ کی شب کو دو شاہیوں کے دربار پر حملہ کیا، خانقاہی سرکاری پرانگوٹھا اپنی رضا سے لگا دیا، جدا ازاں جب وسط ہند کو واقعہ معلوم ہوتا ہے تو ملیفہ بیان کرتی ہے کہ میر انگوٹھا نے نہ کسی کاغذ پر دستخط کئے ہیں، اور نہ کلام کی اجازت دی ہے۔ تو کیا اس صورت میں اس کا حکم کنندہ اختلاف معتبر ہے یا نہیں؟ کہ اب یہ حروف۔

الجواب واحدًا وعصياً!

جب شرعی گواہوں کو دہلیا گیا کہ ہم نے تمہارے سامنے رجسٹرڈ ٹرانزیکشن پر دستخط کئے ہیں اور اس کا کلام پر دلائل دیے جا رہے ہیں تو انہوں نے کہا کہ اس کا انکار شرعاً معتبر نہیں ہے۔

“امراة كنفت رجولا ما يزوجها من نفسه، فعان الزوجت خلافة من نفسى ايجوز. ويل
لم يقل قسنت، كذا هي انحلاصه” ص: ١٠٢ (٢) - “يعقد النكاح بالكتاب كما يعقد
١: “بانه لذل. يستعمل النكاح بالكتاب كما يعقد بالخطاب، و ضروره ان يكتب إليها بخطها. فاذ
سلمت الكتاب حضرت الشهود و قرأه عليهم، وقالت: زوجت نفسى منه. فاعاد لم يقل بحضور نبي
سوى زوجته نفسى من ذلن، لا يعقد. الخ” (رد المحتار، كتاب النكاح، مذهب. المروج بالمراسم
كتاب: ١٢٣، سعيد)

(و کذا فی مجمع الأنهر، کتاب الشکاح، ۱: ۳۶، در اجزاء الفرائض، ص ۱۰۷)

(١) كتاب في الفتاوى الهندية، كتاب الحكاح، الباب الأول، ١: ٢٢٩، (شبهه)

(مكتبي البحر المرقوم كتاب الكواكب: ١٠٨: ٣). (مكتبي)

(٢١) والمختار في النعالمكهرية: اثبات المصادم في التوكالة بالتكاح وغيره: ٢٩٥١، وحيدته

وذكرنا في حواشي العنبري: الفصل العاشر عشر في الوكالة بالنكاح: ١٣٠/٢، محمد الحذيفي، لا ح ١ =

کردہ جی ہے اور ایک چرچہ پر تحریر کرتے ہیں کہ خانی! کیا فلاں سے ۵۰ روپے عہد میں منظور ہے تو روز بروز گواہوں کے اپنے ماتحت نفاذ کر لو، جس کے نتیجہ وہ تحریر کرتی ہے: خانی! اس سے راضی ہوں۔

اس کے بعد مسماۃ کے چچا کو جس کو ۱۰ روپے عہد میں اور ایک دوسرے شخص کے سامنے اس نے دونوں کاغذ دکھادیے اور کہا: تم اس اپنا نکاح کرتا ہوں ۵۰ روپے عہد میں اور قبول کرتا ہوں۔ تینوں مسماۃ کے گھر چلے گئے اور نانکے نے اندراج رجسٹر کر لیا اور شاہدین سے پوچھا تو اس نے کہا: ہاں میں نے اجازت دی ہے۔ مسماۃ نے نشان انگوٹھا لگا دیا اور شاہدین نے دستخط کروئے مگر جب مسماۃ کے ورثہ کو علم ہوا تو اس نے انکار کر دیا کہ میں نے ہرگز اجازت نہیں دی اور نہ دستخط کئے۔ یہ انکار معتبر ہے یا نہیں؟ ان کے شرع کیا کر سکتا ہے؟ انھوں نے دیر کے بعد چچا اور دوسرے شخصوں نے پوچھا کہ نشان وغیرہ تم نے کیا اس نے ہاں کہا۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

مستوف میں جب کہ مسماۃ نے دو گواہوں کے سامنے اجازت و رضامندی کا اقرار کیا اور رجسٹر نکاح خانی پر دستخط کر دیے ہیں تو شرعاً نکاح صحیح ہو گیا، اب انکار سے کچھ نہیں ہوتا (۱)۔ البتہ دو گواہ عادل نہ ہوں

۱۔ "بابہ قال: یعتقد النکاح بالنکاح کما یعتقد بالخطاب، وصورته: أن یتکثر بالیہ، یخطبہا، فاذن یلفظہا الکتاب، أحصرت الشہود، وقرأہ علیہم، وقالت: زوجت نفسی منہ، أو فقول: "أفلاں کتب الی" یخطبہا فاشہدوا، انی زوجت نفسی منہ، أما لو لم تقل یحضرتہ منی زوجت نفسی من فلان، لا یعتقد لأن سماع شہودین شرط صحة النکاح، وبإسماعہم النکاح، أو یصور عہ مباقد سمعوا الشہودین، بخلاف ما إذا ادعیوا فإن فی المنصی، هذا فی الخلاف إذا کان الکتاب یلفظ النکاح، وإذا کان یلفظ الأمر کقولہ: "زوجنی بنفسک منی، لا یشرط إعلامہا الشہود معاً فی الکتاب، لأنها تؤولی طرفی العقد بحکم الوكالة، الخ"۔ (رد المحتار، کتاب النکاح، مغلب: التزوج بأرسل کتاب: ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱

کی جائے یا شرعی قاعدہ سے تفریق نہ مرائی ہوئے (۱)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

حرر والعبد محمود غفرلہ دارالعلوم دیوبند ۱۹/۱۰/۱۳۹۵ھ۔

سینہ قدویانی نکاح کا وکیل ہو سکتا ہے؟

سوال ۱۵۷۸: ہمارے طرف میں نکاح کی مجلس میں طرح منعقد ہوتی ہے کہ لڑکی کا باپ یا چچا تادو غیر دیکھ سے کوئی ایسا دو گواہوں کو لے کر لڑکی کے پاس جا رہے ہر لڑکی سے جس کہتا ہے کہ میں تمہارا وکیل بن کر قدان کا نکاحوں سے بیٹھا ہے میر میں ان دو گواہوں کے درمیان نکاح کر دوں، جسبہ تشریف میں کہہ دیتی ہے تو یہ وکیل اور دونوں گواہوں میں ہوتے ہیں بعد چھلے کا پیش امام خطبہ نکاح پڑھتا ہے اور وکیل سے کہتا ہے کہ میں کہو کہ میں نے اپنی وکالت سے قدان کی لڑکی کا نکاح کرنا ہے میر میں ان دو گواہوں اور حاضرین مجلس کے سامنے تمہارے عقد میں دیا ہے تمہاری کیا؟ تو وہ بڑکا کہتا ہے کہ میں نے تمہیں کیا۔

صورت بالا پیش نظر رکھتے ہوئے اگر لڑکی کا نکاح قدویانی مذہب کا ہے وہ وکالت کرتا ہے اور دونوں گواہ مسلمان اہل سنت والجماعت ہیں، وہ قدویانی عیال قبول کرتا ہے تو ایسی صورت میں نکاح ہو گیا یا نہیں؟ واضح ہو کہ پیش رویہ میں ہے کہ کوئی کافر کسی مسلمان کا وکیل نہیں بن سکتا ہے؟ لہذا اگر اے میر قدانی کی صورت پر نظر فرما کر جواب دے۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

ولی اور وکیل میں فرق ہے نکاح میں وکیل کا کام صرف اتنے طوے تعمیر تک رہتا ہے، اصل ایجاب و قبول

(۱) "الایضاح فی جمل ان یضوح وجہ غیرہ، وکذلک المعتقد" والفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب النکاح، الباب الثالث فی المحرمات، النکاح المسامی، المحرمات التي یعلق بها حق النکاح: ۱۰۰۱ و رشیدیہ

او گندھیمی الفقہ الاسلامی والدلہ، کتاب النکاح، الفصل الثالث، المحرمات من النساء، باب المرأة المبرورة، ۱۰۰۹ و رشیدیہ

او گندھیمی مدائع النکاح، کتاب النکاح، فصل فی شروط ان لا تکون منکر حہ الغیر، ۳۰۵۱، دار الکتب العلمیہ بیروت،

ہا تو حق اور حاکم کی رضا مندی سے عقد کر لیا جائے تو بھی نکاح ہو گیا (۱)۔ فقہاء اللہ سے نہ تو ایسا ہم۔

حررہ عبدالحکیم، محفل، دارالعلوم، یوہانہ، ۱۵/۵/۸۹ء۔

الجواب صحیح، بندہ لکھ ام الدین مفتی محمد، دارالعلوم دیوبند، ۱۵/۵/۸۸ء۔

نکاح کا تب میں توکیل کی صورت

۱۔ (۱۵۷۸)۔ زامہ امریکہ میں ہے اور زامہ افریقہ میں ہے نہ ہا امریکہ میں رہتے ہوئے زامہ کی عدم موجودگی میں زامہ سے نکاح کرنا چاہتا ہے۔ مجلس نکاح کیسے قائم کی جائے اور جواری کی صورت ہے؟
۲۔ دوسرے مسائل کے زیر قلم ہے۔ زامہ امریکہ میں ہے اور محمود افریقہ میں ہے۔ مجلس نکاح کہاں پر قائم ہوئی، بچہ قبول کی طرف میں یا یہ شکل ہوئی؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

۱۔ زامہ زانی یا تحریری کسی کو اپنا وکیل بنوے کہ وہ زامہ کو اس کیلئے قبول کرے، پھر ایک محفل انعقدی جائے جس میں زامہ یا اس کا ولی یا وکیل موجود ہو، اس میں زامہ کی طرف سے بچہ ہوا اور زامہ کا وکیل زامہ کیلئے قبول کرے، پس نکاح منعقد ہو جائے گا۔ ہا ضرر میں نہیں گواہ ہوں گے۔ ثانی (۲) اور خاتمہ میں تفصیل مذکور ہے (۲)۔

۱: تقدم تحريره تحت عنوان "نکاح زانی یا تحریری کا وکیل ہو سکتا ہے"۔

۲: اذیہ قال: ینفذ النکاح بالکتاب کما ینفذ بالخطب، وصورته ان یکتب لیهما بخطبهما: لکما، ملهها الکتاب، احضرنا الشهود وقرأته علیهم، وقال: روح منی منه، فمالوا ثم نقل محضرهم سوری روح منی من فلان، لا ینفذ، الخ: ورواه المختار کتاب النکاح، مطلب: التزوج، رسائل کتاب (۲۳)۔ سعید

۳: فتاویٰ قاضی حاتم علی هامش الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب النکاح، کتاب الأول فیما یصلح به انعقاد النکاح، الفصل الأول: ۳۲۱، رضیدیہ

روکد افی مجمع، لآئنه، کتاب النکاح: ۳۲۰، دار احیاء التراث العربی بیروت

روکد افی البحر الرائق، کتاب النکاح: ۱۸۸، رضیدیہ

سکران کی حرف سے اجازت نکال

سوال ۱۰: ۱۵۷: زید ایک شرابی باپ آدمی تھا، اس کے یہاں کچھ مسکین کو کھانسنے کی قربت میں کوئی چل چلا کرتی تھی۔ اس میں زید کے بھائی عمر نے زید کو بہا بھلا کر ایک گھٹک لے جا کر شراب پائی، پھر عمر کے چند ساتھی اس جگہ آئے اور ایک بڑے ٹھکے شخص کو لے کر آئے، زید نے کمرست تھوڑی سے زید کی تاباندگی بند رکھ کر ان کی اجازت اپنے بڑے بکر سے مانگی۔ زید نے اجازت دی یا نہیں دی، جگہ یوں ہی "دو گیارہ، دو گیارہ، گیارہ، گیارہ" اور اس جگہ جہاں عمر کے چند ساتھی آئے تھے گھن پڑھا دیا کیا۔ گھن کے بعد زید کو خوش آیا اور معلوم ہوا کہ اس کی لڑکی بندہ کا نکاح عمر کے بکر کے ساتھ ہو گیا، زید یہ سن کر بھونچکا ہو گیا اور کہا مجھے کچھ معلوم نہیں، میں نے کوئی اجازت دی یا نہیں؟

تو دریافت طلب امر یہ ہے کہ یہ نکاح شرعاً جائز نہ آیا نہیں۔ زید نے صاف کہا اور بت چلا، آ رہا ہے کہ میں نے کوئی اجازت نہیں دی ہے، مجھے معلوم نہیں کیا کہلوایا گیا ہے؟

مذکورہ بالا منکوحہ غیر موطودہ کا شوہر کافی عمر سے پہلے ہے، عا طور پر نکاح مذکورہ میں رہتا ہے، تقریباً چار سال کی مدت اس عمر کی ضرورتی۔ اب طلاق دینے یا طلاق کرنے کا حق اس کے باپ کو ہے یا نہیں؟ لڑکی اپنے رشتہ میں آزاد سے کر سکتی ہے یا نہیں؟ لڑکی تو پہلے ہی سے حالت صحت میں رہا کرتی تھی، اب کس طرح راضی ہو سکتی ہے؟ صدر شرعی بی بی ریت نے کہا کہ عمر کو تنبیہ نکاح کا حق نہیں ہے۔ آخر میں قسمی نکاح کی زندگی کس طرح بسر ہو گی طلاق خود پڑ جائے گی؟ صاف لکھیں۔ اور دونوں ہی جتنی قسمیں ہوں سب کے حکام الملک

وفید سال الف۔ ولایہ لو کان ت حبیبة لا یكون الولی شاهداً لأن العبد لا یمن بقله ایہا۔ بحر۔ (الدر المحتار)۔

"والیہ۔ لأنہا جعلت عاقدة لا تقان عبادة الوکیل ایہا، وہی ہی المجلس، فکانہ بمنزلة ضرورة، ولایہ لا یمنک جعلها شاهدة علی نفسها وعنه، ولالایہ ای وان لم تکن حاضرة، لا یمنک العبد صافاً، بل موقوفاً علی اجازتہ، الخ۔" رد المحتار، کتاب النکاح، مطلب فی عطف العاص علی العاد ۲۵۱، ۲۵۳

(دکھائی حاشیہ الشلی علی تبیین الحقائق، کتاب النکاح، ۲، ۳۵۷، دار الکتب العلمیہ بیروت)۔

(دکھائی فتح القیوم، کتاب النکاح، ۳، ۲۰۱، مصطفیٰ البانی الحلبي مصر)۔

کتاب فضولی میں طلاق کی صورت میں

مسواں (۱۵۹۱ء) : زید نے ایک آدمی کو مندرجہ ذیل قسم کھانے پر مجبور کیا کہ میں نے قسم کھائی کہ میں جب بھی شادی کروں تو میری عورت پر طلاق ہوگی اس کے بعد زید نے دو کام کر لیے۔ چند سال بعد اس نے شادی کر لی اور ایک بچہ بھی پیدا ہو گیا۔ اب ایک شخص کے بارے میں پتہ چلا کہ وہ اپنی قسم یاد آئی۔ جب سے شادی کی ہے، اب تک اسے قسم یاد آئی ہے یا نہیں؟ اب کیا کرے؟

۱۔ عورت پر طلاق ہوئی یا نہیں؟

۲۔ بچے کے متعلق کیا قسم ہے؟

۳۔... پھر اس کے ساتھ زندگی گزارنے کی کیا صورت ہے؟

۴۔ اس کے ساتھ اب تک جو میاں بیوی کے تعلق رکھتے اس میں گم و ہوا نہیں؟

۵۔ اگر مٹا ہوا ہو تو اس کے تکرار کی کیا صورت ہوگی؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

۱۔ طلاق ہوئی۔

۲۔ شہرہ عقد کی وجہ سے بچہ ثابت نسب ہے۔

۳۔ کوئی فضولی اس کا کچھ کرے اور وہ عاقبت رب سے زبان سے قیامت نہ کرے۔ بلکہ جس سے

اجازت دے، مثلاً اس طرح کہ اس کی خدمت میں جو وہی میں فضولی کہیں کہ میں نے اس عورت سے ایجاب و قبول کر لے پھر اس (قسم کھانے والے) سے کہتے کہ فلاں عورت کے ساتھ میں نے قرار عقد کر دیا ہے اور تمہیں رقم نہیں ملے گی مثلاً میں روپے مقرر کر دیا ہے وہ بھی روپے دے گا تا کہ تمہاری عورت کو یہ وہی دو غامضی سے نکلے روپے ہر کے میں کو یہ سے جس نجات ہوگی۔

(۱) "وإذا أضافه إلى النسيء، وضع غيب النسيء انقطاعاً من أن يقول: وإمراة ابن دخلت الدار فانت طالق الخ" (الفتاویٰ العالمگیریۃ، کتاب الرابع فی الفلوق النسیء، فصل الثالث فی غیب الطلاق، ۱۳۳۰ھ، ۱۳۳۱ھ)

(۲) کذا فی الہدایۃ، کتاب الزمان فی الطلاق، ۳۹۵، ۲، مکتبہ مشرکت علیہ عینان

۳۔ دو قسم زاد تر ہے کی وجہ سے یہ سب کچھ ہوا ہے، لہذا توبہ واستغفار کرے، اللہ پاک معاف کرے، "ولا تری فی وجوب الکفرۃ بین العامۃ والناسی، والعکبرۃ فی الحلف والحنت، اھ"۔
مفتی، ص: ۵۴۹ (۱)۔

"الحلف لا یتزوج، فزوجہ ففسد لی، فأجاز بما نقول، حنت، وبالفعل لا یعت، اھ"۔
ص: ۵۸۳ (۲)۔

"وینت نسب الولد لمولود فی النکاح الفاسد، اھ"۔ ہندیہ، ص: ۳۴۴ (۳)۔
سب تک طریق مذکور پر بذریعہ فتویٰ دوبارہ نکاح نہ ہو جائے دونوں الگ الگ رہیں۔ فقط واللہ
بیانہ تعالیٰ اعلم۔
حررہ العبد محمد وغفرلہ۔

نما کو نکاح کا وکیل بنانا

سوال [۵۷۹۲]: مجھے سائل کی عمر ۲۳ سال ہے، میری کامل پرورش ۲۲ سالے کی ہے، والدہ کا انتقال ہو چکا ہے، میرے والد نے کبھی کوئی بھروئی مجھ سے نہ کی، اب وہ مجھے بلانا چاہتے ہیں، مجھے اُسے کہ میری زندگی وہاں پر خوشگوار نہ رہے گی، جو شخص (والد) میری والدہ کو تہہ نہ سکے وہ مجھ سے کیا بھروئی رکھے گا؟ اب میں سائل والد ہوں، کیا میں اپنے نکاح کی وکالت اپنے نانا صاحب کے سپرد کر سکتی ہوں؟ میں مذہباً شافعی مسلک

(۱) (ملطی الامور مع مسجع الأنهر مع سبک الأنهر شرح مفتی الأیمر، کتاب الایمان: ۵۴/۱)۔
دار احیاء التراث العربی بیروت

(۲) (الندو المختار مع رد المحتار، کتاب الایمان، مظہر: حلف لا یتزوج فزوجہ ففسد لی: ۵۴/۳)۔
سعیہ

روایت: فی الفتاویٰ العالیہ السکریۃ، الباب: التامع فی الطلاق بالشرط، الفصل الثانی فی تعلیق الطلاق:
(۳/۱)، وشفیہ

(۳) (الفتاویٰ العالیہ السکریۃ، الباب: التامع فی النکاح الفاسد وأحكامه: ۳۴۰/۱) (وطبیہ)
"قیست نسب ولد محقق الرجعی ولو بالأشهر لإیساہ، بدائع، وفاسد النکاح فی ذلک،
کصحبہ، فہمذنی" (الندو المختار، فصل فی ثبوت النسب: ۵۴۰/۳) (سعیہ)

ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلحاً:

یہ نکاح شرعاً صحیح ہوگا (۱) بشرطیکہ یہ بندہ کا کندہ ہو اور نکاح مہر میں پر ہوا ہو (۲)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد محمد رکن الدین عفا اللہ عنہ، مبین مفتی مدرسہ مظاہر علوم بہار پور ۱۳/۴/۱۴۲۳ھ۔

محکم: عبد اللطیف بہار پور، ۱۳/۴/۱۴۲۳ھ۔

:الجواب محکم: سعید احمد مفتی مدرسہ مظاہر علوم بہار پور، ۱۳/۴/۱۴۲۳ھ۔

تو کیلی نکاح کے لئے شہادت کا حکم

سوال (۱۲۷۲): کسی اجتماع میں ایک لڑکی کا دل کر مقرر سے تہتا ہے کہ میری لڑکی کا نکاح جس شخص سے اتنے میرے کر دیجئے، پچنگروں ہزاروں کے مجمع میں واعظ صاحب لڑکے سے خطبہ مسنونہ کے بعد کہتے ہیں یاواز بلند: فاماہ بنت فداں کا نکاح میں نے تم سے پانچ ہزار میرے کیا تم نے اس کو اپنے نکاح میں قبول کیا؟ لڑکا اقرار کرتا ہے کہ میں نے اس کو اپنے نکاح میں قبول کیا۔ ہزاروں کا مجمع اس جواب و قبول کو سنتا ہے، کیا اس قدر ایجاب و قبول کافی ہے اور بغیر کہادت کے جائز ہے، یا بیحد کا دلی سے یہ پوچھنا کہ تم نے لڑکی سے اجازت لی کہ نہیں اور اس کی شرعی اجازت کے گواہ کون کون ہیں؟ اور ان گواہوں سے پوچھا جائے کہ کیا تمہارے سامنے لڑکی نے اجازت دی ہے؟ کیا گواہوں کی اس گواہی کے بغیر نکاح نہ ہوگا؟

(۱) "کتاب للعلم کذل الذی وکنہ أن یزوجہا من نفسه، فإن لہ ذلک، لیکن أصلہ من جانب وکبل من

آخر" والذی المختار مع رد المختار: ۴۸/۳، باب الاکفاء، سعید:

(۲) "وکنذا فی الفتاویٰ العالجیة: ۴۵/۱، الباب السادس فی نکاح کذلک، رشیدیہ

(وکنذا فی البحر الرائق: ۲۴۰/۳، فصل: لاس انما ان یزوج بہہ، رشیدیہ)

(۳) "اقویہ، فی غیر الکفۃ،" اوی فی تزویجہا من غیر الکفۃ، وکنذا فی الاعتراض فی تزویجہا

نفسہا ماقل من مہر مثلاً حتی یتم مہر العثل أو یفرق القاضی،" (ردالمحتار: ۵۶/۳، باب الرقی، سعید)

(وکنذا فی القاتل خایہ: ۳۱/۳، وما یصل بہذا الفصل، مسألة النکاح مہر وثی، إدارة القوان کرچی)

(وکنذا فی المحيط البرہانی: ۱۶۱/۳، الفصل التاسع فی معرفۃ الأولیاء، غفرارہ)

باب استیمار المرأة للنکاح

(نورث سے اجازت نہ نکاح عیب کرنے کا بیان)

نکاح کی اجازت لینے کا طریقہ

سوال ۱۵۹۸ :- معنی خریدنے و بیچنے کا ہے یا صرف کر کے کافی ہے؟

۱۔ اجنبی و عیون کا اجازت لینے کے وقتوں کے مجمع میں چاہئے یا نہ ہے؟

۲۔ یہاں پتہ لکھیں کہ عورت کو نکاح کی اجازت دینا عیون کے بعد چاہئے یا نہ ہے؟

۳۔ عورتوں کو نکاح لینے میں عورتوں کی بیعت کی ضرورت ہے یا نہیں؟ اگر ہاں تو اس کے بارے میں کیا حکم ہے؟

الجواب حامداً و معجباً:

۱۔ نکاح کی اجازت لینے کا طریقہ عورتوں کے نکاح کے وقتوں کے مجمع میں چاہئے یا نہ ہے؟

۲۔ عورتوں کو نکاح لینے میں عورتوں کی بیعت کی ضرورت ہے یا نہیں؟ اگر ہاں تو اس کے بارے میں کیا حکم ہے؟

۳۔ عورتوں کو نکاح لینے میں عورتوں کی بیعت کی ضرورت ہے یا نہیں؟ اگر ہاں تو اس کے بارے میں کیا حکم ہے؟

۴۔ عورتوں کو نکاح لینے میں عورتوں کی بیعت کی ضرورت ہے یا نہیں؟ اگر ہاں تو اس کے بارے میں کیا حکم ہے؟

۵۔ عورتوں کو نکاح لینے میں عورتوں کی بیعت کی ضرورت ہے یا نہیں؟ اگر ہاں تو اس کے بارے میں کیا حکم ہے؟

۶۔ عورتوں کو نکاح لینے میں عورتوں کی بیعت کی ضرورت ہے یا نہیں؟ اگر ہاں تو اس کے بارے میں کیا حکم ہے؟

۷۔ عورتوں کو نکاح لینے میں عورتوں کی بیعت کی ضرورت ہے یا نہیں؟ اگر ہاں تو اس کے بارے میں کیا حکم ہے؟

۸۔ عورتوں کو نکاح لینے میں عورتوں کی بیعت کی ضرورت ہے یا نہیں؟ اگر ہاں تو اس کے بارے میں کیا حکم ہے؟

۹۔ عورتوں کو نکاح لینے میں عورتوں کی بیعت کی ضرورت ہے یا نہیں؟ اگر ہاں تو اس کے بارے میں کیا حکم ہے؟

۱۰۔ عورتوں کو نکاح لینے میں عورتوں کی بیعت کی ضرورت ہے یا نہیں؟ اگر ہاں تو اس کے بارے میں کیا حکم ہے؟

۱۱۔ عورتوں کو نکاح لینے میں عورتوں کی بیعت کی ضرورت ہے یا نہیں؟ اگر ہاں تو اس کے بارے میں کیا حکم ہے؟

بکھڑ مرنے پاہندی ہے، کچھ تو فی رعایت ہے۔ اُنہی کو اور نکاحاً آراہنا نہ لینا شرم و غیرت کے مقابل ہے، اس کو بیخ و بگاڑ اوقات کو ضمنِ تدبیر سے روانہ کرنا ہے (۱)۔ لکن وہ نہ تو فی اہم۔

حرر دارالحدیث مولانا مفتی محمد رفیع الدین

ابو اسبغی زید، حکام الدین، دارالعلوم دیوبند، ۲۸/۳/۱۳۹۵ھ۔

بالغہ سے نکاح کی اجازت جسے کا طریقہ

سوانح ۱۹۱۹ء۔ کیا لڑکے سے اختیار کس لیے ضروریات نکاح ہے۔ بے اثر یہ طریقہ نہ لیا جائے تو نکاح درست، لڑکا نکاح نہیں ہو سکتا۔ نکاح کے وقت شاہین اور کس نکاح مرتبہ کے لڑکی کے پاس آتے جاتے ہیں، اور بعد ازاں ہم کوئی آراہنا ہے، تیسری مرتبہ میں خود پاکستان میر ہو، اور لڑکی کی حیثیت اس قابل ہو، وہ میر مقرر کر کے نکاح ہو جاتا ہے۔ اختیار کس نکاح لیا جاتا ہے۔ ایک تعلیم یافتہ صاحب کے صاحبزادے نکاح میں شریک تھا، لڑکی بالغ تھی، اچھی شہرین نے جا کر لڑکی سے مریدت لیا، نکاح لڑکے سے تھا، نکاح کر رہے ہیں، ہم بہ میر تھو، ان کی ماں نے میر نکاح۔

شاہین نے لڑکے سے مرضی طلب کی، اس نے انکار کیا، یہ دوسری مرتبہ میر میں غصہ کی ہو گئی۔ جب لڑکے سے مریدت کیا تو اس نے رضامندی ظاہر کر دی، حالانکہ واقعہ میر بھی اس کی طاقت سے باہر تھی، اس نکاح کا حایہ لایا۔ قلمی لڑکے سے نکاح تو کر کے صاحبہ پر چڑھ دیا، لڑکی سے یہاں تک کہ نکاح تھا، اختیار کس نکاح لیا گیا تھا۔ لایا یہ نکاح بائز و پوتن؟

(۱) "غادر حاد لہم بالشیء ہی احسن" ای میں احسن منہم من منظرہ و حنن، فلینک بالوجہ لہم حری و نین و حسن حطت"۔ (تفسیر اس کبیر سورۃ النحل ۲-۸۰، مکہ دار الصحیحہ و دار السلام)

"غادر حاد لہم بالشیء ہی احسن" منظرہ عد لقی می احسن صرف المسافرۃ و المسجدة من الرفق والطیب و اختصار امر جہ الایسر و مہم غوام احداث من من کثرة صحیحۃ الاستعداد شہدۃ الألف بالمشحور حات فیہ انشغل بالمرود و العادات فاصرفہ عن درجہ لہرہا، لکن لا عدۃ عدہا، و ہذا یدعون بالمرعۃ الحسنۃ بالشیء المستند الخ"۔ (روح المعانی، سورۃ النحل، ۲۵: ۱۰)

دار احیاء التراث العربی بیروت:

الجواب حامداً ومضيفاً:

لڑائی آزمیہ باطنیہ اور ان کا دلی اس سے کہے کہ میں جب رات گان فداں لڑ کے سے جتنے میرے کرتا ہوں ہم کو منظر رہے؟ اس کے جواب میں لڑائی آزمیہ کے کہ منکوح ہے یا صرف پاں کرے، یہ خاموش رہے تو آگاہی کافی ہے، یہی اختیار نہیں بھی ہے، نہ وہاں کی ضرورت نہ گواہوں کی (۱)، پھر گواہوں کے سامنے وہی خود یا اس کی اجازت سے ٹٹنی بڑے سے کہے کہ میں نے فداں کی فداں کا کچھ تم سے جتنے میرے کیا تم نے اس باتوں کو کہتے تو وہ جواب میں کہہ دے کہ میں نے قبول کیا، تو یہ نکاح منعقد صحیح ہو جائے گا (۲)۔

اگر وہی خود لڑائی سے اجازت طلب نہ کرے یہ کسی کو اپنی طرف سے اس کے پاس اجازت لینے کے لئے بھیج دے اور وہ نہ اس طرح لڑائی سے کہے کہ تمہارے والد نے مجھے بھیجا ہے، وہ تمہارا نکاح فداں لڑ کے سے جتنے میرے کرتا ہوں، اس لئے میں تمہارے پاس ان کی طرف سے اجازت لینے کے لئے آیا ہوں، تم کو یہ کچھ منکوح ہے؟ اس پر لڑائی منظور کی اجازت دے یا خاموش رہے یہ بھی گواہوں کے سامنے ایجاب قبول کر دینے سے نکاح منعقد ہو جائے گا (۳)۔

(۱) "فان استاذنیا هو" ان النولی وهو النسہ، نو وکیلہ، فسکت او صحت غیر مستثناة وتبعت او بکت ملاصوت، فهو اذن ان عمت بالزوج، لا انعم (والعمر)، والیٰ بشرط، وهو قول المتأخرين: (المراجع: ۵۸۳-۶، کتاب النکاح، باب النولی، متعدد)

"ان اذا قال لها النوسی اريد ان ازوجک من فلان صاف، فسکت، فالسکوت منه رضا" (الفتاویٰ الدلگیریة: ۴۸۵، کتاب النکاح، الباب الرابع فی الاولیاء، رشیدیہ)
(۲) "وبعقد، عتسماً، ابا جهم، من احدھما (انقول من الآخر: "والدر المختار: ۹۳، کتاب النکاح، مطلب، کثیر ما یستدفع فی اطلاق المصحب علی البیعة سعید)

روکد فی حاشیۃ الطحطاوی علی الدر المختار، کتاب النکاح: ۵۰۰، سعید

روکد فی البحر الرائق: ۱۲۶، ۳، کتاب النکاح، رشیدیہ

(۳) "انقول ان یقول: وکلتک استاذن لی فلا نفی کذا، والکسی ان یقول: اذهب (انی فلا نفی ولا یجوز ان احاک فلا یستلزم کذا، لکن یرسل لولی فایمضه، فیکون سکوتہا رضا بعد استدہ، کما فی الصحیح، نو وکیل کذلک، (والدر المختار: ۲۲، ۵۹۳، کتاب النکاح، باب النولی، سعید) =

جو صورت آپ نے نقلی سے اس صورت سے بھی نکال کر ہے، مانگنا، کوئی ٹکڑا اور شبہ نہ کریں۔ لکھنا
 رسول اللہ تعالیٰ علیہ السلام۔

حرره: احمد محمد عثمان، راجع: محمود محمد عثمان، ١٩٨٢، ص ٩٤

بہارِ نیکار کی اجازت سے کیا جائے

سوال (۱۷۷) : محترم جناب شیخ الغدیری سے حسب ' السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ۔

[illegible]

حرمہ چند دواں میں خود سے عیار پیچے ہو چلے ہیں جو کہ شرعی احکام کے ساتھ ہی حرام کئے ہیں اور ہر امری ہماری ان سے سخت خلاف ہے، لیکن اب وہ ان کی جو کہ عیوں سے ہے وہ سال کی ہے، نیز ہاتھ ہے لڑکی کا کہ انتہا اب لڑکی کی شادی کرنا چاہتا ہے لیکن لڑکی کا والد مہل انجمن اسے کہ میری لڑکی مجھے دینی ہو وے، میں لکھن کی اجازت نہیں دے، لڑکی باقی ہے، کی لڑکی کے نکاح میں اب کہ وہ باغ ہے کہ کے والد عیوں کی اجازت دے اب ہے یا نہیں؟ لڑکی کا والد مہل وہ ان سے عیوں دے نکاح نہیں دواں وہ اپنے ہی فروعیت و کردے کہ دوسری بات شد ضروری ہے کہ چن کہ ساتہ ازہر خرم خود کے بیان دواں نکاح دواں ہے اور ازہر خرم دینی والدہ کوئی عید سے اپنے والدہ کوئی دینی چا نکاح دے، اب لکھ اپنی دینی کوئی شہابی عید مسودہ دینی والدہ سے چا جائے کی عید سے اپنے والدہ کوئی دینی چا نکاح دے، اب لکھ اپنی دینی کوئی شہابی عید مسودہ

اس حرام کاری سے روک کے (۱) اگر وہ وجود قدرت کے نہیں روکتے یا اس کے اس فعل سے خوش ہے تو خود سے بھی ترک تعلق کرنا چاہئے (۲) اور جہاں تک ہو سکے تو اور اس کی لڑائی پر اور اس شخص پر جس کے گھر میں بغیر نکاح و ہجرت ہے، روک دیا جائے تاکہ حرام کاری بند ہو جائے۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

ترجمہ العبد محمود رضا اللہ عن، معین مفتی مدرسہ مظاہر علوم بہار ندوہ، ۲۵/۱۰/۱۴۵۷ھ۔

الجواب معج، سعید احمد غفرلہ، معج، عبدالمطیف، ۲۵/شوال/۱۴۵۷ھ۔

باللہ کا نکاح بغیر انکی اجازت کے

سوال (۱۵۷۹۸): بخدا۔ جب جناب مولانا مولوی خرم اعظمی صاحب بہار تھیں؟

السلام علیکم ورحمة اللہ

کیا فرماتے ہیں علمائے دین بابت مندرجہ ذیل مسائل بموجب فرمان الہی وارشادات مدیبت نبوی محمد صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم: کسی بالائزگی کی خاوی بل رضامندی اس کے اور اس کی والدہ کے کی جائے یعنی صرف والدہ اپنے بیٹے کی خاطر اس حکم و بالا لڑکی کا بعد اسے کرا اپنے لڑکے کی شادی یعنی نکاح کرے اور وہ لڑکا

= (و کذا فی بدائع الصنائع: ۳/۳۵۶، کتاب النکاح، فصل فی شرط أن لا تكون مکو حة العہدہ دار الکتب العلمیہ بیروت)

(و کذا فی العنفہ الإسلامی وأدبہ، ۵/۶۹۴، کتاب النکاح، الفصل الثالث، المنع من النساء ما بہ: المرأة المتروجة، وشیدہ)

(۱) "عن أمی سہیل السمری رضى الله تعالى عنه عن رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم قال: "من رای منکم مکو حة فلیبرہا، فإن لم یستطع فلیسأہ، فإن لم یستطع فلیسلہ، وذلک أضعف الإیمان" ورواہ مسلم، (و مشکوٰۃ المصابیح، باب الأمر بالمعروف، ص: ۳۶۱، قدیمی)

(۲) "قال الفحطانی: (وحسن المسلم أن یغضب علی أمیة ثلاث لیل لقلبہ، ولا یجوز لوفیہا، إلا إذا کان البحران فی حق من سئو فی الله تعالى، فبحرہا ففی ذلک) (إن حجرة أهل الأهرام، والبدع واجبة علی هر الأوقات ما لم یظهر منه تنویر، والرجوع إلی الحق، الخ، (معرفة المغتبیح، کتاب الأدب، باب ما ینهی عنہ من التباہر و التقاطع الخ، الفصل الأول، ۷۵۸/۸، وشیدہ)

(و کذا فی عمدة القاری، ۲/۱۳۷، کتاب الأدب، ما ینهی عن التباہر، مطبعة عبریہ بیروت)

مذکور والد نے دو بچوں کا سوچا، پہلی بیٹی ہونا اور نکاح کے صرف والدین کے مدار ہوں اور لڑکی اور والد لڑکی کو نکاح ہونے کے وقت بالکل بچہ نہ ہو، یہاں تک کہ لڑکی اور والد لڑکی کو مطلق علم نہ ہو کہ نکاح کس وقت جلد نہ ہو اور میر کیا حق ہو؟ لڑکی کو کچھ گھنٹہ بعد معلوم ہوا کہ میر نکاح کر دی گیا ہے اور دروازے کے بعد یہ معلوم ہوا کہ میر امیر و قاضی قمر ہوا ہے۔ اب چھ ماہ کے بعد لڑکی سرال کو بھیجی گئی، وہاں لڑکی نے بائیس روز گزارے جس میں سوائے لڑائی و نااتفاق کے ہر دفریقین اپنی زوجہ، خاوند میں اور کچھ نہ ہوا اور نہ والد کی بیوی سے بربرکتی یک دفعہ صحبت ہوئی ہے۔

سو میرانی کہنے کو سبب شرعی اصول جہانی اس مسئلہ کا حل تحریر فرما کر منظور فرمائیں کہ کیا یہ نکاح روا ہے؟ نہیں؟ کیونکہ سب لڑکی والدین سے اپنے والدین کے حکم ہے، سرال جانے سے قطعی انکار کرتی ہے۔ جلد یہ کہتی ہے کہ اگر ضرورتی سمجھتا ہوں تو خود کٹی کر لیتی ہوں۔ نقطہ و سلام۔ میرانی فرما کر اس کا عقد پر پشت پا جواب ارسال فرما کر منظور فرمائیں۔

محمد شفیع

الجواب حامداً ومصلحاً:

اگر لڑکی نے والد کے لئے ہوئے نکاح کو طلاق پائے پر نہ گئی، بلکہ قبول کر لیا یا خاموش ہو گئی، میر کی خبر پانے پر بھی نہیں کیا، بلکہ چپ ہوئی اور سب لڑکیاں وقت بھی نکاح سے باز رہیں گئیں کی تو شرعاً وہ نکاح لازم اور نافذ ہوگا، اب لڑکی اس کو فتح نہیں کر سکتی (۱)۔ اگر شہر سے بناو شہر ہے، طبعیتوں میں افتاء: نف

۱: "او زوجھا (وہا) و خیرھا رسولہ او فضولی عدل، شکست، عن زودہ معتدلاً و از فصاحت غیر مستہزأ و از نسبت او بکت ملا صوت فہو (ہو)" "او مظل خیار الکمر بالمکوت، منو مختاراً و عالمہ، اصل الکاح" (امداد المختار)۔

"قولہ: عن زودہ، قید بہ بذلیس المراد مطلق المکوت، لانہا لو بلغنیہا الخیر فتکلمت باعتبارہا فہو مکوت ۱۸، فیکون اجازۃ" (امداد المختار ۳: ۵۹، ۳۷، کتاب الکاح، باب الولی، سعید) "و از زوجھا الولی غیر استیضاح، نہ اخیرھا بعد الکاح فکک، بن اخیرھا بالکاح" (ابن ذکر الروح و السہر شکست، کتاب رصاصۃ، لغاوی العالم المکرم ۴: ۲۸۸، ۲۸۹، کتاب الکاح، باب الارواح، رشیدیہ)

کرے (۱)۔ اس کے بعد عدت طلاق تین مہینے گذار کر دوسری جگہ نکاح چ کر ہوگا (۲)۔

لیکن اگر وہ پریشان نہیں کرتا اور حقوق کی اس حق میں کوتاہی نہیں کرتا تو پھر ایسی کارروائی کرنا ناجائز ہے (۳)۔ عدت کے بارے میں جب کہ شوہر کی اطاعت کرے (۴)۔ اگر نکاح سے: رضائی تھیں تو خبر پانے پر

۱۔ قال الله تعالى: (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطُورُوا لَهُنَّ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالسَّامِعُ لَهُ عَزْوَاجٌ أُولَئِكَ يُدْعَوْنَ إِلَى رِفْقٍ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِمَقْوَلِكُمْ إِنَّكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَعْيُنٌ عَصِيْبَةٌ وَأَنْتُمْ أَعْيُنٌ مُذْنِبَةٌ أُولَئِكَ الَّذِينَ يَصْرِفُونَ أَمْوَالَهُمْ بِالْبَهْتِ وَالْخَبْرِ وَإِلَى أَيْمَانِهِمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا لَمْ يَكْفُرُوا أَتُحِبُّونَ أَنْ تَكُونَ فِي حَسْرَةٍ مِنْ هَؤُلَاءِ سَاءَ مَا تَحْكُمُونَ بِأَعْيُنِكُمْ وَأُولَئِكَ يَرْجَوْنَ عَذَابَ اللَّهِ الْعَظِيمَ) (كتاب النکاح: ۶۰۲/۳)۔

۲۔ قال الله تعالى: (وَأُولَئِكَ يَرْجَوْنَ عَذَابَ اللَّهِ الْعَظِيمَ) (كتاب النکاح: ۶۰۲/۳)۔

۳۔ ای غیر تزویج فی الغدہ لاشدائہ انتہی بالعلوق، لہذا لا یؤفی علی حقیقتہ ائمہ من الاول او ثانی ولا یجوز التزوج فی الجدة لعلہ اخوی ہی: اظہار حظر المصحح او هو حکم تعدی: (رد المحتار: کتاب الطلاق: باب الرجعة، مطلب فی الغدہ علی المہانہ: ۴۰۹/۳)۔

۴۔ لا یجوز ملو حل ان یتزوج زوجة غیرہ، کذا: المستند۔ سواء كانت الغدہ عن طلاق او وفاء او دخول فی نکاح فاسد۔ لیج: الفتاویٰ العالمگیریہ: ۲۸۰/۱، کتاب النکاح: القسم السادس: لمصرعات التي تتعلق بها حق الخیر، (مستند)

۵۔ کذا فی ہدایہ المصنوع: ۴۵۱/۳، کتاب النکاح: باب الکتب العلمیہ بیروت

۳۔ "عن معاذ بن جبل رضى الله تعالى عنه عن نسي صلى الله تعالى عليه وسلم قال: "لا تؤذى امرأة زوجها في الدنيا، إلا قال: زوجته من الحور المعلى لا تؤذيه فذلك الله، إنا ما هم عندك دجيل يوشك أن يفسدك ليل". (جامع الترمذی: ۲۲۲/۱، أبواب ارجاع و الطلاق، باب إساءة المرأة زوجها، سعيد)

۴۔ "عن عبد الله بن عباس رضى الله تعالى عنهما أنه قال: حضرت الشمس على عهد رسول الله صلى الله تعالى عنه وسلم فقال: "رايت البار فليز أو كالبم من مطراً قط. ورايت أكثر أهلها النساء، فإنا نرى رسول الله قال: "يكفر من" قال: "يكفر بالله" قال: "يكفر بالفسير". (الزوج: ۸۲/۲۰، كتاب النکاح: باب كفرا الفسیر، قدسی)

۵۔ "عن أبي هريرة عن نسي صلى الله تعالى عليه وسلم قال: "إذا دعا الرجل امرأته إلى فراشه فأبت أن -

کیوں انکار نہیں کر دیتا (۱)، گو باپ کو چاہئے تھا کہ نکاح سے پہلے لڑکی کو طالع کر دیتا (۲)، لیکن اس صورت میں بھی نکاح لازم ہے (۳)۔ فقہ واللہ بجا تھے، انی علم۔

حررہ العبد محمد بن سبوح عفا اللہ عنہ، محسن مفتی مدرسہ نظام علوم بہار پور، ۹ ربیع الثانی ۱۳۵۷ھ۔

الجواب صحیح۔ سعید احمد غفرلہ، صحیح: عبد اللطیف، مدرسہ نظام علوم بہار پور، ۱۲ ربیع الثانی ۱۳۵۷ھ۔

= نَحْيُ، لَعْنَتُهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تَصْبَحَ.

”وَعَنْهُ عَنِ السَّيِّئِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا مَاتَتِ الْمَرْأَةُ بِهَا حُرَّةٌ مِنْ زَوْجِهَا، لَعْنَتُهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تَرُجَعَ.“ (جامع الترمذی: ۸۴۱۲، باب: إِذَا مَاتَتِ الْمَرْأَةُ بِهَا حُرَّةٌ مِنْ زَوْجِهَا، سَعِيدُ)۔
”لَمَّا كَانَتْ الْمُصْلَحَةُ الْمُوَعَّيَّةُ فِي النِّكَاحِ تُحْصِنُ فَرْجَهُ، وَجِبَ أَنْ تُحَقِّقَ ذَلِكَ الْمُصْلَحَةُ وَ ذَلِكَ أَنْ تَزِمَ الْمَرْأَةُ بِعَظَائِرِهِ إِذَا أَرَادَ سَهْوُ ذَلِكَ، وَلَوْ لَا هَذَا لَمْ يَحْتَطِّحْ تَحْصِينُ فَرْجِهِ فَإِنْ أَبَتْ فَقَدْ سَعَتْ فِي رَدِّ الْمُصْلَحَةِ“ (مَجْمَعُ الْفَائِذَةِ: ۳۶۱/۲، حَقُوقُ الزَّوْجِ، قَدَبَسِي)۔

”وَحَفَظَ عَلَيْهَا أَنْ تُطْعِمَهَا فِي كُلِّ مَبَاحٍ بِأَمْرِهِ“ (الدر المنثور)۔ ”ظَاهِرُهُ أَنَّهُ عِنْدَ الْأَمْرِ بِهِ تَبَدُّلٌ يَكُونُ وَاحِدًا عَلَيْهَا كَأَمْرِ الْمُسْلِمَانِ الرَّعْبَةِ“ (رد المحتار: ۲۰۸/۳، كِتَابُ النِّكَاحِ، بَابُ الْقِسْمِ، سَعِيدُ)۔
(وَكُنَّا فِي بَدَائِعِ الصَّنَائِعِ ۹۶۳/۳، كِتَابُ النِّكَاحِ، فَصْلٌ فِي طَائِعَةِ الزَّوْجِ، دَارُ الْكِتَابِ الْعِلْمِيَّةِ بِيْرُوتِ)۔
۱: ”بَالَعَةُ زَوْجِهَا أَوْهَا فُلَافِعُهَا الْغَيْرُ، فَقَالَتْ: لَا تُزِيدُ، أَوْ قَالَتْ: لَا تُزِيدُ فَلَاتًا، فَلَانْتَحَزَ أَنَّهُ يَكُونُ رَدًّا لِمَا الْوَحْشِيُّ“ (الفتاویٰ العدلہ كبریہ: ۲۸۸، كِتَابُ النِّكَاحِ، بَابُ فِي الْأُولِيَاءِ، وَشَهِدَ)۔

(وَكُنَّا فِي بَدَائِعِ الصَّنَائِعِ: ۵۹۰/۳، فَصْلٌ فِي لِحْيَانِ بَيْنِ الزَّوْجَيْنِ، دَارُ الْكِتَابِ الْعِلْمِيَّةِ بِيْرُوتِ)۔
(۲) (قَوْلُهُ: هُوَ الْمَسْنُوعُ) مَنْ يَقُولُ لَهَا قُلِ الْفُكَّاحُ، فَلَا يَعْصِيكَ أَوْ يَذْكُرُكَ فَسَكَتَ، أَيْ: ”رَدِّ الْمَحَارِ“ ۵۸۱/۳، كِتَابُ النِّكَاحِ، بَابُ الْوَلِيِّ، سَعِيدُ)۔

(وَكُنَّا فِي الْبَحْرِ الرَّائِقِ: ۱۰۹۸/۳، كِتَابُ النِّكَاحِ، بَابُ الْأُولِيَاءِ وَالْأَكْبَاءِ، وَشَهِدَ)۔
(وَكُنَّا فِي حَاشِيَةِ الطُّحْطُطَاوِيِّ عَلَى التَّبْرِ الْمُحْتَارِ ۲۸۱/۲، كِتَابُ النِّكَاحِ، بَابُ الْوَلِيِّ، دَارُ الْمَعْرِفَةِ بِيْرُوتِ)۔
(۳) ”أَوْ زَوْجِهَا“ وَلَيْسَ بِهَا رَسُولُهُ أَوْ فَصُولِي عَنْ (الْمَسْكُوتِ) عَنْ رَدِّهِ مَعْتَدَةً، أَوْ حُجَّتْ بِغَيْرِ مُسْتَهْزِئَةٍ أَوْ تَبَسُّتْ أَوْ سَكَتَ مَلَامَتًا، فَهُوَ إِنْ: (وَسَطِلَ حَيَارُ الْفُكَّاحِ مَالِ الْسُكُوتِ) أَوْ مَحَارَظَةً (وَعَلَامَةُ: أَصْلُ (النِّكَاحِ)“ (الدر المنثور)۔

”قَوْلُهُ عَنِ (۲) قَبْدَهُ بِإِذْنِ الْمَرَدِّ عَطْلُ السُّكُوتِ، لِأَنَّهَا لَوْ بُلَغَتْهَا الْغَيْرُ فَتَكَلَّمَتْ =

یہ وہ نکاح بلا اذن صریح

سوال (۵۸۰۰)۔ ہر طور پر یہ وبالذات نکاح کی اجازت بالمان ہے کہ استوار نہیں ہے یا اثر یہ
کی سرال والے یعنی بیٹھ سہو وغیرہ سمجھتے ہیں کہ یہ راقی ہے، چاہے جہاں اس کا نکاح کریں یہ بیٹھا رہے ہیں،
یہ ناچہ زبانی پر چھڑ تو کیا اس سے ذکر تک نہیں کیا جاتا۔ دیور، جینہ وغیرہ اپنی اجازت سے نکاح پر آمادہ ہوتے ہیں،
اثر یہ وہ کا دل اس قدر نہیں چاہتے مگر نکاح کی سعادت نہ دینے کے باعث دل کی ناراضگی کے ساتھ شوہر کے
یہاں رخصت کرو دینے پر طے پاتی ہے۔

ایک واقعہ ایسا ہی ہوا، اپنی یہ وہ کا نکاح بغیر اجازت لسانی اور رضامندی کے جینہ نے اپنے اجازت
سے نکاح پر آمادہ کیا، یہ وہ کو گھر پر شوہر کے یہاں جانا پڑا مگر عرف کے سبب وہ یہ وہ اس کو نکاح سمجھتی رہی اور وہاں
سے بیٹھ رہے، نورنگاں بھی جینے کا سہو سمجھتی رہی۔ اب کسی بہانہ سے وہ اپنے بھائی کے یہاں چلی گئی ہے اور
اپنی مرضی کے مطابق اپنے ہم نوا میں اپنی اجازت سے نکاح کرنا چاہتی ہے۔ اور قرآن سے یہ پتہ چلتا ہے کہ وہ
بغیر اجازت والے جینہ کے کئے ہوئے نکاح سے ناراض تھی، اور اس نکاح کے جواب میں یہ کہتے ہیں کہ ہر
مرنے سے یہ وہ سے نہیں چھوڑا، جسے صرف یہ وہ کے جینہ نے یہ کہہ دیا کہ میں نے اس سے اجازت لے لی ہے تم
نکاح پر آمادہ۔

اب دریافت طیب یہ ہے کہ راقی کی جہد سے خود یہ وہ بھی یہ نہیں معلوم کہ بغیر میری اجازت لسانی سے
نکاح نہیں ہوتا، اور نکاح کا ذکر کریں کہ لسانی بھی ممکن نہیں، البتہ ناراضگی اور جہد کی اس نکاح سے اب تک
ہے۔ اگر شرعاً یہ وہ وہ اپنی مرضی کے موافق نکاح کرنے کی اجازت ہو تو جینہ کے کئے ہوئے نکاح پر کوئی فتویٰ بھی
نہیں ہے، البتہ وہ درج رجسٹر ہے کہ عدالتی کاروائی کا خطرہ ہو۔

الجواب حامداً ومصلحاً:

بالحدیث پر کسی دولت اجازت حاصل نہیں تھی، مگر شرعی دینی پابندی وغیرہ وجہ ان کی مرضی
کے نکاح نہیں کر سکتا، چاہے کہ جینہ، اگر مردے تو اس کی اجازت پر موقوف رہے گا۔ یہ وہ کے نکاح کے لئے
بھی اس کی رضامندی ضروری ہے، خود وہاں سے رضامندی کا اظہار کرے، خواہ کوئی اور فعل ایسا کرے جس سے
اس کی رضامندی ظاہر ہو، جسے مثلاً ہم کا مطالبہ کرے، یا قبضہ کرے، یا نکاح کا مطالبہ کرے، یا قبول کرے، یا

بہا، کہ دو قیوں کرے، اور فقہاء نے جو پنج پر قدرت دینے کو بھی حاسبت رضا لکھا ہے۔ پس اگر مسورت مسکولہ میں بیوہ نہ دروئے اس شوہر کو جس کے ساتھ بیعت نکاح کیا تھا اپنے اپنی ممان کی قدرت دیدی اور صحبت سے نہیں کیا، یا اور کوئی چیز حاسبت رضا منہ کی پائی گئی تو شرط یہ نکاح فسخ ہو گیا، اب دوسری بیوہ اس کو نکاح کرنا جائز نہیں (۱)۔ اور اگر کوئی نذابت رضا منہ کی نہیں پائی گئی اور شوہر کو اپنے شوہر پر تہ نکاح دیا یعنی شوہر نے صحبت نہیں کی، یا بچہ اور نہ بروقی صحبت کی اور شوہر کے گھر پر نے سے انکار کرتی تھی لیکن بروقی اس کو بیعت کیا تو شرط یہ نکاح لازم نہیں ہوا، اب دوسری جلد نکاح درست ہے۔

"ولا تجبر المرأة المکر عی النکاح۔ علی سادات غیر الاقرب والاقرب من عی مکر بہا۔ ولا بد من یقول کتابہ اسالفا لا فرق بینہما الا فی السکوت۔ لآر رسالہ بکون بالمدونة مکذوم۔ سبیرہ۔ نوم ہو می مصداق من علی علی الرضا کلفہ مہر حار و حقہا و سکنہا من بوعی، و دخون ہا رضہ و قبول النکاح و خلعہ و سرور، و غیر ذلک کفون لہم، و لظاہر الہ متہ قد اہل النکاح۔" در محضر و شامی مجلہ ۶: ۶۰۶ (۲)۔ "وقد والله سبحانه توالی العلم حر و اہلہ و مولو علی غذا اللہ عز، یمن منشی حر۔ مظاہر علوم ص ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸، ۱۴۶۹، ۱۴۷۰، ۱۴۷۱، ۱۴۷۲، ۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۴۷۵، ۱۴۷۶، ۱۴۷۷، ۱۴۷۸، ۱۴۷۹، ۱۴۸۰، ۱۴۸۱، ۱۴۸۲، ۱۴۸۳، ۱۴۸۴، ۱۴۸۵، ۱۴۸۶، ۱۴۸۷، ۱۴۸۸، ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۴۹۱، ۱۴۹۲، ۱۴۹۳، ۱۴۹۴، ۱۴۹۵، ۱۴۹۶، ۱۴۹۷، ۱۴۹۸، ۱۴۹۹، ۱۵۰۰، ۱۵۰۱، ۱۵۰۲، ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۵، ۱۵۰۶، ۱۵۰۷، ۱۵۰۸، ۱۵۰۹، ۱۵۱۰، ۱۵۱۱، ۱۵۱۲، ۱۵۱۳، ۱۵۱۴، ۱۵۱۵، ۱۵۱۶، ۱۵۱۷، ۱۵۱۸، ۱۵۱۹، ۱۵۲۰، ۱۵۲۱، ۱۵۲۲، ۱۵۲۳، ۱۵۲۴، ۱۵۲۵، ۱۵۲۶، ۱۵۲۷، ۱۵۲۸، ۱۵۲۹، ۱۵۳۰، ۱۵۳۱، ۱۵۳۲، ۱۵۳۳، ۱۵۳۴، ۱۵۳۵، ۱۵۳۶، ۱۵۳۷، ۱۵۳۸، ۱۵۳۹، ۱۵

اس نقل سے قطع نظر کر کے تمام سرگزشت پر نظر ڈال جائے تو منصف کے لئے ماننا پڑے گا کہ سرسبز قصبہ سے مسماۃ حلیمہ کا انکار تکلیف دہا ہے، مفتی کے لئے ایسے سوچ پر کمالی حزم و تدبیر سے کام لینا ضروری ہے، چنانچہ علامہ شاہی فرماتے ہیں: "عینی خمنفسی ان بنظر منی خصوص الوقایع نعہ"۔ رد المحتار: ۸۵۳/۲۔

دوسرے مقام پر فرماتے ہیں: "ثمعنی فی الوقایع لا بد من ضرب اجتہاد و معرفۃ بأحوال الناس"۔ رد المحتار: ۱۳۶/۲۔ قاضی کے لئے تو بطریق اولیٰ اس چیز کی ضرورت ہے۔ واللہ اعلم بالصواب۔

محمد فاروق، از: اوسٹ بلوچستان۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

اگر واقعات مندرجہ سوال صحیح ہیں تو روایت ظاہر ہم مفتی کو فتویٰ دینا درست ہے، کما افتی بہ المفتی العلامة۔ وإن کان المذهب المشہور والروایۃ الظاہرۃ خلاف ذلک۔ فقہا واللہ سبحانہ تعالیٰ اعلم۔ حررہ العبد المحمود مشکوٰی عفا اللہ عنہ، معین مدرسہ مظاہر علوم سہارنپور، ۸/ صفر، ۱۴۸۸ھ۔

الجواب صحیح سعید احمد غفرلہ، مفتی مدرسہ مظاہر علوم سہارنپور، ۸/ صفر، ۱۴۸۸ھ۔

نکاح کی اجازت تحریر کا شوہر مدعی ہے عورت منکرہ تو کیا حکم ہے؟

سوال (۵۸۰۲): ایک ٹھمنی کہتا ہے کہ مجھے فلاں عورت نے اجازت دی ہے کہ تم باکرہ مجھ سے نکاح کر لو اور میں نے جا کر دو گواہوں کے سامنے نکاح کر لیا، نیز کہتا ہے کہ اس نے مجھے باکرہ کی تحریر دی ہے اور دستخط بھی کر دیئے ہیں، مگر عورت ہرجیز سے نکاح کرتی ہے کہ میں نے اسے زانیہ نکاح کرنے کی اجازت

• سلو فیہا، تغیل مینہا، کلہ فی الفصولی الاستنباطیۃ - الفتاویٰ العالم المکبرۃ، کتاب الدعوی، الباب التاسع فی دعوی الرجلین، الفصل الثانی فی دعوی الملک فی الامین: ۸۰/۳، رجبیدہ (۱) رد المحتار، کتاب الطلاق، باب العدة، فصل فی الحداد، مطلب: الحق ان علی المفتی ان یظر فی خبر من الوقایع: ۵۳۵/۳، سعید،

(۲) رد المحتار، کتاب الصوم، باب ما یفسد الصوم و ما لا یفسدہ، مطلب مهم: ۳۹۸/۲، سعید

ہے اور نہ ہی کوئی تحریر لکھ کر کے دی ہے۔ ایہ شخص بھوٹا ہے۔ دریافت طیب یہ ہے کہ اس صورت میں کسی کا قول معتبر ہوگا؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

اُسر اس شخص کے پائے گواہ موجود ہیں۔ وہ شہادت قبول الشہادۃ ہیں، جن کے سامنے عورت نے رہائی اجازت دی ہے۔ یہ تحریر لکھی ہے تب تو ان کی گواہی مستحضر ہے۔ در نکاح صحیح ہے۔ اگر گواہ موجود نہیں یا دو مقبول الشہادۃ نہیں تو عورت کا قول معتبر ہوگا مگر قسم کے ساتھ اور یہ نکاح معتبر نہیں ہوگا۔ اھکسا بہہم عسا ذکیر فی النہر المختار: ۲/۱۶۶۔

”قال ابو ج نلکمر النکاح: ملکت النکاح عندک، وفان ردود النکاح، ولا ینبہہ عسی دلت، ونسب نکل داخل ہا طبع عافی الاصح، فالقبول قولہا: بیہنا عسی انفعی بہ، وقبول بیہنہ علی سکونہا۔ (قولہ: ملکت النکاح قولہا) لآلہ ید غی لزوم العقد، وملکت النکاح، والنسبۃ تعددہ مکان۔ مستقر، اھ۔ (رد المحتار) (۱)۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد محمود عفا اللہ عنہ من مفتی بدر علی بن علی بن محمد بن عبد السلام، ۱۳۶۲ھ/۱۳۶۲ھ۔

الجواب صحیح: سعید احمد غفرلہ، صحیح: سعید الطیف۔

لڑکی کا نکاح کی اجازت دینے کے بعد نکاح

سوال ۱۵۸۰۳: زید کی بڑی نسب کا نکاح عمر سے ہوا لیکن نکاح کے وقت کسی بھی ریبہ سے

نسب کی مرضی دریافت نہیں کی تھی، بلکہ زیدی نے مجلس نکاح میں اس کی طرف سے قبول کر لیا۔ زید کا کہنا ہے کہ ایک روز قبل میں نے اپنی بیٹی سے دریافت کیا تھا تو وہ عورت نکاح پر راضی تھی لیکن نسب کا کہنا یہ ہے کہ میں نے کبھی یہ کہی تھا ہر شخص کی اور نسب ہر شخص وقت اس نکاح کی امداد پہنچی اس نے فوراً ہی اعلان کر دیا کہ میں اس

۱۰۱۰ (الدر المختار مع رد المحتار: کتاب النکاح، باب الاولیٰ، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵

کتاب پر ماضی تھیں۔ یہ یہ مسئلہ ایک مقامی عام صاحب سے (جو کاشی بھی ہیں) اور یا شتیر کیا تو انہوں نے فرمایا: کتاب نہیں ہو بلکہ جناب والفقہی حد درجہ کریں۔ واضح رہے کہ کتب کی عمر ۱۲ سال ہے۔
انجواب حامداً ومعلیاً:

امریکی کتابی ہے اور یہ ہے اس سے کتاب کے لئے کہ کتابوں کے سے شراکت کرنا چاہتے ہیں تجھے منظور ہے اس پر کتابی ہے آؤں غائب نہیں کی۔ جیسے کہ اس کا بیان ہے انکار لایم نہیں کہ یہ حد فاشوش دلی تو یہ بھی اس کی طرف سے اجازت ہے اب مجھ میں کا انکار کرنا بیکار ہے (۱)۔ یہ اجازت اور ورتش بھی لینا کافی ہے جن وقت پر یہ حاضر رہی نہیں۔

ہاں اگر اجازت لینے پر غرضی رہنے کے بعد اجازت دینا سے پہلے کہ، جی کہ میں اجازت نہیں دیتی تو یہ کہیں حد درجہ (۲)۔ (۱) اور باپ نے بالکل اس سے کہ ان سے اور غرضی کتاب پر صحر ویا تو یہ کتاب

(۱) "ازاد غل لہا" مولیٰ فرید ان ازو حیک من فلان بانی فسکت، لوزجھا، ففانت، لا ارضی او رزجھا لم یلعھا البحر، فسکت، لا تسکوت مہا دھا فی الزجھیں حصلاً ذاکن المورج ہو ابونی۔
:القدر فی المعاصیر، کتاب الکاج، الباب الرابع فی الاولیاء، ۱۰۸-۱۰۹، (شعبہ)

لوم ذاستادھا مولیٰ . (۲) وادکیمہ اور سولہ اور ووجھا وینھا واجرھا ویرہ اور
فصو سی عدل المسکت، ہی ردہ مخدوۃ . الفجر بانی: ای تو کیل فی الاول، (الدر المختار)،
"ای فساد: استاذہا قبل العقد حتی لو قالت بعد ذلک لا ارضی، و لہم یعلموہ مولیٰ موزجھا، صح:
لار الوکیل لا یعزل حتی یعمد" اور المختار ۵۸۳، ۵۸۴، کتاب الکاج، باب مولیٰ، سعید،

(۱) کتاب فی البحر الرائق، ۱۹۲، کتاب الکاج، باب الاولیاء، (۲) (شعبہ)

(۲) "السمیة کل العزل منی نساء ما لم یعلق به حق لیم، بشرط عدم التقاضی" وشرایع الاصل مع
الدر المختار ۶۳۰، کتاب الوکالة، باب عزل الوکیل، سعید،
و کتاب فی المعاصیر، ۶۳۰، کتاب الوکالة، الباب الرابع فیما یخرج به الوکیل من
الوکالة، (شعبہ)

(۱) کتاب فی فتح القدر ۱۲۰، کتاب الوکالة، (۲) عز الوکیل، مصنفی امالی الجلی مصر

لڑکی کی اجازت پر مقولہ لکھا لکھی پر نے لڑکی کا منگوا کر لے کر تو فوراً ختم ہو چکے گا (۱)۔ فقہ اللہ تعالیٰ اعظم۔

ترجمہ: اگر وہ انکسبھی فقرہ لے کر انصوم و برکتہ ۱۵: ۱۰۹۲۔

لڑکی کے انکار کے باوجود اس کا نکاح پڑھنا حلال

سہ ماہ (۱۵۰۰ھ) : یکہ ذی قعدہ کی شادی ہو چکی ہے مگر نہ مہمانی ہے، نہ بچے ماں باپ نے یہاں بھی دیکھے۔ اس کا شوہر انتقال کر گیا۔ ماں باپ نے لے لے کر دوسری لڑکی، جہاں پر اس نے اپنے شوہر کی قبر ختم کی اور عدت کے دن چورس کئے۔ عدت پوری ہونے کے بعد اس لڑکی کو جس کے ایک دوسرے (جس کی عمر ۱۶ سال ہے اور بشارت شدہ ہے) نکاح کرنے پر مجبور کیا، لیکن اس نے نہ ہی انکار کر دیا نہ مجبور کرنے والے لڑکی کے مسل مالے ہی تھے۔

لڑکی کا منکر شوہر کے چچا زاد بھائی نے نکاح کرنے کا قصد نہیں کیا۔ آدمیوں نے لڑکی کی کوئی بات نہیں مانی اور امام صاحب نے کہا کہ شوہر کو نہ لڑکی کو نہ کچھ کچھ والا اور کوئی دن رات کے سوچے نہیں لے اور آدمیوں کو کوئی کیا کہہ سکتا ہے۔ لیکن میں اب ہی کہتی ہوں کہ ایک وکیل کو کوئی لڑکی سے نکاح کی اجازت لینے کے لئے گئے تو وہ لڑکی کی کے چچا زاد بھائی کے تھے۔ انہوں نے لڑکی سے اجازت مانگی لیکن لڑکی نے صاف انکار کر دیا۔ وکیل اور آدمیوں نے یہی بات آ کر تمام آدمیوں میں تقابلی کر دیا کہ وہ صاف انکار کرتی ہے۔ اس پر انہی کے سر نے اٹھا کر دوسرے آدمی کو بھیج دیا۔ آدمی چھوٹے ہوئے ہیں۔ تم کو آدمی دیکھیں گے، انہیں لڑکی نے صاف انکار کر دیا۔ وہ بھی ان آدمیوں نے وہی جواب دیا کہ نہ شہادت ہو۔

اس کے بعد پرانے زمانے ۱۰۹۰ھ میں اس کی عمر کے بیچے نے اس کے ماں باپ کی شادی کر دی۔

۱۰۱۰ - لا مستحرم نکاح احد علیہ بعد صحیحہ العقل من اب و سلطان غیر الذی بکرم کلمات و تہذیب و عقل و دلک فہم الکساح و عرف علی احادیث دار انجریہ حارون و دشتہ عقل - الفتاویٰ المدلسکریہ کتاب النکاح، باب الترتیب فی الاصلیہ، ۱۰۹۰ - رضیہ:

آؤں: زوجہ بعد مستحرم و بعد احصاء النسب و عرف علی احادیث دار انجریہ حارون و دشتہ عقل، ۱۰۹۰ - رضیہ:

کتاب النکاح، باب لڑکی و بعد:

و بعد ما فی النکاح لمراتق ۱۰۹۰ - کتاب النکاح، باب الترتیب، ۱۰۹۰ - لا مستحرم، رضیہ:

نہ کی اور کوئی جواب نہیں دیا۔ بلکہ کہنے لگی۔ یہی بات انہوں نے آکر سب کے سامنے چلائی۔ سزا کی رو سے یہ سچ بول نہیں رہی ہے۔ امام صاحب نے کہا کہ چپ رہنے پر اور دے کر نکاح جائز ہے۔

آپ پر مسئلہ تھا میں سزا کی جن آئیوں سے بڑی تھی، ان سے اس نے کہا کہ وہ اٹھ مہر سے باپ بھائی کو بلوا دے، جیسا کہ کہیں نے یہاں ہی کروائی، کسی نے بھی اس بات پر عمل نہیں کیا اور امام صاحب نے اس لڑکی کا نکاح اس کے شادی شدہ دیر سے پڑھا دیا۔ دیر وقت طلب امر یہ ہے کہ یہ نکاح جائز ہو یا ناجائز؟ امام صاحب اور لڑکے والے اور صرف ۸۰، ۹۰ سال کے ایک بزرگ کہتے ہیں کہ یہ نکاح جائز ہے۔ امام صاحب جنہوں نے یہ نکاح پڑھایا ہے شش و شترخ کھینچتے ہیں۔ یہ نکاح مہر میں پڑھایا گیا ہے۔ یہ تمام حالات ملف سے کہتی ہیں۔ بڑے کرم علیٰ فرما میں کہ یہ نکاح جائز ہے یا ناجائز؟

الجواب حامداً وحمیلاً؛

جس پر فقہ لافان ثانی کوئی خبر کے ساتھ روایتی، پھر یہ وہی تو بعد عدت اس کے نکاح کے نئے میں کیا اجازت ضروری ہے، پھر اس کی اجازت کے اس سے نکاح کا کسی کو حق حاصل نہیں (۱)۔ اگر اجازت لی جائے تو اس کے جواب میں اس کا خاموش رہنا اجازت شمار کیا جائے یعنی اس کا ولی اس کا باپ اس سے بڑھے تب بھی نہ سوئی کافی نہیں۔ اگر کوئی یہی جو کہ ولی ہے نہ ان کا تو مکمل تمام پڑھتے تو کسی حال میں بھی غاسق کو اجازت قرار نہیں دیا جائے (۲)۔

(۱) "عن ابی ہریرۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم: لا ینکح الاہیم حتی یتناسر" (عن ابن عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہما ان النبی صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم قال: "انہ یب احق بنسبنا من ولہا" (مشکوٰۃ المصابیح: ۴/۳۷۴، کتاب النکاح، باب الولی فی النکاح واستبدان لہما، قاضی)

(۲) "ان ابن ابی ذہب غیر الاقرب" کا نسخہ "و ولی بعد اللہ" عبود نسکو تھا وین لا مد من القول کا نسخہ (بالعامة) (المختار: ۱۴/۳، کتاب النکاح، باب الولی، سعید)

(۳) رکذہ فی تبیین الخلافی: ۴/۹۹۲، کتاب النکاح، باب الاولی، والا کھاء، دار الکتاب العربیہ بیروت، "ولی" مستألف الخب، فلا مد من وجاہہ بالقول، (الہدایہ: ۲/۵۱۲، کتاب النکاح، باب فی

الاولی، والا کھاء، مکتبہ شریکۃ غنیہ ملتان)

عورت کی طرف سے اجازت نکاح کا سننا

سوال ۱۱/۵۸۰: ایک بالغ عورت کا نکاح ایک وکیل، دو شاہد کو لے کر ایک مولوی صاحب نے پڑھا، نکاح کے بعد دو شاہدوں میں سے ایک سے پوچھا گیا کہ تم نے نکاح کے وقت عورت کے منہ سے اذان سنا ہے؟ اس نے جواب دیا کہ میں نے عورت کے منہ سے کوئی لفظ اذان کا نہیں سنا۔ اس پر ایک عالم نے کہا کہ یہ نکاح شرعاً مستحب ہو گا یا نہیں؟ جس شخص نے اس عالم کو گالیاں دیں۔ اب دریافت طلب امر یہ ہے کہ یہ نکاح شرعاً مستحب ہو گا یا نہیں؟ جس شخص نے عالم صاحب کو گالی دی اس پر شرعاً کیا حکم وارد ہوتا ہے؟ اور اگر کوئی شخص شریعت سے کسی مسئلہ کا انکار کرے تو اس کو شرعاً کیا سزا جاتا ہے؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

اگر نکاح کا ایجاب وقبول گواہوں کے سامنے ہوا اور عورت نے اس کو مستحضر نہیں کیا تو یہ نکاح صحیح ہو گیا اگرچہ وکیل کے دریافت کرنے پر گواہوں نے عورت سے اجازت کو نہ سنا، اور اجازت کے گواہ تھے، ایجاب وقبول کے گواہ نہیں (۱)۔ عورت کی طرف سے جس قاضی نے ایجاب کیا اور مرد نے اس کو قبول کیا، اس کو تو سننے والے موجود ہیں، پس یہ کافی ہے (۲)۔ عالم کے علم کا احترام لازم ہے، اس کو کیا کسی معمولی انسان کو بھی گالی دینے کی اجازت نہیں، جس نے گالی دی ہے اس کو لازم ہے کہ وہ اپنی غلطی پر مدام ہو کر معافی طلب کرے (۳)۔ فقط واللہ سبحانہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد محمد کنگوئی تفرلہ، دارالعلوم دیوبند، ۹/۶/۱۴۱۶ھ۔

۱۔ (و کذا فی البحر الرائق، باب الأولیاء والاکفاء، ۳/۴۰۴، ۳-۲، وشیعہ)

۲۔ (تقدم نخرجہ تحت عنوان "بالذکر اجازت کے بغیر اس کا کاف")

۳۔ (و یستعبد، مطلباً (طیحاب) من أجمعهم (وقول) من الآخر (و) شرط (حضور) و شاعلیں (حبرین) لو حر و حرین (مکلفین سامعین قولہما معاً) (المرامح، ۵:۳، ۲۱، ۱۲، کتاب النکاح، معرہ)

۴۔ (و کذا فی البحر الرائق، ۳/۱۳۶-۱۵۵، کتاب النکاح، وشیعہ)

۵۔ (و کذا فی تبیین الحقائق، ۳۵۲/۴، کتاب النکاح، دار الکتب العلمیہ بیروت)

۶۔ (و قال اللہ تعالیٰ: ﴿لَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَلَابُؤْا بِالْأَلْقَابِ﴾، بنسب الاسم الفسوق بعد الإیمان، ومن لم ینسب فإزاک هم الظالمون) (المحرمات، ۱۱)

ہا حرم وکیل یا گواہوں کا اپوزت کے لئے لڑائی سے پاس جانا

..... بیان (۱۵۶۱) از مجموعہ الامعیۃ، مؤرخ ۱۳۵۵ھ از مسماۃ امیرہ امینی صاحبہ دہلی میں تقریباً ۱۰۰
 ”نجات کی جہازت جیسے کے تے ویس اور اس کے ولادت حرم سے ضروری ہے اور وہ جہازت کو درجہ سحاب کا
 ہے۔ لہذا اگر کوہ حرم میں تو اذن پر گواہانا حرکت کرنا ضروری ہے۔“ کیا حقیقت میں لڑائی سے اجازت ملتا
 لینے کے لئے وکیل و گواہ کا حرم میں ضروری ہے اور اگر حرم کو ان وقت لڑائی سے جہازت سے صرف حرم وکیل لے کر
 گواہ لے کر حرم نہ جائے۔ یہ قسم احتیاجی و تقویٰ کے طور پر ہے یا فاضل شرعی اور ائمہ ہے، اگر کوئی بھی جواب نہیں دے
 یہ وکیل یا حرم ہو سکتے ہیں؟

الجواب حامداً ومصلحاً:

حجرتی باظہار اس فانی موبہ و متواتر لڑائی۔ اپوزت۔ لے۔ لے جی میں سے کہہ۔ کہ میں
 فلاں۔ کے لئے اسے سب سے پہلے۔ لڑائی میں تو مضمون ہے۔ اس پر اگر لڑائی اپوزت سے پہلے یا وہاں رہتے تو
 لڑائی کا فائدہ اس کے لئے نہ ہوگا کی ضرورت ہے نہ لڑائی (۱) اگر مرد و بیوی نہ ہو تو لڑائی اپنے کسی خرم کو

”ان تر صی سمعنا بوجہ ما يدل على الرضا من نوطه او الصکیر من طوعه“ فتح

القدر ۳/۲۶۳، کتاب النکاح، باب الأول، والاقتداء، مشتمل فی بابی الحبس معسر

و: کذا فی تبیین الحقائق، ۲/۹۶، کتاب النکاح، باب الأول، والاقتداء، دار الکتاب العلمیہ بیروت

”او سمعنا بقتل حارث بن ازارعت بالنکاح صریحاً۔ او بوجہ سہا فعل بقتل نہ عی طرفاً

کے لکھیں من الجماع“ الفتاویٰ العالمگیریہ ۱۰/۸۶، کتاب النکاح، باب الأول، وخبیرہ

”و کذا ان اصکبت الروح من مشہادہ ما روجھا التولی فهو رجا“ الفتاویٰ العالمگیریہ:

۲/۹۷، کتاب النکاح، باب الأول، والاقتداء، رشیدیہ

”ان زمان استأفنیہا هو، ای لولی وهو الیة۔ زار و کیمہ۔ فسکت او منعکت غیر

مستبرکہ نو سمعت او نک بلا صوب۔ فهو ذو زن علمت بالزوج، لا، بعدہ و بالبعدہ، و لیس، بشرط۔

و هو قول الشافعی“ الفتاویٰ العجز ۳/۵۶-۱۱، کتاب النکاح، باب الولی، سجدہ

و الاقتداء لیس لولی آزادہ ان ازوجک من قبل ان سلف۔ فسکت۔ فالسکون من

رجا“ الفتاویٰ العالمگیریہ ۳/۹۷، کتاب النکاح، باب الرابع فی الأول، وخبیرہ

[illegible]

۶. رد المحتار ج ۱، القدرۃ، صفحہ ۱۰۰، رد المحتار ج ۱، القدرۃ، صفحہ ۱۰۰۔

ایجاب صحیح: سعید احمد خضر، ص ۱۱۱، طبع المکتبۃ المدینہ، ۱۴۰۹ھ، ۲۰۱۸ء

کس کس کے استیذان پر سکوت اذان ہے؟

سوال نمبر 281: ایک مقام پر مکان کے وقت لڑکی ہے جس کو وہ اور اس کے والدین نے کرپشہ آدمی استیذان کے واسطے گئے، مگر وہ لڑکی خود موٹا رہی اور اس کو دیکھ کر وہ لوگوں نے اس کا نکاح پر مجبور کیا، یہ سمجھتے ہوئے کہ استیذان کے وقت لڑکی کی غاموشی اہم نکتہ شمار کی جاتی ہے، اس میں کوئی کی صورتوں کو داخل کرنا صحابہ کے

استبدان نے اقلیت کو بھی عورت بنی کر رکھ دیا۔ اور یہ جانتی ہے، یہودیوں یا کفار کی نہیں۔

۲۔ میں موعظہ میں ملایا گیا نغمہ کیسے پکارتے ہیں؟

۳۔ استبداد نے اہل علم و کرام کو قتل کر دیا۔

۴۔ اولیٰ ان تفسیر بیان فرمائے کہ بیان فرمایا جائے کہ انی اقرب کون ہیں اور انی بعد کون کون ہوئے ہیں؟

۵۔ اگر کوئی بتایا چھپے ہوئے سید ان کے وقت موت کا پیش رفتی تھا تو اس کی ناموشی رہنا چاہیے۔
ہمارے لیڈر ایسے لوگ ہیں جو شرم، مستند ہو کر رہتے ہیں؟

۲۔ بعض جگہ یہ تصور ہے کہ ان آیتوں کے احکامات قبول کرنا واجب ہے، اور اس کے بعد قسم چرانے کے لیے بلائیں کہ تم کو آج بھیج کر کہ تم کو ہم کو ملے گا، اس سے تم کو یہ نظر آئے گی کہ تم کو ہم کو ملے گا۔

(۱) (الف) الحق: ۲۸۳ ۲۲. کتاب نیکو: سعید

روكنا على حاشية المطحطاري على الفهر العجائز ١٠٢ - ٢٢٢، باب ثماني كتاب الفكاية.
 ذكر المعرفه، ويروت:

و: كذا في البحر الرائق: ١٩١، ٢٠١، كتب الكواكب، وأزليها، في الأثناء، في جدي.

بہت لڑکی کی جانب سے آئیں، یہی اور نکاح کی مجلس میں نکاح پڑھانے والے سے اپنی ایجاد پیش کر دے تو اس حالت میں بغیر شاہدوں کے نکاح ہو جائے گا^{۲۱} یہ سنا گیا ہے کہ بہت سے ایسے غور و عمل، ہو تو شاہدوں کی ضرورت نہیں رہتی۔ لہذا متصل جواب مرحمت فرمائیں۔

الجواب جامعاً ومصلیاً:

بہت لڑکی سے کہہ دے کہ قائل نہ ہے اسے مہر پر مگر تیار نکاح کرنا، دونوں کو منظور ہے اس پر اگر لڑکی صاف اجازت دے یا نہ موش سے بھی مہر رضی ظاہر نہ کرے تو پس اتنی بات کافی ہے اس کے لئے شاہدوں کی ضرورت بھی نہیں۔ پھر باپ بہت جمع میں ایجاب و قبول کرائے یا اس کی اجازت سے قاضی ایجاب و قبول کرائے تو نکاح باطل نہیں ہو جائے گا (۱) ملاحظہ فرمائیے کتاب النکاح فی المحرم۔

حررہ العبد محمود شتون، حنفی النہج۔

۱) "القولہ فی ترکہ فی الاولیٰ" کی فیما بذا مشافہا قبل العقد حتی لو حالت بعد ذلك لا یوسیء ولم یعلیہ العروۃ، فزوجہا، صحیح، کما فی التعلیق، لأن التزکیر لا یعزل حتی یعمد بہر" (رد المحتار، ۵۱۳، کتاب النکاح، باب الولی، معبد)

(و کذا فی الشعر الرانی، ۱۹۹۳، کتاب النکاح، باب الاولیاء والاکناف، رشیدیہ)

"ولو قال لہا ولہا ای زوجہا فی تزکیر من فلاں، فقلت بصلح، قلنا یرجح الولی، فقلت لا رعی، ولم یعلیہ الولی، فقولہا حتی زوجہا من فلاں، صحیح" (الفتاویٰ المالکیریہ، ۲۸۸: ۱۰، کتاب النکاح، باب الاولیاء، رشیدیہ)

"ام فیما بذا مشافہا قبل العقد، فلیست بشرط لصحة کما قدما فی البحر، و ایضا فاندتہا الإنشاء عند جحد التزکیر" (رد المحتار، ۲۱۳، کتاب النکاح، مطلب، ہی یفقد النکاح بالانفاذ اصطلاحاً نحو تزکیرت، معبد)

"یصح التزکیر بالنکاح وإن لم یحصہ الشہود" (الفتاویٰ المالکیریہ، ۱۹۷: ۱، کتاب النکاح، الباب السادس فی التکالیف والنکاح وغیرہا، رشیدیہ)

باپ کے کئے ہوئے نکاح میں خیار بلوغ

سوال ۱۵۸۱: ہندو کا نکاح اس کے والدین سے زید سے کر دیا، ہندو نے بالغ ہو کر زید کے یہاں جانے سے انکار کر دیا، ہندو نکاح کے بعد سے پ تک زید کے یہاں نہیں گئی ورنہ اب کئی طرح جوئے پر رضا مند ہے۔ اب اسکی صورت میں شرع کا کیا حکم ہے؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

اس صورت میں لڑکی کو خیار بلوغ حاصل نہیں، لہ کے کئے ہوئے نکاح کو صحیح نہیں سمجھیں۔ جب تک زید طلاق نہ دے۔ ورنہ انکار نہیں ہو سکتا۔ "ولیسوی نکاح یصحبہ ولعبرۃ ولو لم یثبأ ولم یسکح۔ ان ہذا یؤت علی إحدیہ أحدہ ولا یؤتہ أحدہ من ترویج الأب والجد۔" ۱۵۱۔ غامی، ۱/۶۹۲ (۱)۔

نکاح والہندو کا شرعی محکم۔

باپ کے کئے ہوئے نکاح میں شرط کے خلاف جوئے پر بھی خیار بلوغ حاصل نہیں

سوال ۱۵۹۱: زید نے اپنی نابالغ لڑکی کا نکاح عمر کے لڑکے سے کر دیا اس شرط پر کہ اگر لڑکی لڑکی کا نکاح کرے تو لڑکے کے ساتھ کرے یا کسی اور شخص دار کی لڑکی سے کرے اور یہ کہ لڑکی کی عمر اس وقت تین سال کی تھی تو زید کی لڑکی نے ہٹائی ہوئے پر نکاح کر دیا اور عمر کے بھی زید کی لڑکی کی شادی کا انکار کر دیا تو آیا زید کی لڑکی کا نکاح ٹھیک نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

باپ نے جب پٹا لگا کر لڑکی کا نکاح کر دیا تو صحیح اور بیکار ہو گیا، بالغ ہوئے پر لڑکی کو ان کے نکاح

(المواختار مع رد المحتار، کتاب النکاح، باب الولی، ۱/۶۹۲، ص ۶۹۲)

(۱) نکاح فی الفقیہ، باب الأسماء والألقاب، کتاب النکاح، ۳/۹۱، ص ۹۱، مصطفیٰ النبی المصطفیٰ مصر

(۲) (المواختار مع رد المحتار، کتاب النکاح، باب الولی، ۱/۶۹۲، ص ۶۹۲)

(۳) نکاح فی الفقیہ، کتاب النکاح، باب الألقاب والأسماء، ۳/۹۱، ص ۹۱، رشیدیہ

(۴) نکاح فی الفقیہ، کتاب النکاح، باب الألقاب والأسماء، ۳/۹۱، ص ۹۱، رشیدیہ

دار حیناء، اثبات النکاح، بیروت

صغیر ہائے خیار المیراث

مسئلہ ۱۶۴۵: زید نے آپ بندہ غارت جس کے ساتھ اس کی شہر خوار کی عقیقہ بھی کیا اور عقیقہ شہر خوار کی پرورش بھی کرتا رہا اور پھر بھروسے لیا یعنی زید نے عقیقہ کا کوئی بھی کر دیا۔ زید عقیقہ کے خاتمہ ان سے کسی نہیں بلکہ بندہ اپنے آپ کو سسر خوار کرتی ہے، عقیقہ کیا تو کو بھی زید نے اس کے سسر اس میں بھیج دیا، وہاں عقیقہ کا عقیقہ بھی عقیقہ کو گھر سے نکال دیا اور اب بھی عقیقہ خود سسر اس سے نکال دیتی رہی۔

اب عقیقہ باخوبی اس کے خاندان سے اب اس کو گھر سے نکال دیا ہے، اب عقیقہ اس کی والدہ کے ساتھ رہا اور کسی جڑ نکال کر اپنے گھر سے نکالتے ہیں کہ عقیقہ باخوبی نکال دیا اس کی والدہ کے گھر کا کیا دوسرے سے بھیج دیتی نہیں ہو، عقیقہ کی ۳۲ کے حوالے سے یہ مہارت پیش کرتے ہیں

ابواب کتاب المصیر والمصیر فی امور رخصتہما کالمسقط وجود، لہذا لا بدلت روایہما، ۱۰۰ فی فتاویٰ فاضلی خان ۱۰۱۔ بیواہ عرواۃ الدلہ أخر أستاذہ
لجواب حامدہ مصلیاً:

یونکہ عقیقہ کا ہے، اس کو گھر سے نکال دیا اس کی والدہ سے نکالتے ہیں کہ عقیقہ باخوبی نکال دیا اس کی والدہ کے گھر کا کیا دوسرے سے بھیج دیتی نہیں ہو، عقیقہ کی ۳۲ کے حوالے سے یہ مہارت پیش کرتے ہیں

۱۰۱۔ الفتاویٰ العدلیہ، کتاب النکاح، الباب الرابع فی الأولیاء، ۲۹۴۰۱ (شبیہ)
۲۔ "وإن زوج الصغیر أو الصغیرة بعد الأولیاء، فإن کان الأقرب حاضر وجہ من أهل المولایة، توفیہ کتاب الامتداد علی اجازتہ الحج" الفتاویٰ العدلیہ، کتاب النکاح، الباب الرابع فی الأولیاء، ۲۹۵۰۱ (شبیہ)

۳۔ "وإذا فی الغزو المحار، کتبت النکاح، باب الوئی، ۱۱۰۳۰، شعبہ
۴۔ "وإذا فی فتاویٰ فاضلی خان، کتبت النکاح، فصل فی الأولیاء، ۳۵۵۰۱، رشیدیہ

۵۔ "وإذا فی الغزو المحار، کتبت النکاح، کتاب النکاح، الباب الرابع فی الأولیاء، ۳۵۵۰۱، رشیدیہ

۶۔ "وإذا فی الغزو المحار، کتبت النکاح، کتاب النکاح، الباب الرابع فی الأولیاء، ۳۵۵۰۱، رشیدیہ

سوال یہ ہے کہ ہندو کا یہ نکاح شریعت کے مطابق ہے یا نہیں، جبکہ کہ شخص ہندو کی خالہ نے اپنے امراء سے بلا اس کی مرضی سے کردیا تھا اور یہی کوئی ہندو کے نکاح کے مشابہ میں شخص اس کی خالہ اور خالو ہی ہندو کو اس شخص کے یہاں بھیجا جاسکتے ہیں؟ اب اسکی مسورت میں ہندو اپنا نکاح دوسری جائے کر بھی ہے یا نہیں؟ نکاح کے وقت شخص ہندو کی والدہ موجود تھی، لیکن ہندو کی والدہ نے بھی مرضی نہیں تھی کہ یہ نکاح کیا جائے۔ اب اسکی مسورت ہندو اپنا نکاح دوسری جگہ کر سکتی ہے یا نہیں؟ (نوٹ: ہندو کے والد کا بیٹے انتقال کر چکا تھا۔

الجواب حامداً ومصلیاً:

اثر وقت نکاح والدہ نے اس کو منظور نہیں کیا بلکہ منظور کر دیا تھا تو یہ نکاح اس وقت مقربہ میں تھا (۱)، اثر والدہ خالہ و خالہ اور نکاح نے بالغ ہونے پر اس کو منظور کر دیا تب بھی بیکار ہو گیا (۲) اب لڑکی کی اجازت سے دوسری جگہ نکاح کر دیا جائے۔ یہ اس وقت ہے جب کر لڑکی کا کوئی ولی نصب موجود نہ ہو، ورنہ اس کی منظوری

(۱) "لأن لم يكن عصبة فالولاية للأب ثم للأم" (شولوی الارحام) العنات ثم العالات
فلو زوج الأب بعد حل قيام الأقرب، فلو لم يعلی (بمازلة) (الفر المختار) "فلا يكون مکتوبه (ای سکوت
الأقرب، بجارة الكاح الأم بعد وإن كان حاضراً في مجلس العقد ماله برهن صريحاً أو دلالة"
(رد المحتار ۸۱۴-۸۱۵، کتاب النکاح، باب الولی، سعید)

(۲) "كذا في الفتاوى العالمگیریة: ۲۸۳، ۲۸۵، کتاب النکاح، الباب الرابع فی الأولیاء، وشبهه)

(۳) "كذا في البحر الرائق: ۲۱۸، کتاب النکاح، باب الأولیاء ولائک، وشبهه)

(۴) "ولم یؤثر الفسخ بالزوج فی غیر الأب والجد سیر فی قضاء القاضی" "فی التفسیر" (۱) "والمفسر إذا
سلح وقد وجان ففسخ عقد النکاح الفاضل ولی غیر أب ولا جد سیر فی قضاء القاضی" (۲) "والفرقة
البحر الرائق: باب الأولیاء ولائک، ۲۱۱، وشبهه)

(۵) "كذا في الدر المختار، باب الولی، ۲۸۳، ۲۸۵، سعید)

(۶) "كذا في الفتاوى العالمگیریة: ۲۸۵، کتاب النکاح، باب الأولیاء، وشبهه)

"لأن الفرقة بالانحياز فسخ للمنطوق والعقد إذا انفسخ، يجعل مكانه لو يكن" (رد المحتار،

۲۸۳، کتاب النکاح، باب الولی، سعید)

حد ملوغ

سوال [۵۸۲۳]۔ مسئلوں میں ٹوکا اور بڑی کس عمر میں بالغ سمجھے جاتے ہیں۔ مخصوصیت کب قائم ہوتی ہے؟

الجواب: حاء دار مصطفیٰ:

پندرہ سال پر۔ ہر نر یا عورت کی دانوں کے بے ہونگہ طبع پر کاربائے کما۔ ان دنوں سے پہلے حیات ملوغ نہیں ہوتی۔ قریب وقت سے ختم کر پاچے۔ پندرہ سال پورے ہوں یا نہ ہو۔ شکی میں عورت کو سال سے پہلے بڑے کے میں مدت و درمیان سے پہلے طائفت پر غلط فہمی ہوتی (۱)۔ فقط و اما تعالیٰ علم۔
ترجمہ و تفسیر: عورت و مرد، ۸، ۱۹، ۷۰۔

الجواب صحیح: ہندو و محمدیہ امام احمد بن حنبل، ۷۰، ۸، ۱۹، ۷۰۔

ایضاً

سوال [۵۸۲۴]۔ لڑکا کتنے سال پر بالغ اور عاتق دروسے برف اور لڑکی پر پختہ ہونے کا مدت

۱۔ (۱) کذا فی الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب الحجر، الفصل الثانی فی معرفۃ حد الملوغ ۲، ۶۱، ۷۰، شہیدہ؛
۲۔ کذا فی مسند الامام علی بن ابی طالب، کتاب الحجر، الفصل فی حد الحکماء للراجح ۳، ۲۶۴، ۷۰، حاشیہ الثراث العربی بیروت؛

۱۔ (۱) صحیحہ مملوغ لعلام لا اسلام، لول الامام ابو الاحواز۔ و ملوغ العار بہ بالحبس لول الاحواز
لول الحجر۔ فان سیر حدیثی من ذلک، فان لم یلہ ثبانی حدیثیہ و فیما مع عشرۃ مئة عدد،
و عتقہما اذ انہ خمسۃ عشر مئة فیما، و عو روائع الامم و عد ثلث لائسۃ الثلاث، و عد یثنی
و اذی مدہ لئسۃ عشر مئة، و یما تبع سن، الح: منقول الامام علی بن ابی طالب، کتاب الحجر، کتاب
الحجر، فصل فی بیان حکم الملوغ ۲، ۲۶۴، ۷۰، حاشیہ الثراث العربی بیروت؛

۲۔ کذا فی البحر الرائق، کتاب الاحکام، باب الحجر، فصل فی حد الملوغ ۱، ۵۳، ۷۰، شہیدہ؛
۳۔ کذا فی البحر الرائق، کتاب الاحکام، باب الحجر، فصل فی حد الملوغ ۱، ۵۳، ۷۰، شہیدہ؛

۴۔ کذا فی الفتاویٰ العالمگیریہ، کتاب الحجر، الفصل الثانی فی معرفۃ حد الملوغ ۲، ۶۱، ۷۰، شہیدہ؛
۵۔ کذا فی الدر المنثور، کتاب الحجر، فصل فی حد الملوغ لا اسلام ۱، ۵۳، ۷۰، شہیدہ

آپا شروع نہیں ہوا تو وہ باقی ہے۔ وہی کی اجازت سے اس کا نکاح اور اس سے بے اثر نہیں ہوگی کی اجازت پر نکاح
نہیں سے وہی کی اجازت پر ہوگا۔ یہ غلط کہ فقیر و ائمہ بھانہ دیتی تھیں۔

حیرہ اور کھوکھو، غفرلہ، زارا غفرلہ، پیر ۱۲۰۲ھ کے ۸ ص۔

الجواب صحیح پیر ۱۲۰۲ھ کے ۸ ص۔ اور اجماع پیر ۱۲۰۲ھ کے ۸ ص۔

الجواب صحیح سید احمد علی سعید، عرب مشقی، دار الغفر، پیر ۱۲۰۲ھ کے ۸ ص۔

علامت بلوغ

سوال ۱۰۔ [۱۰] شرعی بلوغ ہونے کی کیا علامتیں مالتی ہیں؟

طہ خان: حسب حدیث حدیث میں اس کا خلاصہ بھی تحریر ہے، واما ۱۲۰۲ھ جولائی ۲۶۔
الجواب حمد و مقصلاً:

اے اس بلوغ کی علامتیں تین ہیں: (۱) علقہ، (۲) نزل، (۳) احب۔

۱۔ فی امر الاخر ایضا، ولانہ من باب الاستطاعۃ، ولان المیزاج مع وہ نصحتہ ۲۰۳۔ کتاب البکاح،
باب الولی معید:

نوبت ان: حجت مصدقہ من غور کفر و زعمی بہ احد لاویہ، کہ بکن بعد الولی ولا لیس مثله
زودتہ من الفصح، الفتاویٰ لعالمکرمہ ۲۰۳۔ کتاب البکاح، باب العدمین و شبہہم

۲۔ لا یسمی عاصبہ الولی بلعدہ لان رحمۃ الفروج کما فی الشعر لایس ۲۰۳۔ کتاب
البکاح، باب الاولاد، ولا کفہ، و شبہہ:

۳۔ اور کما فی الولی، شعرہ صحیح البکاح معیر و معاد و غیر، باب العدمین و شبہہم، ۲۰۳۔ کتاب
البکاح، باب الولی معید:

نو کما فی حاسبہ الصحفادی علی شامش الدار المحمدیہ ۲۰۳۔ کتاب البکاح، باب الولی دار المعرفہ:
”فعمہ لو کن لہا اب فوجہ و زوجت مصدقہ فذلک لوفی“ و رد المحتار ۲۰۳۔ کتاب

البکاح باب الولی، مطلب لا یصح قولہ الصغیر معید:

سہ ماہیہ حسنہ، سیدہ سیدہ بنتی، "ترجمہ تاج"، ۱۹۹۶ء، فقط (اللہ سبحانہ تعالیٰ علّمہ)۔

۴۔ والعدہ محمودی، مفتی محمد سعید نقوی، "مجموعہ فتاویٰ محمودیہ"، ۱۴۲۵ھ۔

۵۔ عبدالحق، "مدرسہ مظاہر العلوم، بیورو انچارج، اسلام آباد"۔

www.ahlehan.org

۱۔ (المعجم المصنف، کتاب الحج، فصل بلوغ اہل الذم لا اختلاف، ۱: ۵۳۱، مسند)

او کذا فی البحر الرائق، کتاب الزکوة، کتاب الحج، فصل فی سنۃ الشریع، ۶: ۵۳، (رشیدیہ)

او کذا فی الفتاویٰ المالکیہ، کتاب الحج، الفصل الثانی فی معرفۃ حد البسوح، ۱: ۱۱، (رشیدیہ) =

(او کذا فی مفتی الأسلم علی ہامس مجمع الأنهر، کتاب الحج، فصل فی سنۃ حکم الطلوع،

۲: ۶۳، در اجراء الترات العربی ہر وہ)

جس آج تک کتب شدہ میں یہ عبارتیں کیوں مذکور ہیں، یہ اندازہ دینی تو نہیں کہ جن پر شیخ کا حکم اٹھانا غریب اسلام و باعث ہو، بعد جناب دینی سے مواظبانہ عرض ہے کہ جواب شریعت معہرونی روشنی میں تحریر فرمائیں تاکہ اہل ایمان اور کون ہو جائے۔

نوٹ: "مذکورہ بھی اسبق میں تھے یہاں کہ یہ باتیں پختہ ہیں، اب نہیں، جو دینی نہ یہ عبارتیں کیوں ہیں؟

المستفتی: عبدالحمد بن عبدالحکیم رحمہ اللہ رقم ۵۱۸۱/۱، ۱۰۵۰

الجواب حامداً ومصلحاً:

نفس مذکورہ سے کن رعایت دینی غلطی (حدیث شریف) میں موجود ہے جو یہاں کہ تردید (۱)، عام (۲)، زہنی (۳)، عقلی (۴)، یعنی (۵)، یعنی (۶) کے نفس کیا ہے۔

۱۔ معطار، رجوز، زیلعی عن معتمد، الفتح، غلبہ، کتاب النکاح، باب الزیلعی، لا کفر، فصل فی نکاح، ۳۰۰، ۳۰۱، معضی النبی الحلطی مصر

۱۰۔ "عن علی بن ابي طالب رضى الله تعالى عنه ان رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم قال: "يا علي! قلت لا تزعموا الصلوة إذا أتت، والحدود إذا حصرت، ولا تأم إذا حدث ليه كفوء،" راجع الترمذی، ۲۰۵۰، ۲۰۵۱، فخر بن الخطاب، باب ما إذا من تعجل الجوار، سعید

۲۰۔ "عن عائشة رضى الله تعالى عنها: أن رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم قال: "تحرروا أنفسكم، وانكحروا، لا كفء، وانكحروا، لا كفء،" المستند: کتاب النکاح، کتاب النکاح، باب نكحوا أنفسكم، وانكحروا، لا كفء، وانكحروا، لا كفء، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، راجع سرور:

۳۰۔ "راجع سلحش انفسی علی المستند، کتاب النکاح، باب نكحوا أنفسكم، وانكحروا، لا كفء، وانكحروا، لا كفء، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، راجع سرور:

۴۰۔ "تحرروا أنفسكم وانكحروا، لا كفء، وانكحروا، لا كفء،" (نکاح سرور، عن عائشة، صحیح)، "قوله دليل ظاهر على غلط الكفاء، فورد من أنه من هذا، في "نكاح"، فمجلس القدير شرح الجامع الصغير، ج ۱، ۲، ۵، ۶، رقم الحديث: ۳۰۰۰، ۳۰۰۱، مكتبة الراي مصطفى ابن، (رباض)

۵۰۔ "راجع من ما إذا من تعجل الجوار، سعید، کتاب النکاح، باب النکاح، حدیثی

۶۰۔ "وإذا مع الزیادۃ ہی، عن حار بن عبدالمدرسی انه تعلیق عند قال: قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم

ابو بکرؓ فرماتے ہیں: ”انہذا شہرہا علیہ السلام“ میں حضرت سلمان رضی اللہ تعالیٰ عنہ کا قول نقل کیا ہے ”سلفکم رحمہم اللہ“۔ انصاریؒ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم (ماکم لا کجحدکموا الخ) (اعلاء السنن) (۱)۔

اسی معنی کے پتی کتاب میں ایک مسئلہ لکھا ہے، اگر وہ آپ کے نزدیک خلاف ہے تو آپ کو دلائل کی روشنی میں اس کی تفسیر کا حق ہے۔ آپ کا تفسیر بھی لکھ سکتے ہیں، شرعی بھی لکھ سکتے ہیں، اہم کی تردید پوری قوت کے ساتھ کر سکتے ہیں، لیکن دوسرے کی کتاب سے اس مسئلہ کو خارج کرنے کا آپ کو حق نہیں، اور کوئی شخص اس پر کرنے کا توہہ و اسامہ سے ظاہر ہے تو نہیں ہوگا، اہل بیتؑ اور حضرت کی ضرورت ہوگا (۲)۔ پھر فقہائے کرام کی سب فتاویٰ سے اس کو خارج کرنے کا کسی کو حق نہیں۔ فقط وندہم بنو ہاشم۔

حررہ العبد محمود غفرلہ، دارالعلوم دیوبند۔

ایضاً

مسئلہ ۱۵۸۳: زید کا اس بات پر اصرار ہے کہ برادری کی کوئی شرعی حیثیت نہیں، بلکہ سارے مسلمان آپس میں بھائی بھائی ہیں، پھر شیخ، سفید، مغل، پنجاب، اور اندری کی تخصیص کے کیا معنی؟ دریافت طلب مرید ہے کہ سرکارِ مدینہ - صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم - کا صحابہ کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم، تابعین، تبع تابعین رحمہم اللہ تعالیٰ کسی نے بھی اس امتیاز کو ٹوڑ رکھا؟

۲: کیا ان حضرات نے قسم دیا ہے کہ وہ سرری برادریوں میں رشتہ نہ بنایا ہے؟ یا انھوں اشارہ، کنایہ

(۱) (اعلاء السنن: ۱) عن کتاب النکاح، فصل فی الکفایۃ، باب مراءۃ الکفایۃ وحوار النکاح فی غیرھا۔ (۲) (ادارۃ القرائن وعلوم الاسلام) کراچی۔

۳: ”عن اسی حمیر ورضی اللہ تعالیٰ عنہ عن اسی علی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم قال: ”آبۃ الساقی ثلاث: إذا حدث کذب، وإذا وعد أخلف، وإذا أؤتمن خان“۔ ”وعن عبد اللہ بن عمرو رضی اللہ تعالیٰ عنہما أن الحسین صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم قال: ”أربع من کذب کان ملاحظا لھا، ومن کانت فیہ خصیۃ منھن کانت فیہ حیثیۃ من السفاق حتی یدعیھا، اذا أؤتمن خان، وإذا حدث کذب، وإذا عاهد غدر، وإذا عاهد فخر“۔ (اصحیح البخاری، کتاب الإیمان، باب علامۃ المنافق: ۱۰۱، قدیمی)

کہا ہے کہ میں قضا پر اوردی سے تعلق رکھتا ہوں؟

۴۔ کفو غیر کفو کا لحاظ رکھنا ضروری ہے، جبکہ اس کی تین خباہتیں موجود ہیں کہ مسلمان لڑکیاں غیر مسلموں سے رہنے ازدواجی منسلک کر رہی ہیں۔

۴ تکلف (۱) اور چیز کے روز افزوں مطالبات کے باعث بہت سے مسلمان گھروں کی لڑکیاں اپنی زندگی بے چارہ اور بے تکیا و العیاد میں بسر فرماتی تھیں۔ عا کم کو دعا کہ وہ کسی دیندار مسلمان کے مہالہ عقد میں اپنی لڑکیاں بیچیں؟

۵۔ وہ لوگ جو: امت مات، ہر ادنیٰ میں افریقہ کرتے ہیں، خداوند ماحوہ ہوں گے؟

۶۔ زید اپنے اسباب کے مرتعہ میں کریمہ کی ایک چٹانا چاہتا ہے کہ اس برادری کے امتیاز کو فخر کیا جائے، کیا اس کا یہ اقتدار حق حسین ہے یا حاکم طاغوت است؟ اگر وہ کم سے کم جواب باصواب سے ممنون فرمائیں۔ فقط والسلام۔

۱۰) انکسار حسیں، مسجدِ روضہ کعبہ، پنج، چمیان، بہار۔

الجواب حامداً ومعلناً:

۲۱۔ یہ ذات برادری کی تھمیں بد رجحان نہیں (۲)۔ نہ جس کی وجہ سے ایمانی امتیاز ہوتے گی جائز ہے، جیسے انصاف میں اخوانیت (۳)۔ اس وجہ سے کہ زمین ایک ملک میں کھڑا ہوئے کسی مہنچ کر کے کا حق نہیں۔ غلام اور فروغ حج سب پر یکساں طریقہ سے لازم ہیں۔ جو شخص جس منصب کا فرض ہوگا ملکہ لہجہ، اخلاق، امان، تجربہ کے اعتبار سے وہ منصب اس کو دیا جائے گا، لیکن اس سے بھی نیکو نہیں کیا جائے گا کہ بربر ادنیٰ کا ذوق مزاج بطور طریقہ عادت، فسادات، رہن بسمن پیدا نہیں، ان میں خود سے بظنی اور مثلاً ہے، شادی کے لیے معاشرت میں توافق بہت قابل رعایت ہے، عمر میں بھی توافق کامل کا کیا جاتا ہے۔

(۱) "خلف نامہ کے ایک زیر، دو درجہ جو شانوں سے پہلے نمبر کا پتہ دہی کے گھر، پینڈا بٹ" (خیر برائیاں، ست لہریں)

(٣) فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى: طَارِجٌ عَلَيْكُمْ شُعُوبًا وَمِائِلٌ لَكُمْ فِرَاقًا، إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاهُ (الاحزاب: ١٣)

۵۔ اپنی طرف سے تخریق کو کسی کو نہیں، بولوںک ایسا نہیں ہے وہ جوابہ دہوں گے۔

۶۔ جو امتیازات خلاف شریعت قائم ہوئے ہوں ان کے ختم کرنے کی سعی سہر اس اقدام ہے، مگر

اس میں جو تدبیر اور حکمت کی ضرورت ہے ایسا نہ ہو کہ اس سے جراتور کا ختم ہو جائے (۱)۔ فقط واللہ سبحانہ تعالیٰ اعظم۔

ع۔ روالہ عید و غیرہ، روالہ معلوم دہ بدو ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱۔

کفایہ میں کیا غیر اسلامی نظریہ ہے؟

سوال (۱۵۸۳) :- مرپنے لکھنے کی شادی زید کی دختر سے کرنا جائز ہے، مگر تو ضعیف ہے

کا ہے اور زید کا حاکم مذہب مذہب نبی کریم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم سے ملتا ہے اور عربی النسل ہے۔

۲۔ زید یہودی کا کہہ سکتی اس حدیث (الجماعت ہے اور قارہ یہ سلسلہ میں مجازیت ہے لیکن

کسی کو شرف دینا ہوا نہیں سمجھا جاتا، وہاں تک کہ جو کہ ظہور اس کے مکہ، مدینہ، مکه، یمن، عراق، شام، ایران، ہند

اور ہندوستان پر ہے، وہاں تک کہ جو کہ ظہور اس کے مکہ، مدینہ، مکه، یمن، عراق، شام، ایران، ہند

اور ہندوستان پر ہے، وہاں تک کہ جو کہ ظہور اس کے مکہ، مدینہ، مکه، یمن، عراق، شام، ایران، ہند

اور ہندوستان پر ہے، وہاں تک کہ جو کہ ظہور اس کے مکہ، مدینہ، مکه، یمن، عراق، شام، ایران، ہند

اور ہندوستان پر ہے، وہاں تک کہ جو کہ ظہور اس کے مکہ، مدینہ، مکه، یمن، عراق، شام، ایران، ہند

اور ہندوستان پر ہے، وہاں تک کہ جو کہ ظہور اس کے مکہ، مدینہ، مکه، یمن، عراق، شام، ایران، ہند

اور ہندوستان پر ہے، وہاں تک کہ جو کہ ظہور اس کے مکہ، مدینہ، مکه، یمن، عراق، شام، ایران، ہند

اور ہندوستان پر ہے، وہاں تک کہ جو کہ ظہور اس کے مکہ، مدینہ، مکه، یمن، عراق، شام، ایران، ہند

اور ہندوستان پر ہے، وہاں تک کہ جو کہ ظہور اس کے مکہ، مدینہ، مکه، یمن، عراق، شام، ایران، ہند

اور ہندوستان پر ہے، وہاں تک کہ جو کہ ظہور اس کے مکہ، مدینہ، مکه، یمن، عراق، شام، ایران، ہند

اور ہندوستان پر ہے، وہاں تک کہ جو کہ ظہور اس کے مکہ، مدینہ، مکه، یمن، عراق، شام، ایران، ہند

اور ہندوستان پر ہے، وہاں تک کہ جو کہ ظہور اس کے مکہ، مدینہ، مکه، یمن، عراق، شام، ایران، ہند

اور ہندوستان پر ہے، وہاں تک کہ جو کہ ظہور اس کے مکہ، مدینہ، مکه، یمن، عراق، شام، ایران، ہند

اور ہندوستان پر ہے، وہاں تک کہ جو کہ ظہور اس کے مکہ، مدینہ، مکه، یمن، عراق، شام، ایران، ہند

اور ہندوستان پر ہے، وہاں تک کہ جو کہ ظہور اس کے مکہ، مدینہ، مکه، یمن، عراق، شام، ایران، ہند

سب ایک ہیں۔ ہندوستان میں صرف ۷۰ مسلمان آئے تھے، یہاں کے پیشوں سے ذات برادری بن گئی، اس کی کوئی اصل نہیں ہے، یہ اب کہنے کی نئے کے لئے کر دیا جائے ہیں، کیونکہ مرد غیر برادری ہے۔ لیے عورت کا کہنا درست ہے؟ فقط۔

الجواب حاملاً ومصیباً:

عورت کا یہ کہنا تو صحیح ہے کہ سسائوں کا خدا پر رسولی، کلمہ اور قرآن سب ایک ہے لیکن یہ کہنا صحیح نہیں کہ برادری کس چیز کا ہے، اس کا کوئی اعتبار نہیں۔ حدیث شریف میں نکاح کے متعلق برادری کا اعتبار کیا گیا ہے (۱) اگر عورت اپنے سے کم درجے کے خاندان میں اپنا نکاح بخیر، لی کی رضا مندی کے لئے کرے جس سے اس کے خاندان کو وہ دلائق و ذوقہ نکالتی ہے صحیح نہیں ہوگا۔ سبب تقدشائی (۲)، عمر (۳)، طبع القدر (۴) وغیرہ (۵) میں اس

(۱) "عن علی بن ابي طالب رضي الله تعالى عنه ان رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم قال لع: "يا علي! ثلاث لا تخرجهن الفسوق الا ذللت، والحريرة اذا حترمت، والایم اذا وجدت لها كفلاً" جامع الترمذی أبواب الحائض، باب ما جاز فی تعجيل الحاء ذ ۱۰۲، ۲۰۵، معید:

و کذا فی اعلام السنن ۱۰۱۱۔ کتاب النکاح، فصل فی الکفارة، باب مواضعات الکفارة ووجوب النکاح فی غیرها، رد القواعد تحریرہ

"عن عائشة رضي الله تعالى عنها قالت: قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم: "يسمى المحرم منكم تطهركم، وانكحوا الاكفاء، وانكحوا اليه"۔ وعلاء السنن ۵۱۱، رد القواعد تحریرہ

۲۰، قال العلامة المحقق رحمه الله تعالى "ويفتى في غير الكفو، بعد جواز أصلاً، وهو المختار للفقهاء لعدم التزام" (الدر المختار)

"وهذا اذا كان لها منى لغير من هذا العبد لأن وجه عدم المصلحة على هذه الرواية

دفع الضرر عن الأولياء" رد المختار ۵۷۳، ۵، کتاب النکاح، باب الولی، معید:

۳، البحر الرائق ۱۹۳/۳۰، کتاب النکاح، باب الأولیاء والاکفاء، رد مختار:

(و کذا فی الفتاویٰ العالمیة ۲۹۲۰، کتاب النکاح، باب الحائض فی الاکفاء، رد مختار:

۴، فتح القدير ۲۴۰۳، کتاب النکاح، فصل فی الکفارة، مصطفی الثانی (تحلی مصر):

۵، حاشیة الضعفاوی علی الدر المختار ۲۸۶، کتاب النکاح، باب الولی، دار المعرفہ بیروت،

[illegible]

ترجمہ الاحمد محمود خفقر، ادارہ العلوم، لاہور۔

نہیں کہتے ہیں: کفار

حسوانی ۱۹۵۶ء میں ایک شخص قوم چندوں میں اس کے والد کے گریز اور رشوار تلخ کا کام کرتے ہیں ایک لڑکی عمر ۱۵-۱۶ سال کی قوم سید صاحب اہل سنت و جماعت مفتی امجد سب کو پوری سے وقتہ نیم شبہ نکال کر بھیجتا ہے اور شخص خود لڑکی مذکورہ سے نکاح کر لیا ہے اور یہ کہ لڑکی نکاح ہے یا نہیں بھلا لڑکی کے؟ اور شخص مذکور ہر چلن بد معاشر اور شراب خور ہے اور کوئی دیندار معاشر نہیں ہے۔ دیتے ہی خالص بھلا ہے۔

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 84

= كذا في القاموس العالمية ١٠٨٩، كتاب استخراج الباب الخامس في الفقه (مبدي)

آں جناب کو تکلیف دی جاتی ہے کہ یہ ذریعے میں سے کسی کو قول مستتر اور قابل میں ہے؟ امید ہے کہ اول فرصت میں جواب باصواب سے مستفیض فرمائیں گے۔ بیوقوف و جرد۔

معرفت مولوی محمد شریف رحمہ اللہ و رحمہ

الزراونپنڈی محلہ شاہ نادر (نکھ)

باسمہ تعالیٰ

الجواب ویدہ ازمۃ التحقیق والنصواب حاملاً ومصلاً ومستعاضاً

جناب: یہاں تک کہ ان کو ذکر کے بغیر رضامندی دیا اسکے قوانین میں کلمہ ۱۲۰ ذوق شرط ہے تاہم ان کے لئے موافق و شرط لازم نکالنے سے اور مدت حسن کے موافق شرط جواز نکالنے سے

تلفکۃ معتبرۃ فی اشدہ الحکام برومہ ابو صحنہ من حامیہ: کی ہر حق و ام: "ذوق
"فہرستہ: للبرومہ (الصحیح) الاول ہذا علی ظاہر لزومۃ: والکلی علی روایۃ الحسن: "فہرستہ:
۱۲۰-۱۲۹: باب تلفکۃ: (۱۲۹)۔

اور مرتبہ بغیر رضامندی اولین کے غیر کلموں (جو کہ موجب عار و) نکالنے کے تو ظاہر اور اہمیت کے
موافق نکالنے متعقد ہو جاتا ہے، لیکن دیکھا کہ موافق اعتراضاتی رہتا ہے کہ قاضی کے ذریعہ سے اس کو قبیح کرادیں،
بغیر قاضی کے و فتح نہیں ہو سکتا لیکن: "مرتبہ حسن کے موافق یہ متعقد قبیح نہیں ہوتا۔" وہی موجود ہونے کی
صورت میں ہاتھ قبیح کلمہ ہو جاتا ہے "وہاں ہذا اسم کسی نہ ہو لے وہ وہ صحیح ہے۔" مثلاً: "فہرستہ:
ذریعہ: "باب الاول: ص ۱۲۹-۱۳۰۔

(۱) الفہرست المختار مع رد المحتار ۹۳/۳، کتاب النکاح، باب الکفارة، متعدد

و کذا فی البحر الرائق ۲۲۱/۳، کتاب النکاح، فصل فی الکفارة، متعدد

و کذا فی فتح القادر ۲۹۵/۲، کتاب النکاح، فصل فی الکفارة، مصطفیٰ البانی الحلبي مصر

(۲) الفہرست المختار مع رد المحتار ۵۷۵/۳، کتاب النکاح، باب الاول، متعدد

و کذا فی الفتاویٰ العالیہ ۲۹۲/۱، کتاب النکاح، باب الکفارة، لا کفارة، و لم یجہد

پس اس کتاب کے بارے میں اختلاف ہو گا۔ ظاہر روایت کے مطابق یہ کتاب اور اولیٰ مرتبہ کے مطابق تیار ہوا اور جس کتاب کے جواز میں علماء کے اختلاف اور وہابیوں نے مدد دیتے ہیں اور ایک مرتبہ حسن (محقق) یہاں کے موافق شرط صحت (کتاب) معتقد ہے اور جس کتاب میں کوئی شرط مشکوٰۃ اور وہابیوں نے مدد دیتے ہیں، کتاب جو اس میں شرط صحت و انتساب کوئی ہے۔

تو اس کتاب کے بارے میں یہ ہے کہ اس کتاب کے بارے میں علماء نے کہا ہے کہ اس کتاب میں شرط صحت و انتساب کوئی ہے اور اس کتاب کے بارے میں علماء نے کہا ہے کہ اس کتاب میں شرط صحت و انتساب کوئی ہے اور اس کتاب کے بارے میں علماء نے کہا ہے کہ اس کتاب میں شرط صحت و انتساب کوئی ہے۔

یہ ہے، البتہ، علماء نے کہا ہے کہ اس کتاب میں شرط صحت و انتساب کوئی ہے اور اس کتاب کے بارے میں علماء نے کہا ہے کہ اس کتاب میں شرط صحت و انتساب کوئی ہے اور اس کتاب کے بارے میں علماء نے کہا ہے کہ اس کتاب میں شرط صحت و انتساب کوئی ہے۔

- ۱۔ نوکدھی فتح القدیر ۲۸۲۵ کتاب لکاح، یعنی فی الحکماء، مصطفیٰ لدی مصر۔
- ۲۔ الدار المنار فی رد المحتار ۱۲۱۳-۱۲۲۲ کتاب لکاح، دار البیروت، لبنان۔
- ۳۔ نوکدھی بحر الرائق ۲۹۱۲، کتاب لکاح، دار البیروت، لبنان۔
- ۴۔ البحر الرائق ۲۸۲۵ کتاب لکاح، دار البیروت، لبنان۔
- ۵۔ نوکدھی رد المحتار ۱۲۲۳ کتاب لکاح، دار البیروت، لبنان۔
- ۶۔ لکاح الفوائد، دار البیروت، لبنان۔
- ۷۔ بحر الرائق، کتاب لکاح ۱۲۱۳، مصطفیٰ لدی مصر، لبنان۔

نہیں اس اختلاف کا اعتبار کرتے ہوئے بھی خلیفہ عدت کو واجب کہتے ہیں، مگر مرہم سے مسئلہ میں تو منکر کا خود اختلاف ہے تو کیا اس وجہ سے عدت کا کیسے انکار کیا جاسکتا ہے؟ فریق اول کا یہ کہنا کہ "ہاتھی" تو ان و شروح روایت عامہ حسن بن زید پر فخری ہے اور ظاہر الروایت متروک ہے اس "صحیح" نہیں کیونکہ بہت سے مشائخ نے ظاہر الروایت پر بھی فتویٰ دیا ہے اور دونوں کی تفریق سے فقہاء نے پیچیدہ و غلطہ بیان کی ہیں۔

"ثم ان الفرق القاضی بینہما من کما بعد الدخول، علیہا المسمى، وحبب بعدہ، ولہا النکاح وہو، والسلمة الصحيحة کالدخول وبن کما قبلہا، ولا یہر لہا؛ لأن الفرق لیس من فناء، ہکذا فی سنیہ، وهو یفسر مع علی الحداد، والاعلیٰ المعنی بہ فی سنیہ، وبحث الایام من المسمى ومن مهر المثل، وأن لا یغنی لہا فی هذه العدة کمالا یخصی۔

وأمّا تمسک بہا من التودد، یعنی نسبی بہ ہر حرم، کما یجوز علیہ الوجه، لعدم الحداد، واما علیٰ ظاہر الروایۃ، فہر التودد: أن یلہا أن تمنع نفسها، وفي الخلاصة: کثیر من المسالح أفنوا بظاہر الروایۃ: أن یلہا أن تمنع نفسها، ہر وہا بدلی علی أن کہہ أسی السناخ اقترا ما معضادہ، ففہا حلف "فقداء" بحر عبر، ص: ۶۸، ۶۹، ووضہ فتاویٰ: ۶۶، ۶۷، ۶۸۔

لہذا اس کو نکاح باطل نہیں سمجھتا اور یہ نہیں، پھر اس کو زنا کہنا جو مرہم فقہی ہے اور اس کا قرار موجب حد ہے (بالکل بریکہ) اجماع ہے اور انتہائی جرأت ہے (کیونکہ مشائخ جو زنا کا فتویٰ نہیں دے سکتے)۔ فریق ثانی کو واجب عدت کے لیے ظاہر الروایت پر۔ جس کو فریق اول نے بالکل متروک قرار دیا ہے۔ عمل کرنے کی پندرہ ماہیت نہیں پندرہ رات جس بھی (جس کو فریق اول نے بھی تسلیم کرے) کافی ہے۔ عدت صرف ٹھوکہ صحیح ہی نہیں بلکہ متادرت وغیرہ کی صورت میں بھی واجب ہوتی ہے۔

"ثم منہ العرفۃ فی النکاح الماسد بتفریق القاضی أو بالمشترک، وشرعاً الدخول؛ لأن النکاح الماسد یحمل منعاً، عند الحاجة، وهي عند سبب، الفروج، وقد بعد۔ الحاجة إلى

۱) البحر الرائق، ۲/۲۴۶، ۲۴۷، کتاب النکاح، فصل فی الکفارة، ووضیہ

۲) حاشیہ الطحطاوی علی اشتر المختار، ص: ۴، کتاب النکاح، باب الایام، دار المعرفۃ بیروت

سیدہ کا نکاح غیر کفو میں

سوال (۵۸۳۸): غلام حسین جو اپنے لڑکے کا نکاح اپنے سیدہ بنوئی لڑکی سے کرنا چاہتا ہے، اس کا بنوئی بھی رضی ہے کہ میں اپنی لڑکی کا نکاح اپنے سالے کے لڑکے سے کروں گا، کشمیری علماء نے فتویٰ دیا ہے کہ یہ بہت بُرا کیا کہ ایک گوجر نے سیدہ بنوئی سے نکاح کرنا چاہا، ترک مولا اور کفر کا فتویٰ دیا۔ تو کیا از روئے شرع سیدہ سے نکاح جائز ہے یا نہیں؟ ان علماء کا کفر کا فتویٰ دینا کس حد تک صحیح ہے؟ اور کیا ایسا کرنے والائے عجب کا دار کا فر ہوتا ہے؟

الجواب حامداً ومصلحاً:

اقتی بات صحیح ہے کہ سیدہ بنوئی کا کفو گوجر نہیں ہے (۱) اور غیر کفو میں اگر لڑکی اپنا نکاح خود کر لے تو وہ صحیح نہیں ہوتا (۲) لیکن اگر وہ غیر کفو محرم و عاقل و شرافت سے نواز، گیا ہو اور لڑکی کا دل بھی اس کو پسند کرتا ہو تو شرعاً نکاح منعقد صحیح ہو جائے گا:

”ذكر فاضل خن في جامعہ خاتوا: المحجب كفو للمحب، فلعالم العجمي يكون كفواً للمحافل العربي والغلوية؛ لأن شرف العجم فوق شرف العرب والمحجب ومكازم الأخلاق. وفي المحيط من صدر الإسلام: المحجب الذي له مقام وحشمة ومنعجب، اهـ، بحر: ۱۲۹/۳ (۳)۔“ ولـ زوج حلفه غير كفو وبغض فاحش، صح، ولم يجر ذلك تغير الأدب

(۱) ”العجمي لا يكون كفواً للعربية“، (الموا المختار: ۹۳/۲، كتاب النكاح، باب الكفارة، سعيد)

(۲) وكذا في الحواشي ۲۳۰/۳، كتاب النكاح، فصل في الكفارة، وشيخه:

(وكذا في فتاوى العالم الكبير: ۲۹۰/۱، كتاب النكاح، الباب الخامس، رتبته)

(۳) ”(ويغني) في غير الكفو، بعدم حوازه أصلاً وهو المختار للفتوى (فساد الزمان)، الدر المختار، ”أما عبي وادب المحسن المختارة للفتوى من أنه لا يصح، الخ“، (در المختار، كتاب النكاح، باب الولي وادب الكفارة: ۹۳/۳، سعيد)

(۴) الحواشي ۲۳۰/۳، كتاب النكاح، فصل في الكفارة، رتبته)

(۵) وكذا في الدر المختار: ۹۳/۴، كتاب النكاح، باب الكفارة، سعيد

— *Journal of the American Medical Association*

جن حضرات نے اس پر سفر کا لٹوی دیا ہے اس کو بغیر دیکھے کیا سمجھ رہا ہے۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

قراره العبد المذنب (مقرئ) في الحضور معي في كل وقت.

!!جُا

سوال ۱۳۸۱: میں نے دس سے قریب ایک فتویٰ ارسال کیا تھا مگر جواب نہیں آیا، سوال یہ ہے کہ مگر بید و خیرت چیز اسی جس کا اس نے پہلے نکاح کیا تھا اس سے طلاق لی اور ایک بچہ بھی تھا، بچہ ۲۰ سال کا ہے اور دو سال تک وہ بچے کے چرچہ میں رہا، اس نے شادی کا کوئی بندوبست نہیں کیا، مگر طرے نے اپنی پسند سے عبد الوہاب سید کے ساتھ نکاح اور شرعی نکاح باطنیہ کیا، اس کے ساتھ دوسری ایک ماہ بعد زید عالم کہتا ہے کہ یہ نکاح کا درست ہے اور کہتا اور غیر نکاح کا مسئلہ اٹھایا ہے، تم کے ٹھہر میں بھی ایک لڑکی ہے جو کہ گوجری کی لڑکی ہے، آج عبد الوہاب سید اور طرے میں اتفاق غیر نکاح ہے تو ایک امام اور سید خاندان میں ایک گوجری لڑکی پھر کیسے؟ اس میں بھی اتفاق اور غیر نکاح ہے۔

میں اس وقت بھی صبر میں ہوں، جب تک کہ جواب نہ مل جائے، مجھے فکرمند ہے کہ آخر چہ جملہ جواب روانہ نہ کریں گے تو میں خود بخود تھکوں گا۔ اس وقت مجھے تمہاری بھی ضرورت ہے، غصہ میں نہ لکھائی نہیں دیا کہ کیا کروں۔ بڑے مہربانانہ جملہ جواب دیں۔

ہر نعمتی اللہ میں، انت باک، ضمیر۔

الجواب عاملاً ومعلوماً:

آپ نے اس سے پہلے سب سوال بھیجا، میرے علم میں نہیں، اگر تاریخ و مہذب تھیں تو راجستھان میں عاش

١- كذا في حاشية الطحطاوي على اندلس المحتار ٢٠٦٠ كتاب النكاح باب النكاح، قال: دار المعرفه

١٤٤٤

(۱۱) (انحراف الراجح) ۳: ۴۳۔ کتاب النکاح، فتح فی الخفاء، (قیدہ)

وكان في رد الصحاح ٩٥٣، كتاب الكناج، باب الكناج، ف. سعيد.

و كذا في نسخة أخرى: ٢٢١٢. كتاب النكاح، باب الأول، والأحكام، دار الكتب العلمية، بيروت.

الحجاب حامداً ومصلیاً:

اسرائیلی ٹیک ورسٹ ہے۔ برص سے اس کا علاج کیا جاوے گا حق فاجر میں مبتلا نہ رہنا ہوگا۔
شفق نہیں ہو (۱)۔ چرند و نبات سے فتح کر لیا تو کونسی خطہ بھی ہو جائے۔ فقط واللہ اعلم۔
مدونہ نمبر ۱۰۰، اراکھ، ۱۹/۹/۱۳۹۵ھ۔

شیخ ورحمان باہر کشتو ہیں

سوال [۵۸۰۲]: شیخ جان کاغوسے یا نہیں، ارخان شیخ کا نمونے نہیں؟

الحجاب حامداً ومصلیاً:

مدرسہ اہل بیت کا شیخ اور خان خویں (۲)۔

حررہ العبد محمد محمد زکی بن محمد۔

(۱) "واعتبر فی العرب والعجم وایمانہ" ہی شری، فلیس فاسق کفواً لصلحاءہ او فاسقہ بنت صالح،
معلو کات او لا۔ عی انظارہ، والدراستخارہ،

"وانظاہر ان الصلاح میناوس انہا کاتہ لعدو کون الفاسق ککوا انہا" دا کانت فاسقہ
سنت صالح، اسی کون فاسق ککوا انہا، یار العرفہ لصلاح لای۔ فایعتر فسنیا، ویزید ان الکناذ اح
لاولیا، اذا نفضتہا ہی، لای لصلح بعر بضرہ لفسق، واولو بنت صالح، بعب نکس مر
فولہ صاحبہ وکانتہ واولو نہ لفظ "مر" مرجع الی ان المعتبر صلاح الایہ لفظ، واولو صاحبہ،
کتاب الکج، باب الکفایہ، ۸۹۰۳، جلد

و کما ہی البحر الرانی ۳۳۳، کتاب الکج، فصل فی الکناذ، ویدیدہ،

(۲) "وایمانہ العجم فلیس، حریرہ ویدیدہ" والدراستخارہ، "البراد بیہ من لم یسب فی احدی
فصل العرب، ویمسسون اسم النبی والعتقاء، وایمانہ اهل الاقصاء والعرفہ فی ردت علیہ سورۃ نکلا
بالعربۃ او غیرہا، الا من کن لہ بیہ سب معروف" والدراستخارہ ۸۹۰۳، کتاب الکج، باب فی
الکناذ، ویدیدہ،

و کما ہی الفتاویٰ العاصمیکریہ ۲۹۰۱، کتاب الکج، باب الکناذ، ویدیدہ،

و کما ہی البحر الرانی ۳۳۱، کتاب الکج، فصل فی الکناذ، ویدیدہ،

حروفِ عجمیہ کثرت

سوال [2875]: ایک شخص کا چیدار دور کری گا ہے (۱) اور سہ پشت سے دور کری کے عمر و ازاعت اور کھتی کا کا۔ بھی دن کی پشت میں چلاتا ہے، قانون رائے میں چونکہ کئی ہیں، وادافیات فریڈ نہیں ملتا، مردہ اپنے ہاتھ سے کرتا ہے۔ وہ شخص بغیر اپنی رستہ ویا جائز ایک صورت رائے کو نکال کر کہ ہے جو کہ علاقہ پنجاب میں شریف قوسہ بھی جاتی ہے۔ ورنہ لکھ، راضی ہے۔ تے اور زراعت کا کام بھی کرتے ہیں۔

آپ قابلِ تدبیر وقت یہ امر ہے کہ نہ کبھی قوم کا درد اور نہ اگر فیضِ زراعت پیشہ ہے، درد و غم کی کام بھی کرتا ہے اور زراعت کا کام بھی کرتا ہے اور عورت مشکوٰۃِ روانی قوم کی جو کہ زراعت پیشہ ہے اور اس کے اوپر ابھی زراعت کا کام کرتے ہیں۔ کیا نہ کبھی روضہ مندی دلی اس کے ساتھ کھاج کر سستا ہے، عرفیت درد و غم کی قہرِ روانی کے۔ یہاں تو جو درد

نماز حیرہ، مدرس القرآن عظیم، دہلی، جمع مسجد، مولانا پنجاب، ۱۳۸۵ھ کی تقریر۔
الحجۃ ابی حامد، مصلحاً:

صورت مسئلہ میں عورت مرد و دو پیشہ زراعت میں مشغول ہیں، مرد پختہ زرد گوشت بھی کرتا ہے، عورت اس سے خالی ہے، یہی آراء انوں تھی ہیں کہ کسی قبیلہ عرب کی طرف منسوب نہیں بلکہ ظاہر یہ دوسرے کے لقب ہیں کیونکہ ہمیں کتب مت حروف کے اعتبار سے ٹوٹا ہوتا ہے، انہوں نے یا ایک کسی قبیلہ عرب کی طرف منسوب ہیں تو اس کے معلوم ہونے پر قطعاً جواب دیا جائے گا۔

”وَأَمَّا نَسِيْ لِهٰذَا فَتَعْرِ حَرْبًا وَآلَافًا وَمَالًا وَجَارًا وَمَعْنَى حَالَاتٍ خَيْرٌ كَقَوْلِهِ لَعَلَّ حَيَاةَ
 الْمَلِكِ: ”وَمِنْ مَعْنَى مَحْضَةٍ“ (١) فَقَدْ اُتِيَ فِي الْحَرْبِ.

[illegible]

الجواب معنی : عید الفطر و اشقی در روز مظاہر علوم سپہار پور ۱۳ محرم ۱۳۹۵ھ

صحيح عبد الشيف ٤: ٥٩ ج ١

(۱) "میرزا یحییٰ" اور "میرزا محمد علی" کے درمیان ۱۸۴۷ء میں ایک معاہدہ کیا گیا تھا۔

١٠ المبررة بأسرها: "تخطي المصنف تقديم حجة الإسلام"

١١ حرفة: "فقط حاتمك غير كفو عن خياط، علي" "قُلْ -

گوت میں نکاح کرنا

سوال {۱۵۸۴}۔ یہاں کے کچھ مسلمانوں میں زمانہ قدیم سے یہ روایت کہ لڑکے لڑکی کے نکاح پر آپ کے خاندان یعنی گوت و قبیلہ میں نہیں کرتے، اپنے ہم گوت (۱) و خاندانی لڑکا لڑکی، لیکن چوائے ماننے ہونے نکاح کرنا روا ناجائز جانتے ہیں، خواہ ۲ یا بیچے لڑکا لڑکا حافظ قرآن ہی کیوں نہ ہو، دوسرے گوت و قبیلہ میں نہ خواہ وہ کواچھا جائز سمجھ کر کرتے ہیں۔ کیا ایسی صورت میں غیر کفو میں یعنی گوت میں نکاح کرنا درست ہے یا نہیں؟ جبکہ بموجب ارشاد واجب العمل، (۱) اعتدائی آخر از ماں یعنی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم: "من نكح غیبه"۔
 معنی "۲" غیر گوت میں کرنا بہتہ و ارشاد صحیح۔

= فی المطلق و غیرہ، حیث انکاح او حلقہ او تناسل او دناح او حلاق او بغير او حد ذو صدار غیر کفو لسانہ الجرح کعطار او سر او صواع و فی المنع ان الموجب هو استقصاء اهل العرف، فبدور معہ، و علی حدیثی ان ممکن التناکح کفواً للعطار بالاسکفریۃ، لہذا ہا کہ من حسن اعتبارہا رعدہ عنہا مخصصاً للثبۃ، الذیہ! الا ان یفتقر لہا حسۃ غیرہا، اما، و قدر المختار مع رد المحتار، ۹۰۸۔۹۰۹۔ کتاب النکاح، باب النکفۃ، ذ، سعید

و لحدیثی ان النسب المعتبر هنا خاص بالقبول، و اما المحجوب لا یعتبر فی حلیہم و ناکحہن باعتبار کفو یا بعضی المحرمۃ و الاسلام، لہذا معتبر ان فی حق النکحۃ لانہم یفتخرون بہا شرف النسب و اما السادس فالکفایۃ فی الحرۃ لان سادس یفتخرون بشرف الخراف، و یفتخرون سماء ثباً، و فی ابن امیر ترکب یفتی عارہا و الحدیث یکرہ کفواً للعطار بالاسکفریۃ، معانداک من حسن اعتبارہا و رعدہ عنہا مخصصاً للثبۃ، الا ان یفتقر لہا حسۃ غیرہا، اما، و البحر الرافعی، ۳۳۱۔۳۳۲۔۳۳۳۔ کتاب النکاح، باب الأولیاء و الکفایۃ، فصل فی الکفایۃ، ذ، رشیدیہ

و کذا فی الفتاویٰ الدلیمکیۃ ۲۲۰۰، کتاب النکاح، الباب الخامس فی الکفایۃ، و شہیدیہ

(۱) "گوت" خاندان، زمانہ حسب نسب، بیچ قرآن۔ (۲) "خاندان" گوت میں (۳) "قبیلہ" یا "خاندان"

(۴) "منزل" نبی ص ۲۰۲، ۲۰۳، کتاب الناس، باب ما جاء فی الایلیہ، بعداد بہ ملتان

و مشکوٰۃ المصابیح، ص ۳۰۳، کتاب الناس، الفصل الأول، قدیمی

و فیض القدیر ۵۳۲۰۱، نزاع مصطفیٰ بنیاز، حکمہ المنکرہ

الجواب حامداً ومصلیاً:

۱۔ یہ صحیح اور اچانک غلط اور غیر سہی ہے نہ فتوہ کا دایب ہے (۱)۔ خدا کے پاک کی دعا کی ہوئی
چیز کہ تمام کچھ نہایت بڑی جہات ہے، پھر اس کے دو درجہ جو کائنات کے دوسرے خدا کی میں شرعی طریقہ پر ہوگا اس
کو نہ کہ زور و زام نہیں کیا جائیگا (۲)۔ پھر دوسری نہایت سہی۔

۲۔ "تاسار" تو تاجی کر نہیں ہے جبکہ انوں طرف میں مشتق ہو (۳)۔ لیکن میں والا زور مجتہد ہے اور

۱۱۔ میں اس حدیث کی اہم ماہد امامیہ میں فقہ رد "امانیہ مدنی" ہی آیا ہیں لہٰذا ہی الکتاب اور اسے
عاصد طائر اوحی، محفوظ اومستطیع وچھوڑ دے، اسی مردود علی فاعلہ نسطالہ۔ وکلب کان کدنگ
چھوڑ دینا العمل رد "فیض العذیر" ۱۰: ۵۵۹۵۔ نیز مصطفیٰ بنیاز مکۃ المکرمہ:

او کفایہ عرفۃ المفاتیح ۳۱۳، کتاب البصود، باب لدعاء فی التشفیع، وفہم الحدیث: ۶۳۹، وشیبہ:
(۶) "واسما تفسی فی البصود المربعہ، وہی رصا لولی بغیر الکفر" مع علمہ ماہ کدنگ اہ
المونی تو قن نہا، انا اہل معانفعلین، اور زوچی عسک معن نختارین ونحوہ اہ سکلی وهو ظاہر، لآہ
فرض الامر الیہ، ولآہ من باب الإسقاط۔ فلا یجوز حتی ینسخ حال وجود الرصد بعدہ الکتاب،
من وحدہ، رد المحتار ۳: ۸۲، کتاب النکاح، باب الکفایۃ، ۵: ۵۵۹۵

"ہذا فی عبدہ حر و النکاح لیس غیر الکفایۃ، لہٰذا کان لہا ولی ولو یصر بہ قبل
العقد۔" واما ردالہ بکن لہا ولی، فہو صحیح بحد مطلقاً اتفاقاً، رد المحتار ۳: ۵۵۹۵، کتاب
النکاح، باب الولی، معید

رد کفایہ الفتاویٰ العالکیرہ ۴۹۱: ۱، کتاب النکاح، باب الحامی فی الکفایۃ، وشیبہ:

رد کفایہ المعیر ۲: ۹۶، کتاب النکاح، باب الاولیاء، والکفایۃ، وشیبہ:

(۳) "بت نفی عد لغلوہ علی البیہر، ولد او حد قد یہو اعلیٰ، فلم یکن شعاراً فید بانفسہ، لآہ لور و
ستہ من رجل علیہ مہر مسمی عنی ان یز حد لآخر نہ علی مہر مسمی، فان زوجہ، فلکن واحد
مہر مسمی لہا من لہو، البحر الرائق ۳: ۴۰۳، کتاب النکاح، باب المعیر، وشیبہ:

رد کفایہ المعیر مع رد المحتار ۳: ۱۰۶، کتاب النکاح، باب المعیر، مطلب نکاح

الشعار، معید

تعماس بھی نہیں چراتا۔ ہاں، انہیں ہندوستان کی بعض اقوام کے قبول، سام کے بعد بھی اپنی خانہ دہی کرشمہ رسم کو جہاں تک نہایت باقی رکھا، ان میں سے پہلی ایک چیز ہے۔ مسلمانوں کے لیے کسی دہی اور دیگر اقوام پر ترک قابل اعتنا نہیں، وہ اپنی ان جہالت سے توبہ کریں۔ دہی کسی منفعت کے ثبوت ہو پائے پر لکھی ہو دما دینا جس کا پہلا پشت تک اثر دیتی رہے اور سنت پر عمل کرنے سے خاندان کے خاندان محرم ہو جائیں۔ بزرگوں کی شان نہیں ہے۔

اللہ تعالیٰ کا نام لے کر خاندان میں پارہ دستوں طہ پتہ پر شادی کرنا شروع کریں اور اس نے دہی نے فخر نہ کریں۔ موت سے مرض و نقصان سب یکجہ پیٹے سے مندر میں لکھا ہوا ہے وہ ہو کر رہے گا (۱)۔ اگر کارہائے باقی ہو کر اپنا بچہ ہو تو شغل پر اپنے خاندان میں گواہوں کے ساتھ منہ نو کر لیں جب بھی درست ہے (۲)۔ ان کی مرضی کے خلاف یہ خاندان میں زبردستی ان کا نکل کر چلا کر ہے (۳)۔ خاص کر یہ کہیں جس سے

۳۔ رسی اللہ تعالیٰ عنہ۔ فاطمہ (رضی اللہ تعالیٰ عنہا) فقال رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم: "انہا صغیرۃ" ثم خطبها علیہ۔ "فرز حیاتہ" (درقاۃ المفاتیح: ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱۔ کتاب النکاح والمصالح).

باب النکاح علی بن ابی طالب (رضی اللہ تعالیٰ عنہ) الفصل الثانی والثالث، وشہیدہ

روسن البستانی ۲، ۶۵۔ کتاب النکاح، نزوح السراۃ لتلیف فی السن قدیمی

(۱)۔ قول اللہ تعالیٰ "وَرِکَایَ امْرَأَتِهِ قَدْرًا مَقْدُودًا" (سورة الاحزاب ۳۸)

(۲)۔ "وانعذ بک عن حرۃ مکلفہ بلاولی" لانہا لصرغت فی حالت حلفہ، وہی مزاحلہ، لکوتہا عاقلۃ بالغة

وروی المحسن ابن کمال الزوج کفوا، معذکاحین، والبحر الرانی، ۳، ۱۹۲، ۱۹۵، کتاب

النکاح باب الاولیاء والاکناف، وشہیدہ

اوکد فی الہدایۃ ۲، ۳۰۰۔ کتاب النکاح باب فی الاولیاء، سرکۃ علسۃ ملتان،

روکد فی الدر المنہار ۳، ۵۶، ۵۵۔ کتاب النکاح، باب الاولی، معبد

(۳)۔ "ولا یحرم النکاح علی البکر عتق النکاح، لا یقطع عن ایدادہ بالطلاق" (المحلی المنہار ۳، ۵۸۳، کتاب

النکاح، باب اولی، معبد

روکد فی المنہار الرانی ۳، ۱۹۱۔ کتاب النکاح، باب الاولیاء، لا کناف، وشہیدہ

روکد فی الہدایۃ ۳، ۱۹۲۔ کتاب النکاح، باب فی الاولیاء والاکناف، طریکۃ علمیۃ

روکد فی المنہار الرانی ۳، ۱۹۱۔ کتاب النکاح، باب الرابع فی الاولیاء، وشہیدہ

بالغہ لڑکی کا نکاح بغیر کفو میں

سوال [۵۸۵۲]: ایک لڑکی آگرہ ہوسٹل میں نرس کی ٹریننگ کر رہی تھی، دوران ٹریننگ ایک لڑکا ملا جس نے اپنے آپ کو سی آئی ڈی انسپکٹر بتایا، ذات سید بتائی اور بغیر شادی شدہ بتایا، لڑکی بھی سید کی تھی، پھر اسی دوران نکاح ہو گیا، آگرہ میں لڑکی کے والدین کو کوئی اطلاع نہیں۔ پھر لڑکی کا کہنا ہے کہ مجھے وکیل گواہ بھی معلوم نہیں کہ کون بنا، صرف ایک جگہ دستخط کرائے گئے، نکاح لڑکے نے کسی غیر آدمی کے گھر پر کرایا۔ لڑکا میرٹھ کا رہنے والا ہے۔

جب لڑکی چھٹی لیکر لڑکے کے گھر پر آئی تب لڑکی کو سب حقیقت معلوم ہوئی کہ دھوکہ ہوا ہے، لڑکا بلیک کا کام کرتا ہے، ذات جولاہا، شادی شدہ ہے، دو بیویاں ہیں: ایک چھوڑ رکھی ہے، ایک گھر پر موجود ہے۔ پھر لڑکی لڑکے کو چھوڑ کر مظفرنگر اپنے باپ کے پاس آئی، پھر لڑکا مظفرنگر آیا اور لڑکی کے والدین سے کہا کہ لڑکی میرے نکاح میں ہے، میرے ساتھ شادی ہوئی ہے۔ لڑکی کے والدین نے کہا کہ بغیر ہماری اجازت نکاح کیسے ہوا؟ وکیل کون بنا؟ نکاح کا کاغذ دکھاؤ، ہم تصدیق کریں گے کہ کس نے بغیر ہماری اجازت کے نکاح پڑھایا ہے؟ ابھی تک کاغذ نہیں دکھایا گیا۔ ایسا دھوکہ دے کر بغیر ماں باپ کی اجازت کے نکاح جائز ہے یا نہیں؟ دوسرا نکاح ہو سکتا ہے یا نہیں؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

سیدی لڑکی کا جولاہا کفو نہیں (۱)، بالغہ لڑکی غیر کفو میں نکاح کرے تو بغیر ولی کی اجازت کے مفتی بہ قول

(۱) " (و) أمافی العجم فتعتبر (حرية وإسلاماً) ". (الدر المختار) . " المراد بهم من لم ينتسب إلى إحدى قبائل العرب، ويسمون الموالی والعقاء، وعامة أهل الأمصار والقرى في زماننا منهم، سواء تكلموا بالعربية أو غيرها، إلا من كان له منهم نسب معروف ". (رد المختار: ۸۷/۳، کتاب النکاح، باب فی الکفاءة، سعید)

(و کذا فی الفتاویٰ العالمگیریہ: ۲۹۰/۱، کتاب النکاح، الباب الخامس فی الکفاءة، رشیدیہ)

(و کذا فی البحر الرائق: ۳/۲۳۱، کتاب النکاح، فصل فی الکفاءة، رشیدیہ)

" (العجمی لا یكون کفناً للعربیة) ". (الدر المختار: ۹۲/۳، کتاب النکاح، باب الکفاءة، سعید) =

بہت حد تک نہیں ہوتا، لہذا یہ نکاح شرعاً مستند نہیں ہوا (۱۱۱)۔ طلاق فی بھی ضرورت نہیں کسی مناسب قہر کی کاروائی
 کرنا لازم (۱۱۲)۔ نقطہ تہائی علم۔

حرر و بعد منہ و غیرہ و راہ علوم و یوسف و ہوا و ہوا و ہوا۔

شرعی اور ولی کی رضا مندی سے غیر کفو میں نکاح ہو تو یہ دوسری ترکیب تعلق کا حق نہیں
 ہو سکتا (۱۱۳)۔ یہ قیام بیدار و بالدار نکاح ہے اس نے اپنی اپنی کاروائی کی اور شرعی کی
 راہ مندی سے غیر کفو میں کر دیا، جس سے نکاح کیا وہ بھی بیدار با حقیقت ہے۔ تو کیا غیر کفو میں نکاح
 کر دینے سے یہی برادری کو یقین ہے کہ وہ مزید سے ترک تعلقات کرے؟

الحجاب حامداً و مصلحاً

کھانسی لڑکی اور سر کے بال کا حق ہے (۱۱۴)۔ جب انہوں نے اپنے حق کو نہ مانا تو نے یہ ضمانت دی تو

— (و کذا فی البیہ الرافق: ۲/۲۳۰، کتاب النکاح، فصل فی النکاح، قمر شہید)۔

و کذا فی الفتاویٰ العامہ: ۱/۹۰، کتاب النکاح، الباب فی النکاح، و شہید)۔

و کذا فی البدایۃ النکاح: ۱/۱۰۰، کتاب النکاح، باب فی النکاح، و شہید)۔
 و کذا فی البدایۃ النکاح: ۱/۱۰۰، کتاب النکاح، باب فی النکاح، و شہید)۔
 و کذا فی البدایۃ النکاح: ۱/۱۰۰، کتاب النکاح، باب فی النکاح، و شہید)۔
 و کذا فی البدایۃ النکاح: ۱/۱۰۰، کتاب النکاح، باب فی النکاح، و شہید)۔

و کذا فی البدایۃ النکاح: ۱/۱۰۰، کتاب النکاح، باب فی النکاح، و شہید)۔

و کذا فی البدایۃ النکاح: ۱/۱۰۰، کتاب النکاح، باب فی النکاح، و شہید)۔

و کذا فی البدایۃ النکاح: ۱/۱۰۰، کتاب النکاح، باب فی النکاح، و شہید)۔

و کذا فی البدایۃ النکاح: ۱/۱۰۰، کتاب النکاح، باب فی النکاح، و شہید)۔

و کذا فی البدایۃ النکاح: ۱/۱۰۰، کتاب النکاح، باب فی النکاح، و شہید)۔

و کذا فی البدایۃ النکاح: ۱/۱۰۰، کتاب النکاح، باب فی النکاح، و شہید)۔

و کذا فی البدایۃ النکاح: ۱/۱۰۰، کتاب النکاح، باب فی النکاح، و شہید)۔

و کذا فی البدایۃ النکاح: ۱/۱۰۰، کتاب النکاح، باب فی النکاح، و شہید)۔

و کذا فی البدایۃ النکاح: ۱/۱۰۰، کتاب النکاح، باب فی النکاح، و شہید)۔

برادری کو ترک تعلقات کرنے کا حق نہیں، بلکہ یہ ترک تعلق کی سرافرازی ہے، ظلم ہے (۱)۔ مسئلہ کی تفصیل سب فقہ بزرگ (۲) عالمگیری (۳) حانیہ (۴) رد المحتار (۵) وغیرہ میں ہے۔ لڑکے میں بعض دفعہ ایسا جوہر ہوتا ہے کہ اس کی وجہ سے حق کفایت کو ختم کر دیتا لڑکی کے حق میں نافع ہوتا ہے (۶)، اس کے نظائر سلب صافین میں موجود ہیں۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

حررہ العبد المذنب وغفر لی، دارالعلوم دیوبند، ۱۰/۹/۱۳۹۷ھ۔

کفایت زائل ہو جانے کے بعد نکاح کا فتح کرنا

سوال (۵۸۵۳): ایک عالم فاضل، محل کی دختر مغیرہ کا نکاح ہوا ایک مغیرہ اس لڑکے سے جو اچھے

۱۔ الکفاح، باب الکفاء ذہ، سعید

(۱) "عن ابي ايوب الانصاري رضي الله تعالى عنه قال: قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم: لا يحل للمرجل أن يعجز أخاه فوق ثلاث ليالٍ"، الحديث، (مرقاۃ المفاتیح شرح مشکوٰۃ المصابیح: ۵۸/۸، باب ما یبہی عنہ من التہاجر والظاہر، رشیدیہ)

(۲) "وإن زوجها الأولياء برضاها، ولم يعلموا أنه عجز أو حر، لم يعلموا، لا خيار لأحدہم"، (البحر الرائق: ۴۵۳/۴، کتاب النکاح، باب الأولیاء والاکفاء، رشیدیہ)

(۳) "وإن كان الأولياء هم الذين باعوا عقد النکاح برضاها، ولم يعلموا أنه كفء أو غیر كفء، فلا خيار لواحد منهما"، (الفتاویٰ العالمگیریہ: ۲۹۳/۱، کتاب النکاح، ابواب الخصص، رشیدیہ)

(۴) (فتاویٰ غازی خزان علی هامش الہندیہ: ۱/۳۵۳، کتاب النکاح، فصل فی الکفاء ذہ، رشیدیہ)

(۵) (رد المحتار: ۸۵۳/۳، کتاب النکاح، باب الکفاء ذہ، سعید)

(۶) "أنه لو فُور شقيقته بالابوة لا يزوج منه من غير كفء أو بغض فاحش، إلا لمصلحة تزويج علی هذا التصور كعلمه بحسن العشرة معها وفلة الأذى ونحو ذلك"، (رد المحتار: ۶/۳، کتاب النکاح، باب الولی، سعید)

(۷) (کدافی الفتاویٰ العالمگیریہ: ۱/۲۹۱، کتاب النکاح، ابواب العاصی، رشیدیہ)

(۸) (کدافی البحر الرائق: ۴۳۸/۳، کتاب النکاح، فصل فی الکفاء ذہ، رشیدیہ)

زنا کو سمجھتے ہوئے اجازت دے دی۔ مگر بھی رشتہ بدلتا بھی نہ ہوئے پتا تھا کہ برادری کے چند لوگوں نے شہید و خزانہ لڑائی اور فتنہ پیدا کرنے کی کوشش کی، انہوں نے سربراہ رید کی لڑکی اور ہونے والے داماد کو اس کی برادری کی تحقیر اور تنگی کرنا شروع کر دیا، اور جب بھی انہیں یہ بتایا گیا کہ شریعت نے دوسری برادری میں نکاح کرنے سے منع نہیں کیا ہے، تو انہیں کہہ لیا کہ یہ بدعتی کا مکتبہ کیا گیا۔ اس پر بھی اس نہیں کیا گیا اور ایک تحریر جمعیت چھپائی کے نام لکھی گئی جس پر دونوں کو درغلز کر اس بات کے انفرادی دخل نہ کرنے کے کہ یہ شرابی غلط ہو رہی ہے اسے روکنا ضروری ہے۔ ان حالات کو پیش نظر رکھ کر زید اپنی لڑکی کا نکاح دوسری برادری کے لڑکے سے کر دے تو یہ فعل جائز ہو گا یا ناجائز؟

۲۔ برادری میں رشتہ نہ بننے پر لڑکی کا نکاح دوسری برادری کے اور ایک شخص سے محض برادری کے اختلاف کی وجہ سے نہ کرنے دینا اور لڑکی کو مجبور حیضائے رکھنے پر مجبور کرنا شرعاً کیا ہے؟

۳۔ برادری کے غیر متعلق شخص کا اس رشتہ کے بارے میں دوسرے لوگوں کوئی سخت پرہیز کرنا اس فعل کو ناجائز اور غلط بتانا اور شرعاً کو تحریر میں دخل نہ کرنا اور جو لوگ ان کا ساتھ نہ دیں، انہیں گالیوں سے نوازنا اور برادری سے خارج کر دینے کی دھمکی دینا، زید اور زید کی لڑکی اور ہونے والے رشتہ دار اور اس کی برادری کی تحقیر و تنگی کرنا شریعت کی نگاہ میں کیا ہے؟

۴۔ حدود و اخلاقیات شرعاً کسی زمرہ میں سلی ہیں؟ کیا ایسے لوگوں کو نماز میں اہمیت دینے کی ضرورت جاسکتا ہے؟ کیا ان لوگوں کے پیچھے چڑھنے کی ضرورت ہے؟

الجواب حامداً ومصلیاً:

۱۔ لڑکی بھی رضامند ہو لڑکی کا والد بھی رضامند ہو، محصلت کے پیش نظر اس میں مشابہت نہیں، بلکہ جائز اور درست ہے (۱)۔

۱۱۔ "واسما تامل فی الصورة الرابعة رجبی رجب المرس بعیر الکعب، مع عمه مائہ کدنک، بعد" و زاد المحتار ۳۔ کتاب النکاح، باب الولی سفید:

"هذا بائى عدم جواز نکاحها لیس بعیر الکعب، إذا کان بها ولی، فان لم یکن صح استکاح اتفاقاً" (الفتاویٰ المالکیرۃ ۱: ۲۹۸، کتاب النکاح، الباب الخامس فی الاکفہ، وضمیمہ)

۲۔ یہ ظلم ہے، اس میں مغصہ ہیں (۱)۔

۳۔ یہ لفظ عام ہے، لفظ کام کی نجات ہے شرعاً پار نہیں، اس کا انجام دنیا و آخرت میں بُرا ہے (۲)۔

۴۔ مقتدی بھی ایسے ہی ہوں، اور مجھ کی جیسے ہی ہوں تو کھڑکریا ہے، اللہ تعالیٰ سب کو صحیح راستہ پر چلائے، غلامِ شمس سے چلائے۔ خطہ اللہ تعالیٰ سم۔

حرر والحمد للہ وغفرہ، الامام ابو یوسف، ۱۲/۶/۱۳۹۶ھ۔

الجواب بھی بلند و بالا، مگر اس کی علت، اور الغصہ اور بے ہوشی، ۱۲/۶/۱۳۹۶ھ۔

مخالف کی لڑائی کو پیغمبر سیکر بھاگ گئے، ان کا نکاح

سورہ آل ۹۵: ۱۰ شہداء مذکور کی لڑائی تھی، یہ نیکم باخدا و سیدنا خاتم النبیین محمد بن حنفیہ کی حیا اور کین کے کرشمہ و کٹر کی مرضی سے علی بن ابی طالب نے ان کا نکاح کر لیا، خیر و اللہ بن کی مرضی کے، اور ایک عہ کے بعد رشید احمد کے ہر رعبہ پوچھیں لڑائی کو، قمار مارا، مگر اپنی طبیعت پر لے کر اپنے گھر لے آیا۔ بہت آؤں سمجھتے ہیں کہ مذکور (۲) کی لڑائی کا نکاح سیمان سے جو نہیں ہوا، کیونکہ خیر برداری نے اور بغیر لڑائی کی، ہم نے ان کا نکاح ہو، خیر برداری ہوتی کی وجہ سے نکاح جو نہیں، اس وقت عدالت میں مقدمہ چل رہا ہے، سیمان بھی منواتہ پر ہے و حقائق دیکھ کر تیار نہیں۔ ان حالات میں نکاح جائز ہے یا نہیں؟

الجواب حد مد و مصلیاً:

بلند و مصلیٰ، مصلیٰ میں حسب نے، عقبتا۔ سے کلمہ است معتبر نہیں (۳)۔ ہذا اس نکاح کو غیر معتبر قرار دیتے

۱۰۰۔ (۱) کذا فی البحر الرقوع ۳/ ۱۹۲، کتاب النکاح، باب الاولیٰ والاخفایہ، وشعبہ

۱۰۱۔ (۲) کذا فی رد المحتار ۳/ ۵۵، کتاب النکاح، باب الاولیٰ، معید

۱۰۲۔ (۳) قال اللہ تعالیٰ: ﴿وَمَا يَنْصَلِقُوا بَيْنَهُمْ نِكَاحٌ﴾، فلا تعملوا بهن، من نکاحن، وروا جہم، ذی القریٰ، بیہم، والمعروف، فی الآیہ، سورہ انفور: ۳۳

۱۰۳۔ (۴) قال اللہ تعالیٰ: ﴿وَمَا يَنْصَلِقُوا بَيْنَهُمْ نِكَاحٌ﴾، ولا تعملوا بهن، من نکاحن، وروا جہم، ذی القریٰ، بیہم، والمعروف، فی الآیہ، سورہ انفور: ۳۳

(۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰) (۲۱) (۲۲) (۲۳) (۲۴) (۲۵) (۲۶) (۲۷) (۲۸) (۲۹) (۳۰) (۳۱) (۳۲) (۳۳) (۳۴) (۳۵) (۳۶) (۳۷) (۳۸) (۳۹) (۴۰) (۴۱) (۴۲) (۴۳) (۴۴) (۴۵) (۴۶) (۴۷) (۴۸) (۴۹) (۵۰) (۵۱) (۵۲) (۵۳) (۵۴) (۵۵) (۵۶) (۵۷) (۵۸) (۵۹) (۶۰) (۶۱) (۶۲) (۶۳) (۶۴) (۶۵) (۶۶) (۶۷) (۶۸) (۶۹) (۷۰) (۷۱) (۷۲) (۷۳) (۷۴) (۷۵) (۷۶) (۷۷) (۷۸) (۷۹) (۸۰) (۸۱) (۸۲) (۸۳) (۸۴) (۸۵) (۸۶) (۸۷) (۸۸) (۸۹) (۹۰) (۹۱) (۹۲) (۹۳) (۹۴) (۹۵) (۹۶) (۹۷) (۹۸) (۹۹) (۱۰۰)

(۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰) (۲۱) (۲۲) (۲۳) (۲۴) (۲۵) (۲۶) (۲۷) (۲۸) (۲۹) (۳۰) (۳۱) (۳۲) (۳۳) (۳۴) (۳۵) (۳۶) (۳۷) (۳۸) (۳۹) (۴۰) (۴۱) (۴۲) (۴۳) (۴۴) (۴۵) (۴۶) (۴۷) (۴۸) (۴۹) (۵۰) (۵۱) (۵۲) (۵۳) (۵۴) (۵۵) (۵۶) (۵۷) (۵۸) (۵۹) (۶۰) (۶۱) (۶۲) (۶۳) (۶۴) (۶۵) (۶۶) (۶۷) (۶۸) (۶۹) (۷۰) (۷۱) (۷۲) (۷۳) (۷۴) (۷۵) (۷۶) (۷۷) (۷۸) (۷۹) (۸۰) (۸۱) (۸۲) (۸۳) (۸۴) (۸۵) (۸۶) (۸۷) (۸۸) (۸۹) (۹۰) (۹۱) (۹۲) (۹۳) (۹۴) (۹۵) (۹۶) (۹۷) (۹۸) (۹۹) (۱۰۰)

یا تو کرنے کے لئے یہ جہ کاغذ نہیں، لیکن اگر لڑکی کا والد بہت صالح اور متبع سنت ہے اور جو شخص اس لڑکی کو ہمکا کرنے پر آمادہ و تیار ہو، بد چمن، فحاشی میں مبتلا ہے، اور اس کی یہ بد چمنی مشہور و معروف ہے اور اس نکاح سے لڑکی کے خاندان کو عار مل جاتی ہے (۱) اور لڑکی نے بغیر والد سے مشورہ کئے یہ نکاح بہت ہی غلط طریقہ پر ہو چکا کر گیا ہے، اور والد اس کو منظور کرنے کے لئے تیار نہیں ہے تو یہ نکاح صحیح نہیں ہوا (۲)، طلاق کی بھی

- کفو فی الحضر: (الحر المرقی: ۳/۳۱۱، کتاب النکاح، فصل فی الکفۃ، رشیدیہ)

او کذا فی رد المحتار: ۳/۸۷، کتاب النکاح، باب النکفاء، سعید

الرسالی و ما عبر العرب بعضهم کفۃ بعض لایہو بتفاخر وں بهما ای
الحرية و الاسلام دون نسب: (فتاویٰ العالمگیریہ: ۱/۲۹۰، ۲۹۱، کتاب النکاح، الباب الخامس
فی الاکفاء، رشیدیہ)

(۱) "و ان غیر فی العرب (و العجم و البانہ) ای نقوی، لم یس فاسق کفو انصافہ او فاسق بنت صالح،
معذ کفر لولا، عنی الظاہر:" (الدر المختار)

"و الظاہر ان الصلاح منها اؤمر انہا کاتبہ لہم کون الفاسق کفو انہا بد کانت فاسقہ
بنت صالح، لایکون الفاسق کفو لہا، لأن الغیرۃ فی صلاح الایم، فلا یعتبر لفسقہا، و یزیدہ ان الکفۃ حق
الأولیاء، إذا استغلتها ہی، لأن الصالح یحرم بمصاهرة لفسق (و فوفہ، بنت صالح) بنت نکاح من
قولہ صانحة و الفاسقۃ، و الفرده یلغی "أو" مرجعہ فی ان المعتبر صلاح الایم فقط" (رد المحتار،
کتاب النکاح، باب الکفۃ، ۵/۸۹، سعید)

او کذا فی البحر الرقانی: ۳/۳۳۳، کتاب النکاح، فصل فی الکفۃ، رشیدیہ

(۲) "و ان العلامة الحسکفی: "و یفنی، فی غیر نکفہ، بعدم جوازہ اصلاً، و هو المختار لفقوی
و لعلہ دائر من:" (الدر المختار) "ثم عنی روایۃ الحسن المختارہ لفقوی من أنه لا یصح"
از رد المحتار، باب التولی، ۵/۵۹۳، سعید

"و المختار لفقوی روایۃ الحسن أنه لا یصح العقد" (رد المحتار، کتاب النکاح، باب الکفۃ،
۵/۸۹، سعید)

او کذا فی الفتاویٰ العالمگیریہ: ۲/۲۹۱، کتاب النکاح، الباب الخامس فی الاکفاء، رشیدیہ

او کذا فی البحر الرقانی: ۳/۹۶، کتاب النکاح، باب الأولیاء، و الاکفاء، رشیدیہ

ضرورت نہیں (۱) لڑکی کو بپ ایک بیش آجائے (۲) تو اس کی جو زنت سے دوسری جگہ نکاح کر دینا درست ہوگا (۳) البتہ ثلثی نقطہ پہلے کر لیا جائے۔ اور احوط یہی ہے کہ اس نکاح کو بقاء و عداوت مسلمہ سے شروع کر لیا جائے (۴) لیکن شروع نکاح جس سے لڑکی نے نکاح کر لیا ہے ایسا یادداشت ہے کہ اس سے نکاح کرنا باعث مارتا نکاح ہوتا تو یہ نکاح درست ہوگا اور اس کو منع کرنے کا اختیار نہیں (۵)۔ واللہ تعالیٰ اعلم۔

ترجمہ: احمد محمود غفرلہ، دارالعلوم، ریح، بندہ ۱۳/۱۳/۸۹ھ۔

الجواب صحیح، بندہ محمد الدین غفرلہ، ریح، ریح، بندہ ۱۳/۱۳/۸۹ھ۔

(۱) "فلا تحقق، الطلاق فی النکاح الفاسد یعنی الباطل بالضرعی الاولیٰ"۔ (رد المحتار: ۳/۸۲، معید)

"والمعتمد ان زعمه المستوحج، ای ولو معدة عن طلاق رجعی لیس، بخلاف عدة الطبع، محرمة مطلقاً، او غیر مودة كالفسخ بغير عدم كدة، فلا یصح الطلاق قبله"۔ (رد المحتار: ۳/۷۷، کتاب الطلاق، ومطلب طلاق، لیس: ۳/۷۷، معید)

(۲) "وعدة" استظهاراً فی تشبهه ببعض العود وشبهه، ای مكررة او متاركة، لیس عدة حواء، شعرف مراد فی الرحم وهو بالحيض، "اندر المختار"، ای لا یجوز ان یعرف فی الرحم غیر منحل، لا یفسد حق النکاح، إذ النکاح صحیح وایضاً هو المعروف"۔ (رد المحتار: ۳/۵۱۸، ۵۱۹، کتاب الطلاق، مطلب فی النکاح الفاسد والباطل، معید)

(۳) "اذا زوج النکاح فیرثب بعلیهما، ولو تطهر الرضا بنسائها، کان لها ان تریه، لأن المعتمد الرضا باللسان، أو الفعل الذی يدل علی الرضا"۔ (رد المحتار: ۳/۶۲، کتاب النکاح، باب المولی، معید)

(۴) "ولا یكون انشغاف بدک إلا عند الفاسی، أما من فسخ الفاسی فلا یفسخ النکاح ببیها، ولو کن هذه الفرقة بغير طلاق" (فتاویٰ لمعالمکریه: ۲۹۲، کتاب النکاح، الباب الخامس فی لکدة، ویشبهه)

و: کذا فی فتاویٰ فاضی حلی، حاشیہ: ۵۱۱، کتاب النکاح، فصل فی لکفاء، ویشبهه

(۵) "لقد نکح حررة مکلفة بلاولی، ... روى المحسن، ان کان شروع کتف لکفاء کاحیاء، والا فلم یبعد فساد" (انبحر اثرانی: ۳/۱۳، کتاب النکاح، باب الاولیاء، والکفایۃ، ویشبهه)

و: کذا فی الدر المختار، ۳/۵۵۱، کتاب النکاح، باب المولی، معید

و: کذا فی الیبدایۃ، کتاب النکاح، باب فی الاولیاء، والا کما، ۳/۱۳، شرح علیہ

ایسے شخص کے متعلق یہ کہے گا کہ اگر اس کا فراموشی ہو جائے تو اسے نہیں ہے اور ہے اور اسی بات کے خلاف ہے۔ لکن اگر اس کا فراموشی ہو جائے تو اسے نہیں ہے اور ہے اور اسی بات کے خلاف ہے۔

ترجمہ: اگر اس کا فراموشی ہو جائے تو اسے نہیں ہے اور ہے اور اسی بات کے خلاف ہے۔

والدین کی پروری سے واجب ہے کہ اگر کسی کا گناہ میں گناہ

سوال: اگر کسی کا گناہ میں گناہ ہو جائے تو اسے نہیں ہے اور ہے اور اسی بات کے خلاف ہے۔ لکن اگر اس کا فراموشی ہو جائے تو اسے نہیں ہے اور ہے اور اسی بات کے خلاف ہے۔

گناہ میں گناہ ہو جائے تو اسے نہیں ہے اور ہے اور اسی بات کے خلاف ہے۔

معنی: اگر کسی کا گناہ میں گناہ ہو جائے تو اسے نہیں ہے اور ہے اور اسی بات کے خلاف ہے۔

ترجمہ: اگر کسی کا گناہ میں گناہ ہو جائے تو اسے نہیں ہے اور ہے اور اسی بات کے خلاف ہے۔ لکن اگر اس کا فراموشی ہو جائے تو اسے نہیں ہے اور ہے اور اسی بات کے خلاف ہے۔

ترجمہ: اگر کسی کا گناہ میں گناہ ہو جائے تو اسے نہیں ہے اور ہے اور اسی بات کے خلاف ہے۔ لکن اگر اس کا فراموشی ہو جائے تو اسے نہیں ہے اور ہے اور اسی بات کے خلاف ہے۔

ترجمہ: اگر کسی کا گناہ میں گناہ ہو جائے تو اسے نہیں ہے اور ہے اور اسی بات کے خلاف ہے۔ لکن اگر اس کا فراموشی ہو جائے تو اسے نہیں ہے اور ہے اور اسی بات کے خلاف ہے۔

ترجمہ: اگر کسی کا گناہ میں گناہ ہو جائے تو اسے نہیں ہے اور ہے اور اسی بات کے خلاف ہے۔

کے خود اقدار کرنا ان کی ہمدردی اور فیہ مناسب ہے، خاص کر لڑکی کے حق میں (۱)۔ خطبہ فقہیہ تہذیبیہ علم۔
جریدہ العبد محمد نغزل، دارالعلوم دیوبند، ۲۳/۳/۹۴ھ۔

عورت کا اپنا نکاح خود کرنا

مسئلہ ۱۰۱۵۸: ایک ہفتہ قلم فقہیہ نے کھوٹے پادریوں کی روایت کی کہ عورت کا نکاح کرنا
نہیں ہے؟ یہ یوں کہتا ہے کہ نکاح نہیں ہوا، اور یوں چاہتا ہے کہ عورت کا نکاح کرنا صحابہ کا اصول ہے کہ
عادلہ بانو خدیجہ سے، ہندو پرانی ہوگا۔ اور اگر وہ بانو خدیجہ سے ولی پر توقف ہوگا

"لانکاح بلا بری" یا "فسکاحھا باطل باطل باطل" کی روایت جو کہ امام شافعی کا استدلال ہے،
امام صاحب رحمۃ اللہ علیہ نے دونوں پر غصہ کیا اور امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ نے ایک کو چھوڑ دیا۔ اور امامین میں جو
اختلاف ہے وہ ایک دوسرے کی تردید میں ہے دونوں میں۔ اور حدیث: "نئی اور وہ نہ نکاحت مستحبھا
فسکاحھا باطل۔ ظن باطل" میں "امرأۃ" کہتے ہیں یا نہی کی وجہ سے "امرأۃ" نہیں کہتے۔ اس لیے
اس حدیث کی رو سے تاویل کی گنجائش ہے اور سو فیصد نکاح نہیں ہو۔

دروغہ امر یہ ہے کہ کتابی درست ہے یا نہیں؟ اگر ہے تو اس حدیث کا کیا جواب ہوگا؟ جو امام محمد
رحمۃ اللہ علیہ کا اصل اصول ہے؟ نیز کیا اس کی اجازت کلی نہیں ملتی جو اختلاف کے یہاں عمل کرنا دشوار ہو، اور
مدرسہ مذاہب میں قبولیت ہو تو کیا پر عمل کیا جائے، اس لئے کہ حدیث سب صحیح ہیں۔

سلیمان محمد قاسم ایڈیٹر، انسائیکلو پیڈیا، سر ڈاکٹر حفیظہ۔

۱۔ (۱) کفایۃ فی مجمع الأہل، کتاب النکاح، باب الأولیاء، والأکفاء: ۴۸۸، مکبۃ غفرانہ کونستہ،

روکد فی البحر الرائق، کتاب النکاح، باب الأولیاء، والأکفاء: ۱۹۲/۳، ۱۹۳، رشیدیہ

(۱) "یستحب للمرأة تعویض أمرها إلی ولہا کی لا تنسب إلی الوفاۃ" (در المختار، کتاب النکاح،

باب الولی، ۵۵/۳، سعید)

روکد فی البحر الرائق، کتاب النکاح، باب الأولیاء، والأکفاء: ۱۹۳/۳، رشیدیہ

(در حاشیہ المختار، علی الذر المختار: ۲۶/۳، دار المعرفۃ، بیروت)

المجواب جامعاً و مفصلاً:

مفتی کے زراہ کیسے یا شہرہ بین درست ہو گیا ہو مگر لا تعطلوہیں اس کے کہیں اور احوال کے بارے میں عورت اگر اپنا کتا کرنا چاہے تو وہی مرد کے کتا کی نہیں، البتہ اگر غیر عورتوں کے تو اس کا حکم وہی ہے، اس پر "نکاحا حید مائل" تحریر سے (۴) یہاں تک کہ یہ مکتبی میں موجود ہے، لکھیں اور تلاش کرنے کی ضرورت نہیں۔
فتاویٰ (۳) احکامات قرآن (۲) بدائع الصالح (۵) وغیرہ میں موجود ہے۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم۔

نبی کے ہمشہ ہونے کی وجہ سے نواسہ لکھو ہے یا نہیں؟

واللہ اعلم (۱۸۸۶)۔ ایک عورت ہے۔ ما شاء اللہ۔ دیکھ رہے ہیں، اس کا شوہر بھی زندہ رہے مگر لوگ بچوں کو وہ بچوں کی ماں کو حرام قرار دیتے ہیں اور کہتے ہیں کہ بچوں کی ماں کا عشتاقی اس حد تک کہ عورت کا ہر خزانہ ہے اس کے ساتھ شادی کرنے کو منع کرتے ہیں اور کہتے ہیں کہ شری کے ساتھ شادی کرنے حرام ہے۔ آیا اس

(۱) (سورۃ البقرة: ۲۳۳)

(۲) وقال العلامة الکاسمی رحمہ اللہ تعالیٰ: "ابن عبد السلام قال: "ایما امرأة تزوجت بغیر ابن ولہا۔ فتکاحھا ساطعاً۔" ولقد بطل هذا المعنى بالتزویج من کتلاً۔ "بدائع الصالح، کتاب النکاح، فصل فی رتبة النکاح، ۳، ۱۷۱، ۳، ۱۷۲، دار الکتب العلمیہ بیروت۔

(۳) "اللا یختبر بالعرض من لہوی العلم للأولباء، فمن قبل هذا استدلال بالرای فی مقابلة النکاح والتمسہ ومثلہ فاسد، أما النکاح لقوته تعانی، فلا تعطلوہیں ان ینکحن اور اس میں کچھ نہیں ٹوٹی، من العطل وهو المنع، وإنما یتحقق منه المنع إذا کان المنع عن بدہ، وإنما المنع فمادی فی نفس عن امر مزویج عن سلبہا من موہبی عن الزہری عن عروۃ عن عائشہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا قالت قال رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم: "ایما امرأة نکحت بغیر ابن ولہا، فتکاحھا بطل باطل بطل" فالجواب أن الآية مشہورۃ بالإجماع، لأنه یہم عن معنی عن النکاح فدل علی أنہا ینکحہ، وإن قولہ تعالیٰ "ولا جناح علیہن إذا فعلن فی أنفسہن کما للرجل" (فتح القدیر، کتاب النکاح، باب الأولباء، ولا نکاح، ۳، ۱۷۱، ۳، ۱۷۲، دار الکتب العلمیہ بیروت۔

(۴) (احکامات القرآن، المحض، البقرة، باب النکاح بغیر ونی، ۲/۵۳۳، ۵۳۵، قدیمی)

(۵) (بدائع الصالح، کتاب النکاح، فصل ولایۃ النکاح، ۳، ۱۷۱، ۳، ۱۷۲، دار الکتب العلمیہ بیروت)

www.ahlehaq.org

در امام معارف و فکری